

صنعت و دانشگاه

نشریه علمی جمعیت ایرانی پیشبرد ارتباط صنعت و دانشگاه

سال شانزدهم، شماره ۵۹ و ۶۰، بهار و تابستان ۱۴۰۲

هیأت تحریریه:

دکتر بهروز کریمی (استاد): دانشگاه صنعتی امیرکبیر
دکتر سعید یعقوبی (دانشیار): دانشگاه علم و صنعت
دکتر قاسم رمضان پورنرگسی (دانشیار): سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران
دکتر حسن ظهور (استاد): دانشگاه صنعتی شریف
دکتر فتح الله مضطرزاده (استاد): دانشگاه صنعتی امیرکبیر
دکتر سیداحمد معتمدی (استاد): دانشگاه صنعتی امیرکبیر
دکتر علیرضا جهانگیریان (دانشیار): دانشگاه صنعتی امیرکبیر
دکتر حسین سالارآملی (استاد): دانشگاه صنعتی امیرکبیر
دکتر حجّت الله حاج حسینی (استادیار): سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران
دکتر علی محمد کیمیاگری (دانشیار): دانشگاه صنعتی امیرکبیر

صاحب امتیاز: جمعیت ایرانی پیشبرد ارتباط صنعت و دانشگاه

مدیر مسئول: دکتر مسعود شفیعی

سرمدبیر: دکتر فتح الله مضطرزاده

مدیر اجرایی: دکتر محمد علی نعمتی

کارشناس: سمیه آهاری

هیأت مدیره:

دکتر مسعود شفیعی (رئیس)

دکتر فرامرز خالقی (نایب رئیس)

مهندس محسن خدابخشی (خزانه‌دار)

دکتر محمدرضا حمیدی زاده

دکتر سعید قاضی مغربی

دکتر رضا مهدی

دکتر سیدعطاءالله سینایی

دکتر اصغر زمانی

دکتر محمدعلی نعمتی

مهندس مهندس علی کیانی

مهندس امیر شهاب شاهمیری

دکتر ابوالفضل لطفی (علی‌البدل)

دکتر حمیدرضا امیری نیا (علی‌البدل)

مهندس عباس شعری مقدم (بازرس)

مهندس امیرعباس شفیعی اردستانی (بازرس)

براساس نامه شماره ۸۴/۲۱۹ مورخ ۱۳۸۶/۷/۱۰ دفتر امور پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بیانیه رأی کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور در تاریخ ۱۳۸۶/۶/۳۱، درجه علمی - ترویجی به این فصلنامه اعطا شده است.

آدرس: تهران، خیابان حافظ، دانشگاه صنعتی امیر کبیر، ساختمان

ابوریحان، طبقه ۶ اتاق ۶۱۲

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۵۸۵۶ تلفکس: ۰۲۱-۶۶۴۹۵۴۳۳

پست الکترونیک: Sanat-daneshgah@yahoo.com

وب سایت: www.jiu.ir

- ۱ ▪ صورت‌بندی مطالعات همگرایی اجتماعی طی سه دهه گذشته
پرویز سالاری سردری، اباذر اشتری مهرجردی، اکبر اشرفی
- ۲۳ ▪ اعتباریابی چهارچوب جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری
الهام زینلو، محمود محمدی، حسن مهرمنش
- ۴۱ ▪ عوامل و پارامترهای (زیر سویه) گرایش به مهاجرت در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله در ۴۱ شهرهای توسعه‌یافته و برخوردار از صنعت در دو دهه‌ی اخیر (مطالعه‌ی موردی شهرستان یزد)
محسن جمشیدی، احمد شوهانی
- ۵۹ ▪ اعتباریابی ارائه الگوی تجاری‌سازی دانش با تأکید بر نقش پارک‌های علم و فناوری در ارتباط با تعامل دانشگاه و صنعت
نرجس داوری، محمدحسن پرداختچی، غلامعلی احمدی
- ۷۹ ▪ آرایش برنامه‌های کوتاه مدت اشتغال در دنیا
محمدرضا فتیحی، سیده نرگس حسینی‌امین
- ۹۷ ▪ شناسایی عوامل موثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری در مشهد
حمید حیدری‌زاد، امیر غفوریان شاگردی، امید بهبودی
- ۱۱۵ ▪ تعیین‌کننده‌های تمایل به مهاجرت جوانان استان خوزستان با تأکید بر توسعه صنعتی
رضا رستمی سرچقا، شهلا کاظمی پور، محمود مشفق
- ۱۳۹ ▪ پیشرفت‌های اقتصادی و راهکارهای پذیرش اینترنت همه چیز در هند: یک نمونه موفق در توسعه فناوری
سیدامید آذرکسب، سیدحسین خواسته
- ۱۵۹ ▪ راهکارهای صیانت و ارتقای نیروی کار در صنعت ایران با استناداراد جهانی و قوانین سازمان بین‌المللی
اسماء صبحی، پروین دشتی‌زاده
- ۱۸۵ ▪ مطالعه تجربی رفتار کوله‌های خاک مسلح ژئوسنتتیک تحت اثر شکل بارگذاری
بهزاد معین
- ۲۰۳ ▪ آزمون الگوی علی تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر اساس ۲۰۳ کیفیت خدمات آموزشی با میانجی‌گری توانمندی‌های کارآفرینی
ابراهیم آریانی قیزقاپان، روناک شریفی، هیرو سلیمانی
- ۲۲۷ ▪ واکاوی و تحلیل سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت: پژوهشی کیفی بر مبنای ۲۲۷ تحلیل محتوا
وحید بیگ محمدلو، سیدعباس علوی
- ۲۵۳ ▪ راهنمای نگارش مقالات
- ۲۵۵ ▪ معرفی جمعیت
- ۲۵۷ ▪ فرم اشتراک نشریه
- ۲۵۸ ▪ فرم آگهی
- ۲۵۹ ▪ فرم درخواست عضویت حقیقی و حقوق جمعیت

صورت‌بندی مطالعات همگرایی اجتماعی طی سه دهه گذشته

* پرویز سالاری سردری

** اباذر اشتری مهرجردی

*** اکبر اشرفی

* دانشجوی دکتری رشته جامعه‌شناسی گرایش سیاسی دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران parviz.salari.s@gmail.com

** استادیار گروه علم و فناوری، پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی، تهران، ایران ashtari@iscs.ac.ir

*** استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران akb.ashrafi@iauctb.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۶

چکیده

همگرایی اجتماعی به موقعیت یک فرد در توپوگرافی اجتماعی و توانایی‌ها و فرصت‌های فرد برای به کارگیری آن قابلیت‌ها مرتبط است. همچنین، در نظر گرفتن موقعیت یا موقعیتی که فرد در توپوگرافی اجتماعی به خود نسبت می‌دهد و اینکه چگونه خود را در بافت اجتماعی درک می‌کند، بسیار مهم است. متغیر همگرایی اجتماعی شامل احساس تعلق و حمایت اجتماعی درک شده است. هدف این مقاله شناخت همگرایی اجتماعی و عوامل موثر بر آن است که با وجود حجم کثیری از مقاله‌ها، کتب و نوشته‌ها درباره سیاست‌گذاری و مدیریت قومی در ایران، تاکنون تحلیل کلی بر این پژوهش‌ها صورت نگرفته است. بر همین اساس روش مقاله، فراتحلیل-کمی است. هدف این روش، انسجام‌بخشی، مرور نظام‌مند و یکدست‌سازی مطالعات صورت گرفته در یک حوزه معین پژوهشی است. جامعه آماری آن ۴۶ پژوهش که ۳۷ نمونه سند پژوهشی باهدف ترکیب و شناسایی میزان تأثیر آن انتخاب شدند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در قالب شاخص همگرایی اجتماعی و ۹ بعد نشان داد، متغیرهای دارای تأثیر معنی‌دار شامل دینداری و انسجام ملی، -مناسبات قومی و امنیت ملی، -عوامل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و تاریخی، -سرمایه اجتماعی، -واگرایی قومی و مذهبی، -وضعیت گردشگری، -هویت جمعی، وحدت ملی و متغیرهای فاقد تأثیر معنی‌دار شامل وضعیت طرد اجتماعی زنان و موانع همگرایی، -مباحث نظری همگرایی بوده است.

واژه‌های کلیدی: همگرایی اجتماعی، فراتحلیل، سرمایه اجتماعی، واگرایی قومی و مذهبی، همگرایی قومی و مذهبی.

نوع مقاله: علمی

۱- بیان مساله

همگرایی اجتماعی به موقعیت یک فرد در توپوگرافی اجتماعی و توانایی‌ها و فرصت‌های فرد برای به کارگیری آن قابلیت‌ها مرتبط است. همچنین، در نظر گرفتن موقعیت یا موقعیتی که فرد در توپوگرافی اجتماعی به خود نسبت می‌دهد و اینکه چگونه خود را در بافت اجتماعی درک می‌کند، بسیار مهم است. متغیر همگرایی اجتماعی شامل احساس تعلق و حمایت اجتماعی درک شده است. اگرچه اینها مفاهیم متمایز هستند، اما جنبه‌های مشابهی از یکپارچگی اجتماعی را در بر می‌گیرند. احساس تعلق به عنوان میزانی تعریف می‌شود که افراد احساس می‌کنند با ارزش، پذیرفته شده و در یک

سیستم یا محیط اجتماعی قرار می‌گیرند. پذیرفته شدن منجر به احساس شادی، رضایت و آرامش و طرد شدن یا نادیده گرفته شدن منجر به احساس اضطراب، افسردگی، اندوه، حسادت و تنهایی می‌شود. گمان می‌رود که طرد اجتماعی و فقدان تعلق شایع‌ترین و مهم‌ترین علت اضطراب باشد. فقدان تعلق همچنین با سطوح بالاتر بیماری روانی و جسمی و آسیب پذیری بیشتر در برابر مشکلات رفتاری مانند جرم و جنایت و خودکشی مرتبط است (کوپر و همکاران^۱، ۲۰۲۲). حمایت اجتماعی ادراک شده درجه‌ای است که فرد احساس می‌کند نیاز او به

1. Cooper, K., Bertola, M., Aranyush, J., Pheasant-Dumont, J., & Richards, V

حمایت برآورده شده است (استک کاتلر و همکاران^۱، ۲۰۱۵). توجه به این نکته حائز اهمیت است که درک حمایت شدن برای بهزیستی بسیار مهمتر از درجه واقعی حمایت است. حمایت اجتماعی ادراک شده بالاتر با سطوح بالاتر شادی، عزت نفس، و خودکارآمدی و همچنین سطوح پایین‌تر استرس، افسردگی و اضطراب مرتبط است (ژیانگ و همکاران^۲، ۲۰۲۰). همگرایی از یک سو به معنای داخل شدن افراد در یک محیط اجتماعی فرهنگی است و از سویی دیگر به معنای جذب ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی فرهنگی در چارچوب شخصیت و زندگی با آنان را می‌رساند. در نهایت ادغام یا یکپارچگی می‌تواند یکسان شدن فرد و محیط، جذب شخص توسط محیط و یا جذب درونی محیط توسط فرد و تعهد وی را در برابر محیط به عنوان عضوی همبسته و مسئول برساند [۷].

یکی از مهمترین عوامل مؤثر بر وفاق و انسجام اجتماعی، داشتن احساس تعلق و تعهد بالا به ارزش‌ها و میراث فرهنگی یک جامعه است؛ از این رو همه دولت‌ها در پی شناساندن تاریخ و فرهنگ خود به مردمان سرزمین خود هستند تا از این طریق یکپارچگی در سطح ملی دست یابند [۲۳]. هویت قومی نیز همچون هویت ملی، بخشی از هویت کلی فرد را تشکیل می‌دهد. ایران کشوری با تنوع فرهنگی و قومی بسیار است. مطالعات انجام شده در سطح ملی درباره اقوام نشان می‌دهد که برخی از اقوام احساس نابرابری قومی قوی تری نسبت به دیگران دارند. و این احساس ممکن است به حالتی از بی‌زاری نسبت به قومیت‌های دیگر بینجامد. هویت قومی به طور کلی یک قضیه اجتماعی است که هم با اهمیت بودن آن و احساس برتری آن تأثیرات منفی برای انسجام ملی و در نهایت گرایش به خودمختاری و تحجر هویت و نگرش بسته و محدود به تغییرات دارد و هم کم اهمیت بودن هویت قومی پیامدهایی دارد؛ از جمله احساس طرد در مقایسه با سایر اقوام و در نهایت احساس بیگانگی و نابودی سرمایه فرهنگی است [۶]. بنابراین انسجام مقوله‌ای است اجتناب ناپذیر، سیال، نسبی و خودجوش که با همفکری، همیاری و هماهنگی داوطلبانه افراد جامعه در مناسبات گوناگون

فرهنگی، مذهبی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی پیش روی افراد قرار می‌گیرد. انسجام موقعیتی است که در آن افراد جامعه با تعهدات مشترک اجتماعی و فرهنگی به یکدیگر پیوند می‌خورند. انسجام اجتماعی در حوزه تعاملی معین، شکل و معنا پیدا می‌کند. گوناگونی و تنوع جامعه ایرانی، به انحاء مختلف، بر امکان و استعداد برقراری انسجام اجتماعی تأثیر گذاشته است. امروزه از مفهوم انسجام ملی و اجتماعی به عنوان اهرمی توفیق آفرین و اساس هویت و اعتبار جامعه، اقبال فراوانی شده است [۲۳]. شکاف‌های قومی، مذهبی و زبانی به دلیل ماهیت هویتی شان، از آنجا که منشأ خواسته‌هایی است که تحقق آنها از طریق گفتگو بسیار مشکل و در مواردی غیر ممکن است، می‌توانند منشأ به خشونت کشیده شدن قلمرو سیاست و ناپایداری نظام سیاسی باشند. بررسی وضعیت جوامع ناهمگن نشان می‌دهد که شکاف‌های قومی، مذهبی و زبانی یکی از مهمترین منابع کشمکش و منازعه سیاسی در آنها بوده است. تنها جوامعی که روند ملت‌سازی را به شیوه موفقیت آمیزی تجربه کرده اند، توانسته اند شکاف‌های قومی، مذهبی و زبانی را کم اثر نمایند. در این جوامع خشونت‌های سیاسی به تدریج جای خود را به مشارکتها و پیکارهای سیاسی نهادینه شده و غیر خشن داده اند. با تثبیت شکاف‌های اجتماعی، به تدریج از فعالیت مخرب آنها کاسته شده و مشارکت سیاسی شکل نوبنی به خود گرفته است [۱۹].

در باب اهمیت این مقاله می‌توان گفت چالش‌های فرهنگی-مذهبی و قانونی‌آنهايي که از احساس طرد می‌کنند می‌تواند موانع و محرومیت‌هایی را برای افراد افزایش دهد. در این میان چنانچه افراد از گردونه اجتماعی (همگرایی) باز بمانند، متعاقباً دچار گونه‌ای از طرد شده که در ادامه، عامل بی‌مشارکتی، کم‌مشارکتی و یا حرکات اعتراضی می‌گردد. این شرایط از یک سوی برهم زننده ثبات و نظم جامعه است و از سوی دیگر تحرک و خلاقیت و نوآفرینی‌های مهم در حیات سیاسی را به همراه دارد.

بخشی از موقعیت احساس طرد اجتماعی را می‌توان نشأت گرفته از وجود آسیب‌های محیطی و جغرافیایی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و امنیتی مرز توأم با حمایت و تحریک بیگانگان منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای دانست. از سویی دیگر، عوامل تأثیرگذار دیگری همچون فقر اقتصادی و فرهنگی،

1. Stack-Cutler, H. L., Parrila, R. K., & Torppa, M
2. Xiang, G., Teng, Z., Li, Q., Chen, H., & Guo, C

سوزها) در فضای اجتماعی به یکدیگر پیوند می‌خورند و به روابط میان کنشگران اشاره دارد، یعنی اینکه کنش‌گران (کارگزاران) چگونه قوانین اجتماعی را می‌پذیرند. ادغام یک سیستم اجتماعی به معنای تعامل متقابل بخش‌های یک ساختار اجتماعی معین است. صرف نظر از معنای مستقیم ادغام به عنوان یک کلمه، فرض نمی‌شود که روابط یا تعاملات هماهنگ باشند. ادغام مفاهیم تعارض و همچنین نظم را در بر می‌گیرد، بنابراین همین مفهوم را می‌توان برای اشکال ثبات روابط اجتماعی و جبران تعادل بین واحدها و گروه‌های اجتماعی مختلف به کار برد. در گسترده‌ترین مفهوم، واژه ادغام برای تعریف تحولاتی استفاده می‌شود که ارتباط عناصر مختلف مرتبط را با کل اجتماعی، سیستم، جامعه یا واحدهای دیگر تعیین می‌کنند. مفهوم ادغام یک مفهوم اساسی در نظریه‌های کارکردگرایی است و شیوه‌ای از روابط واحدهای یک سیستم را تعریف می‌کند که به موجب آن از یک سو برای جلوگیری از اختلال در سیستم عمل می‌کنند و از سوی دیگر آنها برای ارتقای عملکرد آن به عنوان یک واحد همکاری می‌کنند. مفهوم یکپارچگی در سایر دیدگاه‌های نظری که از مفاهیم دیگری نیز استفاده می‌کنند، مهم است. اجماع، همبستگی، مکاتبات و غیره. هنگام بحث در مورد فرآیندهای قومی، مفهوم ادغام نه تنها ارتباط تنگاتنگی با فرآیندهای اجتماعی شدن، فرهنگ‌پذیری و همسان‌سازی دارد، بلکه بخشی جدایی‌ناپذیر از سیر و نتیجه این فرآیندها است (روستاس، ۲۰۱۹).

هنگام توسعه نظریه‌های یکپارچگی برای جوامع چندفرهنگی معاصر، لازم است از تفاسیر «عینی» تقلیل‌گرایانه فراتر رفت، یعنی اگر قبلاً تمرکز بر یکپارچگی اقتصادی، سیاسی یا مسکونی بود، در حال حاضر موضوعات تفاوت فرهنگی و روابط متقابل بین افراد و گروه‌های مختلف در نظر گرفته می‌شود. علاوه بر این، هویت‌ها، نگرش‌ها، رفتار و مشارکت در جامعه، حوزه گروه‌های قومی نه تنها تحت تأثیر اموری است که در محدوده گروه‌های قومی یا در ارتباط با گروه‌های دیگر

عدم توسعه یافتگی، احساس تبعیض و وجود تفکرات غلط ضدشیعی و وهابی در میان برخی از جمعیت اهل سنت برخی استانها و... مزید بر آن شده است.

مدیریت سیاسی در ایران، چه قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و چه بعد از آن همواره به منظور تنظیم و کنترل روابط گروه‌های قومی، به تدوین سیاست‌های قومی اقدام کرده است. سیاست‌های مزبور به رغم اشتراک در هدف غایی خود که همان انسجام بخشی و ایجاد حس همبستگی در اقوام گوناگون بوده، در برخی از اجزاء، عناصر و شیوه‌های اجرا نقاط قوت و ضعف‌هایی وجود دارد. بنابراین بررسی وضعیت انسجام اجتماعی می‌تواند به حل مسائل اجتماعی، بر ساخت توافق عمومی، هموارکردن مسیر توسعه و توسعه اجتماعی منجر شود. از اینرو، شناخت همگرایی اجتماعی و عوامل موثر بر آن نیازمند واکاوی جدی است. با وجود حجم کثیری از مقاله‌ها، کتب و نوشته‌ها درباره سیاست‌گذاری و مدیریت قومی در ایران، تاکنون تحلیل کلی بر این پژوهش‌ها صورت نگرفته است. در این مقاله سعی بر آن دارد که با ارائه شواهد کمی و تلفیق یافته‌های پژوهشی چشم‌انداز کلی این حوزه بر ساخت شود.

۲- چارچوب تئوریک

تغییرات مداوم در جوامع معاصر اعضای خود را به چالش می‌کشد تا آماده سازگاری باشند. کنشگران اجتماعی در جست‌وجوی دائمی استراتژی‌های جدید همگرایی هستند و اغلب تمام مهارت‌های خود را متمرکز کنند تا از فرصت‌های موجود استفاده کنند. همگرایی اجتماعی، طرد اجتماعی و سرمایه اجتماعی عوامل تعیین‌کننده‌ای را پوشش می‌دهند که موقعیت خاصی را در محیط اجتماعی تعیین می‌کنند. علیرغم اینکه دیدگاه یکپارچگی اجتماعی فاقد مبنای نظری و تجربی جامع است، چارچوبی مفید برای مطالعات پربار فرآیندهای قومی است. مزیت دیدگاه همگرایی از تمرکز آن بر ابعاد مختلف اجتماعی ناشی می‌شود که در تکامل گروه‌های قومی حیاتی هستند (برسنویاوت^۱، ۲۰۰۳).

در سطح نظری، یکپارچگی اجتماعی اصولی را نشان می‌دهد که به موجب آن افراد (کنشگران، عاملان یا

2. Rostas

1. Beresneviiütë

اتفاق می‌افتد، بلکه تحت تأثیر فرآیندهایی است که در جامعه گسترده است (برسنویاوتنه^۱، ۲۰۰۳).

در همین رابطه یکی از اهداف مهم سیاستگذاری عمومی حفظ همزیستی مسالمت آمیز در جامعه و ایجاد رویه‌هایی از طرق مسالمت آمیز و مشروع در مواجهه با تقاضاها است. به رغم عدم امکان حل و فصل قطعی تفاوتها، بهترین اقدامی که می‌توان انتظار داشت این است که بتوان تفاوتها را به نحو موفقیت آمیزی مدیریت کرده یا آنها را به طرّقی تنظیم کرد که به اندازه کافی برای همه گروه‌ها و طرفداران قابل پذیرش باشد و در نتیجه گرایش به تمایز و قطبی شدن جامعه را پیرامون شکاف‌های غیرقابل سازش کاهش داد (اسمان^۲، ۲۰۰۴). همچنین سیاست قومی و مذهبی را می‌توان به منزله مجموعه‌ای از اهداف، راهبردها، رویکردها و اقدام‌ها دانست که حکومت در قبال اقوام موجود در یک جامعه اتخاذ می‌کند. سیاست قومی مشتمل بر اهداف، سیاست‌ها، مقاصد روشن و واضح در خصوص نحوه اداره، کنترل و هدایت اقوام مختلف در واحد سیاسی است. سیاست قومی فعال و جامع باید موضع خود را نسبت به حوزه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی معین کند. مهمترین واگرایی‌های اجتماعی و فرهنگی در سطح استان، ناشی از دو عامل قومیت‌گرایی و مذهب‌گرایی است.

واگرایی در مورد قومیت‌ها در جهان اسلام، عمدتاً حاصل سه قوم بزرگ عرب، فارس و ترک است. زبان عربی، زبان ترکی و زبان فارسی، همراه با تاریخ و تمدن و فرهنگ مستقل، ساختارهای اجتماعی متفاوت که با تعصبات آمیخته است و با منافع قومی هر یک از سه قوم مذکور در روابط بین قومی گره می‌خورد و در نهایت از منافع استعمار جهانی تأثیر می‌پذیرد، زمینه را برای واگرایی‌های عمیق در جهان اسلام فراهم کرده است. گروهی معتقدند تأثیر هویت‌های مذهبی بر واگرایی‌های جهان اسلام، فراتر از تأثیر هویت‌های قومی است که مهمترین هویت‌های مذهبی در جهان اسلام معاصر هویت مذهبی اهل سنت و هویت مذهبی شیعه است [۲۱].

بررسی‌های انجام شده نشان دهنده این واقعیت است که متغیرهای متعددی از جمله: شرایط و وضعیت علم و

دانش و میزان باسوادی و آگاهی مردم قلمرو سرزمینی؛ شرایط توپولوژیک و نحوه استقرار گروه‌های قومی در عمق یا حاشیه و مرزهای کشور؛ شرایط ژئوپلیتیکی و وضعیت مرزها و میزان آسیب‌پذیری در برابر قدرت‌های خارجی؛ میزان تشابه یا تفاوت گروه‌های قومی مستقر در مرزها یا با ساکنان مرزی کشور همجوار؛ تعداد گروه‌های قومی و میزان جمعیت آنها؛ سیاسی و فعال شدن شکاف‌های قومی؛ پیشینه دولت ملی، سابقه و نحوه شکل‌گیری دولت مدرن مورد توجه قرار می‌گیرد.

جامعه‌شناسان دین که در پی بررسی مناسبات دین و جامعه، شناخت اندیشه‌ها، سازمان‌ها، نهادها، مناسک و شعائر دینی هستند ضمن توجه به تأثیرگذاری دین در نظام اجتماعی و کنش‌های فردی و اجتماعی، به نقش و کارکردهای اجتماعی باورداشت‌ها و عملکردهای دینی می‌پردازند.

راه حل‌های همگرایی، به گونه‌ای که بتواند در مواجهه با چالش‌های واگرایی فائق آید و زمینه را برای گسترش تمدن نوین اسلامی در همه هویت‌های قومی و مذهبی جهان اسلام فراهم کند در سه محور راه حل تقریب، راه حل همگرایی یا برقراری روابط استراتژیک و راه حل تمدنی با تکیه بر عوامل زایش تمدن قابل بررسی است. در تقریب مذاهب، اصل و هدف مشترک، ایجاد مودت و اخوت اسلامی است. راه حل همگرایی برای حل چالش‌های قومی از طریق روابط استراتژیک اقتصادی و سیاسی و فرهنگی با ابتناء بر اشتراکات فرهنگی و منافع متقابل و مشترک صورت می‌گیرد. و در راه حل تمدنی عمدتاً بر ظرفیت‌ها و استعدادهای تمدنی متکی است. در این راه حل آن چه مورد تأکید است اتخاذ تصمیم و عمل از موضع عوامل، ظرفیت‌ها، مؤلفه‌های تمدن ساز و یا پیش‌رانی است که تمدن را بدون اینکه نیازمند امتیاز دادن به قومیت‌ها و مذاهب مدعی و یا به حساب آوردن آنها باشد، توسعه می‌دهد و چالش‌ها و از جمله چالش‌های واگرایی را از سر راه خود برداشته و یا مدیریت می‌کند.

1. Beresneviiûtë
2. Esman

جدول ۱. پیشینه پژوهش

ردیف	نویسنده و سال	عنوان	استان	گروه مورد مطالعه	نمونه	شیوه نمونه گیری	متغیرهای پژوهش	هویت قومی	مکان	رشته نویسندگان	نوع سند
۱	سلیمانی و همکاران، (۱۴۰۰)	تبیین تاریخی مؤلفه های همگرایی از منظر امام جواد(ع)	* مدینه زمينه تاريخي صدر اسلام	کتاب های تاریخی، حدیثی و رجالی	مرور منابع و مطالعات مرتبط	هدفمند	همگرایی، واگرایی، راهبرد، جریان های فکری	فاقد نگاه قومی، اندیشه بنیادین اسلامی	زمينه تاريخي صدر اسلام	تاريخ	تحليل محتوا
۲	صفایی و همکاران (۱۴۰۰)	بررسی جامعه شناختی نقش عوامل سیاسی و اجتماع (طرحوارهایی قومیتی) موثر بر ایجاد همگرایی قومی	خوزستان	شهروندان ۱۸ تا ۶۵ سال در اهواز	۳۸۴ نفر	تصادفی	پایگاه اجتماعی- اقتصادی، امنیت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی، تنوع قومی، نظارت اجتماعی	بختیاری - فارس	اهواز	جامعه شناسی	کمی
۳	خنجرخانی (۱۴۰۰)	چالش وحدت اجتماعی: تحلیلی بر امکانسنجی آموزش همگرایی در ایام فاصله گذاری اجتماعی		مقاله	۳۵ مقاله	تصادفی	وحدت اجتماعی، آموزش همگرایی، فاصله گذاری اجتماعی	اقوام مختلف		روانشناسی	تحليل محتوا/ فراتحليل
۴	چگینی و همکاران. (۱۴۰۰)	نقش دین اسلام در همگرایی قوم بلوچ و تاثیر بر امنیت اجتماعی استان سیستان و بلوچستان	سیستان و بلوچستان	مسئولان و کارشناسان سیاسی، امنیتی، فرهنگی و اقتصادی	۵۴ نفر	تمام شمار	دین اسلام، همگرایی و امنیت اجتماعی قوم بلوچ	بلوچ	استان سیستان و بلوچستان	جغرافیا	کمی
۵	جوکار و همکاران. (۱۳۹۹)	بررسی وضعیت واگرایی و همگرایی اقلیت‌های قومی و مذهبی در کشور (مناطق کرد نشین و بلوچ نشین)	گستره جغرافیایی وسیع	قوم کرد و قوم بلوچ	۳۵۰ نفر	تصادفی	واگرایی قوم کرد، واگرایی قوم بلوچ،	کرد و بلوچ	کردستان، کرمانشاه، ایلام، آذربایجان غربی، خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان	علوم سیاسی	کمی
۶	رضائیان و همکاران، (۱۳۹۸)	مطالعه جامعه شناختی حوزه های همگرایی و واگرایی هویت ملی و هویت قومی (مطالعه	لرستان- کرمانشاه- ایلام- همدان	قوم لک	۳۹۷	خوشه ای چند مرحله ای	هویت قومی- هویت ملی- همگرایی- واگرایی- رضایت از زندگی-	مردمان لک ساکن ایران	دلفان- کوه‌دشت- هرسین- کرمانشاه- هلیلان- نهاوند	جامعه شناسی	کمی

				رضایت از دیگری- قوم مداری- علائق قومی- احساس محرومیت					موردی: قوم لک)		
۷	قاصد و همکاران. (۱۳۹۸)	عوامل سیاسی- اجتماعی مؤثر در همگرایی‌های قومی (مطالعه موردی: قومیت‌های شهرستان ارومیه)	آذربایجان شرقی	آذری، کردی، آشوری، ارمنی	۱۵ نفر	هدفمند	همگرایی قومی، امنیت	قومیت های شهرستا ن ارومیه	ارومیه	جامعه شناسی	کیفی
۸	برزگر و همکاران، (۱۳۹۸)	نقش سیاست‌های قومی و مذهبی در مشارکت اقوام در امنیت، توسعه همه جانبه و همگرایی با تأکید بر ترکمنهای شمال و شمال شرق ایران	گلستان و خراسان شمالی	قوم ترکمن	۵۰ مقاله	تصادفی	مشارکت سیاسی و اقتصادی، همگرایی	ترکمن	استان گلستان و خراسان	جغرافیا	کیفی
۹	رحمانی ساعد و همکاران، (۱۳۹۷)	دین اسلام به عنوان مولفه همگرایی قوم بلوچ با حاکمیت و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی استان سیستان و بلوچستان	سیستان و بلوچستان	مسئولان و کارشناسا ن امنیتی و فرهنگی	۱۳۰	تصادفی	دین اسلام- امنیت اجتماعی	بلوچ	استان بلوچستان	امنیت- مدیریت	کمی
۱۰	متقی و همکاران، (۱۳۹۶)	مدلسازی همگرایی قومی براساس نیازسنجی مدیران سیاسی و مطالبات شناسی اقوام (مطالعه موردی: استان کردستان)	استان کردستان	مدیران سیاسی و شهروندان استان کردستان	۵۴ نفر مدیر سیاسی - ۱۸۹ نفر شهروند	خوشه ای چند مرحله ای	شاخص‌های (شاخص، تقسیمات کشوری، مشارکت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی)	کرد	کردستان	جغرافیای سیاسی- تاریخ	کمی- کیفی
۱۱	گوهری مقدم و بشیری لحافی (۱۳۹۶)	کاربست نظریات همگرایی در طراحی مدل همگرایی منطقه ای در حوزه همسایگی جمهوری اسلامی ایران	عراق، عمان، افغانستان، ارمنستان- روسیه، پاکستان، آذربایجان، ترکیه، ترکمنستان، قزاقستان و	کارشناسا ن، اساتید دانشگاه	۲۱ نفر	هدفمند	مدل پیشنهادی بر اساس دسته بندی تعاملات در سه حوزه مفاهمه، معامله و مقابله	فاقد نگاه قومی	ایران و همسایگان ش	علوم سیاسی	کیفی

								کویت- عربستان سعودی، بحرین، امارات و قطر			
۱۲	جهانی و همکاران. (۱۳۹۶)	میزان تاثیر مولفه‌های فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی را بر همگرایی مردم استان‌های کردنشین ایران	آذربایجان غربی- کردستان- کرمانشاه- ایلام	جغرافیای سیاسی	کمی	۹۰ نفر	صاحب‌نظر ن و نخبگان محلی و قومی	آذربایجان غربی- کردستان- کرمانشاه- ایلام	مولفه‌های اقتصادی اجتماعی فرهنگی- همگرایی	کرد	آذربایجان غربی- کردستان- کرمانشاه- ایلام
۱۳	باصری و همکاران، (۱۳۹۶)	رابطه بین سرمایه اجتماعی و همگرایی قومیتی در استان آذربایجان غربی	آذربایجان غربی	مدیریت بحران	کمی	۱۰۰ نفر	نخبگان و خبرگان	آذربایجان غربی	سرمایه اجتماعی- همگرایی قومیتی	ترک	اورمیه
۱۴	طلوعی (۱۳۹۵).	رابطه مناسبات قومی و امنیت در استان سیستان و بلوچستان	سیستان و بلوچستان	علوم سیاسی	تحلیل محتوا	۳۵ مقاله	مقاله	سیستان و بلوچستان	امنیت، وها بیت، مناسبات قومی	قومیت های ساکن جنوب شرق ایران	جنوب شرق ایران
۱۵	امینی زاده و بوستانی (۱۳۹۵).	همگرایی و واگرایی هویت های ملی، مذهبی و جهانی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان)	کرمان	جامعه شناسی	کمی	۳۸۰ نفر	دانشجویان ن	کرمان	هویت مذهبی- هویت ملی- هویت جهانی- مصرف فرهنگی	کرمان	دانشگاه شهید باهنر کرمان
۱۶	امین صارمی و همکاران. (۱۳۹۵)	همگرایی قومی- مذهبی مرزنشینان و نقش آن در امنیت پایدار مرز ایران و پاکستان	سیستان و بلوچستان	جامعه شناسی	کمی	۶۵ نفر	فرماندهان و سران طوایف، نخبگان و افراد صاحب نفوذ	سیستان و بلوچستان	همگرایی قومی و مذهبی- امنیت- همگرایی فرهنگی- همگرایی سیاسی- ارزشی-	اقلیت‌ها قومی مرز ایران و پاکستان	هنگ مرزی شهرستان سراوان
۱۷	لطفی و همکاران. (۱۳۹۵)	همگرایی جمعی و خلق و خوی اجتماعی ساکنان حاشیه ی خلیج فارس با تاکید بر گردشگری	بحرین، کویت، عراق، عمان، قطر، عربستان سعودی، امارات	جغرافیا - جغرافیای سیاسی	تحلیل محتوا	۷ کشور	متن	بحرین، کویت، عراق، عمان، قطر، عربستان سعودی، امارات	همگرایی اقتصادی، امنیت پایدار، صنعت گردشگری	قوم غالب: عرب	کشورهای حوزه خلیج فارس
۸		صورت‌بندی مطالعات همگرایی اجتماعی طی سه دهه گذشته/ ابادر اشتري مهرجردی و همکاران									
۱۸	فیروزآباد	بررسی وضعیت	استان	مطالعات	کیفی	۲۰ نفر	زنان	استان	طرده	ترکی	روستای

				اجتماعی، طرد اجباری، طرد خودخواسته، زنان روستایی			روستایی	مرکزی	طرد اجتماعی زنان روستایی	ی و همکاران. (۱۳۹۵)	
تحلیل محتوا	علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی	کشور ایران	اقوام ایرانی: فارس، ترک، کرد، لر، بلوچ، عرب	همگرایی، قومیت، امنیت، امنیت ملی	هدفمند	۵۶ مقاله	اقوام ایرانی	سطح ملی	بررسی عوامل موثر بر همگرایی قومیت ها با تاکید بر ساختار امنیت کشور ایران	بارسلطان (۱۳۹۴).	۱۹
کمی	جامعه شناسی سیاسی	همدان بهار نهایوند	فارس لر ترک	همگرایی قومی-سن- درآمد- میزان دسترسی به رسانه- میزان مشارکت اجتماعی و سیاسی- میزان رضایت از زندگی- میزان سرمایه اجتماعی- وضعیت فرهنگی و ارتباطی- میزان پذیرش اصول شهروندی- میزان احساس محرومیت نسبی	خوشه ای	۳۸۴ نفر	شهروندان ۲۴-۲۰	همدان	بررسی جامعه شناختی میزان همگرایی قومیت های (فارس، ترک، لر) استان همدان	نقدی و احمدی (۱۳۹۴).	۲۰
کمی	جغرافیا و برنامه ریزی روستایی	زابل	بلوچ، سیستان، ی، بیرجند ی ها، یزدی ها، ترک ها، کرمانی، قائنی، نهبندانی	داشتن فامیل نزدیک (پدر، مادر، خواهر، برادی، همسر)، تعلق مکانی، تعامل مذهبی قومی، بیگانه نبودن، رضایتمندی، (. آسودگی خاطر، انسجام	اطلاع یابی از طریق ریش سفیدان , شوراها، دهیاران و معتمدان ن روستا	۳۸۰ خانوار	خانواده	سیستان	بررسی انسجام اجتماعی در حفظ امنیت مرزی با تأکید بر تنوع قومی مذهبی	میرلطفی و همکاران. (۱۳۹۴)	۲۱

				اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد و اطمینان اجتماعی							
۲۲	معنوی و زمانی. (۱۳۹۴)	جایگاه گردشگری مذهبی در ایجاد همگرایی در منطقه خلیج فارس	سواحل خلیج فارس	مقاله	منابع مرتبط	هدفمند	گردشگری، مذهب، همگرایی، خلیج فارس	عرب	منطقه خلیج فارس	سیاستگذار ی عمومی	تحلیل محتوا
۲۳	صابری . (۱۳۹۴)	همگرایی از منظر تاریخی و بررسی ریشه های این مکتب از دیدگاه متفکرین کلاسیک	زمینه تاریخی	متن	منابع مرتبط	هدفمند	همگرایی، متفکرین کلاسیک، ریشه های تئوری همگرایی	فاقد نگاه قومی	زمینه تاریخی	علوم سیاسی	تحلیل محتوا
۲۴	نوعی باغبان و همکاران. (۱۳۹۴)	تأثیر دینداری درونی و بیرونی بر انسجام ملی (مطالعه موردی: شهروندان شهر مشهد)	خراسان مرکزی	شهروندان شهر مشهد از تمامی مناطق	۴۲۰ نفر	تصادفی	دینداری درونی، بیرونی- انسجام ملی	بومیان مشهد، فارس زبان، ترک، ارامنه	مشهد	علوم سیاسی	کمی
۲۵	سرور و همکاران. (۱۳۹۳)	تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و احساس همگرایی قومی در شهر ارومیه	آذربایجان غربی	افراد بالای ۱۸ سال از بین اقوام ترک و کرد	۳۷۵ نفر	تصادفی	همگرایی- تنوع قومی- سرمایه اجتماعی	ترک- کرد	مناطق ۴ گانه شهر ارومیه	جغرافیا و برنامه ریزی شهری	توصیفی - تحلیلی
۲۶	آب خضر و حسینی. (۱۳۹۳)	بررسی تاثیر مراسم و مناسبتهای ملی در تقویت همبستگی و وحدت ملی با تاکید بر تربیت اجتماعی جوانان	تهران	مستولان و کارشناسا ن حوزه فرهنگی	۵۰ نفر	هدفمند	مراسم ملی- تقویت همبستگی- وحدت ملی- مذهب- هویت ملی- سرزمین مشترک- زبان مشترک	تنوع قومی	دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین	تعلیم و تربیت	کمی
۲۷	فرهمنند و همکاران. (۱۳۹۳)	میزان انسجام اجتماعی دو قوم آذری و کرد	آذربایجان شرقی- کردستان	زنان و مردان ۶۴ تا ۲۰ سال شهرهای تبریز و سنندج	۷۶۸ نفر	خوشه ای چند مرحله ای	انسجام اجتماعی - عدالت اجتماعی، وسایل ارتباط جمعی، تحصیلات، شغل، درآمد و سن	کرد و آذری	تبریز و سنندج	جامعه شناسی	کمی
۲۸	عبدی و	همگرایی در	آذربایجان	صاحب‌نظرا	۳۰ نفر	هدفمند	مذهب-	ترک	آذربایجان	جغرافیای	کمی

				آرمان مشترک- زبان فارسی- آیین‌ها و آداب و رسوم- قهرمانان- تعاملات اجتماعی و فرهنگی- نمادها و نشانه‌های ملی- حفظ شان و حرمت قومی- استفاده ابزاری نخبگان- تاریخ‌سازی و نمادپردازی قومی- کاهش سطح احساس تعلق به هویت ملی- رشد شهرنشینی- موقعیت جغرافیایی و ژئوپلتیکی- نابرابری اقتصادی- ضعف مدیریتی			ن مربوط به آذربایجان	آذربایجان	مقصودی. (۱۳۹۲)	
کمی	علوم ارتباطات اجتماعی- پژوهش علوم اجتماعی	ارومیه- نقده- ماکو- تکاب- شاهیندژ- سلماس- و مهاباد	ترک و کرد	احساس امنیت پایدار- همگرایی قوی- سرمایه فرهنگی- محرومیت نسبی- ملی گرایی- دین گرایی- فضای مشترک سیاسی/ادار ی-تأثیر نخبگان قومی	خوشه ای چند مرحله ای	۵۰۰ نفر	کرد و آذری زبان	آذربایجان غربی	بررسی رابطه بین همگرایی اقوام (ترک و کرد) و احساس امنیت پایدار در آذربایجان غربی	۲۹ بهرامیان و بهرامیان. (۱۳۹۱)
تحلیل محتوا	جغرافیای سیاسی	زمینه تاریخی	ارمنی	ادیان، اقلیت‌ها،	هدفمند	اسناد تاریخی	منابع مرتبط	متن	تأثیر زمینه‌های تاریخی، فرهنگی	۲۰ کاظمی تاری).

				ارمنی ها، مذاهب ایران باستان					و اجتماعی بر همگرایی پیروان ادیان مختلف در ایران	(۱۳۹۰)	
تحلیل محتوا	جغرافیای سیاسی	زمینه تاریخی	تنوع قومی قاره ای	عوامل همگرایی، موانع و فقدان مناسبات، ارتباطات اقتصادی	هدفمند	اسناد	کشورهای اسلامی	گستره ی جغرافیایی کشورهای اسلامی	وحدت جهان اسلام؛ عوامل موثر در ایجاد همگرایی	صفوی (۱۳۸۹).	۳۱
تحلیل محتوا	جامعه شناسی				هدفمند	۹۴ کشور	کشورها	متن	بررسی نقش دموکراسی در توسعه	بشیریان) (۱۳۸۸)	۳۲
کمی	علوم اجتماعی	مناطق جنوب و غرب شهر ارومیه	قوم کرد- قوم آذری	امنیت اجتماعی- همگرایی قومی- امنیت پایدار	تصادفی	۴۵۰ نفر	شهروندان کرد و آذری شهر ارومیه	آذربایجان غربی	بررسی میزان و رابطه ی امنیت اجتماعی و همگرایی قومیت‌های آذری و کرد در شهر ارومیه	خادمی (۱۳۸۸).	۳۳
تحلیل محتوا	علوم سیاسی	زمینه تاریخی	اقوام کشور	چارچوب سازی، پویش قومی، سیاسی شدن فرهنگ	هدفمند	منابع مرتبط	مقاله	کشور	کاربرد و نقد نظریه چهارچوب سازی در تحلیل پویش های قومی	کریمی (۱۳۸۸).	۳۴
تحلیل محتوا	اقتصاد	ایران	فاقد نگاه قومی	آزمون همگرایی، قابلیت های اجتماعی، همگرایی چندگانه، همگرایی مشروط	هدفمند	مرور و تحلیل نظریات	متن	تطبيق ایران و جهان	تئوری همگرایی و جایگاه ایران	خلیلی عراقی (۱۳۸۵).	۳۵
کمی	جامعه شناسی	ایلات ارکوازی- ملکشاهی- خزل- شوهان- بردره- میش خاص- ده بالایی- عالی بیگی	کرد	تعلق خاطر مشترک به نمادهای ملی- وفاداری مشترک به مردم و وطن و میراث مشترک- هویت منطقه ای- مناسک مذهبی- پرستیژ ایلی-	خوشه ای چند مرحله ای	۵۹۵ نفر	کلیه افراد ۱۸ سال به بالا	ایلام	مناسبات قومی و رابطه آن با تحول هویت جمعی (نمونه مطالعه: ایلام)	توسلی و قاسمی. (۱۳۸۱)	۳۶
تحلیل محتوا	حقوق و علوم سیاسی	کشورهای عضو اکو	فاقد نگاه قومی	همگرایی، اقتصادی، سیاسی	هدفمند	منابع مرتبط	متن	ایران، ترکیه، پلستان، افغانستان، تاجیکستان،	موانع همگرایی در اکو	کولائی. (۱۳۷۵)	۳۷

								آذربایجان، ازبکستان، ترکمنستان، قرقیزستان، قزاقستان			
--	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

است که با ارجاع به مقالات منتشره، سال پژوهش، متغیرهای معنی‌دار با وابسته ارزیابی می‌شود. در این روش که کاربردی است، حالتی گذشته‌نگر دارد، محقق یک نوع برآورد یا اثری از مجموع مطالعات انجام‌گرفته در یک بازمانی زمانی ثابت انجام می‌دهد. معمولاً ضریب همبستگی، حجم نمونه و سطح معنی‌داری، به‌عنوان مهم‌ترین ابزار کار هستند. کسب اطلاعات در این تحقیق، نوعی پرسشنامه معکوس است که در سایت‌های معتبر علمی پژوهشی نمایه علمی شده و دارای اعتبار و سطح روایی محتوایی بالایی دارند. در گام اول بعد از طرح موضوع، شناسایی دامنه متغیرهای مستقل وابسته، متناسب با اهداف و سؤالات، اسناد علمی از سایت‌های داخلی، گردآوری شد و در نتیجه متغیر مستقل بر وابسته شناسایی و جمع‌بندی شدند. سطح روایی و اعتبار تحقیق برحسب ملاک روشی، نظری، تعاریف مفهومی-عملیاتی، نوع آزمون بسته به سطح متغیر مورداندازه‌گیری قرارگرفته و از دو ملاک ورود (معیارهای ورود) و ملاک خروج (معیارهای خروج) برای غربالگری مقالات استفاده‌شده است. برای دریافت و جمع‌آوری مقالات از سایت نورمگز، سیویلیکا، ایران داک و مگ ایران با کلیدواژه فوق، درباره زمانی ۱۳۷۹ الی ۱۴۰۳، با حجم نمونه 51 تحقیق را شناسایی و بعد از کنترل از حیث روشی، اعتبار، روایی و یافته‌های علمی، 37 سند علمی وارد نرم‌افزار شده و اندازه اثر نهایی هر پژوهش و اثر نهایی کل به‌وسیله فرمول فیشر و کوهن برآورد شده است. بعد از دسته‌بندی اولیه مطالعات، سنخ شناسی و توصیف آن، در نهایت متغیرهای پژوهش که بیش از ۲ بار در مطالعات تکرار شده‌اند، برای تعیین اندازه اثر و ضریب همبستگی آن وارد CMA2 شدند.

۴- یافته‌های پژوهش

یافته‌های تحقیق در دودسته توصیفی و تحلیلی ارزیابی شده‌اند.

در جمع‌بندی پژوهش‌های گذشته حول محور موضوع مورد مطالعه، می‌توان گفت، پژوهش‌های بسیاری از دو دهه اخیر تاکنون به بررسی همگرایی و واگرایی قومی / مذهبی پرداختند. این پژوهش‌ها هر یک از منظر خاصی به تشریح وضعیت واگرایی و همگرایی قومی / مذهبی توجه داشتند. در این پژوهش معیار برای دسته‌بندی پژوهش‌ها به صورت موضوعی است. پژوهش‌های مطالعه شده را می‌توان در ۹ موضوع دسته‌بندی کرد.

۱- پژوهش‌هایی که بر نقش دین اسلام و دینداری بر همگرایی قومی و انسجام ملی تاکید داشتند: [۱]، [۸]، [۳۳]، [۳۴].

۲- پژوهش‌هایی که بر رابطه مناسبات قومی و امنیت ملی تاکید داشتند: [۳۷]، [۱۵]، [۱۳]، [۱۷]، [۱۸]، [۶]، [۲۶].

۳- پژوهش‌هایی که بر عوامل اجتماعی-سیاسی- فرهنگی و تاریخی و تاثیر آنها بر همگرایی قومی و دینی تاکید داشتند: [۲]، [۳۶]، [۵]، [۷]، [۲۴].

۴- پژوهش‌هایی که به رابطه سرمایه اجتماعی و همگرایی قومیتی تاکید کردند: [۱۲]، [۲۲].

۵- پژوهش‌هایی که بر مباحث نظری همگرایی تاکید داشتند: [۳]، [۱۰]، [۱۱]، [۲۷]، [۲۸]، [۳۰].

۶- پژوهش‌هایی که بر وضعیت واگرایی و همگرایی قومی و مذهبی تاکید داشتند: [۵]، [۶]، [۱۴].

۷- پژوهش‌های [۱۶] و [۲۰] بر جایگاه گردشگری و ایجاد همگرایی جمعی تاکید داشتند.

۸- پژوهش‌های [۳۱]، [۲۵] و [۲۹] بر هویت جمعی، وحدت ملی و همگرایی تاکید داشتند.

۹- [۵] بر وضعیت طرد اجتماعی زنان، [۹] نقش دموکراسی در توسعه و [۱۱]، موانع همگرایی در اکو تاکید داشتند.

۳- روش تحقیق

در این تحقیق از فراتحلیل کمی بهره گرفته شده است. فراتحلیل برآورد اندازه اثر مطالعات در یک واحد اصلی

۵۱,۳	۱۹	هدفمند
۱۸,۹	۷	خوشه ای چند مرحله ای
۲,۷	۱	تمام شمار
۲,۷	۱	میدانی (معمدین و ریش سفیدان جامعه)
۱۰۰	۳۷	جمع کل

الف) توصیفی

بازه زمانی پژوهش

در سال ۱۳۹۴، بیشترین تحقیقات همگرایی اجتماعی (۱۶,۳ درصد)، صورت گرفته است.

جدول ۲. بازه زمانی پژوهش

سال	فراوانی	درصد
۱۴۰۰	۴	۱۰,۸
۱۳۹۹	۱	۲,۷
۱۳۹۸	۳	۸,۱۰
۱۳۹۷	۱	۲,۷
۱۳۹۶	۴	۱۰,۸
۱۳۹۵	۵	۱۳,۵
۱۳۹۴	۶	۱۶,۳
۱۳۹۳	۳	۸,۱۰
۱۳۹۲	۱	۲,۷
۱۳۹۱	۱	۲,۷
۱۳۹۰	۱	۲,۷
۱۳۸۹	۱	۲,۷
۱۳۸۸	۳	۸,۱۰
۱۳۸۵	۱	۲,۷
۱۳۸۱	۱	۲,۷
۱۳۷۵	۱	۲,۷
جمع کل	۳۷	۱۰۰

رشته نویسندگان

۳۲,۵ درصد از پژوهش‌های انجام شده، در حوزه ی علوم اجتماعی بوده است.

جدول ۵. زمینه مطالعات

زمینه مطالعات	فراوانی	درصد
علوم انسانی	۲	۴,۸
علوم سیاسی و حقوق	۱۰	۲۳,۹
علوم انتظامی و امنیتی	۲	۴,۸
اقتصاد و مدیریت	۳	۷,۱
علوم جغرافیایی	۱۰	۲۳,۹
علوم تربیتی و روان شناسی	۲	۴,۸
علوم اجتماعی	۱۴	۳۲,۵
جمع کل	۴۳	۱۰۰

* به دلیل انجام برخی مقالات در بیش از یک حوزه مطالعاتی، جمع کل رشته‌های نویسندگان (۴۳ مورد) به دست آمده است.

رشته نویسندگان شامل (تاریخ، جامعه شناسی، علوم انتظامی، امنیت، روان شناسی، علوم سیاسی، مدیریت، جغرافیای سیاسی، مدیریت بحران، مطالعات اجتماعی، جامعه شناسی سیاسی، سیاست‌گذاری عمومی، علوم اجتماعی، تعلیم و تربیت، حقوق، اقتصاد، علوم ارتباطات اجتماعی، پژوهش علوم اجتماعی) بوده است.

۴- هویت قومی

۲۱ درصد پژوهش‌ها، در میان قوم ترک-آذری بوده است.

جدول ۶. هویت قومی

قومیت	فراوانی	درصد
فاقد نگاه بومی	۴	۶,۹
تنوع قومیتی-اقوام کشور	۵	۸,۷
کرد	۱۰	۱۷,۲
بلوچ	۸	۱۳,۸
ترک-آذری	۱۲	۲۱
فارس	۴	۶,۹
ارامنه	۳	۵,۲

روش تحقیق

۴۸,۷ درصد از پژوهش‌ها، با روش تحقیق کمی انجام گرفته است.

جدول ۳. روش تحقیق

نوع روش تحقیق	فراوانی	درصد
آمیخته	۱	۲,۷
کیفی	۴	۱۰,۸
کمی	۱۸	۴۸,۷
توصیفی-تحلیلی	۱	۲,۷
تحلیل محتوا	۱۳	۳۵,۱
جمع کل	۳۷	۱۰۰

نمونه گیری

۵۱,۳٪ پژوهش‌ها، با روش نمونه گیری هدفمند صورت گرفته است.

جدول ۴. شیوه نمونه گیری

شیوه نمونه گیری	فراوانی	درصد
تصادفی	۹	۲۴,۳

تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق در جدول شماره ۶، در قالب شاخص همگرایی اجتماعی و ۹ بعد ارائه شده است. بر همین اساس متغیرهای دارای تأثیر معنی‌دار شامل دینداری و انسجام ملی (Effect size = ۰,۲۴۱)، - مناسبات قومی و امنیت ملی (Effect size = ۰,۳۰۴)، - عوامل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و تاریخی (Effect size = ۰,۳۲۱)، - واگرایی قومی و مذهبی (Effect size = ۰,۳۷۳)، - وضعیت گردشگری (Effect size = ۰,۳۲۳)، - هویت جمعی، وحدت ملی (Effect size = ۰,۳۲۸) و متغیرهای فاقد تأثیر معنی‌دار شامل وضعیت طرد اجتماعی زنان و موانع همگرایی (Effect size = ۰,۱۹۲)، - مباحث نظری همگرایی (Effect size = ۰,۱۸۶) بوده است که محورها و مفاهیم اساسی هر یک نیز بانضمام منابع مرتبط، ذکر شده است.

عرب	۳	۵,۲
خراسان جنوبی (نهبندان، قائنی، کرمانی، بیرجندی)	۳	۵,۲
لر	۳	۵,۲
ترکمن	۱	۱,۸
آشوری	۱	۱,۸
لک	۱	۱,۸
جمع کل	۵۸	۱۰۰

* به دلیل تنوع قومی در اکثر مطالعات، جمع کل هویت‌های قومی (۵۸ مورد) به دست آمده است.

۵- تحلیل یافته‌ها و نتیجه‌گیری

یافته‌های توصیفی پژوهش در بازه زمانی (۱۴۰۲-۱۳۷۵) مشخص کرد: بیشترین فراوانی تحقیقات همگرایی اجتماعی در ایران در سال ۱۳۹۴ با (۱۶,۷٪)، زمینه مطالعاتی: علوم اجتماعی (۳۱٪)، هویت قومی ترک (۲۱٪)، روش تحقیق کمی (۵۰٪) و شیوه نمونه‌گیری هدفمند (۵۰٪)، صورت گرفته است.

جدول ۷. ابعاد و محورهای همگرایی اجتماعی ایران

شاخص کلان	ابعاد کلان	مفاهیم اساسی	منابع	Effect size	sig
همگرایی اجتماعی	دینداری و انسجام ملی	همگرایی، واگرایی، راهبرد، جریان‌های فکری، دین اسلام، امنیت اجتماعی، دینداری درونی، بیرونی	[۱] [۸]، [۳۳]	۰,۲۴۱	۳۰,۰۰۰
	مناسبات قومی و امنیت ملی	مشارکت سیاسی- اقتصادی، امنیت، همگرایی قومی و مذهبی/ فرهنگی/ سیاسی/ارزشی، قومیت، امنیت، امنیت پایدار، امنیت ملی، تعلق مکانی، تعامل مذهبی قومی، بیگانه نبودن، رضایتمندی، آسودگی خاطر، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد/اطمینان و امنیت اجتماعی، احساس امنیت پایدار، همگرایی قوی، سرمایه فرهنگی، محرومیت نسبی، ملی‌گرایی، فضای مشترک سیاسی/اداری، تأثیر نخبگان قومی دین‌گرایان.	[۳۷] [۱۵] [۱۳] [۱۷] [۱۸] [۳] [۲۶]	۰,۳۰۴	۵۰,۰۰۰

۰,۰۰۱	۰,۳۲۱	[۲]، [۳۶]، [۳]، [۲]، [۲۴]	پایگاه اجتماعی-اقتصادی، امنیت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی، تنوع قومی، نظارت اجتماعی، همگرایی قومی، امنیت، احساس امنیت پایدار، همگرایی قوی، سرمایه فرهنگی، محرومیت نسبی، ملی‌گرایی، دین‌گرایی، فضای مشترک سیاسی/اداری، تاثیر نخبگان قومی، عوامل همگرایی، موانع و فقدان مناسبات، ارتباطات اقتصادی، ادیان، اقلیت‌ها، ارمنی‌ها، مذاهب ایران باستان.	عوامل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و تاریخی
۰,۰۰۰	۰,۳۱۶	[۱۲]، [۲۲]	تنوع قومی، همگرایی قومیتی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، تعاملات اجتماعی	سرمایه اجتماعی
۰,۰۰۰	۰,۳۷۳	[۵]، [۶]، [۱۴]	هویت قومی، هویت ملی، واگرایی اقوام کرد و بلوچ، همگرایی/ واگرایی، رضایت از زندگی، رضایت از دیگری، قوم‌مداری، علائق قومی، احساس محرومیت، هویت مذهبی، هویت ملی، هویت جهانی، مصرف فرهنگی.	واگرایی قومی و مذهبی
۰,۰۰۰	۰,۳۲۳	[۱۶]، [۲۰]	همگرایی اقتصادی، امنیت پایدار، صنعت گردشگری، گردشگری، خلیج فارس.	وضعیت گردشگری
۰,۰۰۰	۰,۳۲۸	[۳۱]، [۲۵]، [۲۹]	مراسم و هویت ملی، تقویت همبستگی، وحدت ملی، مذهب، سرزمین و زبان مشترک، تعلق خاطر مشترک به نمادهای ملی، وفاداری مشترک به مردم و وطن و میراث مشترک، هویت منطقه‌ای، مناسک مذهبی، پرستیژ ایلی.	هویت جمعی، وحدت ملی
۰,۰۵۶	۰,۱۹۲	[۹]، [۴]	طرد اجتماعی، طرد اجباری، طرد خودخواسته، زنان روستایی، همگرایی، اشتغال و وضعیت اقتصادی	وضعیت طرد اجتماعی زنان و موانع همگرایی
۰,۰۹۳	۰,۱۸۶	[۳]، [۱۰]، [۱۱]، [۲۷]، [۲۸]	چارچوب سازی، پویای قومی، سیاسی شدن فرهنگ، مفاهیم، معامله و مقابله، آزمون همگرایی، قابلیت‌های اجتماعی، همگرایی چندگانه، همگرایی مشروط، مشارکت سیاسی/ اجتماعی/ فرهنگی و اقتصادی، وحدت اجتماعی، آموزش همگرایی، فاصله‌گذاری اجتماعی.	مباحث نظری همگرایی

منابع

۱. سلیمانی، زهرا، منتظرالقائم، اصغر، و پیرمردیان، مصطفی. تبیین تاریخی مولفه های همگرایی از منظر امام جواد(علیه السلام). پژوهش های تاریخی (مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی اصفهان)، پیاپی ۴۹، (۱۴۰۰).
۲. صفایی، عزت الله و بهیان، شاهپور و جهانبخش، اسماعیل. بررسی جامعه شناختی نقش عوامل سیاسی و اجتماعی (طرحواره های قومیتی) موثر بر ایجاد همگرایی قومی در میان گروه های قومی ساکن شهر اهواز (۱۴۰۰).
۳. خنجرخانی، مسعود. چالش وحدت اجتماعی: تحلیلی بر امکانسنجی آموزش همگرایی در ایام فاصله گذاری، نشریه مطالعات اجتماعی ایران، بهار. دوره پانزدهم - شماره 1 ب، صفحات : از 112 تا 124، (۱۴۰۰).
۴. چگینی، محمد، دانیالی، تهمنه، & اسماعیل پورروشن، علی اصغر. نقش دین اسلام در همگرایی قوم بلوچ و تأثیر بر امنیت اجتماعی استان سیستان و بلوچستان. جغرافیایی سرزمین شماره ۷۲، (۱۴۰۰).
۵. جوکار، کیوان، بخشایشی اردستانی، احمد، باقری، فردین، & الله کرم، عبدالحسین. بررسی وضعیت واگرایی و همگرایی اقلیتهای قومی و مذهبی در کشور (مناطق کرد نشین و بلوچ نشین). توسعه پایدار محیط جغرافیایی، ۳(۵)، (۱۴۰۰).
۶. رضائیان، علی، وثوقی، منصور، ساروخانی، باقر. مطالعه جامعه‌شناختی حوزه‌های هم‌گرایی و واگرایی هویت ملی و هویت قومی (مطالعه موردی: قوم لک). تغییرات اجتماعی - فرهنگی، ۱۶(۲)، ۱۸-۳۶. (۱۳۹۸).
۷. برزگر، نصرت و لطفی، حیدر و حسن آبادی، داود و رضویان، محمد تقی، نقش سیاست های قومی و مذهبی در مشارکت اقوام در امنیت، توسعه همه جانبه و همگرایی با تأکید بر ترکمن های شمال و شمال شرق ایران. (۱۳۹۸).
۸. رحمانی ساعد، هادی؛ پورتقی، محمد؛ تنهایی، علیرضا. دین اسلام به عنوان مولفه همگرایی قوم بلوچ با حاکمیت و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی استان سیستان و بلوچستان، نشریه دانش امنیتی، پاییز و زمستان، سال پنجم - شماره ۹ (ISC). ص ۶۲-۳۳. (۱۳۹۷).
۹. اشتری مهرجردی، ابازر. تبیین عوامل اجتماعی اخلاق کار (مورد مطالعه: اعضای هیات علمی دانشگاه‌های شهر تهران)، نشریه صنعت و دانشگاه. شماره ۵۵-۵۶، (۱۴۰۱).
۱۰. متقی، افشین، حیدری، جهانگیر، و نیکجو، ایرج. (۱۳۹۶). مدل سازی همگرایی قومی بر اساس نیازسنجی مدیران سیاسی و مطالبات شناسی اقوام (مطالعه موردی: استان کردستان). پژوهشهای جغرافیای انسانی (پژوهش های جغرافیایی) ۴۹، (۱۳۹۶).
۱۱. گوهری مقدم، ابوزر، بشیری لحاقی، میثم. کاربست نظریات همگرایی در طراحی مدل همگرایی منطقه‌ای در حوزه همسایگی جمهوری اسلامی ایران. دانش سیاسی، (۱۳۹۶).
۱۲. باصری، احمد، عباسیان، شیرزاد، کریمی، بهروز. (۱۳۹۶). رابطه بین سرمایه اجتماعی و همگرایی قومیتی در استان آذربایجان غربی. فصلنامه مدیریت بحران و وضعیت های اضطراری. ۹(۳۴). ۱۱۵-۱۴۱. (۱۳۹۶).
۱۳. طلوعی، هادی. رابطه مناسبات قومی و امنیت در استان سیستان و بلوچستان. نشریه سیاست(دانشگاه تربیت مدرس)، تابستان - شماره ۱۰ (۱۳۹۵).
۱۴. امینی زاده، سینا، بوستانی، داریوش. (۱۳۹۵). همگرایی و واگرایی هویت‌های ملی، مذهبی و جهانی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان). توسعه اجتماعی، ۱۰(۳)، ۱۱۱-۱۳۸. (۱۳۹۵).
۱۵. امین صارمی، نودر و محمدی اطهر، علیرضا و طالبی، رضا. همگرایی قومی-مذهبی مرزنشینان و نقش آن در امنیت پایدار مرز ایران و پاکستان، (۱۳۹۵).
۱۶. لطفی، حیدر؛ شادی، محمدعلی؛ مدینهای بناب، سیدامیر. ۱۳۹۵. همگرایی جمعی و خلق و خوی اجتماعی ساکنان حاشیهی خلیج فارس با تأکید بر گردشگری. نشریه مطالعات خلیج فارس، پاییز ۱۳۹۵، شماره ۷، ص ۲۲-۴۱. (۱۳۹۵).
۱۷. سیده رویا، بارسلطان، ۱۳۹۴. بررسی عوامل موثر بر همگرایی قومیتها با تأکید بر ساختار امنیت کشور ایران، (۱۳۹۴).
۱۸. میرلطفی، محمودرضا، علوی زاده، سیدامیرمحمد، هدایتی امین، خورشید. بررسی انسجام اجتماعی در حفظ امنیت مرزی با تأکید بر تنوع قومی - مذهبی مطالعه موردی: شهرستان زابل. فصلنامه علمی برنامه ریزی منطقه ای. ۵(۱۹). ۷۵-۷۰. (۱۳۹۴).

۱۹. نقدی، اسداله، احمدی، امید علی، سلطانی عزت، محمود. بررسی جامعه‌شناختی میزان همگرایی قومیت‌های (فارس، ترک، لر) استان همدان. تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی. ۱۷(۱). ۱۳۱-۱۵۴. (۱۳۹۴).
۲۰. معنوی، احمد و زمانی، لیلا. جایگاه گردشگری مذهبی در ایجاد همگرایی در منطقه خلیج فارس. مطالعات فرهنگی و سیاسی خلیج فارس، ۲(۶)، ۱۲۷-۱۴۸، (۱۳۹۴).
۲۱. صابری، فاطمه. همگرایی از منظر تاریخی و بررسی ریشه‌های این مکتب از دیدگاه متفکرین کلاسیک. نشریه پژوهش ملل. اسفند ۱۳۹۴، دوره اول - شماره ۳. ص ۲۲-۱۷. (۱۳۹۴).
۲۲. سرور، رحیم، موسوی، میرنجف، باقری کشکولی، علی. تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و احساس همگرایی قومی در شهر ارومیه (مطالعه موردی: قوم کرد و ترک). فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی. ۱۷(۱). ۵۵-۶۸. (۱۳۹۳).
۲۳. عبدی، عطاءالله، مقصودی، مجتبی. همگرایی در آذربایجان. فصلنامه مطالعات ملی، ۱۴(۵۳)، ۵۱-۷۲. (۱۳۹۲).
۲۴. کاظمی تاری، تقی. عنوان فارسی: تاثیر زمینه‌های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی بر همگرایی پیروان ادیان مختلف در ایران (مطالعه موردی ارمنی‌ها) (عنوان عربی: أثر الأراضیات التاریخیه و الثقافیة و الإجتماعیه علی التعامل بین أتباع الأديان المختلفه فی ایران (الأرمن كنموذج)). آفاق امنیت، ۴(۱۲)، (۱۳۹۰).
۲۵. واعظی، محمود. هویت جمعی و همگرایی اروپایی. نشریه پژوهش‌نامه سیاست خارجی، آبان ۱۳۸۹ - شماره ۲۷، ص ۴۸-۲۱. (۱۳۸۹).
۲۶. خادمی، دکتر علی. بررسی میزانو رابطه‌ی امنیت اجتماعی و همگرایی قومیت‌های آذری و کرد در شهر ارومیه. تغییرات اجتماعی - فرهنگی، ۵(۲)، (۱۳۸۸).
۲۷. کریمی، علی. درآمدی نظری بر کاربرد و نقد نظریه چهارچوب‌سازی در تحلیل پویای قومی. مطالعات ملی - دوره: ۱۰ - شماره ۴: ۳۳-۵۲، (۱۳۸۸).
۲۸. خلیلی عراقی، سید منصور؛ مسعودی، ناهید. تئوری همگرایی و جایگاه ایران. نشریه جستارهای اقتصادی
- ایران، پیاپی ۶ (پاییز و زمستان ۱۳۸۵). ص ۸۱-۱۱۰. (۱۳۸۵).
۲۹. توسلی، غلامعباس، قاسمی، یار محمد. هویت‌های جمعی و جهانی شدن. نامه علوم اجتماعی، ۲۴، (۱۳۸۳).
۳۰. پیتربورگ؛ نوذری، حسین علی. ۱۳۷۶. ضرورت همگرایی جامعه‌شناسی و تاریخ؛ نگاهی به رابطه نظریه اجتماعی و تاریخ. نشریه تاریخ معاصر ایران، تابستان ۱۳۷۶ - شماره ۲. ص ۱۲۲-۹۳. (۱۳۷۶).
۳۱. آب خضر، اصغر و متفکر، حسین. بررسی تاثیر مراسم و مناسبت‌های ملی در تقویت همبستگی و وحدت ملی با تاکید بر تربیت اجتماعی جوانان، (۱۳۷۳).
۳۲. فرهنگ، مهناز، سعیدی مدنی، سید محسن، سهندی خلیفه کندی، مهناز. مطالعه تطبیقی انسجام اجتماعی بین دو قومیت آذری و کرد (مورد مطالعه: شهرهای سنج و تبریز). بررسی مسائل اجتماعی ایران، (۱۳۹۴).
۳۳. نوعی باغبان، سیدمرتضی، آقاحسینی، علیرضا، و امام جمعه زاده، سیدجواد. بررسی تاثیر دینداری درونی و بیرونی بر انسجام ملی (مطالعه موردی: شهروندان شهر مشهد). راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۴(۱۴)، ۱۶۳-۱۸۳، (۱۳۹۴).
۳۴. مرادی حقیقی، فائزه، و موثقی گیلانی، سیداحمد. کارکرد اجتماعی و فرهنگی مذهب در توسعه اقتصادی مالزی. مطالعات روابط بین‌الملل (پژوهشنامه روابط بین‌الملل)، (۱۳۹۴).
۳۵. جهانی، داریوش؛ عزتی، عزت‌الله؛ نامی، محمدحسن. ۱۳۹۶. میزان تاثیر مولفه‌های فرهنگی اجتماعی و اقتصادی بر همگرایی مردم استان‌های کردنشین ایران. نشریه مطالعات ملی بهار ص ۶۸-۵۳، (۱۳۹۶).
۳۶. قاصد، مهدی، زنجانی، حبیب‌الله، کلدی، علیرضا. بررسی عوامل سیاسی- اجتماعی مؤثر در همگرایی‌های قومی (مطالعه‌ی موردی: قومیت‌های شهرستان ارومیه). مطالعات جامعه‌شناختی شهری. ۹(۳۰)-۱۲۵-۱۵۰. (۱۳۹۸).
۳۷. برزگر، نصرت، لطفی، حیدر، حسن‌آبادی، داود، رضویان، محمد تقی. نقش سیاست‌های قومی و مذهبی در مشارکت اقوام در امنیت، توسعه همه‌جانبه و همگرایی با تاکید بر ترکمن‌های شمال و شمال شرق ایران. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای). ۹(۳۴). ۴۳۳-۴۵۵. (۱۳۹۸).

Formulation of Social Integration Studies During the Last Three Decades

* Parviz Salari Sardari ** Abazar Ashtari Mehrjardi *** Akbar Ashrafi

* PhD student in the field of sociology, political orientation, Azad University, Tehran, Tehran, Iran.

parviz.salari.s@gmail.com

** Associate Professor, Department of Science and Technology, Institute of Cultural, Social and Civilization Studies, Tehran, Iran. ashtari@iscs.ac.ir

*** Assistant Professor, Department of Political Science, Islamic Azad University, Tehran Center, Tehran, Iran. akb.ashrafi@iauctb.ac.ir

Received: 27.05.2024

Accepted: 06.07.2024

Abstract

Social integration is related to one's position in the social topography and one's capabilities and opportunities to apply those capabilities. Also, it is important to consider the position or position a person ascribes to himself in the social topography and how he perceives himself in the social context. The variable of social integration includes sense of belonging and perceived social support. The purpose of this article is to know the social convergence and the factors affecting it, despite the large volume of articles, books and writings about policy making and ethnic management in Iran, a general analysis of these researches has not been done so far. Accordingly, the method of the article is meta-analysis-quantitative. The purpose of this method is to integrate, systematically review and unify the studies conducted in a specific research field. Its statistical population is 46 studies, of which 37 samples of research documents were selected with the aim of combining and identifying its impact.

Data analysis in the form of social convergence index and 9 dimensions showed that the variables with a significant impact include religiosity and national cohesion, - ethnic relations and national security, - social, political, cultural and historical factors, - social capital, - ethnic divergence and religious, tourism situation, collective identity, national unity and variables without significant influence including the social exclusion of women and barriers to integration, theoretical debates on integration.

Keywords: Social Integration, Meta-analysis, Social Capital, Ethnic and Religious Divergence, Ethnic and Religious Convergence

Corresponding Author: Abazar Ashtari Mehrjardi- Ashtari@iscs.ac.ir

Introduction

Social convergence is related to one's position in the social topography and one's opportunities to employ those capabilities. Also, it is important to consider the position or position one ascribes to oneself in the social topography and how one perceives oneself in the social context. Changes in social integration include a sense of belonging and social support. These are distinct concepts, but they cover similar aspects of social integration. Belonging is defined as the degree to which individuals feel valued, accepted, and included in a social system or environment. Becoming happy, happy and relaxed and rejected or ignored causes feelings of worry, depression, sadness, jealousy and loneliness. Social rejection and lack of belonging are believed to be the most common and important causes of anxiety. Lack of belonging is also associated with higher levels of mental and physical illness and greater vulnerability to behavioral problems such as crime and suicide (Cooper et al., 2022). Social support is the degree to which a person feels they need support (Stack-Cutler et al., 2015). It is important to note that welfare support is much more important than the actual degree of support. Higher social support is associated with higher levels of happiness, self-esteem, and self-efficacy, as well as lower levels of stress, stress, and anxiety (Jiang et al., 2020). Convergence on the one hand means entering people into a social and cultural environment, and on the other hand, it means absorbing social and cultural values and norms in their personality and life. In the nine integration or integration, a person and the environment, the attraction of the person by the environment or the internal attraction of the environment by the person and the environment can be compared to the environment as a member of the related and very important responsible (Berez et al., 2018).

Coherence is a category that is inevitable, fluid, relative, and spontaneous, which is faced by people with the like-mindedness, cooperation, and coordination of community volunteers in various cultural, religious, social, economic, and political relationships. Coherence is a situation in which members of the society are connected to each other with a common and cultural society. Social takes form and meaning in a certain social society. The diversity of the Iranian society has been influenced in different ways for the possibility and resilience of social cohesion. The concept of national and social cohesion as a success-making lever and the basis of society's identity and credibility is a great blessing (Farahmand et al., 2014). Ethnic, religious and linguistic divisions due to the nature of their identity, since they are the source of demands that are very difficult and in some cases impossible through dialogue, can be the source of violence in the realm of politics and the instability of the political system. Drawing the situation of heterogeneous societies shows that ethnic, religious and linguistic divisions have been one of the most important sources of conflict and political conflict in them.

As to the importance of this article, it can be said that the cultural-religious and legal challenges of those who reject the feeling can increase barriers and deprivation for individuals. In the meantime, if individuals are prevented from social (convergence), they will subsequently have a type of rejection that will then become a factor in inefficiency, low -income or protest movements. These conditions, on the one hand, disrupt the stability and order of society, and on the other hand it brings important mobility and creativity and important innovation in political life.

Part of the situation of social exclusion could be derived from the existence of environmental, geographical, political, cultural, and security damages, with the support and stimulation of regional and transnational aliens. On the other hand, other influential factors such as economic and cultural poverty, lack of development, a sense of discrimination, and the existence of misconceptions and Wahhabi misconceptions among some Sunnis have been added.

In summarizing past research around the subject under study, it can be said that many research has been examining ethnic / religious convergence and divergence since the last two decades. These research focused on the state of divergence and ethnic / religious convergence from a particular perspective. In this study, the criterion for categorizing research is subject. The studied research can be categorized into 9 topics.

- 1- Research that emphasized the role of Islam and religiosity on ethnic convergence and national cohesion: Suleimani (1400), Rahmani (1397), Gardener (2015), Moradi Haghghi (2015)
- 2- Research that emphasized the relationship between ethnic and national security: Barzegar (1398), Amin Saremi (1395), Toloui (1395), Bar Sultan (2015), Mir Malamfi (2015), Bahramian (2012), Khademi (1388((
- 3- Research that emphasized socio-political-cultural and historical factors and their impact on ethnic and religious convergence: Safa'i (1400), Qassim (1398), Bahramian (2012), Safavi (2010), Kazemi (2011(
- 4- Research that emphasized the relationship between social capital and ethnic convergence: Basri (1396), Server (2014)
- 5- Research that emphasized the theoretical discussions of convergence: Khanjar Khan (1400), Motaghi (1396), Gohari Moghaddam (1396), Karimi (2009), Khalili Iraqi (2006), Peterburk (1997(
- 6- Researchs that emphasized the status of divergence and ethnic and religious convergence: Jokar (1399), Rezaian (1398), Aminizadeh (2016(
- 7- Lotfi and Spiritual Research (2015) emphasized the status of tourism and the creation of collective convergence.
- 8- Research of Khazr (2014), preacher (2010) and Tavassoli (2002) emphasized collective identity, national unity and convergence.
- 9- Firouzabadi (2016) Research (2016) emphasized the social exclusion status of women, Bashirian (2009), the role of democracy in development and Kulai (1996), the barriers to convergence in Eco.

Methodology

In this study, little intelligence has been used. To receive and collect articles from the Norms, Civilica, Iran Duck and Mag Iran site with the above keyword, at the time of 2000 to 1403, identified 51 research with a sample size and after control over the method, validity, validity and scientific findings, 37 documents Scientific enters the software and the final effect of each research and the final effect of the whole is estimated by the Fisher and Cohen formula. After the initial categorization of the studies, theology and its description, the research variables, which have been repeated more than 2 times in the studies, entered the CMA2 to determine the size of the effect and its correlation coefficient.

Research Findings

In 2015, the highest social convergence research (16.3 %) was carried out.

48.7 % of the research is done with little research.

51.3% of the research is targeted sampling.

32.5 % of the research was in the field of social sciences.

Writers' disciplines (history, sociology, law enforcement, security, psychology, political science, management, political geography, crisis management, social studies, political sociology, general policy, social sciences, education, law, economics, science Social communication has been social science research.

21 % of the research was among the Turkish-Azari people.

Conclusion

Descriptive findings of the research over the period (1375-1402) specified: The highest abundance of social integration research in Iran in 2015 with (16.7%), Studies: Social Sciences (31%), Turkish Ethnic identity (21%), Method Quantitative research (50%) and targeted sampling (50%).

Research data analysis is presented in Table 6 in the form of an index of social convergence and 9 dimensions. Accordingly, variables with meaningful impact include religion and national cohesion (0.241 = Effect Size), -Ethnicity and National Security (0.304 = Effect Size), -Social, Political, Cultural and Historical Factors (0.321 = Effect Size), Social (0.316 = Effect Size), -Ethical and Religious Vegetation (0.373 = Effect Size), -Tourism Situations (0.323 = Effect Size), -Collective Hydration, National Unity (0.328 = Effect Size) and non -influential variables containing meaningful reversal status. Social Women and Barriers to Convergence (0.192 = Effect Size) - Theoretical Convergence (0.186 = Effect Size) has been cited as the basic axes and concepts of each relevant sources.

اعتباریابی چهارچوب جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری

* الهام زینلو ** محمود محمدی *** حسن مهرمنش
* گروه مدیریت تکنولوژی، دانشکده مدیریت، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
elh.zeynaloo@gmail.com
** گروه مدیریت صنعتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
mah.mohammadi@iauctb.ac.ir
*** گروه مدیریت صنعتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
has.mehrmanesh@iauctb.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۸

چکیده

امروزه تکنولوژی رایانش ابری در حال گسترش و پیشرفت است و روز به روز سرویس‌های بیشتری به این تکنولوژی افزوده می‌شوند. هدف از تحقیق حاضر ارائه چهارچوبی برای جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری است. پژوهش حاضر از نظر هدف توسعه‌ای - کاربردی و از لحاظ روش پژوهش، از نوع روش آمیخته اکتشافی می‌باشد نمونه‌های آماری تحقیق جهت مصاحبه‌ی عمیق از مدیران، صاحب‌نظران و اساتید حوزه مدیریت تکنولوژی دانشگاه‌های شهر تهران انتخاب شدند. در این پژوهش، محقق داده‌های مورد نیاز خود را با انجام مصاحبه عمیق و نیمه ساختار یافته با ۱۵ نفر از اعضای جامعه به جمع‌آوری نمود. پس از انجام تحلیلی جامع از داده‌ها، در مجموع تعداد ۱۹ مولفه اصلی (مقوله کلان) و ۷۷ زیرمولفه (مقوله فرعی) و با ابتدا به الگوی پارادایمی نظریه داده بنیاد با تعقیب رویکرد سیستماتیک (نظام مند) در قالب شرایط علی، پدیده اصلی (محوری)، راهبردها، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله (گرواسطه‌ای) و پیامدها از طرف محقق استحصال و تمامی مقولات کلان حاصله در قالب جدول ذیل ارائه و تلخیص گردید. یافته‌های تحقیق نشان داد که "جذب تکنولوژی" به عنوان مقوله محوری بر مبنای شرایط علی "ساختار سازمانی، توجه به شفاف‌سازی، عوامل رفتاری، مالکیت فکری، چرخه نوآوری و توانمندسازی" و از طریق راهبردهای پاسخ‌گویی، انتقال اطلاعات، رهبری تکنولوژی، مدیریت امنیت اطلاعات و هدف‌گزینی و با در نظر گرفتن (به عنوان زمینه‌ی الگو) محقق می‌شود و منجر به تحقق پیامدهای بهره‌وری سازمانی، ارتقای کیفیت خدمات و رضایت ارباب رجوع می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: جذب تکنولوژی، رایانش ابری، بانک.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه

فرصت‌های خارج از شرکت ممکن می‌سازد. فرآیند یادگیری که در آن شرکت‌ها به منظور انطباق با آن شرایط در آن شرکت می‌کنند، می‌تواند به عنوان گسترش ظرفیت‌های جذب آنها تلقی شود. کوهن و لوینتال (۱۹۹۰) ظرفیت جذب را بر حسب توانایی شرکت در تشخیص ارزش اطلاعات خارجی، جذب آن و سپس استفاده از آن برای اهداف تجاری تعریف می‌کنند. اساساً، این مهارت می‌تواند شامل دانشی باشد که در بخش‌های رسمی تحقیق و توسعه، در محیط تولیدی شرکت، یا صرفاً از افرادی که بخشی از آن را تشکیل می‌دهند، به

ظرفیت توسعه نوآوری‌هایی که بر بازارهای داخلی و بین‌المللی تأثیر می‌گذارند، برای تقویت رقابت‌پذیری در شرایط رقابت فزاینده جهانی شده، حیاتی است. نوآوری‌های با تأثیر بالاتر معمولاً نیازمند مجموعه‌ای از دانش اساسی و پیچیده هستند که فقط تا حدی می‌تواند در داخل شرکت پیدا شود. با توجه به افزایش حجم و پیچیدگی دانش بالقوه مفید، کار جذب آن کمتر ساده است. انطباق با این واقعیت مستلزم تغییر در روال‌ها برای افزایش ظرفیت‌های داخلی است، که همچنین بهبود شرایط را برای شناخت

نویسنده عهده‌دار مکاتبات: محمود محمدی Mah.mohammadi@iauctb.ac.ir

جنبه‌های مختلف سازمانی، ساختاری و فنی برنامه‌ریزی کنند و به افزایش ظرفیت‌های موجود بپردازند. این ظرفیت با میزان آمادگی جذب آن سازمان سنجیده می‌شود. لازم به ذکر است که در اکثر کشورها با وجود سرمایه‌گذاری در زمینه تکنولوژی، گسترش و نفوذ کاربردهای متنوع تکنولوژی به کندی صورت می‌پذیرد. علت اصلی این مشکل، پایین بودن سطح آمادگی سازمان برای پذیرش و جذب تکنولوژی می‌باشد. که در این میان رایانش ابری به جذب مطمئن و با امنیت یاری می‌رساند (تام، ۲۰۱۷).

رایانش ابری یکی از جدیدترین و چالش بر انگیزترین فناوری‌های نوظهور است، به این دلیل که مزایای متنوع زیادی مانند: در دسترس بودن منابع محاسباتی و خدمات نرم افزاری در هنگام نیاز دارد. با پیشرفت‌های قابل توجه زیرساخت‌های فناوری اطلاعات پیدایش این فناوری تاثیر بیشتری بر جهان تجارت گذاشته است. همچنین جدیدترین الگوی نوظهور در محاسبات توزیع شده است که زیرساخت‌های سخت‌افزاری، پلتفرم و برنامه‌های کاربردی را به عنوان سرویس ارائه می‌دهد. تحقیق حاضر درصدد آن است که به ارائه چهارچوبی برای جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری بپردازد.

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

در جهان پرآشوب کنونی که دگرگونی‌های محیطی، رشدی هر دم افزون دارد و دگرگونی‌های تکنولوژی و دانش بر شتاب آن می‌افزاید، ماندگاری سازمان‌ها تنها با نوآوری‌های پیوسته شدنی است. یک موضوع مهم در حوزه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، جذب تکنولوژی و دانشی است که شرکت‌های خارجی برای کشورهای میزبان به ارمغان می‌آورند. اجرای پروژه‌های مشترک و بستن قراردادهای گوناگون فراملی یکی از راهکارهای مناسب برای توانمندسازی فنی و مدیریتی شرکت‌های داخلی به شمار می‌آید و این راهکار به‌ویژه برای کشورهای درحال توسعه و کمتر توسعه‌یافته از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ولی بهره‌مندی بیشتر از این فرآیند، نیازمند فراهم‌سازی زمینه‌های بایسته از سوی کشور میزبان (دولت) به‌طور همگانی و از سوی بنگاه‌های تولیدی به‌طور ویژه است. یکی از این بایسته‌ها به وجود

دست می‌آید. تحقیقات تجربی بر تأثیر شکل‌های یادگیری درونی و بیرونی در ایجاد نوآوری متمرکز شده است، همانطور که در کار وگا-جورادو و دیگران (۲۰۰۸) نمونه‌ای است. (Quevedo (2005); Nieto and Veugelers (1997); Kastelli, Caloghirou (۲۰۰۷)؛ و دیگران (۲۰۰۷)؛ Tsakanikas (2004) و Cassiman و Veugelers (2006) با این وجود، این تحلیل‌ها به طور کلی شامل شواهدی هستند که می‌توانند به عنوان "محصولات جانبی" نتایج تمرکز اولیه مطالعات مورد بحث طبقه بندی شوند و بنابراین، نمی‌توانند به عنوان شواهد تجربی از پدیده‌ای که به طور موثر پشتیبانی می‌شود. ۲ به لطف فوق‌الذکر، تحقیقات اخیر بر ظرفیت جذب شرکت‌ها متمرکز شده است، نمونه‌هایی از آنها Arora و Gambardella (1994) است. سهام، ۱ در بسیاری از مطالعات، نتایج در واقع بر این فرض استوار است که فعالیت‌های تحقیق و توسعه داخلی برای ظرفیت جذب مهم هستند. ۲ اکثر نتایج اخیر بر اساس معیارهای غیرمستقیم است که اعتبار آنها را مورد تردید قرار می‌دهد. گریس و فیشر (۲۰۰۱)؛ اشمیت (۲۰۰۵)؛ Murovec و Prodan (2009) و Tsai (2009). در این مطالعات، استفاده از یک منبع دانش خارجی معمولاً به عنوان نشانه‌ای در نظر گرفته می‌شود که شرکت دارای ظرفیتی برای جذب آن است. با فرض این، هدف بهبود درک فعالیت‌های داخلی شرکتی است که ظرفیت جذب دانش خارجی را دارد. نتایج نشان می‌دهد که تحقیق و توسعه داخلی مجموعه وسیع‌تری از فعالیت‌ها را تکمیل می‌کند. ۳ در تحقیق گزارش‌شده در زیر، شواهد کمی بیشتر در مورد نقش تحقیق و توسعه داخلی، آموزش و «یادگیری از طریق انجام» در جذب دانش فن‌آوری تولید شده ارائه شده است. خارج از شرکت، که ظرفیت تولید نوآوری‌های محصول با تاثیر بالا را دارد. تجزیه و تحلیل الگوهای یادگیری بخش تعریف شده در Bittencourt (2012) را هدف قرار می‌دهد. سازمان‌ها به منظور ارتقاء وضعیت و موقعیت خویش توسط تکنولوژی، بایستی با سرعت چشمگیر برای توسعه قابلیت‌ها و پتانسیل‌های خود در

استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنوف بررسی شد، سپس با استفاده از آزمون تی استیودنت و ضریب پیرسن و مدل معادلات ساختاری و نرم‌افزار SPSS و لیزرل به بررسی فرضیات پرداختیم. اثرات جانبی بر پذیرش تکنولوژی تأثیر مثبت دارد، اثرات جانبی بر رهبری کارآفرین تأثیر مثبت دارد، قابلیت‌های جذب بر پذیرش تکنولوژی تأثیر مثبت دارد، آمادگی منابع بر قابلیت‌های جذب تأثیر مثبت دارد. رهبری کارآفرین بر قابلیت‌های جذب تأثیر مثبت دارد. پذیرش تکنولوژی بر عملکرد (عملکرد سازمانی، عملکرد کارکنان) تأثیر مثبت دارد.

[۱۰] در تحقیق خود به «بررسی مدل فرآیندی از ظرفیت جذب دانش برای تکنولوژی و نوآوری» پرداخت. این مطالعه چگونگی مراحل تئوریکال توسعه مدل ظرفیت جذب دانش (KAC) را نشان می‌دهد. مدل فرآیند KAC (مدل مفهومی) چگونه بسیاری از شرکت‌ها در کشورهای درحال توسعه به راه‌اندازی کپی‌برداری، بهبود و توسعه (نوآوری) دانش‌های اکتساب شده از کشورهای پیشرفته می‌پردازد. به‌عنوان مثال یک شرکت دیرتر آمده سامسونگ متمرکز شد به راه‌اندازی سریع، کپی‌برداری، بهبود، نوآوری از قابلیت‌های فن‌آورانه و یادگیری که منجر به توسعه فرآیند جذب آن می‌شدند. در ابتدا به دانش قرض گرفته‌شده و یادگیری تأکید می‌کرد روی راهی که مسیری روشنی داشتند [۶] با دنبال کردن مسیر میانبر (کچاپ) پیشگامان فعلی دنبال می‌شود.

روش‌رئینی، روش‌نا و نوای (۲۰۱۱) در مقاله‌ای به «مفهوم ظرفیت جذب در انتقال فناوری» در سال ۲۰۱۱ پرداختند. در این مقاله مفهوم ظرفیت جذب در انتقال تکنولوژی از دیدگاه منابع انسانی مورد بحث قرار دادند و عنوان کردند که ظرفیت جذب، توانایی شرکت در شبیه‌سازی تکنولوژی وارداتی است که بستگی به توانایی فن‌آورانه سازمانی دارد. دانش پیشین سازمان که دربردارنده مهارت‌های کوچک پایه‌ای، زبان مشترک و گرایش مثبت به یادگیری است وابسته به اندوخته پیشین و اطلاعات به‌روز شده دانش چیره است که برای سازمان در شبیه‌سازی و بهره‌برداری از دانش نوین بنیادی است. انتقال تکنولوژی فرآیند یادگیری است که پیامدش سود خواسته یا ناخواسته است.

سطحی از قابلیت‌ها در بنگاه‌های اقتصادی بازمی‌گردد که به نام ظرفیت جذب از آن یاد شده است [۷].

ارنست، تکنولوژی را به عنوان راهکارها و اهدافی تلقی می‌کند که انسانها را به تولید ماهرانه و اثربخش رهنمون می‌کند. همچنین فناوری به مؤلفه‌هایی گفته می‌شود که هنرمندانه توسط انسانهای با تجربه، با اطلاعات و دانش بکار گرفته می‌شوند و آنان را به خلق ایده، محصول و یا خدمت نایل می‌کند. کلاکتون در تعریف فناوری می‌گوید: فناوری عبارت است از به کارگیری شاخه‌های مختلف علم برای حل مشکلات علمی که به دلیل تنوع شرایط محیطی ممکن است از ناحیه‌ای به ناحیه دیگر تغییر کند. به بیان دیگر فناوری مجموعه‌ای از روش‌ها، تجربیات و علوم عملی است که انسانها برای تسلط بر محیط و حل مشکلات مربوط به رابطه خود با محیط، به کار می‌برند [۷].

چنانچه دولت در مرحله طراحی سیاست ورودی‌های مناسب را از بخش خصوصی دریافت نماید، و در مرحله پیاده سازی سیاست‌ها هم به علت نبود بازخوردهای مناسب از سوی شرکت‌ها سیاست‌ها به موقع اصلاح شود. احتمال بروز اشتباهات از سوی تصمیم‌گیران افزایش خواهد یافت. توانایی دولت در کنترل و هدایت منابع مالی (تجربه‌ای اکثر کشورهای نوظهور صنعتی) ایجاد شرکت‌ها با مالکیت دولتی و توانایی بوروکراتیک نهادهای دولتی در جذب پردازش اطلاعات مرتبط با سیاستگذاری از شرایط موفقیت سیاست گذاری فناوری هستند که مستلزم ایجاد قابلیت‌های نهادی از سوی دولت است [۴].

۲-۱- پیشینه تحقیق

حق روستا (۱۳۹۵) در پژوهشی به «تأثیر پذیرش تکنولوژی بر عملکرد کارکنان بانک اقتصادنوین» پرداخت. هدف از این تحقیق ریسک‌پذیری بانک‌ها در پذیرش تکنولوژی و تأثیر آن بر عملکرد کارکنان بانک می‌باشد، تحقیق حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نوع توصیفی-پیمایشی می‌باشد. در آمار استنباطی ابتدا با توجه به ابعاد مورد نظر تعیین و شاخص‌ها استخراج می‌گردد، پس از بررسی پایایی و روایی پرسشنامه، نرمال بودن داده‌ها با

1. LIU & XING

2. Cascio

استفاده از یک رویکرد (کمی و کیفی) درک و شناخت بهتری از مسئله تحقیق ارائه می‌دهد.

به‌طور کلی دلیل انتخاب روش تحقیق آمیخته برای تحقیق حاضر عبارت‌اند از: (۱) به‌دست آوردن شواهد بیشتری برای جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری، (۲) عدم وجود یک الگوی مناسب جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری و (۳) لزوم استفاده از دیدگاه‌های خبرگان متخصص جهت ارائه الگو.

جامعه آماری تحقیق در بخش کیفی شامل کلیه مدیران، صاحب‌نظران و اساتید حوزه مدیریت تکنولوژی دانشگاه‌های شهر تهران است و روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و گلوله برفی^۱ خواهد بود. نمونه‌گیری از صاحب‌نظران و اساتید حوزه مدیریت تکنولوژی دانشگاه‌های شهر تهران تا زمانی ادامه پیدا می‌کند که فرایند اکتشاف و تجزیه و تحلیل به نقطه اشباع نظری^۲ برسد. دو نوع پرسشنامه در این پژوهش به کار گرفته خواهد شد. این نوع پرسشنامه‌ها از نوع محقق ساخته می‌باشد.

برای سنجش متغیرهای مدل از پرسشنامه محقق ساخته استفاده می‌شود، این پرسشنامه براساس مدل مفهومی که از داده‌های کیفی استخراج می‌شود، صورت بندی و طراحی می‌گردد.

در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS 16 و Lisrel 8.5 از روش‌های مختلف آمار توصیفی و استنباطی برای تجزیه تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها استفاده شده است. مدل سازی معادلات ساختاری یکی از فنون مدل سازی آماری می‌باشد که در سال‌های اخیر از حوزه رفتاری وارد حوزه مدیریت، سازمان و اقتصاد شده است.

۴- نتایج

۴-۱- بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری

در این قسمت توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه‌ی تحقیق یعنی سن، جنسیت و سطح تحصیلات مورد بررسی قرار می‌گیرد. نمونه آماری تحقیق شامل

[۲۲] به بررسی نقش سیاست تکنولوژی و جرب تکنولوژی بر عملکرد نوآوری پرداختند. این مطالعه با هدف بررسی پارادایم‌های کلیدی سیاست و دینامیک استراتژی که توسعه تولید هواپیما و فضاپیماها در چین را در اختیار دارد، مورد بررسی قرار می‌گیرد. با استفاده از داده‌های فعالیت‌های علمی و تکنولوژی اطلاعات شرکت-های هواپیمایی چینی از سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۰، یافته‌ها نشان داد که سیاست‌های تکنولوژی دولتی و استراتژی تکنولوژی سازمانی هر دو به طور مثبت با عملکرد نوآوری شرکت‌های هواپیمایی چینی ارتباط دارند. نتایج نیز نشان می‌دهد که توسعه صنعت ASM بیشتر وابسته به بهبود نوآوری داخلی نسبت به جذب فن‌آوری خارجی است.

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف توسعه‌ای - کاربردی و از لحاظ روش پژوهش، از نوع روش آمیخته اکتشافی می‌باشد مطابق این روش، پژوهش‌گر در صدد مشخص کردن یک موقعیت نامعین می‌باشد که هیچ ابزاری برای سنجش و چارچوب برای راهنمایی ندارد در این پژوهش به داده‌های کیفی اهمیت و وزن بیشتری داده می‌شود به همین دلیل ابتدا داده‌های کیفی گردآوری می‌گردد. و با استفاده از این شناسایی اولیه، امکان صورت‌بندی فرضیه‌هایی درباره بروز پدیده مورد مطالعه فراهم می‌شود پس از آن در مرحله بعدی پژوهشگر می‌تواند از طریق گردآوری داده‌های کمی، فرضیه‌ها را مورد آزمون قرار دهد. در این روش که روش اجرای متوالی است شروع با جمع‌آوری داده‌های کیفی و تحلیل در فاز یک می‌باشد، سپس نسبت به جمع‌آوری مجموعه داده‌های کمی و تحلیل در فاز دو بر اساس فاز یک اقدام می‌گردد. در مجموع، پژوهشگرانی که از روش آمیخته استفاده می‌کنند از داده‌های کمی و کیفی برای پاسخگویی به سؤال یا مجموعه‌ای از سؤال‌ها بهره می‌گیرند. این ترکیب روش‌ها شامل جمع‌آوری، تحلیل و ترکیب داده‌های کمی و کیفی در بررسی‌های منفرد یا چند مرحله‌ای است. روش‌های آمیخته، حوزه‌ی غنی برای ترکیب داده‌ها محسوب می‌شود. زیرا با این شیوه، واژگان، تصویر و روایت‌هایی‌توانند برای اضافه کردن معنا به اعداد به کار روند. مفروضه اساسی در تعریف روش آمیخته این است که ترکیب کردن رویکردهای کمی و کیفی در مقابل

1- Snowball sampling

2- Theoretical Saturation

یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده‌ی این است که بیش‌تر بانک‌کنندگان در پژوهش دارای مدرک فوق لیسانس می‌باشند. در جدول شماره ی ۴ شاخص‌های مربوط به آمار توصیفی برای نمونه ی مورد بررسی شامل میانگین و انحراف استاندارد برای متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش آورده شده است.

جدول ۴. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

انحراف	میانگین	ابعاد
۰/۶۸	۳/۵۷	ساختار سازمانی
۰/۵۳	۳/۹۸	توجه به محیط‌زیست از بعد فردی
۰/۷۴	۳/۲۵	توجه به قوانین اجتماعی
۰/۸۸	۳/۶۳	توجه به شفاف‌سازی
۰/۹۲	۴/۱۴	عوامل رفتاری
۰/۶۹	۳/۴۸	پاسخ‌گویی
۰/۷۴	۳/۳۳	مالکیت فکری
۰/۸۲	۳/۲۸	چرخه نوآوری
۰/۷۹	۳/۶۶	توانمندسازی
۰/۸۹	۳/۵۲	توجه به منابع اقتصادی در جامعه
۱/۰۵	۳/۴۱	تجهیز منابع
۰/۹۳	۳/۵۶	انتقال اطلاعات
۰/۸۵	۴/۰۱	رهبری تکنولوژی
۰/۸۱	۳/۲۸	جذب تکنولوژی
۰/۹۳	۴/۱۴	مدیریت امنیت اطلاعات
۱/۲۵	۳/۸۲	هدف‌گزینی
۰/۸۲	۳/۴۹	عدم حمایت دولت از جذب تکنولوژی
۰/۹۳	۳/۷۱	سیستم سازمانی سنتی
۰/۸۴	۴/۳۶	عدم وجود نیروی متخصص
۰/۹۰	۳/۲۸	بهره‌وری سازمانی
۰/۸۸	۳/۶۱	ارتقای کیفیت خدمات
۰/۸۳	۳/۳۷	رضایت ارباب رجوع

همان‌طور که در جدول و نمودار فوق مشاهده می‌شود شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در دو شاخص میانگین و انحراف استاندارد نشان داده شده است.

۴-۲- تحلیل عاملی تاییدی متغیرهای تحقیق

در تجزیه تحلیل استنباطی، پیش از آزمون فرضیه‌ها می‌بایست با استفاده از آزمون تحلیل عاملی تاییدی روایی سازه را مورد آزمون قرار دهیم. آزمون برازندگی در تحلیل تاییدی و مسیر، شاخص RMSEA، یا جذر برآورد واریانس خطای تقریب کمتر از هشت درصد شاخص $\frac{x^2}{df}$

۲۳۲ نفر مدیران و کارشناسان شعب بانک آینده شهر تهران می‌باشد.

جنسیت

در جدول زیر نمونه‌های آماری تحقیق به تفکیک جنسیت آورده شده است:

جدول ۱. ترکیب پاسخ‌دهندگان از نظر سن

ردیف	جنسیت	فراوانی	درصد
۱	مرد	۲۲۹	۹۸/۷۰
۲	زن	۳	۱/۲۹
	جمع	۲۳۲	٪۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که میزان ۹۸/۷۰ درصد بانک‌کنندگان مرد و میزان ۱/۲۹ درصد را زنان تشکیل می‌دهند.

سن

در جدول زیر نمونه‌های آماری تحقیق به تفکیک سن آورده شده است:

جدول ۲. ترکیب پاسخ‌دهندگان از نظر سن

ردیف	سن	فراوانی	درصد
۱	۲۵ - ۳۵	۶۱	۲۶/۲۹
۲	۳۵ - ۴۵	۶۴	۲۷/۵۸
۳	۴۵ - ۵۵	۷۹	۳۴/۰۵
۴	۵۵ به بالا	۲۸	۱۲/۰۶
	جمع	۲۳۲	٪۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد که بیش‌ترین درصد نمونه‌های آماری تحقیق از لحاظ سن در رده ۴۵ تا ۵۵ سال (۳۴/۰۵) است.

تحصیلات

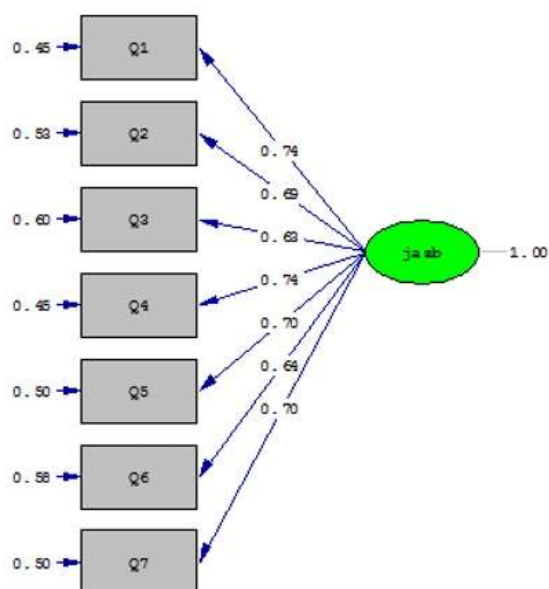
جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب متغیر تحصیلات

تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی
لیسانس	۹۵	۴۰/۹۴
فوق لیسانس	۱۲۵	۵۳/۸۷
دکتری	۱۲	۵/۱۷
جمع	۲۳۲	٪۱۰۰

– مدل اندازه‌گیری جذب تکنولوژی

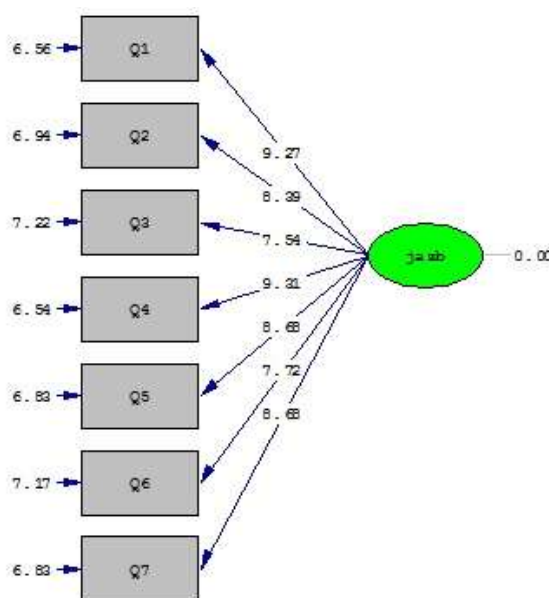
نمودارهایی که در بخش زیر آورده‌ایم مدل ابعاد جذب تکنولوژی در حالت استاندارد و معناداری را نشان می‌دهد. همان‌طور که این نمودارها نشان می‌دهد، عضویت کلیه عوامل بررسی شده در این متغیر تایید شده است.

کمتر از سه و (GFH,CFL,IFI,NNFI) بالاتر از ۹۰ درصد می باشد. مقدار (T-Value) ضرایب معنی داری هر متغیر نیز بزرگتر از ۲ و کوچکتر از ۲- باشد، مدل از برازش خوبی برخوردار است یا به عبارتی تقریبی معقولی از جامعه برخوردار می باشد.

Chi-Square=26.74, df=14, P-value=0.00000, RMSEA=0.071

نمودار ۱. مدل اندازه‌گیری ابعاد جذب تکنولوژی با استفاده از تحلیل عاملی در حالت استاندارد

Chi-Square=26.74, df=14, P-value=0.00000, RMSEA=0.071

نمودار ۲. مدل اندازه‌گیری ابعاد جذب تکنولوژی با استفاده از تحلیل عاملی در حالت معنی داری

همان‌طور که از جدول فوق مشخص است، مقدار آماره تی و سطح معناداری بین گویه‌ها و متغیرهای مکنون مربوط به خودشان در تمامی موارد به ترتیب بیشتر از ۱,۹۶ و کمتر از سطح خطای ۰,۰۵ محاسبه شده است. لذا معناداری روابط بین گویه‌ها و متغیرهای متناظرشان تأیید می‌شود. همچنین مقدار بار عاملی استاندارد شده برای تمامی سؤالات پرسشنامه به ترتیب بیشتر از ۰,۴ می‌باشد و نیاز به حذف گویه‌ای در مدل احساس نمی‌شود. پایایی معرف که توان دوم بارهای عاملی یک معرف استاندارد شده است. نشان می‌دهد که چه مقدار از تغییر در یک آیتم (گویه) به وسیله سازه (متغیر مکنون) تشریح شده است و به واریانس استخراج شده از یک آیتم برمی‌گردد.

– مدل اندازه‌گیری شرایط علی

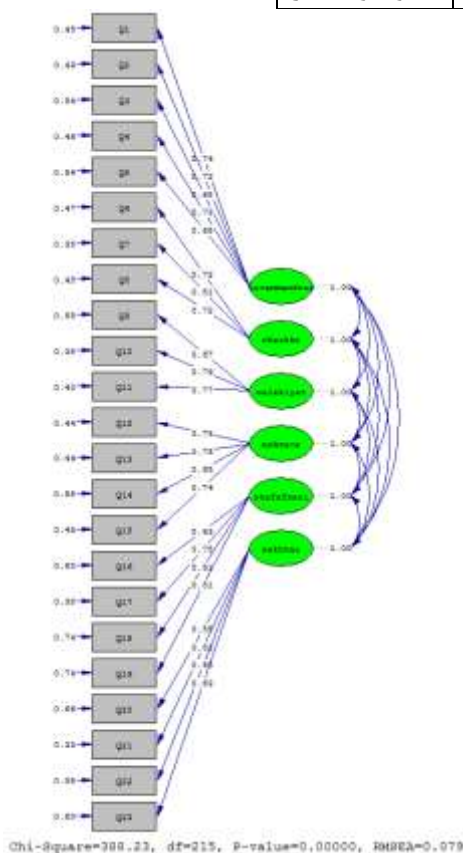
نمودارهایی که در بخش زیر آورده‌ایم مدل ابعاد شرایط علی در حالت استاندارد و معناداری را نشان می‌دهد. همان‌طور که این نمودارها نشان می‌دهد، عضویت کلیه عوامل بررسی شده در این متغیر تأیید شده است.

در حالت معناداری ارتباط یا عدم ارتباط متغیرهای مستقل و وابسته با هم بررسی می‌شوند. اگر مقدار آماره تی بین دو متغیر بالاتر از قدر مطلق ۱,۹۶ و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ باشد این بدین معنی است که بین دو متغیر ارتباط معناداری با احتمال ۹۵٪ وجود دارد (هیر، ۲۰۰۶). همچنین دومین شرط برقراری روایی همگرا این است که بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۴ باشند (هالند، ۱۹۹۹).

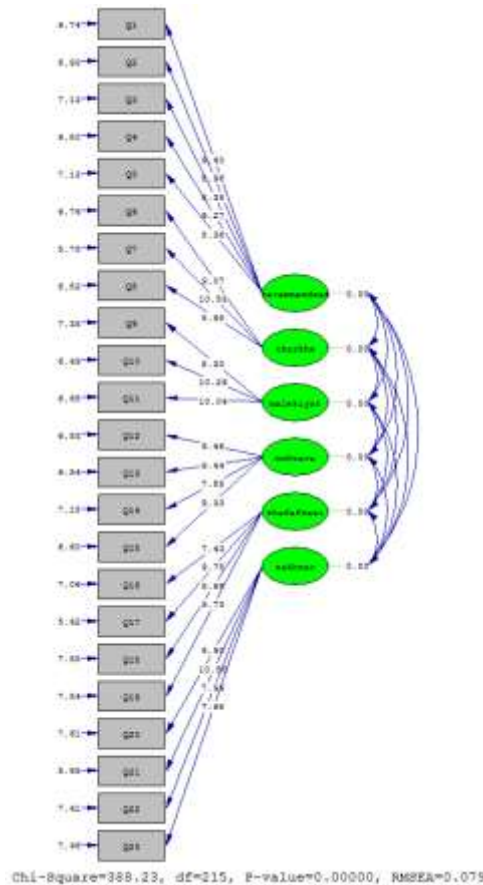
جدول ۵. بارهای عاملی استاندارد شده و ضرایب

معناداری گویه‌ها

سنجه	استاندارد	معنی داری	نتیجه
Q1	0.74	9.27	مطلوب و معنادار
Q2	0.69	8.39	مطلوب و معنادار
Q3	0.63	7.54	مطلوب و معنادار
Q4	0.74	9.31	مطلوب و معنادار
Q5	0.70	8.68	مطلوب و معنادار
Q6	0.64	7.72	مطلوب و معنادار
Q7	0.70	8.68	مطلوب و معنادار

نمودار ۳. مدل اندازه‌گیری ابعاد شرایط علی با استفاده از تحلیل عاملی در حالت استاندارد

نمودار ۴. مدل اندازه‌گیری ابعاد شرایط علی با استفاده از تحلیل عاملی در حالت معنی داری

۴- یافته‌های پژوهش

نمونه‌های آماری تحقیق جهت مصاحبه‌ی عمیق از مدیران، صاحب‌نظران و اساتید حوزه مدیریت تکنولوژی دانشگاه‌های شهر تهران انتخاب شدند. در این پژوهش، محقق داده‌های مورد نیاز خود را با انجام مصاحبه عمیق و نیمه ساختار یافته با ۱۵ نفر از اعضای جامعه به جمع‌آوری نمود. مشارکت‌کنندگان در تحقیق حاضر شامل سه طیف می‌شود. در این تحقیق با مدیران، صاحب‌نظران و اساتید حوزه مدیریت تکنولوژی دانشگاه‌های شهر تهران مصاحبه به عمل آمد.

ترکیب مصاحبه‌شوندگان از لحاظ جنسیت بدین ترتیب است که از ۱۵ نفر مصاحبه‌شونده میزان ۳۳٪ درصد آنان را زنان و میزان ۶۶٫۶۷٪ درصد آنان را مردان تشکیل می‌دهند. همچنین از لحاظ تحصیلات میزان ۶۰٪ را کارشناسی ارشد و میزان ۴۰٪ را دکتری تخصصی تشکیل می‌دهد.

۴-۱- یافته‌های مربوط به سوال اصلی پژوهش:

«چهارچوب بهینه برای جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری کدام است؟»

برای پاسخ به سوال اصلی تحقیق، محقق ابتدا باید جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری را از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان و همچنین کلیه شرایط و عوامل تأثیرگذار بر این مسئله شناسایی شود. نتایج نهایی سه تکنیک کدگذاری در ۶ بعد مهم از مدل مسئولیت اجتماعی مدرسه در شش بعد شرایط علی، پدیده‌های اصلی، شرایط زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، استراتژی‌ها و پیامدهای حاصل از اجرای استراتژی‌ها بر اساس اشتراوس و کوربین (۱۹۹۸) طبقه‌بندی شد. در این راستا و پس از انجام تحلیلی جامع از داده‌ها، در مجموع تعداد ۱۹ مولفه اصلی (مقوله کلان) و ۷۷ زیرمولفه (مقوله فرعی) و با ابنا به الگوی پارادایمی نظریه داده بنیاد با تعقیب رویکرد سیستماتیک (نظام‌مند) در قالب شرایط علی، پدیده

جزء داشته باشد اشاره دارد. وان دن بوش و همکارانش استدلال می‌کنند که ویژگی‌های انعطاف‌پذیری و دامنه در جذب دانش دیده می‌شود به‌شدت با ساختارهای دانش سازمانی که اکتشافی در طبیعت است ارتباط دارد، درحالی‌که بهره‌وری که به‌دقت بیشتری برای سازگاری مرتبط است منجر به بهره‌برداری می‌شود.

۴-۲- یافته‌های مربوط به سوالات فرعی

جهت اعتبار بخشی چهارچوب از روش دلفی بهره گرفته شد. در این مرحله پرسشنامه با ۷۷ شاخص در اختیار خبرگان قرار گرفت. در این مرحله از خبرگان درخواست شد تا بر اساس طیف ۱ تا ۱۰ تمامی شاخص‌ها را مورد اظهار نظر قرار دهند. یافته‌های مرحله دوم دلفی نشان داد که خبرگان تمام شاخص‌های جذب تکنولوژی مبتنی بر رایانش ابری را تایید کردند. در دور دوم نیز همه ۷۷ شاخص مورد تایید قرار گرفتند. بنابراین مؤلفه‌های مندرج در جدول آخر در روش دلفی به عنوان مؤلفه‌های برگزیده مدل انتخاب خواهند شد. تایج دور اول و دوم گویای تقارب میان میانگین‌های مؤلفه‌های حاصله می‌باشد.

نتایج یافته‌های مربوط به بررسی وضعیت موجود نشان می‌دهد که t محاسبه شده برای متغیرها نشان‌دهنده آن است که از t بحرانی (۱/۹۶) در سطح اطمینان ۹۹ درصد بزرگتر بوده و همچنین سطح معنی‌داری (دوطرفه) کوچکتر از ۵ درصد است. یعنی فرض صفر رد شده و وضعیت متغیرهای تحقیق در وضع مطلوبی قرار دارد. براساس یافته‌های تحقیق مقدار تی چرخه نوآوری، انتقال اطلاعات، رهبری تکنولوژی، سیستم سازمانی سنتی و عدم وجود نیروی متخصص در سطح مطلوبی قرار ندارد.

یافته‌های تحقیق حاضر با نتایج رحمانیان و نصر (۱۳۹۱)، حق روستا (۱۳۹۵)، مرادعلی و همکاران (۲۰۱۰) روشارتینی، روشانا و نوای (۲۰۱۱)، یانگ و همکاران (۲۰۱۷) همخوانی دارد. رحمانیان و نصر (۱۳۹۱) در چهارمین اجلاس ملی مدیریت تکنولوژی ایران مقاله‌ای را با عنوان «ایجاد ظرفیت جذب برای ساماندهی نوآوری باز در صنایع کوچک ۱» ارائه دادند. مطالعات حاکی از پایین بودن ظرفیت جذب صنایع استان حتی در سطح اولیه ظرفیت جذب یا همان شناسایی دانش بیرونی است. در

اصلی (محوری)، راهبردها، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر (واسطه‌ای) و پیامدها از طرف محقق استحصال و تمامی مقولات کلان حاصله در قالب جدول ذیل ارائه و تلخیص گردید.

ظرفیت جذب توسط هر دو عامل داخلی و خارجی تحت تأثیر قرار می‌گیرد، عوامل داخلی عبارت‌اند از پایه دانش قبلی، ظرفیت جذب افراد، سطح آموزش و پرورش و دانشگاهی مدارک تحصیلی کارکنان، تنوع زمینه‌های آن‌ها، نقش خاص بازی دروازه‌بان‌ها، ساختارهای سازمانی، سطح ارتباط متقابل کارکردی، فرهنگ سازمانی، اندازه بانک، اینرسی سازمانی، سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه و مدیریت منابع انسانی. عوامل خارجی ترکیبی از محیط‌زیست دانش خارجی و موقعیت بانک در شبکه‌های علمی است. یانگ و همکاران (۲۰۱۷) دریافتند که بانک‌ها نمی‌توانند موفقیت را از ادغام و استفاده از دانش خارجی به دست آورند، مگر اینکه دارای سطح بالایی از ظرفیت جذب باشند. نویسندگان عوامل مهم موردنیاز برای ظرفیت جذب را شرایطی که در آن نقل و انتقالات (در انتقال فن‌آوری، به‌عنوان مثال) رخ می‌دهد، مورد مطالعه قرار می‌دهند و ارتباط قانع‌کننده‌ای بین ظرفیت جذب و عوامل مانند کانال‌های نفوذ برای فناوری خارجی، مکانیسم تعامل سازمانی و تحقیق و توسعه منابع پیدا می‌کنند. علاوه بر ارتباطی که بین ظرفیت جذب و تحقیق و توسعه وجود دارد، ادبیاتی که در حال توسعه حاضر در دسترس است باعث گسترش مفهومی می‌شود که شامل، در میان چیزهای دیگر، مهارت‌های کارکنان و انگیزه‌ی آن‌ها (مینباوا و میچایلوا)، دانش قبلی (لین و همکاران)، ارتباط دانش، شباهت بین ساختار سازمانی و جوامع تحقیقاتی مشترک، می‌باشد. یادگیری اکتشافی جنبه‌ای اساسی از ظرفیت هر سازمان برای ایجاد تنوع و انطباق (مک‌گراث) است. وان دن بوش و همکارانش شناسایی سه ویژگی در جذب دانش را شناسایی کرده‌اند: بهره‌وری، دامنه و درجه‌ای از انعطاف‌پذیری. بهره‌وری در جذب دانش اشاره دارد که چگونه بانک‌های مشخص، دانشی از هزینه و اقتصادهایی از دیدگاه مقیاس را تلفیق و بهره‌برداری می‌کند، و دامنه اشاره دارد به وسعت دانش بانکی را که ترسیم می‌کند. انعطاف‌پذیری به میزانی که یک بانک می‌تواند دسترسی‌های اضافی و پیکربندی مجدد موجود، دانش

استراتژی تکنولوژی سازمانی هر دو به طور مثبت با عملکرد نوآوری بانک‌های هواپیمایی چینی ارتباط دارند. نتایج نیز نشان می‌دهد که توسعه صنعت ASM بیشتر وابسته به بهبود آوری داخلی نسبت به جذب فن آوری خارجی است.

۵- نتیجه گیری

در عصر اطلاعات و ارتباطات الکترونیکی، هر سازمانی با هر اندازه‌ای، با تغییرات و تحولات سریعی روبروست و باید فعالیتهای خود را طوری برنامه‌ریزی و مدیریت کند که در محیط متلاطم و بازار به شدت رقابتی موفقیت کسب کرده و تداوم حیات داشته باشد. باتوجه به مفهوم برنامه‌ریزی استراتژیک، این امر مستلزم بهره‌گیری از این نوع برنامه‌ریزی است. چرا که از یک طرف آینده‌نگر بوده و از طریق پیش بینی تحولات آتی اقدامات مناسب را تنظیم می‌کند. از طرف دیگر گرایش به محیط داشته و ارتباط تنگاتنگ با آن دارد و از این لحاظ می‌تواند به سرعت از تغییرات محیط با خبر شده و واکنش مناسب و سریع نشان دهد در دهه‌های اخیر، تحولات فناورانه در جهان که از الگوی رشد نمایی پیروی می‌کند به‌اندازه‌ای سریع بود که فاصله عمیقی بین کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه پدید آمد. برای این که بتوان شکاف فناورانه را کاهش داد، چیزی بیشتر از واردات فناوری، یادگیری نحوه تولید و بازدهی بیشتر را می‌طلبد. آنچه می‌تواند حائز اهمیت باشد، توان و ظرفیت جذب فناوری است؛ زیرا شکاف بسیار زیاد بین فناوری وارداتی و سطح فناوری موجود در جامعه، امکان درونی کردن آن را با مشکلاتی مواجه می‌کند. تحقیقات اخیر در مورد کشورهای تازه صنعتی شده اهمیت تغییرات فناورانه و همچنین توانمندی‌های فناورانه محلی را در موفقیت صنعتی این گونه کشورها مؤثر می‌داند.

بر این اساس "جذب تکنولوژی" به عنوان مقوله محوری بر مبنای شرایط علی "ساختار سازمانی، توجه به شفاف‌سازی، عوامل رفتاری، مالکیت فکری، چرخه نوآوری و توانمندسازی" و از طریق راهبردهای پاسخ‌گویی، انتقال اطلاعات، رهبری تکنولوژی، مدیریت امنیت اطلاعات و هدف‌گزینی و با در نظر گرفتن (به عنوان زمینه‌ی الگو) محقق می‌شود و منجر به تحقق پیامدهای بهره‌وری سازمانی، ارتقای کیفیت خدمات و رضایت ارباب رجوع می‌گردد.

ادامه سیاست‌ها و برنامه‌های منطقه‌ای در ابعاد مدیریتی، نیروی انسانی و ... بر اساس نتایج مطالعات میدانی و الگوبرداری از سایر کشورها ارائه شده است. ارائه راهکارهای ارتقا ظرفیت جذب صنایع کوچک استان مرکزی در زمینه‌ی های آموزش و تقویت سرمایه انسانی، اطلاعات فنی و خدمات پشتیبانی، خدمات پشتیبانی جذب فناوری، همکاری تحقیقاتی، تأمین مالی، سیاست‌های صریح فناوری، نوآوری مدیریت در صنایع کوچک، سیستم مشاوره مدیریتی برای صنایع کوچک است.

حق روستا (۱۳۹۵) در پژوهشی به «تاثیر پذیرش تکنولوژی بر عملکرد کارکنان بانک اقتصادنوین» پرداخت. بر اساس نتایج تمام فرضیات تحقیق پذیرفته شد بطوریکه فقدان منابع بر پذیرش تکنولوژی تاثیر مثبت دارد رهبری کارآفرینانه بر فقدان منابع تاثیر مثبتی دارد. اثرات جانبی بر پذیرش تکنولوژی تاثیر مثبت دارد، اثرات جانبی بر رهبری کارآفرین تاثیر مثبت دارد، قابلیت‌های جذب بر پذیرش تکنولوژی تاثیر مثبت دارد، آمادگی منابع بر قابلیت های جذب تاثیر مثبت دارد. رهبری کارآفرین بر قابلیت های جذب تاثیر مثبت دارد. پذیرش تکنولوژی بر عملکرد (عملکرد سازمانی، عملکرد کارکنان) تاثیر مثبت دارد. همچنین مرادعلی و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیق خود به «بررسی مدل فرآیندی از ظرفیت جذب دانش برای تکنولوژی و نوآوری» پرداخت. تجربه ژاپن و کره و چین نشان می‌دهد که کشورهای درحال توسعه بایستی داری پتانسیل قوی برای قابلیت نوآوری و تکنولوژی باشند. از آنجا که یادگیری و تکنولوژی در بسیاری از کشورهای درحال توسعه در این مرحله است، آن‌ها باید بتوانند از تجارب کشورهای مذکور یاد بگیرند.

روشارتینی، روشانا و نوای (۲۰۱۱) در مقاله ای به «مفهوم ظرفیت جذب در انتقال فناوری» در سال ۲۰۱۱ پرداختند. دانش پیشین سازمان که دربردارنده مهارت‌های کوچک پایه‌ای، زبان مشترک و گرایش مثبت به یادگیری است وابسته به اندوخته پیشین و اطلاعات به‌روز شده دانش چیره است که برای سازمان در شبیه‌سازی و بهره‌برداری از دانش نوین بنیادی است. انتقال تکنولوژی فرآیند یادگیری است که پیامدش سود خواسته یا ناخواسته است. یانگ و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی نقش سیاست تکنولوژی و جرب تکنولوژی بر عملکرد نوآوری پرداختند. همچنین یافته‌ها نشان داد که سیاست‌های تکنولوژی دولتی و

Intelligent Building and Management Proc. of CSIT, IACSIT Press, Singapore, 2011, Vol.5.

12. Omar, R. Takim, R. Abdul, H. & Nawawi . “The Concept of Absorptive Capacity in Technology Transfer (TT) Projects” International Conference on Intelligent Building and Management Proc. of CSIT, IACSIT Press, Singapore, 2011, Vol.5.

13. Rajkumar Buyya, Rajiv Ranjan and Rodrigo N. Calheiros, “Modeling and Simulation of Scalable Cloud Computing Environments and the CloudSim Toolkit: Challenges and Opportunities”, 2009, 978-1-4244-4907-1/09, IEEE.

14. Roshartini Omar 1, Roshana Takim 2 and Abdul Hadi Nawawi 3, “The Concept of Absorptive Capacity in Technology Transfer (TT) Projects Malaysia”, International Conference on Intelligent Building and Management Proc. of CSIT vol.5 (2011) © (2011) IACSIT Press, Singapore.

15. Shalley, C. E., & Gilson, L. L. Creativity and the management of technology: Balancing creativity and standardization. *Production and Operations Management*, 26(4), 2017, 605-616.

16. Stock, G. N, N. P. Greis & W. A. Fischer . “Absorptive Capacity and New Product Development”; *The Journal of High Technology Management Research*, Vol. 12, 2001, pp. 77-91.

17. Tâm, T. M. Technology absorption capability evaluation of small and medium enterprises in Vietnam: Conditions from the State and Enterprises. *European science review*, 2017, (3-4).

18. Todorova, G. and Durisin, B. Absorptive capacity: valuing a reconceptualization. *Academy of Management Review*, 32, 3, 2007, 774-786.

19. Usui, A., Domínguez, J. M., Suzuki, T., Altomare, C., & Tagliaferro, B. Applicability of source generation (SG) and absorption technology in a highly

منابع

۱. حق روستا، مجید. تاثیر پذیرش فناوری بر عملکرد کارکنان بانک اقتصادنویین، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده مدیریت و حسابداری، ۱۳۹۵.
۲. رحمانیان، سعید؛ نصر، مهدی. ایجاد ظرفیت جذب برای ساماندهی نوآوری‌های باز SME ها، چهارمین اجلاس ملی مدیریت فناوری ایران، ۱۳۹۱.
3. Camisón C, Forés B. Knowledge absorptive capacity: new insights for its conceptualization and measurement. *J Bus Res*;63(7): 2010,707-15.
4. De Mattos, C. A., & Laurindo, F. J. B. Information technology adoption and assimilation: Focus on the suppliers portal. *Computers in Industry*, 85, 2017, 48-57.
5. Hitomi, K. *Manufacturing Systems Engineering: A Unified Approach to Manufacturing Technology, Production Management and Industrial Economics*. Routledge, 2017.
6. Juels, A., Oprea, A., & Bowers, K. D. Security Issues for Cloud Computing [3]. *Meta*, 4(5) 2017.
7. LIU, W., & XING, J. Impacts of Renewable Energy Technology Absorption Capacity on Energy Industry Performance in China. *Chinese Journal of Management*, 1, 018, 2017.
8. Martínez-Román, J. A., & Romero, I. Determinants of innovativeness in SMEs: disentangling core innovation and technology adoption capabilities. *Review of Managerial Science*, 11(3), 2017, 543-569.
9. Mowery DC, Oxley JE. Inward technology transfer and competitiveness: the role of national innovation systems. *Camb J Econ*;19: 1995, 67-93.
10. Murad Ali, Kichan Park and Françoise Chevalier . “ A Study on the Process Model of Knowledge Absorptive Capacity for Technological Innovation Capabilities: The Case of Samsung Electronics, 2010##
11. Omar, R. Takim, R. Abdul, H. & Nawawi . “The Concept of Absorptive Capacity in Technology Transfer (TT) Projects” International Conference on

22. Yang, Y., Hong, J., Song, G., & Hong, S. Technology policy, technology strategy and innovation performance: evidence from Chinese aircraft and spacecraft manufacturing. *Science and Public Policy*, 44(5), 2017, 620-630.

reflective condition. In *12th Spheric Workshop*, 2017, (pp. 113-120).

20. xiadong Deng, William j.Dell, Mie Cao, Exploring the absorptive capacity to innovation/productivity link for”, 2007.

21. Xie Yongping, Mao Yanzheng, Zhang Hamiao . “ Analysis of Influence of Network Structure, Knowledge Stock and Absorptive Capacity on Network Innovation Achivements, 2011.

Providing a Framework For The Adoption of Cloud Computing Technology

* Elham Zeynaloo ** Mahmoud Mohammadi ** Hasan Mehrmanesh

* Department of Technology Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. elh.zeynaloo@gmail.com

** Department of Industrial Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. mah.mohammadi@iauctb.ac.ir

*** Department of Industrial Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. iran.has.mehrmanesh@iauctb.ac.ir

Received: 17.05.2024

Accepted: 15.07.2024

Abstract

Today, cloud computing technology is expanding and improving, and more services are added to this technology day by day. The aim of the present research is to provide a framework for the absorption of cloud computing based technology. The current research is a developmental-applicative goal and in terms of the research method, it is an exploratory mixed method. The statistical samples of the research were selected from managers, experts and professors in the field of technology management of Tehran universities for in-depth interviews. In this research, the researcher collected the required data by conducting in-depth and semi-structured interviews with 15 members of the community. After conducting a comprehensive analysis of the data, a total of 19 main components (macro category) and 77 sub-components (sub-category) and according to the paradigm model of foundation data theory by following a systematic approach in the form of causal conditions, the main phenomenon central), strategies, background conditions, intervening (intermediary) conditions, and consequences were presented and summarized by the researcher, and all the resulting macro categories were presented and summarized in the form of the table below. The findings of the research showed that "technology absorption" as a central category based on the causal conditions "organizational structure, attention to transparency, behavioral factors, intellectual property, innovation cycle and empowerment" and through response strategies, information transfer, Technology leadership, information security management and target selection are achieved by considering (as a model field) and lead to the realization of the consequences of organizational productivity, improvement of service quality and client satisfaction.

Keywords: Absorption of Technology, Cloud Computing, Bank.

Corresponding Author: Mahmoud Mohammadi- Mah.mohammadi@iauctb.ac.ir

Introduction

The capacity to develop innovations that affect both domestic and international markets is critical to strengthening competitiveness in the face of increasingly globalized competition. Higher-impact innovations typically require a set of fundamental and complex knowledge that can only partially be found within the firm. Due to the increasing volume and complexity of potentially useful knowledge, the task of absorbing it is less simple. Adapting to this reality requires a change in routines to increase internal capacities, which also makes it possible to improve the conditions for recognizing opportunities outside the company. The learning process that firms engage in in order to adapt to those conditions can be seen as expanding their absorptive capacities. Cohen and Levinthal (1990) define absorptive capacity as the firm's ability to recognize the value of external information, absorb it, and then use it for business purposes. Essentially, this skill can include knowledge acquired in formal R&D departments, in the company's manufacturing environment, or simply from the people who are part of it.

Cloud computing is one of the newest and most challenging emerging technologies, due to the fact that it has many diverse advantages such as: the availability of computing resources and software services when needed. With significant advances in information technology infrastructures, the emergence of this technology has had a greater impact on the business world. It is also the newest emerging paradigm in distributed computing that provides hardware infrastructure, platforms, and applications as a service. The current research aims to provide a framework for the adoption of cloud computing technology.

Theoretical foundations and research background

In today's turbulent world, where environmental changes are growing more and more and technology and knowledge changes are increasing its momentum, the sustainability of organizations is only with continuous innovations. An important issue in the field of foreign direct investment is the absorption of technology and knowledge that foreign companies bring to host countries. Implementing joint projects and concluding various transnational contracts is one of the appropriate solutions for technical and managerial empowerment of domestic companies, and this solution is especially important for developing and less developed countries. But more benefit from this process requires the provision of the necessary conditions by the host country (government) in general and by the production companies in particular. One of these requirements refers to the existence of a level of capabilities in economic enterprises, which is referred to as absorption capacity (Liu and Khing, 2017).

Haq Rusta (2015) in a research on "the effect of technology adoption on the performance of Ektisadnovin bank employees". The purpose of this research is the risk-taking of banks in accepting technology and its impact on the performance of bank employees. In inferential statistics, indicators are first determined according to the desired dimensions, after checking the reliability and validity of the questionnaire, the normality of the data was checked using the Kolmogorov Smirnov test, then using the Student's t test, Pearson's coefficient, and the model Structural equations and SPSS and Lisrel software were used to check the assumptions. Side effects have a positive effect on technology acceptance, side effects have a positive effect on

entrepreneurial leadership, absorptive capabilities have a positive effect on technology acceptance, resource readiness has a positive effect on absorptive capabilities. Entrepreneurial leadership has a positive effect on attraction capabilities. Adoption of technology has a positive effect on performance (organizational performance, employee performance).

Research method

In terms of the developmental-applicative goal, and in terms of the research method, it is an exploratory mixed method. According to this method, the researcher is trying to determine an uncertain situation that has no tools to measure and no framework to guide in this research. Qualitative data is given more importance and weight, that's why qualitative data is collected first. And by using this initial identification, it is possible to formulate hypotheses about the occurrence of the studied phenomenon, after that, in the next step, the researcher can test the hypotheses through the collection of quantitative data. The implementation method is sequential, starting with the collection of qualitative data and analysis in phase one, then the collection of quantitative data and analysis in phase two is based on phase one. In general, researchers who use mixed methods use quantitative and qualitative data to answer a question or a set of questions. A researcher-made questionnaire is used to measure the variables of the model. This questionnaire is formulated and designed based on the conceptual model extracted from the qualitative data.

In this research, using Spss 16 and Lisrel 8.5 software, various methods of descriptive and inferential statistics have been used to analyze data and test hypotheses.

Results

"What is the optimal framework for absorbing cloud computing-based technology?"

To answer the main question of the research, the researcher must first identify the adoption of cloud computing based technology from the point of view of the interviewees as well as all the conditions and factors affecting this issue. The final results of three coding techniques in 6 important dimensions of the school's social responsibility model in six dimensions of causal conditions, main phenomena, contextual conditions, intervening factors, strategies and consequences of implementing strategies based on Strauss and Corbin (1998) It was closed. In this direction and after conducting a comprehensive analysis of the data, a total of 19 main components (macro category) and 77 sub-components (sub-category) and according to the paradigm model of foundation data theory by following a systematic approach in the form of causal conditions , the main (central) phenomenon, strategies, background conditions, intervening (intermediate) conditions, and consequences were presented and summarized by the researcher in the form of the following table.

Recruiting capacity is affected by both internal and external factors. Internal factors include the previous knowledge base, the capacity to recruit people, the level of education and academic qualifications of employees, the diversity of their fields, the specific role of goalkeepers, organizational structures, and the level of communication. Cross-functional, organizational culture, bank size, organizational inertia, investment in research and development and human

resource management. External factors are a combination of the external knowledge environment and the bank's position in scientific networks. Yang et al. (2017) found that banks cannot achieve success from integrating and using foreign knowledge unless they have a high level of absorptive capacity. Transfers (in technology transfer, for example) occur, are studied and find a convincing relationship between absorptive capacity and factors such as penetration channels for foreign technology, organizational interaction mechanisms, and research and development resources. In addition to the relationship between absorptive capacity and R&D, the currently available developing literature expands the concept to include, among other things, employees' skills and motivation (Minbava and Michailova), prior knowledge (Lin et al.), knowledge communication is the similarity between organizational structure and joint research communities. Exploratory learning is a fundamental aspect of any organization's capacity for diversity and adaptation (McGrath). Van den Bosch and his colleagues have identified three characteristics in knowledge absorption: productivity, scope and degree of flexibility. Efficiency in knowledge absorption refers to how specific banks integrate and exploit knowledge from the perspective of cost and economies of scale, and scope refers to the breadth of bank knowledge that it draws. Flexibility refers to the extent to which a bank can access additional and reconfigure existing component knowledge. Van den Bosch and colleagues argue that the characteristics of flexibility and scope seen in knowledge absorption are strongly related to organizational knowledge structures that are exploratory in nature, while productivity, which is more closely related to adaptation, leads to exploitation.

Conclusion

In the age of electronic information and communication, every organization of any size is facing rapid changes and developments and must plan and manage its activities in such a way that it can succeed and survive in a turbulent environment and a highly competitive market. According to the concept of strategic planning, this requires the use of this type of planning. Because, on the one hand, it is forward-looking and organizes appropriate actions by predicting future developments. On the other hand, it tends to the environment and has a close relationship with it, and in this sense, it can quickly learn about the changes in the environment and show an appropriate and quick reaction. In recent decades, the technological developments in the world that follow the exponential growth pattern have been very fast. It was there that a deep gap emerged between developed and developing countries. In order to reduce the technological gap, it requires more than importing technology, learning how to produce more efficiently. What can be important is the power and capacity to absorb technology; Because the huge gap between the imported technology and the existing technology level in the society, the possibility of internalizing it faces problems. Recent research on newly industrialized countries considers the importance of technological changes as well as local technological capabilities in the industrial success of such countries.

Based on this, "absorbing technology" as a central category based on the causal conditions "organizational structure, attention to transparency, behavioral factors, intellectual property,

innovation cycle and empowerment" and through response strategies, information transfer, technology leadership, Information security management and targeting is achieved by considering (as a model field) and leads to the realization of the consequences of organizational productivity, improvement of service quality and client satisfaction.

References

- The right of the village, Majid. The effect of technology adoption on the performance of the employees of Ektisadnovin Bank, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Faculty of Management and Accounting, 2016. {In persian}
- LIU, W., & XING, J. Impacts of Renewable Energy Technology Absorption Capacity on Energy Industry Performance in China. *Chinese Journal of Management*, ,1, 018, 2017.

عوامل و پارامترهای (زیر سویه) گرایش به مهاجرت در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله در شهرهای توسعه یافته و برخوردار از صنعت در دو دهه‌ی اخیر (مطالعه‌ی موردی شهرستان یزد)

* محسن جمشیدی * *احمد شوهانی*

* پژوهشگر سیاسی و دانش‌آموخته‌ی دکتری تخصصی علوم سیاسی (گرایش مسائل ایران)، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

mosenmd16@yahoo.com

* *استاد یار و عضو هیات علمی گروه علوم سیاسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

shohaniahmadd@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۶

چکیده

علی‌رغم اینکه شهرستان یزد خود یکی از شهرهای توسعه‌یافته و برخوردار از صنعت و مهاجرپذیر ایران است، به چه علت جوانان این شهر تمایل به مهاجرت دارند (بیان مسئله). پژوهش فوق از نوع کاربردی، با ترکیبی از روش پیمایشی و کیفی -تفسیری با رویکرد توصیفی- تحلیلی و با نمونه‌گیری تصادفی و سیستماتیک می‌باشد. جامعه‌ی آماری مورد استفاده نیز ۲۰۰ نفر از جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله مهاجر شهرستان یزد بصورت تصادفی بوده‌اند. روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها نیز به شیوه و روش ترکیبی - کتابخانه‌ای، طرح پرسش‌نامه و نمونه‌گیری تصادفی در بین جامعه آماری مورد بحث می‌باشد (نوع پژوهش، روش پژوهش، نوع نمونه‌گیری، جامعه آماری پژوهش، روش گردآوری داده‌ها). گرایش به مهاجرت در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان یزد به چه عوامل و پارامترهایی بستگی دارد؟ بنظر می‌رسد که گرایش به مهاجرت در شهرستان یزد در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله، تابعی از متغیرهای مختلف و زیرسویه‌های آنها می‌باشند. گرایش به مهاجرت علاوه بر عوامل و انگیزه‌های اجتماعی و اقتصادی، به عوامل دیگری همچون انگیزه‌های فرهنگی، سیاسی، زیست محیطی، ورزشی و... برای رسیدن به اهداف مشخص و ترسیم شده انجام می‌گیرد (سوال، فرضیه). یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که علل گرایش به مهاجرت به عوامل و زیرسویه‌های مورد بحث از جمله: عوامل اقتصادی (وضعیت مالی و...)، عوامل اجتماعی (سن، جنس، وضع تأهل و...) که بیشترین انگیزه را نشان می‌دهد، عوامل سیاسی (ارمان‌گرایی، توسعه‌یافتگی، جامعه و...)، عوامل فرهنگی (توسعه فرهنگی، تحصیلات و...)، عوامل زیست محیطی (آب و هوا، شرایط محیطی و...) که کمترین انگیزه مهاجرت را نشان می‌دهد، عوامل بهداشتی و درمانی (توریسم بهداشتی، وضعیت بهداشتی و...) عوامل ورزشی (مهاجرت ورزشی و...) بستگی دارد که در جداول مختلف مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند. هدف از پژوهش فوق نیز بررسی عوامل تاثیرگذار بر مهاجرت جوانان شهرستان یزد می‌باشد (یافته‌ها، هدف).

واژه‌های کلیدی: مهاجرت جوانان، علل گرایش به مهاجرت، عوامل جاذبه و دافعه، مهاجرت مدرن، شهر یزد.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه

مهاجرت تاریخی به قدمت حضور انسان در کره زمین دارد، که شروع آن از کوچ قبایل در قرون گذشته بوده است که با شکل‌گیری کشورها و دولت- ملت‌ها در سده‌های اخیر خود را در شکل تازه مهاجرت‌های بین‌المللی نشان داده است. بر اساس آمار سازمان ملل حجم مهاجرت در ۲۰ سال گذشته ۱/۵ برابر شده است و جمعیت مهاجران در سال ۲۰۱۵ در سراسر دنیا بالغ بر ۲۴۴ میلیون نفر گردیده است، که معادل ۳/۳ درصد از کل جمعیت جهان است. به بیان دیگر، از هر ۳۰ نفر یک نفر مهاجر است. حدود ۷۵ درصد مهاجران را افراد ۲۰ تا ۶۴ سال، یعنی جمعیت واقع در سنین فعالیت، تشکیل می‌دهند [۱۵]. جابجایی و تحرک جغرافیایی انسان‌ها مهمترین بخش زندگی در تاریخ بشریت محسوب می‌شود. انسانها نیز به گونه‌ای مهاجرند و مهاجرت هم یک زنجیره‌ی مداوم در طول تاریخ است [۸]. مهاجرت مجموعه‌ای پیچیده از عوامل و پیامدهای مختلف را شامل می‌شود. اهمیت مفهوم سودای مهاجرت یا تمایل به مهاجرت در این است که وقتی چنین میلی در جامعه‌ای گسترده شود و فکر کردن به مهاجرت به عنوان یک امکان جدی برای رهایی از سختی‌های زندگی در جامعه مبدأ و یا رسیدن به منفعتی پایدار در جامعه مقصد عمومی شود، همین امر میتواند چگونگی زیست مردمان را در جامعه مبدأ تحت تأثیر قرار دهد [۱۲].

۲- بیان مسئله

باتوجه به تأثیرگذاری مهاجرت جوانان بر همه جوانب زندگی فردی و اجتماعی، این پدیده می‌تواند در عین ایجاد تغییرات درازمدت و طولانی، آثار سریع و کوتاه مدتی را نیز در هر دو منطقه مبدأ و مقصد ایجاد کند. با توضیحات مختصری که در مورد مهاجرت و علل و انگیزه های آن بخصوص در میان جوانان ارائه دادیم، در این پژوهش با استفاده از روش و چاقوب نظری مشخص و اثبات و یا رد فرضیه‌ی به ازمون گذاشته شده، می‌خواهیم به طرح و بررسی این مسئله بپردازیم که، علی‌رغم اینکه شهرستان یزد خود یکی از شهرهای توسعه‌یافته و برخوردار از صنعت و مهاجرپذیر ایران است، چرا و به چه

علت جوانان بین ۱۸ تا ۳۰ ساله این شهر تمایل و گرایش به مهاجرت داشته و خواهند داشت؟ در واقع عوامل و پارامترهای مختلفی دست به دست هم داده تا جوانان این شهر سودای مهاجرت و ریسک‌پذیرش آن را به جان بخرند. با ارائه‌ی توضیحات فوق حال سوال پژوهش این است که، **گرایش به مهاجرت در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان یزد به چه عوامل و پارامترهایی بستگی دارد؟** بنظر می‌رسد که گرایش به مهاجرت در شهرستان یزد در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله، تابعی از متغیرهای مختلف و زیر سوپه‌های آنها می‌باشند. گرایش به مهاجرت علاوه بر عوامل و انگیزه‌های اجتماعی و اقتصادی، به عوامل دیگری همچون انگیزه‌های فرهنگی، سیاسی، زیست محیطی، ورزشی و... برای رسیدن به اهداف مشخص و ترسیم شده انجام می‌گیرد. یعنی به عبارتی بین گرایش به مهاجرت در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر یزد و عوامل و پارامترهای گرایش به مهاجرت رابطه‌ی معناداری وجود دارد. البته هر کدام از این عوامل و پارامترها نیز زیر سوپه‌های خاص خود را دارند که در ادامه‌ی پژوهش به توضیح هر کدام از آنها به طور اختصار خواهیم پرداخت. در واقع مهاجرت، نوعی تطبیق و سازگاری در پاسخ به نیازهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، زیست محیطی و... است. پژوهش فوق از نوع بنیادی و با ترکیبی از روش پیمایشی و کیفی - تفسیری با رویکرد توصیفی- تحلیلی و با نمونه‌گیری تصادفی و سیستماتیک و جامعه‌ی اماری مشخص و چهارچوب نظری و مفهومی مشخص تحلیل و تدوین شده است. بصورت خلاصه لازم به توضیح است که عوامل گرایش جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر یزد و زیرسوپه‌های این عوامل چه از لحاظ بعد مثبت و چه منفی در جداول و نمودارهای مختلف و با روش نمونه‌گیری تصادفی و سیستماتیک و از طریق مصاحبه و پرسش‌نامه تحلیل شده است. جامعه‌ی اماری ما بصورت تصادفی ۲۰۰ نفر از جوانان مهاجر در شهر یزد می‌باشند. که از طریق طرح پرسشنامه‌ی استاندارد به داده‌های مورد بحث رسیده‌ایم. بنابراین هدف و اهمیت طرح این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که، با تغییر دیدگاه در مورد پدیده مهاجرت به عنوان فرصت، وضعیت مهاجرین نظم و سامان‌یافته و مزایا و منافع فراوانی را برای کشور مبدأ و میزبان به ارمغان می‌آورد. قشر جوان و پویای هر کشور و شهر به دلیل

بازتولید محیطی شهری نازیبا، دشواری های زندگی در همسایگی یک خانواده گسترده، بی تفاوتی اجتماعی عامل بازتولید آسیب، فقدان سرمایه اقتصادی مکفی و انگ عار برای مشاغل سطح پایین معرفی شدند. همچنین مهاجرین وارد شده به استان یزد، فرصت‌ها و چالش‌های مختلفی نیز برای استان ایجاد کرده‌اند؛ فرصت‌های ناشی از حضور مهاجران، با مضامینی نظیر آشنایی با مشخصات فرهنگی مهاجران، مهاجران به مثابه سرمایه فرهنگی، یقه آبی‌های فروتن، تکنوکرات‌های مهاجر عامل رونق اقتصادی مشخص شدند و تهدیدها با مضمون‌های تشدید بحران‌های زیست محیطی، افزایش آسیب‌های اجتماعی، لانه‌گزینی مهاجران در بافت تاریخی، غریبه عامل تشدید بدبینی و دشواری شغل‌یابی برای نیروی کار بومی، ارائه شدند. موضوع و محور این پژوهش با موضوع مورد نظر نگارنده متفاوت است.

– [۸] در مقاله‌ای با عنوان مهاجرت و مسئله‌ی ذره-ای شدن، مطالعه کیفی در میان زنان مهاجر شهر یزد، که فصلنامه پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران این مقاله را منتشر نموده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که، آغاز فرآیند ذره‌ای شدن زنان مهاجر، خودخواسته و در راستای واماندگی آنان در زادگاه، در ابعاد مختلف از جمله رنج‌های فزاینده پایدار، زیست بحرانی در زادگاه و گسست اعتماد بر اثر شرایط بی‌ثبات‌کننده مبدأ رخ می‌دهد. آنان در فرآیند شرایط سخت یادشده به نوعی واگرایی از مبدأ می‌رسند و برای بازسازی دوباره زندگی و شخصی‌سازی آن در جهت آرامش و بهره‌وری بیشتر، به بازتعریف شبکه اجتماعی خود در پیوند با مقصد دست می‌زنند. از سوی دیگر، زنان مهاجر با ورود به مقصد و مواجهه با عواملی چون ناپذیرشگری فرهنگی شهر جدید، چرخه ناتوانی اقتصادی و سبک زندگی انزواطلب شهری، ناخواسته مجبور میشوند ارتباطات خود را سودمحور کنند.

– [۲۲] در مقاله‌ای با عنوان جهان مرزهای باز، بطور خلاصه معتقد است که، بخشی از آثار پذیرش مهاجر برای جوامع مقصد افزایش تنوع فرهنگی از طریق ایجاد تغییرات قومی، مذهبی و زبانی تحت تأثیر همزیستی بومیان با مهاجران است. همچنین دیگر آثار حضور مهاجران در جامعه میزبان افزایش هزینه‌های اجتماعی،

تأثیرگذاری مستقیمی که بر پارامترها و پایه‌های مهم آن منطقه از لحاظ پیشرفت و توسعه آن منطقه دارند بایستی جوانان خود را بسیار مورد توجه قرار دهند. هدف و اهمیت و ضرورت این پژوهش نیز بدین علت است که بایستی این مسئله مورد تحلیل و واکاوی قرار بگیرد که چرا جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر یزد بایستی با وجود اینکه یزد یکی از شهرهای برخوردار و توسعه یافته در این حوزه است، چرا بایستی جوانان آن به مهاجرت گرایش داشته باشند، فلذا مسئولین امر بایستی این مسئله را بصورت جدی و کارشناسی بررسی و تحلیل نمایند.

۳- ادبیات و چهارچوب مفهومی پژوهش (پیشینه):

درارتباط با موضوع مورد پژوهش بصورت مستقیم منبعی یافت نشد، درادامه مطب چنداثر را که با عنوان موضوع سنخیت بیشتری دارند به صورت اختصار بررسی می‌نماییم:

– [۶] در مقاله‌ای با عنوان تحلیل فضایی تأثیر مهاجرت داخلی بر تغییر ساختار سنی جمعیت در شهرستانهای ایران، که فصلنامه مطالعات جمعیتی آن را منتشر نموده است. یافته‌ها نشان می‌دهد، مهاجرت منجر به افزایش سهم جمعیت جوان در شهرستان‌های بیشتر توسعه‌یافته (مهاجرپذیر) و کاهش آن در شهرستان‌های کمتر توسعه‌یافته (مهاجرفرست) شده است. همچنین جریان مهاجرت داخلی می‌تواند با تغییر در ترکیب جمعیت جوان، که محور و منبع توسعه است، منجر به افزایش نابرابری‌های منطقه‌ای در کشور شود. اما ما در نوشتار پیش رو سعی خواهیم کرد علل و انگیزه‌های مهاجرت در جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله در شهرستان یزد را مورد تحلیل و واکاوی قرار دهیم، که با موضوع و یافته‌های مقاله فوق متفاوت است.

– افشانی و شیرینی محمد اباد (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان واکاوی پیامدهای مهاجرت داخلی، مطالعه‌ی کیفی در استان یزد با تکنیک SWOT، که دو فصلنامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران آن را منتشر نموده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که، نقاط قوتی چون زیست فرهنگی مهاجران، رونق توریسم سلامت، معرفی شهر یزد به عنوان شهری امن، شهر یزد بستری مناسب برای جذب شاغلان یقه آبی و نقاط ضعفی مانند

۴ - مبانی و چارچوب نظری پژوهش

براساس نظریه اقتصاد نئوکلاسیک مهاجران ابتدا با محاسبه هزینه- فایده مهاجرت کردن، دست به اقدام می‌زنند. بنابراین زمانی که مهاجر شرایط اقتصادی خود را نامطلوب می‌یابد و جامعه مقصد را به واسطه کارخانه‌ها و کارگاه‌های مختلف مملو از فرصت‌های شغلی تلقی می‌کند رهسپار جامعه مقصد می‌شود [۲۵]. بسیاری از تئوری‌پردازان ارنست جورج^۱ راونشتاین^۲ را پدر مطالعات مهاجرت مدرن می‌دانند. راونشتاین^۲ در مقاله معروفش با نام "قوانین مهاجرت" به تبیین عوامل مهاجرت و ویژگی‌های مهاجران می‌پردازد. نتایج او نشان می‌دهد که بین میزان مهاجرت و مسافت رابطه‌ی عکس برقرار است؛ هرچه اختلاف مبدأ و مقصد کمتر باشد مهاجرت کمتری رخ می‌دهد؛ مثلاً مهاجرت از شهرک‌ها به شهرها کمتر از مهاجرت از روستا به شهر است؛ تعداد زنان در مهاجرت‌های با مسافت کم بر مردان برتری دارد؛ با افزایش تکنولوژی مهاجرت افزایش می‌یابد و سرانجام او بیان میدارد که علیرغم وجود عوامل گوناگون مؤثر بر پدیده‌ی مهاجرت، عوامل اقتصادی بر سایر عوامل اجتماعی، اقلیمی و غیره غالب است [۱۱]. راونشتاین اولین کسی بود که در اواخر قرن نوزدهم با ایجاد قوانین مهاجرت، اصول اولیه مهاجرت را توضیح داد که این قوانین بر چند عامل استوار بود. اولین عامل فاصله است. وی عقیده داشت بیشتر مهاجران، فواصل کوتاه را برای جابه‌جایی انتخاب میکنند. وی همچنین بین مهاجران مسافت‌های دور و کوتاه تفاوت قایل شده است؛ به گونه‌ای که مردان مسافت‌های طولانی و زنان مسافت‌های کوتاه را برای مهاجرت انتخاب می‌کنند. دوم شکل‌گیری مرحله به مرحله فرآیند مهاجرت است. به این صورت که مهاجران اول از دهکده‌های نزدیک به طرف مرکز جاذبه یا محوطه-ی شهری خواهند آمد و همانطور که صنعت و تجارت به رشد خود ادامه می‌دهد، مهاجران را از دهکده‌های خیلی دور نیز جذب خواهد کرد. سوم تفاوت در تمایلات مردم روستایی و شهری در مورد مهاجرت است؛ اینکه جمعیت شهری کمتر از اهالی روستا میل به مهاجرت دارند و چهارم پیشرفت در تکنولوژی و بهبود روش‌های حمل

افزایش تهدیدهای امنیتی، کاهش دستمزد نیروی کار، تضعیف انسجام فرهنگی و ایجاد مسائل مرتبط با ادغام مهاجران در جامعه میزبان است. اما ما در نوشتار پیش رو سعی خواهیم کرد علل و انگیزه‌های مهاجرت در جوانان را مورد تحلیل و واکاوی قرار دهیم، که با موضوع و یافته‌های مقاله فوق متفاوت است.

- [۲۷] در مقاله‌ای با عنوان اثر اقتصادی و اجتماعی

مهاجرت معتقدند که، از آثار اقتصادی مهاجرت بر کشور مقصد می‌توان از افزایش رقابت بین جویندگان کار و تغییر شاخص تولید ناخالص داخلی نام برد. همچنین ایشان اعتقاد دارند که مهمترین اثر اجتماعی که مهاجرت بر جامعه مقصد به جای می‌گذارد، چالش‌های ادغام مهاجران در جامعه مقصد است.

- [۲۸] در مقاله‌ای با عنوان اثا اجتماعی مهاجرت

از نگاه کشور میزبان، معتقدند که حضور مهاجران دربردارنده پیامدهای مثبت و منفی زیادی برای جامعه میزبان و مبدأ است. همچنین این نویسندگان اعتقاد دارند که آثار منفی مهاجرت برای جامعه میزبان عبارتند از: مخاطرات مرتبط با ایجاد بحران غذایی به دلیل ازدحام جمعیت در مناطق شهری و کاهش جمعیت مناطق روستایی فعال در حوزه کشاورزی، دشواری در تأمین آب، تمایل مهاجران به آوردن فرهنگ خود به جامعه میزبان و افزایش هزینه‌های دولتی برای ارائه کمک به مهاجران. آثار مثبت مهاجرت انتقال دانش و ایجاد تعادل در بازار کار مناطق مهاجرپرست است.

- مطالعه‌ی ژائو و همکاران (۲۰۲۳) نشان داد با وجود

اینکه محققان زن همچنان در بین محققان سیار بین‌المللی کمتر حضور دارند و در فواصل کوتاه‌تری مهاجرت می‌کنند، این شکاف جنسیتی با سرعت بیشتری نسبت به شکاف جنسیتی در جمعیت محققان فعال عمومی کاهش می‌یابد. همچنین برچال (۲۰۱۶) در مطالعه‌ی خود نشان می‌دهد که دلایل و تجارب مختلف مهاجرتی، تحت تأثیر طیف وسیعی از عوامل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است و جنسیت و سن افراد، نقش کلیدی در تجارب مهاجرت دارند. اما با تمامی این تفاسیر این نوشتار با موضوع مورد نظر ما متفاوت خواهد بود.

1. Ernest Jorch
2. Raoeneshtayn

جاذبه و دافعه لی، چهار دسته از عوامل، بر مهاجرت تأثیرگذار هستند:

- ۱ - عواملی که با حوزه مبدأ ارتباط دارند (عوامل دافعه).
 - ۲ - عواملی که با حوزه مقصد ارتباط دارند (عوامل جاذبه).
 - ۳ - عوامل فردی و شخصی. ۴ - موانع بازدارنده. تصمیم افراد برای مهاجرت به پنداشت آنها از وضعیت جامعه مبدأ و مقصد برمی‌گردد [۱۲].
- تمرکز فعالیت‌های صنعتی در شهرها، عدم توسعه کشاورزی مبتنی بر نیازها و نقش موسسات بانکی در تبدیل پس‌اندازها به سرمایه و به جریان انداختن این سرمایه‌ها در شهر، موجبات تشدید اختلاف سطح درآمد روستا و شهر شده و رکود اقتصادی روستا و افزایش سریع جمعیت شهری و عامل اصلی مهاجرت روستاییان به شهر می‌شود [۹]. طرفداران نظریه اقتصاد جدید مهاجرت، نظریه اقتصاد نئوکلاسیک (خرد) را بر این اساس که تصمیم‌گیری مهاجرت بصورت فردی انجام می‌گیرد، مورد انتقاد قرار داده‌اند. آنها عقیده دارند تصمیم مهاجرت منحصراً توسط کنشگران فردی گرفته نمی‌شود، بلکه بوسیله واحدهای بزرگ‌تر نظیر خانواده یا خانوار هم صورت می‌گیرد. لذا در اینجا انتخاب اجتماعی جای انتخاب فردی را می‌گیرد. در این دیدگاه به مهاجرت بعنوان اسراتژی اقتصادی خانوار توجه می‌شود [۱۹].

۵ - امواج مهاجرت

در سال ۱۳۳۰ (۱۹۵۰) اولین موج مهاجرت با بهبود یافتن شرایط اقتصادی تدریجی ایران و شروع استخراج نفت بعد از جنگ جهانی دوم آغاز شد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ موج دوم شدیدی از مهاجرت به غرب شروع شد که بیشتر به علت سیاسی و مخالفت با انقلابیون بود. به بیان دیگر، بسیاری از درباریان و نظامیان رده بالا و سرمایه‌داران و هنرمندان و سیاسیون که با انقلاب مخالف بودند، به کشورهای غربی مهاجرت نمودند؛ به طوری که شواهد نشان می‌دهد در طی سه سال از ۱۳۶۱ تا ۱۳۶۴ حدود ۹۸۱۳۹ نفر از ایرانیان از ایالات متحده درخواست پناهندگی کردند که از این عده به ۱۱۰۵۵ نفر پناهندگی سیاسی داده شده است. دوران سوم که با موج سوم مهاجرت همراه شده است، ۲۰ سال گذشته یعنی از ۱۳۷۵ (۱۹۹۵)

ونقل است که به افزایش در مهاجرت منتهی می‌شود [۷].

اورت اس. لی با تأیید رویکرد دفع و جذب، موضوع موانع مداخله‌گر و عوامل شخصی را وارد مدل‌های دفع و جذب می‌کند. او معتقد است اثر هر یک از عوامل بنا به شخصیت و ویژگی‌های فردی مثل سن، جنس، میزان تحصیلات، سطح مهارت، نژاد، گروه‌های قومی و غیره متفاوت خواهد بود. این عوامل برای اشخاص مختلف هم در مبدأ و هم در مقصد متفاوت خواهد بود. مثلاً آب و هوای خوب عامل جاذب و آب و هوای بد عامل دافع برای افراد است؛ یا اینکه یک نظام آموزشی خوب ممکن است برای کودکان و نوجوانان جزء عوامل مثبت و برای شهروندان فاقد فرزند، عامل منفی باشد زیرا مالیات بیشتری برای تأمین بودجه آموزش و پرورش آن منطقه باید بپردازند؛ در صورتی که برای یک مرد مجرد فاقد دارایی مشمول مالیات در این حالت، نظام آموزشی از عوامل خنثی به شمار می‌آید [۱۱]. براساس نظریه‌ی اورت اس. لی عوامل مؤثر بر گرایش به مهاجرت به خارج از کشور را می‌توان در چارچوب‌هایی از قبیل خصوصیات و ویژگی‌های شخصی و سپس عوامل برانگیزنده و بازدارنده در مبدأ و هم چنین عوامل برانگیزنده و بازدارنده در مقصد و عوامل مداخله‌گر مورد بررسی قرار داد [۲۰].

رهیافت اقتصاد نئوکلاسیک در هنگام نیاز فوری به کارگران در کارخانه‌ها برای بازسازی اروپا پس از جنگ جهانی دوم توسعه یافت تا به توضیح انگیزه مهاجرت و تأثیر بالقوه آن بر توسعه در کشورهای مهاجرفرست کمک نمایند. براساس این نظریه کارخانه‌های مناطق مهاجرپذیر، کارگران مهاجر داخلی را از جوامع کشاورزی جذب می‌کردند. جوامعی که بومیان آن دشواری زیادی در پیدا کردن شغل، دستمزد پایین و وضع معیشتی نامطلوب دارند [۲۶]. در نظریه‌ی جاذبه - دافعه مهاجرتی، افراد در بیشتر وقت‌ها بر اثر عامل‌های جذاب نقطه‌های مهاجرپذیر و عامل‌های دفع‌کننده نقطه‌های مهاجرفرست، مبادرت به مهاجرت می‌کنند. بر عوامل جذب و دفع تأکید نموده و آنها را منشأ بروز مهاجرت می‌داند. همین‌طور بر موانعی در این میان نیز تأکید کرده است. مطابق نظریه‌ی

تنها به عنوان مسیری مرسوم برای توسعه می‌باشد، بلکه به عنوان یکی از نتایج جهانی شدن، می‌توانند شتاب‌دهنده‌ای مؤثر برای توسعه باشند [۳].

۷ - شهرستان یزد (محدوده مکانی مورد مطالعه)

شهری صنعتی و برخوردار از توسعه در ایران

در بین استانهای مختلف ایران، استان یزد طی سه دهه اخیر به دلایلی چون شهرت عمومی شهر یزد به عنوان یکی از امن‌ترین شهرهای ایران و به واسطه ایجاد کارخانه‌ها، معادن و صنایع مختلف از نظر کسب و کار نسبت به بسیاری از شهرها در موقعیت مطلوبی قرار دارد و به یکی از مراکز جذب مهاجران تبدیل شده است. استان یزد و به طور ویژه شهر یزد دارای توانایی و پتانسیل‌های زیادی در بخش صنعت می‌باشد و امروزه صنعت به عنوان یکی از مهمترین عامل رشد و توسعه این شهر تلقی می‌شود. در نتیجه باید توجه خاصی به برنامه ریزی و توسعه صنعتی این استان نمود. شهر یزد در شاهره ارتباطی ابریشم قرار داشته و همین امر از نظراقتصادی موقعیت ویژه‌ای به آن بخشیده است و از دیرباز از قدیمی ترین مراکز صنایع دستی کشور محسوب می‌شده است. صنعت نه تنها به عنوان مسیری مرسوم برای توسعه می‌باشد، بلکه به عنوان یکی از نتایج جهانی شدن، می‌تواند شتاب‌دهنده‌ای مؤثر برای توسعه باشند. در این راستا، امروزه صنعت موجب پویایی و سرزندگی اقتصادی بسیاری از مناطق جهان شده است، اما باید در نظر داشت توسعه شتابنده و بدون برنامه آن نیز تبعات منفی بیشتری بدنبال خواهد داشت. تغییر جایگاه یزد به عنوان شهرستان مرکزی استان از توسعه یافتگی بسیار بالا (در سال ۱۳۸۱ به دلیل شدت توسعه یافتگی در میان شهرستانهای استان غیر همگن و از دایره‌ی محاسبات خارج شد) به جایگاه غیر برخوردار در سال ۱۳۹۰ حاکی از توسعه‌ی نامتوازن این شهرستان است. شاخص‌های جمعیت این شهرستان بیان‌کننده‌ی آن است که در طی سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۰ رشد جمعیت معادل ۶۶ درصد بوده و این در حالی است که شاخصهای فرهنگی در این شهرستان اغلب نه تنها رشد نداشته بلکه در مواردی با کاهش نیز همراه بوده است [۳].

تاکنون را شامل می‌شود. این موج جمعیت بسیار متفاوتی را در بر می‌گیرد؛ جوانان با تحصیلات بالا که در داخل کشور جذب نمی‌گردند، افراد با مهارت بالا، طبقه کارگر و تا حد کمتری پناهندگان سیاسی و اقتصادی. در دهه اخیر مهاجرت بیشتر در بین جوانان با تحصیلات بالای آکادمیک است که وقتی راهی برای جذب و استخدام در داخل کشور برای آنها فراهم نیست، اقدام به مهاجرت می‌نمایند. تعداد کل مهاجران ایرانی در سال ۲۰۱۳ برابر با ۲۶۴۹۵۱۶ نفر می‌باشد که از این تعداد ۱۶۱۲۰۳۴ نفر مرد و ۱۰۳۷۴۴۸۲ نفر زن می‌باشند و بیشترین مهاجرت اول به کشور آمریکا با ۳۹۳۴۱۴ نفر و بعد کشور آلمان با ۱۲۰۶۵۷ نفر و سوم کشور کانادا با ۱۰۸۶۳۲ نفر و چهارم بریتانیا با ۷۵۷۷۳ نفر و پنجم کشور سوئد با ۶۶۹۷۸ نفر می‌باشد [۵].

۶- شهرهای توسعه یافته و برخوردار از صنعت (شهر صنعتی)

شهر مدرن و صنعتی در غرب مولود انقلاب صنعتی و تغییراتی است که در نتیجه تکامل نیروهای مولد جامعه رخ داده است. این انقلاب مناسبات اجتماعی و اقتصادی جدیدی به وجود آورده و باعث گردید که مکان‌های جدیدی جاذب جمعیت شوند. اینها مکان‌هایی بودند که در نزدیکی رودخانه‌ها و یا در واقع مکان انرژی جدید راه‌اندازی کارخانه‌ها قرار داشتند. هر استراتژی صنعتی منجر به نوعی آرایش فضا می‌گردد. بدین لحاظ به جرأت میتوان ادعا نمود بدون درک درست از مسائل و تغییرات صنعتی، نمی‌توان تصویر صحیحی از شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای داشت. توسعه فرایندی چندبعدی است و برای بررسی همه‌جانبه آن و نیز ارائه تصویر درستی از وضعیت مناطق، باید شاخص‌های گوناگونی را در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و غیره در نظر گرفت. دستیابی به توسعه‌ی ملی در هر کشور وابسته به توسعه‌ی متوازن در سطح مناطق و سرزمین است. در این زمینه توسعه‌ی فرهنگی به عنوان بستری مهم و زیربنایی، لازمی دیگر ابعاد توسعه در سطوح مختلف اقتصادی، اجتماعی و ... است. توسعه صنعتی عنصری کلیدی در توسعه اقتصادی می‌باشد. به واقع تنها کشورها در صورت وفور منابع و زمین بسیار می‌توانند بدون صنعتی شدن توسعه یابند. صنعتی شدن نه

وضعیت بهداشتی، وضعیت درمانی، توسعه یافتگی درمانی مبدا و مقصد و... بستگی دارد که هر کدام از این عوامل و زیر سویه‌ها در جداول مختلف مورد تحلیل قرار می‌گیرند.

۱۰- عوامل و انگیزه‌های مهاجرت

افراد برای رهایی از عوامل دافعه مانند بیکاری، عدم امنیت، فقدان امکانات و غیره اقدام به مهاجرت میکنند و تن به چالشها و دشواری های آن میدهند، اما جابه جایی از یک شهر به شهر دیگر برای جامعه مقصد نیز حامل پیامدهای مختلفی است و پیرامون این موضوع چند دیدگاه در این زمینه شکل گرفته است. مسئله مهاجرت جوانان یک مسئله چند بعدی است که از ابعاد سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و در نهایت جمعیتی می توان به آن توجه کرد. پدیده مهاجرت نخبگان نیز از حادترین مسائل و مشکلات کشورهای در حال توسعه به ویژه ایران می باشد. مهاجرت جوانان با انگیزه های مختلف مهاجرتی به سرعت و حداکثر طی یک یا دو نسل در فرهنگ سرزمین مقصد جا می افتد و آن را می پذیرد و فرهنگ خود را به طور کامل یا بخش بزرگی از آن را رها خواهد ساخت [۳].

۱-۱۰- انگیزه‌های اجتماعی: مهاجرت از جمله پدیده‌های اجتماعی است که در جوامع مختلف آثار متعددی بر جای میگذارد. وقتی وضعیت اجتماعی موجود نتواند نیازهای فرد را در حداقل مقدار برآورده سازد، افراد فکر حرکت به مکان‌های دیگر را در سر می‌پروراند. نیروی انسانی به ویژه نیروی متخصص و جوان، در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه نقش اساسی ایفا می‌کند. به عبارت دیگر سرمایه های انسانی یا همان نیروهای متخصص و ماهر، هم ابزار و هم هدف توسعه هستند. امروزه نیروی ذهنی، مغزی، تفکر و مدیریت جامعه یک ثروت محسوب می‌شود و مهاجرت اندیشمندان و روشنفکران می‌تواند موازنه ی علمی یک سرزمین را با چالش جدی مواجه کند [۲۰]. مهاجرت داخلی نرخ رشد جویندگان کار شهری را بطور نامتناسبی نسبت به رشد جمعیت شهری افزایش می دهد و به علت بالا بودن نسبت افراد جوان تحصیل کرده تر در بین مهاجران بخش روستایی را از سرمایه‌های انسانی با ارزش، تهی می‌کند. در حالی که حضور آنان عرضه ی نیروی کار شهری را متورم می سازد [۱۱].

۸- شهرستان یزد و امر مهاجرت

مهاجرت نوعی تغییر دائمی و نیمه دائمی محل سکونت در مرزهای ملی یک کشور است که به عامل اصلی تغییرات جمعیتی تبدیل شده است [۲۴]. در سالیان اخیر شهرستان یزد تبدیل به یکی از قطب های صنعتی کشور شده است، وجود فرصت های شغلی به واسطه معادن در این استان و توسعه بخش های خدماتی و صنعتی گوناگون در استان، باعث شده است که این استان به مقصدی برای تعدادی از مهاجران داخلی کشور و همچنین مهاجران خارجی (بیشتر افغانی) تبدیل شود [۱۷]. در شهر یزد به تبع گسترش شتابان شهرنشینی با پدیده حاشیه نشینی در بعضی از محله های بافت قدیمی و مناطق پیرامونی مواجه شده است. عواملی چون بیکاری، فقر، نداشتن مسکن استاندارد، قرار گرفتن در انزوای اجتماعی، عدم تعلق خاطر و وابستگی به ارزشها، باعث بروز ناهنجاریهای اجتماعی و گسترش آسیب‌های شهری در این شهر شده است. مناطق حاشیه نشین در شهر یزد، علاوه بر اینکه سبب ناهمگونی در سیمای شهری شده اند، موجب برهم ریختن تعادل و توازن فرهنگی و گسترش بزهکاری، تعارض، فقر و ناهمگونی اجتماعی - جمعیتی و نظایر اینها نیز گشته اند [۹].

۹- عوامل و پارامترهای (زیر سویه های) گرایش به

مهاجرت در شهرستان یزد

عوامل و زمینه‌های گرایش به مهاجرت در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان یزد در دو دهه‌ی اخیر به پارامترها و زیرسویه‌های زیادی بستگی دارد. عوامل اقتصادی (وضعیت مالی، درآمد بیشتر و بالاتر، اشتغال بهتر و مناسب تر و یا برعکس...)، عوامل اجتماعی (عوامل مربوط به شیوه زندگی، سطح تحصیلات و فرصت‌ها، خدمات ترابری و ارتباطات، خدمات اجتماعی و وسایل تفریحی و...)، عوامل سیاسی (ارمان‌گرایی، توسعه یافتگی، جامعه مدنی، وضعیت سیاسی مبدا و مقصد فرد مهاجر و...) عوامل فرهنگی (توسعه فرهنگی، تحصیلات، فرهنگ جامعه مبدا و مقصد، فرهنگ خانواده جوان مهاجر، و...) عوامل زیست محیطی (آب و هوا، شرایط محیطی، الودگی محیطی، امراض محیطی، وضعیت زیست محیطی جامعه اماری و...) عوامل بهداشتی و درمانی (توریسم بهداشتی،

مشاغل بهتر حداقل برای نسل دوم این خانواده‌ها انجام داد. این اقدامات شامل مواردی است: الف: آموزش فنون و مهارت‌های فنی لازم برای به دست آوردن مشاغل مناسب و دائمی. ب: ایجاد دسترسی به منابع اعتباری و خرده وام، چه برای بیکاران، چه برای شاغلان در بخش غیررسمی و مشاغل کم درآمد. پ: زمینه‌سازی و تشویق بخش خصوصی و عمومی در زمینه سرمایه‌گذاری و اشتغالزایی. ت: جلوگیری از تمرکز صنایع و کارخانجات و سازمان‌های دولتی با اجرای سیاست عدم تمرکز در شهرهای بزرگ. ث: کمک به رشد اقتصاد کشاورزی نظیر بالا بردن اعتبارات کشاورزی. ج: تدوین راهبرد بلندمدت درون زای منطقه و تغییر بنیادی اقتصاد منطقه، خصوصاً گرایش به تولید و حذف واسطه‌گری شهری و اصلاح الگوی مصرف در منطقه [۹].

۱۰-۵- انگیزه‌های زیست محیطی: مهاجرت یعنی تغییر دائمی یا نیمه دائمی محل اقامت توسط یک فرد یا گروهی از مردم و همچنین به معنی حرکت فیزیکی مردم از یک مکان به مکان دیگر برای بهبود زندگی می‌باشد، که به عنوان فرایندی اجتماعی در پاسخ به شرایط پیچیده و چالش‌های اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی، مذهبی، قومی و سیاسی صورت می‌گیرد [۲۱]. شهرها به لحاظ محیط زیست از یک طرف شامل مناطقی هستند که از امکانات مناسبی چون دسترسی به فضای سبز، محیطی آرام و تمیز برخوردارند و آن دسته از اقشار جامعه که از موقعیت اجتماعی و ویژگی‌های گروه‌های منزلتی ویژه برخوردارند قادر خواهند بود در این مناطق شهری زندگی کنند. فضاهای شهری به لحاظ شرایط محیطی پر سر و صدا، ارزان قیمت و حتی دارای خانه‌های مستهلک هستند که آن دسته از اقشار جامعه که توان سکونت در مناطق برخوردار شهری را ندارند ناچار به اقامت در این مناطق می‌گردند [۲۹].

۱۰-۶- انگیزه‌های بهداشتی و درمانی: در بحث بهره‌مندی از خدمات بهداشتی و درمانی و زیرشاخه مهاجرت بیماری اهمیت بالایی دارد؛ زیرا این موضوع ضمن ایجاد اختلال در ارائه خدمات به موقع به مردم مناطق مختلف و مختل ساختن روند طبیعی برنامه‌ریزی برای ارائه خدمات و می‌تواند نشان از بی‌عدالتی در ارائه خدمات به خدمات‌موردنظر در محل زندگی افراد باشد [۱۴].

۱۰-۲- انگیزه‌های اقتصادی: مهاجرت بخصوص مهاجرت جوانان در سودای وضعیت اقتصادی بهتر به این پدیده روی آورده‌اند. اهمیت موضوع مهاجرت به این دلیل است که فرد مهاجر با جابه‌جایی از مکانی به مکان دیگر، هم خود، هم مکانی که از آن مهاجرت کرده است و هم مکانی که به آن مهاجرت می‌کند را تحت تأثیر قرار می‌دهد [۷]. میانگین میزان بیکاری جوانان در سطح جهان برابر با تقریباً ۱۲ درصد است، در حالیکه میزان بیکاری جوانان خاورمیانه در حدود ۲۴ درصد (یعنی دو برابر متوسط جهانی) می‌باشد. بدین ترتیب، جوانان خاورمیانه از زمینه‌ها و انگیزه‌های بمراتب قوی‌تر و بیشتری برای مهاجرت برخوردار هستند. کشور ایران نیز در مجموعه کشورهای خاورمیانه قرار دارد. بر همین اساس، بسیار ضرورت دارد تا این زمینه‌ها و انگیزه‌ها در میان جوانان بویژه جوانان دارای تحصیلات عالی برپایه مطالعات و تحقیقات علمی مورد بررسی قرار گیرند [۱۸].

۱۰-۳- انگیزه‌های سیاسی: کشور ایران یکی از چند کشور اول مهاجر فرست دنیاست و آمارها نمایانگر رشد مهاجرت جوانان و نخبگان و متخصصان از ایران نسبت به دهه‌های گذشته است که تلاطم‌های سیاسی، دعوای گروه‌ها و جناح‌ها، نوع نگاه حکومت به نخبگان و جوانان و بسته بودن دایره گردش نخبگان از جمله دلایل این مهاجرت اجباری می‌تواند باشد. برخی از مسئولین سعی در انکار یا عادی پنداشتن این موضوع دارند اما این واقعیتی انکارناپذیر است که کشور ایران از حیث سرمایه انسانی که یکی از مهمترین سرمایه‌های یک کشور است که در حال تهی شدن می‌باشد که هشدار جدی برای مسئولین کشوری است [۱۵]. بسیاری از جوامع بشری متوجه شده‌اند که رشد و پیشرفت افراد نخبه و سرآمد می‌تواند یکی از جنبه‌های اساسی توسعه و تحول در هر کشوری باشد [۴].

۱۰-۴- انگیزه‌های فرهنگی: تضادها و ستیزه‌های متعدد فرهنگی، قومیتی، اقتصادی، دینی، نژادی، جنسیتی و باورداشت اقشار و گروه‌های مختلف در ممالکی که آمادگی کمتری در مدیریت این تضادها دارند، مهمترین اشکال تضادهایی است که افراد و گروه‌های درگیر و قربانی در این تضادها را ناگزیر از ترک وطن و اقدام برای مهاجرت می‌کنند [۱]. برای کاهش جرایم بیکاری باید اقدامات متعددی برای به دست آوردن

جدول شماره ۴. زیر سوپه‌ها (وضعیت تاهل)

درصد	وضعیت تاهل - تعداد	تعداد مهاجرین	سن مهاجرین
۱۷ درصد مجرد - ۴ درصد متاهل : ۲۱ درصد.	۳۴ مجرد - ۸ متاهل	۴۲	۱۸ - ۲۲
۲۰ درصد مجرد - ۱۲ درصد متاهل : ۳۲ درصد.	۴۰ مجرد - ۲۴ متاهل	۶۴	۲۲ - ۲۶
۳۰ درصد مجرد - ۱۷ درصد متاهل : ۴۷ درصد.	۶۰ مجرد - ۳۴ متاهل	۹۴	۲۶ - ۳۰

جدول شماره ۵. زیر سوپه‌ها (میزان تحصیلات)

درصد	میزان تحصیلات - تعداد	تعداد مهاجرین	سن مهاجرین
زیر دیپلم و دیپلم : ۱۷ درصد کاردانی و کارشناسی : ۴ درصد کارشناسی ارشد : صفر دکتری و بالاتر : صفر جمعا : ۲۱ درصد	زیر دیپلم و دیپلم : ۳۴ کاردانی و کارشناسی : ۸ کارشناسی ارشد : - دکتری و بالاتر : -	۴۲	۱۸ - ۲۲
زیر دیپلم و دیپلم : ۱۲ درصد کاردانی و کارشناسی : ۱۶ درصد کارشناسی ارشد : ۴ درصد دکتری و بالاتر : صفر جمعا : ۳۲ درصد	زیر دیپلم و دیپلم : ۲۴ کاردانی و کارشناسی : ۳۲ کارشناسی ارشد : ۸ دکتری و بالاتر : -	۶۴	۲۲ - ۲۶
زیر دیپلم و دیپلم : ۷/۵ درصد کاردانی و کارشناسی : ۲۲/۵ درصد کارشناسی ارشد : ۱۵ درصد دکتری و بالاتر : ۲ درصد جمعا : ۴۷ درصد	زیر دیپلم و دیپلم : ۱۵ کاردانی و کارشناسی : ۴۵ کارشناسی ارشد : ۳۰ دکتری و بالاتر : ۴	۹۴	۲۶ - ۳۰

بنابراین بصورت خلاصه لازم به توضیح است که عوامل گرایش جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان یزد و زیر سوپه‌های این عوامل چه از لحاظ بعد مثبت و چه منفی در جداول و نمودارهای مختلف و با روش نمونه گیری تصادفی و سیستماتیک و از طریق مصاحبه و پرسش‌نامه تحلیل شده است. جامعه‌ی آماری ما بصورت تصادفی ۲۰۰ نفر از جوانان مهاجر در شهرستان یزد می‌باشند. که از طریق طرح پرسش-نامه‌ی استاندارد به داده‌های مورد بحث رسیده‌ایم:

جدول شماره ۱. عوامل و پارامترها

عوامل و پارامترها	تعداد مهاجرین	درصد مهاجرین
انگیزه اجتماعی	۴۴	۲۲ درصد
انگیزه اقتصادی	۳۸	۱۹ درصد
انگیزه فرهنگی	۳۴	۱۷ درصد
انگیزه سیاسی	۲۴	۱۲ درصد
انگیزه بهداشتی و درمانی	۲۲	۱۱ درصد
انگیزه زیست محیطی	۲۰	۱۰ درصد
سایر موارد	۱۸	۹ درصد

جدول شماره ۲. زیر سوپه‌ها (سن)

سن مهاجرین	تعداد مهاجرین	درصد مهاجرین
۱۸ - ۲۲	۴۲	۲۱ درصد
۲۲ - ۲۶	۶۴	۳۲ درصد
۲۶ - ۳۰	۹۴	۴۷ درصد

جدول شماره ۳: زیر سوپه‌ها (جنسیت)

سن مهاجرین	جنسیت - تعداد	تعداد - مذکر ، مونث	درصد
۱۸ - ۲۲	مرد - زن ۴۲	۳۰ مرد - ۱۲ زن	۱۵ درصد مرد - درصد زن : مجموع ۲۱ درصد.
۲۲ - ۲۶	مرد - زن ۶۴	۴۵ مرد - ۱۹ زن	۲۲/۵ درصد مرد - ۹/۵ درصد زن : مجموع ۳۲ درصد.
۲۶ - ۳۰	مرد - زن ۹۴	۶۴ مرد - ۳۰ زن	۳۲ درصد مرد - ۱۵ درصد زن : مجموع ۴۷ درصد.

۴. توضیح اینکه در مورد جنسیت منظور از مرد یا زن بودن وضعیت تاهل یا مجرد بودن آنها نیست بلکه این زیر سوپه در یک جدول جداگانه بررسی شده است. بلکه منظور فقط جنسیت مهاجرین می باشد.

خوب : ۲۰ درصد	خوب : ۱۰ درصد		
عالی : ۱۴ درصد	عالی : ۷ درصد		
جمعا : ۴۷ درصد			

جدول شماره ۸. زیرسویه‌ها (هویت)^۷

سن مهاجرین	تعداد مهاجرین	هویت	درصد
۱۸ - ۲۲	۴۲	ضعیف : ۲۴ متوسط : ۱۵ خوب : ۳ عالی : -	ضعیف : ۱۲ درصد متوسط : ۷/۵ درصد خوب : ۱/۵ درصد عالی : صفر جمعا : ۲۱ درصد
۲۲ - ۲۶	۶۴	ضعیف : ۲۸ متوسط : ۲۰ خوب : ۱۲ عالی : ۴	ضعیف : ۱۴ درصد متوسط : ۱۰ درصد خوب : ۶ درصد عالی : ۲ درصد جمعا : ۳۲ درصد
۲۶ - ۳۰	۹۴	ضعیف : ۴۰ متوسط : ۳۰ خوب : ۱۶ عالی : ۸	ضعیف : ۲۰ درصد متوسط : ۱۵ درصد خوب : ۸ درصد عالی : ۴ درصد جمعا : ۴۷ درصد

نتیجه‌گیری: در چند دهه‌ی اخیر شاهد جریان‌های مهاجرتی گسترده‌ای در برخی از نقاط کشور بوده‌ایم که جریان‌های مهاجرتی که ایجاد قطب‌های مهاجرتی، خالی از سکنه شدن بسیاری از روستاها و به دنبال آن تراکم جمعیت بالا و حاشیه نشینی‌های گسترده در برخی نقاط دیگر، را به دنبال داشته است. اینکه افراد چرا مهاجرت می‌کنند و چه عواملی موجب جابجایی افراد بین مناطق مختلف می‌شود موضوعی است که در دو بعد خرد و کلان در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان یزد علی‌رغم برخورداری از توسعه، در این پژوهش مورد تحلیل و واکاوی قرار گرفت. لازم به توضیح است که عوامل گرایش جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر یزد و زیرسویه‌های این عوامل چه از لحاظ بعد مثبت و چه منفی در جداول و نمودارهای مختلف و با روش نمونه‌گیری تصادفی و سیستماتیک و از طریق مصاحبه و پرسش‌نامه تحلیل شده است. جامعه‌ی

۳. توضیح اینکه منظور از هویت در جدول بالا یعنی: احساس تعلق داشتن به هویت دینی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی و احساس تعلق داشتن به شهر و زادگاه و محل تولد خود و کشور خود می‌باشد.

جدول شماره ۶. زیر سویه‌ها (وضعیت مالی، رفاه و...) ^۵

سن مهاجرین	تعداد مهاجرین	وضعیت مالی (شخص و خانواده)	درصد
۱۸ - ۲۲	۴۲	ضعیف : ۱۶ متوسط : ۱۴ خوب : ۱۰ عالی : ۲	ضعیف : ۸ درصد متوسط : ۷ درصد خوب : ۵ درصد عالی : ۱ درصد جمعا : ۲۱ درصد
۲۲ - ۲۶	۶۴	ضعیف : ۲۶ متوسط : ۱۸ خوب : ۱۶ عالی : ۴	ضعیف : ۱۳ درصد متوسط : ۹ درصد خوب : ۸ درصد عالی : ۲ درصد جمعا : ۳۲ درصد
۲۶ - ۳۰	۹۴	ضعیف : ۳۰ متوسط : ۲۵ خوب : ۲۵ عالی : ۱۴	ضعیف : ۱۵ درصد متوسط : ۱۲/۵ درصد خوب : ۱۲/۵ درصد عالی : ۷ درصد جمعا : ۴۷ درصد

جدول شماره ۷. زیر سویه‌ها (امنیت) ^۶

سن مهاجرین	تعداد مهاجرین	میزان امنیت	درصد
۱۸ - ۲۲	۴۲	ضعیف : ۲۰ متوسط : ۱۰ خوب : ۸ عالی : ۴	ضعیف : ۱۰ درصد متوسط : ۵ درصد خوب : ۴ درصد عالی : ۲ درصد جمعا : ۲۱ درصد
۲۲ - ۲۶	۶۴	ضعیف : ۲۲ متوسط : ۱۸ خوب : ۱۶ عالی : ۸	ضعیف : ۱۱ درصد متوسط : ۹ درصد خوب : ۸ درصد عالی : ۴ درصد جمعا : ۳۲ درصد
۲۶ - ۳۰	۹۴	ضعیف : ۳۴ متوسط : ۲۶	ضعیف : ۱۷ درصد متوسط : ۱۳ درصد

۱. این زیر سویه یعنی وضعیت ملی، تمکن مالی، رفاه و... از زیر سویه‌های عوامل و پارامترهای وضعیت اقتصادی مهاجرین به حساب می‌آید.
۲. توضیح اینکه منظور از امنیت در جدول بالا، میزان امنیت و آزادی‌های مدنی و سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی، اقتصادی، بهداشتی درمانی و ... می‌باشد.

این عوامل و زیرسویه‌های آنها در جداول مختلف مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند. فلذا در نهایت داده‌های مورد استفاده این نتایج را برای ما مهیا ساخت: در بین مهاجرین ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان یزد در قسمت عوامل و انگیزه‌ها، عامل اجتماعی بیشترین میزان انگیزه‌ی مهاجرت و عامل زیست محیطی کمترین عامل انگیزه را نشان داد. در قسمت پارامترها و زیرسویه‌ها که قسمتهایی از آنها را از طریق پرسشنامه به بوته‌ی سوال و تحلیل گذاشتیم، در مورد سن، افراد ۱۸ تا ۲۲ ساله کمترین درصد و افراد ۲۶ تا ۳۰ ساله بیشترین درصد، در مورد جنسیت مردان ۲۶ تا ۳۰ ساله بیشترین درصد مهاجرت، در مورد وضعیت تاهل متاهلین ۲۶ تا ۳۰ ساله بیشترین درصد مهاجرت، در مورد میزان تحصیلات افراد دیپلم و زیر دیپلم بیشترین درصد، در مورد وضعیت مالی و رفاه افراد با درآمد و وضعیت ضعیف بیشترین درصد، در مورد امنیت افراد با احساس امنیت ضعیف بیشترین درصد و در مورد هویت افراد با احساس هویت ضعیف بیشترین درصد را به خود اختصاص دادند.

اماری ما بصورت تصادفی ۲۰۰ نفر از جوانان مهاجر در شهر یزد می باشند. که از طریق طرح پرسشنامه‌ی استاندارد به داده‌های مورد بحث رسیده‌ایم. یافته‌های این پژوهش بصورت خلاصه نشان می‌دهند که: عوامل اقتصادی (وضعیت مالی، درآمد بیشتر و بالاتر، اشتغال بهتر و مناسب‌تر و...)، عوامل اجتماعی (سن، جنس، وضع تاهل، عوامل مربوط به شیوه زندگی، سطح تحصیلات و فرصت‌ها، خدمات ترابری و ارتباطات، خدمات اجتماعی و وسایل تفریحی و...)، عوامل سیاسی (ارمان‌گرایی، توسعه‌یافتگی، جامعه مدنی، وضعیت سیاسی مبدا و مقصد فرد مهاجر و...) عوامل فرهنگی (توسعه فرهنگی، تحصیلات، فرهنگ جامعه مبدا و مقصد، فرهنگ خانواده جوان مهاجر، و...) عوامل زیست محیطی (اب و هوا، شرایط محیطی، الودگی محیطی، امراض محیطی، وضعیت زیست محیطی جامعه اماری و...) عوامل بهداشتی و درمانی (توریسم بهداشتی، وضعیت بهداشتی، وضعیت درمانی، توسعه‌یافتگی درمانی مبدا و مقصد و...) عوامل ورزشی (مهاجرت ورزشی داخلی، بین‌المللی، موقت، دائم و...) بستگی دارد که هر کدام از

منابع

- علی (۱۳۹۹). بررسی عوامل اجتماعی - اقتصادی موثر بر میزان گرایش نخبگان به مهاجرت خارج از کشور، فصلنامه علمی مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، تابستان، شماره ۴۸.
- پژوهشکده مطالعات فناوری، (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی وضعیت کشور در مهاجرت و جابجایی بین‌المللی افراد تحصیلکرده، تهران: پژوهشکده مطالعات فناوری.
- تنها، فاطمه و محمودیان، حسین و صادقی، رسول و کوششی، مجید و ربیعی دستجردی، حمیدرضا (۱۴۰۰). تحلیل فضایی تأثیر مهاجرت داخلی بر تغییر ساختار سنی جمعیت در شهرستانهای ایران، فصلنامه مطالعات جمعیتی، بهار، دوره هفتم، شماره ۱.
- جانتن، الهه و فلاحی، محمد علی و سیفی، احمد (۱۳۹۴). بررسی عوامل موثر بر مهاجرت از کشورهای

- کستلز، استفن و سیر، مارک جی (۱۳۹۶). عصر مهاجرت، جابجایی بین‌المللی جمعیت در دنیای مدرن، ترجمه، علی طایفی، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- اردهایی، علی و رستمی، نیر و شیرینی، محمد (۱۳۹۵). عوامل موثر بر گرایش به مهاجرت به شهر جوانان روستایی شهرستان اهر، فصلنامه علمی - پژوهشی فضای جغرافیایی، بهار، سال شانزدهم، شماره پنجاه و سوم.
- افشانی، سیدعلیرضا و شیرینی محمدآباد، حمیده (۱۴۰۱). واکاوی پیامدهای مهاجرت داخلی، مطالعه کیفی در استان یزد با تکنی SWOT، فصلنامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، پاییز و زمستان، سال هفدهم، شماره ۳۴.
- بزرگ‌زاده، سعیده و کاظمی پور، شهلا و محسنی، رضا

۱۴. صابر ماهانی، اسما و دریجانی، محمد و طاهری، عباس و ذینلی، جواد (۱۳۹۷). بررسی عوامل مرتبط با مهاجرت بیماران از استان کرمان به شهر یزد جهت بهره‌مندی از خدمات بستری بیمارستانی، **مجله بهداشت و توسعه**، تابستان، سال هفتم، شماره ۲.

۱۵. صادقی، رسول و غفاری، غلامرضا و رضایی، مریم (۱۳۹۷). بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر تمایل به مهاجرت از ایران، **دو فصلنامه مطالعات جمعیتی**، پاییز و زمستان، دوره ۴ شماره ۲.

۱۶. صادقلو، طاهره (۱۳۹۳). تبیین مفهومی علل و بازخوردهای زنانه مهاجرت‌های روستایی، **همایش ملی زن و توسعه پایدار روستایی**، مهر ماه، مشهد.

۱۷. عسکری ندوشن، عباس و شمس قهفرخی، فریده و زندی، لیلا و رضایی، محمد رضا (۱۳۹۸). گذری بر جریان‌های اخیر مهاجرت در استان یزد، **فصلنامه فرهنگی اجتماعی فرهنگ یزد**، بهار، سال اول، شماره ۱.

۱۸. فروتن، یعقوب و شیخ، مرتضی (۱۳۹۶). بررسی گرایش دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد به مهاجرت بین‌المللی، **فصلنامه جامعه شناسی نهادهای اجتماعی**، پاییز و زمستان، دوره چهارم، شماره ۱۰.

۱۹. محمودیان، حسین و محمودیانی، سراج‌الدین (۱۳۹۷). بررسی وضعیت مهاجرت داخلی و شهرنشینی در ایران با تاکید بر دوره ی ۱۳۹۵ - ۱۳۹۰، **صندوق حمایت سازمان ملل دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران**، استاد یار جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی دانشگاه شیراز پاییز.

۲۰. میرترابی، سعید و خاوری‌نژاد، سعید (۱۳۹۳). علل مهاجرت نخبگان از ایران از منظر اقتصاد سیاسی بین‌الملل (با تاکید بر دهه ۱۳۸۰)، **فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی**، تابستان، شماره نوزدهم.

۲۱. یعقوبی، جعفر و احمدی، اصغر (۱۳۹۷). فرا تحلیل عوامل موثر بر تمایل جوانان روستایی به مهاجرت به شهر، **فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی کارآفرینانه در کشاورزی** - دانشگاه علوم و منابع طبیعی خوزستان، زمستان، شماره ۴.

توسعه یافته و در حال توسعه به کشور امریکا، **مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد**، بهار و تابستان.

۸. جعفری نعیمی، فاطمه و علی مندگاری، ملیحه و روحانی، علی (۱۴۰۲). مهاجرت و مسئله ذره‌ای شدن، مطالعه کیفی در میان زنان مهاجر شهر یزد، **فصلنامه پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران**، تابستان، سال دوازدهم، شماره دوم، پیاپی ۴۱.

۹. حکمت نیا، حسن و افشانی، سید علیرضا (۱۳۸۹). حاشیه نشینان و ارتکاب جرایم اجتماعی، مطالعه موردی شهر یزد، **فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی**، تابستان، شماره ۷۲.

۱۰. خسروبیگی بزچلویی، رضا و طیب نیا، سیدهادی (۱۳۹۶). مهاجرت جوانان، به راستی مشکل کجاست؟ جوامع محلی و آینده‌نگری برای شکل‌دهی به سکونت گاه‌های روستایی، مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خوی اذربایجان غربی، **فصلنامه جغرافیا و توسعه**، زمستان، شماره ۴۹.

۱۱. راعی، هاشم و موید فر، رزیتا و عمادزاده، مصطفی (۱۳۹۴). عوامل اقتصادی - اجتماعی موثر بر مهاجرت بین استانی در ایران (بر پایه مدل گرانث بسط یافته طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۵)، **فصلنامه جغرافیا و توسعه**، پاییز، شماره ۴۰.

۱۲. رضایی، مریم و صادقی، رسول (۱۴۰۰). سودای مهاجرت، تمایل ایرانی‌ها به مهاجرت و عوامل تعیین کننده آن، **دو فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر**، بهار و تابستان، سال دهم، شماره ۱۸.

۱۳. شهبازین، سعیده (۱۳۹۹). چرا افراد مهاجرت می‌کنند؟ مدل گرانث بسط یافته از مهاجرت بین استانی در ایران در دوره ۱۳۹۵ - ۱۳۹۰، **فصلنامه توسعه برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای**، تابستان، سال پنجم، شماره ۱۳.

Associations (HTAs) as Drivers of Welfare Development Back Home, PhD Dissertation in Sociology, University of Sheffield: Faculty of Social Sciences.

27. Sitompul, T. (2023). Economic and social impact of migration, **Journal of Accounting and Management Innovation**, 7(1).

28. Vasile, V., Bunduchi, E., Stefan, D., and Comes, C.A. (2023). Social Effects of Migration and of Remittances from the Perspective of the Home Country and of the Host Country, In: International Labour Mobility: **How Remittances Shape the Labour Migration Model**. Springer International Publishing: Cham.

29. Walton, E. (2014), Vital places: **Facilitators of behavioral and social health mechanisms in low-income neighborhoods**, Social Science & Medicine 122: 1-12.

22. Chamie, J. (2022). An Open Borders World, In: Chamie, J. (eds.), **Population Levels, Trends, and Differentials**. Springer: Cham.

23. Casacchia, O. C. Reynaud, S. Strozza, and Tucci. E. (2022), Internal migration patterns of foreign citizens in Italy, **International Migration**, 60(50): 183 – 197.

24. Kalembe, S. (2022). Understanding the decline in the level of internal migration in Australia, **PhD Dissertation in Environmental Science**, University of Queensland: Earth and Environmental Science School.

25. Ntini, E. (2016). Today's World: **Can Modernisation Theory Still Explain It Convincingly?**, Journal of Sociology and Social Anthropology, 7(1).

26. Owusu, K. G. (2020). Migration and Development: Ghanaian Hometown

Factors and Parameters (sub-strain) of Tendency to Migrate Among Young People Aged 18 to 30 in Developed Cities With Industry in the Last Two Decades (Case Study of Yazd City)

* Mohsen Jamshidi ** Ahmad Shohani

* Political researcher and PhD in political science (Iranian issues), Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran. mosenmd16@yahoo.com

** Assistant professor and member of the academic staff of the Department of Political Science, Payam Noor University, Tehran, Iran. shohaniahmadd@gmail.com

Received: 16.08.2024

Accepted: 20.09.2024

Abstract

The above research is of a fundamental type with a combination of survey and qualitative-interpretive methods with a descriptive-analytical approach and with random and systematic sampling, a specific statistical community has been analyzed and compiled in a specific theoretical and conceptual framework. The method of data collection And the data is also discussed in the statistical community in the combined method - library, questionnaire design and random sampling. It seems that the tendency to migrate in Yazd city among 18-30 year olds is a function of different variables and their sub-strains. The findings of the research show that the reasons for the tendency to migrate are the factors and sub-strains under discussion, including: economic factors (financial status, more and higher income, better and more suitable employment or vice versa, etc.), social factors age, sex, marital status, factors related to lifestyle, level of education and opportunities, transportation and communication services, social services and recreational facilities, etc.) that show the most motivation, political factors (idealism, development, civil society) political situation of the origin and destination of the immigrant, etc.) cultural factors (cultural development, education, culture of the origin and destination society, culture of the young immigrant family, etc.), environmental factors (climate, environmental conditions, environmental pollution, environmental diseases, the environmental situation of the Amari community, etc.) which shows the least motivation for migration, health and treatment factors (health tourism, health status, treatment status, medical development of the origin and destination, etc.) (sports factors) internal sports migration, international, temporary, permanent, etc.) that were analyzed in different tables.

Keywords: Youth Migration, Causes of Tendency to Migrate, Attractive and Repulsive Factors, Modern Migration, Yazd City.

Introduction: (statement of the problem - goal - question and hypothesis - importance and necessity - background):

In this research, using a specific theoretical method and method and proving or rejecting the tested hypothesis, we want to plan and examine this issue that, despite the fact that Yazd city is one of the developed cities with industry and immigrants. Iran is acceptable, why and for what reason do young people between the ages of 18 and 30 in this city have and will have a tendency to migrate? In fact, various factors and parameters have come together to make the youth of this city take the risk of immigrating and accepting it (problem). By presenting the above explanations, the question of the research is, what factors and parameters does the tendency to migrate among the 18-30-year-old youth of Yazd city depend on? It seems that the tendency to migrate in Yazd city among 18-30 year olds is a function of different variables and their sub-strains. In addition to social and economic factors and motivations, the tendency to migrate is based on other factors such as cultural, political, environmental, sports, etc., in order to achieve specific and defined goals. In other words, there is a significant relationship between the tendency to migrate among 18-30 year old youth in Yazd and the factors and parameters of the tendency to migrate (question and hypothesis). Of course, each of these factors and parameters also have their own sub-strains, which will be briefly explained in the continuation of the research (goal). In fact, migration is a kind of adjustment and adaptation in response to economic, social, cultural, political, environmental, etc. needs. The purpose, importance and necessity of this research is also because this issue should be analyzed and analyzed, why should the youth of Yazd between 18 and 30 years old, despite the fact that Yazd is one of the prosperous and developed cities in this field, why should its youth have a tendency to migrate, so the authorities should investigate and analyze this issue seriously and expertly (importance and necessity of research).

- Zhao et al.'s study (2023) showed that although female researchers are still less present among international mobile researchers and migrate in shorter distances, this gender gap is increasing faster than the gender gap in the population of general active researchers. is reduced Also, Barchal (2016) shows in his study that different reasons and experiences of migration are influenced by a wide range of social, economic and political factors and gender and age of people play a key role in migration experiences. But with all these interpretations, this article will be different from our topic (literature and research background).

Methodology

The above research is of a fundamental type with a combination of survey and qualitative-interpretive methods with a descriptive-analytical approach and with random and systematic sampling and a specific statistical population and a specific theoretical and conceptual framework. In summary, it is necessary to explain that the tendency factors of 18 to 30-year-old youth in Yazd city and the sub-strains of these factors, both in terms of positive and negative dimensions, in different tables and graphs and with random and systematic sampling methods and through interviews and questionnaires has been analyzed. Our statistical community randomly consists of 200 young immigrants in Yazd. that we have reached the discussed data through the design of a standard questionnaire. Therefore, the purpose and importance of this research project comes from the fact that, by changing the perspective on the phenomenon of migration as an opportunity, the situation of immigrants is regulated and brings many advantages and benefits to the country of origin and the host. The young and dynamic segment of every country and city should pay much attention to their youth due to the direct influence they have on the important parameters and foundations of that region in terms of progress and development.

Findings

The findings of the research show that the reasons for the tendency to migrate are the factors and sub-strains under discussion, including: economic factors (financial status, more and higher income, better and more suitable employment or vice versa, etc.), social factors age, sex, marital status, factors related to lifestyle, level of education and opportunities, transportation and communication services, social services and recreational facilities, etc.) that show the most motivation, political factors (idealism, development, civil society) political situation of the origin and destination of the immigrant, etc.) cultural factors (cultural development, education, culture of the origin and destination society, culture of the young immigrant family, etc.), environmental factors (climate, environmental conditions, environmental pollution, environmental diseases, the environmental situation of the Amari community, etc.) which shows the least motivation for migration, health and treatment factors (health tourism, health status, treatment status, medical development of the origin and destination, etc.) (sports factors) internal sports migration, international, temporary, permanent, etc.) that were analyzed in different tables.

Conclusion:

In summary, among the 18-30-year-old immigrants of Yazd city, in terms of factors and motivations, the social factor showed the highest motivation for migration and the environmental factor showed the lowest motivation factor. In the section of parameters and sub-strains, parts of which we put into question and analysis through the questionnaire, in terms of age, people aged 18 to 22 years have the lowest percentage and people aged 26 to 30 years have the highest percentage, in terms of gender, men are 26 to 30 years old. per year, the highest percentage of immigration, regarding the marital status of married people aged 26 to 30, the highest percentage of immigration, regarding the level of education of people with a diploma and under diploma, the highest percentage, regarding the financial status and well-being of people with income and poor status, the highest percentage, regarding the security of people with Weak sense of security accounted for the highest percentage, and regarding identity, people with a weak sense of identity accounted for the highest percentage.

Sources

- Chamie, J. (2022). An Open Borders World, In: Chamie, J. (eds.), Population Levels, Trends, and Differentials. Springer: Cham.
- Casacchia, O. C. Reynaud, S. Strozza, and Tucci. E. (2022), Internal migration patterns of foreign citizens in Italy, *International Migration*, 60(50): 183 – 197.
- Kalembe, S. (2022). Understanding the decline in the level of internal migration in Australia, PhD Dissertation in Environmental Science, University of Queensland: Earth and Environmental Science School.
- Ntini, E. (2016). Today's World: Can Modernisation Theory Still Explain It Convincingly?, *Journal of Sociology and Social Anthropology*, 7(1).
- Owusu, K. G. (2020). Migration and Development: Ghanaian Hometown Associations (HTAs) as Drivers of Welfare Development Back Home, PhD Dissertation in Sociology, University of Sheffield: Faculty of Social Sciences.
- Sitompul, T. (2023). Economic and social impact of migration, *Journal of Accounting and Management Innovation*, 7(1).
- Vasile, V., Bunduchi, E., Stefan, D., and Comes, C.A. (2023). Social Effects of Migration and of Remittances from the Perspective of the Home Country and of the Host Country, In: *International*

Labour Mobility: How Remittances Shape the Labour Migration Model. Springer International Publishing: Cham.

- Walton, E. (2014), Vital places: Facilitators of behavioral and social health mechanisms in low-income neighborhoods, *Social Science & Medicine* 122: 1-12.

ارائه الگوی تجاری سازی دانش با تأکید بر نقش پارک های علم و فناوری در ارتباط با تعامل دانشگاه و صنعت

* نرجس داوری
** محمدحسن پرداختچی
*** غلامعلی احمدی
* دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد تهران شمال، تهران، ایران.

narjesdavari64@gmail.com

** استاد گروه علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

mhpardakhtchi@gmail.com

*** دانشیار، گروه مطالعات برنامه درسی، دانشگاه شهید رجایی تربیت، تهران، ایران.

ahmadygholamali@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۹

چکیده

هدف این پژوهش ارائه الگوی تجاری سازی دانش با تأکید بر نقش پارک های علم و فناوری در ارتباط با تعامل دانشگاه و صنعت است. به همین منظور با رویکرد تحقیق اکتشافی آمیخته و از روش گراند تئوری استفاده شده است. جامعه آماری شامل تعدادی از مدیران و کارشناسان شرکت های دانش بنیان مستقر در پارک علم و فن آوری شهر اراک می باشد. در بخش کیفی، تعداد ۱۲ نفر به روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند و در بخش اعتباربخشی به مدل (بخش کمی) با استفاده از جدول مورگان تعداد ۴۲۰ نفر آنها به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای برگزیده شدند که نهایتاً ۴۰۰ پاسخنامه دخیل در تحلیل گشته اند. ابزارهای گردآوری اطلاعات در بخش کیفی مصاحبه های نیمه سازمان یافته و در بخش کمی نیز از پرسش نامه محقق ساخته استفاده شد. روایی مدل تجاری سازی با روایی سازه مدل اندازه گیری انعکاسی و پایایی آن با آزمون های پایایی اشتراکی تأیید شد. یافته ها نشان داد که پدید مرکزی پژوهش تجاری سازی دانش بوده است و شرایط علی مشخص شده در این پژوهش عبارتند از: نگرش کارآفرینانه، نگاه دانشی به صنعت، فضای بکر کسب و کار، منابع غنی و سرشار. شرایط زمینه ای به دست آمده شامل جامعه، دانشگاه، صنعت، شرکت های دانش بنیان عنوان شده اند که نقش جامعه در تجاری سازی دانش بسیار مهم بود.

واژه های کلیدی: تجاری سازی دانش، پارک های علم و فناوری، تعامل دانشگاه و صنعت، شرکت های دانش بنیان، پارک علم و فناوری.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه و بیان مساله

صنعت نقش ارزنده ای دارند. دانش تولید شده توسط پژوهشگران دانشگاهی و مؤسسات علمی و پژوهشی به عنوان یک محرک کلیدی بالقوه برای پیشرفت تکنولوژی شناخته شده است [۱]. تجاری سازی دانش و فناوری بخش مهمی از فرایند نوآوری است و هیچ فناوری و محصولی بدون طی این فرایند با موفقیت وارد بازار نمی شود. تجاری سازی دانش را فرایند انتقال دانش و فناوری از مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی به صنایع موجود

در کسب و کار امروز، تحقیقات مبدل به عاملی اقتصادی شده است و تجاری سازی نیز بخش مهمی از فرایند نوآوری می باشد و هیچ محصول، خدمت و فناوری جدیدی بدون تجاری سازی امکان ورود موفق به بازار را ندارد. ایجاد بستر مناسب برای عرضه دانش و فناوری، علاوه بر فراهم کردن ارزش های اقتصادی، منجر به رشد و توسعه اقتصادی نیز در جامعه می گردد [۱۲]. مراکز علمی و دانشگاه ها نیز در تولید علم و تجاری سازی آن در تعامل با

نویسنده عهده دار مکاتبات: نرجس داوری Narjesdavari64@gmail.com

دستاوردهای علمی و به کارگیری آنها در تصمیم‌گیری بکار رفته‌اند، توفیق چندانی کسب نکرده‌اند و این قضیه نشان می‌دهد که تبدیل نتایج پژوهشی به کاربرد، دشوار، پیچیده و مستلزم وجود عوامل متعددی از قبیل چارچوب فکری قدرتمند، خلاقیت، مهارت، آگاهی و پشتکار زیاد در سطح فردی و سازمانی است [۱۴]. از این رو بسیاری از دانشگاه‌ها و موسسات تحقیقاتی، تجاری‌سازی دانش را نتیجه فشارهای اجتماعی برای خلق ارزش عمومی از طریق ایجاد اشتغال، کارآفرینی و ... می‌دانند. در همین راستا تجاری‌سازی تحقیق موجبات افزایش موضوعات خط‌مشی‌گذاری و مدیریتی شده است و این مقوله موجب شروع تغییراتی در دانشگاه‌ها، شرکت‌ها و جامعه شده است. بعلاوه گسترش تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی دروازه‌ای جدید به حفظ حقوق مالکیت فکری و ارتقاء پیشرفت‌های عملی گشوده است [۱۰].

باگذشت بیش از یک دهه از شکل‌گیری پارک‌های علم و فناوری در ایران، برخی از چالش‌های متعدد آن موجب شده است که باتوجه به مأموریتی که برای آنها تعریف شده است، آنها نتوانند نقش قابل‌توجهی در اقتصاددانش‌بنیان کشور داشته باشند. یکی از چالش‌هایی که پارک‌های علم و فناوری در کشور با آن مواجه هستند، نبود یک نظام کارآمد ارزیابی عملکرد آنها جهت ارزیابی دقیق و رصدکردن پارک‌ها باهدف کمک به توسعه آنها می‌باشد [۳]. پارک‌های علم و فناوری با حمایت از شرکت‌های مبتنی بر فناوری و هموار ساختن مسیر رشد آن‌ها، تاثیر بسزایی در رشد و شکوفایی این شرکت‌ها و نتیجتاً رشد اقتصاد کشور دارند [۶]. تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان در پارک‌های علم و فناوری به‌منظور تجاری‌سازی ایده‌ها از نخستین کارهای جدی است که در کشور به‌منظور عملی‌شدن تبدیل نوآوری‌ها به تکنولوژی صورت‌گرفته است. هر چند تأسیس چنین شرکت‌هایی، گامی مثبت در این زمینه به شمار می‌آید، اما هنوز وجود محدودیت‌هایی از قبیل محدودیت در نحوه و جایگاه تأسیس، نبود حمایت کافی دولت و ترس از تأسیس چنین شرکت‌های به‌خاطر مشخص نبودن سرنوشتشان در آینده، ما را از رسیدن به اهدافی که در چشم‌انداز ۲۰ساله نیز به آن اشاره شده، بازداشته است [۸]. شرکت‌های فناور محور مانند پارک‌های علم و فناوری در شروع فعالیت خود با

یا کسب‌وکارهای جدید، تعریف کرده‌اند [۱۶]. تجاری‌سازی فرایندی است که در آن با استفاده از همه فرصت‌های ممکن موجبات ایجاد سود برای سرمایه‌گذاری در حوزه نوآوری فناورانه مهیا شود [۱۸]. برای بسیاری از فناوری‌های جدید، تجاری‌سازی بر افزایش مقیاس از نمونه اولیه به تولید انبوه و دستیابی به منابع بیشتر دلالت می‌کند [۱۵].

در مسیر تجاری‌سازی دانش، عموماً چالش مدیریتی اصلی صاحبان اختراع و سرمایه‌گذاران دانش این است که چگونه دانش و فناوری نوین خود را به جریان بازده اقتصادی برای مؤسسان، سرمایه‌گذاران و کارکنان تبدیل کنند. به‌عبارت‌دیگر مشکل اصلی، اختراع نیست؛ بلکه تجاری‌سازی اختراع است [۱۹]. با برجسته‌شدن نقش پارک‌های علم و فناوری در توسعه اقتصادی بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و افزایش تعداد آنها در دو دهه اخیر به‌عنوان یکی از پشتوانه‌های نظام ملی نوآوری و نقش مؤثر آنها در خلق ارزش و توسعه نوآوری و کمک به تقویت زنجیره ایده تا بازار در اقتصادهای دانش‌بنیان، بسیاری از کشورهای درحال توسعه طی دو دهه اخیر تلاش فراوانی کرده‌اند که در این حوزه سرمایه‌گذاری کنند و برخی از آنها موفقیت‌های قابل‌توجهی کسب کرده‌اند. پارک‌های علم و فناوری تجمع بهینه‌ای از مؤسسات دانش‌بنیان هستند که به‌وسیله متخصصین حرفه‌ای، مدیریت می‌شوند و هدف آن افزایش ثروت در جامعه از طریق ارتقای فرهنگ نوآوری و رقابت‌پذیری در میان کارآفرینان است [۳].

در ایران، طبق ماده ۸ و ۱۷ برنامه ششم توسعه، وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است الزامات ارتقاء امنیت فضای کسب و کار را تهیه و به تصویب شورای عالی امنیت ملی برساند. همچنین بنا بر سند برنامه چشم‌انداز ۲۰ ساله، لازم است راهکارهای موثری برای کاهش فاصله زمانی تبدیل یافته‌های علمی به کاربرد و دانش عملی پیدا کرد. این امر بدون آشنایی و به‌کارگیری دانش تجاری‌سازی فناوری و تجربه‌های عملیاتی در این زمینه میسر نمی‌باشد. راهکارهایی که تا کنون برای انتقال

1. Degeeter
2. Dilcher
3. Guns & Stern

چالش‌های زیاید روبه رو می‌شوند که نیازمند حمایت چندین برابر هستند [۱۱].

در عین حالی که مباحث فوق‌الذکر نشان‌دهنده اهمیت و ضرورت نوآوری، اقتصاددانش بنیان، تجاری‌سازی تحقیقات و نقش پارک‌های علم و فناوری در این راستا می‌باشند و اسناد بالادستی کشور نیز آن‌ها را به‌عنوان شرایط مطلوب و موردنظر بسیار ضروری و مقرر می‌دارد، اما برخی پژوهش‌ها حاکی از آن است که در شرایط موجود هنوز تجاری‌سازی فناوری یک حلقه مفقوده در راستای توسعه و تعالی کشور و تولید ثروت می‌باشد. به‌عنوان مثال صراطی شیرازی (۱۳۹۵) در پژوهش خود تحت عنوان "مطالعه و ترسیم ساختار جغرافیایی جریان دوسویه دانش میان دانشگاه و صنعت در ایران بر اساس شاخص هم‌انتشاری" به این نتیجه رسید که هم‌انتشاری‌های دانشگاه و صنعت نسبت به انتشارات ایران بسیار کم می‌باشد. ترکیان تبار (۱۳۹۵) در تحقیق خود با عنوان "ارائه الگوی تجاری‌سازی نتایج تحقیقات علمی در شرکت‌های دانش‌بنیان" نتیجه‌گیری کرد که هشت عامل بر تجاری‌سازی نتایج تحقیقات علمی در شرکت‌های دانش‌بنیان اثرگذار می‌باشد که هر یک، ابعاد مختلفی را در برمی‌گیرد. این عوامل عبارت‌اند از عوامل فردی، سازمانی، محیطی - سازمانی، فرهنگی - اجتماعی، قانونی، اقتصادی، سیاسی و صنعتی که همه هشت عامل به‌صورت معنی‌داری موفقیت در تجاری‌سازی نتایج تحقیقات علمی را پیش‌بینی می‌نمایند. پسندیده و همکاران (۱۳۹۴) طی تحقیقی با عنوان "پارک‌های علم و فناوری، نهاد تأثیرگذار در اقتصاد مقاومتی" این‌گونه بیان کرده‌اند که پارک‌های علم و فناوری به‌عنوان جزئی از نظام ملی نوآوری و حلقه‌ای از زنجیره توسعه اقتصاددانش محور، یا فراهم‌آوردن شرایط لازم برای پژوهش‌های بازارگرا و تجاری‌سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی و در نهایت ایجاد ارتباط تنگاتنگ بین دانشگاه و صنعت، نقشی مؤثر در تبدیل ایده‌ها به محصولات و توسعه فناوری ایفا می‌نمایند. در پژوهش‌های خارجی نیز مسنی، میل‌هات و پینگت^۱ (۲۰۱۹) در تحقیقات خود با عنوان "تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی در دانشگاه علوم پایه اقتصادی کانادا"، تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی در

علوم اداری را در دانشگاه علوم پایه اقتصادی کانادا بررسی نمودند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که روش انتقال فناوری به‌کاررفته در این دانشگاه با سایر روش‌های متداول انتقال فناوری به‌طوری قابل‌توجه متفاوت است و این مورد بر ویژگی‌های علوم اداری در بحث تجاری‌سازی تأکید دارد. کارسون^۲ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان "مفهوم‌شناسی تجاری‌سازی دانش"، تجاری‌سازی را انتقال رسمی اکتشافات و نوآوری‌های ناشی از تحقیقات علمی انجام شده در دانشگاه‌ها و مؤسسات غیرانتفاعی به بخش تجاری برای منفعت عمومی می‌داند. کماریا و خادمی (۲۰۱۲) در تحقیقی با عنوان "عوامل موفقیت تجاری‌سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی" به این نتیجه رسیده‌اند که اهمیت تحقیقات دانشگاهی در چند دهه گذشته بخصوص در رابطه با ظرفیت آن‌ها برای تولید نوآوری و شرکت‌های نوپا، تمرکز جدید و شدیدی را ایجاد کرده است. در این تحقیق محققان به این نتیجه رسیدند که موفقیت تجاری‌سازی دانشگاهی تحت‌تأثیر عوامل مختلفی از جمله میزان درک، آگاهی، زمان، ریسک‌پذیری، شبکه ارتباطی، سطح فناوری، سرمایه، تحقیق بازاریابی می‌باشد. دباغی (۱۴۰۱) در پژوهشی ناکارآمدی رابطه دانشگاه و صنعت را بررسی می‌کند که فارغ‌التحصیلان دانشگاهی محتوای دروس را به صورت نظری دریافت می‌کنند و محتوای آموزشی فایده تجربه کار کردن در میدان عمل است. اغلب پژوهشگران در پژوهش‌های مختلف داخلی و خارجی به وجود موانع و محدودیت‌هایی که امکان بهره‌گیری از سرمایه‌های فکری و آماده‌سازی فراگیران برای ایجاد کسب‌وکار را با چالش مواجه ساخته‌اند و همچنین به وجود فاصله زمانی تبدیلی یافته‌های علمی به حجم بالای تولیدات علمی به کاربرد و دانش عملی در جهت توسعه دانایی محور اشاره نموده‌اند؛ اما هیچ‌کدام راهکارهای مؤثری در این زمینه ارائه ننموده‌اند؛ لذا باتوجه به آنچه که گفته شد این پژوهش قصد پاسخگویی به این سؤال را دارد که: چه عواملی بر تجاری‌سازی نتایج تحقیقات علمی ایران به‌ویژه در رابطه با شرکت‌های دانش‌بنیان خصوصاً شرکت‌های دانش‌بنیان استان مرکزی تأثیر گذارند؟ و لذا در پژوهش حاضر سعی محقق بر آن است تا پس از گردآوری داده‌های موردنیاز و تجزیه و تحلیل‌های آماری

2. Karylson

1. Mesny, Pinget & Mailhot

لازم، ضمن شناسایی و تعیین عوامل مؤثر بر تجاری سازی نتایج تحقیقات و چگونگی عملکرد شرکت‌های دانش بنیان استان مرکزی در این زمینه، الگویی برای تجاری سازی نتایج تحقیقات در شرکت‌های مذکور پیشنهاد کند.

۲- روش پژوهش

این پژوهش، ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی است، بنابراین تحقیق از نوع آمیخته اکتشافی است. برای دستیابی به اهداف مورد نظر تحقیق، دو بخش مورد استفاده قرار گرفت:

بخش کیفی: در بخش کیفی پژوهش از روش تحقیق نظریه برخاسته از داده‌ها (داده بنیاد یا گراند تئوری) استفاده گردید. جامعه آماری در این بخش شامل مدیران شرکت‌های دانش بنیان مستقر در پارک علم و فن آوری شهر اراک است که با روش نمونه گیری هدفمند و معیار صاحب نظر بودن در حیطه شرکت‌های دانش بنیان، ۹ نفر انتخاب شدند که برای اطمینان از اشباع نظری پژوهش

حجم نمونه به ۱۲ نفر افزایش پیدا کرد. دامنه سنی شرکت کنندگان از ۳۵ سال تا ۵۸ سال بود و اکثراً داری سابقه کاری بیش از ۸ سال بودند. که تمامی آن‌ها داری تحصیلات دانشگاهی بودند. مشخصات شرکت کنندگان در جدول ۱ نشان داده شده است. به منظور جمع آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه سازمان یافته با خبرگان و جلسات حضوری با آنان استفاده شد. مصاحبه‌ها با سؤالات کلی و ساده شروع و به سمت سؤالات جزئی تر پیش رفت و هر مصاحبه حدود ۴۵ تا ۷۰ دقیقه طول کشید. تمام مصاحبه‌ها ضبط و دست نویس شد و به تأیید مشارکت کنندگان رسید و به روش تحلیل مقایسه‌ای مداوم و مطابق با روش استراوس و کوربین مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این تحقیق فرایند کدگذاری در سه سطح صورت گرفته است. بدین ترتیب که در سطح یک، گفتارهای کلیدی و در کد گذاری سطح دو به مفاهیم و در کدگذاری سطح سه به مقوله‌ها یا همان ابعاد توجه شده است.

جدول ۱. نمونه آماری بخش کیفی پژوهش

ردیف	کدهای مصاحبه شونده	محل خدمت
۱.	A	معاون فن آوری پارک علم و فناوری استان مرکزی
۲.	B	مدیریت مرکز رشد پارک علم و فن آوری استان مرکزی
۳.	C	شرکت صنایع رایان الکترونیک آرکا
۴.	D	شرکت صنایع رستافوم صنعت مبین
۵.	E	شرکت زیست فن آوران سانازما
۶.	F	شرکت آریا فن آوران آرتا بینش
۷.	G	شرکت آریا نیرو گستر شبکه
۸.	H	شرکت فن آوری آینده پویندگان اکسیر
۹.	I	شرکت تکوین آزمایش پارسه
۱۰.	J	شرکت ریز فن آوران شیمی سبز
۱۱.	K	شرکت سامانه آوران دانش گستر ساعد
۱۲.	L	شرکت پدید آوران پایند کارمایه

آوری شهر اراک بود که جهت تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شد و باتوجه به احتمال عدم بازگشت تعدادی از پرسشنامه‌ها، ۴۲۰ پرسشنامه پرنیت گرفته شد

بخش کمی: بخش کمی به منظور اعتبارسنجی مدل پژوهش صورت گرفته است. جامعه آماری این بخش شامل مدیران و کارکنان شرکت‌های دانش بنیان پارک علم و فن

در این بخش از پژوهش ابتدا ۱۱۲ کد اولیه بدست آمد که از کدهای اولیه این پژوهش تعداد ۳۱ مفهوم بدست آمد. پس از شناسایی و نامگذاری مفاهیم موجود، مفاهیم مشابه بر اساس منطق تلفیق شده (کدگذاری سطح دو) و هر یک تحت عنوان یک مقوله نام گذاری شدند که از تلفیق مفاهیم بدست آمده نهایتاً ۱۰ مقوله که همان ابعاد مورد نظر بودند، شناسایی شد که در جدول ۲ نشان داده شده است.

و در نهایت ۴۰۰ پرسشنامه جمع‌آوری و وارد فرایند تجزیه و تحلیل شد. لازم به ذکر است در این بخش از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد و برای هر کدام از گروه‌های موجود در جامعه به نسبت جمعیت آنان به کل جامعه آماری، نمونه هم انتخاب شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، از آزمون‌های آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و معناداری ضریب مسیر استفاده شده است.

۳- یافته‌های پژوهش

الف) نتایج و یافته‌های حاصل از بخش کیفی

جدول ۲. کدهای نهایی حاصل از مصاحبه‌ها

مفاهیم	مقوله‌ها
آموزش عملی کیفیت علمی آموزش حضوری	۱. بعد علمی آموزشی
حمایت مالی از شرکت‌های دانش بنیان وضعیت اقتصادی باثبات مدیریت منابع انسانی متخصص و نخبه مسئله یابی	۲. بعد مالی اقتصادی
مدل کسب و کار مزیت رقابتی برنامه ریزی	۳. بعد مدیریتی
اصلاح شرح وظایف پارک‌های علم و فناوری اصلاح زیر ساخت‌ها ارتباط صنعت و دانشگاه	۴. بعد ساختارها و فرآیندها
ارتباط بین المللی تبلیغات	۵. بعد ارتباطی
قوانین راهبردی قوانین حمایتی نگرش کارآفرینی فرهنگ حمایت	۶. بعد قانونی
حمایت از شرکت‌های دانش بنیان حمایت از ایده پرداز فناورانه	۷. بعد اجتماعی فرهنگی
فضای بین الملل منابع انسانی فضای کسب و کار دسترسی به منابع علمی آموزشی اقتصادی	۸. بعد حمایتی
	۹. بعد فرصت‌ها
	۱۰. بعد تهدیدات

مقاله ها	مفاهیم
	شرایط بین المللی
	مدیریتی
	فرهنگی اجتماعی

کاری. در اصلاح شرح وظایف پارک های علم و فناوری بر آن است تا شرح وظایف پارک ها را مورد بررسی و بازنگری قرار گیرد. همچنین، تلاش می شود تا اختیارات پارک ها افزایش یابد تا بتوانند بیشتر از شرکت های دانش بنیان حمایت کنند. در اصلاح فرایندهای اداری به تسهیل فرایندهای اداری بایستی توجه ویژه شود. یکی از مهم ترین موانعی که بر سر راه تجاری سازی دانش وجود دارد، کاغذبازی های زائد اداری است.

۵. بعد ارتباطی: مولفه موجود در بعد ارتباطی عبارت است از ارتباط دانشگاه و صنعت. ارتباط دانشگاه و صنعت به حدی مهم است که تمام مولفه های بعد ارتباطی زیرمجموعه ارتباط دانشگاه و صنعت قرار گرفتند. تعامل پارک علم و فناوری و دانشگاه ها و صنایع به منظور برقراری ارتباط برای حل مشکلات صنعت، مرتبط کردن نیاز صنایع و شرکت های دانش بنیان به منظور تجاری سازی دانش های دانش بنیان، ارتباط فشار فناوری و فشار بازار یا ارتباط نوآوری و نیاز بازار، تسهیل ارتباط صنعت و دانشگاه و رفع کاغذبازی های زائد اداری، انعقاد تفاهم نامه همکاری میان صنایع و شرکت های دانش بنیان، واقعی کردن تعامل پارک با صنعت (نه فقط انجام یک پژوهش روی کاغذ)، روابط بین الملل، ارتباط شرکت های دانش بنیان با مباحث بازاریابی و تشویق و ترغیب صنایع مهم ترین مولفه هایی هستند که در بعد ارتباطی تجاری سازی دانش بایستی مورد بررسی قرار بگیرند.

۶. بعد قانونی: مهم ترین مولفه های قانونی تجاری سازی دانش عبارتند از قوانین راهبردی و قوانین حمایتی. قوانین راهبردی قوانینی هستند که از طریق اصلاح اسناد و قوانین بالادستی حول فعالیت های دانش بنیان، قوانین راهبردی حمایت بازار از محصولات دانش بنیان و قانون گذاری های مجلس برای فعالیت های دانش بنیان از تجاری سازی حمایت می کنند.

۱. بعد علمی آموزشی: بعد علمی آموزشی شامل مفاهیمی است از جمله آموزش عملی، کیفیت علمی و آموزش از طریق سمینار. در آموزش علمی برگزاری دوره های کارآموزی و آموزش عملی تجاری سازی دانش مطرح می شوند. به عبارت دیگر، می توان از طریق آموزش های کارآفرینانه، دانشجویان را با اقدامات و فعالیت های کارآفرینانه مانوس کرد. شرکت های دانش بنیان برای ادامه فعالیت های دانش بنیان خود بایستی از علمی استفاده کنند که از کیفیت لازم و کافی برخوردار باشد. آموزش از طریق سمینار مؤلفه هایی را در برمی گیرد از جمله مشاوره تخصصی، برگزاری سمینارهای تبدیل ایده به عمل، برگزاری همایش و برگزاری سمینارهای کارآفرینی.

۲. بعد مالی اقتصادی: حمایت مالی از شرکت های دانش بنیان یکی از مهم ترین مولفه هایی است که حرکت و رشد شرکت های دانش بنیان و فعالیت های کارآفرینانه را میسر می سازد. حمایت مالی از شرکت های دانش بنیان انواع مختلف دارد. گاهی حمایت مستقیم مالی می تواند مسیر را هموار کند، گاهی معافیت های مالیاتی و گاهی معرفی سرمایه گذار و شرکت های دانش بنیان به یکدیگر. همچنین، برای انجام فعالیت های کسب و کارانه در بازار اقتصادی، بایستی ثبات اقتصادی داشته باشند. بی ثباتی اقتصادی می تواند شرکت های دانش بنیان را با نابودی مواجه کند.

۳. بعد مدیریتی: مهم ترین مولفه هایی که در بعد مدیریتی مد نظر هستند عبارتند از مدیریت منابع انسانی متخصص و نخبه، مسئله یابی، مدل کسب و کار، مزیت رقابتی و برنامه ریزی. به منظور مدیریت بر منابع انسانی نخبه بر سر مسیر تجاری سازی دانش و فعالیت های کارآفرینانه بایستی در ابتدا نیروی انسانی نوآور، نخبه و متخصص را شناسایی کرد و به آن ها اعتماد نمود.

۴. بعد ساختارها و فرایندها: مؤلفه هایی که در بعد ساختارها و فرایندها مدنظر هستند عبارتند از اصلاح شرح وظایف پارک های علم و فناوری، اصلاح فرایندهای

ایجاد کرد تا به تولیدات داخل کشور اهمیت داده شود. همچنین، دلار فضایی را ایجاد کرده که دولت نمی‌تواند واردات انجام دهد و مجبور هستند تولیدات داخل استفاده کنند. فرصتهایی که منابع انسانی ایجاد کرده است به واسطه نیروی انسانی کارا و نیروی انسانی جوانی است که در سطح کشور وجود دارند. فرصتهایی که به واسطه فضای کسب و کار به وجود آمده است عبارتند از فضای بکر کسب و کار. به عبارت دیگر، فضای کسب و کار به گونه‌ای است که هنوز فعالیت‌های دانش‌بنیان هنوز دامنه فعالیت خود را گسترش نداده‌اند. همچنین، منابع غنی و سرشار موجود در سطح کشور یکی دیگر از فرصتهایی هستند که تجاری‌سازی دانش را تسهیل می‌کنند.

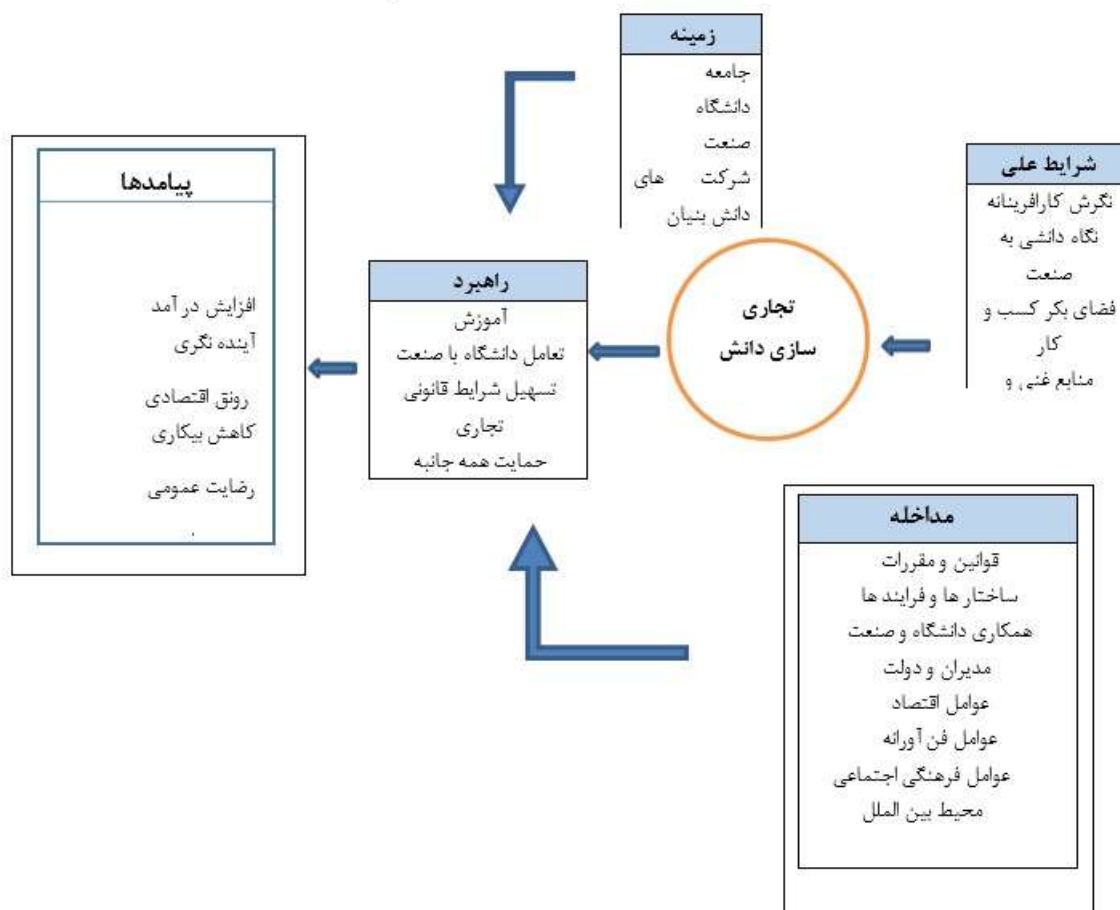
۱۰. بعد تهدیدها: تهدیدهایی که تجاری‌سازی دانش با آن‌ها عبارتند از تهدیدهای علمی آموزشی، اقتصادی، بین‌المللی، مدیریت نادرست منابع انسانی، عدم خصوصی سازی و سو مدیریت استارت آپ‌ها. تهدیدهای علمی آموزشی عبارتند از سیستم دانشگاهی و آموزشی مریض، توجه صرف به مقاله‌نویسی در اساتید و دانشجویان، عدم درآمدزایی پژوهشی دانشگاه (عدم انجام طرح‌های پژوهشی)، ناهمراستایی پژوهش‌های دانشگاهی و نیاز صنعت، توجه صرف به انباشت پژوهش‌ها و عدم اطمینان صنعتگران به توانمندی دانشگاه‌ها. تهدیدهای اقتصادی عبارتند از بی‌ثبات اقتصادی و فساد اقتصادی که بخش دولتی را فرا گرفته و زمینه تجاری‌سازی دانش را با مشکل روبرو کرده است. چارچوب نهایی شکل گرفته از مدل در نمودار ۱ نشان داده شده است.

۷. بعد فرهنگی اجتماعی: تجاری‌سازی دانش باید در بستری ایجاد شود که فرهنگ استفاده از دانش دانشگاهی در آن نهفته است. به منظور ایجاد این بستر، بایستی فرهنگ کارآفرینی و فعالیت‌های کارآفرینانه میان دانشگاهیان و اساتید و دانشجویان رواج پیدا کند. همچنین، بایستی فرهنگ نخبه‌پروری و حمایت از دانشجویان قوی و تراز اول مورد بررسی قرار بگیرد.

۸. بعد حمایتی: در حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان مولفه‌هایی وجود دارد از جمله حمایت واقعی از شرکت‌های دانش‌بنیان، حمایت از محصولات و خدمات دانش بنیان، حمایت بازاریابی از شرکت‌ها شامل ایجاد بستر بازار برای محصولات دانش‌بنیان و حمایت رسانه‌ای و تبلیغاتی از شرکت‌ها شامل حمایت رسانه‌ها و فضای مجازی و تربیون‌های مختلف. مولفه‌های حمایت از شخص ایده‌پرداز هم شامل حمایت روانی از ایده‌پرداز و حمایت حقوقی از ایده‌پرداز می‌شود.

۹. بعد فرصت‌ها: فرصت‌های موجود در کشور بر سر راه تجاری‌سازی دانش که می‌توان از آن‌ها بهره‌برداری نمود عبارتند از فرصت‌های فناورانه، فرصت‌های فضای بین الملل، فرصت‌های منابع انسانی، فرصت‌های فضای کسب و کار و فرصت‌های منابع سرشار. فرصت‌های فناورانه برای تجاری‌سازی دانش عبارتند از خلاهای فناورانه در صنایع که فناوران و کارآفرینان می‌توانند به منظور پر کردن آن‌ها حرکت کنند، فناوری اطلاعات و ابزارهای تحت آن‌ها و پارک‌های علم و فناوری که محلی هستند برای اتصال دانشگاه‌ها به صنایع. فرصتهایی که فضای بین‌الملل برای تجاری‌سازی دانش و فعالیت‌های دانش‌بنیان به وجود آورده است به واسطه تحریم و گرانی ارز است. تحریم‌ها فرصت‌های خوبی را برای شرکت‌ها

نمودار ۱. چارچوب نهایی شده از مدل

یافته های حاصل از بخش کمی:

پس از این که مدل تجاری سازی دانش استخراج شد، اکنون نوبت آن است که با بهره گیری از تکنیک های آماری مناسبی که با روش تحقیق، نوع متغیرها... سازگار باشد داده های جمع آوری شده دسته بندی و تجزیه و تحلیل شده و در نهایت در بوته آزمون قرار گیرد. ابتدا پایایی متغیرهای مکنون مورد بررسی قرار گرفت. شرط اول بررسی پایایی

شاخص های متغیرهای مکنون، معناداری بارهای عاملی شاخص ها می باشد. برای بررسی معناداری بارهای عاملی (بیرونی) متغیرهای انعکاسی مدل باید به جدول بارهای عاملی و ستون آزمون T رجوع کرد. و مقادیر این ستون در سطح معناداری ۹۵ درصد باید بیشتر از ۱،۹۶ باشند.

جدول ۳. بارهای عاملی (بیرونی)

P Values	آماره t (O/STERR)	انحراف استاندارد (STDEV)	میانگین نمونه	نمونه اصلی	متغیر
۰/۰۰۰	۲۴/۲۳۰	۰/۰۳۳	۰/۸۰۴	۰/۸۰۹	علمی ۱
۰/۰۰۰	۳۰/۱۶۹	۰/۰۲۷	۰/۸۲۲	۰/۸۲۵	علمی ۲
۰/۰۰۰	۷۵/۵۶۵	۰/۰۱۲	۰/۹۲۰	۰/۹۲۰	علمی ۳
۰/۰۰۰	۸۰/۶۹۹	۰/۰۱۲	۰/۹۲۹	۰/۹۲۹	مالی ۴
۰/۰۰۰	۵۶/۷۹۰	۰/۰۱۶	۰/۹۱۷	۰/۹۱۹	مالی ۵
۰/۰۰۰	۱۹/۲۲۶	۰/۴۱	۰/۷۹۳	۰/۷۹۵	مدیریتی ۶
۰/۰۰۰	۱۶/۴۶۹	۰/۰۴۴	۰/۷۲۵	۰/۷۲۸	مدیریتی ۷
۰/۰۰۰	۵۸/۱۵۰	۰/۰۱۵	۰/۸۷۱	۰/۸۷۲۲	مدیریتی ۸
۰/۰۰۰	۸/۶۵۵	۰/۰۷۲	۰/۶۲۷	۰/۶۲۴	مدیریتی ۹

P Values	آماره t (O/STERR)	انحراف استاندارد (STDEV)	میانگین نمونه	نمونه اصلی	متغیر
۰/۰۰۰	۴۷/۰۱۹	۰/۰۱۸	۰/۸۵۳	۰/۸۵۳	مدیریتی ۱۰
۰/۰۰۰	۳۱/۸۶۰	۰/۰۲۷	۰/۸۵۴	۰/۸۵۴	ساختار ۱۱
۰/۰۰۰	۹۰/۵۱۴	۰/۰۱۰	۰/۹۱۴	۰/۹۱۴	ساختار ۱۲
۰/۰۰۰	۹۳/۲۳۶	۰/۰۱۰	۰/۹۳۰	۰/۹۳۰	ارتباط 13
۰/۰۰۰	۵۰/۹۴۳	۰/۰۱۸	۰/۸۹۷	۰/۸۹۸	ارتباط ۱۵
۰/۰۰۰	۴۳۶/۳۷۰	۰/۰۰۲	۰/۹۸۱	۰/۹۸۱	ارتباط ۱۶
۰/۰۰۰	۷۵/۷۹۵	۰/۰۱۲	۰/۹۱۲	۰/۹۱۲	قانونی ۱۷
۰/۰۰۰	۷۶/۱۶۷	۰/۰۱۲	۰/۹۰۴	۰/۹۰۳	قانونی ۱۸
۰/۰۰۰	۳۳/۵۱۰	۰/۰۲۵	۰/۸۵۳	۰/۸۵۳	فرهنگی ۱۹
۰/۰۰۰	۷۱/۶۵۴	۰/۰۱۳	۰/۹۳۱	۰/۹۳۰	فرهنگی ۲۰
۰/۰۰۰	۱۶۱/۸۱۰	۰/۰۰۶	۰/۹۵۱	۰/۹۵۱	حمایتی ۲۱
۰/۰۰۰	۷۱/۱۴۵	۰/۰۱۳	۰/۹۲۵	۰/۹۲۶	حمایتی ۲۲
۰/۰۰۰	۴۱/۹۸۷	۰/۰۲۰	۰/۸۵۷	۰/۸۵۸	فرصت ۲۳
۰/۰۰۰	۶۵/۸۷۲	۰/۰۱۴	۰/۸۹۹	۰/۸۹۸	فرصت ۲۴
۰/۰۰۰	۴۴/۷۶۶	۰/۰۱۹	۰/۸۴۹	۰/۸۴۸	فرصت ۲۵
۰/۰۰۰	۳۴۷/۰۸۰	۰/۰۰۳	۰/۹۷۷	۰/۹۷۷	فرصت ۲۶
۰/۰۰۰	۲۱/۵۲۹	۰/۰۳۶	۰/۷۷۰	۰/۷۷۱	فرصت ۲۷
۰/۰۰۰	۲۸/۷۲۲	۰/۰۲۸	۰/۸۰۳	۰/۸۰۲	تهدیدات ۲۸
۰/۰۰۰	۴۰/۳۵۳	۰/۰۲۱	۰/۸۶۲	۰/۸۶۲	تهدیدات ۲۹
۰/۰۰۰	۱۱۳/۷۱۳	۰/۰۰۸	۰/۹۴۱	۰/۹۴۱	تهدیدات ۳۰
۰/۰۰۰	۳۹/۸۹۳	۰/۰۲۱	۰/۸۵۰	۰/۸۴۹	تهدیدات ۳۱
۰/۰۰۰	۳۱/۷۹۴	۰/۰۲۵	۰/۸۰۳	۰/۸۰۴	تهدیدات ۳۱

باید جدول بارهای عاملی را نیز تشکیل داد، بارهای عاملی مربوط به متغیرهای مکنون انعکاسی در ستون مربوط به آن متغیر آورده شده است. چنانچه این مقدار بالای ۰,۴ باشد نیازی به حذف آن در صورت اجبار از مدل نیست.

با توجه به ستون (T- Statistics) مقادیر t جهت معناداری هر یک از بارهای عاملی آورده شده است، و در سطح اطمینان ۹۵ درصد، قدر مطلق این مقادیر از ۱,۹۶ بزرگتر می باشند. لذا تا به اینجا، تمامی سوالات پرسشنامه دارای شرط اول پایایی می باشند. برای ارزیابی پایایی هر یک از متغیرهای مشاهده‌پذیر

جدول ۴. بار عاملی

متغیر	علمی	مالی	مدیریتی	ساختاری	ارتباطی	قانونی	فرهنگی	حمایتی	فرصت	تهدید
علمی ۱	۰/۸۰۹									
علمی ۲	۰/۸۲۵									
علمی ۳	۰/۹۲۰									
مالی ۴		۰/۹۲۹								
مالی ۵		۰/۹۱۹								
مدیریتی ۶			۰/۷۹۵							
مدیریتی ۷			۰/۷۲۸							
مدیریتی ۸			۰/۸۷۲							
مدیریتی ۹			۰/۶۲۴							

متغیر	علمی	مالی	مدیریتی	ساختاری	ارتباطی	قانونی	فرهنگی	حمایتی	فرصت	تهدید
مدیریتی ۱۰			۰/۸۵۳							
ساختار ۱۱				۰/۸۵۴						
ساختار ۱۲				۰/۹۱۴						
ارتباط ۱۴					۰/۹۳۰					
ارتباط ۱۵					۰/۸۹۸					
ارتباط ۱۶					۰/۹۸۱					
قانونی ۱۷						۰/۹۱۲				
قانونی ۱۸						۰/۹۰۳				
فرهنگی ۱۹							۰/۸۵۳			
فرهنگی ۲۰							۰/۹۳۰			
حمایتی ۲۱								۰/۹۵۱		
حمایتی ۲۲								۰/۹۲۶		
فرصت ۲۳									۰/۸۵۸	
فرصت ۲۴									۰/۸۹۸	
فرصت ۲۵									۰/۸۴۸	
فرصت ۲۶									۰/۹۷۷	
فرصت ۲۷									۰/۷۷۱	
تهدیدات ۲۸										۰/۸۰۲
تهدیدات ۲۹										۰/۸۶۲
تهدیدات ۳۰										۰/۹۴۱
تهدیدات ۳۱										۰/۸۴۹
تهدیدات ۳۱										۰/۸۰۴

پایایی مدل براساس ضریب آلفای کرونباخ برای داده های آن در هر یک از متغیرها بالای ۰,۷ است و قابل قبول است، بنابراین پایایی توسط آلفای کرونباخ قابل تایید است. آزمون دیگر آزمون پایایی اشتراکی است که صورت گرفت. این آزمون برخلاف آزمون های دیگر پایایی بر مبنای همبستگی سوالات یک متغیر نیست بلکه به اصل مفهوم پایایی، یعنی تعمیم پذیری می پردازد. یعنی هر سوال به تنهایی چه مقدار نتایج آن از نمونه ای به نمونه دیگر تعمیم پذیر است.

جدول ۷. آزمون پایایی اشتراکی

متغیر	آزمون پایایی اشتراکی
بعد ساختاری	۰/۷۸۲
بعد علمی	۰/۷۲۷
بعد ارتباطی	۰/۸۷۷
بعد فرهنگی	۰/۷۹۶
بعد فرصت ها	۰/۷۶۲
بعد قانونی	۰/۸۲۴
بعد حمایتی	۰/۸۸۰
بعد مالی	۰/۸۵۴

در این مدل بارعاملی تمامی سوالات بالاتر از حد استاندارد یعنی ۰,۷ می باشد که نشان دهنده مناسب بودن سوالات پرسشنامه می باشد.

آزمون های پایایی مدل اندازه گیری انعکاسی: این آزمون ها به بررسی پایایی مدل می پردازد. یکی از آزمون های صورت گرفته، آزمون آلفای کرونباخ بود. که در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵. ضرایب آلفای کرونباخ

متغیر	آلفای کرونباخ
بعد ساختاری	۰/۷۲۵
بعد علمی	۰/۸۱۱
بعد ارتباطی	۰/۹۳۰
بعد فرهنگی	۰/۷۵۱
بعد فرصت ها	۰/۹۲۰
بعد قانونی	۰/۷۸۷
بعد حمایتی	۰/۸۶۶
بعد مالی	۰/۸۲۹
بعد مدیریتی	۰/۸۳۴
بعد تهدیدات	۰/۹۰۵

همچنین به منظور تأیید روابط از مدل معناداری ضرایب مسیر (بتا) استفاده شده است. که در جدول ۷ نمایش داده شده است. معناداری ضرایب مسیر مکمل بزرگی و جهت علامت ضریب بتای مدل می باشد. چنانچه مقدار بدست آمده بالای حداقل آماره در سطح مورد اطمینان در نظر گرفته شده باشد، آن رابطه یا فرضیه تایید می شود. در سطح معناداری ۹۰ درصد، ۹۵ درصد، ۹۹ درصد این مقدار به ترتیب با حداقل آماره تی ۱،۶۴، ۱،۹۶ و ۲،۵۸ مقایسه می شود

جدول ۷. معناداری ضرایب مسیر در سطح اطمینان ۹۹ درصد

روابط	ضریب مسیر	مقدار معناداری	تایید/رد
بعد ساختاری <<< تجاری سازی دانش	۰/۱۶۴	۳/۳۰۳	تایید
بعد علمی <<< تجاری سازی دانش	۰/۱۴۰	۳/۴۷۶	تایید
بعد ارتباطی <<< تجاری سازی دانش	۰/۲۴۱	۴/۱۶۸	تایید
بعد فرهنگی <<< تجاری سازی دانش	۰/۲۸۷	۳/۴۳۴	تایید
بعد فرصت ها <<< تجاری سازی دانش	۰/۲۱۶	۴/۳۷۶	تایید
بعد قانونی <<< تجاری سازی دانش	۰/۱۰۵	۲/۳۸۲	تایید
بعد حمایتی <<< تجاری سازی دانش	۰/۱۲۱	۳/۴۳۴	تایید
بعد مالی <<< تجاری سازی دانش	۰/۱۰۹	۳/۴۲۴	تایید
بعد مدیریتی <<< تجاری سازی دانش	۰/۱۰۳	۳/۰۷۰	تایید
بعد تهدیدات <<< تجاری سازی دانش	-۰/۴۱۱	۷/۶۲۳	تایید

پژوهش به دنبال شناسایی عوامل موثر بر تجاری سازی دانش با تأکید بر نقش پارک های علم و فناوری صورت گرفت. با توجه به یافته ها و مدل پژوهش پدیده مرکزی پژوهش تجاری سازی دانش بوده است و شرایط علی مشخص شده در این پژوهش عبارتند از: نگرش کارآفرینانه، نگاه دانشی به صنعت، فضای بکر کسب و کار، منابع غنی و سرشار می توان گفت که وجود نگرش کار آفرینانه یکی از مهم ترین عوامل و دلایلی است که می تواند در تجاری سازی دانش نقش اساسی ایفا نماید. نگرش ها بهترین پیش بینی کنندگان برای تمایلات کارآفرینانه اند و این نگرش ها همانطور بر که اساس آموزش های خانوادگی و محیط اجتماعی ایجاد شده اند می توان باز هم با آموزش و یادگیری در آنها تغییراتی ایجاد کرد بنابراین از، طریق ارائه دوره های آموزشی در زمینه کارآفرینی می توان بر نگرش کارآفرینانه افراد تأثیر گذاشت و مقاصد رفتاری

متغیر	آزمون پایایی اشتراکی
بعد مدیریتی	۰/۶۰۸
بعد تهدیدات	۰/۷۲۸

بنابر آزمون های صورت گرفته می توان ادعا کرد، نتایج پژوهش حاضر به نمونه های دیگری از همین جامعه قابل تعمیم است. اما باید توجه داشت که این نتایج فقط برای جامعه این پژوهش است و محققین آتی باید آزمون های پایایی را برای جامعه خود نیز محاسبه نمایند.

بر اساس نتایج معناداری ضرایب مسیر، تمامی عوامل موثر بر تجاری سازی دانش دارای تأثیر معنی داری می باشند و ضریب مسیر همه متغیرها مثبت است جز متغیر تهدیدات که دارای تأثیر منفی و معنا داری بر تجاری سازی دانش می باشد.

۴- بحث و نتیجه گیری

رشد پایدار اقتصادی هر کشور مستلزم توانایی بنگاه های اقتصادی فعال آن کشور در توسعه محصولات و خدمات جدید و تجاری سازی آنهاست. ساده ترین تعریف تجاری سازی، عرضه یک محصول جدید در بازار است (دیان^۱، ۲۰۰۴). تجاری سازی، فرآیند تبدیل فناوری به محصولات موفق اقتصادی است (ریمر^۲، ۲۰۰۵). این

1. Diane
2. Reamer

خاص در را جهت کارآفرینی در آنها ایجاد کرد. نتایج تحقیق بیانگر آن است وجود نگرش کارآفرینانه می‌تواند جز عواملی باشد که می‌تواند به ایجاد پدیده‌ای بنام تجاری‌سازی دانش کمک نماید.

عامل علی دیگر نگاه دانشی به صنعت، نگرش به موضوع دانشی بودن صنعت از منظر مدیریت، بهره‌وری و پیشرفت نیز بسیار ارزشمند است زیرا دانش و مدیریت آن نقشی تأثیرگذار و غیرقابل انکار در برقراری مؤثر ارتباط میان صنعت و دانشگاه دارد. دانشگاه بنیان تربیت نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده است. دانش دانشگاهیان که منجر به ارائه نظرات و ایده‌های نوین در صنعت میشود، میتواند توسعه اقتصادی و به تبع آن پیشرفت جامعه را رقم زند. بی‌تردید وجود هر مانعی که بر سر راه استمرار تعامل و ارتباط میان این دو نهاد قرار گیرد، توسعه کشور را به چالش می‌کشد. بنا براین وجود نگاه دانشی به صنعت نیز برای ایجاد تجاری‌سازی دانش بسیار مهم است.

عامل علی معرفی شده در این پژوهش عامل فضای بکر کسب کار است، وجود این فضا به راحتی می‌تواند دلیلی بر توجه به تجاری‌سازی دانش باشد، وجود استارت آپ های موفق در هر صنعتی در کشور نشان دهنده وجود این بستر می‌باشد برای مثال صنعت تولید محتوا امروزه به یکی از صنایع جذاب و ارزش ساز تبدیل شده است؛ در دنیای کنونی بازاری مطلوب با نرخ رشد قابل توجه در این حوزه با حرف‌های زیاد قدم به آوردگاه کسب و کار اینترنتی گذاشته است. با این وجود در کشور ما، این حوزه هنوز بکر باقی مانده است.

و نهایتاً منابع غنی و سرشار در استان مرکزی و حتی کشور می‌تواند باعث تحریک و توجه بسیاری از صنعتگران و دانشگاهیان جهت توجه به تجاری‌سازی دانش باشد منابع عمده محصولات صادراتی استان شامل فراورده‌های پتروشیمی، شمش آلومینیوم، آمیوه‌ها، مواد شیمیایی، انواع شیشه، مصنوعات ریخته‌گری، الیاف پلی‌استر، گوشت، احشا خوراکی و گل و گیاه است.

شرایط زمینه‌ای بدست آمده در این پژوهش جامعه، دانشگاه، صنعت، شرکت‌های دانش‌بنیان عنوان شده‌اند که نقش جامعه در تجاری‌سازی دانش بسیار مهم می‌باشد. در امر تجاری‌سازی، تحقیقات دانشگاهی نقش مهمی در توسعه کشور، به ثمر نشستن ایده‌های برتر و نیز کارآفرینی دانشگاهی دارد. طی دوده گذشته، بیشتر

دانشگاه‌ها برای کسب موقعیت برتر و تلاش برای توسعه دامنه فعالیت‌های خود ارتباط نزدیکی را با شرکت‌های خصوصی ایجاد کرده‌اند. این امر به ایجاد شکل‌های مختلف همکاری آنها با صنعت و تلاش برای تجاری‌سازی نتایج پژوهش به عنوان یک اصل بنیادی در کنار آموزش و تحقیقات منجر شده است. بستر دیگر جهت تجاری‌سازی دانش صنعت می‌باشد و با توجه به اینکه استان مرکزی یکی از قطب‌های صنعتی کشور می‌باشد کار را برای ارتباط بین صنعت و دانشگاه به منظور تجاری‌سازی آسان کرده است. عامل دیگری که در پژوهش به عنوان عامل زمینه‌ای شناخته شده است، شرکت‌های دانش‌بنیان می‌باشد. شرکت‌های دانش‌بنیان، کسب و کارهای دانش محوری هستند که با هدف تبدیل پایدار دانش به ثروت شکل گرفته و فعالیت‌های اقتصادی آنها مبتنی و همراه با فعالیت‌های تحقیق و توسعه در زمینه فناوری‌های نو و پیشرفته است و از این طریق منجر به توسعه اقتصاد دانش محور در یک جامعه می‌شوند به همین منظور زمینه‌ای برای تجاری‌سازی دانش می‌باشد.

و همچنین شرایط مداخله‌گر در این پژوهش شامل: قوانین و مقررات، ساختارها و فرایندها، همکاری دانشگاه و صنعت، مدیران و دولت، عوامل اقتصاد، عوامل فن آورانه، عوامل فرهنگی اجتماعی، محیط بین‌الملل می‌باشند. قوانین و مقررات، به عنوان عامل مداخله‌گر در این پژوهش شناخته شده است که می‌تواند در فرایند تجاری‌سازی دانش بسیار مؤثر باشد، عامل قوانین و مقررات خارجی مانند قوانین دولتی و یا قوانین و مقررات داخلی صنعت، دانشگاه و یا شرکت‌های دانش‌بنیان می‌تواند هم به عنوان عاملی تسهیل‌کننده و هم به عنوان مانعی بر سر راه تجاری‌سازی در نظر گرفته شود؛ اگر قوانین بتوانند در جهت کمک به شرکت‌ها و یا دانشگاه‌ها به منظور تجاری‌سازی دانش تدوین شوند مانند قوانین حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات می‌توانند تسهیل‌گر فرایند تجاری سازی قلمداد شوند و اگر منظور از قوانین و مقررات قوانین اداری، کاغذ بازی‌های یا قوانین سخت‌گیرانه بانک‌ها یا مؤسسات مالی به منظور کمک به صنایع و شرکت‌های دانش‌بنیان باشد به عنوان مانع شناخته می‌شوند. براساس نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود:

لازم به ذکر است در انجام تحقیق حاضر و در طول روند اجرا و تدوین محدودیت‌هایی وجود داشت مانند اینکه طولانی بودن فرآیند مصاحبه و پاسخ به پرسشنامه توسط پاسخ‌دهندگان که ممکن است باعث خستگی و بی‌دقتی آنان شده همچنین موجب شود که آنها وقت و حوصله کافی را صرف نکرده و در نتیجه پاسخ‌های غیر دقیق به سوالات بدهند. همچنین از آنجا که تحقیق فقط در یک نمونه و مربوط به دانشگاه‌های یک شهر صورت گرفت است تعمیم نتایج به دیگر دانشگاه‌ها در شهرهای دیگر با محدودیت روبرو می‌باشد.

۱. مشوق‌های لازم برای جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی نظیر معافیت مالیاتی و ... به کار گرفته شود.
۲. بازنگاری در اهداف، رسالت، اساسنامه‌ها و ... پارک‌های علم و فناوری صورت گیرد.
۳. تخصیص زیرمجموعه‌ها و زیرسازمان‌هایی ویژه برای تکمیل ساختاری و زمینه‌ای همانند کمیته‌های مشارکت در نوآوری، دفتر همکاری با نوآوران مرتبط با صنعت و غیره در جهت توسعه خلاقیت و نوآوری در پارک علم و فناوری در بین اعضای دانشگاهی اعم از هیئت‌های علمی، دانشجویان و کارکنان می‌تواند بسیار سودمند باشد.

منابع

تهران". *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. (۱۳۹۵). دانشگاه شهید بهشتی.
۹. صراطی شیرازی، منصوره. "مطالعه و ترسیم ساختار جغرافیایی جریان دو سویه دانش میان دانشگاه و صنعت در ایران بر اساس شاخص هم‌انتشاری". *پایان‌نامه دکتری*. (۱۳۹۵). دانشگاه شهید چمران اهواز.
۱۰. قرایی آشتیانی، محمدرضا، نبی‌الله دهقان و هادی زارع. "تجاری‌سازی دانش در مراکز تحقیقاتی و (مفاهیم، الزامات و روش‌ها)". تهران: نشر فوژان. ۱۰۹.
۱۱. کریمی، پریا و پرستو محمدی. "طراحی بسته‌های حمایتی غیرمالی پارک‌های علم و فناوری مبتنی بر خدمات وابسته به سطح آمادگی فناوری با استفاده از روش سوارا". *صنعت و دانشگاه*، ۵۷، ۱۵ (۱۴۰۱): ۱۸۶-۲۰۰.
۱۲. مکانی یامچی، عاطفه. "بررسی شایستگی کارآفرینانه نوآوری و عملکرد شرکت‌های دانش‌بنیان (مطالعه موردی شرکت‌های دانش‌بنیان دانشگاه‌های شهید بهشتی و تهران)". *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. (۱۳۹۲). دانشگاه شهید بهشتی.
۱۳. موسوی، سیدعبدالرضا. "طراحی مدل ارزیابی عملکرد پارک علم و فناوری". *پایان‌نامه دکتری*. (۱۳۹۲). دانشگاه تربیت مدرس.
۱۴. وزارت نیرو (دفتر آموزش، تحقیقات و فناوری). (۱۳۹۱). فرآیند تجاری‌سازی نتایج تحقیقات. برگرفته از سایت زیر: <http://trt.moe.org.ir>

۱. احمدی، فریدون. "بررسی موانع کارآفرینی دانشگاهی و تجاری‌سازی دانش در دانشگاه‌های ایران". *اولین همایش بین‌المللی مدیریت، آینده نگری، کارآفرینی و صنعت در آموزش عالی*، (۱۳۹۰). دانشگاه کردستان.
۲. برنامه ششم توسعه. "پارک علم و فناوری؛ مدیریت دانش و فناوری". (۱۳۹۵). رویت شده در سایت زیر: www.ettelaat.com
۳. پسندیده، جواد، حسن عباسی و مریم قباخلو. "پارک‌های علم و فناوری، نهاد تاثیرگذار در اقتصاد مقاومتی". *سومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و علوم انسانی*، (۱۳۹۴). دبی- امارات. ۳-۶.
۴. ترکیان تبار، منصور. "ارائه الگوی تجاری‌سازی نتایج تحقیقات علمی در شرکت‌های دانش‌بنیان". *پایان‌نامه دکتری*. *دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران*. (۱۳۹۵). ۳۵-۷۹.
۵. دباغی، حمیده. "ناکارآمدی رابطه دانشگاه و صنعت". *صنعت و دانشگاه*، ۵۷، ۱۵ (۱۴۰۱): ۱۴۲-۱۵۶.
۶. رستم خانی، محمدرضا و پرستو محمدی. "ارزیابی پارک‌های علم و فناوری کشورهای مختلف با رویکرد انتخاب شریک". *صنعت و دانشگاه*، ۵۱، ۱۴ (۱۴۰۰): ۱-۲۰.
۷. سند چشم‌انداز بیست ساله ۱۴۰۴. <http://rc.majles.ir/fa/law/show/132295>
۸. شهاب‌الدین، فاطمه. "میزان تاثیر مولفه‌های فرآیندی مدیریت دانش بر ارتقاء بهره‌وری سازمان (مطالعه موردی شرکت‌های دانش‌بنیان پارک علم و فناوری دانشگاه

20. Karylson, M. (2016). Commercialization of research results in United States; An overview of federal and academic technology transfer, Swedish Institute for Growth Policy Studies
21. Khademi, T & I. Kamariah. (2012). Commercialization Success Factors of University Research Output. University Technology Malesia PHD.
22. Mesny, Anne, Nicolas Pinget, & Chantale Mailhot. (2019). The commercialization of academic outputs in the administrative sciences: A multiple-case study in a university-based business school. Canadian Journal of Administrative Sciences Revue canadienne des sciences de l'administration. Published online in Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com) DOI: 10.1002/CJAS.1331. (accessed Jan. 5, 2018)
23. Reamer, A., Icerman, L., Youtie, J.(2005). Technology Transfer and Commercialization: Their Role in Economic Development. Economic Development Administration, U.S. Department of Commerce, Washington.
۱۵. یدالهی فارسی، جهانگیر و زهرا کلاتهای. "جایگاه تجاری‌سازی در مدیریت نوآوری و معرفی عمده مدل‌های تجاری‌سازی در حوزه صنایع پیشرفته". فصلنامه تخصصی پارک‌ها و مراکز رشد، ۹. ۳۳ (۱۳۹۱): ۲۶ - ۳۶.
16. Degeeter, M. J. (2004). Technology Commercialization manual: strategy, tactics and economics for business success [online]. Champaign publisher, Med-Launch Inc., Available from: http://books.google.com/books?id=3VOCZj44VYC&printsec=frontcover&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false.
17. Diane, A.I. (2004). "S & T Commercialization of federal Research Laborites and University Research", Carleton University Eric Sport, School of Business, Canada.
18. Dilcher, K.(2002). The Commercialization of university Teaching and Research. Canadaian association of University teachers. Vol., 56, pp. 329-342.
19. Guns, J.S.& Stern. (2003). The product market and the market for "ideas": Commercialization strategies for technology entrepreneurs, Research Policy. 32:333-350.

Commercialization Modelling of The Knowledge With Emphasis on The Role of Science and Technology Parks in Relation to the University- Industry Interaction

* Narjes Davari ** Mohamad Hasan Pardakhtchi *** Gholam Ali Ahmady

* PhD student in educational management, Department of Educational Sciences, North Tehran Azad University, Tehran, Iran. narjesdavari64@gmail.com

** Professor, Department of Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. mhpardakhtchi@gmail.com

*** Associate Professor, Curriculum Studies Department, Shahid Rajaei Tarbiat University, Tehran, Iran. ahmadygholamali@gmail.com

Received: 08.02.2024

Accepted: 03.10.2024

Abstract

The purpose of this research is to provide a model of commercialization of knowledge with emphasis on the role of science and technology parks in connection with the interaction between universities and industry. For this purpose, the grand theory method has been used. The statistical population includes a number of managers and experts of knowledge-based companies located in Arak Science and Technology Park. In the qualitative part, 12 people were selected by purposive sampling, and in the validation part of the model (quantitative part), 420 people were selected by stratified random sampling, and finally 400 responses were included in the analysis. Data collection tools were used in the qualitative part of semi-structured interviews and in the quantitative part, researcher-made questionnaires were used. The validity of the commercialization model was confirmed by the construct validity of the reflective measurement model, and its reliability was confirmed by common reliability tests. The findings showed that the central phenomenon of the research was the commercialization of knowledge and the causal conditions identified in this research are: entrepreneurial attitude, scientific view of the industry, pristine business environment, rich and abundant resources. The obtained background conditions include society, university, industry, and knowledge-based companies. It has been stated that the role of society in the commercialization of knowledge was very important.

Keywords: Commercialization of Knowledge, Science and Technology Parks, Interaction Between University and Industry, Knowledge-Based Companies, Science and Technology Park.

Corresponding Author: Narjes Davari - Narjesdavari64@gmail.com

Introduction

• Statement of the problem

In today's business, research has become an economic factor, and commercialization is also an important part of the innovation process, and no new product, service, or technology can successfully enter the market without commercialization. Creating a suitable platform for the supply of knowledge and technology, in addition to providing economic values, also leads to economic growth and development in the society (Makani Yamchi, 2012, 39). Scientific centers and universities also play a valuable role in the production of science and its commercialization in interaction with the industry. The knowledge produced by university researchers and scientific and research institutions has been recognized as a potential key driver for the advancement of technology (Ahmadi, 2013, 23). Commercialization of knowledge and technology is an important part of the innovation process, and no technology or product can enter the market successfully without going through this process. Commercialization of knowledge has been defined as the process of transferring knowledge and technology from research and academic centers to existing industries or new businesses (Degeeter, 2004). Commercialization is a process in which all possible opportunities are used to create profits for investment in the field of technological innovation (Dilcher, 2002, 14). For many new technologies, commercialization means increasing the scale from the prototype to mass production and obtaining more resources (Yadollahi Farsi and Kalatahai, 2013, 26). After more than a decade has passed since the formation of science and technology parks in Iran, some of its many challenges have caused that, according to the mission that has been defined for them, they cannot play a significant role in the country's economic foundation. One of the challenges faced by science and technology parks in the country is the lack of an efficient performance evaluation system to accurately evaluate and monitor the parks in order to help their development (Mousavi, 2012, 73). The establishment of knowledge-based companies in science and technology parks in order to commercialize ideas is one of the first serious works that have been done in the country in order to implement the transformation of innovations into technology. Although the establishment of such companies is a positive step in this field, there are still limitations such as restrictions on the manner and place of establishment, the lack of sufficient government support, and the fear of establishing such companies due to the uncertainty of their fate in the future, preventing us from reaching The goals mentioned in the 20-year vision have been prevented (Shahabuddin, 2014, 27).

• Objective:

The purpose of this research is to provide a model of commercialization of knowledge with emphasis on the role of science and technology parks in connection with the interaction between universities and industry.

• Methodology

For this purpose, it has been combined with the exploratory research approach and the grand theory method has been used. The statistical population includes a number of managers and experts of knowledge-based companies located in Arak Science and Technology Park. In the qualitative part, 12 people were selected by purposive sampling method and in the model validation part (quantitative part) using Morgan's table, 420 people were selected by stratified random sampling method, and finally 400 responses were included in the analysis. Data collection tools were used in the qualitative part of semi-structured interviews and in the quantitative part, researcher-made questionnaires were used. The validity of the

commercialization model was confirmed by the construct validity of the reflective measurement model and its reliability was confirmed by the shared reliability tests.

• Research Findings

In this part of the research, 112 primary codes were obtained, and 31 concepts were obtained from the primary codes of this research. After identifying and naming the existing concepts, similar concepts were named based on the integrated logic (level two coding) and each one was named as a category. Scientific educational dimension: Scientific educational dimension includes concepts such as practical education, scientific quality and education through seminars. In scientific education, internships and practical training for commercialization of knowledge are proposed. In other words, students can be familiarized with entrepreneurial actions and activities through entrepreneurial education. Financial and economic dimension: Financial support for knowledge-based companies is one of the most important components that enable the movement and growth of knowledge-based companies and entrepreneurial activities. There are different types of financial support for knowledge-based companies. Sometimes direct financial support can pave the way, sometimes tax exemptions and sometimes introducing investors and knowledge-based companies to each other. Also, to carry out business activities in the economic market, they must have economic stability. Economic instability can destroy knowledge-based companies. Management dimension: The most important components that are considered in the management dimension are expert and elite human resource management, problem solving, business model, competitive advantage and planning. In order to manage elite human resources on the path of knowledge commercialization and entrepreneurial activities, it is necessary to first identify innovative, elite and expert human resources and trust them. Dimension of structures and processes: The components that are considered in the dimension of structures and processes are the modification of the description of duties of science and technology parks, modification of work processes. In revising the description of the tasks of science and technology parks, it is necessary to review and revise the description of the tasks of the parks. Communication dimension: The component in the communication dimension is the connection between the university and the industry. The relationship between university and industry is so important that all the components of the communication dimension were placed under the category of university-industry relationship. Legal number: the most important legal components of knowledge commercialization are strategic laws and protective laws. Socio-cultural dimension: Commercialization of knowledge should be created in a context where the culture of using academic knowledge lies. Supporting dimension: In supporting knowledge-based companies, there are components such as real support for knowledge-based companies, support for knowledge-based products and services, marketing support for companies including creating a market platform for knowledge-based products and media support and Advertisements from companies, including the support of the media and virtual space and various platforms. The components of support for the idea maker include psychological support for the idea maker and legal support for the idea maker. Next, the opportunities: the opportunities available in the country on the way to commercialize knowledge that can be exploited include technological opportunities, international space opportunities, human resources opportunities, business space opportunities and opportunities Rich resources. Threats dimension: The threats that the commercialization of knowledge involves are scientific, educational, economic, international threats, mismanagement of human resources, lack of privatization and mismanagement of start-ups.

Conclusion

Considering that the central province is one of the industrial poles of the country, it has made it very easy for the communication between the industry and the university for the purpose of commercialization. One of the factors identified as a background factor in this research is knowledge-based companies. Knowledge-based companies are knowledge-based businesses that have been formed with the aim of sustainable conversion of knowledge into wealth, and their economic activities are based and accompanied by research and development activities in the field of new and advanced technologies, and thus lead to The development of the knowledge-based economy in a society becomes a basis for the commercialization of knowledge.

• References

- Ahmadi, Fereydoun. "Investigating obstacles to academic entrepreneurship and commercialization of knowledge in Iranian universities". The first international conference on management, foresight, entrepreneurship and industry in higher education, (2018). University of Kurdistan.
- Degeeter ,M. J. (2004). Technology Commercialization manual: strategy ,tactics and economics for business success [online]. Champaign publisher ,Med-Launch Inc. ,Available from: http://books.google.com/books?id=3VOcZj44VYC&pirntsec=frontcover&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false.
- Dilcher ,K. (2002). The Commercialization of university Teaching and Research. Canadaian association of University teachers. Vol. ,56 ,pp. 329-342.
- Makani Yamchi, Atefeh. "Investigation of entrepreneurial competence of innovation and performance of knowledge-based companies (a case study of knowledge-based companies of Shahid Beheshti and Tehran universities)". Master's thesis. (2012). Shahid Beheshti University.
- Mousavi, Seyyed Abdul Reza. "Designing the performance evaluation model of science and technology park". PhD thesis. (2012). Tarbiat Modares University.
- Shahabuddin, Fatima. "The impact of the process components of knowledge management on improving the productivity of the organization (a case study of knowledge-based companies in Tehran University of Science and Technology Park)". Master's thesis. (2015). Shahid Beheshti University.
- Yadalhi Farsi, Jahangir and Zahra Kalathai. "The place of commercialization in innovation management and major introduction of commercialization models in the field of advanced industries". Specialized Quarterly of Parks and Growth Centers, 9. 33 (2011): 26-36.

آرایش برنامه‌های کوتاه‌مدت اشتغال در دنیا

* محمدرضا فتحی
* سیده نرگس حسینی‌امین
* دانشجوی دکتری مدیریت بازرگانی، گرایش بازاریابی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

mrf1396@gmail.com

** دکتری جامعه‌شناسی، گرایش جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران.

sn.hoseiniamin@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۱

چکیده

مسئله اشتغال به عنوان یکی از موضوعات و مسائل مهم اجتماعی هر کشوری، امری جهان‌شمول است و بسیاری از کشورهای جهان درگیر این مهم هستند. این مسئله نه تنها در ایران بلکه در جهان دائماً رو به وخامت است. وضعیت نابسامان اشتغال و افزایش نرخ بیکاری در جامعه می‌تواند آسیب‌های اجتماعی به همراه داشته باشد و جامعه را از حالت تعادل خارج سازد. از این رو پرداختن به این مسئله از اهمیت بالایی برخوردار است. سوال اصلی مقاله این است که بهترین اقدام برای مقابله با بیکاری و افزایش اشتغال در ایران چیست؟ در این مقاله در ابتدا به وضعیت بیکاری و مشکل اشتغال در سراسر جهان اشاره شده است و پس از مروری بر پیشینه تحقیق، به بررسی اقدامات کوتاه‌مدت اجرا شده برای مقابله با بیکاری در کشورهای آمریکا، آلمان و روسیه که به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند، پرداخته شده است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش، اسنادی می‌باشد و براساس جمع‌آوری و ترجمه متون مرتبط صورت گرفته است. روش پژوهش توصیفی و با در نظر گرفتن معیار کاربرد از نوع کاربردی است. نتایج حاکی از آن است که در ایران نیز طرح‌های کوتاه‌مدتی در حوزه اشتغال مطرح شده است که به آنها اشاره شده است اما بهبود پایدار و عمیقی در وضعیت اشتغال کشور صورت نپذیرفته است.

واژه‌های کلیدی: اشتغال، بیکاری، آمریکا، آلمان، روسیه، ایران.

نوع مقاله: علمی

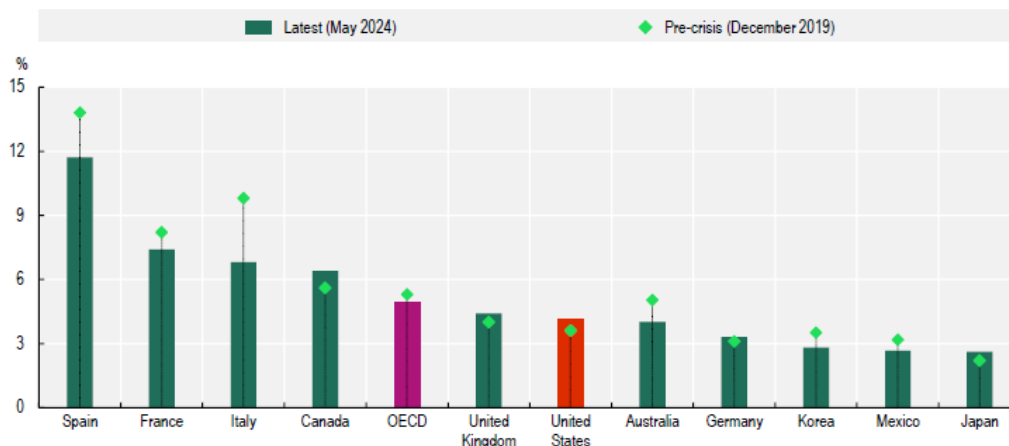
۱- مقدمه و بیان مساله

بیکاری به طور کلی به وضعیتی اطلاق می‌شود که افرادی که توانایی و میل انجام کار برخوردارند ولی کاری نمی‌یابند. زمانی که کشوری از همه ظرفیت نیروی کار خود استفاده کند و اصطلاحاً در حالت اشتغال کامل نهاده کار قرار دارد، در مقایسه با حالتی که بخشی از نهاده کار بی‌استفاده است [۱]. نرخ بیکاری نشان‌دهنده عملکرد اقتصاد و بازار کار است و روند بیکاری

اغلب با عملکرد اقتصادی و تغییرات آن ارتباط نزدیک دارد [۳].

باتوجه به داده‌های موجود وضعیت بیکاری نه تنها در ایران بلکه در جهان دائماً رو به وخامت است. در نمودار ۱ آخرین وضعیت نرخ بیکاری به همراه نقاط پیش از بحران را در برخی کشورها نشان می‌دهد که از آن میان ایالات متحده در وضعیت بحرانی قرار دارد.

نویسنده عهده‌دار مکاتبات: محمدرضا فتحی Mrf1396@gmail.com

نمودار ۱. نرخ بیکاری (درصد نیروی کار) [۱۶]

گرفته است) [۲۲] و در این بین برخی کشورها روند نزولی را با شیبی ملایم و برخی با شیب تند طی می‌کنند؛ برای مثال: نرخ بیکاری کویت طی ۳۰ سال گذشته از ۰,۸۱ به ۰,۶۷۹، جمهوری آذربایجان از ۰,۹ به ۰,۶۲۷، بلاروس از ۰,۶ به ۰,۵۲۸ و قزاقستان از ۰,۹ به ۰,۶۰۵ افزایش پیدا کرده است [۲۲].

لازم به ذکر است در نمودار فوق آخرین داده‌ها مربوط به مارس ۲۰۲۴ برای بریتانیا و ژوئن ۲۰۲۴ برای کانادا و ایالات متحده است. همچنین نمودار ۲ نشان می‌دهد نسبت اشتغال افراد به جمعیت در جهان طی ۳۰ سال اخیر دائماً در حال کاهش است (هرچند که از سال ۲۰۲۰ روندی صعودی به خود

نمودار ۲. نسبت اشتغال به جمعیت بالای پانزده سال در جهان گرفته است [۲۲]

غیررسمی تعیین کرده است که نیمی از کل اقتصاد غیررسمی جهانی را تشکیل می‌دهد. دستیابی به این اهداف، اجرای تعهدات دولت برای «اشتغال کامل و مولد و

ITUC متعهد به اشتغال کامل است و یک هدف جهانی برای ایجاد ۵۷۵ میلیون شغل جدید تا سال ۲۰۳۰ و همچنین رسمی کردن حداقل یک میلیارد شغل

دریافت کننده مزایا در سال ۲۰۲۳ اندکی افزایش یافت. پیش‌بینی می‌شود که این رقم در سال ۲۰۲۴ تثبیت شود و در سال ۲۰۲۵ و به طور صریح در سال‌های ۲۰۲۶ و ۲۰۲۷ (۲,۴ میلیون) کاهش یابد، زیرا اصلاحات در حال افزایش است و وضعیت اقتصادی بهبود می‌یابد. اسپیزچیو و گرازیانی (Spizzichino & Graziani, 2023) در گزارش خود آورده‌اند: در جولای ۲۰۲۳ تعداد افراد شاغل کاهش یافت، در حالی که افراد بیکار و غیرفعال افزایش یافتند. کاهش اشتغال به صورت ماهانه، هم مربوط به مردان و هم مربوط به زنان است و شامل افراد ۲۵ تا ۴۹ ساله بوده است. تعداد افراد غیرفعال ۱۵ تا ۶۴ ساله در گروه مردان و برای افراد زیر ۳۵ سال افزایش یافت.

در گزارش ITUC (۲۰۲۱) آمده است: در حالی که هیچ تعریف جهانی از «اشتغال کامل» وجود ندارد، به منظور حمایت از دستیابی به هدف SDG هشت اتحادیه ایجاد حداقل ۵۷۵ میلیون شغل تا سال ۲۰۳۰ را اعلام نمودند. این هدف بر اساس هدف دستیابی به حداقل ۷۵ درصد اشتغال در سطح جهانی، مطابق با بالاترین عملکرد بازارهای کار جهان است. اتحادیه‌های کارگری به عنوان نمایندگان مستقیم کارگران باید به طور معناداری در توسعه اقدامات ایجاد شغل مشارکت داشته باشند، زیرا آنها نیازهای کارگران آسیب‌دیده را به بهترین شکل درک می‌کنند و می‌توانند حمایت عمومی قوی از اقدامات انجام شده را تقویت کنند.

گزارش PEPs¹ (۲۰۲۰) مربوط به سازمان بین‌المللی کار چشم‌انداز اشتغال جهانی را نگران‌کننده می‌داند و بیان کرده است که با افزایش شکاف نابرابری در جامعه، همراه با ناتوانی برخی از کشورها در ایجاد تعداد کافی شغل، بهبود کیفیت اشتغال و تضمین رشد فراگیر، بحران فعلی اشتغال بیشتر تحت تأثیر دنیای در حال تغییر کار قرار خواهد گرفت. اعلامیه صدمین سالگرد سازمان بین‌المللی کار برای آینده کار، که در سال ۲۰۱۹ در کنفرانس بین‌المللی کار (ILC) به تصویب رسید شامل موارد ذیل است؛ (۱) سرمایه‌گذاری روی مردم، برای بهره‌مندی آنها از دنیای در حال تغییر کار، (۲) سرمایه‌گذاری در مؤسسات کار، تضمین حمایت کافی از همه کارگران و به ویژه گذار

کار شایسته برای همه» را به عنوان بخشی از هدف هشتم اهداف توسعه پایدار سازمان ملل متحد ممکن می‌سازد. دستیابی به این اهداف نیازمند سیاست‌های فعال دولت از جمله ایجاد شغل عمومی است و تقویت سرمایه‌گذاری عمومی در مناطق حیاتی از جمله توسعه زیرساخت‌ها، بخش‌های سازگار با محیط زیست و اقتصاد مراقبت. دولت‌ها باید اطمینان حاصل کنند که مشاغل ایجاد مشاغل با کیفیت، با حقوق، دستمزد مناسب و شرایط کاری و باید برای رسمی کردن اقتصاد غیررسمی از طریق ترکیبی از مشوق‌ها و اقدامات اجرایی مناسب تلاش کرد. این استراتژی‌ها باید بخشی از سیاست‌های صنعتی گسترده‌تر دولت‌ها باشد. آنها باید در مدیریت تحولات ساختاری در بازار کار و ایجاد مشوق‌ها، جهت‌دهی و هماهنگی برای توسعه صنایع داخلی و ایجاد مشاغل جدید و شایسته فعال باشند گرفته است [۱۲].

باتوجه به این موارد، مشاهده می‌شود که سازمان‌های مختلفی سعی در ارائه گزارش وضعیت کنونی و ارائه راه‌حل برای آن نموده‌اند. به طور کلی تأکید اصلی بر این است که هر کشور باید طبق بالقوه خود، اقدامات هماهنگ با آنها را بومی‌سازی کند. در این پژوهش کشورهای آمریکا، آلمان و روسیه به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند و به اقدامات کوتاه‌مدت اجرا شده در آنها برای مقابله با بیکاری پرداخته شده است و در نهایت در پی پاسخ به این سوال است که بهترین اقدام برای مقابله با بیکاری و افزایش اشتغال در ایران چیست؟

۲- پیشینه پژوهش

گزارش پیش‌بینی‌های مالی Unedic (۲۰۲۴) کاهش سرعت ایجاد شغل در سال ۲۰۲۳، که در آخرین پیش‌بینی‌های مالی Unedic پیش‌بینی شده بود را تأیید می‌کند (بیش از ۱۱۴۰۰۰ شغل جدید در مقابل ایجاد بیش از ۳۴۷۰۰۰ در سال ۲۰۲۲). در بخش‌های مختلف شرایط متفاوت است: اشتغال صنعتی همچنان در حال افزایش است در حالی که در بخش ساخت و ساز کاهش می‌یابد. کار موقت نیز کاهش قابل توجهی را تجربه می‌کند. تورم پس از رسیدن به اوج در فوریه ۲۰۲۳، در طول سال کاهش یافت. بر اساس پیش‌بینی‌ها، انتظار می‌رود این کندی در سال ۲۰۲۴ و سال‌های بعد ادامه یابد. به دلیل حرکت ضعیف بازار کار تعداد بیکاران

1. Public Employment Programmes

همچنان به پایین‌ترین حد تاریخی خود نزدیک بود. مشارکت نیروی کار ثابت مانده است و در ژوئن ۲۰۲۴ به ۶۲٫۶ درصد رسیده است - در حالی که نسبت اشتغال به جمعیت کمتر از نیم درصد نسبت به سال قبل کاهش یافته و به ۶۰٫۱ درصد رسیده است. پیش‌بینی می‌شود تولید ناخالص داخلی واقعی در سال ۲۰۲۴ به میزان ۲٫۶ درصد و در سال ۲۰۲۵ به ۱٫۸ درصد رشد کند. انتظار می‌رود رشد سالانه کل اشتغال در هر دو سال کمتر از ۱ درصد باشد و نرخ بیکاری در حدود سطح پایین تاریخی فعلی خود یعنی ۴ درصد باقی بماند.

در آوریل ۲۰۲۴، کمیسیون تجارت فدرال قانون‌نهایی را صادر کرد که طبق آن بندهای غیر رقابتی در قراردادهای کارمندان ممنوع می‌شود، که تخمین زده می‌شود ۱۸ درصد از کارگران ایالات متحده را پوشش دهد. این اقدام می‌تواند به تقویت رقابت در بازار کار، ترویج پویایی اقتصادی و رشد دستمزد کمک کند.

دستمزدهای واقعی اکنون در بیشتر کشورهای OECD در شرایط کاهش تورم سال به سال در حال رشد هستند. با این حال، هنوز دستمزدها در بسیاری از کشورها کمتر از سطح خود در سال ۲۰۱۹ هستند. در ایالات متحده، در سه ماهه اول ۲۰۲۴، متوسط دستمزدهای واقعی به میزان ۱ درصد به صورت سالانه رشد داشت. در حالی که آنها بیشتر زمین‌های از دست رفته طی دو سال گذشته را بازیابی کرده بودند، اما همچنان ۰٫۸ درصد پایین‌تر از سطح سه ماهه چهارم ۲۰۱۹ باقی مانده‌اند.

اگرچه حداقل دستمزد فدرال از سال ۲۰۰۹ بدون تغییر باقی مانده است، بسیاری از ایالت‌ها و مناطق به طور قابل توجهی حداقل دستمزد خود را در سال‌های اخیر افزایش داده‌اند. در نتیجه، تا ماه می ۲۰۲۴، حداقل دستمزد متناسب با شغل در ایالات متحده از نظر اسمی ۲۴ درصد بیشتر از ماه می ۲۰۱۹ بود که منجر به افزایش ۱٫۱ درصدی در شرایط واقعی (در مقابل افزایش متوسط ۸٫۳ درصدی در تمام کشورهای OECD با حداقل دستمزد قانونی) شد.

انتظار می‌رود که انتقال جاه‌طلبانه به صفر خالص که در حال حاضر در کشورهای OECD در حال انجام است، تنها تأثیر متوسطی بر اشتغال کل داشته باشد. با این حال، برخی از مشاغل ناپدید می‌شوند، فرصت‌های جدید پدید می‌آیند و بسیاری از مشاغل موجود تغییر خواهند

به رسمیت، و ۳) سرمایه‌گذاری در رشد اقتصادی پایدار، فراگیر و پایدار، و مشاغل برای آینده. در همین راستا، از مؤسسات خود می‌خواهد که سیستم‌های حمایت اجتماعی کافی و پایداری را که برای تحولات دنیای کار اتخاذ می‌شوند، توسعه و تقویت کنند. PEP ها با تمرکز اصلی خود بر ایجاد اشتغال، بسته به طراحی و ماهیت خود، می‌توانند به خروجی‌های مختلف کمک کنند. دولت‌ها خواستار اجرای PEP ها برای رسیدگی به برخی از تأثیرات دنیای کار هستند. این فراخوان نقش مهمی را که PEP ها می‌توانند در ایجاد اشتغال و تقویت سیستم‌های ملی ایفا کنند، شناسایی می‌کند.

۳- روش پژوهش

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش، اسنادی می‌باشد و براساس جمع‌آوری و ترجمه متون مرتبط صورت گرفته است. به این ترتیب جامعه آماری منابع و اسناد مرتبط با سیاست‌ها و اقدامات کشورهای آمریکا، آلمان و روسیه در زمینه مقابله با بیکاری است. با توجه به موضوع تحقیق می‌توان گفت که نوع پژوهش توصیفی است.

پژوهش کاربردی، پژوهشی است که نه در جهت ارضاء کنجکاوی‌های ژرف پژوهشگر، بلکه حل مسئله‌ای فردی، گروهی یا اجتماعی انجام پذیرد. در این نوع پژوهش‌ها، با توجه به فوریت نتیجه‌گیری، رابطه‌ای منطقی بین کار پژوهش و جامعه پدید می‌آید و به همان ترتیب و در همان زمان که محقق به پژوهش می‌پردازد، در اندیشه کاربرد دستاوردها نیز هست [۲]. به این ترتیب پژوهش حاضر با در نظر گرفتن معیار کاربرد از نوع کاربردی است.

۴- یافته‌ها

در همین راستا، برای به‌دست‌آوردن نگرشی واقع‌گرایانه از گزینش و اجرای طیف وسیعی از اقدامات توصیه‌شده مانند اجرای برنامه ابقای شغلی، ارائه وام کم‌بهره، کمک به کسب‌وکارهای بی‌رمق، ارائه خدمات کارآفرینی، تأکید بیشتر بر استارت‌آپ‌ها و ... توسط سازمان‌های بین‌المللی، نظری می‌اندازیم بر اقدامات اساسی اجرا شده برخی کشورهای جهان برای مقابله با بیکاری:

۴-۱- آمریکا

بازار کار ایالات متحده در سال گذشته ثابت مانده است. نرخ بیکاری در ژوئن ۲۰۲۴، به میزان ۴٫۱ درصد بود که با وجود افزایش جزئی اعشاری در ۱۲ ماه گذشته،

نداشتند، بنابراین آنها بر ساختن مواردی چون دفاتر پست، پل‌ها، مدارس، بزرگراه‌ها و پارک‌ها تمرکز داشتند [۸]. CCC نیز کار حفاظت ملی را در درجه اول برای مردان جوان مجرد فراهم کرد. این پروژه‌ها شامل کاشت درختان، ساخت موانع سیل، مبارزه با آتش‌سوزی جنگل‌ها و حفظ جاده‌ها و مسیرهای جنگلی بود [۶].

آخرین طرح آمریکا برای خروج از بحران بیکاری، طرحی با عنوان "طرح مشاغل آمریکایی" (AJP)^۴ است که توسط جو بایدن، رئیس‌جمهور ایالات متحده در سال ۲۰۲۱ ارائه شد. در واقع این طرح شامل سرمایه‌گذاری ۲ تریلیون دلاری در زیرساخت‌های فیزیکی، دیجیتال، مرتبط با مراقبت در منزل، صنایع انرژی پاک و تولید پیشرفته است. در واقع آقای بایدن در این طرح از طریق مواردی چون ساخت و بازسازی بیش از ۵۰۰۰۰۰ خانه، گسترش دسترسی به مراقبت‌های طولانی‌مدت افراد سالخورده و ناتوان آمریکایی، نوسازی پل/جاده/بیمارستان‌های دولتی، ایجاد زیرساخت لازم جهت پوشش ۱۰۰ درصدی اینترنت برای کل کشور و... به دنبال ایجاد اشتغال برای بیکاران آمریکایی است [۱۰].^۱

البته باید خاطرنشان کرد که مشکل اصلی اینگونه طرح‌ها و برنامه‌ها، بزرگ مقیاس بودن و هنگفت بودن هزینه لحاظ شده در آنها است و نظر می‌رسد فقط در زمان مواجهه آمریکا با بحران‌های بسیار ملموس (مثل رکود بزرگ دهه ۳۰ آمریکا) قابلیت پیاده‌سازی دارد زیرا در غیر اینصورت، اقناع و همراه نمودن تمامی بخش‌های حاکمیت آمریکا برای پیاده‌سازی اینگونه طرح‌ها نشدنی است و به همین علت است که با وجود بیش از ۲ سال از زمان ارائه طرح AJP توسط آقای بایدن، تاکنون مجلس سنا آمریکا آن را با بودجه ۲ تریلیون دلاری تصویب ننموده است.

توجه گردد که این عدم همکاری تمامی بخش‌های حاکمیت آمریکا به معنی انفعال حاکمیت آمریکا در مواجهه با بیکاری نمی‌باشد. برای مثال دولت آقای بایدن از ژانویه ۲۰۲۱ تا مارس ۲۰۲۳، از طریق سرمایه‌گذاری در تولید و عرضه برق پاک، ۲۱۰۰۰ شغل در این حوزه ایجاد کرد [۹].

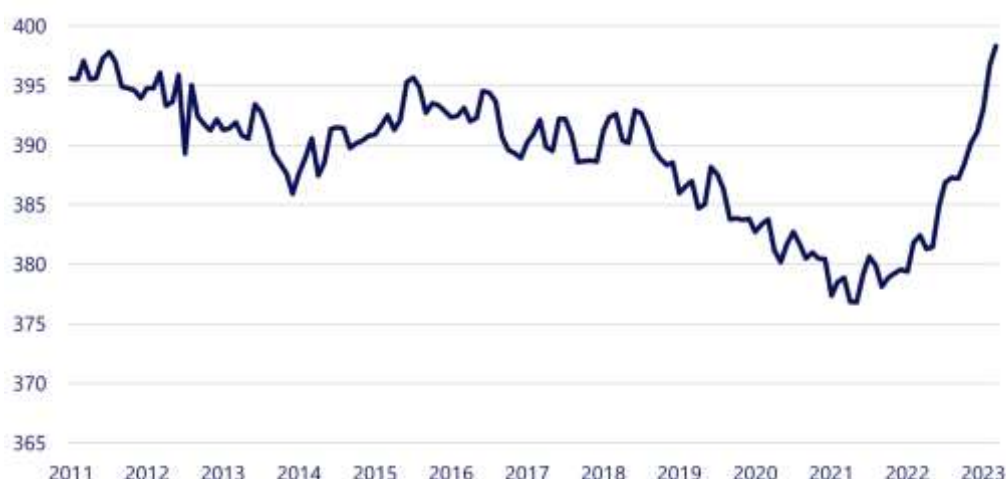
کرد. در سراسر کشورهای OECD، ۲۰ درصد از نیروی کار در مشاغل سبز-محور (از جمله مشاغلی که مستقیماً به کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای کمک نمی‌کنند، اما احتمالاً مورد تقاضا هستند زیرا از فعالیت‌های سبز حمایت می‌کنند) استخدام می‌شوند. برعکس، حدود ۷ درصد در مشاغلی که با گازهای گلخانه‌ای (GHG) سر و کار دارند مشغول به کار می‌شوند.

۱۸ درصد از کارگران در ایالات متحده از شدت گرما رنج می‌برند، به طور بالقوه سلامتی و بهره‌وری کارگران مشاغل خارج از منزل و کارگران در صنایع فرآیندی و سنگین، با خطراتی مواجه است [۱۵].

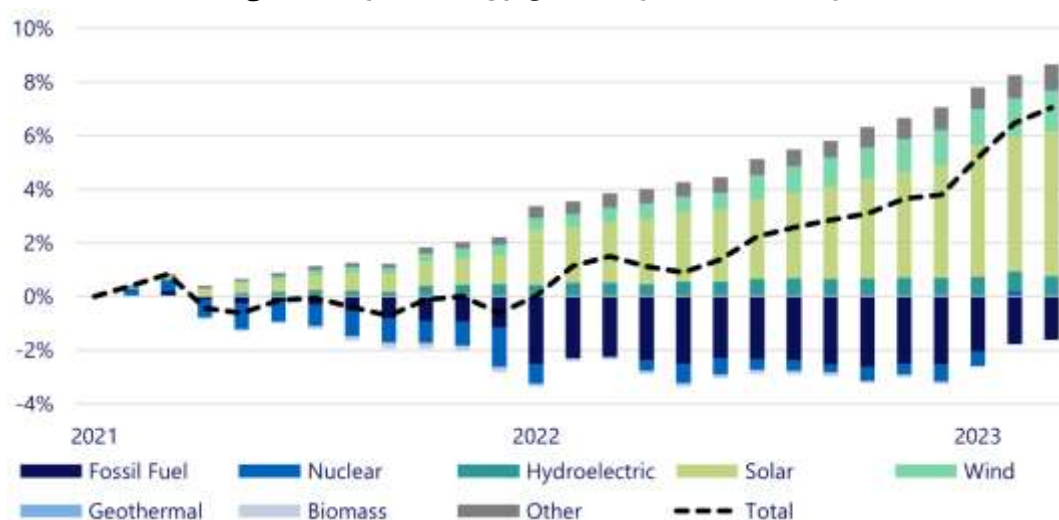
آنطور که به نظر می‌رسد روش حاکمیت آمریکا در مقابله با مسائله بیکاری و اشتغال، روشی راهبردی و کلان است و از طراحی اقدامات کوتاه‌مدت و مقطعی در این زمینه اجتناب می‌نماید. البته این موضوع، مربوط به دهه اخیر یا حتی نیم قرن اخیر حاکمیت آمریکا نمی‌باشد. برای مثال دقیقاً بعد از رکود بزرگ آمریکا که تا سال ۱۹۳۳ ادامه داشت و سطح بیکاری در آن وحشتناک بود (سطح بیکاری در ایالت اوهایو ۸۰٪ و در ایالت ماساچوست ۹۰٪ بود)، رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا فرانکلین دی روزولت برنامه داخلی دولت آمریکا با عنوان معامله جدید^۱ پرده‌برداری کرد و در سه ماه اول ریاست جمهوری خود اکثر قوانین آن به تصویب رسید. در واقع اولین هدف دولت وی کاهش رنج تعداد زیادی از کارگران بیکار کشور بود و به همین علت سازمان‌هایی مانند اداره پیشرفت کار (WPA)^۲ و سپاه حفاظت غیرنظامی (CCC)^۳ برای توزیع کمک‌های اضطراری و کوتاه‌مدت دولتی و ایجاد مشاغل موقت، اشتغال در پروژه‌های ساختمانی و کار جوانان در جنگل‌های ملی تأسیس شدند. نتیجه این اقدام نیز این بود که WPA برای حدود ۸.۵ میلیون نفر شغل از طریق ایجاد بیش از ۶۵۰۰۰۰ مایل جاده، ۱۲۵۰۰۰ ساختمان عمومی، ۷۵۰۰۰ پل و ۸۰۰۰ پارک، راه‌اندازی پروژه هنر فدرال، پروژه نویسندگان فدرال و پروژه تئاتر فدرال ایجاد کرد [۶]. البته توجه گردد، از آنجایی که پروژه‌های WPA اجازه رقابت با صنایع خصوصی را

1. The New Deal
2. the Works Progress Administration (WPA)
3. the Civilian Conservation Corps (CCC)

4. The American Jobs Plan (AJP)

نمودار ۳. اشتغال در تولید و تامین برق سال در آمریکا ۲۰۱۱ الی ۲۰۲۳ [۹]

نمودار ۴. تغییر در اشتغال در نیروگاه‌های تولید برق در آمریکا از سال ۲۰۲۱ [۹]

۲-۴-آلمان

در آلمان، نرخ بیکاری در ماه می ۲۰۲۴ ۳,۳ درصد بود که در میان کشورهای OECD پایین‌ترین نرخ است. نرخ اشتغال در سه ماهه اول ۲۰۲۴ ۷۷,۴ درصد بود که ۱,۶ واحد درصد بالاتر از ارزش خود در سه ماهه چهارم ۲۰۱۹ است. این افزایش در نرخ اشتغال منعکس‌کننده تغییر در نرخ مشارکت نیروی کار است. سطح نسبتاً پایین از دست دادن درآمد به دنبال جابجایی شغل در مقایسه با سایر کشورهای OECD ممکن است نتیجه سیاست‌های خاصی باشد که به طور مؤثر از کارگران و انتقال شغل حمایت می‌کند. برای مثال، شرکت‌هایی هستند که به‌عنوان بخشی از طرح‌های اجتماعی تأسیس شده‌اند تا

در زمان اخراج‌های انبوه و دسته‌جمعی خدماتی از قبیل کمک برای جستجوی کار و آموزش‌های مهارتی را ارائه می‌کنند تا از این طریق از دست دادن درآمد کارگران از طریق بودجه عمومی و کمک‌های کارفرمایان جبران شود [۱۶].

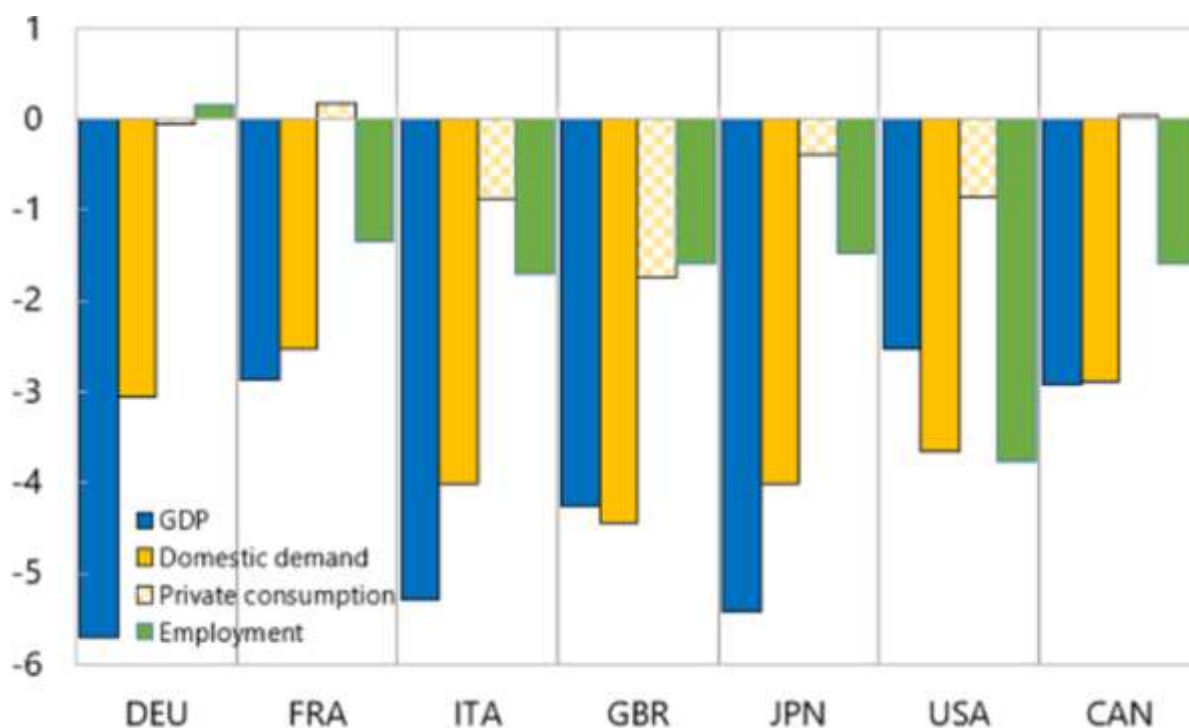
طرحی که در آلمان بیش از سایر برنامه‌های جلوگیری از بیکاری توجه را به خود جلب می‌کند، برنامه‌ای است با عنوان Kurzarbeit که یک برنامه بیمه اجتماعی است که به موجب آن کارفرمایان به جای اخراج کارکنان، ساعات کاری کارمندان خود را کاهش می‌دهند. تحت Kurzarbeit، دولت به‌طور معمول «نرخ جایگزینی»

از دست نمی‌دهند، انگیزه کمتری برای پس‌انداز به صورت احتیاطی دارند و شرکت‌ها سرمایه انسانی خود را حفظ می‌کنند و از فرایند پرهزینه جداسازی، استخدام مجدد و آموزش خود را در امان نگهداشته‌اند.

این ابزار طی سالیان متمادی کارایی خود را ثابت کرده است؛ برای مثال: در سال ۲۰۰۹ آلمان تنها کشور^{G7} بود که کاهش اشتغال را تجربه نکرد (نمودار ۲). (حتی با وجود انقباض بزرگ در تولید ناخالص داخلی (تقریباً شش درصد) که عمده‌تاً به دلیل سقوط تقاضای خارجی بود)

درآمد ۶۰ درصد (بیشتر برای کارگران دارای فرزند) ارائه می‌دهد؛ یعنی یک کارگر ۶۰ درصد حقوق خود را برای ساعاتی که کار نکرده، دریافت می‌کند؛ درحالی‌که حقوق کامل ساعات کار را دریافت می‌کند؛ بنابراین برای مثال: یک کارگر تنها ۱۰ درصد از دستمزد را برای کاهش ۳۰ درصد از ساعت تجربه می‌کند؛ البته باید توجه داشت که همیشگی نیست و معمولاً حداکثر شش ماه متوالی اجرا می‌شود [۱۱].

Kurzarbeit از بسیاری جهات یک ابزار عالی مدیریت بحران است. در یک رکود عمیق، از درآمد کارگران محافظت کرده و بنابراین از تقاضای کل حمایت می‌کند؛ زیرا از آنجاکه کارگران شغل خود را

نمودار ۵. وضعیت کشورهای G7 در بحران بزرگ اقتصادی ۲۰۰۹ [۱۱]

چراکه آستانه ۳۰ درصد به ۱۰ درصد کاهش یافته بود [۱۱].

۳-۴- روسیه

در روسیه، طبق داده‌های مختلف، ۶۰ تا ۷۳ درصد از جمعیت فعال اقتصادی تخصصی کار نمی‌کنند و از هر چهار فارغ‌التحصیل دانشگاه، یک نفر در موقعیتی است که نیازی به تحصیلات عالی ندارد (Timoshenko, 2018). حفظ پرسنل به یکی از مشکلات اصلی کسب و کارها در شرایط محدودیت منابع نیروی کار تبدیل شده است. تغییر در تعداد شاغلان در انواع خاصی از فعالیت‌های اقتصادی و پویایی گردش نیروی کار نشان‌دهنده سرریز منابع نیروی کار به بخش‌های پویاتر اقتصاد است. در کل اقتصاد، در سه ماهه چهارم سال ۲۰۲۳، ۷٫۷ درصد از کارکنان در لیست حقوق و دستمزد استخدام شدند، ۷٫۵ درصد از شاخص مشابه به دلایل مختلف اخراج شدند. مشکل کمبود نیروی کار به دلیل فقدان مهارت و شایستگی برای پر کردن پست‌های خالی تشدید شد. تعداد مشاغل خالی در سال ۲۰۲۳، ۳۰ درصد رشد کرد [۱۳].

ویژگی‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی در روسیه دلیل اصلی بیکاری جوانان است. عواملی که بیشترین تاثیر را بر تعداد بیکاران دارند، شامل (۱) تحصیلات، (۲) عرضه نیروی کار (با شاخص‌های تعداد بنگاه‌ها و سازمان‌ها، نیاز به کارمند اعلام شده توسط کارفرمایان)، و (۳) رفاه مالی (با شاخص‌های تعداد خانواده‌هایی که مسکن و آب و برق دریافت می‌کنند) [۱۷].

بررسی مهم‌ترین روندهای بلندمدت در تکامل بازار کار روسیه و همچنین واکنش‌های کوتاه‌مدت آن به شوک‌های اقتصادی نامطلوب نشان می‌دهد که بازار کار روسیه به ظاهر در حال ورود به یک نظام عملکردی جدید است. کاهش در نیروی کار و اشتغال آغاز شده است و ظاهراً این سیر نزولی با گذشت زمان شتاب بیشتری خواهد گرفت. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که کاهش اشتغال به طور بالقوه می‌تواند به ۳ تا ۵ میلیون در دهه آینده برسد. بیکاری به پایین‌ترین حد تاریخی رسیده است و در نتیجه دیگر مانند سال‌های گذشته به عنوان منبع بالقوه‌ای برای تثبیت اشتغال عمل نمی‌کند. بهبود ترکیب اجتماعی و جمعیتی نیروی کار منجر به تغییر نرخ بیکاری «طبیعی»

سازمان بین‌المللی پول عامل اصلی این موفقیت دولت آلمان را طرح Kurzarbeit می‌داند؛ چراکه طبق تخمین‌ها حدود یک‌سوم کاهش زمان کار به‌ازای هر کارمند به‌دلیل Kurzarbeit بوده است که نتیجه آن اشتراک‌گذاری بهتر کار بین متقاضیان کار بود. دو سوم دیگر کاهش زمان کار نیز از طریق سایر حاشیه‌های انعطاف‌پذیری که در نظام کاری آلمان طراحی شده، توضیح داده شده است (مانند اجرای حساب‌های زمان کار و مانده مرخصی انباشته) [۷].

از سایر عواملی که ممکن است در این موفقیت نقش داشته باشند، می‌توان مواردی مانند تعدیل دستمزدهای قبلی و درجه بالای تخصص کارگران تولیدی نام برد که هر دوی این موارد، نگهداشتن نیروی کار را برای کارفرمایان مقرون‌به‌صرفه می‌کرد.^۲

برای کارفرمایان نیز مهم‌ترین تغییر این طرح نسبت به گذشته این بود که حق بیمه تأمین اجتماعی آن‌ها حذف شده بود و همچنین الزام به اتمام مانده «حساب‌های زمان کار» قبل از ابلاغ طرح نیز به حالت تعلیق در آمد. درنهایت شرکت‌ها مانند سابق نیازی به کاهش ساعات کاری حداقل ۳۰ درصد از کارگران خود نداشتند تا واجد شرایط طرح شوند؛

^۱ در آلمان میزان ساعت قانونی کار طبق قراردادی که بین کارگر و آژانس کاریابی تنظیم می‌شود مقرر می‌گردد (که خود نیز طبیعتاً از قانون کشور آلمان تبعیت می‌کند). در صورتی که کارگر زمان بیشتری را نسبت به زمان تعیین شده در قرارداد در شرکت مدنظر کار کند، میزان ساعتی که اضافه کار نموده است را به حسابی موسوم به «حساب زمان کار» واریز می‌نمایند و در صورتی که کارگر کمتر از ساعت مقرر شده در قرارداد در شرکت کار کند، آن میزان ساعت از حساب مذکور منفی می‌شود. در همین راستا در صورتی که حساب مذکور دارای شارژ مثبت بود، کارگر می‌تواند به همان میزان به مرخصی برود و در صورتی که قرارداد وی به اتمام رسید و از ساعات انباشت شده استفاده نکرد، می‌تواند مابه‌ازای پولی آن را مطالبه نماید.

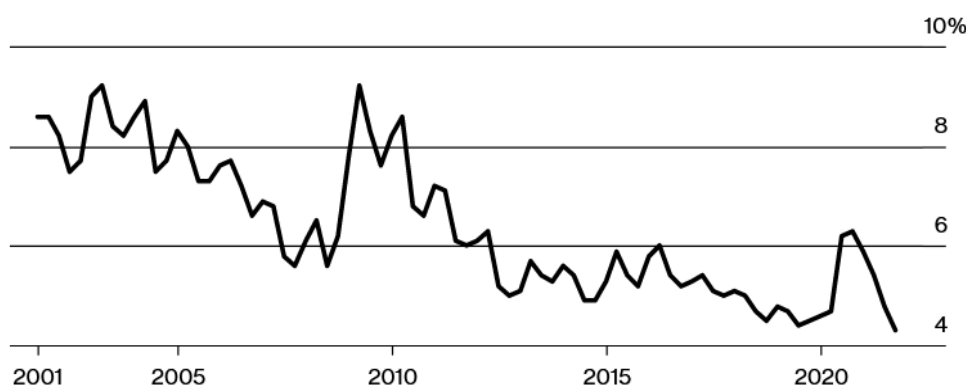
^۲ اگر بخواهیم با دیدی ماشینی و سرمایه‌داری به این قضیه نگاه کنیم باید بگوییم که کارفرمایان آلمانی در سال ۲۰۰۹ نیروی کار را احتکار کردند!

وضعیت کنونی آن نیز بدتر خواهد شد. اما همان‌طور که در نمودار ۶ مشاهده می‌کنید، وضعیت بیکاری در روسیه در بهترین حالت خود طی بیست سال اخیر قرار دارد و طبق داده‌های Sberbank، متوسط دستمزدها در سرتاسر اقتصاد روسیه ۹ درصد افزایش یافته است.

به سمت پایین شده است. علاوه بر این، می‌توان فرض کرد که یک تغییر رو به بالا در منحنی تقاضای کل نیروی کار نیز به این کاهش کمک کرده است. ساعات کار در طول دوره مورد تجزیه و تحلیل ثابت مانده است و انتظار می‌رود در آینده نیز ثابت بماند [۱۴].

طبق تحقیقات صورت‌پذیرفته توسط مؤسسه TS Lombard در آینده وضعیت بازار کار روسیه از

Russia's Unemployment Rate

نمودار (۶): نرخ بیکاری روسیه از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۴ [۵]

است که علت اصلی آن مسدودکردن مرز در سال ۲۰۲۰ توسط دولت (به علت محدودیت‌های ناشی از کرونا) بود که در نتیجه آن، بسیاری از کارگران از این کشور گریختند.

۲. در حال حاضر اگرچه محدودیت‌های مرزی کاهش یافته است و مواردی مانند ارائه عفو برای کسانی که مدارک کاری آن‌ها درست نیست و کمک به تسهیل سفر به کارگران مربوطه ارائه می‌گردد؛ اما بسیاری از آن‌ها به دلیل ترس از سرگردانی در دور جدید قرنطینه‌ها، تمایلی به بازگشت ندارند و از طرفی صنایع نیز درخواست‌هایی برای محدودکردن استفاده از نیروی کار مهاجر را به دولت ارائه داده‌اند [۵].

اگر بخواهیم به‌طور خلاصه بیان کنیم، کاهش نیروی کار علاوه‌بر موردی که در بالا بیان شد، سه دلیل دیگر نیز دارد که عبارت‌اند از:

- اقتصاد گیگ (که کارگران را به سمت اشتغال در مشاغل پاره‌وقت بسیار کوتاه‌مدت سوق داده است)؛
- عدم تناسب بین شأن شغل و شاغل با یکدیگر؛

ریشه ادعای این مؤسسه دو چیز است:

- کاهش کارگران زیر چهل سال روسیه (روس‌ها در ۳۰ تا ۴۰ سال به حداکثر بهره‌وری می‌رسند و سهم این اقشار تا سال ۲۰۳۰ به میزان ۲۵ درصد کاهش می‌یابد)؛
- کاهش نیروی کار.

مورد اول را می‌توان مشکلی ساختاری دانست که در صورت تحقق اهداف برنامه‌های مربوطه، بهبود آن طی چندین سال رخ خواهد داد؛ ولی در مورد گزینه دوم، موضوع کمی پیچیده است که در ادامه به آن پرداخته شده است.

۱. بر اساس آماری که توسط سازمان ملل متحد جمع‌آوری شده است، روسیه در سال ۲۰۱۹ در میان مقاصد مهاجران بین‌المللی رتبه چهارم را به خود اختصاص داد و بر اساس گزارش آکادمی ریاست جمهوری روسیه اقتصاد ملی و مدیریت عمومی، تعداد کارگران متولد خارج (عمدتاً از آسیای مرکزی) از ۴,۵ میلیون نفر قبل از همه‌گیری به حدود ۳ میلیون نفر کاهش یافته

• عدم تناسب شدید عرضه و تقاضای بازار کار در برخی مناطق روسیه [۹].
به همین دلیل به نظر می‌رسد باتوجه به وضعیتی که بیان شد، اقدام روسیه در ارائه وام‌های کم‌بهره به شرکت‌های کوچک و متوسط اقدامی مناسب بوده است [۱۹].

۵- بحث و نتیجه‌گیری

طبق تحقیقات صورت گرفته، تحقق طرح صرفاً به میزان معقول به نظر رسیدن آن بستگی ندارد؛ بلکه تا حدود زیادی به بومی بودن آن بستگی دارد و این موضوع در جای‌جای دنیا مصداق دارد؛ برای مثال: طرحی بسیار نزدیک به Kurzarbeit در بریتانیا اجرا شد؛ اما برخلاف آلمان با شکست مواجه شد. به طوری که نه تنها باعث کاهش بیکاری نشد؛ بلکه باعث افزایش آن نیز شد! علت اصلی این اتفاق عدم بومی‌سازی طرح بود؛ زیرا در آلمان کارفرمایان هستند که برای ارتقای مهارت‌های کارکنان خود هزینه اصلی را تقبل می‌کنند؛ ولی در بریتانیا دولت و خود کارکنان این هزینه‌ها را تقبل می‌کنند.

از طرفی در آلمان کارفرمایان مجبورند که در مورد طرح‌های اجتماعی بزرگ و پرهزینه با اتحادیه‌های کارگری همراهی کنند؛ ولی در بریتانیا کارفرمایان می‌توانند کم‌وبیش با پرداخت جریمه‌ای حداقلی از زیر بار تعهدات شانه خالی کرده و به اخراج یک‌جانبه کارگران بپردازند. همچنین کارفرمایان آلمان مزایای استراتژیک بلندمدت داشتن ترتیبات حاکمیتی در سطح کلان پایدار و کارآمد فراتر از بازار را درک می‌کنند؛ ولی نگرش کارفرمایان بریتانیا بسیار کوتاه‌مدت‌تر است [۴].

باتوجه به آنچه در بالا ذکر است این سوال مطرح می‌شود که با این وضعیت بهترین اقدام برای مقابله با بیکاری و افزایش اشتغال در ایران چیست؟

در ایران نیز همانند جای‌جای دنیا اقدامات مختلفی برای کاهش بیکاری و افزایش اشتغال انجام شده است که تقریباً می‌توان محور اصلی و اساسی آن را در یک موضوع خلاصه کرد:

برای مثال طبق آمار وزارت کار، از آغاز سال ۱۳۹۷ تا شهریور ۱۳۹۹ برای طرح «حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی»، ۱۲ هزار

میلیارد تومان تسهیلات بانکی به متقاضیان ارائه شد که منجر به ایجاد حدود ۲۵۰ هزار شغل گردید.^۱ یا زمانی که به بررسی مصوبات شورای عالی اشتغال می‌پردازیم، می‌بینیم که ارائه تسهیلات در ایجاد اشتغال نقشی محوری ایفا می‌کند.^۲ در حالی که به نظر می‌رسد تمرکز روی این مورد برای مقابله با بیکاری ناکافی بوده است؛ به ویژه اینکه مواردی چون تمرکز ارائه این تسهیلات به مناطق با نرخ بالای بیکاری (بدون اینکه این مناطق جهت‌گیری خاصی برای رشد اقتصادی داشته باشند) امید تحقق اشتغال پایدار را کم‌رنگ می‌نماید.

البته در سوی دیگر میدان، غیر از اقدام اساسی دولت برای رفع مسئله بیکاری، راهکارهای مختلفی مانند ایجاد آموزش‌های مهارتی، توسعه گردشگری، جلوگیری از قاچاق کالا، افزایش ساخت مسکن، ایجاد بانک اطلاعاتی از بیکاران، ایجاد تحول بنیادین در نظام آموزش کشور، کمک به افزایش کارآفرینی و ... توسط خبرگان ارائه شده است که نتیجه عملیاتی آن را در طرح‌هایی مانند یارانه دستمزد (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)، طرح آسمان / آفتاب / مهتاب (بنیاد برکت)، طرح تاپ (وزارت سمت)، طرح اشتغال و خودکفایی (کمیته امداد امام خمینی) و ... شاهد هستیم.

باتوجه به این توضیحات می‌توان نتیجه گرفت که ساختارهای حاکمیتی ایران برای حل مشکل اشتغال در یک تناقض به سر می‌برند که ناشی از عدم فهم یکسان از بوم اشتغال ایران است. از یک سو جریان‌هایی بر ارائه تسهیلات تمرکز دارند که ریشه فهمشان می‌تواند مواردی چون بالغ‌بودن مردم در ایجاد/گسترش شغل، نبود ساختار کافی جهت رصد

۱. گزارش عملکرد مؤسسات عامل در پرداخت تسهیلات به طرح‌های اشتغال روستایی و عشایری، ارائه‌شده توسط معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
۲. توجه گردد گاهی در مصوبات مربوطه به‌طور مستقیم اشاره به ارائه تسهیلات و تنظیم هماهنگی‌های مربوطه می‌پردازد و گاهی به‌صورت غیرمستقیم (به این صورت که به همکاری نهادهای مختلف جهت پیشبرد طرحی خاص اشاره می‌گردد؛ ولی زمانی که به طرح مذکور اشاره می‌گردد، مشاهده می‌شود که نقطه اتکای طرح مربوطه نیز ارائه تسهیلات است).

ارائه‌شده از سوی متقاضی، اعتقاد به انجام کار درست آن‌هم از همین لحظه و ... است. با این اوصاف تا زمانی که فهم درستی از بوم اشتغال کشور ایجاد نشود، بعید است که بهبود پایدار و عمیقی در وضعیت اشتغال کشور صورت پذیرد.

دقیق مهارت‌ها، وجود ضرب‌العجل در ایجاد اشتغال و ... است. اما درسوی دیگر، جریان‌هایی به‌دنبال اجرای اقدامات هوشمندانه و بلندمدت هستند که ماحصل اندیشه‌هایی مانند نابالغ و بی‌مهارت دانستن مردم برای ایجاد شغل جدید یا گسترش شغل فعلیشان، سوءظن به هزینه‌کرد تسهیلات در طرح

منابع

۱. زاغی، علیرضا، هوشمند، محمود، سلیمی‌فر، مصطفی. (۱۴۰۰). بررسی تاثیر سرمایه انسانی بر کاهش بیکاری، اولین کنفرانس ملی مدیریت، اقتصاد و علوم اسلامی.
۲. ساروخانی، باقر. (۱۳۹۳). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی: اصول و مبانی (جلد ۱)، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ هجدهم.
۳. عزیزخانی، فاطمه. (۱۴۰۲). شاخص نرخ بیکاری و چالش‌های نظام تصمیم‌گیری، دفتر مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان و مدلسازی)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
4. Anatomy of a wage subsidy, available at: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2020/09/28/anatomy-of-a-wage-subsidy>, 2020.
5. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-11-16/shrinking-labor-forces-weighs-on-russia-and-putin-s-economic-recovery>.
6. <https://www.britannica.com/event/New-Deal>.
7. <https://www.faire-integration.de/en/article/137.6-what-is-a-working-time-account.html>
8. <https://www.history.com/topics/great-depression/new-deal>.
9. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/blog/2023/10/23/bidenomics-in-action-clean-energy-jobs-and-investments-taking-hold-across-america/>.
10. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/31/fact-sheet-the-american-jobs-plan/>.
11. International Monetary Fund (2020). Kurzarbeit: Germany's Short-Time Work Benefit.
12. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/06/11/na061120-kurzarbeit-germanys-short-time-work-benefit>
13. ITUC (2021). Creating jobs: what can governments do? Just Jobs campaign brief, A New Social Contract for Recovery and Resilience, Sharan Burrow, General Secretary.
14. Izryadnova, O. (2023). Dynamics of labor market in Russia in 2023, THE RUSSIAN ECONOMY in 2023, trends and outlooks. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4923511> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4923511>
15. Kapeliushnikov, R. I. (2023). The Russian labor market: Long-term trends and short-term fluctuations, *Russian Journal of Economics* 9 (2023) 245–270. DOI: 10.32609/j.ruje.9.113503
16. OECD (2024a). OECD Employment Outlook 2024 - Country Notes: United States, 9 July 2024.
17. OECD (2024b). OECD Employment Outlook 2024 - Country Notes: Germany, 9 July 2024.
18. Osintseva, M. A. (2020). UNEMPLOYMENT AND EDUCATION QUALITY IN RUSSIA, *International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies*. DOI: 10.14456/ITJEMAST.2020.295.
19. PEPs (2020). (Public Employment Programmes) Creating decent jobs through national investments.
20. Reuters (2020). Putin orders full recovery of Russia's labour market in 2021, Available at:

23. World Bank Group (2024a). Employment to population ratio, 15+, total (%) (modeled ILO estimate) available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.TOTL.SP.ZS>.

24. World Bank Group (2024b). Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate), available at <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>.

<https://www.reuters.com/article/us-russia-budget-putin-idUSKCN24H1ST>.

21. Spizzichino, A. & Graziani, C. (2023). EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT, Provisional data, Istat, Key Figures.

22. Unedic (2024). FINANCIAL SITUATION OF THE UNEMPLOYMENT INSURANCE FOR 2024-2027, Financial forecasts.

Arrangement of Short-Term Employment Programs in the World

* Mohammadreza Fathi

** Sayedeh Narges Hosseini Amin

* Ph.D. student, Department of business management at Payame Noor University, Tehran, Iran.

mrf1396@gmail.com

** Ph.D. in Sociology, Islamic Azad University Science and Research Branch, Tehran, Iran.

sn.hoseiniamin@gmail.com

Received: 30.04.2024

Accepted: 16.10.2024

Abstract

The issue of employment as a social issue is global and many countries of the world are involved in this issue. This problem is constantly worsening not only in Iran but also in the world and is not necessarily related to specific periods such as the global crisis of the Corona pandemic. Unsettled employment situation and increase in unemployment rate in the society can bring social damages and make the society out of balance. Therefore, paying attention to this issue is of great importance. In this article the unemployment situation and the employment problem all over the world are mentioned first, and after reviewing the background of the research, the short-term measures implemented have been investigated by the United States of America, Germany and Russia, which have been selected as examples, to deal with unemployment. The method of collecting information in this research is Documentary research and based on the collection and translation of related texts. The research method is descriptive and considering the criterion of application, it is of Applied type. The results indicate that in Iran, short-term plans have been proposed in the field of employment, which have been mentioned but there has not been a deep and stable improvement in the country's employment situation.

Keywords: Employment, Unemployment, United States of America, Germany, Russia, Iran

Introduction

Unemployment generally refers to a situation where people who have the ability and desire to work, but do not find work. When a country uses all the capacity of its workforce and in terminology, it is located in the state of full employment of labor input, in comparison with the situation where part of the labor input is unused (Zaghi et al., ۲۰۲۱). According to the available data, the unemployment situation is constantly deteriorating not only in Iran but also in the world. As an example, the data indicates that the employment ratio of people to the population in the world is constantly decreasing during the last 30 years. The ITUC is committed to full employment and has set a global goal of creating 575 million new jobs by 2030, as well as formalizing at least one billion informal jobs, accounting for half of the global informal economy (ITUC, 2021). According to these cases, it can be seen that various organizations have tried to report the current situation and provide solutions for it. In general, the main emphasis is on the fact that each country should develop coordinated measures according to its potential.

Methodology

The method of collecting information in this research is documents based on the collection and translation of related texts. In this way, the statistical society is the sources and documents related to the policies and actions of the countries of America, Germany and Russia in the field of dealing with unemployment. According to the subject of the research, it can be said that the type of research is descriptive. Applied research is a research that is not done to satisfy the researcher's deep curiosity, but to solve an individual, group or social problem. In this type of research, due to the urgency of the conclusion, a logical relationship between the research work and the society emerges, and in the same order and at the same time that the researcher conducts the research, he also thinks about the application of the findings (Saroukhani, 2014: 73). In this way, the current research is of an applied type, taking into account the criterion of application.

Findings

United States of America

It seems that the American government's method in dealing with unemployment and employment issues is a strategic and macro method and avoids designing short-term and temporary measures in this field. Of course, this issue is not related to the last decade or even the last half century of American rule (<https://www.britannica.com/event/New-Deal>). The latest US plan to get out of the unemployment crisis is a plan called "American Jobs Plan" (AJP) presented by US President Joe Biden in 2021 (<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/31/fact-sheet-the-american-jobs-plan/>).

Germany

In Germany, the scheme that attracts more attention than other unemployment prevention programs is called Kurzarbeit, which is a social insurance program whereby employers reduce the working hours of their employees instead of firing them.

Under Kurzarbeit, the government typically provides a 60% income "replacement rate" (mostly for workers with children); It means that a worker receives 60% of his salary for the hours he did not work; while receiving full salary for working hours; So for example: a worker experiences only 10% of wages for a 30% reduction in hours; Of course, it should be noted that it is not always and is usually implemented for a maximum of six consecutive months (International Monetary Fund, 2020).

Russia

According to the research conducted by TS Lombard Institute, in the future the situation of the Russian labor market will be worse than its current situation. But unemployment in Russia is at its best in 20 years, and average wages across the Russian economy have risen by 9 percent, according to Sberbank data.

The root of this institution's claim is two things:

- Reduction of workers under 40 in Russia (Russians reach maximum productivity in 30-40 years and the share of this age group will decrease to 25% by 2030);
- Reducing the workforce.

If we want to summarize, the reduction of the labor force has three other reasons in addition to the one mentioned above, which are:

- The gig economy (which has pushed workers into very short-term part-time jobs);
- Disproportion between the dignity of the job and the employee with each other;
- Severe mismatch between labor market supply and demand in some regions of Russia (<https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-11-16/shrinking-labor-forces-weighs-on-russia-and-putin-s-economic-recovery>).

For this reason, it seems that according to the stated situation, Russia's action in providing low-interest loans to small and medium-sized companies was an appropriate action (Reuters, 2020).

Conclusion

According to what is mentioned above, the question arises, what is the best measure to deal with unemployment and increase employment in Iran with this situation?

According to the research, the realization of the plan does not depend only on how reasonable it looks; Rather, it depends to a large extent on its smell, and this is the case everywhere in the world; For example: a project very close to Kurzarbeit was implemented in the UK; But unlike Germany, it failed. So that not only did it not reduce unemployment; But it also increased it! The main reason for this was the lack of localization of the plan; Because there are employers in Germany who bear the main cost to improve the skills of their employees; But in Britain, the government and the employees themselves bear these costs.

On the other hand, in Germany, employers are forced to cooperate with labor unions regarding large and costly social projects; But in Britain, employers can more or less pay a minimal fine to avoid the burden of obligations and unilaterally fire workers. German employers also understand the long-term strategic benefits of having stable and efficient macro-level governance arrangements beyond the market; But the attitude of British employers is much more short-term (Anatomy of a wage subsidy, 2020).

According to the investigations, a specific and comprehensive plan in the field of unemployment and employment has not been implemented in Iran during the Corona epidemic, but in Iran, like in other parts of the world, various measures have been taken to reduce unemployment and increase employment, which can be almost The main and basic of it is summarized in one topic:

Paying loans and providing bank facilities

For example, according to the statistics of the Ministry of Labor, from the beginning of 2017 to September 2019, 12 thousand billion tomans of bank facilities were provided to applicants for the project "Supporting the development and creation of sustainable employment in rural and nomadic areas using the resources of the National Development Fund", which led to About 250 thousand jobs were created. Or when we examine the approvals of the Supreme Employment Council, we

see that providing facilities plays a central role in creating employment. While it seems that the focus on this issue has been insufficient to deal with unemployment; Especially, things like focusing the provision of these facilities to areas with high unemployment rates (without these areas having a specific direction for economic growth) diminishes the hope of achieving sustainable employment.

Of course, on the other side of the field, apart from the government's basic action to solve the problem of unemployment, there are various solutions such as creating skill training, developing tourism, preventing goods smuggling, increasing housing construction, creating a database of the unemployed, creating a fundamental transformation in the country's education system, helping to increase entrepreneurship and... provided by experts that we are witnessing its operational result in projects such as wage subsidy (Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare), sky/sun/moon plan (Barkat Foundation), top plan (Ministry of Position), employment and self-sufficiency plan (Imam Khomeini Relief Committee) and...

According to these explanations, we can conclude that Iran's governing structures are in a contradiction to solve the employment problem, which is caused by a lack of common understanding of Iran's employment environment. On the one hand, currents focus on providing facilities, the root of which can be understood as issues such as the maturity of people in creating/expanding jobs, the lack of sufficient structure to accurately monitor skills, the existence of a deadline in creating employment, etc. But on the other hand, there are currents that seek to implement smart and long-term measures that are the result of thoughts such as considering people as immature and unskilled to create a new job or expand their current job, suspicion of the cost of facilities in the plan presented by the applicant, belief in doing the right thing from this moment. And... is However, until a proper understanding of the country's employment environment is established, it is unlikely that there will be a deep and sustainable improvement in the country's employment situation.

References

1. Anatomy of a wage subsidy, available at: <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2020/09/28/anatomy-of-a-wage-subsidy>, 2020.
2. Azizkhani, F. (2023), Unemployment rate index and challenges of the decision-making system, Economic Studies Office (Macroeconomics and Modeling Department), Islamic Council Research Center [In Persian].
3. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-11-16/shrinking-labor-forces-weighs-on-russia-and-putin-s-economic-recovery>.
4. <https://www.britannica.com/event/New-Deal>.
5. <https://www.faire-integration.de/en/article/137.6-what-is-a-working-time-account.html>
6. <https://www.history.com/topics/great-depression/new-deal>.
7. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/blog/2023/10/23/bidenomics-in-action-clean-energy-jobs-and-investments-taking-hold-across-america/>
8. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/31/fact-sheet-the-american-jobs-plan/>
9. International Monetary Fund (2020). Kurzarbeit: Germany's Short-Time Work Benefit. Available at: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/06/11/na061120-kurzarbeit-germanys-short-time-work-benefit>

10. ITUC (2021). Creating jobs: what can governments do? Just Jobs campaign brief, A New Social Contract for Recovery and Resilience, Sharan Burrow, General Secretary.
11. Izryadnova, O. (2023). Dynamics of labor market in Russia in 2023, THE RUSSIAN ECONOMY in 2023, trends and outlooks. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4923511> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4923511>
12. Kapeliushnikov, R. I. (2023). The Russian labor market: Long-term trends and short-term fluctuations, *Russian Journal of Economics* 9 (2023) 245–270. DOI: 10.32609/j.ruje.9.113503
13. OECD (2024a). OECD Employment Outlook 2024 - Country Notes: United States, 9 July 2024.
14. OECD (2024b). OECD Employment Outlook 2024 - Country Notes: Germany, 9 July 2024.
15. Osintseva, M. A. (2020). UNEMPLOYMENT AND EDUCATION QUALITY IN RUSSIA, *International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies*. DOI: 10.14456/ITJEMAST.2020.295.
16. PEPs (2020). (Public Employment Programmes) Creating decent jobs through national investments.
17. Reuters (2020). Putin orders full recovery of Russia's labour market in 2021, Available at: <https://www.reuters.com/article/us-russia-budget-putin-idUSKCN24H1ST>.
18. Saroukhani, B. (2014), Research methods in social sciences: principles and foundations Research (volume 1), Institute of Human Sciences and Cultural Studies [In Persian].
19. Spizzichino, A. & Graziani, C. (2023). EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT, Provisional data, Istat, KeyFigures.
20. Unedic (2024). FINANCIAL SITUATION OF THE UNEMPLOYMENT INSURANCE FOR 2024-2027, Financial forecasts.
21. World Bank Group (2024a). Employment to population ratio, 15+, total (%) (modeled ILO estimate) available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.TOTL.SP.ZS>.
22. World Bank Group (2024b). Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) available at <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>.
23. Zaghi, A.; Houshmand, M. and Salimifar, M. (2021), Studying the impact of human capital on reducing unemployment, the first national conference on management, economics and Islamic sciences [In Persian].

شناسایی عوامل موثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر

فناوری در مشهد

* حمید حیدری‌زاد
** امیر غفوریان شاگردی
*** امید بهبودی
* کارشناسی‌ارشد مدیریت کسب و کار، دانشکده علوم اداری، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)، مشهد، ایران.

hdzhamid994@gmail.com

** دانشیار گروه حسابداری، دانشکده علوم اداری، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)، مشهد، ایران.

ghafourian@imamreza.ac.ir

*** استادیار گروه مدیریت، موسسه آموزش عالی عطار، مشهد، ایران

drbehboodi@attar.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۸

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری شهر مشهد انجام است. تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ نوع روش کیفی بوده که با الگوی دلفی انجام شده است. جامعه و نمونه آماری ۲۰ نفر از اساتید و خبرگان با تخصص مدیریت و فعال در زمینه استارت آپ‌ها به روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه دلفی بوده که اعتبار آن نیز مورد بررسی و تایید قرار گرفته است. جهت تجزیه و تحلیل داده ها هم از روش تحلیل الگوی دلفی بهره گرفته شد. در ابتدا با مطالعه منابع ۵۰ عامل در ۸ بعد محوری (داشتن مدیریت متخصص، وجود دانش و تخصص لازم نیروی انسانی، زیرساخت فناوریانه و اپلیکیشن‌های کاربردی، امنیت اطلاعات در شبکه استارت‌آپی، پشتیبانی مالی و قانونی، مالی و اقتصادی و موقعیت بازار) به عنوان عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری شناسایی شدند که طی سه مرحله دلفی در نهایت ۴۵ عامل به اجماع خبرگان رسید و اولویت بندی شد. مهمترین عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری شهر مشهد عبارتند از قدرت چانه زنی مشتریان، انعطاف در تکنولوژی و فناوری، استفاده از دیتاهای درست در پیشرفت استارت‌آپ، هزینه تولید مجدد دانش فنی، ترکیب افراد با تخصص‌های محوری مورد نیاز در تیم تجاری، موقعیت انحصاری بازار، آمادگی فناوری، تکنولوژی بالای بازار پسند، استفاده از دانش و اطلاعات بروز جهانی در ایده‌پردازی و اجرا، حجم سرمایه‌گذاری مورد نیاز.

واژه‌های کلیدی: ارزش‌گذاری، استارت‌آپ، فناوری، تحلیل دلفی.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه

شرکت‌ها ثابت و قابل اطمینان نیست و مشخص نیست که بتوانند بدهی خود را پرداخت نمایند [۱۰]. بنیان هر سرمایه‌گذاری، ارزش‌گذاری درست و دقیق آن است. ارزش‌گذاری استارت آپ‌ها یا شرکت‌های تازه تاسیس مبتنی بر فناوری به علل بسیاری دشوار است. زیرا بعضی از این موارد، کسب‌وکارهایی هستند که جریان‌های درآمدی و عملیاتی بسیار کم یا حتی صفر دارند. حتی آن دسته‌ای که جریان‌های سودآور دارند، سابقه تاریخی‌شان

استارت‌آپ‌های فناوریانه، معمولاً در سال‌های اولیه حضورشان، دارای‌های قابل وثیقه پذیر بسیار محدودی دارند که این موضوع برای واسطه‌های بانکی سنتی ناخوش آیند است و این موضوع از چالش‌های اصلی این شرکت‌ها برای تأمین مالی جهت توسعه می‌باشد [۲۱].

از این رو فروش سهام شرکت‌های مبتنی بر فناوری به سرمایه‌گذاران و شراکت آن‌ها، روش بهتری از وام گرفتن می‌باشد؛ به این دلیل که سود این شرکت‌ها

سرمایه‌پذیر به دلیل واریانس و اختلاف زیادی که میان ارزش‌های ارزیابی شده از روش‌های گوناگون برای ونچرهای جدید دقیقاً مشابه وجود دارد دلسرد شده‌اند [۱۱]. از طرف دیگر به نظر می‌رسد که شیوه‌های ارزش‌گذاری و دیدگاه سرمایه‌گذاران به این مقوله در کشورهای متعدد متفاوت است. شیوه‌های ارزش‌گذاری همواره با فرهنگ سرمایه‌گذاری هر کشور ارتباط دارند [۳]. بررسی کلیات مطرح تاکید بر این دارد که ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها یا شرکت‌های تازه تاسیس مبتنی بر فناوری، یکی از مهمترین و چالش برانگیزترین مسائلی است که کارآفرینان و سرمایه‌گذاران، با آن مواجه هستند و نیازی اساسی برای درک بهتری از ارزش‌گذاری به دلایل عملی و نظری وجود دارد. این پژوهش با هدف شناسایی و اولویت‌بندی عوامل موثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری در مشهد صورت پذیرفت.

۲- پیشینه پژوهش

ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها

پدیدار گشتن تعداد زیادی از شرکت‌های مبتنی بر فناوری مانند گوگل، تسلا و اسپیس ایکس در دو دهه اخیر و رشد فزاینده آن‌ها، نگاه‌ها را به شکل‌گیری پدیده‌ای تازه در پهنه کسب‌وکارهای نوپا آشنا کرد که بر پایه نوآوری ایده‌های خلاقانه شکل می‌گیرند، معمولاً وابسته به فناوری هستند و به سرعت رشد زیادی دارند. این پدیده‌های جذاب، که به سرعت در پهنای جهان در حال رشد می‌باشند و به یکی از محورهای اصلی توجه برنامه‌ریزان و بخش‌های مؤثر در رشد اقتصادی تعدادی از کشورها تبدیل شده‌اند، استارت‌آپ‌ها و یا همان کسب‌وکارهای نوپا نامیده شدند. تعاریف متفاوتی برای استارت‌آپ مطرح شده است اما در مجموع استارت‌آپ به شرکت‌های نوپا و یا در حال تأسیسی گفته می‌شود که فعالیت خود را با یک ایده ساده و اولیه شروع می‌کنند و به سرعت رشد می‌یابند؛ به عبارتی استارت‌آپ‌ها کسب‌وکارهای نوپای مقیاس‌پذیری هستند که بر اساس یک ایده جدید و نوآورانه شکل گرفته‌اند [۹]. چالش مدیریتی اصلی صاحبان و سرمایه‌گذاران دانش، این می‌باشد که چگونه دانش تولیدی خود را به جریان بازده اقتصادی برای مؤسسان، سرمایه‌گذاران و کارکنان تبدیل کنند. به عبارتی دیگر

کمی است. همچنین امکان تبدیل ایده به محصول قابل پیش‌بینی نیست و حتی اگر موفقیت در ساخت محصول نیز حاصل شود میزان استقبال مشتریان به محصول به دلیل جدید بودن خطر بالایی دارد و امکان دارد برآوردهایی که در تحقیقات بازار شده به طور کامل تحقق پیدا نکند. به همین دلیل خطر سرمایه‌گذاری در این شرکت‌ها اکثراً بالا است. با این حال، در اندک مواردی که شرکت‌های تازه تأسیس فناوری محور موفق می‌شوند، گاه در طی چند سال ارزششان به ده‌ها میلیارد دلار می‌رسد و سرمایه‌گذاری‌های اولیه اندک، ممکن است چندصد برابر شود. در این شرایط که خطر بالایی به همراه امکان بازدهی حیرت‌آوری هم‌زمان وجود دارند لازمه مدل ویژه‌ای از سرمایه‌گذاری تحت عنوان سرمایه‌گذاری خطرپذیر^۱ یا به عبارت دیگر، سرمایه‌گذاری جسورانه یا ریسک‌پذیر را به پدیدار می‌کند [۱۹]. دسترسی به منابع مالی عاملی مهم در گسترش شرکت‌های مبتنی بر فناوری تازه تأسیس محسوب می‌شود، هرچند که پس‌اندازهای موسسین و همچنین منابع دوستان و خانواده، تشکیل دهنده سرمایه‌گذاری در ابتدا است، اما این منابع و سود اولیه این شرکت‌ها برای پاسخ به نیازهای مالی رشد و حرکت به سمت مراحل بعدی توسعه کافی نیست به همین دلیل با وجود اینکه این شرکت‌ها هنوز در مراحل اولیه گسترش هستند، مجبورند به دنبال جذب سرمایه از منابع بیرون از شرکت خود باشند. بر مبنای جریان اصلی تئوری تأمین مالی، ارزش اقتصادی هر سرمایه‌گذاری، ارزش فعلی جریان نقدی آینده آن است [۶]. با وجود آسان بودن این اصل کلی، شیوه‌های ارزش‌گذاری مالی در هنگام استفاده از آن‌ها در ارزش‌گذاری خطرپذیر جدید، چالشی بزرگ است. روش‌های ارزش‌گذاری، که به شکل مرسوم در تأمین مالی شرکت‌ها استفاده می‌شود (مثلاً روش جریان نقدی تنزیل شده، شیوه ضریب درآمدی و شیوه دارایی خالص)، وابسته به فرضیات معین است و نیازمند اطلاعاتی است که شرکت‌های سرمایه‌پذیر اکثراً نمی‌توانند ارائه دهند (مانند اطلاعات حسابداری)؛ به این دلیل کارا بودن آن‌ها در ارزش‌گذاری شرکت‌های فناوری محور جدید در مراحل ابتدایی گسترششان بسیار اندک است و هم سرمایه‌گذاران خطرپذیر و هم کارآفرینان

1. Venture Capital

حق فراموش‌شدگی در حریم خصوصی، قابلیت همکاری، تغییرات گسترده، عدم توجه به قوانین و مقررات از مهمترین چالش‌ها است. امروزه انتظار می‌رود زنجیره بلوکی به عنوان فناوری زیربنایی بیت کوین، با ایجاد انقلابی در نحوه ارتباط ما از طریق اینترنت، یک سیستم اقتصادی جدید ایجاد کند. زنجیره بلوکی، تقاضا برای کاربرد زنجیره بلوکی در بخش‌های مختلف تجاری افزایش یافته است.

[۱۳]، در پژوهشی به شکل‌دهی الگوی بازاریابی کارآفرینانه بین‌المللی فین تک‌ها با اتکا به رویکرد آمیخته انجام شد. یافته‌های تحقیق حکایت از آن داشت که ۹۳ مولفه در قالب ۲۵ بعد می‌توانند در الگوی پژوهش مطرح شوند. در سطح اطمینان ۹۵ درصد تمامی مسیرهای مطروحه در مدل مفهومی معنی‌دار بودند. توجه به قابلیت‌های مطروحه در الگوی پیشنهادی تحقیق از آن حیث حایز اهمیت است که می‌تواند مدیران استارت آپ‌های مذکور را برای حضوری هوشمندانه در راستای حداکثرسازی سودآوری و حداقل‌سازی ریسک در بازارهای بین‌المللی کمک نماید. در سال‌های کنونی شکل‌گیری استارت آپ‌های خدمات بانکی یا فین تک‌ها، موجب تغییر در نحوه ارائه خدمات بانکی مختلف شده است.

[۱] کسب‌وکارهای فناوری‌محور، عموماً رویکردی تجاری و ارزش‌افزا دارند و مدیریت آن‌ها نیازمند دانش و مهارت تخصصی و بهره‌گیری از فناوری‌های جدید برای کسب ارزش‌افزوده و بهبود بهره‌وری و کیفیت محصولات و خدمات عرضه شده به بازار است. موفقیت چنین شرکت‌هایی در گرو میزان فروش آن‌ها و گستره سهم بازار آن‌ها می‌باشد و هر چه در فرآیند تجاری‌سازی کالاها و خدمات موفق‌تر باشند می‌توانند سهم بیشتری از بازارهای ملی و بین‌المللی را در اختیار داشته باشند.

[۲۴] در پژوهشی با عنوان ارائه مدلی برای ارزش‌گذاری شرکت‌های فین تک در ایران، هدف از انجام این تحقیق انتخاب یک مدل مناسب از میان چهار مدل هزینه محور، مدل بازار محور، مدل درآمد محور، مدل گزینه واقعی، برای ارزش‌گذاری شرکت‌های فینتک با استفاده از تکنیک AHP می‌باشد. نتایج این تحقیق نشان داده است که از میان ۴ مدل پیشنهادی، مدل بازار محور با وزن ۰/۳۳ به عنوان بهترین روش انتخاب شده است.

مشکل اصلی، اختراع نمی‌باشد بلکه تجاری‌سازی آن می‌باشد [۴]. با توجه به آنکه در بازارهای رقابتی امروز، توانایی برای تجاری‌سازی محصولات جهت بقای شرکت‌ها بسیار حیاتی می‌باشد، شرکت‌ها باید برای پاسخگویی به چالش‌های محیطی که در صنعت وجود دارد به صورت پیوسته نوآور باشند و به تجاری‌سازی محصولات خود بپردازند. شاین ذکر است که فعالیت‌های تجاری‌سازی، نقش مهمی را در به بازار رساندن فناوری‌های نوپا به خصوص در شرکت‌هایی با فناوری بالا دارند. بنابراین تجاری‌سازی محصولات و فناوری‌ها به عنوان یک عامل حیاتی در چنین شرکت‌هایی مطرح می‌شود. برجسته‌ترین چالش پیش روی شرکت‌ها در بازارهایی که دارای سطح بالایی از عدم اطمینان می‌باشند این است که چگونه به تجاری‌سازی موفق فناوری و محصولات جدید دست پیدا کنند [۷].

ارزش‌گذاری شرکت‌های نوپا بنا به دلایل متعددی مشکل است. چرا که برخی از این موارد، کسب‌وکارهای استارت آپ‌ها یا تنها ایده‌هایی هستند که جریان‌های درآمدی و عملیاتی بسیار اندک و یا حتی صفر دارند. حتی آن دسته از شرکت‌های نوپا که دارای جریان‌ات سودآور هستند. دارای سابقه تاریخی اندکی بوده‌اند که بخش زیادی از این موارد به سرمایه شخصی و یا پس‌انداز اولیه مالک و سپس صندوق خطرپذیر و حقوق خصوصی متعاقب آن متکی بوده‌اند. بنابراین بسیاری از روش‌هایی که برای تخمین جریان‌ات نقدی، نرخ رشد یا نرخ تنزیل استفاده می‌کنیم یا مفید واقعی نمی‌شود و یا اینکه اعدادی غیر واقعی و غیر قابل فهم را ایجاد می‌کند. علاوه بر این، در مراحل از ارزش‌گذاری باید این حقیقت را که اکثر شرکت‌های نوپا در طول زمان تداوم حیات و فعالی ندارند در نظر گرفته شود [۲۲].

[۱۵]، در پژوهشی به شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های فناوری زنجیره بلوکی در اقتصاد کسب‌وکارهای صنعتی پرداختند. نتایج گویای آنست که تاکید خبرگان پیرامون فرصت‌های اقتصادی کسب‌وکارها شامل: تحول دیجیتال (شفافیت، کاهش خطا و تقلب، حذف واسطه‌ها و عدم حذف و دستکاری داده‌ها)، نوآوری (استارت آپ‌ها، ردیابی هوشمند و انعطاف‌پذیری کسب‌وکار) و مزیت رقابتی (مشارکت در تصمیم‌گیری، ایجاد اعتماد و تمرکززدایی) است. همچنین نوظهور بودن، شتاب‌زدگی، تضاد منافع،

محدود جذب می‌کنند. معمولاً با واسطه‌های تخصصی دیگر مانند سرمایه‌گذاری خطرپذیر یا صندوق‌های سهام خصوصی جایگزین می‌شوند که سبب خود را بر اساس استراتژی‌های خود بر اساس خروجی چند ساله با افزایش قابل انتظار قوی در ارزش سرمایه‌گذاری‌هایی که از انتخاب داروینی جان سالم به در می‌برند، متنوع می‌کنند. ارزیابی شرکت‌های هدف از روش‌های سنتی پیروی می‌کند که در کنار ویژگی‌های خاص ناشی از سناریوهای احتمالی متنوع و از روش‌های خروج چندگانه است. رد پای فناوری مستلزم تشابهات ارزیابی با پتنت‌ها، دانش فنی و موارد نامشهود مرتبط با بخش‌های خاص (زیست پزشکی، اینترنت و غیره) است.

[۱۳]، در پژوهشی به بررسی فرآیند ارزش‌گذاری و شناسایی مناسب‌ترین روش‌ها برای شرکت‌های نوپا در بازار برزیل پرداخت. این بررسی با استفاده از مقالات پژوهشی کتاب‌شناختی از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی و از طریق مصاحبه با کارشناسان حرفه‌ای در ارزیابی شرکت‌ها انجام شد. رویکرد ارزش‌گذاری موضوعی برای استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری، فرصت‌های زیادی را در کشورهای آمریکای مرکزی و جنوبی با توجه به مقدار محدود تولید علمی آن‌ها که در پایگاه‌های اطلاعاتی تولیدات علمی یافت می‌شود، ارائه می‌کند. از نقطه نظر بازار، مقاله سهم مهمی در ارتقا و نگهداری پروژه‌های استارت‌آپ مبتنی بر فناوری ارائه می‌کند، که بسیاری از آن‌ها در مراحل اولیه استقرار هستند، زیرا به عنوان منبع مشاوره برای چنین گروهی از شرکت‌ها که نیاز به شناسایی دارند، عمل می‌کند. گزینه‌های بهتر در فرآیند ارزش‌گذاری برای استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری و شرکت‌ها به عنوان حمایت از مطالعه پایداری اقتصادی و مالی پروژه‌ها در مراحل اولیه، حمایت از بخش‌های حرفه‌ای مدیریت، مالی و تولید مهندسی، نه تنها محدود به آن‌ها. اصالت این تحقیق ایجاد رابطه مستقیم ارزش‌گذاری است که معمولاً با تعاریف استارت‌آپ ارائه شده توسط Drof (2014) و Rice (2011) استفاده می‌شود.

۳- روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ نوع، جزو پژوهش‌های کیفی است که با الگوی دلفی اجرا شده است. جامعه آماری این پژوهش خبرگان با تحصیلات

[۲] در پژوهشی با عنوان ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها در حوزه شرکت‌های مبتنی بر تکنولوژی اطلاعات، هدف از این پژوهش، مرور و بررسی روش‌های متفاوت ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها و سپس ارائه یک روش کلی است. نتایج حاصل از این پژوهش روش‌های رگرسیونی، قابل بهبود و توسعه هستند به طوری که در پژوهش حاضر با استفاده از مقالاتی که با این روش به ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها پرداخته بودند، به ارائه رویکردی تلفیقی جهت ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها و پرکردن شکاف ارزش‌گذاری اقتصادی در میان روش‌های کمی و کیفی پرداخته شده است. در نهایت نیز این پژوهش به ارزش‌گذاری یک مطالعه موردی در حوزه شرکت‌های مبتنی بر تکنولوژی اطلاعات با سه روش مناسب با توجه به ویژگی‌های استارت‌آپ‌ها پرداخته و نتایج حاصل را مورد قیاس قرار داده است. [۸]، در پژوهشی به مطالعات قبلی به اهمیت نوآوری مدل کسب‌وکار برای شرکت‌های مستقر پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که نوع خاصی از استارت‌آپ‌های مورد تقاضای نوآوری مدل کسب‌وکار دارای نوع خاصی از قابلیت‌های تکنولوژیکی هستند و نوع خاصی از جهت‌گیری بازار را اتخاذ می‌کنند. اینها به قابلیت‌های تکنولوژیکی متمرکز بر اکوسیستم و تخصص و جهت‌گیری بازار به سمت تخصص و اکوسیستم اشاره دارد.

[۱۴]، نوآوری‌های فناوری محور باعث ایجاد شرکت‌های قدرتمندی شده است که صنایع و جامعه را از طریق فناوری‌های جدیدی که موجب افزایش بهره‌وری، رشد اقتصادی، اشتغال‌زایی، ثروت و افزایش کیفیت زندگی می‌شود، متحول می‌کند. بسیاری از محققان در حال مطالعه نحوه تجاری‌سازی علم هستند و بر فعالیت‌های تجاری‌سازی فناوری، همکاری دانشگاه و صنعت و کارآفرینی دانشگاهی تأکید دارند. تجاری‌سازی علمی می‌باشد ارتباط علم و تجارت برای استفاده از اختراعات، دانش و فناوری‌های جدید به منظور انتقال موفقیت‌آمیز به بازار به عنوان یک نوآوری را تضمین می‌کند.

[۲۱]، پژوهشی تحت عنوان ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های فناورانه روبرتو مورو ویسکونتی انجام داد. نتایج نشان داد استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری نوآور، شرکت‌هایی تازه تشکیل شده با پتانسیل رشد بالا هستند که معمولاً در سال‌های اولیه زندگی، نقدینگی زیادی را به منظور تأمین مالی توسعه، در مقابل دارایی‌های قابل وثیقه بسیار

مناسب‌ترین سیاست است. این روش، شامل به دست‌آوردن نظرات و عقاید واگراست. روش دلفی تصمیم برای تصمیم‌گیری درباره مسائل اجتماعی به کار می‌رود. برخلاف دو نوع قبلی که از یک واقعیت موجود آغاز می‌شد، در دلفی تصمیم یک گروه تصمیم‌گیرنده واقعیت موجود را تعریف می‌کنند [۲۳].

دلفی رویکردی سیستماتیک در تحقیق برای استخراج نظرات از یک گروه متخصصان در مورد یک موضوع یا یک سوال است [۱۶] و یا رسیدن به اجماع گروهی از طریق یکسری از راندهای پرسشنامه‌ای با حفظ گمنامی پاسخ دهندگان، و بازخورد نظرات به اعضای پانل است [۱۸]. شرکت‌کنندگان دلفی متخصصین یا خبرگان و یا پانلیست‌ها می‌باشند. آن‌ها به چهار خصوصیت: دانش و تجربه در موضوع، تمایل، زمان کافی برای شرکت و مهارت‌های ارتباطی موثر نیاز دارند [۲۰]. شناسایی متخصصین، نکته مهمی در دلفی بوده چنانکه دستیابی به اهداف، وابسته به انتخاب دقیق شرکت‌کنندگان است. درخصوص تعداد متخصصین هیچ قانون قوی و صریحی در مورد آن وجود ندارد و تعداد آن‌ها وابسته به عوامل متعددی است. تعداد شرکت‌کنندگان معمولاً کمتر از ۵۰ نفر و اکثراً ۱۵ تا ۲۰ نفر بوده است [۵] و حتی در برخی متون بین ۱۰ تا ۱۵ نفر ملاک قرار می‌گیرد [۱۷]. از نظر تعداد راندها، مقالات ۲ تا ۱۰ راند را گزارش کرده‌اند [۹]، اما دلفی کلاسیک در برگزیده چهار راند بوده که محققین معمولاً برای دستیابی به اهداف تحقیق خود، آن را به دو تا سه راند کوتاه می‌نمایند [۲۰]. در نهایت جهت اجماع از میزان اتفاق نظر اعضای پانل و همچنین ضریب هماهنگی کندانال استفاده می‌شود.

۴- یافته‌ها

بخش توصیفی

اطلاعات فردی و جمعیت شناختی اعضای پانل دلفی در جدول ذیل گزارش شده است.

کارشناسی ارشد و دکتری و دارای سابقه در زمینه استارت‌آپ‌ها بوده است که به روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۲۰ نفر انتخاب شدند. اعتبار^۱ ناظر بر دو موضوع واقعیت و دانش است. روایی و پایایی (اعتبار) به صحت یک بیانیه و در بیان دیگر به میزانی که یک روش قادر است هدف مطالعه را بسنجد اطلاق می‌گردد. در یک مطالعه کیفی، اعتبار اشاره بر میزانی دارد که مشاهده محقق توانسته است پدیده مورد مطالعه یا متغیرهای مربوط به آن را انعکاس دهد [۵]. به طور کلی، اعتبار بایستی برای هر کدام از مراحل شش‌گانه تحقیق مورد توجه قرار گیرد تا نتایج بدست آمده موثق و قابل اتکا باشند که در این پژوهش و با استفاده از نقطه نظرات اساتید در کلیه مراحل شامل؛ انتخاب موضوع، طراحی، نسخه برداری، تحلیل، تأیید و گزارشگری حساسیت لازم در هر یک از مراحل داشته است. اما در فاز طراحی، برای تعیین روایی، در این مرحله از روایی محتوایی استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها طبق روش دلفی انجام شده است که در ادامه توضیح داده می‌شود.

روش‌های گوناگونی برای نظرسنجی، گرفتن پیشنهادات و پیش‌بینی آینده برای کمک به تصمیم‌گیری‌ها وجود دارد، یکی از این روش‌ها که ضمن حفظ سادگی قابلیت اطمینان بالایی دارد روش دلفی است [۱۲].

در اکثر منابع، روش دلفی به سه دسته کلی تقسیم‌بندی می‌گردد: دلفی کلاسیک، دلفی سیاسی و دلفی تصمیم. روش دلفی کلاسیک را با چهار ویژگی اصلی توصیف می‌کنند؛ ناشناس بودن شرکت‌کنندگان در دلفی، به شرکت‌کنندگان این امکان را می‌دهد که آزادانه نظرات خود را بدون فشارهای اجتماعی بیان کنند تا با دیگران در گروه مطابقت داشته باشند. روش دلفی سیاست اغلب درباره موضوعات سیاسی و اجتماعی به کار می‌رود. در این روش نیز نتایج دوره‌های قبلی پیوسته بازخورد داده می‌شوند. اما در اینجا هدف رسیدن به توافق در میان کارشناسان نیست. این نکته مهم‌ترین تفاوت دلفی سیاست و دلفی کلاسیک است. در واقع، هدف دلفی سیاست به دست آوردن راه‌حل‌های مختلف است که در راستای این هدف، روش دلفی به عنوان یک ابزار برای توسعه نظرات به کار می‌رود و هدف نهایی، انتخاب

1. validity

۶۰	۱۲	فوق لیسانس	
۴۰	۸	دکتری	

جدول ۱: اطلاعات جمعیت شناختی

درصد	فراوانی		
۱۰	۲	زن	جنسیت خبرگان
۹۰	۱۸	مرد	
۱۵	۳	کمتر از ۳۰ سال	سن خبرگان
۴۵	۹	بین ۳۰ تا ۴۰ سال	
۴۰	۸	بین ۴۰ تا ۵۰ سال	
۰	۰	بالای ۵۰ سال	
۰	۰	دیپلم	سطح تحصیلات خبرگان
۰	۰	لیسانس	

۵- بخش استنباطی

ابتدا برای شناسایی عوامل موثر بر ارزش گذاری استارت‌آپ‌های فناوری محور در مشهد، لازم است به شناسایی عوامل اصلی پرداخته شود. در راستای دستیابی به این مهم مرور نظام مند مقالات، کتب و به طور کلی پیشینه های پژوهش انجام شد و پرسشنامه اولیه مبتنی بر پیشینه ها آماده گردید. در این مرحله با استفاده از تحلیل این متون فهرست اولیه عوامل در مرحله اول تکمیل شد. (جدول ۲)

جدول ۲. عوامل موثر بر ارزش گذاری استارت‌آپ‌های فناوری محور در مشهد (یافته‌های پژوهش)

ردیف	عوامل موثر بر ارزش گذاری استارت‌آپ های مبتنی بر فناوری
۱	استفاده از هوش مصنوعی برای تصمیم گیری ها
۲	نگاه نوآورانه و خلاق نوآوری در مدیریت استارت آپ
۳	جذب نیروی ماهر برای انجام امور فناورانه
۴	تعامل با مراکز علمی برای نوآوری و اختراعات جدید
۵	هدف گذاری درست و شناخت کافی از مشتریان نهایی توسط مدیریت
۶	تسریع در تجاری سازی با بکارگیری افراد در فرایندهای غیر کلیدی (برون سپاری)
۷	سنجش توان درامدزایی ایده و بازده کوتاه مدت در استارت آپ
۸	دانش کافی نزد کارکنان استارت آپ
۹	انتقال دانش فناوری بین فردی در کار تیمی
۱۰	دارا بودن تیم با تخصص های متنوع
۱۱	وجود روحیه شجاعت در تیم موسس
۱۲	مشاوره دائمی با افراد با تجربه در زمینه کار استارت‌آپی
۱۳	ترکیب افراد با تخصص های محوری مورد نیاز در تیم تجاری سازی
۱۴	چابکی و تغییر سریع محصول استارت‌آپی با فیدبک مداوم فناورانه
۱۵	وجود زیرساختهای نرم افزاری مناسب کسب و کار
۱۶	استفاده ترکیبی از سرویس های سخت افزاری
۱۷	استفاده از بازاریابی شبکه های اجتماعی
۱۸	به روز رسانی شیوه فعالیت استارت آپ
۱۹	انعطاف در تکنولوژی و فناوری
۲۰	داشتن وب سایت و اپلیکیشن و الگوریتم و سیستم های متناسب با آن
۲۱	لزوم طراحی اپلیکیشن های کاربردی و کاربرپسند

۲۲	سطح آمادگی فناوری
۲۳	تکنولوژی بالای بازار پسند
۲۴	استفاده از دیتاهای درست در تحلیل پیشرفت استارتاپ
۲۵	استفاده از دانش و اطلاعات بروز جهانی در ایده پردازی و اجرا
۲۶	استفاده درست از قوانین کپی رایت و ایده پردازی
۲۷	امنیت اطلاعات در شبکه استارت آپ
۲۸	وجود ثبت اختراع در خصوص محصول / خدمت
۲۹	قابلیت اجرایی بودن ایده های فناوری با قوانین کشور
۳۰	داشتن بنیه مالی مناسب برای انجام ایده های فناورانه
۳۱	حمایت پایدار اقتصادی و مالی از پروژهها در مراحل مختلف
۳۲	قوانین جامع و منسجم برای استارتاپ های فناور محور
۳۳	احتمال تعریف استاندارد جدید برای مصرف محصول / خدمت
۳۴	وجود مجوزات ضروری
۳۵	جذب سرمایه بهتر با فعالیت در اکوسیستم استارتآپی و شبکه ارتباطات موثر
۳۶	احتمال دستیابی به سود اقتصادی زیاد در کوتاه مدت و بلند مدت
۳۷	هزینه تولید مجدد دانش فنی
۳۸	حجم سرمایه گذاری مورد نیاز
۳۹	درآمد ها / سود قابل اکتساب از دانش فنی
۴۰	مدت زمان بازگشت سرمایه
۴۱	جریان وجوه نقد آتی استارت آپ
۴۲	احتمال ورود محصول / خدمت مشابه
۴۳	تطبیق محصول / خدمت با ظرفیت و نیاز بازار
۴۴	نرخ رشد فروش محصول / خدمت
۴۵	وفاداری مشتریان
۴۶	سهم از بازار
۴۷	تاثیر میزان رقابت بر قیمت محصول / خدمت
۴۸	موقعیت انحصاری در بازار
۴۹	عمر فناوری محصول / خدمت در بازار
۵۰	قدرت چانه زنی مشتریان

در جدول ۳ آمده است.

در مرحله بعد پرسشنامه اولیه دلفی تهیه شد و در اختیار ۲۰ نفر از خبرگان قرار گرفت. میانگین در راند اول دلفی

جدول ۳. راند اول دلفی

شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول
۱	۳,۸۰	۱۱	۳,۹۰	۲۱	۴,۰۰	۳۱	۳,۴۰	۴۱	۴,۱۰
۲	۴,۵۰	۱۲	۴,۱۵	۲۲	۳,۷۰	۳۲	۳,۳۰	۴۲	۳,۲۵
۳	۳,۵۰	۱۳	۴,۵۰	۲۳	۳,۵۵	۳۳	۳,۷۵	۴۳	۳,۲۰
۴	۳,۸۵	۱۴	۴,۰۰	۲۴	۳,۷۰	۳۴	۴,۳۰	۴۴	۴,۴۵
۵	۳,۹۵	۱۵	۳,۷۰	۲۵	۳,۸۵	۳۵	۴,۲۰	۴۵	۴,۱۰
۶	۴,۰۵	۱۶	۳,۶۵	۲۶	۳,۹۰	۳۶	۳,۹۰	۴۶	۳,۹۰
۷	۴,۱۵	۱۷	۴,۱۰	۲۷	۴,۳۵	۳۷	۴,۴۵	۴۷	۳,۷۰
۸	۳,۶۰	۱۸	۳,۷۰	۲۸	۳,۴۵	۳۸	۴,۰۰	۴۸	۳,۹۰
۹	۳,۹۵	۱۹	۳,۶۵	۲۹	۳,۵۵	۳۹	۳,۶۵	۴۹	۳,۴۰
۱۰	۳,۷۵	۲۰	۴,۰۰	۳۰	۳,۸۰	۴۰	۴,۰۵	۵۰	۴,۰۵

همان طور که از جدول ۳ ملاحظه می‌گردد، از نظر خبرگان از بین ۵۰ شاخصه از قبل مشخص شده، ۵ شاخصه به ردیفهای ۳۱-۳۲-۴۲-۴۳-۴۹ دارای اعتبار لازم را نداشتند، از اینرو مجدد محقق پرسشنامه جدید را بین همان خبرگان توزیع، اما میانگین را در کنار سوالات برای ملاحظه قرار داده شد و مجدد پرسشنامه بین خبرگان برای ارزیابی توزیع گردید که در نهایت دور دوم دلفی در جدول ۴ آمده است:

همان طور که از جدول ۳ ملاحظه می‌گردد، از نظر خبرگان از بین ۵۰ شاخصه از قبل مشخص شده، ۵ شاخصه به ردیفهای ۳۱-۳۲-۴۲-۴۳-۴۹ دارای اعتبار لازم را نداشتند، از اینرو مجدد محقق پرسشنامه جدید را بین

جدول ۴. راند دوم دلفی

شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول
۱	۴,۲۲	۱۱	۴,۷۸	۲۱	۴,۷۲	۳۱	۲,۸۳	۴۱	۴,۸۹
۲	۴,۸۳	۱۲	۴,۸۹	۲۲	۴,۳۹	۳۲	۲,۷۲	۴۲	۲,۶۷
۳	۴,۱۷	۱۳	۴,۸۹	۲۳	۴,۱۱	۳۳	۴,۵۶	۴۳	۲,۷۲
۴	۴,۴۴	۱۴	۴,۶۷	۲۴	۴,۳۳	۳۴	۴,۹۴	۴۴	۴,۹۴
۵	۴,۷۸	۱۵	۴,۳۹	۲۵	۴,۵۶	۳۵	۴,۸۹	۴۵	۴,۷۸
۶	۴,۷۲	۱۶	۴,۲۲	۲۶	۴,۶۱	۳۶	۴,۹۴	۴۶	۴,۶۱
۷	۴,۷۲	۱۷	۴,۷۲	۲۷	۴,۶۷	۳۷	۴,۸۹	۴۷	۴,۲۲
۸	۴,۱۱	۱۸	۴,۳۳	۲۸	۴,۲۲	۳۸	۴,۸۳	۴۸	۴,۶۱
۹	۴,۸۳	۱۹	۴,۲۸	۲۹	۴,۱۱	۳۹	۴,۲۸	۴۹	۲,۸۳
۱۰	۴,۳۳	۲۰	۴,۷۸	۳۰	۴,۵۶	۴۰	۴,۸۳	۵۰	۴,۶۱

- همان‌طور که از جدول ۴ ملاحظه می‌گردد، از نظر خبرگان از بین ۵۰ عامل مرحله دوم، تعداد ۵ عامل زیر حذف شد و ۴۵ مولفه دیگر پذیرفته شد.
- ۳۱- حمایت پایدار اقتصادی و مالی از پروژه‌ها در مراحل مختلف
- ۳۲- قوانین جامع و منسجم برای استارت‌آپ‌های فناور محور
- ۴۲- احتمال ورود محصول / خدمت مشابه
- ۴۳- تطبیق محصول / خدمت با ظرفیت و نیاز بازار
- ۴۹- عمر فناوری محصول / خدمت در بازار
- در این بخش یک مرحله دیگر دلفی اجرا شد تا اجماع نهایی صورت پذیرد و تایید عوامل انجام شود. لذا راند سوم دلفی در جدول ۵ آمده است:

جدول ۵. راند سوم دلفی

شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول	شناسه	میانگین راند اول
۱	۴,۰۵	۱۱	۴,۰۰	۲۱	۴,۰۰	۳۱	۴,۰۰	۴۱	۴,۰۰
۲	۴,۰۰	۱۲	۴,۰۰	۲۲	۴,۱۰	۳۲	۴,۰۰	۴۲	۴,۰۰
۳	۴,۰۰	۱۳	۴,۱۵	۲۳	۴,۱۰	۳۳	۴,۰۰	۴۳	۴,۰۵
۴	۴,۰۰	۱۴	۴,۰۰	۲۴	۴,۲۰	۳۴	۴,۰۵	۴۴	۴,۱۵
۵	۴,۰۰	۱۵	۴,۰۰	۲۵	۴,۱۰	۳۵	۴,۲۰	۴۵	۴,۵۰
۶	۴,۰۰	۱۶	۴,۰۰	۲۶	۴,۰۵	۳۶	۴,۱۰		
۷	۴,۰۰	۱۷	۴,۰۰	۲۷	۴,۰۰	۳۷	۴,۰۵		
۸	۴,۰۰	۱۸	۴,۰۰	۲۸	۴,۰۰	۳۸	۴,۰۰		
۹	۴,۰۰	۱۹	۴,۲۰	۲۹	۴,۰۰	۳۹	۴,۰۰		
۱۰	۴,۰۰	۲۰	۴,۰۰	۳۰	۴,۰۰	۴۰	۴,۰۰		

جدول ۶. آزمون فریدمن اولویت معیارهای بین عوامل موثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های فناوری محور در مشهد

ردیف	آماره	مقدار
۲	آماره کای دو فریدمن	۱۸۰/۲۲۹
۳	درجه آزادی	۴۴
۴	سطح معنی داری	۰/۰۰۰۰۱

همان‌طور که از جدول ۶ ملاحظه می‌گردد، چون سطح معنی‌داری آزمون فریدمن معادل ۰/۰۰۰۰۱ می‌باشد لذا فرض صفر را رد و فرض مقابل را می‌پذیریم. یعنی اولویت وجود دارد.

نتایج دوره‌های سه گانه روش دلفی نشان می‌دهند که به دلیل تایید همه عوامل توسط اعضای پانل اتفاق نظر میان اعضای پانل ایجاد شده است و تکرار دوره‌ها پایان یافت.

اولویت‌بندی عوامل موثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های فناوری محور در مشهد

به منظور اولویت بندی عوامل شناسایی شده از آزمون فریدمن استفاده شده است. لذا فرضیه‌های به صورت زیر خواهند بود.

فرض صفر: بین عوامل موثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های فناوری محور در مشهد اولویت نیست.

فرض یک: بین عوامل موثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های فناوری محور در مشهد اولویت هست.

جدول ۷. میانگین رتبه‌های فریدمن و اولویت معیارهای بین عوامل موثر بر ارزش گذاری استارت‌آپ‌های فناوری محور در مشهد

اولویت	میانگین رتبه های	موانع	ردیف
۱۱	۲۳،۱۰	استفاده از هوش مصنوعی برای تصمیم گیری ها	R1
۱۶	۲۱،۹۸	نگاه نوآورانه و خلاق نوآوری در مدیریت استارت آپ	R2
۱۷	۲۱،۹۸	جذب نیروی ماهر برای انجام امور فناورانه	R3
۱۸	۲۱،۹۸	تعامل با مراکز علمی برای نوآوری و اختراعات جدید	R4
۱۹	۲۱،۹۸	هدف گذاری درست و شناخت کافی از مشتریان نهایی توسط مدیریت	R5
۲۰	۲۱،۹۸	تسریع در تجاری سازی با بکارگیری افراد در فرایندهای غیر کلیدی (برون سپاری)	R6
۲۱	۲۱،۹۸	سنجش توان درآمدزایی ایده و بازده کوتاه مدت در استارت آپ	R7
۲۲	۲۱،۹۸	دانش کافی نزد کارکنان استارت آپ	R8
۲۳	۲۱،۹۸	انتقال دانش فناوری بین فردی در کار تیمی	R9
۲۴	۲۱،۹۸	دارابودن تیم با تخصص های متنوع	R10
۲۵	۲۱،۹۸	وجود روحیه شجاعت در تیم موسس	R11
۲۶	۲۱،۹۸	مشاوره دائمی با افراد با تجربه در زمینه کار استارت‌آپی	R12
۵	۲۵،۳۵	ترکیب افراد با تخصص‌های محوری مورد نیاز در تیم تجاری سازی	R13
۲۷	۲۱،۹۸	چابکی و تغییر سریع محصول استارت‌آپی با فیدبک مداوم فناورانه	R14
۲۸	۲۱،۹۸	وجود زیرساختهای نرم افزاری مناسب کسب و کار	R15
۲۹	۲۱،۹۸	استفاده ترکیبی از سرویس های سخت افزاری	R16
۳۰	۲۱،۹۸	استفاده از بازاریابی شبکه های اجتماعی	R17
۳۱	۲۱،۹۸	به روز رسانی شیوه فعالیت استارت آپ	R18
۲	۲۶،۴۸	انعطاف در تکنولوژی و فناوری	R19
۳۲	۲۱،۹۸	داشتن وبسایت، اپلیکیشن، الگوریتم و سیستم‌های متناسب با آن	R20
۳۳	۲۱،۹۸	لزوم طراحی اپلیکیشن های کاربردی و کاربرپسند	R21
۷	۲۴،۲۳	سطح آمادگی فناوری	R22
۸	۲۴،۲۳	تکنولوژی بالای بازار پسند	R23
۳	۲۶،۴۸	استفاده از دیتاهای درست در تحلیل پیشرفت استارت‌آپ	R24
۹	۲۴،۲۳	استفاده از دانش و اطلاعات بروز جهانی در ایده پردازی و اجرا	R25
۱۲	۲۳،۱۰	استفاده درست از قوانین کپی رایت و ایده پردازی	R26
۳۴	۲۱،۹۸	امنیت اطلاعات در شبکه استارت آپ	R27
۳۵	۲۱،۹۸	وجود ثبت اختراع در خصوص محصول / خدمت	R28
۳۶	۲۱،۹۸	قابلیت اجرایی بودن ایده های فناوری با قوانین کشور	R29
۳۷	۲۱،۹۸	داشتن بنیه مالی مناسب برای انجام ایده های فناورانه	R30
۳۸	۲۱،۹۸	احتمال تعریف استاندارد جدید برای مصرف محصول / خدمت	R31
۳۹	۲۱،۹۸	وجود مجوزات ضروری	R32
۴۰	۲۱،۹۸	جذب سرمایه بهتر با فعالیت در اکوسیستم استارت‌آپی و شبکه ارتباطات موثر	R33
۱۳	۲۳،۱۰	احتمال دستیابی به سود اقتصادی زیاد در کوتاه مدت و بلند مدت	R34
۴	۲۶،۴۸	هزینه تولید مجدد دانش فنی	R35
۱۰	۲۴،۲۳	حجم سرمایه گذاری مورد نیاز	R36
۱۴	۲۳،۱۰	درآمد ها/ سود قابل اکتساب از دانش فنی	R37
۴۱	۲۱،۹۸	مدت زمان بازگشت سرمایه	R38
۴۲	۲۱،۹۸	جریان وجوه نقد آتی استارت آپ	R39
۴۳	۲۱،۹۸	نرخ رشد فروش محصول / خدمت	R40

۴۴	۲۱,۹۸	وفاداری مشتریان	R41
۴۵	۲۱,۹۸	سهام از بازار	R42
۱۵	۲۳,۱۰	تاثیر میزان رقابت بر قیمت محصول / خدمت	R43
۶	۲۵,۳۵	موقعیت انحصاری در بازار	R44
۱	۳۳,۲۳	قدرت چانه زنی مشتریان	R45

بعد محوری (داشتن مدیریت متخصص، وجود دانش و تخصص لازم نیروی انسانی، زیرساخت فناوریانه و اپلیکیشن‌های کاربردی، امنیت اطلاعات در شبکه استارت‌آپی، پشتیبانی مالی و قانونی، مالی و اقتصادی و موقعیت بازار) به عنوان محوری عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری شناسایی شدند، در نمونه مقدماتی، خبرگان تمام شاخصه‌ها را مجدد تأیید کردند.

بر اساس نتایج فرضیه سؤال دوم تحقیق و استفاده از آزمون فریدمن مشخص شد که مهمترین عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری شهر مشهد به شرح زیر است:

۱. قدرت چانه‌زنی مشتریان
۲. انعطاف در تکنولوژی و فن‌آوری
۳. استفاده از دیتاهای درست در تحلیل پیشرفت استارت‌آپ
۴. هزینه تولید مجدد دانش فنی
۵. ترکیب افراد با تخصص‌های محوری مورد نیاز در تیم تجاری‌سازی
۶. موقعیت انحصاری در بازار
۷. سطح آمادگی فناوری
۸. تکنولوژی بالای بازار پسند
۹. استفاده از دانش و اطلاعات بروز جهانی در ایده‌پردازی و اجرا
۱۰. حجم سرمایه‌گذاری مورد نیاز

بر اساس نتایج سؤال اول تحقیق، ۴۵ عامل در ۸ بعد محوری (داشتن مدیریت متخصص، وجود دانش و تخصص لازم نیروی انسانی، زیرساخت فناوریانه و اپلیکیشن‌های کاربردی، امنیت اطلاعات در شبکه استارت‌آپی، پشتیبانی مالی و قانونی، مالی و اقتصادی و موقعیت بازار) به عنوان محوری عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری شناسایی شدند. در تحقیقات گذشته [۱۵]، [۱۱]، [۵]، [۲]، [۲۱]، [۸] و [۱۱] مشخص شد که ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها و

همانطور که از جدول ۷ مشخص می‌شود مهمترین عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری شهر مشهد به شرح زیر است:

۱. قدرت چانه‌زنی مشتریان
۲. انعطاف در تکنولوژی و فن‌آوری
۳. استفاده از دیتاهای درست در تحلیل پیشرفت استارت‌آپ
۴. هزینه تولید مجدد دانش فنی
۵. ترکیب افراد با تخصص‌های محوری مورد نیاز در تیم تجاری‌سازی
۶. موقعیت انحصاری در بازار
۷. سطح آمادگی فناوری
۸. تکنولوژی بالای بازار پسند
۹. استفاده از دانش و اطلاعات بروز جهانی در ایده‌پردازی و اجرا
۱۰. حجم سرمایه‌گذاری مورد نیاز

۶- بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری در مشهد انجام شده است. تحقیق حاضر از نوع کمی و کاربردی است که به شیوه پیمایشی اجرا شده است. جامعه آماری برای بخش کیفی و تهیه پرسشنامه، تعداد ۲۰ نفر از خبرگان با تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری و دارای سابقه بودند، که تعداد آن‌ها محدود بود. برای تحقیق حاضر با توجه به ویژگی‌های جامعه آماری، شیوه نمونه‌گیری هدفمند برای جامعه کیفی در نظر گرفته شد. برای تحقیق حاضر با توجه به ویژگی‌های جامعه آماری کیفی، شیوه نمونه‌گیری برای انتخاب خبرگان، شیوه اشباع نظری در نظر گرفته شد. در این تحقیق محقق از پرسشنامه‌های محقق ساخته بر اساس تکنیک محتوی استفاده کرد، نتایج زیر به دست آمد.

بر اساس نتایج سؤال اول تحقیق و تکنیک دلفی و نظرسنجی از خبرگان مشخص شد که، ۴۵ عامل در ۸

رویکرد مدلسازی مالی ارتباط معنی‌دار وجود دارد. کسب‌وکارهای استارت‌آپی یا تنها ایده‌هایی هستند که جریان‌های درآمدی و عملیاتی بسیار اندک و یا حتی صفر دارند. حتی آن دسته از شرکت‌های نوپا که دارای جریان‌های سودآور هستند. دارای سابقه تاریخی اندکی بوده‌اند که بخش زیادی از این موارد به سرمایه شخصی و یا پس‌انداز اولیه مالک و سپس صندوق خطرپذیر و حقوق خصوصی متعاقب آن متکی بوده‌اند. بنابراین بسیاری از روش‌هایی که برای تخمین جریان‌های نقدی، نرخ رشد یا نرخ تنزیل استفاده می‌کنیم. یا مفید واقعی نمی‌شود و یا اینکه اعدادی غیر واقعی و غیر قابل فهم را ایجاد می‌کند. کمک روش‌های ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها می‌تواند ارزش حدودی یک استارت‌آپ را به دست آورد. با توجه به تفاوت موجود در فرضیات هر روش، رقم ارزش‌گذاری به دست آمده از طریق روش‌های مختلف می‌تواند متفاوت باشد. بنابراین ارزش‌گذاری دقیق یک استارت‌آپ نیازمند دانش، تخصص و تجربه برای در نظر گرفتن تمام جنبه‌های درونی استارت‌آپ، حوزه فعالیت آن، وضعیت کلان اقتصادی و ... است.

که همگی با نتایج تحقیق جاری همسو است، مهم‌ترین علت همسویی آن است که ارزش‌گذاری، که به شکل مرسوم در تأمین مالی شرکت‌ها استفاده می‌شود (مثلاً) روش جریان نقدی تنزیل شده، شیوه ضریب درآمدی و شیوه دارایی خالص، وابسته به فرضیات معین است و نیازمند اطلاعاتی است که شرکت‌های سرمایه‌پذیر اکثراً نمی‌توانند ارائه دهند، مانند اطلاعات حسابداری، به این دلیل کارا بودن آن‌ها در ارزش‌گذاری شرکت‌های فناوری محور جدید در مراحل ابتدایی گسترششان بسیار اندک است و هم سرمایه‌گذاران خطرپذیر و هم کارآفرینان سرمایه‌پذیر به دلیل واریانس و اختلاف زیادی که میان ارزش‌های ارزیابی شده از روش‌های گوناگون برای ونچرهای جدید دقیقاً مشابه وجود دارد دلسرد شده‌اند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد علیرغم اهمیت موضوع، شناخت کافی در مورد این بخش مهم وجود ندارد و شناسایی راه حل مناسب هم برای کارآفرینان و هم برای سرمایه‌گذاران لازم و ضروری است. پژوهش‌های انجام شده در زمینه ارزش‌گذاری کسب‌وکارهای نوپا بر این نکته تأکید داشته‌اند که ارزش‌گذاری چنین کسب‌وکارهایی به دلایل متعدد

امری پیچیده و دشوار است. تعیین شاخص‌های عملکردی مانند دستیابی به اهداف ملاک موفقیت استارت‌آپ‌ها است نه صرفاً درآمد باید موفقیت استارت‌آپ با درک درست از واقعیت‌های موجود در بازار، با تطابق جایگاه پیشرفت آن با شاخص سودآوری در آن مرحله بررسی شود. ضرورت تعیین اهداف بلند مدت و کوتاه مدت و برنامه‌های راهبردی، ضرورت تعیین استراتژی رشد در مرحله پیشرفت استارت‌آپ و داشتن برنامه و استراتژی‌های مختلف (رشد، بحران) نیاز پیشبرد استارت‌آپ‌ها است، یعنی باید با تطبیق و تناسب ویژگی‌های محصول با نیاز و خواسته‌های مشتری و با ظرفیت و نیاز بازار، ضرورت نیازسنجی واقعی محصول توسط افراد خبره، بررسی نیاز مشتریان یا ایجاد نیاز در مشتری با ایده‌های خلاقانه از طریق ایجاد خواسته و در مردم و برطرف کردن این خواسته، درک درست از اقدامات مورد نیاز با حضور مستقیم در بازار و ارائه راه حل درست برای مشکل، ظرفیت پذیرش و مقبولیت ایده در جامعه، بررسی آینده و فرهنگ پذیرش ایده نو و پذیرش ایده در جامعه بررسی مداوم ظرفیت پذیرش کاربر و مشتری نهایی (لزوم بررسی و تحقیقات بازار)، توجه به عادات و فرهنگ جا افتاده در اذهان مردم (مرتبط با ایده نو)، توجه به هزینه بسیار زیاد تغییر عادت در مردم در پذیرش نوآوری، لزوم تناسب اندازه بازار با هزینه‌ها، بررسی پختگی ایده‌ها و عملیاتی بودن آن‌ها، سنجش توان درامدزایی ایده و بازده کوتاه مدت، بررسی منحنی رشد ایده و مطلوبیت آن در حال حاضر، بررسی سازگاری منحنی‌های رشد محصول، صنعت و شرکت در مرحله تجاری‌سازی ایده، بررسی عدم افول ایده در دنیا، به روز بودن ایده، عدم زوال صنعت مرتبط با ایده در جهان به کار برد.

بر اساس نتایج سؤال دوم تحقیق مشخص شد که، اولویت عوامل مؤثر بر ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری شهر مشهد به ترتیب ۱- قدرت چانه زنی مشتریان ۲- انعطاف در تکنولوژی و فناوری ۳- استفاده از دیتاهای درست در تحلیل پیشرفت استارت‌آپ ۴- هزینه تولید مجدد دانش فنی ۵- ترکیب افراد با تخصص‌های محوری مورد نیاز در تیم تجاری سازی ۶- موقعیت انحصاری در بازار ۷- سطح آمادگی فناوری ۸- تکنولوژی بالای بازار پسند ۹- استفاده از دانش و اطلاعات بروز جهانی در ایده‌پردازی و اجرا ۱۰- حجم

شبکه‌های اجتماعی برای کسب و کارهای مدل کسب و کار با مشتری^۱ و لزوم شبکه‌سازی مناسب سخت‌افزاری و نرم‌افزاری.

لازم است برای استفاده از دانش و اطلاعات بروز جهانی در ایده‌پردازی و اجرا، سریعاً بررسی تناسب محصول با بازار از طریق ارائه حداقل نمونه پذیرفتنی به بازار و گرفتن فیدبک از مشتریان و بازخوردگیری سریع و آسان با نمونه محصول اولیه از بازار انجام شود. انعطاف‌پذیری پس از بازخورد محصول اولیه از عوامل بسیار مهم در موفقیت کسب و کار است.

تدوین استراتژی رشد و روش‌های خلاقانه جهت رشد و توسعه بازار، تعیین اهداف بلندمدت و کوتاه‌مدت و برنامه‌های راهبردی و داشتن برنامه و استراتژی‌های مختلف (رشد، بحران) نیاز پیشبرد هر استارت‌آپ است که باید در مراحل اولیه طرح انجام گیرد.

موسسین باید توجه کنند که برای حجم سرمایه‌گذاری مورد نیاز، برنامه‌ریزی بر اساس سنجش واقعی و درست از بازار هدف انجام شود. انتخاب درست شاخص‌های کلیدی عملکرد، توجه به بهره‌وری ایجاد شده توسط استارت‌آپ، بهبود فرایندها براساس تجارب و بازخوردها و لزوم کنترل مداوم اعداد و شاخص‌های ارزیابی در کسب و کار از عوامل بسیار مهم در موفقیت کسب و کار است.

بر اساس نتایج سؤال دوم تحقیق پیشنهاد می‌شود که برای سطح آمادگی فناوری لازم است جذب نیروی انسانی و ارزش بالاتر استارت‌آپ لازم است توجه زیادی به برنامه‌ریزی جذب منابع انسانی (انتخاب افراد کلیدی و تعیین کننده در بخش‌های اصلی و اجرایی، تناسب نیروی انسانی و ظرفیت کاری و عدم استخدام نیروی انسانی فراتر از نیاز) شود.

مدل‌های موفق استارت‌آپ‌های جهانی و استفاده از دانش و تجربه تحصیل کردگان خارج از کشور می‌تواند در فضای عدم قطعیت، انتظار زمان بازدهی را کوتاه‌تر کرده و ریسک شکست را به میزان قابل توجهی کاهش دهد و در نهایت ارزش استارت‌آپ را افزایش دهد.

سرمایه‌گذاری مورد نیاز هستند. در تحقیقات گذشته تحقیق همسو یا غیرهمسویی با این نتیجه یافت نشد، اما مهم‌ترین علت کسب این نتیجه آن است که، در اقتصاد دانش‌بنیان نقش شرکت‌های خطر پذیر بسیار حایز اهمیت بوده و این نوع شرکت‌ها اساس و بنیان اقتصادهای پیشرو را تشکیل می‌دهند. مدل‌های سنتی ارزش‌گذاری سهام و ارزیابی پروژه‌ها امکان ارزیابی دقیق این نوع پروژه‌ها را فراهم نمی‌کند، بنابراین بررسی بهترین روش‌های ارزش‌گذاری شرکت‌های نوپا و ارایه تکنیک‌ها و مدل‌های جدید ارزش‌گذاری سهام و ارزیابی پروژه‌ها، ارتقا سطح دانش فنی می‌باشد تا مدیران و کارشناسان بنگاه‌های اقتصادی و بازار سرمایه بتوانند ارزیابی دقیق از پروژه‌ها اقتصادی متعارف و خطرپذیر داشته باشند. روش‌های ارزش‌گذاری شرکت‌های نوپا و دانش‌بنیان از دو بعد مختلف بررسی و توصیف می‌شود که منجر به توسعه دانش ارزش‌گذاری شده است. اکثر شرکت‌های نوپا لازم است با توجه به بقا و پابرجایی شرکت، به نوعی مورد ارزش‌گذاری قرار گیرند.

برنامه‌ریزی در جذب نیروی انسانی، تناسب نیروی انسانی و ظرفیت کاری، عدم استخدام نیروی انسانی فراتر از نیاز، ضرورت وجود مدیر منابع انسانی، انتخاب افراد کلیدی و تعیین کننده در بخش‌های اصلی و اجرایی، استفاده صحیح و بجا از منابع انسانی و تکنولوژی، از عوامل موفقیت استارت‌آپ‌ها است که باید با دقت مورد توجه قرار گیرد.

۷- پیشنهادهای کاربردی

بر اساس نتایج سؤال اول تحقیق پیشنهاد می‌شود که با توجه به اهمیت استفاده از دیتاهای درست در تحلیل پیشرفت استارت‌آپ، قوانینی در کشور تصویب گردد که بر نحوه ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها نظارت داشته باشد و ارزیابی صحیح میزان موفقیت استارت‌آپ‌ها و کسب و کارهای نوپا را با دقت و بدون رانت و رابطه انجام دهد.

با توجه به اهمیت ترکیب افراد با تخصص‌های محوری مورد نیاز در تیم تجاری‌سازی نکات قابل توجه در مقوله فناوری اطلاعات و ارتباطات عبارتند از: توجه به بسترها و زیر ساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات موجود در کشور، خرید ترکیبی سرویس‌های سخت‌افزاری، اهمیت

1. B2C

۱- از مهم‌ترین چالش‌های هر پژوهشی دسترسی آسان به آمار و اطلاعات دقیق است.

۲- همچنین متغیرهای ناخواسته در پژوهش وجود دارد که ممکن است حاصل طرح‌ها و روش‌های ویژه‌ای باشند که در پژوهش به کار گرفته می‌شوند و غالباً به گونه‌های مختلف، اعتبار درونی و بیرونی پژوهش را به مخاطره می‌اندازند و کنترل یا حذف کامل این نوع عوامل غیرممکن است. اما به هر حال سعی پژوهشگر بر آن بود که این عوامل را حتی‌الامکان پیش‌بینی، شناسایی و تمام احتیاط‌های لازم را به‌منظور کم شدن اثرات آن‌ها بکار برد.

۳- در این پژوهش به‌منظور نتیجه‌گیری از پرسشنامه محقق ساخته دلفی استفاده گردید، اما ممکن است برخی از خبرگان منتخب محافظه‌کاری کرده و از ارائه پاسخ واقعی خودداری کرده و پاسخ غیرواقعی داده باشند که در این صورت نتایج تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

۴- این پژوهش به‌صورت مقطعی در زمان و مکان خاص انجام شده است. به این دلیل، نتیجه‌گیری درباره علیت و تعمیم آن به سایر سازمان‌ها با مأموریت‌های مختلف را دشوار می‌سازد

جهت قدرت چانه‌زنی مشتریان بایستی برنامه‌ریزی در هزینه‌های مالی و کنترل هزینه‌ها و حسابرسی دائمی در تیم از اتلاف منابع تیم جلوگیری می‌کند و بسیار ضروری است پیش‌بینی و برنامه‌ریزی مالی و فنی تا چند سال آینده انجام گیرد.

به پژوهشگرانی که قصد دارند در پژوهش‌های آینده خود به این سوژه و یا موضوعات مشابه این پژوهش بپردازند، پیشنهاد می‌شود به موارد زیر نیز توجه داشته باشند:

- تحقیق در جامعه بزرگتر کل کشور انجام شود.
- بررسی تاثیر حمایت‌های دولت در نظام ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری
- بررسی نقش دانشگاه‌ها در در نظام ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری
- مقایسه نظام ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌های مبتنی بر فناوری در ایران و خارج از کشور

۸- محدودیت‌های پژوهش

پژوهشگر در این پژوهش با محدودیت‌های خیلی زیادی درگیر بوده است. محدودیت‌های اعمال‌شده، بیانگر توانمندی پژوهش است. بخشی از محدودیت‌های این پژوهش می‌تواند این‌گونه باشد:

Quarterly, 5(18). (In persian)

5. Behboodi, o. (2019). Designing a marketing dashboard template in Iran's tourism industry. PhD Thesis, Islamic Azad University, Shahrood, Iran. (In persian)

6. Borelli, J. (2019). Rebooting journalism: how media startups overcame the business model crisis. *What can we learn from Eldiario. es and Mediapart?*.

7. Cohen, R (2016). Entry regulation as a barrier to entrepreneurship. *Financial Economics*, 82, 591-629.

8. Deddy SUSHANDOYO, RETNA AYU MUSTIKARINI KENCANASARI, EKO AGUS PRASETIO, and YOSHIYUKI MATSUURA (2022). THE INFLUENCES OF TECHNOLOGICAL CAPABILITY AND MARKET ORIENTATION TOWARD BUSINESS MODEL INNOVATIONS OF DIGITAL

منابع

1. Arab, A., Mohammad Reza, Ch., Mohammad Sharif, Sh., & Mohammad Baqer, G. (2020). Commercialization of knowledge based on the role of managerial ambidexterity in higher education. *Karafan*, 291-310, 2(18). (In persian)
2. Arbabi, P. (2017). *Valuation of startups in the field of information technology-based companies*, Master's thesis, Tehran University of Science and Culture. (In persian)
3. Ashtari Mehrjardi, A. (2018). *A social study of the factors of the emergence and decline of start-ups in the country*, Tehran: Research Center for Cultural and Social Studies. (In Persian).
4. Bandarian, R., & Mousai, A. (2015). Taking advantage of existing industries is a solution to facilitate to facilitate commercialization *Roshd Fanavar*

- <http://pareonline.net/pdf/v12n10.pdf>.
17. Hsu, Chia-Chien, and Brian A. S. (2007). The Delphi Technique: Making Sense of Consensus. *Practical Assessment, Research & Evaluation Journal*, 21 (10): 1.
 18. Keeney, S., Hasson, F., and McKenna, HP. (2001). A critical review of the Delphi technique as a research methodology for nursing. *Int J Nurs Stud*, 38(2): 195-200.
 19. Kohraei, S., & Shivai, E. (2021). Investigating the effect of the development of knowledge-based companies and innovative start-ups in science and technology parks on the growth of the regional economy in Iran. *Innovation Ecosystem*, 1(2). (In persian)
 20. Landeta J. (2006). Current validity of the Delphi method in social sciences. *Technological Forecasting and Social Change*, 73(5): 467-82.
 21. Moro Visconti, R. (2019). The Valuation of Technological Startups. *SSRN Electronic Journal*. doi:10.2139/ssrn.3533876
 22. Rahimi Klishadi, M. (2017). *An introduction to the valuation of start-ups and new businesses*, the 12th National Congress of Pioneers of Progress, Tehran. (In persian)
 23. Rahmani A, Vaziri Nezhad R, Ahmadi Nia H, Rezaeian M. (2020). Methodological Principles and Applications of the Delphi Method: A Narrative Review. *JRUMS*, 19 (5), 515-538.
 24. Tahirpur, H., & Tayibi Tolo, A. (2019) Relationship between customer relationship management (CRM) and marketing performance. *Business Management Perspective*, 1, 109-122. (In Persian)
 - STARTUPS. *International Journal of Innovation Management*, 26(2).
 9. Ellingsen, O. (2017). Commercialization within Advanced Manufacturing: Value Stream Mapping as a Tool for Efficient Learning. Norwegian University of Science and Technology, *Procedia CIRP*, 60, 374-379.
 10. Esfahanian, M. (2017). *The influence of entrepreneurial leaders on the growth of startups*, Master's thesis, Shahid Beheshti University. (In persian)
 11. Fadaei Fathabadi, M. (2016). *Identifying and prioritizing factors affecting the success of start-ups in the entrepreneurial ecosystem of Iran*, Master's thesis, Tabriz University. (In persian)
 12. Farahmand, K., Daneshvar, M., Shahnoushi, N., Ghasemi, V., & Hemmati, A. (2012). Factors affecting market development of saffron using Fuzzy Delphi. *Agricultural Economics*, 6(3), 121-143. (In persian)
 13. Faruzandeh, M., Fard, R., & Hamidzadeh, A. (2021). The application of the mixed approach in shaping the international entrepreneurial marketing model of fintechs (case study: Saderat Bank of Iran). *Business Strategies*, 18(17), 169-199. (In persian)
 14. Fini, R., Grimaldi, R., & Meoli, A. (2020). The Effectiveness of University Regulations to Foster Science-Based Entrepreneurship. *Research Policy*.
 15. Hosni, M. A., Shah Mansouri, A., & Bazaei, Q. A. (2021). Identifying the opportunities and challenges of block chain technology in the economy of industrial businesses. *Economics and Business*, 12(22). (In persian)
 16. Hsu, Ch., and Sandford, BA. (2008). The Delphi technique: making sense of consensus. Available from:

Identifying Factors Affecting the Valuation of Technology-Based Startups in Mashhad

* Hamid Heidarizad

** Amir Ghafourian Shagerdi

** Omid Behboodi

* M A Business Administration, Faculty of Administrative Sciences, Imam Reza International University, Mashhad, Iran. hdzhamid994@gmail.com

** Associate Professor of Accounting Department, Faculty of Administrative Sciences, Imam Reza International University, Mashhad, Iran. ghafourian@imamreza.ac.ir

*** Assistant Professor of Management, Attar Institute of Higher Education of Mashhad. drbehboodi@attar.ac.ir

Received: 19.11.2023

Accepted: 14.11.2024

Abstract

The aim of the current research is to identify the factors affecting the valuation of technology-based startups in the city of Mashhad. The current research is applied in terms of purpose and qualitative method in terms of type, which was done with Delphi model. The population and statistical sample of 20 professors and experts with management expertise and active in the field of start-ups were selected by purposeful sampling. The research tool was a Delphi questionnaire, whose validity was also checked and confirmed. The Delphi pattern analysis method was also used to analyze the data. At first, by studying the sources of 50 components in 8 key dimensions (having expert management, the necessary knowledge and expertise of human resources, technological infrastructure and practical applications, information security in the startup network, financial and legal support, financial and economic and market position) as factors Effective on the valuation of technology-based startups, During three Delphi stages, 45 factors finally reached the consensus of the experts and were prioritized. The most important factors affecting the valuation of technology-based startups in Mashhad include the bargaining power of customers, flexibility in technology and technology, the use of correct data in the development of startups, the cost of reproducing technical knowledge, the combination of people with core expertise needed in the business team, location Market exclusivity, technology readiness, high market-friendly technology, use of global knowledge and information in ideation and implementation, required investment volume.

Keywords: Valuation, Startup, Technology, Delphi Analysis.

Corresponding Author: Amir Ghafourian Shagerdi- Ghafourian@imamreza.ac.ir

Introduction

Technological start-ups, usually in their early years, have very limited collateral assets, which is unfavorable for traditional banking intermediaries, and this is one of the main challenges for these companies to finance their development (Moro Visconti, 2019). Valuing startups is difficult for several reasons. Because some of these are startup businesses or just ideas that have very little or even zero revenue and operational streams. Even those start-up companies that have profitable streams. The aim of the current research is to identify the factors affecting the valuation of technology-based startups in the city of Mashhad.

Methodology

The current research is applied in terms of purpose and qualitative method in terms of type, which was done with Delphi model. In most sources, the Delphi method is divided into three general categories: classic Delphi, political Delphi and decision Delphi. They describe the classic Delphi method with four main features; The anonymity of participants in Delphi allows participants to freely express their opinions without social pressure to conform to others in the group. The Delphi method of politics is often used for political and social issues. In this method, the results of previous rounds are continuously given feedback. But here the goal is not to reach consensus among experts. This point is the most important difference between Delphi politics and classic Delphi. In fact, the goal of Delphi policy is to obtain different solutions, in line with this goal, the Delphi method is used as a tool to develop opinions, and the final goal is to choose the most appropriate policy. This method includes obtaining different opinions and opinions. The Delphi method of decision is used to make decisions about social issues. Unlike the previous two types that started from an existing reality, in Delphi the decision of a decision-making group defines the existing reality (Rahmani et al, 2020). Delphi is a systematic approach in research to elicit opinions from a group of experts on a topic or a question (Hsu et al, 2008) or to reach a group consensus through a series of questionnaire rounds while maintaining the anonymity of the respondents, and feedback of opinions to panel members (Keeney et al, 2001). Delphi participants are specialists or experts or panelists. They need four characteristics: subject knowledge and experience, willingness, sufficient time to participate, and effective communication skills (Landeta, 2006). Identification of experts is an important point in Delphi, as the achievement of goals depends on the careful selection of participants. Regarding the number of experts, there is no strong and clear law about it, and their number depends on many factors. The number of participants was usually less than 50 people and mostly 15 to 20 people (Behboodi, 2019) and even in some texts the criterion is between 10 and 15 people (Hsu & Brian, 2007). In terms of the number of rounds, articles have reported 2-10 rounds (Fray and Burr, 2001), but the classic Delphi included four rounds, which researchers usually shorten to two to three rounds to achieve their research goals (Landeta, 2006). Finally, for consensus, the consensus of the panel members and Kendall's coordination coefficient are used. The population and statistical sample of 20 professors and experts with management expertise and active in the field of start-ups were selected by purposeful sampling. The research tool was a Delphi questionnaire, whose validity

was also checked and confirmed. The Delphi pattern analysis method was also used to analyze the data.

Finding

First, to identify the factors affecting the valuation of technology-oriented startups in Mashhad, it is necessary to identify the main factors. In order to achieve this goal, a systematic review of articles, books and research backgrounds in general was conducted and a preliminary questionnaire based on the backgrounds was prepared. At this stage, by using the analysis of these texts, the initial list of factors was completed in the first stage. At first, by studying the sources of 50 components in 8 key dimensions (having expert management, the necessary knowledge and expertise of human resources, technological infrastructure and practical applications, information security in the startup network, financial and legal support, financial and economic and market position) as factors Effective on the valuation of technology-based startups, During three Delphi stages, 45 factors finally reached the consensus of the experts and were prioritized.

Conclusion: The most important factors affecting the valuation of technology-based startups in Mashhad include the bargaining power of customers, flexibility in technology and technology, the use of correct data in the development of startups, the cost of reproducing technical knowledge, the combination of people with core expertise needed in the business team, location Market exclusivity, technology readiness, high market-friendly technology, use of global knowledge and information in ideation and implementation, required investment volume.

Reference

- Behboodi, o. (2019). Designing a marketing dashboard template in Iran's tourism industry. PhD Thesis, Islamic Azad University, Shahrood, Iran. (In persian)
- Hsu, Ch., and Sandford, BA. (2008). The Delphi technique: making sense of consensus. Available from: <http://pareonline.net/pdf/v12n10.pdf>.
- Hsu, Chia-Chien, and Brian A. S. (2007). The Delphi Technique: Making Sense of Consensus. Practical Assessment, Research & Evaluation Journal, 21 (10): 1.
- Keeney, S., Hasson, F., and McKenna, HP. (2001). A critical review of the Delphi technique as a research methodology for nursing. Int J Nurs Stud, 38(2): 195-200.
- Landeta J. (2006). Current validity of the Delphi method in social sciences. Technological Forecasting and Social Change, 73(5): 467-82.
- Rahmani A, Vaziri Nezhad R, Ahmadi Nia H, Rezaeian M. (2020). Methodological Principles and Applications of the Delphi Method: A Narrative Review. *JRUMS*, 19 (5), 515-538.

تعیین‌کننده‌های تمایل به مهاجرت جوانان استان خوزستان با تأکید

بر توسعه صنعتی

* رضا رستمی سرچقا ** شهلا کاظمی پور *** محمود مشفق

* دانشجوی دکتری جمعیت‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

rezarostami5000@gmail.com

** دانشیار جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

skazemipour@gmail.com

*** دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

moshfegh@atu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۸

چکیده

مهاجرت و جابه‌جایی جمعیتی، نشان‌گر پویایی و تلاش انسان بوده و در کنار مرگ و میر و باروری یکی از سه مؤلفه اثرگذار بر رشد جمعیت‌های انسانی است. این پژوهش با هدف بررسی عوامل تعیین‌کننده مهاجرت در استان خوزستان با تأکید بر توسعه صنعتی انجام شده است و در این راستا، به مشخص کردن وضعیت و نحوه مهاجرت در استان صنعتی خوزستان پرداخته است. جامعه آماری مورد مطالعه پژوهش شامل مهاجران و غیر مهاجران استان خوزستان بر اساس داده‌های سرشماری و نمونه دو درصد در سال ۱۳۹۵ است. ماهیت این پژوهش از نوع تحقیق کمی و گذشته‌نگر بوده و روش تحلیل آن، به روش تحلیل ثانویه و توصیفی است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که میزان خالص مهاجرت همه شهرستان‌های استان خوزستان به غیر از یک شهرستان (باوی)، منفی می‌باشد. مقصد مهاجرتی قریب به ۴۴ درصد مهاجران، استان خوزستان بوده و حدود ۵۶ درصد دیگر مهاجران به سایر استان‌های کشور مهاجرت کرده‌اند. همچنین، شهرستان آبادان مهاجرت‌پذیرترین شهرستان این استان است. در ادامه، مهمترین مقصدهای مهاجرتی مهاجران استان خوزستان به ترتیب اصفهان، تهران و البرز هستند. مهمترین عوامل اثرگذار بر مهاجرتی استان خوزستان عوامل اقتصادی-صنعتی، بیکاری و در بین عوامل اجتماعی، متغیر جوانی جمعیت بوده است. رابطه بین متغیرهای مستقل با احتمال مهاجرت اعم از شهری یا روستائی بودن، شهرستان محل اقامت، نوع خانوار، رابطه با سرپرست خانوار، جنس، سن، وضع تاهل، نوع فعالیت، مدرک تحصیلی و داشتن یا نداشتن فرزند با احتمال مهاجرتی از استان خوزستان معنادار شد.

واژه‌های کلیدی: مهاجرت، مهاجرتی، عوامل اقتصادی-صنعتی، توسعه صنعتی، عوامل اجتماعی-فردی.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه و طرح مساله

محلی است [۱]. کشور ایران در طول نیم قرن اخیر با تحولات و گذار جمعیتی زیادی از قبیل گذار بیماری و مرگ و میر، گذار باروری، گذار خانواده، گذار شهری و مهاجرتی مواجه بوده است. در این میان اهمیت گذار مهاجرتی و پویایی آن افزایش یافته و به مؤلفه بسیار مهم پویایی جمعیت ایران تبدیل شده است. ایران در طول این

مهاجرت، در کنار مرگ و میر و باروری یکی از سه مؤلفه اثرگذار بر رشد جمعیت‌های انسانی است که امروزه به دلیل ثبات نسبی در نرخ باروری و مرگ‌ومیر، نقش آن در تغییرات جمعیتی نسبت به دو مؤلفه دیگر برجسته‌تر شده است. علاوه بر آن، مهاجرت از مهم‌ترین منابع تأمین نیروی انسانی برای بازار کار و توسعه در سطح ملی و

نویسنده عهده‌دار مکاتبات: شهلا کاظمی پور Skazemipour@gmail.com

چرخ صنعت و اقتصاد ایران و بخش اعظم درآمد کشور (حدود ۸۰٪) از این استان تامین می‌شود. با توجه به اینکه این استان پتانسیل تبدیل شدن به قطب صنعتی کشور را دارد و همچنین برنامه ریزی مسولان کشور در این راستا بوده که توسعه صنعتی و کشاورزی در این استان بوقوع بپیوندد چگونه است که با گذشت چندین دهه هنوز به توسعه صنعتی و کشاورزی با وجود دارا بودن پتانسیل توسعه یافتگی به این هدف نرسیده است؟

از این رو، در پژوهش حاضر، عوامل تعیین‌کننده مهاجرفرستی استان خوزستان بر اساس داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ با تاکید بر توسعه صنعتی مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

بنا بر سرشماری سال ۹۵ استان خوزستان در زمره استان‌های مهاجر فرست کشور قرار دارد؛ اینکه این مهاجرت‌ها بیشتر کدام قشر اجتماعی را در بر می‌گیرد و هر قشری به چه عللی اعم از اقتصادی، سیاسی و اجتماعی دست به مهاجرت می‌زند و چه پیامدهایی به دنبال دارد نیازمند بررسی جدی است. در مجموع این میزان از مهاجرت در جامعه‌ای چون استان خوزستان به لحاظ میزان و نرخ رشد آن یک مساله اجتماعی جدی است که نیاز به بررسی عمیق از زوایای مختلف دارد.

بر اساس سرشماری مرکز آمار ایران جمعیت استان خوزستان سال ۸۵ برابر با ۴۲۷۴۹۷۹ نفر، سال ۹۰ برابر با ۴۵۳۱۷۲۰ نفر و سال ۹۵ جمعیت این استان ۴۷۱۰۵۰۹ نفر میباشد، همچنین طبق آمار مرکز ثبت احوال کشور آمار متولدین استان خوزستان در سال ۹۰ تعداد ۱۰۲۵۰۷ تولد، سال ۹۵ تعداد ۱۱۳۹۵۳ تولد میباشد، تعداد فوت شدگان سال ۹۰ تعداد ۲۱۲۲۲ فوتی و سال ۹۵ تعداد ۲۰۵۵۶ فوتی می‌باشد. با توجه به جدول ماتریس سال ۹۰، تعداد خالص مهاجرین وارد شده به استان ۶۰۵۲۱ نفر و تعداد مهاجرین خالص خارج شده یا برون کوچی استان ۱۱۴۴۹۳ نفر و ماتریس سال ۹۵، تعداد خالص مهاجرین وارد شده به استان ۵۳۶۳۲ نفر و تعداد مهاجرین خالص خارج شده یا برون کوچی استان ۱۳۵۴۹۱ نفر می‌باشد.

بر اساس داده‌های فوق نرخ مهاجرپذیری و مهاجرفرستی استان خوزستان شامل نرخ درون کوچی یا مهاجرپذیری ۱/۱۴ و در مقابل نرخ برون کوچی یا مهاجرفرستی ۲/۸۸ بوده است. بر همین اساس، روند

نیم قرن جابه‌جایی‌ها و حرکات مهاجرتی گسترده‌ای را در ابعاد داخلی تجربه کرده است. این جابجایی‌ها رشد جمعیت منطقه‌ای و نیز ساختار اجتماعی و جمعیتی را تحت تأثیر قرار داده است [۲]. از این‌رو، بررسی تحولات مهاجرپذیری و مهاجرفرستی استان‌های کشور از ضرورت و اهمیت قابل توجهی برخوردار است.

مهاجرت نه تنها به عنوان یک پدیده، بلکه به عنوان یک فرایند (واقعه‌ای که اتفاق آن به دلیل بستر و موقعیتی است که مردم در آن زندگی می‌کنند) از عوامل متعدد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نشأت گرفته است. به این دلیل، علل و انگیزه‌های مهاجرت را می‌توان از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار داد [۳]. این خصوص، توجه به عوامل تأثیرگذار بر تحولات مهاجرتی در استان خوزستان از اهمیتی دو چندان برخوردار است. چرا که طی چهار دهه اخیر (از ۱۳۵۰ تا ۱۴۰۰ به غیر از دهه ۱۳۷۵-۱۳۶۵) استان خوزستان جزو سه استان اول کشور به لحاظ مهاجرفرستی بوده است [۴].

خوزستان، سرزمین رودها و تمدن‌های کهن، منطقه نفت خیز جنوب و یکی از بزرگ‌ترین نمادهای توسعه صنعتی ایران، در طول تاریخ پر فراز و نشیب چندین هزار ساله خود بستر اتفاقات تلخ و شیرین زیادی بوده است. شرایط ویژه خوزستان، این استان را به شاه‌رگ حیاتی اقتصاد کشور تبدیل کرده است. بزرگ‌ترین میادین نفت و گاز خاورمیانه و جهان، صنایع پتروشیمی، تاسیسات فولاد و ذوب آهن، مزارع کشت و صنعت، دسترسی به آب‌های آزاد و بین‌المللی، رودخانه‌های پرآب کارون، کرخه، دز و ... همگی ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایی هستند که در کمتر استانی از کشور نظیر آن را می‌توان یافت. پالایشگاه آبادان، مرکز صنایع پخش نفت و گاز خوزستان، پتروشیمی بندر امام، پتروشیمی ماهشهر، گروه ملی صنعتی فولاد ایران، شرکت فولاد خوزستان و سایر صنایع مانند کارخانه آرد اهواز و شرکت کشت و صنعت نیشکر هفت‌تپه، تنها مثال‌هایی از صنایع بزرگ این استان هستند. صنایع کوچک و کارگاه‌های نجاری، آهنگری و ... متعددی نیز در این استان مشغول فعالیت هستند.

۱. در دهه ۱۳۶۵-۱۳۷۵ به دلیل بازگشت مهاجرین جنگ تحمیلی، استان خوزستان مهاجرپذیر بوده است (هاشمی، ۱۴۰۰: ۱).

سوالی که در اینجا مطرح می‌باشد این است که وضعیت مهاجر فرستی استان خوزستان با توجه به شاخص‌های توسعه، توسعه انسانی، توسعه اقتصادی و اجتماعی، بیکاری و رشد جمعیت به چه صورت می‌باشد؟ و بر همین اساس مهمترین سؤالات ما به شرح ذیل است:

- ۱) وضعیت مهاجر فرستی در شهرستان های استان خوزستان طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۹۰ چگونه بوده است؟
- ۲) عوامل اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی چه رابطه ای با مهاجر فرستی شهرستان های استان دارند؟

۲- مبانی نظری

در باب مهاجرت نظریات گوناگون و در عین حال بی‌شماری بیان شده است، برخی نظریات بر عوامل مهاجرت نظیر کارکرد نظام اجتماعی و سیاسی، اجتماعی و اقتصادی تاکید دارند، برخی به تأثیرات مهاجرت بر مقصد و مبدا و مهاجران تاکید کرده و برخی دیگر نظریات مربوط به توسعه یا عدم توسعه و اقدام به مهاجرت می‌باشد را مورد بررسی قرار داده‌اند. در میان نظریات مهاجرت برخی به اختصار ذکر می‌شود:

۳- نظریه کارکرد گرایان

تاکید این نظریه بیشتر بر دلایل یا عوامل ایجاد مهاجرت و همچنین اثرات ناشی از روند مهاجرت می‌باشد. بر اساس اعتقاد کارکرد گرایان هر فرد در جامعه یا نظام اجتماعی که در آن زندگی می‌کند، نیازهای اجتماعی دارد که هر زمان احساس کند در آن جامعه یا نظام اجتماعی برآورده نخواهد شد، بنابراین جهت برآوردن این نیازها اقدام به مهاجرت می‌نماید، به عبارتی این اقدام به مهاجرت جهت هماهنگی بین نیاز و امکان بدست آوردن آن نیاز می‌باشد و این عمل ممکن است از طرف فرد یا جامعه و یا هر دو آنها انجام گیرد. کارکرد گرایان مهاجرت را برای هر جامعه امری الزامی و مثبت می‌دانند، چرا که در روند مهاجرت از طرفی فرد مهاجر خود را با شرایط و تغییرات تطابق داده و از طرف دیگر امر مهاجرت جامعه را به حالت تعادل می‌رساند، بنابراین مهاجرت را امری مثبت تلقی می‌کنند که بواسطه آن جامعه از عدم تعادل رهایی یافته، همچنین فرد از آسیب‌های اجتماعی نجات یافته و برابری اجتماعی در جامعه برقرار می‌شود. علاوه بر دلایل مهاجرت، کارکرد گرایان اثرات مهاجرت را بر مقصد، مبدا مهاجرت و خود

مهاجر فرستی استان خوزستان در سال ۱۳۹۰ میزان ۲/۵۳ در هزار بوده که در سال ۹۵ به نرخ ۲/۸۸ در هزار رسیده است.

این استان از جنوب با خلیج فارس و از غرب با کشور عراق هم مرز است. استان‌های بوشهر در جنوب شرق، کهگیلویه و بویراحمد و چهارمحال و بختیاری در شرق، لرستان و ایلام در شمال آن واقع شده‌اند. هم جوارری با استان‌های یاد شده تأثیر زیادی در خصوصیات فرهنگی، تاریخی و پیوند میان اقوام آن‌ها داشته است. این استان دارای ۲۷ شهرستان با نام‌های آبادان، آغاچاری، امیدیه، اندیکا، اندیمشک، اهواز، ایذه، باغملک، باوی، بندر ماهشهر، بهبهان، حمیدیه، خرمشهر، دزفول، دشت ازادگان، رامشیر، رامهرمز، شادگان، شوش، شوشتر، کارون، گتوند، لالی، مسجد سلیمان، هفتکل، هندیجان و هویزه بوده که هر یک دارای بخش‌های متعددی نیز هستند. طبق آخرین سرشماری عمومی سال ۱۳۹۵ نفوس و مسکن جمعیت استان حدود ۴۷۱۰۵۰۹ نفر بوده است که بیش از ۶ درصد جمعیت کشور را شامل می‌شود که از این تعداد، ۷۱ درصد در شهرها و ۲۹ درصد در مناطق روستایی ساکن بوده‌اند. مهاجرت، پدیده‌ای رایج در استان خوزستان بوده و هست که در مقیاس‌های مختلف به ویژه بین استانی و درون استانی صورت می‌پذیرد [۵]. در این رابطه، چهار شهرستان این استان (مسجد سلیمان، ایذه، اندیمشک و باغملک) در مقایسه با سایر شهرستان‌های این استان نرخ مهاجر فرستی بالاتری دارند. مسجد سلیمان، یکی از شهرستان‌های استان خوزستان واقع در شمال این استان بوده که جمعیت آن در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۱۳۴۱۹ نفر جمعیت داشته است. ایذه، شهرستان دیگری واقع در شرق مسجد سلیمان و شمال شرق استان خوزستان است که در سال ۱۳۹۵ ۱۹۸۸۷۱ نفر جمعیت داشته است. اندیمشک، شهرستان دیگری واقع در شمال غربی‌ترین نقطه استان خوزستان و در سمت چپ دزفول و بالای شوش قرار گرفته است. این شهرستان در سال ۱۳۹۵ دارای ۱۷۱۴۱۲ نفر جمعیت بوده است. باغملک نیز، شهرستان دیگری در استان خوزستان است که جنوب ایذه، شمال رامهرمز و شرق استان خوزستان قرار دارد و جمعیت آن در سال ۱۳۹۵ برابر ۱۰۵۳۸۴ نفر بوده است [۶].

و نوعی عدم تعادل منطقه‌ای را به وجود می‌آورد. این امر، باعث مهاجرت و جابه‌جایی نیروی کار از مناطق روستایی محروم به سوی مناطق شهری پیشرفته می‌گردد.

«پل‌سینجر»^۱ یکی دیگر از نظریه‌پردازان این دیدگاه، دو مجموعه عوامل مربوط به مبدأ را که باعث مهاجرت می‌شوند از هم متمایز می‌کند، این دو مجموعه عبارتند از:

الف) عوامل رکودی، این عوامل زمانی رخ می‌دهد که جمعیت روستایی به دلیل بهبود نسبی وضع بهداشت و درمان، رشدی بیش از تولیدات کشاورزی داشته باشد و لذا نیروی کار اضافی به وجود می‌آید. این نیروی کار به علت نبود اشتغال در روستاها به سوی شهرها مهاجرت می‌نمایند.

ب) عوامل تغییردهنده، اما تغییردهنده موقعی موثرند که روش‌های تولید سرمایه‌داری مدرن در مناطق روستایی نفوذ کرده باشد و باعث تغییر شیوه‌ها و تکنیک‌های تولید گردد. در اینجا هدف، افزایش بهره‌وری کار از طریق صنایع سرمایه‌بر است و بنابراین تعداد شاغلین را کاهش داده، سبب مهاجرت نیروی کار اضافه موجود در روستاها می‌گردد.

به طور خلاصه در نظریات وابستگی، مهاجرت امری اجباری است که بر اساس عدم توسعه یک محیط (روستا) نسبت به محیط دیگر (شهر) و وابستگی غیر سرمایه‌داری به بخش سرمایه‌داری به وجود می‌آید و یک امر کاملاً استثماری و ادامه آن باعث گسترش هر چه بیشتر توسعه نیافتگی می‌گردد [۹].

۵- نظریه مهاجرت مایکل تودارو

مایکل تودارو از صاحب‌نظران مسائل اقتصادی می‌باشد که با تاکید بر اقتصاد، مهاجرت در کشورهای جهان سوم را مورد بررسی قرار داده است. به نظر او مهاجرت پدیده‌ای اقتصادی بوده و فرد با بیکاری تصمیم به مهاجرت می‌گیرد [۱۰]. مهاجران با وجود آگاهی از میزان بالای بیکاری در شهرها و بدلیل درآمد پایین در روستا در مقایسه با دستمزد مورد انتظار در شهرها همچنان به مهاجرت روی می‌آورند، دستمزد مورد انتظار یعنی دستمزدی که فرد در شهر می‌تواند احتمالاً بدست بیاورد ضرب در فرصت‌هایی که برای بدست آوردن آن دستمزد دارد، مثلاً اگر فردی در روستا ماهیانه یک میلیون تومان درآمد دارد ولی در شهر می‌تواند ماهیانه دو

مهاجر نیز مورد بررسی قرار داده و اعتقاد دارند جامعه مقصد در ابتدا مهاجر را در خود جذب کرده و به مرور زمان مهاجر را با جامعه مقصد هماهنگ می‌سازد، و پس از مدتی فرد مهاجر را همچون دیگر افراد جامعه و تطبیق او با ویژگی‌های آن سیستم یا نظام می‌پذیرد [۷].

۴- نظریه وابستگی یا عدم توسعه

این مدل در دیدگاه تضاد یکی از دیدگاه‌های جامعه‌شناختی تبیین مسائل اجتماعی نضج گرفت. در دیدگاه تضاد جامعه عرصه تضادها و مبارزات طبقاتی است و متغیرهایی مانند روابط حاکمیت، تقسیم کار، توزیع نابرابر امکانات اقتصادی و تغییرات و دگرگونی‌های اساسی (انقلاب‌ها) مورد بحث قرار می‌گیرند. در دیدگاه تضاد تبیین پدیده‌ها و مسائل اجتماعی در مقیاس کلان (نظام‌های سیاسی اجتماعی) است.

بنابراین در تعیین فرایند مهاجرت، لازم است نخست به مسئله عدم توسعه توجه نمود، زیرا در این راستا است که روابط نابرابر ساختی و مکانی بین بخش‌های مختلف جامعه مد نظر قرار می‌گیرد. این نظریه پردازان توسعه نیافتگی را عامل اصلی مهاجرت در نظر گرفته و با توجه به همین عامل، مهاجرت را مورد بررسی قرار می‌دهند. به اعتقاد آنها، مهاجرت و توسعه نابرابر باهم در ارتباط هستند، به عبارتی عدم توسعه عامل مهاجرت می‌باشد و هر چه این توسعه نیافتگی شدت داشته باشد به همان میزان مهاجرت نیز افزایش می‌یابد، فراوانی مشاغل در شهرها و دیگر جاذبه‌های شهر و عوامل دافعه مبداء، شهرها را به مامنی رویایی برای روستاییان بیکار تبدیل کرده و آنان را به مهاجرت ترغیب می‌سازد، بنابراین مهاجرت معلول توسعه نابرابر بوده و از جهتی همین مهاجرت باعث گسترش نابرابری می‌شود، با توجه به همین امر باید در بحث مهاجرت به عامل توسعه یافتگی توجه نمود و در بخش‌های هر جامعه نابرابری‌های مکانی و ساختی آن جامعه را در نظر گرفت [۸].

یکی از ایده‌های مطرح شده در این دیدگاه روابط مرکز پیرامون، در امر توسعه کشورهای توسعه نیافته است که توسط «سمیرا امین» ارائه شده است. کشورهای سرمایه‌داری وضعیت مسلط (مرکز) و کشورهای توسعه نیافته وضعیت تحت سلطه (پیرامون) را دارند. این وضعیت در ساختار داخلی کشورها نیز تأثیر گذاشته و سبب به وجود آوردن قطب‌های پیشرفته و توسعه نیافته سرمایه‌داری (معمولاً در شهرها) و مناطق توسعه نیافته (معمولاً روستاها) گشته است

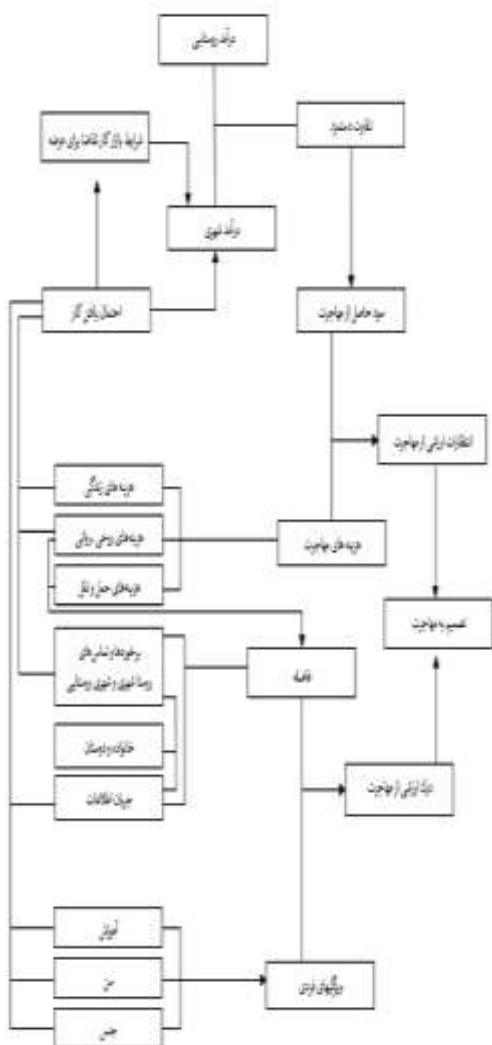
1. Paul Singer

شکل ۱. عوامل مؤثر بر شکل‌گیری مهاجرت از دیدگاه پائول شاو [۱۳].

شفر^۲ (۱۹۹۳) نیز، دلایل و عوامل مهاجرت را به صورت مدل زیر نشان داده است [۱۴].

شکل ۲. عوامل مؤثر بر شکل‌گیری مهاجرت از دیدگاه شفر [۱۴].

راجان^۳ (۲۰۲۱)، در مقاله‌ای به مطالعه تأثیر کووید-۱۹ بر مهاجرت داخلی، بازارهای کار و شهرنشینی در هندوستان

میلیون و پانصد هزار تومان درآمد داشته باشد و ضریب بیکاری در شهر بیست درصد باشد یعنی از هر ده نفر هشت نفر می‌توانند کار پیدا کنند، بنابراین درآمد مورد انتظار هشت دهم در آمد شهر یعنی از دو میلیون و پانصد هزار تومان، دو میلیون تومان بدست می‌آورد، پس مهاجرت امری منطقی و به صرفه برای آنان در نظر می‌آید و اقدام به مهاجرت صورت می‌گیرد و تا زمانی که ضریب بیکاری در شهر افزایش زیادی نیابد این مهاجرت همچنان ادامه می‌یابد [۱۱].

۶- نظریه‌های اقتصادی جاذبه و دافعه

نظریه‌های اولیه در باب تحرکات جغرافیایی انسان به نام مدل های جاذبه و دافعه در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم ارائه گردید، در این مدل‌ها نظریه پردازان عمدتاً به دو دسته تقسیم می‌شوند، دسته اول که تاکید آنها بر عوامل دافعه مبداء می‌باشد و دسته دوم که بر عوامل جاذبه در مقصد تاکید دارند. این نظریه پردازان معتقدند که عوامل اقتصادی نامناسب یا به عبارتی دافعه یک نقطه یا مکان جغرافیایی باعث می‌شود افراد آن منطقه یا مکان را به قصد دست یابی به شرایط بهتر ترک نموده و به مهاجرت دست بزنند بنابراین دست یابی به شرایط اقتصادی و اجتماعی بهتر دلیل مهاجرت عنوان می‌شود [۱۱].

۷- مبانی تجربی تحقیق

مقالات و کتاب‌های زیادی در باب مهاجرت وجود دارد که از بیان دوباره آنها خودداری می‌کنیم اما مطالعات و پژوهش‌های متعددی در زمینه مهاجرت ارائه شده بطوریکه این تحقیقات تا حدود زیادی بر یافته‌های تجربی حاکم است که نشان می‌دهند چگونه شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر مهاجرت تأثیرگذار هستند. در این قسمت، به اختصار چند نمونه از مطالعاتی که در این حوزه صورت گرفته بیان می‌گردد. پائول شاو^۱ (۱۹۷۵)، به طور کلی انتظارات و توقعات مطابق با شیوه زندگی را به عنوان عامل مهاجرت مطرح نموده است هر چند وی به طور مشخص بیان نکرده است که منظور وی از توقعات چیست و چه عواملی توقعات افراد را در خصوص مهاجرت پوشش می‌دهند، ولی مدلی به صورت شکل زیر ارائه نموده است [۱۲].

2. Shefer
3. Rajan

1. Paul Shaw

مهاجرت در مقطع تحصیلات دانشگاهی و عالی نیز، به طور روزافزونی در حال افزایش است و مطالعات نشان می‌دهد که بین تحرک اجتماعی که یکی از پارامترهای مهم آن ارتقاء سطح تحصیلات است و تحرک مکانی و مهاجرت همبستگی وجود دارد [۱۷].

در خصوص روند مهاجرت نیز مطالعاتی وجود دارد که روند پژوهی مهاجرت استان کردستان یکی از آنهاست. رحیمی، واعظی و باکویی (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای به بررسی و تحلیل روند مهاجرت و عوامل مؤثر بر آن در شهرستان هریس پرداخته‌اند. در این پژوهش چنین بیان شده که در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران، مهاجرت از روستا و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ در زمره مهم‌ترین مسائل اجتماعی و اقتصادی قرار دارد. در شهرستان هریس نیز میزان این مهاجرت‌ها در سالیان اخیر افزایش قابل توجهی داشته است و در همین راستا، این تحقیق به بررسی و تحلیل وضعیت مهاجرت و عوامل مؤثر بر آن در شهرستان هریس پرداخته است. روش این پژوهش تحلیلی-توصیفی است و برای بررسی و تحلیل موضوع از اطلاعات میزان مهاجرت در سرشماری‌های عمومی و اطلاعات خانه‌های بهداشت و مراکز بهداشتی-درمانی بهره گرفته شده است. همچنین، برای ارزیابی وضعیت و عوامل اصلی مهاجرت از روش‌های کمی (تحلیل عاملی اکتشافی) استفاده شده است. نتایج این ارزیابی حاکی از آن است که شهرستان هریس مهاجرفرستی شدیدی را در بین شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی داشته است. به گونه‌ای که خالص مهاجرتی این شهرستان در دو دهه گذشته از ۶۰۱۲- نفر در دوره ۱۰ ساله ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵، به حدود ۱۲۳۶- نفر در دوره ۵ ساله ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ و ۳۵۸۹- نفر از ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ رسیده است. نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان‌دهنده این است که عامل اقتصادی با مقدار ویژه ۴/۵۱ به تنهایی قادر است ۲۸/۶۴٪ واریانس را تبیین کرده و بیشترین تأثیر را در مهاجرت از این شهرستان داشته است و بعد از آن به ترتیب، عامل فرهنگی اجتماعی، عامل طبیعی و زیست‌محیطی و اداری و خدماتی، بیشترین تأثیر را داشته است. با توجه با آمار و ارقام، میزان مهاجرت‌ها به مرور زمان بیشتر شده که در صورت عدم برنامه‌ریزی مناسب، باعث مشکلات زیادی در سطح شهرستان و شهرهای مقصد خواهد شد.

پرداخته است. در این پژوهش چنین بیان شده که پاندمی کووید-۱۹ در سطح جهانی، معضلات و نابسامانی‌های اقتصادی گسترده‌ای ایجاد کرده است. هندوستان از جمله کشورهایی است که به شدت با این بیماری به چالش کشیده شده است. قرنطینه و تعطیلی فعالیت‌های اقتصادی، باعث از دست رفتن درآمد بسیاری از کارگران مهاجر در شهرها و به ویژه کارگران روز مزد شد. این مسئله در کنار هزینه بالای زندگی در شهرها، باعث بازگشت بسیاری از مهاجران داخلی که از مبدأ روستا به مقصد شهرها مهاجرت کرده بودند، به مبدأ مهاجرت خود بازگردند. به این ترتیب، نرخ شهرنشینی در این کشور، با شیب بسیار ملایم در حال کاهش است.

استوارز، سنדר و سولاک^۱ (۲۰۲۱)، در مقاله‌ای به مطالعه علل و پیامدهای مهاجرت داخلی در کشور آلمان پرداخته‌اند. این پژوهش به روش توصیفی پیمایشی انجام شده و داده‌های آن با آزمون رگرسیون تجزیه و تحلیل شده است. طبق یافته‌های این پژوهش، عوامل اقتصادی و دستیابی به شغل و درآمد پایدار و مطلوب، از علل عمده مهاجرت‌های داخلی در کشور آلمان به ویژه مهاجرت از مبدأ روستا به مقصد شهرهای بزرگ است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که افزایش قیمت مسکن در شهرهای بزرگ آلمان، باعث کاهش نرخ مهاجرت داخلی در این کشور به ویژه مهاجرت روستا شهری شده است. افزایش قیمت مسکن شهری همچنین، منجر به شکل‌گیری روند مهاجرت معکوس از جوامع شهری بزرگ و کلان‌شهرها به سمت روستاها و شهرهای کوچک با هزینه زندگی پایین‌تر شده است.

عدم وجود هماهنگی بین بخش‌های کلان، میانی و خرد، فقدان اراده سیاسی لازم برای اجرای طرح‌های آمایش سرزمین و عدم پایش برنامه‌های آمایش سرزمین و توزیع فضایی جمعیت نیز، از دیگر عوامل دخیل در شکل‌گیری مهاجرت‌های داخلی هستند [۱۵].

در باب عوامل مؤثر بر مهاجرت باید گفت امروزه، حجم جابجایی‌های جمعیتی ناشی از گسترش وسایل ارتباطی، تأثیر آن‌ها بر مناطق مهاجرفرست و مهاجرپذیر را تشدید کرده است [۱۶].

1. Stawars, Sander & Sulak

تبدیل شدن آب رودخانه‌ها به یک کالای استراتژیک قدرت و ... به چالش‌های مهم پیش روی کشورهای این منطقه تبدیل شده است.

شقایق حیدری (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «تأثیر عوامل (شوکه‌های) اقلیمی بر مهاجرت داخلی در ایران» معتقد است مسئله گرمایش جهانی و تغییرات اقلیمی به‌عنوان بزرگ‌ترین تهدید زیست‌محیطی در محافل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مطرح است که پیامدهایی چون گرم شدن زمین، کمبود بارندگی، بروز خشک‌سالی، سیل یا طوفان و کمبود آب و مواد غذایی را به دنبال دارد و منجر به آوارگی و بی‌خانمانی، بیکاری، فقر، درگیری بر سر منابع و ناامنی و درنهایت منجر به مهاجرت برنامه ریزی نشده می‌گردد.

در ادامه، برخی مطالعات به نسبت میان مهاجرت و توسعه پرداخته‌اند؛ به طوری که فرامرزیان (۱۳۹۳) در رساله‌ای با عنوان رابطه مهاجرت و شاخص‌های توسعه بر اساس سرشماری ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ به بررسی این متغیرها پرداخته است. این تحقیق نشان می‌دهد که مهاجرت‌های داخلی در سطح کلان بر اثر نابرابری‌های مکانی ناشی از نابرابری شاخص‌های توسعه بوده و در سطح خرد این مهاجرت‌ها بر اثر تصمیمات فردی و رفع نیازهای زندگی فردی می‌باشد، بعبارتی هدف این پژوهش نشان دادن اهمیت شاخص‌های توسعه بر میزان مهاجرت‌های داخلی می‌باشد، نتایج نشان می‌دهند که شاخص‌های توسعه بیشترین و قدرتمندترین عوامل مهاجرپذیری هر استان بوده است و چنانچه هر استانی از مولفه‌های توسعه نظیر اشتغال و تحصیلات بیشتر بهره‌مند است در نتیجه میزان مهاجرپذیری آن استان نیز بیشتر می‌باشد.

همچنین قاسمی اردهائی و حسینی راد (۱۳۸۸) در مطالعه (سیاست‌های مهاجرت روستا - شهر و ضرورت آن با تاکید بر ایران) با استناد به داده‌های سرشماری سال‌های ۳۵ تا ۸۵ سیاست‌های مهاجرتی روستا - شهر را مورد بررسی و مطالعه قرار داده‌اند. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که سیاست‌های مهاجرت روستا - شهر به مثابه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای جامعه ایران مطرح است. سیاست‌های مهاجرت روستا - شهر در دو دسته، سیاست‌های مستقیم و غیر مستقیم قرار می‌گیرد. بر اساس ارزشیابی‌های انجام شده، سیاست‌های پیشین در این ارتباط هر یک به گونه‌ای ناکام مانده‌اند. بررسی

همچنین آقایی هیر و حکیمی (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای به مطالعه و تحلیل شبکه مهاجرت‌های بین استانی در ایران (۹۰-۱۳۸۵) پرداخته‌اند. در این پژوهش، با عنایت به روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و با استفاده از نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۰)، به تحلیل شبکه و تحلیل شاخه درختی مهاجرت‌های بین استانی پرداخته شده است. نتایج تحلیل‌های انجام یافته به صورت نمودارهای تحلیلی ارائه شده و حاکی از وجود چند خوشه اصلی در مهاجرت‌های بین استانی است که با میزان جریان متفاوتی شکل گرفته و در نهایت، به شاخه اصلی (استان‌های تهران و البرز) می‌پیوندند. بعلاوه، برخی استان‌ها توانسته‌اند نقش منطقه‌ای قابل توجهی در جذب مهاجر از استان‌های همجوار ایفا نمایند که شامل استان‌های البرز، اصفهان، آذربایجان شرقی، بوشهر و خراسان رضوی است.

ولی الله رستمعلی زاده (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «مروری بر مهاجرت‌های داخلی در ایران با تأکید بر عوامل زیست محیطی» معتقد است مهاجرت داخلی همواره با فرایند توسعه در درون کشورها اتفاق می‌افتد. افراد از مناطق با توسعه پایین و وضعیت اقتصادی و معیشتی و اجتماعی پایین تر به سمت مناطق با توسعه بالا و وضعیت اجتماعی و اقتصادی بهتر حرکت می‌کنند. در این میان یکی از عوامل مهاجرت در ایران تأثیرات زیست محیطی است که به دلیل موقعیت جغرافیایی ایران و قرار گرفتن کوه‌های زاگراس و البرز در مسیر حرکت ابرهای باران زا زمینه خشکسالی در مناطق مرکزی ایران را فراهم می‌نماید.

سروش فرشچین (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «مخاطرات و مهاجرت‌های زیست محیطی (مطالعه موردی استان سیستان و بلوچستان)» معتقد است بحران آب، وجود ریزگرد و کیفیت هوا، تخریب منابع طبیعی و محیط‌زیست، کاهش بارندگی و ... به صورت عام جزو مخاطرات زیست محیطی قلمداد می‌شوند که از یک سو به عواملی چون گرمایش زمین و تغییرات اقلیمی در سطح فراملی و توسعه ناپایدار در سطح ملی مربوط می‌شود. نگرانی‌های زیست‌محیطی در حوزه خاورمیانه از این قانده مستثنی نیست و چه بسا با شدت بیشتری در حال وقوع است. به طوری که عواملی چون شدت تغییرات اقلیمی در مناطق خشک، افزایش جمعیت، تغییر در الگوی زندگی،

می‌گیرند. نامساعد بودن شرایط آب و هوایی، وضعیت امنیت اجتماعی در خیابان‌ها و مراکز عمومی، وضعیت خدمات بهداشتی و درمانی و وضعیت امکانات مربوط به گذران اوقات فراغت به ترتیب به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های عوامل اقلیمی جغرافیایی، امنیتی، خدماتی رفاهی و اجتماعی فرهنگی در مهاجرت از استان خوزستان اثرگذار هستند. این نتایج نشان دهنده اهمیت عوامل دافعه استان خوزستان نسبت به عوامل کششی استان‌های دیگر در نزد ساکنان این استان است [۱۸].

۸- نقد و بررسی مبانی تجربی

بارانی (۱۳۹۹)، در پژوهش خود بیان کرده که مجموعه‌ای از عوامل زیست محیطی نظیر خشکسالی و مشکلات اقتصادی ناشی از آن، اعم از بیکاری در مناطق روستایی، درآمد ناچیز در روستاها و فقر روستاییان از مهم‌ترین دلایل بروز مهاجرت روستا شهری به ویژه در روستاهای مرزی کشور در شرایط اقلیمی گرم و خشک است. رحیمی و همکاران (۱۳۹۸) نیز، عوامل اقتصادی را به عنوان مهم‌ترین محرکه‌های مهاجرت بین استانی قلمداد کرده و بعد از آن، مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی اجتماعی، عامل طبیعی و زیست محیطی و اداری و خدماتی را پیش‌بینی کننده مهاجرت بین استانی در ایران می‌داند. جهان مهین و کریمی (۱۳۹۷)، همچون بارانی (۱۳۹۹)، وجود خشکسالی و تنگناهای زیست‌محیطی را عامل اصلی مهاجرت دانسته که به طور مستقیم (سختی‌ها و دشواری‌های زندگی در محیط کم‌آب) و غیر مستقیم (اثرگذاری بر اشتغال و درآمد، وضعیت اقتصادی، توان اقتصادی برای تأمین امکانات رفاهی، آموزشی، بهداشتی- درمانی و...) منجر به افزایش مهاجرت داخلی به ویژه از مناطق کم آب مرکزی و شرقی، به سمت مناطق شمالی و غربی می‌شود. آقایی‌هیرو و حکیمی (۱۳۹۶)، روند مهاجرت‌های بین استانی در ایران را مطالعه کرده و چند خوشه اصلی را در این زمینه شناسایی کردند که همگی به شاخه اصلی (استان‌های تهران و البرز) خاتمه می‌یابند؛ بدین معنا که مهاجران از هر نقطه کشور حرکت کرده و پله پله به سوی این دو استان جریان می‌یابند. در پژوهش مهدویان و اسفندیاری (۱۳۹۵)، عوامل اقتصادی و معیشتی، به عنوان مهم‌ترین عوامل شکل‌دهنده به مهاجرت‌های داخلی به ویژه مهاجرت‌های روستا شهری

ریشه‌های عدم موفقیت سیاست‌های مهاجرت روستا - شهر نشان می‌دهد که در تدوین این سیاست‌ها، باید به حقوق افراد، ابعاد اجتماعی و زیست محیطی، نوع و علل مهاجرت و هماهنگی سیاست‌های مهاجرتی با سایر سیاست‌های حکومتی توجه شود.

در این میان یافته‌های پژوهش‌های متعدد در راستای شناسایی عوامل اثرگذار بر تمایل به مهاجرت از استان خوزستان حاکی از آن است که در بین عوامل پنج‌گانه شناسایی شده، عامل اقتصادی بیشترین تأثیر را دارد.

همچنین، در میان مؤلفه‌های اقتصادی، ضریب تأثیر بیکاری بر تمایل به مهاجرت از شهرها و روستاهای این استان بیشتر از سایر مؤلفه‌ها می‌باشد. به عبارتی ضریب این متغیر نشان می‌دهد که بیکاری در استان خوزستان از فاکتورهای اصلی اثرگذار بر مهاجرت از این استان محسوب می‌شود [۱۸].

شهبیری (۱۳۹۶) و رفیعی و همکاران (۱۳۹۶) نیز، در پژوهش‌ها و مطالعات جداگانه پیرامون علل مهاجرت درون و برون استانی خوزستان نشان داده‌اند که انگیزه اصلی اکثر مهاجرت‌های درون و برون استانی در استان خوزستان، جستجوی کار یا کار بهتر بوده است. همچنین بر اساس نتایج سرشماری مرکز آمار ایران در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵، علل جستجوی کار و جستجوی کار بهتر، تأثیرگذارتر از علل دیگر بر مهاجرت از استان خوزستان به سایر نقاط کشور بوده است.

اثرگذاری عامل اقتصادی و خصوصاً بیکاری و درآمد پایین بر تمایل به مهاجرت افراد از استان خوزستان به سایر نقاط کشور، دال بر تأیید نظریه مهاجرتی نئوکلاسیک است که بر تفاوت در دستمزدها و شرایط اشتغال بین مناطق تأکید می‌کند و در کل، حرکت‌های مهاجرتی را یک تصمیم فردی و عقلایی می‌داند که با هدف حداکثرسازی درآمد انجام می‌گیرد. همین عامل منجر به مهاجرت از نواحی با درآمد پایین به نواحی با درآمد بالا می‌شود که در آن فرد بهره‌ورتر و دارای دستمزد بالاتر است؛ بنابراین عوامل مؤثر بر مهاجرت استان خوزستان با نظریه مهاجرتی نئوکلاسیک در یک راستا است.

همچنین، عوامل اقلیمی جغرافیایی و امنیتی به ترتیب بعد از عامل اقتصادی بیشترین تأثیر را بر مهاجرت از استان خوزستان داشته‌اند و عوامل خدماتی رفاهی و اجتماعی فرهنگی به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار

همانگی سیاست‌های مهاجرتی با سایر سیاست‌های حکومتی توجه شود. در تحقیق مشفق و احمدی (۱۳۸۵)، مطالعه در مورد کارگران مهاجر و نحوه آسیب‌پذیری این مهاجران پرداخته شده است، در تحقیق کاظمی‌پور (۱۳۸۵)، به این نتیجه رسیده که بیشترین عامل دافعه مبداء کمبود تسهیلات رفاهی و تفریحی بوده و عامل بعدی که باعث گرایش به سکونت در شهر تهران شده تجربه اقامت در تهران بوده است، شبکه مهاجرت در نظر او کم اثر ترین مورد بر مهاجرت یا تمایل به مهاجرت را دارد و هزینه‌های مهاجرت نیز عامل دوم و باز دارنده در مهاجرت محسوب می‌شود.

در تحقیق عطاء الهی (۱۳۸۳)، مانند تحقیق قبلی عامل جاذبه مقصد خیلی اثرگذار بوده و عوامل بعدی در اولویت‌های کمتری قرار داشتند. وی با اشاره بر عوامل جاذبه مقصد و دافعه مبداء همچنین عوامل شخصی تاکید خود بر عوامل جاذبه را نشان می‌دهد. در تحقیق احمدی (۱۳۸۳) نیز، عوامل محیطی تاثیر زیادی بر مهاجرت دارد و به عوامل فردی هم اشاره کرده که بین متغیرهای مستقل روانشناختی افراد و میزان وابستگی به خویشاوندان از قبل مهاجرت کرده و گرایش به مهاجرت رابطه معنی‌داری وجود دارد. و متغیر های دیگر در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرند.

راجان (۲۰۲۱)، معتقد است که مشکلات اقتصادی و معیشتی بزرگ‌ترین عوامل ایجاد انگیزه مهاجرت است. در این پژوهش، مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی گریبان‌گیر جوامع امروزی نظیر قرنطینه ناشی از پاندمی کووید-۱۹ و تعطیلی فعالیت‌های اقتصادی، به عنوان عامل اصلی پیدایش موج مهاجرت معکوس از شهرهای بزرگ به سوی شهرها و روستاهای کمتر توسعه یافته، معرفی شده است. چرا که این مسئله باعث از دست رفتن درآمد بسیاری از کارگران مهاجر در شهرها و به ویژه کارگران روز مزد شده و در کنار هزینه بالای زندگی در شهرها، باعث بازگشت بسیاری از مهاجران داخلی که از مبدأ روستا به مقصد شهرها مهاجرت کرده بودند، به مبدأ مهاجرت خود بازگردند. استاوارز و همکاران (۲۰۲۱) نیز، عوامل اقتصادی و دستیابی به شغل و درآمد پایدار و مطلوب را از علل عمده مهاجرت‌های داخلی به ویژه از نوع روستا شهری دانسته‌اند. هرا و بدر (۲۰۱۲) نیز، معتقدند که مهاجرت با بیکاری رابطه داشته و هر چه بیکاری بیشتر

شناسایی شده و توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال و حتی کمک‌های مالی نظیر پرداخت یارانه‌های نقدی، به عنوان راهکارهای کاهش مهاجرت داخلی پیشنهاد شده است. در تحقیق فرامرزیان (۱۳۹۳)، نشان می‌دهد که شاخصهای توسعه بر میزان مهاجرت‌های داخلی اهمیت بسزایی دارند و اثر این شاخصهای توسعه بیشترین تاثیر را بر مهاجرپذیری هر استان دارند و استان‌های که از مولفه‌های توسعه نظیر اشتغال و تحصیلات بیشتر بهره‌مند است در نتیجه مهاجرپذیرتر می‌باشند. طیفوری و همکاران (۱۳۹۲) نیز، مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی، آموزشی و اجتماعی را به عنوان مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر مهاجرت‌های بین استانی کشور معرفی کرده‌اند که منجر به مهاجرت به ویژه در قشر جوان با هدف دستیابی به شغل و درآمد بالاتر، تحصیل و دریافت امکانات آموزش عالی، و یا زندگی در محیط توسعه‌یافته‌تر، می‌گردد. در تحقیق میرزامصطفی و قاسمی (۱۳۹۲)، عوامل مؤثر بر مهاجرت بین استانی کشور در قالب یک مدل جاذبه‌ای مورد بررسی قرار گرفته و مطلوبیت ویژگی‌های جمعیتی مقصد، پایین بودن نرخ بیکاری، فاصله جغرافیایی کمتر تا مرکز کشور و پایتخت، همسایگی و نزدیکی به امکانات، تولید ناخالص داخلی و... به عنوان عوامل جذاب شهر مقصد معرفی شده که جمعیت مهاجر را از مبدأ کمتر توسعه یافته به سوی این مقاصد جذب می‌کند. در تحقیق پناهی و پیشرو (۱۳۹۰)، مشخص می‌شود که در این تحقیق عوامل فرهنگی و اجتماعی نقش کلیدی در مهاجرت جوانان روستایی به شهر را دارند، همچنین عوامل اقتصادی نیز در مراحل بعدی و کمتری تاثیرگذار بوده‌اند. شمس‌الدینی و گرجیان (۱۳۸۹) نیز، مجموعه‌ای از عوامل متعدد اقتصادی، اجتماعی و طبیعی را به عنوان محرکه‌های اساسی مهاجرت‌های داخلی به ویژه از نوع روستا شهری، معرفی کرده‌اند. مشفق (۱۳۸۹)، در مطالعه مهاجرت‌های داخلی و روند تحولات آن در کشور بیان کرده که این دسته از مهاجرت‌ها در گذشته نسبت به حال از شدت بیشتری برخوردار بوده‌اند. در تحقیق قاسمی اردهائی و حسینی راد (۱۳۸۸)، نشان می‌دهد که سیاست‌های مهاجرت روستا - شهر در دو دسته، سیاست‌های مستقیم و غیرمستقیم قرار می‌گیرد و این سیاست‌های ناکام مانده‌اند و باید به حقوق افراد، ابعاد اجتماعی و زیست محیطی، نوع و علل مهاجرت و

ثانویه انجام گرفته است. استفاده از داده‌های خام دو درصد سرشماری‌های ۱۳۹۵ مرکز آمار به همراه روش‌های پیمایشی می‌باشد.

جامعه آماری پژوهش را کلیه مهاجران استان خوزستان در فاصله سال ۹۰ تا ۹۵ اقدام به مهاجرت نموده و یا محل سکونت خود را تغییر داده‌اند تشکیل می‌دهند. در این تحقیق جامعه آماری شامل تمام مهاجرین استان خوزستان «مهاجر پذیر و مهاجر فرست» در فاصله سال ۹۰ تا ۹۵ می‌باشند.

۱۰- یافته‌ها

وضعیت مهاجرفرستی شهرستان‌های استان خوزستان طبق اطلاعات گردآوری و دسته‌بندی شده، میزان خالص مهاجرت شهرستان‌های استان خوزستان در سال ۱۳۹۵ به شرح جدول زیر است:

در نتیجه مهاجرت بیشتر بوده است. لامونیکا (۲۰۱۰) نیز، معتقد است متغیر اقتصادی نسبت به دیگر متغیرها تاثیر بیشتری بر مهاجرت دارد. لور و همکاران معتقد هستند عوامل تاثیرگذار بر مهاجرت را عواملی همچون جمعیت، میزان درآمد و عوامل جغرافیایی میدانند، دیوید کاری بر عوامل اقتصادی تاکید دارد و معتقد است افراد بخاطر امکانات بهتر از روستایی به روستایی با امکانات بهتر یا بالاتر مهاجرت میکنند، اندرسون دلیل مهاجرت به شهر را فقر در روستا میدانند، دی دهان نیز عامل معیشت را دلیل مهاجرت می‌پندارد که خود دلیل توسعه نا برابر می‌شود. در کل می‌توان گفت که عامل جاذبه مقصد و دافعه مبدا بیشترین تاثیر را در تصمیم‌گیری برای مهاجرت دارند و در این بین، عوامل اقتصادی نظیر اشتغال و کسب درآمد بستر، بزرگ‌ترین جاذبه و بیکاری و فقر، بزرگ‌ترین دافعه در مکان‌های مهاجرپذیر و مهاجرفرست هستند.

۹- روش پژوهش

با توجه به انواع پارادایم روشناسی در علوم اجتماعی، پژوهش حاضر از نوع کمی می‌باشد و به روش تحلیل

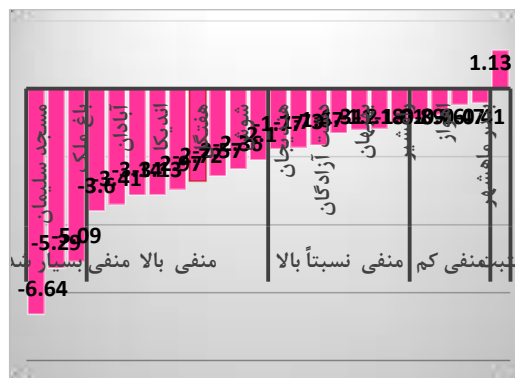
جدول ۱. میزان خالص مهاجرت شهرستان‌های استان خوزستان (۱۳۹۵)

میزان خالص مهاجرتی	جمعیت ۱۳۹۵	واردشدگان	خارج شدگان	شهرستان	سطح خالص مهاجرت
-۶/۶۴	۱۱۳۴۱۹	۲۷۶۷	۱۰۲۹۶	مسجد سلیمان	منفی بسیار شدید
-۵/۲۹	۱۹۸۸۷۱	۲۸۵۷	۱۳۳۶۹	ایذه	
-۵/۰۹	۱۰۵۳۸۴	۱۲۰۶	۶۵۷۰	باغ ملک	
-۳/۶۰	۳۷۹۶۳	۳۸۷	۱۷۵۲	لالی	منفی بالا
-۳/۴۱	۲۹۸۰۹۰	۷۳۳۸	۱۷۵۱۰	آبادان	
-۳/۱۴	۱۷۰۹۷۶	۳۶۵۳	۹۰۲۷	خرمشهر	
-۳/۱۳	۴۷۶۲۹	۲۸۵	۱۷۷۸	اندیکا	
-۲/۹۷	۱۹۲۰۲۸	۴۴۶۳	۱۰۱۵۷	شوشتر	
-۲/۷۲	۲۲۱۱۹	۵۱۷	۱۱۱۹	هفتگل	
-۲/۵۷	۱۷۱۴۱۲	۶۵۸۹	۱۰۹۹۹	اندیمشک	
-۲/۳۶	۲۰۵۷۲۰	۱۸۷۴	۶۷۲۳	شوش	
-۲/۱۰	۱۳۸۴۸۰	۳۸۱	۳۲۹۶	شادگان	
-۱/۷۷	۳۸۷۶۲	۷۴۵	۱۴۳۰	هندیجان	منفی نسبتاً بالا
-۱/۷۳	۶۵۴۶۸	۱۴۳۳	۲۵۶۴	گتوند	

-۱/۶۷	۱۰۷۹۸۹	۵۳۹	۲۳۴۰	دشت آزادگان	
-۱/۳۱	۹۲۳۳۵	۴۰۲۳	۵۲۳۵	امیدیه	
-۱/۲۰	۱۹۸۲۴۷	۷۰۳۷	۹۴۱۹	بهبهان	
-۱/۱۸	۱۱۳۷۷۶	۳۹۶۲	۵۳۰۷	رامهرمز	
-۱/۰۱	۵۴۰۰۴	۱۳۱۹	۱۸۶۳	رامشیر	
-۰/۸۹	۳۸۸۸۶	۳۳۲	۶۷۹	هویزه	منفی کم
-۰/۷۶	۱۴۶۲۲۲۵	۵۰۶۲۱	۶۱۶۶۳	اهواز	
-۰/۴۷	۴۴۳۹۷۱	۱۴۲۰۶	۱۶۳۱۴	دزفول	
-۰/۴۱	۲۹۶۲۷۱	۱۱۷۰۰	۱۲۹۲۵	بندر ماهشهر	
۱/۱۳	۹۶۴۸۴	۲۰۳۹	۹۵۰	باوئ	مثبت

نمودار ۱. میزان خالص مهاجرت شهرستان‌های استان خوزستان در سال ۱۳۹۵ را به تصویر کشیده است:

نمودار ۱. میزان خالص مهاجرت شهرستان‌های استان خوزستان (۱۳۹۵)

میزان مهاجرپذیری شهرستان‌های استان خوزستان در سال ۱۳۹۵ در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۲. میزان مهاجرپذیری شهرستان‌های استان خوزستان (۱۳۹۵)

شهرستان	واردشدگان	جمعیت سال ۱۳۹۵	میزان مهاجرپذیری
آبادان	۷۳۳۸	۲۹۸۰۹۰	۲/۴۸
اندیمشک	۶۵۸۹	۱۷۱۴۱۲	۳/۸۴
اهواز	۵۰۶۲۱	۱۴۶۲۲۲۵	۳/۴۶
ایذه	۲۸۵۷	۱۹۸۸۷۱	۱/۴۴
بندر ماهشهر	۱۱۷۰۰	۲۹۶۲۷۱	۳/۹۵
بهبهان	۷۰۳۷	۱۹۸۲۴۷	۳/۵۵
خرمشهر	۳۶۵۳	۱۷۰۹۷۶	۲/۱۴

طبق اطلاعات جدول ۱، میزان خالص مهاجرت همه شهرستان‌های استان خوزستان به غیر از یک شهرستان (باوئ)، منفی می‌باشد. در بین شهرستان‌های این استان، سه شهرستان (مسجد سلیمان، ایذه، باغ ملک) دارای میزان خالص مهاجرت منفی بسیار شدید هستند؛ نه شهرستان (لالی، آبادان، خرمشهر، اندیکا، شوشتر، هفتکل، اندیمشک، شوش، شادگان) دارای میزان خالص مهاجرت منفی بالا هستند؛ هفت شهرستان (هندیجان، گتوند، دشت آزادگان، امیدیه، بهبهان، رامهرمز، رامشیر) دارای میزان خالص مهاجرت منفی نسبتاً بالا هستند؛ چهار شهرستان (هویزه، اهواز، دزفول، بندر ماهشهر) دارای میزان خالص مهاجرت منفی کم هستند و تنها در شهرستان باوئ میزان خالص مهاجرت مثبت است.

۳/۲۰	۴۴۳۹۷۱	۱۴۲۰۶	دزفول
۰/۵۰	۱۰۷۹۸۹	۵۳۹	دشت آزادگان
۳/۴۸	۱۱۳۷۷۶	۳۹۶۲	رامهرمز
۰/۲۸	۱۳۸۴۸۰	۳۸۱	شادگان
۲/۳۲	۱۹۲۰۲۸	۴۴۶۳	شوشتر
۲/۴۴	۱۱۳۴۱۹	۲۷۶۷	مسجد سلیمان
۰/۹۱	۲۰۵۷۲۰	۱۸۷۴	شوش
۱/۱۴	۱۰۵۳۸۴	۱۲۰۶	باغ ملک
۴/۳۶	۹۲۳۳۵	۴۰۲۳	امیدیه
۱/۰۲	۳۷۹۶۳	۳۸۷	لالی
۱/۹۲	۳۸۷۶۲	۷۴۵	هندیجان
۲/۴۴	۵۴۰۰۴	۱۳۱۹	رامشیر
۲/۱۹	۶۵۴۶۸	۱۴۳۳	گتوند
۰/۶۰	۴۷۶۲۹	۲۸۵	اندیکا
۲/۳۴	۲۲۱۱۹	۵۱۷	هفتگل
۰/۸۵	۳۸۸۸۶	۳۳۲	هویزه
۲/۱۱	۹۶۴۸۴	۲۰۳۹	باوی

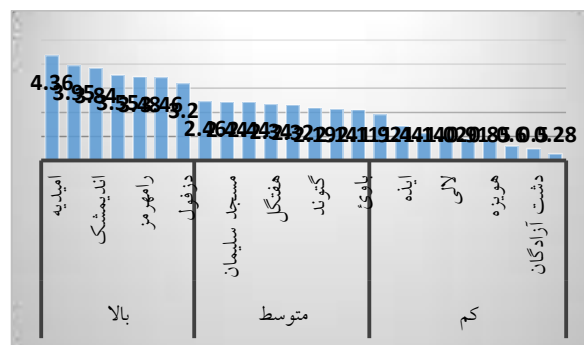
بر اساس نمودار ۲، میزان مهاجرپذیری در شهرستان‌های امیدیه، بندر ماهشهر، اندیمشک، بهبهان، رامهرمز، اهواز و دزفول در سطح بالا، میزان مهاجرپذیری شهرستان‌های آبادان، مسجد سلیمان، رامشیر، هفتگل، شوشتر، گتوند، خرمشهر و باوی در سطح متوسط و میزان مهاجرپذیری شهرستان‌های هندیجان، ایذه، باغ ملک، لالی، شوش، هویزه، اندیکا، دشت آزادگان و شادگان در سطح کم می‌باشد.

میزان مهاجرفرستی شهرستان‌های استان خوزستان در سال ۱۳۹۵ در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۳. میزان مهاجرفرستی شهرستان‌های استان

خوزستان (۱۳۹۵)			
شهرستان	خارج شدگان	جمعیت سال ۱۳۹۵	میزان مهاجرفرستی
آبادان	۱۷۵۱۰	۲۹۸۰۹۰	۵/۸۷
اندیمشک	۱۰۹۹۹	۱۷۱۴۱۲	۶/۴۲
اهواز	۶۱۶۶۳	۱۴۶۲۲۲۵	۴/۲۲

طبق اطلاعات مندرج در جدول ۲، بیشترین میزان مهاجرپذیری متعلق به شهرستان امیدیه (۴/۳۶) و کمترین میزان مهاجرپذیری متعلق به شهرستان شادگان (۰/۲۸) می‌باشد. این شهرستان‌ها را بر اساس میزان مهاجرپذیری می‌توان در سه دسته مهاجرپذیری کم (۰ تا ۲)، مهاجرپذیری متوسط (۲ تا ۳) و مهاجرپذیری بالا (۳ تا ۵) سطح‌بندی نمود. نمودار ۲، سطح‌بندی میزان مهاجرپذیری شهرستان‌های استان خوزستان در سال ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد:

نمودار ۲. سطح‌بندی میزان مهاجرپذیری شهرستان‌های استان خوزستان (۱۳۹۵)

بر اساس نمودار ۳، میزان مهاجرفرستی در شهرستان‌های مسجد سلیمان، ایذه، اندیمشک و باغ ملک در سطح خیلی زیاد، میزان مهاجرفرستی شهرستان‌های آبادان، امیدیه، شوشتر، خرمشهر، هفتگل، بهبهان، راهرمز، لالی، بندر ماهشهر، اهواز، گتوند، اندیکا، هندیجان، دزفول، رامشیر و شوش در سطح زیاد و میزان مهاجرفرستی شهرستان‌های شادگان، دشت آزادگان، هویزه و باوی در سطح متوسط می‌باشد.

مهاجران استان خوزستان مقاصد متفاوتی را برای مهاجرت خود انتخاب کرده‌اند. جدول ۴، توزیع فراوانی و درصدی مهاجران استان خوزستان بر حسب مقصد مهاجرت در سال ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد:

جدول ۴. توزیع فراوانی و درصدی مهاجران استان خوزستان بر حسب مقصد مهاجرت (۱۳۹۵)

ردیف	مقصد مهاجرت	فراوانی	درصد
۱	خوزستان	۱۰۵۳۹۵	۴۳/۸
۲	اصفهان	۲۹۸۰۷	۱۲/۴
۳	تهران	۲۲۶۴۵	۹/۴
۴	البرز	۱۱۶۸۸	۴/۹
۵	فارس	۹۷۲۴	۴/۰
۶	بوشهر	۷۳۳۵	۳/۰
۷	لرستان	۶۶۸۷	۲/۸
۸	قم	۵۷۶۲	۲/۴
۹	یزد	۵۶۸۶	۲/۴
۱۰	رضوی	۵۴۲۹	۲/۳
۱۱	کرمانشاه	۳۳۸۰	۱/۴
۱۲	چهارمحال	۳۳۵۰	۱/۴
۱۳	هرمزگان	۳۰۹۸	۱/۳
۱۴	مرکزی	۲۸۶۱	۱/۲
۱۵	کهگیلویه	۲۷۷۴	۱/۲
۱۶	ایلام	۲۳۰۸	۱/۰
۱۷	همدان	۲۲۷۶	۰/۹
۱۸	مازنداران	۱۴۸۰	۰/۶
۱۹	گیلان	۱۳۱۸	۰/۵
۲۰	کرمان	۱۱۸۷	۰/۵
۲۱	کردستان	۱۱۱۱	۰/۵
۲۲	سیستان	۹۱۷	۰/۴
۲۳	سمنان	۸۶۹	۰/۴
۲۴	شرقی	۷۶۲	۰/۳
۲۵	غربی	۷۳۷	۰/۳
۲۶	قزوین	۶۸۱	۰/۳
۲۷	گلستان	۴۶۷	۰/۲
۲۸	زنجان	۳۷۶	۰/۲

ایذه	۱۳۳۶۹	۱۹۸۸۷۱	۶/۷۲
بندر ماهشهر	۱۲۹۲۵	۲۹۶۲۷۱	۴/۳۶
بهبهان	۹۴۱۹	۱۹۸۲۴۷	۴/۷۵
خرمشهر	۹۰۲۷	۱۷۰۹۷۶	۵/۲۸
دزفول	۱۶۳۱۴	۴۴۳۹۷۱	۳/۶۷
دشت	۲۳۴۰	۱۰۷۹۸۹	۲/۱۷
آزادگان	۵۳۰۷	۱۱۳۷۷۶	۴/۶۶
رامهرمز	۳۲۹۶	۱۳۸۴۸۰	۲/۳۸
شادگان	۱۰۱۵۷	۱۹۲۰۲۸	۵/۲۹
شوشتر	۱۰۲۹۶	۱۱۳۴۱۹	۹/۰۸
مسجد سلیمان	۶۷۲۳	۲۰۵۷۲۰	۳/۲۷
شوش	۶۵۷۰	۱۰۵۳۸۴	۶/۲۳
باغ ملک	۵۲۳۵	۹۲۳۳۵	۵/۶۷
امیدیه	۱۷۵۲	۳۷۹۶۳	۴/۶۲
لالی	۱۴۳۰	۳۸۷۶۲	۳/۶۹
هندیجان	۱۸۶۳	۵۴۰۰۴	۳/۴۵
رامشیر	۲۵۶۴	۶۵۴۶۸	۳/۹۲
گتوند	۱۷۷۸	۴۷۶۲۹	۳/۷۳
اندیکا	۱۱۱۹	۲۲۱۱۹	۵/۰۶
هفتگل	۶۷۹	۳۸۸۸۶	۱/۷۵
هویزه	۹۵۰	۹۶۴۸۴	۰/۹۸
باوی			

طبق اطلاعات مندرج در جدول ۳، بیشترین میزان مهاجرفرستی متعلق به شهرستان مسجد سلیمان (۹/۰۸) و کمترین میزان مهاجرفرستی متعلق به شهرستان باوی (۰/۹۸) می‌باشد. این شهرستان‌ها را بر اساس میزان مهاجرفرستی می‌توان در سه دسته مهاجرفرستی متوسط (۰ تا ۳)، مهاجرفرستی زیاد (۳ تا ۶) و مهاجرفرستی خیلی زیاد (۶ تا ۱۰) سطح‌بندی نمود.

نمودار ۳، سطح‌بندی میزان مهاجرفرستی شهرستان‌های استان خوزستان در سال ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد:

نمودار ۳. سطح‌بندی میزان مهاجرفرستی شهرستان‌های استان خوزستان (۱۳۹۵)

سیستان و بلوچستان	۴	۰/۱۰
زنجان	۴	۰/۱۰
سمنان	۴	۰/۱۰
خراسان شمالی	۴	۰/۱۰
جمع	۴۱۱۷	۱۰۰

جنوبی	۲۷۳	۰/۱	۲۹
خراسان شمالی	۲۵۸	۰/۱	۳۰
اردبیل	۲۴۵	۰/۱	۳۱
جمع	۲۴۰۸۸۶	۱۰۰	۳۲

طبق اطلاعات جدول ۵، بیشترین تعداد و درصد فراوانی متعلق به استان خوزستان (۴۳/۸۹٪) و کمترین تعداد و درصد فراوانی متعلق به استان‌های آذربایجان غربی، سیستان و بلوچستان، زنجان، سمنان و خراسان شمالی (هر یک ۰/۱۰٪) می‌باشد.

مهاجران خارج شده از استان خوزستان، از مبدأهای متفاوتی مهاجرت کرده‌اند. جدول ۶، شهرستان‌های مبدأ مهاجران خارج شده از استان خوزستان را بر حسب تعداد و درصد فراوانی نشان می‌دهد:

جدول ۶. شهرستان‌های مبدأ مهاجران خارج شده از

استان خوزستان (۱۳۹۵)		
شهرستان مبدأ	تعداد	درصد
آبادان	۸۲۴	۲۰/۰
اهواز	۷۰۵	۱۷/۱
اندیمشک	۴۱۴	۱۰/۱
امیدیه	۳۰۱	۷/۳
بندر ماهشهر	۲۷۵	۶/۷
دزفول	۲۴۷	۶/۰
خرمشهر	۲۲۲	۵/۴
شوشتر	۱۹۳	۴/۷
ایده	۱۸۴	۴/۵
بهبهان	۱۷۷	۴/۳
رامهرمز	۱۰۹	۲/۶
شوش	۸۹	۲/۲
دشت آزادگان	۶۵	۱/۶
باغ ملک	۵۲	۱/۳
گتوند	۴۶	۱/۱
مسجدسلیمان	۴۱	۱/۰
شادگان	۳۴	۰/۸
لالی	۲۹	۰/۷
باوی	۲۲	۰/۵
هندیجان	۱۸	۰/۴
هفتگل	۱۶	۰/۴
اندیکا	۱۳	۰/۳
آغاچاری	۱۲	۰/۳
رامشیر	۱۱	۰/۳
کارون	۱۱	۰/۳
حمیدیه	۵	۰/۱

طبق اطلاعات جدول ۴، مقصد مهاجرتی قریب به ۴۴ درصد مهاجران استان خوزستان بوده و حدود ۵۶ درصد دیگر مهاجران به سایر استان‌های کشور مهاجرت کرده‌اند. بعد از استان خوزستان، استان اصفهان پرتکرارترین مقصد (۱۲/۴٪) و استان‌های اردبیل، خراسان شمالی و جنوبی کم‌تکرارترین مقاصد (هر یک ۰/۱٪) انتخاب شده توسط مهاجران استان خوزستان بوده‌اند.

جدول ۵، مقاصد مهاجرتی مهاجران خارج شده از استان خوزستان در سال ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد:

جدول ۵. مقاصد مهاجرتی مهاجران خارج شده از استان

خوزستان (۱۳۹۵)		
استان	تعداد	درصد
خوزستان	۱۸۰۷	۴۳/۸۹
اصفهان	۵۳۶	۱۳/۰۲
تهران	۴۴۲	۱۰/۷۴
البرز	۲۴۱	۵/۸۵
فارس	۱۵۲	۳/۶۹
یوشهر	۱۳۰	۳/۱۶
قم	۱۲۷	۳/۰۸
یزد	۸۷	۲/۱۱
لرستان	۸۵	۲/۰۶
خراسان رضوی	۸۱	۱/۹۷
چهارمحال و بختیاری	۵۸	۱/۴۱
مرکزی	۵۴	۱/۳۱
همدان	۳۶	۰/۸۷
کرمانشاه	۳۵	۰/۸۵
گیلان	۳۳	۰/۸۰
مازندران	۳۳	۰/۸۰
کهگیلویه و بویر احمد	۳۳	۰/۸۰
هرمزگان	۳۳	۰/۸۰
کردستان	۲۱	۰/۵۱
ایلام	۱۷	۰/۴۱
کرمان	۱۶	۰/۳۹
قزوین	۱۲	۰/۲۹
آذربایجان شرقی	۸	۰/۱۹
گلستان	۸	۰/۱۹
اردبیل	۷	۰/۱۷
خراسان جنوبی	۵	۰/۱۲
آذربایجان غربی	۴	۰/۱۰

هویزه	۲	۰/۰
جمع	۴۱۱۷	۱۰۰

همدان است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان راهمهرمز به مهاجرت به کهگیلویه و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به شیراز است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان شادگان به مهاجرت به قم و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به اصفهان است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان شوش به مهاجرت به دهلران و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به تهران است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان شوشتر به مهاجرت به اصفهان و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به لنجان است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان گتوند به مهاجرت به کوهرنگ و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به قم است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان لالی به مهاجرت به کوهرنگ و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به فریدون‌شهر است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان مسجد سلیمان به مهاجرت به اصفهان و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به بروجن است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان هفتگل به مهاجرت به اصفهان و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به لردگان است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان هندیجان به مهاجرت به کهگیلویه و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به دلفان است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان هویزه به مهاجرت به قم و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به خرم‌آباد است.

در خصوص تعیین‌کننده‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی مهاجرفرستی در استان خوزستان میتوان گفت در بین علل مهاجرت‌های استان علت پیروی از خانوار درصد بالایی را به خود اختصاص داده و همچنین علت در جستجوی کار نیز درصد بالایی را شامل میشود و این در حالی است که متاسفانه شهرستانهای اهواز، بندر ماهشهر، آبادان و... که هرکدام قطب صنعتی و پتروشیمی منطقه و حتی کشور می باشند، در غفلت مسئولان همچنان شاهد مهاجرت ساکنان این شهرستانها بعلت بیکاری هستند. در ادامه، به بهره‌گیری از آزمون رگرسیون، اثرگذاری عوامل مختلف بر مهاجرفرستی شهرستان‌های استان خوزستان، مورد آزمون و تحلیل قرار می‌گیرد.

جدول ۷ خلاصه مدل

مدل	R	ضریب تعیین	ضریب تعیین	خطای معیار
		تعیین	تعدیل شده	تخمین
۱	۰/۷۱۰	۰/۵۰۴	۰/۱۸۶	۱/۵۷۱۳۷

بر اساس اطلاعات جدول ۶، شهرستان آبادان پرتکرارترین (۲۰/۰٪) مبدأ مهاجرتی مهاجران استان خوزستان بوده و شهرستان هویزه کم‌تکرارترین (۰/۰٪) مبدأ مهاجران استان خوزستان می‌باشد.

مقاصد مهاجرتی یادشده در فوق، هر یک از اولویت متفاوتی برای مهاجران مبدأهای مهاجرتی مختلف برخوردارند. بیشترین تمایل مهاجران شهرستان امیدیه به مهاجرت به بهمئی و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به گچساران است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان اندیکا به مهاجرت به کوهرنگ و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به لنجان است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان اندیمشک به مهاجرت به خرم‌آباد و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به کرج است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان اهواز به مهاجرت به تهران و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به شاهین‌شهر و میمه است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان ایذه به مهاجرت به اصفهان و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به لنجان است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان آبادان به مهاجرت به شیراز و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به یزد است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان باغ ملک به مهاجرت به کهگیلویه و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به تهران است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان باوی به مهاجرت به اصفهان و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به بروجرد است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان بندر ماهشهر به مهاجرت به تهران و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به بهمئی است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان بهبهان به مهاجرت به بهمئی و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به بویراحمد است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان خرمشهر به مهاجرت به تهران و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به کرج است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان دزفول به مهاجرت به تهران و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به کرج است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان دشت ازادگان به مهاجرت به اردبیل و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به بندرعباس است؛ بیشترین تمایل مهاجران شهرستان رامشیر به مهاجرت به تهران و کمترین تمایل ایشان به مهاجرت به

خاص خود را دارد. دور شدن از زادگاه خویش به اختیار و یا اجبار، می‌تواند دلایل اقتصادی یا سیاسی و اجتماعی داشته باشد. پژوهش حاضر به مطالعه و بررسی پدیده مهاجرت در استان خوزستان و علل آن پرداخته است. مهاجرت و جابجایی جمعیت یکی از عوامل مهم اثرگذار بر تغییرات جمعیتی است که خود، تحت تأثیر عوامل متعددی شکل گرفته و نشانگر پویایی انسان است. این پژوهش با هدف مشخص کردن وضعیت و نحوه مهاجرت در استان خوزستان، محاسبه میزان خالص مهاجرت این استان بر اساس آخرین سرشماری‌های انجام شده طی دهه‌های اخیر و بررسی انگیزه‌ها و علل مهاجرت‌های بین استانی در این استان انجام شده است. ساختار پژوهش مبتنی بر پنج فصل بوده که طی آن به ترتیب، کلیات پژوهش، ادبیات و مبانی نظری و پیشینه تحقیق، روش‌شناسی تحقیق، تجزیه و تحلیل یافته‌ها و نتیجه‌گیری و پیشنهادها ارائه شده است. فصل پیش رو، آخرین فصل این پژوهش بوده و به بحث پیرامون یافته‌ها، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها کاربردی و پژوهشی مبتنی بر دستاوردهای تحقیق، می‌پردازد.

دستاوردهای پژوهش حاکی از آن است که میزان خالص مهاجرت همه شهرستان‌های استان خوزستان به غیر از یک شهرستان (باوی)، منفی می‌باشد. در بین شهرستان‌های این استان، سه شهرستان (مسجد سلیمان، ایذه، باغ ملک) دارای میزان خالص مهاجرت منفی بسیار شدید هستند؛ نه شهرستان (لالی، آبادان، خرمشهر، اندیکا، شوشتر، هفتگل، اندیمشک، شوش، شادگان) دارای میزان خالص مهاجرت منفی بالا هستند؛ هفت شهرستان (هندیجان، گتوند، دشت آزادگان، امیدیه، بهبهان، رامهرمز، رامشیر) دارای میزان خالص مهاجرت منفی نسبتاً بالا هستند؛ چهار شهرستان (هویزه، اهواز، دزفول، بندر ماهشهر) دارای میزان خالص مهاجرت منفی کم هستند و تنها در شهرستان باوی میزان خالص مهاجرت مثبت است. بیشترین و کمترین میزان مهاجرت‌پذیری به ترتیب، متعلق به شهرستان امیدیه و شهرستان شادگان می‌باشد. میزان مهاجرت‌پذیری در شهرستان‌های امیدیه، بندر ماهشهر، اندیمشک، بهبهان، رامهرمز، اهواز و دزفول در سطح بالا، میزان مهاجرت‌پذیری شهرستان‌های آبادان، مسجد سلیمان، رامشیر، هفتگل، شوشتر، گتوند، خرمشهر و یاوی در سطح متوسط و میزان مهاجرت‌پذیری

طبق اطلاعات جدول فوق، ضریب همبستگی چندگانه (R) در این مدل برابر ۰/۷۱۰ می‌باشد که بیانگر شدت رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته (مهاجرت‌پذیری استان خوزستان) تحقیق است. ضریب تعیین این آزمون برابر ۰/۵۰۴ و ضریب تعدیل شده آن برابر ۰/۱۸۶ می‌باشد که نشان می‌دهد ۱۸/۶ درصد از تغییرات مهاجرت استان خوزستان از طریق متغیرهای مستقل مورد بررسی ایجاد می‌شود. شاخص خطای معیار تخمین نیز عددی کوچک و برابر ۱/۵۷۱۳۷ به دست آمده که بیانگر پراکندگی اندک در داده‌های خام مورد آزمون است. در میان عوامل اقتصادی و اجتماعی مورد بررسی در این پژوهش، جوانی جمعیت، یک تعیین‌کننده اجتماعی و بیکاری، یک تعیین‌کننده اقتصادی مهاجرت در استان خوزستان است. بعبارت دیگر صنعتی شدن/بودن استان موقعیت دوگانه‌ای را ترسیم می‌کند: از یک سو امکان اشتغال را فراهم کرده و مهاجرت‌پذیری را رواج می‌دهد اما از سوی دیگر به دلیل تفاوت‌ها و تعارض‌های فرهنگی و اجتماعی میان مهاجرین و ساکنین محلی و بومی، برخی از ساکنین به دلایل فرهنگی و اجتماعی و برخی به دلیل کاهش امکان اشتغال و عدم دستیابی به مسکن مناسب و ارزان، دست به مهاجرت زده و از شهر یا استان خود خارج می‌شوند.

همچنین نتایج آزمون‌های رابطه‌ای نشان می‌دهد:

افراد جوان بیشتر از افراد دیگر مهاجرت می‌کنند همچنین بین جنس و وضع مهاجرت رابطه معنادار وجود دارد، افراد متأهل بیشتر از مجردان مهاجرت می‌کنند. افراد بیکار بیشتر از شاغلین دست به مهاجرت می‌زنند. همچنین درصد مهاجران مهاجران دارای مدرک تحصیلی ابتدائی، دیپلم و کارشناسی بیشتر از سایر طبقات است.

می‌توان گفت که نابرابری بین شهرستانی از نظر توسعه ای بین شهرستان‌های استان خوزستان بسیار بالاست. که اثر خود برای میزان مهاجرت‌پذیری شهرستان‌ها به خوبی نشان می‌دهد. بطوریکه هرچه شهرستان‌ها کمتر توسعه یافته‌تر، احتمال مهاجرت بیشتر بوده است.

۱۱- نتیجه‌گیری

مهاجرت در هر صورتی که باشد چه از سوی نخبگان و افراد فرهیخته و چه از سوی افراد جویای کار و آن‌هایی که به دنبال حداقل‌هایی از رفاه هستند علل و پیامدهای

فردی اعم از شهری یا روستائی بودن، شهرستان محل اقامت، نوع خانوار، رابطه با سرپرست خانوار، جنس، سن، وضع تاهل، نوع فعالیت، مدرک تحصیلی و داشتن یا نداشتن فرزند با مهاجرفرستی استان خوزستان ارتباط معنادار داشته و بر آن تأثیرگذارند.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های بارانی (۱۳۹۹)، رحیمی و همکاران (۱۳۹۸)، جهان مهین و کریمی (۱۳۹۷)، مهدویان و اسفندیاری (۱۳۹۵)، میرزامصطفی و قاسمی (۱۳۹۲)، هرا و بدر (۲۰۱۲)، لامونیکا (۲۰۱۰)، لور و همکاران (۲۰۰۹) و اندرسون (۲۰۰۲)، اثر معنادار متغیرهای کلان منطقه ای از جمله جوانی جمعیت، نرخ بیکاری و میزان شهرنشینی بر میزان مهاجر فرستی همسو می باشد.

عوامل اقتصادی و اجتماعی متعددی بر مهاجرفرستی مکان‌های جغرافیایی تأثیرگذارند. رحیمی و همکاران (۱۳۹۸) عوامل اقتصادی را به عنوان مهم‌ترین محرک‌های مهاجرت بین استانی قلمداد کرده و بعد از آن، مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی اجتماعی، عامل طبیعی و زیست محیطی و اداری و خدماتی را پیش‌بینی کننده مهاجرت بین استانی در ایران می‌داند عدم وجود شغل و وضعیت اقتصادی نامطلوب ناشی از آن، از محرک‌های اصلی مهاجرت است [۱۹]. بیکاری به ویژه در مناطق روستایی، عامل اصلی مهاجرت است [۲۰، ۲۱].

شهرستان‌های هندیجان، ایذه، باغ ملک، لالی، شوش، هویزه، اندیکا، دشت آزادگان و شادگان در سطح کم می‌باشد. همچنین، بیشترین و کمترین میزان مهاجرفرستی به ترتیب، متعلق به شهرستان مسجد سلیمان و شهرستان باوی می‌باشد. این شهرستان‌ها را بر اساس میزان مهاجرفرستی می‌توان در سه دسته مهاجرفرستی متوسط، مهاجرفرستی زیاد و مهاجرفرستی خیلی زیاد سطح‌بندی نمود. بر این اساس، میزان مهاجرفرستی در شهرستان‌های مسجد سلیمان، ایذه، اندیمشک و باغ ملک در سطح خیلی زیاد، میزان مهاجرفرستی شهرستان‌های آبادان، امیدیه، شوشتر، خرمشهر، هفتگل، بهبهان، راهرز، لالی، بندر ماهشهر، اهواز، گتوند، اندیکا، هندیجان، دزفول، رامشیر و شوش در سطح زیاد و میزان مهاجرفرستی شهرستان‌های شادگان، دشت آزادگان، هویزه و یاوی در سطح متوسط می‌باشد. مقصد مهاجرتی قریب به ۴۴ درصد مهاجران استان خوزستان بوده و حدود ۵۶ درصد دیگر مهاجران به سایر استان‌های کشور مهاجرت کرده‌اند. همچنین، شهرستان آبادان مهاجرفرست‌ترین شهرستان این استان است.

نتایج حاصل از بررسی عوامل اثرگذار بر مهاجرفرستی استان خوزستان نیز، گویای آن است که در بین عوامل اقتصادی، فاکتور بیکاری، در بین عوامل اجتماعی، فاکتور جوانی جمعیت و در بین عوامل فردی، کلیه فاکتورهای

منابع

- gravity model. Financial and Economic Policy Quarterly, 1(3): 71-96.
4. Hashemi, Seyyed Lotfollah. (2021). Investigation of immigration in Khuzestan province. Statistics and Information Office of Tehran Governorate.
5. Educational research and planning organization. (2016). Khuzestan province. Tehran: Iran textbook publishing company. The seventh edition.
6. Center for Population and Housing Statistics 2015.
7. Lehsaizadeh, Abdul Ali (2016). Opinions on immigration. Shiraz: Navid Shiraz Publications.

1. Shahpari Thani, Daud and Hizbavi, Aziz. (2018). Studying the effect of immigration on Kash population growth in Khuzestan province during the period (1996-2011). Social Development Quarterly (formerly Human Development), 13(3): 145-162.
2. Hosseini, Qurban; Sadeghi, Rasool; Ghasemi Ardahai, Ali and Rostamalizadeh, Walialeh. (2017). Changes in the trends and patterns of internal migration in the provinces of Iran. Regional Planning Quarterly, 8(31): 1-18.
3. Mirza Mustafa, Seyyed Mehdi and Ghasemi, Parvaneh. (2012). Factors affecting provincial migrations using the

- International, 17(1), 133-150. doi:10.1016/0197-3975(93)90050-M
15. Mushfaq, Mahmoud and Hosseini, Qurban. (2012). Optimal population distribution and immigration policies in Iran: prioritizing global experiences from the perspective of Iranian experts. *Journal of General Studies*, 1(1): 9-31.
16. Abbasi Shawazi, Mohammad Jalal. (2016). *Developments and population situation in the Islamic Republic of Iran*. Tehran: Institute of Comprehensive and Specialized Population Studies and Management.
17. Mushfaq, Mahmoud and Khazaei, Masoumeh. (2014). An analysis of the characteristics and determinants of women's independent migration in Iran. *Women's Strategic Studies Quarterly*, 17(67): 124-85.
18. Mahmoudian, Hossein and Shahpari Thani, Daud. (2017). Identifying and prioritizing the factors affecting people's desire to migrate from Abadan using multi-criteria decision making techniques. *Quarterly Journal of Iranian Demographic Association*, 13(26): 118-89.
19. Rahimi, Akbar; Waezhi, Musa and Bakui, Madeh. (2018). Investigating and analyzing the immigration process and factors affecting it in Harris city. *Regional Planning Quarterly*, 9(34): 108-116.
20. Jahan Mohin, Majidreza and Karimi, Majidreza. (2017). Investigating factors affecting internal migrations and ways to register them. 11th International Conference of Psychology and Social Sciences, Tehran.
21. Rainy, rare. (2019). Investigating factors affecting migration from village to city in the border region of Sistan. *Sistan and Baluchistan Police Science Scientific Journal*, 11(34): 73-96.
8. Kolivand, Zahra. (2018). Investigating and analyzing rural migrations and its relationship with the formation of informal jobs with an emphasis on economic dimensions; Case example: Mohammadabad neighborhood of Qarchak city. Supervisor: Mohammad Salmani Moghadam. Master's Thesis, Geography and Urban Planning, Faculty of Geography and Environmental Sciences, Hakim Sabzevari University.
9. Naqdi, Asadallah (2013). *Marginalization, theories, methods and case studies, critical evidence of sociologists*.
10. Abbaspour, Saber. (2018). The effect of the special value of Qeshm city brand on citizenship identity and the desire to migrate and the quality of life of citizens. Supervisor: Vahid Makizadeh. Master's Thesis, Department of Management, Hormozgan University.
11. Ghanbari, Elham. (2015). Comparison of identity styles and stress coping styles between educated Iranian immigrants living in Australia and educated non-immigrants. Supervisor: Azizullah Tajik Esmaili. Master's Thesis, Department of General Psychology, Faculty of Psychology, Kharazmi University.
12. Paul Shaw, R. (1975). *Migration theory and fact: A review and bibliography of current literature*. New York: Regional Science Research Institute.
13. Mahmoudian, Sirajuddin and Mahmoudian, Hossein. (2017). The contexts of the family migration plan by immigrant women living in Tehran province. *Quarterly Journal of Iranian Demographic Society*, 13(25): 9-22.
14. Shefer D., & Steinvortz L. (1993). Rural-to-urban and urban-to-urban migration patterns in Colombia. *Habitat*

Determinants of the Migration Tendency of Young People in Khuzestan Province With an Emphasis on Industrial Development

* Reza Rostami Sarchegha ** Shahla Kazemipour ** Mahmoud Mushfaq

* PhD student in Demography, Islamic Azad University, Science and Research Unit, Tehran, Iran.

rezarostami5000@gmail.com

** Associate Professor of Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Tehran.

skazemipour@gmail.com

*** Associate Professor of Demography, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabatabai University.

moshfegh@atu.ac.ir

Received: 18.08.2024

Accepted: 22.11.2024

Abstract

Population migration and migration is an indicator of human dynamism and effort, and along with mortality and fertility, it is one of the three factors affecting the growth of human populations. This research has been conducted with the aim of investigating the determinants of migration in Khuzestan province with an emphasis on industrial development, and in this regard, it has determined the status and manner of migration in the industrial province of Khuzestan. The statistical population studied in the research includes immigrants and non-immigrants of Khuzestan province based on census data and a two percent sample in 2015. The nature of this research is quantitative and retrospective, and its analysis method is secondary and descriptive analysis. The results of this research indicate that the net migration rate of all the cities of Khuzestan province, except for one city (Bavi), is negative. The immigration destination of nearly 44% of immigrants is Khuzestan province and about 56% of immigrants have migrated to other provinces of the country. Also, Abadan city is the most immigrant city of this province. In the following, the most important immigration destinations of immigrants from Khuzestan province are Isfahan, Tehran and Alborz respectively. The most important factors influencing the emigration of Khuzestan province have been the economic-industrial factors, unemployment, and among the social factors, the youth variable of the population. The relationship between the independent variables with the possibility of migration whether urban or rural, city of residence, type of household, relationship with the head of the household, gender, age, marital status, type of activity, educational qualification and having or not having children with the probability of sending a migrant from Khuzestan province is significant.

Keywords: Immigration, Emigration, Economic-Industrial Factors, Industrial Development, Social-Individual Factors.

Corresponding Author: Shahla Kazemipour- Skazemipour@gmail.com

Introduction

Immigration, along with mortality and fertility, is one of the three factors affecting the growth of human populations, and today, due to the relative stability of fertility and mortality rates, its role in demographic changes has become more prominent than the other two factors. In addition, migration is one of the most important sources of human resources for the labor market and development at the national and local levels. During the last half century, Iran has faced many demographic changes and transitions, such as disease and death transitions, fertility transitions, family transitions, urban and migration transitions. In the meantime, the importance of the migration transition and its dynamics has increased and has become a very important component of the population dynamics of Iran. During this half century, Iran has experienced extensive displacements and immigration movements in internal dimensions. These displacements have affected the regional population growth as well as the social and demographic structure. Therefore, it is necessary and important to investigate the changes in the acceptance of immigrants and the sending of immigrants in the provinces of the country. Migration not only as a phenomenon, but also as a metaphephenomenon (an event that occurs due to the background and situation in which people live) has originated from many economic, social and cultural factors. For this reason, the causes and motives of migration can be examined from different dimensions. In this regard, paying attention to the influencing factors on migration developments in Khuzestan province is of double importance. Because during the last four decades (from 1350 to 1400, except for the decade of 1365-1375), Khuzestan province has been among the first three provinces of the country in terms of sending immigrants.

Khuzestan, the land of rivers and ancient civilizations, the oil-rich region of the south and one of the biggest symbols of Iran's industrial development, has been the site of many bitter and sweet events during its tumultuous history of several thousand years. The special conditions of Khuzestan have turned this province into the vital artery of the country's economy. The largest oil and gas fields in the Middle East and the world, petrochemical industries, steel and iron smelting facilities, agricultural and industrial fields, access to open and international waters, the rivers of Karun, Karkheh, Dez, etc. Similar to it can be found. Abadan Refinery, Khuzestan Oil and Gas Distribution Industries Center, Bandar Imam Petrochemical, Mahshahr Petrochemical, Iran Steel National Industrial Group, Khuzestan Steel Company and other industries such as Ahvaz Flour Factory and Haftpeh Sugarcane Cultivation and Industry Company are just examples of large industries in this province. . Many small industries and carpentry, blacksmithing, etc. workshops are also active in this province. The wheel of Iran's industry and economy and most of the country's income (about 80%) is provided from this province. Considering that this province has the potential to become the industrial hub of the country and also the planning of the country's officials is in the direction that industrial and agricultural development will take place in this province, how is it that after several decades it is still not industrial and agricultural development despite having the potential Development has not reached this goal? Therefore, in the current research, the determinants of migration in Khuzestan province are studied based on the 2015 census data, with an emphasis on industrial development.

According to the 1995 census, Khuzestan province is among the first immigrant provinces of the country; Which social stratum these migrations involve mostly, and for what economic, political, and social reasons each stratum migrates, and what are the consequences, requires serious investigation. In general, this amount of migration in a society like Khuzestan province is a

serious social issue in terms of its rate and growth rate, which requires deep investigation from different angles.

According to the census of the Iranian Statistics Center, the population of Khuzestan province in 1985 was 4,274,979 people, in 1990 it was 4,531,720 people, and in 1995 the population of this province was 4,710,509 people.

Research method

Considering the types of metacognitive paradigms in social sciences, the current research is of a quantitative type and has been carried out using the secondary analysis method. Using the raw data of two percent of the 1395 censuses of the statistics center along with **Methods**

The statistical population of the research consists of all immigrants of Khuzestan province who immigrated or changed their place of residence between 1990 and 1995. In this research, the statistical population includes all the immigrants of Khuzestan province "immigrants and first immigrants" between 1990 and 1995.

Findings:

Also, the results of relational tests show: Young people migrate more than other people, also there is a significant relationship between gender and migration status, married people migrate more than single people. Unemployed people migrate more than employed people. Also, the percentage of immigrants with elementary, diploma and bachelor degrees is higher than other classes.

It can be said that the disparity between cities in terms of development between the cities of Khuzestan province is very high. which shows its effect on the amount of emigration of cities. So, the less developed the cities, the higher the possibility of migration.

Discussion and conclusion

Immigration in any case, whether it is from elites and cultured people, or from people looking for work and those who are looking for a minimum of welfare, has its own causes and consequences. Moving away from one's hometown voluntarily or under compulsion can have economic or political and social reasons. The current research has studied and investigated the phenomenon of migration in Khuzestan province and its causes. Migration and population movement is one of the important factors influencing population changes, which itself is formed under the influence of several factors and is an indicator of human dynamics. This research has been done with the aim of determining the situation and mode of migration in Khuzestan province, calculating the net migration rate of this province based on the latest censuses conducted in recent decades and investigating the motivations and causes of inter-provincial migrations in this province. The structure of the research is based on five chapters, during which, in order, the generalities of the research, literature and theoretical foundations and background of the research, research methodology, analysis of findings and conclusions and suggestions are presented. The upcoming chapter is the last chapter of this research and it deals with the discussion about the findings, conclusions and providing practical and research suggestions based on the research achievements. The results of the research indicate that the net migration rate of all the cities of Khuzestan province, except for one city (Bavi), is negative. Among the cities of this province, three cities (Mosjid Suleiman, Izeh, Bagh Malek) have a very strong negative net migration rate; Nine cities (Lali, Abadan, Khorramshahr, Endika, Shushtar, Haftgol, Andimshek, Shush, Shadgan) have a high net negative migration rate; Seven cities (Handijan, Getund, Dasht Azadegan, Omidiyeh, Behbahan, Ramhormoz, Ramshir) have a relatively high net negative migration rate; Four cities (Huizeh, Ahvaz, Dezful, Bandar Mahshahr) have a low negative net migration rate, and only Bavi

city has a positive net migration rate. The highest and lowest rates of immigration respectively belong to Omidiyeh and Shadegan. The rate of immigration acceptance in the cities of Omidiyeh, Bandar Mahshahr, Andimshek, Behbahan, Ramhormoz, Ahvaz and Dezful at a high level, the rate of immigration acceptance in the cities of Abadan, Masjid Suleiman, Ramshir, Haftgol, Shushtar, Getund, Khorramshahr and Yavi at a medium level and the rate of immigration acceptance in the cities of Handijan, Izeh, Bagh Malik, Lali, Shush, Hoizeh, Andika, Azadgan and Shadgan plains are at a low level. Also, the highest and the lowest amount of emigrants belong to Masjid Suleiman and Bavi cities, respectively. Based on the amount of emigrants, these cities can be classified into three categories: moderate emigrants, high emigrants, and very high emigrants. Based on this, the rate of immigration in the cities of Masjid Sulaiman, Izeh, Andimshek and Bagh Malik is very high, the rate of immigration in the cities of Abadan, Omidiyeh, Shushtar, Khorramshahr, Haftgol, Behbahan, Rahromz, Lali, Bandar Mahshahr, Ahvaz, Getund, Andika, Handijan, Dezful, Ramshir and Shush are at a high level and the amount of immigrants in Shadgan, Dasht Azadgan, Hoizeh and Yavi cities is at a medium level. The migration destination of nearly 44% of immigrants is Khuzestan province and about 56% of immigrants have migrated to other provinces of the country. Also, Abadan city is the most immigrant city of this province.

The results of the investigation of the factors affecting the migration of Khuzestan province also show that among the economic factors, the unemployment factor, among the social factors, the youth factor of the population, and among the individual factors, all the individual factors, whether urban or rural, the city of the place Residence, type of household, relationship with the head of the household, gender, age, marital status, type of activity, educational qualification and having or not having children have a significant relationship with the migration of Khuzestan province and influence it.

Resources

1. Shahpari Thani, Daud and Hizbavi, Aziz. (2018). Studying the effect of immigration on Kash population growth in Khuzestan province during the period (1996-2011). *Social Development Quarterly* (formerly *Human Development*), 13(3): 145-162.
2. Hosseini, Qurban; Sadeghi, Rasool; Ghasemi Ardahai, Ali and Rostamalizadeh, Walialeh. (2017). Changes in the trends and patterns of internal migration in the provinces of Iran. *Regional Planning Quarterly*, 8(31): 1-18.
3. Mirza Mustafa, Seyyed Mehdi and Ghasemi, Parvaneh. (2012). Factors affecting provincial migrations using the gravity model. *Financial and Economic Policy Quarterly*, 1(3): 71-96.
4. Hashemi, Seyyed Lotfollah. (2021). Investigation of immigration in Khuzestan province. *Statistics and Information Office of Tehran Governorate*.
5. Educational research and planning organization. (2016). Khuzestan province. Tehran: Iran textbook publishing company. The seventh edition.
6. Center for Population and Housing Statistics 2015.
7. Lehsaizadeh, Abdul Ali (2016). *Opinions on immigration*. Shiraz: Navid Shiraz Publications.
8. Kolivand, Zahra. (2018). Investigating and analyzing rural migrations and its relationship with the formation of informal jobs with an emphasis on economic dimensions; Case example: Mohammadabad neighborhood of Qarchak city. Supervisor: Mohammad Salmani Moghadam.

Master's Thesis, Geography and Urban Planning, Faculty of Geography and Environmental Sciences, Hakim Sabzevari University.

9. Naqdi, Asadallah (2013). Marginalization, theories, methods and case studies, critical evidence of sociologists.

10. Abbaspour, Saber. (2018). The effect of the special value of Qeshm city brand on citizenship identity and the desire to migrate and the quality of life of citizens. Supervisor: Vahid Makizadeh. Master's Thesis, Department of Management, Hormozgan University.

11. Ghanbari, Elham. (2015). Comparison of identity styles and stress coping styles between educated Iranian immigrants living in Australia and educated non-immigrants. Supervisor: Azizullah Tajik Esmaili. Master's Thesis, Department of General Psychology, Faculty of Psychology, Kharazmi University .

12. Paul Shaw, R. (1975). Migration theory and fact: A review and bibliography of current literature. New York: Regional Science Research Institute.

13. Mahmoudian, Sirajuddin and Mahmoudian, Hossein. (2017). The contexts of the family migration plan by immigrant women living in Tehran province. Quarterly Journal of Iranian Demographic Society, 13(25): 9-22.

14. Shefer D., & Steinvortz L. (1993). Rural-to-urban and urban-to-urban migration patterns in Colombia. Habitat International, 17(1), 133-150. doi:10.1016/0197-3975(93)90050-M

15. Mushfaq, Mahmoud and Hosseini, Qurban. (2012). Optimal population distribution and immigration policies in Iran: prioritizing global experiences from the perspective of Iranian experts. Journal of General Studies, 1(1): 9-31.

16. Abbasi Shawazi, Mohammad Jalal. (2016). Developments and population situation in the Islamic Republic of Iran. Tehran: Institute of Comprehensive and Specialized Population Studies and Management.

17. Mushfaq, Mahmoud and Khazaei, Masoumeh. (2014). An analysis of the characteristics and determinants of women's independent migration in Iran. Women's Strategic Studies Quarterly, 17(67): 124-85.

18. Mahmoudian, Hossein and Shahpari Thani, Daud. (2017). Identifying and prioritizing the factors affecting people's desire to migrate from Abadan using multi-criteria decision making techniques. Quarterly Journal of Iranian Demographic Association, 13(26): 118-89.

19. Rahimi, Akbar; Waezhi, Musa and Bakui, Madeh. (2018). Investigating and analyzing the immigration process and factors affecting it in Harris city. Regional Planning Quarterly, 9(34): 108-116.

20. Jahan Mohin, Majidreza and Karimi, Majidreza. (2017). Investigating factors affecting internal migrations and ways to register them. 11th International Conference of Psychology and Social Sciences, Tehran.

21. Rainy, rare. (2019). Investigating factors affecting migration from village to city in the border region of Sistan. Sistan and Baluchistan Police Science Scientific Journal, 11(34): 73-96.

پیشرفت‌های اقتصادی و راهکارهای پذیرش اینترنت همه چیز در

هند: یک نمونه موفق در توسعه فناوری

* سیدامید آذرکسب

** سیدحسین خواسته

* استاد مدعو و دانشجوی دکتری تخصصی مهندسی کامپیوتر گرایش هوش مصنوعی و رباتیکز دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین

طوسی، تهران، ایران.

seyedomid.azarkasb@email.kntu.ac.ir

** دکتری تخصصی مهندسی کامپیوتر گرایش هوش مصنوعی، استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی،

تهران، ایران.

khasteh@kntu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۲

چکیده

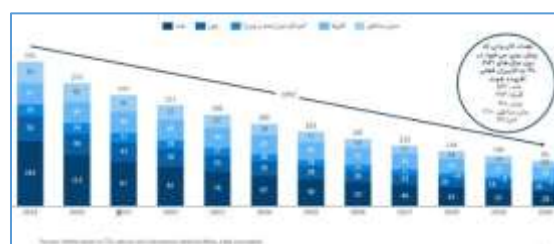
این مقاله به بررسی موفقیت‌های هند در پذیرش و توسعه فناوری اینترنت همه چیز (IOE) به‌عنوان مدلی موفق در رشد اقتصادی و توسعه فناوری می‌پردازد. هند با بهره‌گیری از پتانسیل بالای خود در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، توانسته است با اجرای سیاست‌های نوآورانه دولت، سرمایه‌گذاری‌های هدفمند در زیرساخت‌های دیجیتال و ایجاد بسترهای همکاری عمومی-خصوصی، به توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی خود سرعت بخشد. با توجه به جمعیت گسترده و زیرساخت‌های محدود، هند در مسیر توسعه فناوری اینترنت همه چیز توانسته است به‌طور چشمگیری تحولات اجتماعی، اقتصادی و امنیتی را تسریع کند. این پژوهش به تحلیل عوامل کلیدی موفقیت هند می‌پردازد و بر تأثیر همکاری با شرکای بین‌المللی، سیاست‌های مؤثر در توسعه این فناوری و بهره‌برداری از آن در سایر بخش‌های اجتماعی و امنیتی تأکید دارد. علاوه بر این، مقاله بررسی می‌کند که چگونه مدل توسعه هند می‌تواند به‌عنوان یک الگوی قابل انطباق برای کشورهای دیگر، به‌ویژه ایران، در جهت تسریع رشد اقتصادی، بهبود شاخص‌های اجتماعی و فناوری و تقویت همکاری‌های بین‌المللی به‌کار گرفته شود. با استفاده از تجربه هند، ایران نیز می‌تواند با سرمایه‌گذاری در فناوری‌های اینترنت همه چیز، توسعه زیرساخت‌های دیجیتال، و تقویت سیستم‌های آموزشی و تبادل دانش، به رشد و نوآوری فناوری دست یابد. هند همچنین با ایجاد پردیس‌های دانشگاهی در کشورهای دیگر و جذب سرمایه‌گذاری‌ها در ارائه خدمات، به جهانی‌سازی و همگرایی با بازارهای جهانی توجه ویژه دارد. در نهایت، این مقاله چالش‌ها، راهکارها و راهبردهای بومی‌سازی اینترنت همه چیز برای ایران را بررسی کرده و پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی ارائه می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: توسعه اقتصاد پایدار، اینترنت همه چیز، اینترنت اشیاء، مدل هند، فناوری و تحول دیجیتال، سیاست‌های نوآورانه.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه

در عصر جدید اطلاعات و ارتباطات، یکی از فناوری‌های پیشرفته و مهم، اینترنت همه چیز به شمار می‌آید. این فناوری نزدیک به اینترنت اشیاء است ولی تفاوت‌هایی نیز با آن دارد. اینترنت اشیاء مرتبط با ارتباط دیجیتالی بین اشیاء فیزیکی در سرتاسر جهان است، در حالی که اینترنت همه چیز بیشتر بر مجموعه‌های داده تمرکز دارد و علاوه بر اشیاء، انسان‌ها و فرآیندها نیز در آن جای دارند [1]. این مفهوم توسط شرکت‌های معتبری همچون سیسکو^۱، گارتنر^۲ و کوالکام^۳ به طور همزمان و با هدف توضیح و گسترش مفهوم اینترنت اشیاء، به ویژه توسط اتصال آن به جوانب گوناگون زندگی و فناوری، معرفی شده است [2]. هند در حال حاضر مقام دوم را از نظر جمعیت در جهان دارد. در سال ۲۰۱۸، هند بیش از ۱,۳۵۵ میلیارد نفر جمعیت را دارا بوده و انتظار می‌رود رشد جمعیت آن حداقل تا سال ۲۰۵۰ ادامه داشته باشد. انتظار می‌رود تا سال ۲۰۳۰، کشور هند به پرجمعیت‌ترین کشور جهان تبدیل شود و طبق آمار منتشر شده توسط استاتیستا^۴، بیشترین تعداد کاربران جدید را تا سال ۲۰۳۰ به دنیا خواهد افزود. توضیح اینکه تا سال ۲۰۳۰ از هر ۴ نفر، ۳ نفر کاربر اینترنت خواهند بود. از اینرو میزان رشد تعداد کاربران با افول روبرو خواهد شد. با این اوصاف باز هم هند نقش مؤثری را در این زمینه بازی خواهد کرد شکل ۱، میزان این تاثیر را نشان می‌دهد.

شکل ۱: هند بیشترین تعداد کاربران جدید اینترنت را به دنیا می‌افزاید [3]
تا اینجا اهمیت توجه به هند به دلیل تعداد بالای جمعیت

آن روشن شد. رشد جمعیت برنامه‌ریزی دقیق‌تری را برای ارائه سرویس و خدمات در حوزه‌های مختلف اینترنت همه چیز می‌طلبد در همین راستا برنامه دولت هند با عنوان "هندوستان دیجیتال"^۵ به منظور تبدیل هند به یک جامعه قدرتمند دیجیتال و اقتصاد دانش‌بنیان هدف‌گذاری شده است. این طرح، بودجه اعتباری قابل توجهی به ارزش حدود ۷,۴ میلیارد دلار برای توسعه و گسترش فناوری اینترنت همه چیز و ایجاد ۱۰۰ شهر هوشمند را به خود اختصاص داده است [4]. در این زمینه، بانک پیتم پیمنتز^۶ در هند، به عنوان بزرگ‌ترین بانک دیجیتال جهان، با هدف تحقق ۵۰۰ میلیون حساب بانکی در حال ترقی است. این بانک هندی خدمات متنوعی از جمله مدیریت دارایی‌ها، کارت‌های اعتباری و معاملات بورسی را از طریق اینترنت همه چیز ارائه می‌دهد. این بانک همچنین با استفاده از بزرگ‌ترین پلتفرم کیف پول دیجیتال کشور به نام "پیتم پیمنتز" از این سامانه پشتیبانی می‌کند. از اهداف اصلی این بانک، ارائه خدمات مالی حرفه‌ای به افرادی است که دسترسی به این نوع خدمات را ندارند. این تلاش بانکی به‌طور همزمان با استراتژی‌های نارندرا مودی^۷ نخست‌وزیر هند، برای ارتقاء دسترسی ۱,۳ میلیارد نفری جمعیت هند به سیستم بانکداری و توسعه اقتصادی این کشور تقارن نزدیکی دارد. در این راستا، ویجی شخار شارما^۸، موسس بانک پیتم پیمنتز هند، اعلام کرده است که این بانک در حال پرده‌برداری از دارایی‌های بازار پول خود و ارائه کارت‌های اعتباری است، علاوه بر این توانمندی برای اختصاص حساب تجاری به شرکت‌ها را دارد. وی افزوده است که پرداخت‌های دیجیتال به‌عنوان نقطه ورود این بانک به صنعت مالی بوده و آنها در پی تبدیل شدن به یک شرکت خدمات مالی یکپارچه هستند. به علاوه، دولت هند با بهره‌گیری از فناوری‌های مالی و با اتخاذ اقدامات نوآورانه، به اسم برنامه "آدهار"^۹، که برنامه هویت دیجیتال خود را تحت پوشش قرار داده، حمایت می‌کند. این برنامه شامل ابزارهایی مانند قفسه‌های دیجیتال و احراز هویت بر

5. Digital India

6. Paytm Payments Bank

7. Narendra Damodardas Modi

8. Vijay Shekhar Sharma

9. Aadhaar

1. CISCO

2. Gartner

3. Qualcomm

۴. Statista یک شرکت معتبر آلمانی در حوزه داده‌های بازار و مشتری است.

اساس آن، طراحی شده است [5].

۱) ۲- انگیزه تحقیق

۲-۱- هدف

هدف این تحقیق، بررسی و تحلیل مدل توسعه‌های هند و استخراج راهکارها و الگوهایی است که می‌توانند به عنوان چارچوب‌های عملی برای بهبود و توسعه در ایران مورد استفاده قرار گیرند. این تحقیق با رویکردی تطبیقی، تلاش دارد تا از تجربه‌ها و راهبردهای موفق هند در حوزه‌های مختلف بهره‌برداری کرده و پتانسیل‌های قابل انتقال به ایران را شناسایی کند. هدف نهایی این پژوهش، ارائه مدلی بومی‌سازی شده است که به سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران ایران کمک کند تا با بهره‌گیری از اصول کارآمد و متناسب با بافت فرهنگی و اجتماعی کشور، مسیر توسعه‌ی پایدار و پیشرفت اقتصادی را هموار سازند.

۲-۲- ضرورت

ضرورت انجام این تحقیق از چندین جنبه قابل توجه است:

- نیاز به توسعه و بهبود ساختارهای اقتصادی و اجتماعی ایران: با توجه به چالش‌های موجود در ایران، از جمله موانع ساختاری، اقتصادی و مدیریتی، بهره‌گیری از تجربیات موفق کشورهای مشابه می‌تواند به شناسایی و پیاده‌سازی راهکارهای موثر برای توسعه پایدار کمک کند.
- تجربه موفق هند در زمینه‌های توسعه‌ای: هند با توجه به شباهت‌های فرهنگی، جمعیتی، و همچنین مواجهه با چالش‌های مشابه، توانسته است به موفقیت‌های چشمگیری در حوزه‌های مختلف مانند فناوری اطلاعات، صنعت، و مدیریت منابع انسانی دست یابد. این تجربه می‌تواند به عنوان الگوی موفق برای ایران در مسیر توسعه و تحول عمل کند.

- استفاده از روش‌های بومی‌سازی شده: تطبیق مدل‌ها و راهکارهای هند با شرایط ایران و ارائه مدلی بومی‌سازی شده می‌تواند به برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران کمک کند تا راهکارهایی کارآمد و قابل اجرا را برای ارتقاء وضعیت اقتصادی و اجتماعی کشور تدوین و پیاده‌سازی کنند.

- افزایش غنای دانش و پژوهش در حوزه مدیریت توسعه و تطبیق تجربیات بین‌المللی: این تحقیق می‌تواند به ایجاد ادبیاتی غنی و جامع در زمینه توسعه تطبیقی کمک کرده و به سایر محققان و پژوهشگران در ایران کمک کند

تا از نتایج و دستاوردهای آن برای تحقیقات مشابه و بومی‌سازی شده در سایر حوزه‌ها بهره ببرند.

- تقویت تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر تجربه و داده‌های عملی: بررسی و تحلیل مدل‌های موفق کشورهای دیگر و تطبیق آن‌ها با شرایط داخلی، به تصمیم‌گیران و مدیران کشور این امکان را می‌دهد تا در تصمیم‌گیری‌ها به جای روش‌های آزمون و خطا، از تجربیات واقعی و موفق بهره بگیرند و برنامه‌های توسعه‌ای کشور را بر مبنای دانش و شواهد معتبر پایه‌گذاری کنند.

۲-۳- شکاف تحقیق

در حال حاضر، بسیاری از پژوهش‌ها و مطالعاتی که به بررسی الگوهای توسعه و رشد اقتصادی در کشورهای مختلف می‌پردازند، به دلیل محدودیت‌های ساختاری، فرهنگی و مدیریتی نتوانسته‌اند مدل‌های موفق را برای کشورهای مشابه ایران به صورت جامع و عملیاتی ارائه دهند. بیشتر تحقیقات در این حوزه یا به صورت تئوریک باقی مانده و یا بر اساس تجارب کشورهای توسعه‌یافته و با پیش‌فرض‌های متفاوت انجام شده‌اند که قابلیت تطبیق مستقیم با شرایط ایران را ندارند. از سوی دیگر، کشورهای در حال توسعه‌ای مانند هند توانسته‌اند با غلبه بر موانع پیچیده داخلی، به موفقیت‌های چشم‌گیری دست یابند. با این حال، الگوها و راهکارهای مشخصی که بتوان از تجارب و موفقیت‌های کشورهای مشابهی مانند هند برای ایران استخراج و بومی‌سازی کرد، همچنان کمتر مورد بررسی و تحلیل دقیق قرار گرفته‌اند.

۲-۴- سؤال اصلی

سؤال اصلی این تحقیق این است که چگونه می‌توان از مدل‌های موفق توسعه‌ای در هند، راهکارها و الگوهایی عملیاتی برای بهبود و ارتقاء وضعیت توسعه‌ای ایران استخراج کرد و با شرایط و نیازهای خاص این کشور تطبیق داد؟ هدف این پژوهش آن است که با مطالعه و تحلیل عمیق تجارب موفق هند در زمینه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فناوری، مجموعه‌ای از راهکارها و مدل‌هایی را ارائه دهد که بتوانند در ایران پیاده‌سازی شوند و به حل چالش‌های توسعه‌ای این کشور کمک کنند. این تحقیق به دنبال پاسخ به این سوال است که چه موانع و چالش‌هایی در تطبیق این مدل‌ها با شرایط ایران

مرحله با هدف ایجاد یک الگوی بومی برای توسعه انجام می‌گیرد که از شرایط خاص اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران تبعیت کند.

- ارزیابی نتایج: در نهایت، از طریق تحلیل نتایج تطبیق و بومی‌سازی، اثربخشی و کارایی مدل‌های توسعه هند برای ایران بررسی می‌شود. این ارزیابی‌ها با استفاده از روش‌های تحلیلی و کیفی انجام می‌گیرند و به نتیجه‌گیری در مورد کاربردپذیری و سودمندی این مدل‌ها برای توسعه ایران می‌انجامد.

۲-۷- یافته‌ها

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که مدل‌های توسعه‌ای هند، که بر پایه راهکارهای نوآورانه، تمرکز بر فناوری‌های نوین و تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی بنا شده‌اند، می‌توانند به‌عنوان یک چارچوب کارآمد برای توسعه ایران مورد استفاده قرار گیرند. این یافته‌ها به صورت مشخص عبارت‌اند از:

- پتانسیل استفاده از فناوری‌های دیجیتال و نوآوری در توسعه ایران: مدل هند نشان می‌دهد که فناوری‌های دیجیتال و نوآوری می‌توانند به‌عنوان ابزارهای موثر برای افزایش کارایی و بهره‌وری در بخش‌های مختلف از جمله صنعت، کشاورزی، و خدمات عمومی استفاده شوند. این مدل همچنین نشان می‌دهد که ایجاد زیرساخت‌های فناوری و حمایت از نوآوری و کارآفرینی از مهمترین عوامل موفقیت در توسعه پایدار به‌شمار می‌آید.

- توسعه پایدار و استفاده بهینه از منابع: در مدل توسعه هند، رویکردهای بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی، همگام با رشد اقتصادی و توسعه صنعتی، مورد توجه ویژه قرار گرفته است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که در ایران نیز می‌توان با استفاده از راهکارهای مشابه، از منابع ملی به‌طور پایدارتر استفاده کرد و در عین حال به توسعه صنعتی و اقتصادی دست یافت.

- بهبود ساختارهای مدیریتی و سیاست‌گذاری: تجارب هند در اصلاحات اداری و بهبود ساختارهای مدیریتی، به‌ویژه در حوزه‌های کشاورزی، آموزش، و بهداشت، نشان می‌دهد که اصلاحات ساختاری می‌تواند به افزایش کارآمدی و پاسخ‌گویی نهادهای دولتی کمک کند. ایران نیز می‌تواند با الگوبرداری از این رویکردها، ساختارهای مدیریتی و سیاست‌گذاری خود را بهبود دهد.

وجود دارد و چگونه می‌توان با استفاده از رویکردهای بومی‌سازی شده به راه‌حلی کارآمد دست یافت.

۲-۵- فرضیه

فرضیه‌های این تحقیق به دنبال اثبات این موضوع هستند که با بررسی دقیق مدل‌های هند و تطبیق آن‌ها با شرایط بومی ایران، امکان استخراج و به‌کارگیری راهکارهای اثربخش برای ارتقاء وضعیت توسعه‌ای کشور وجود دارد. این فرضیه‌ها به شرح زیر است:

- فرضیه اول: مدل‌های توسعه‌ای موفق به‌کارگرفته‌شده در هند، اگر به‌درستی بومی‌سازی شوند، می‌توانند به بهبود روند توسعه اقتصادی و اجتماعی ایران کمک کنند.

- فرضیه دوم: با شناسایی و تطبیق عوامل مؤثر در موفقیت هند، می‌توان به الگوها و راهکارهای عملیاتی دست یافت که چالش‌های ساختاری و مدیریتی ایران را کاهش دهند و به نتایج مثبت اقتصادی و اجتماعی منجر شوند.

- فرضیه سوم: استفاده از مدل‌های توسعه‌ای هند در حوزه‌های کلیدی، مانند فناوری اطلاعات، آموزش و اشتغال‌زایی، می‌تواند موجب افزایش کارایی و کاهش موانع توسعه در ایران شود.

۲-۶- روش شناسی

- این تحقیق از رویکرد توصیفی-تحلیلی و مقایسه‌ای بهره می‌گیرد. روش شناسی این پژوهش شامل مراحل زیر است:

- گردآوری داده‌ها و اطلاعات: ابتدا داده‌ها و اطلاعات مربوط به مدل‌های توسعه‌ای به‌کارگرفته‌شده در هند، شامل سیاست‌ها، راهبردها، و برنامه‌های کلیدی توسعه اقتصادی و اجتماعی، گردآوری می‌شود. این داده‌ها از طریق بررسی منابع علمی معتبر، گزارش‌های دولتی، و اسناد مرتبط استخراج خواهند شد.

- تحلیل تطبیقی: در این مرحله، اطلاعات جمع‌آوری‌شده به‌طور دقیق تجزیه و تحلیل می‌شود و با شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌های بین شرایط ایران و هند، امکان بومی‌سازی این مدل‌ها بررسی می‌شود.

- بومی‌سازی و تطبیق مدل‌ها: با شناسایی ویژگی‌ها و عوامل کلیدی مدل‌های موفق در هند، تطبیق این مدل‌ها با نیازها، چالش‌ها، و ظرفیت‌های ایران انجام می‌شود. این

نوآوری‌های این حوزه در بخش دولتی و خصوصی پرداخته است.

بررسی‌های مختلف نشان می‌دهند که اینترنت اشیا در بخش کشاورزی هند با معرفی سیستم‌های آبیاری هوشمند و پایش وضعیت خاک و محصولات، منجر به بهبود بازدهی و مدیریت منابع طبیعی شده است، که در نتیجه آن کشاورزان توانسته‌اند بهره‌وری محصولات خود را افزایش دهند و به‌صورت مؤثرتری به مقابله با چالش‌های مربوط به تغییرات اقلیمی بپردازند [7]. علاوه بر این، در حوزه بهداشت و درمان، اینترنت اشیا به ارتقاء کیفیت خدمات درمانی کمک کرده و به‌ویژه در مناطق دورافتاده و محروم هند، با ایجاد شبکه‌های نظارت از راه دور و تسهیل ارتباطات بین بیمارستان‌ها، امکان دسترسی گسترده‌تر به مراقبت‌های پزشکی را فراهم کرده است. به عنوان نمونه، [8] نشان داده است که این فناوری توانسته دسترسی به خدمات بهداشتی را به‌صورت قابل‌توجهی در مناطق روستایی بهبود بخشد و در کاهش هزینه‌های درمانی و زمان انتظار بیماران نقش بسزایی داشته باشد. مطالعات نشان داده‌اند که اینترنت اشیا با رشد چشمگیری در صنعت فناوری اطلاعات هند مواجه بوده و تأثیرات اقتصادی محسوسی را به‌همراه داشته است. طبق گزارش‌های منتشر شده توسط شورای ملی فضای مجازی هند در سال ۲۰۱۹، سهم اینترنت اشیا در تولید ناخالص داخلی این کشور در حال افزایش است و با حمایت دولت از سیاست‌های اقتصادی نوآورانه، هند توانسته به یکی از قطب‌های فناوری منطقه تبدیل شود [9]. با این حال، پیاده‌سازی اینترنت اشیا در هند با چالش‌های متعددی از جمله کمبود زیرساخت‌های ارتباطی پایدار و مشکلات امنیت سایبری روبه‌رو بوده است. یکی از اصلی‌ترین موانع، عدم دسترسی کافی به شبکه‌های ارتباطی پایدار در مناطق روستایی است که این امر مانع از بهره‌مندی کامل این مناطق از مزایای اینترنت اشیا می‌شود. به‌عنوان نمونه، نویسندگان مرجع [10] در پژوهشی به بررسی این چالش پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که ایجاد زیرساخت‌های ارتباطی پایدار برای موفقیت کامل اینترنت اشیا در سراسر هند ضروری است. همچنین، حفظ امنیت اطلاعات و حریم خصوصی کاربران به‌عنوان چالشی بزرگ در پیاده‌سازی این فناوری مطرح می‌شود و برخی از پژوهشگران به راه‌حل‌های امنیتی مبتنی بر رمزنگاری و

- تقویت مشارکت بخش خصوصی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی: یافته‌ها نشان می‌دهند که مدل هند توانسته است با تقویت مشارکت بخش خصوصی و فراهم‌سازی زمینه‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی، به رشد سریع اقتصادی دست یابد. ایران نیز می‌تواند از این تجربه بهره‌گرفته و با ایجاد تسهیلات و تشویق‌هایی برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، توسعه اقتصادی خود را تسریع کند.

- بهره‌مندی از نیروی انسانی جوان و ظرفیت‌های آموزشی: موفقیت هند در بهره‌برداری از نیروی انسانی جوان و سرمایه‌گذاری در آموزش و مهارت‌های فنی، نقش مهمی در رشد پایدار اقتصادی این کشور داشته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که ایران نیز می‌تواند با سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی و ارتقای مهارت‌های جوانان، توسعه پایدار را تسریع بخشد و فرصت‌های شغلی جدیدی ایجاد کند.

این یافته‌ها نشان می‌دهند که بهره‌گیری از تجربیات موفق هند می‌تواند به‌عنوان یک الگوی راهبردی برای توسعه ایران به‌کار گرفته شود، به‌ویژه در بخش‌های فناوری، مدیریت منابع، بهبود سیاست‌گذاری، و تقویت بخش خصوصی. این رویکرد، علاوه بر افزایش بهره‌وری و رشد اقتصادی، می‌تواند به بهبود شاخص‌های توسعه انسانی و پایداری منابع در ایران کمک کند.

۳- پیشینه پژوهشی

بررسی‌ها نشان می‌دهد که این فناوری اینترنت اشیا از اوایل دهه ۲۰۰۰ به‌عنوان یک نوآوری نویدبخش مورد توجه قرار گرفته و به‌تدریج در حوزه‌های مختلفی از جمله کشاورزی، بهداشت، و حمل‌ونقل کاربردهای گسترده‌ای یافته است. به‌ویژه، در برنامه‌های توسعه ملی هند، اینترنت اشیا به‌عنوان یکی از عناصر اساسی پروژه‌های شهرهای هوشمند معرفی شده و توانسته در این راستا تأثیرات مهمی در بهبود کارآمدی خدمات شهری و افزایش سطح زندگی شهروندان داشته [6]. همچنین، دولت هند با تدوین سیاست‌های مربوط به اینترنت اشیا و تخصیص بودجه‌های حمایتی به این فناوری، به ایجاد زیرساخت‌ها و تسهیل توسعه آن کمک کرده است، که از جمله این اقدامات می‌توان به سند سیاست اینترنت اشیا در سال ۲۰۱۶ اشاره کرد که به‌طور خاص به حمایت از

کند. این اقدامات نه تنها به ارتقاء اعتبار و شهرت هند در حوزه آموزش عالی کمک می‌کنند، بلکه فرصت‌های جدیدی را برای تبادل دانش، تجربیات و توسعه فناوری ایجاد می‌کنند. [14]. با توجه به این طرح، دانشگاه‌های برتر هندی با سابقه عملکرد موفق، در کشورهای دیگر پردیس‌های دانشگاهی راه‌اندازی می‌کنند. از طرف دیگر، دانشگاه‌های معتبر و برتر جهان، مجوز برگزاری فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی در هند را دریافت خواهند کرد. این تبادل دانشگاهی، فرصتی برای تبادل تخصص‌ها، تجربیات و فرهنگ‌های مختلف در حوزه آموزش عالی ایجاد می‌کند و به توسعه مشترک دانش و پیشرفت فناوری کمک می‌کند. هند، به دلیل نیاز به رقابت با کشورهای دیگر، از مدل‌های جهانی‌سازی که توسط کشورهای آسیایی-اقیانوسیه به دلیل شباهت‌های ساختاری با هند اجرا شده‌اند، استفاده می‌کند. این کشورها نیز جزو کشورهای در حال توسعه بوده و تجربه رشد بی‌سابقه‌ای داشته‌اند؛ به عنوان مثال امارات، چین و سنگاپور به‌عنوان میزبان‌های راه‌اندازی سرمایه‌گذاری‌های مشترک، مدل‌های قراردادی یا پردیس‌های شعب بین‌المللی اختصاصی خدمات را ارائه می‌دهند. هند می‌تواند از این مدل‌ها برای تصمیم‌گیری نهایی در مورد نوع ورود به بازار و همچنین پیاده‌سازی سیستم مقرراتی استفاده کند. این اقدامات به هند کمک خواهد کرد تا به عنوان یک قطب بزرگ در زمینه آموزش جهانی شناخته شود. برای حقق چشم‌انداز آموزش عالی، هند نیازمند بررسی انواع مختلف مشارکت‌های بالقوه در این نظام است. این مشارکت‌ها شامل مشارکت در پروژه‌های کلاسی، پروژه‌های تحقیقاتی و ایجاد همگرایی میان دانشگاه‌ها و صنعت به منظور تأمین منابع و آماده‌سازی دانشجویان برای ورود به بازار کار جهانی است. همچنین، استفاده مؤثر از فناوری نیز از جمله مهارت‌هایی است که به دلیل تأثیر کووید ۱۹ بیشتر به چشم می‌آید. [15]. به طور مثال از زمان شیوع بیماری کووید ۱۹، همچنان که دیگر کشورها نیز عمل کردند، کشور هند نیز اقدامات واکنشی در این زمینه را آغاز کرد. یکی از نمونه‌های این اقدامات، پیشرفت‌های حاصل‌شده در حوزه ساخت و بهره‌برداری از اپلیکیشن‌های ردیابی بیماران

معماری‌های بلاکچین اشاره کرده‌اند که می‌تواند تا حدی این چالش‌ها را کاهش دهد [11]. دولت هند با اتخاذ سیاست‌های حمایتی و سرمایه‌گذاری در پروژه‌های ملی اینترنت اشیا، نقش مهمی در تسریع پذیرش این فناوری در کشور داشته است. برنامه «هند دیجیتال» که به‌منظور توسعه زیرساخت‌های دیجیتال و ارتباطات اینترنتی راه‌اندازی شد، از جمله سیاست‌های کلیدی دولت در این زمینه به شمار می‌آید و به کمک این برنامه، فرصت‌های جدیدی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی و توسعه فناوری‌های نوظهور فراهم شده است [12]. همچنین، با توجه به رشد روزافزون این صنعت، شرکت‌های فناوری بزرگ با همکاری دولت هند به برگزاری دوره‌های آموزشی و پژوهشی پرداخته‌اند که به توسعه مهارت‌های تخصصی در نیروی کار و جلوگیری از فرار مغزها کمک کرده و هند را به یکی از قطب‌های جهانی در حوزه فناوری اطلاعات تبدیل کرده است [13].

۴- برنامه‌های عملیاتی و کاربردها

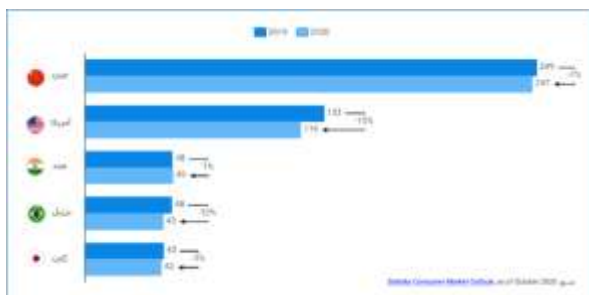
کشور هند با تعیین اهداف و برنامه‌های جامع به منظور بهره‌برداری از اینترنت همه چیز در سطوح مختلف جامعه و صنایع مختلف، به نحوی گام برداشته است که از این فناوری بهره‌برداری مؤثری را ممکن سازد. این برنامه‌ها شامل مباحث متنوعی چون شهر هوشمند، بهبود امنیت مرزها، بهبود خدمات بهداشتی و درمانی، بهبود مدیریت منابع آب، و سایر زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی می‌شوند. این تدابیر نه تنها به بهبود کیفیت زندگی شهروندان کمک می‌کنند بلکه باعث ایجاد فرصت‌های جدید در حوزه‌های مختلف اقتصادی و فناوری نیز می‌شوند. همچنین، با تمرکز بر انتقال هوشمندانه داده‌ها و دانش، امکان بهره‌برداری بهینه از اطلاعات فراهم می‌شود که بهبود تصمیم‌گیری‌ها و افزایش بهره‌وری را به دنبال خواهد داشت. با هدف ارتقاء سطح آموزش عالی و فناوری در هند به عنوان یک برند جهانی، راه‌اندازی پردیس‌های دانشگاهی هند در کشورهای دیگر به‌عنوان یک توسعه کلیدی در تحول آموزشی مطرح می‌شود. دولت هندوستان تدابیری را در پیش گرفته است تا همکاری‌های آموزشی با کشورهای مختلف را توسعه داده و حدود ۲۰ پردیس دانشگاهی در این مناطق راه‌اندازی

هوشمند اشاره دارد.

شکل 3: تنوع سنی کاربران سیستم‌های هوشمند در کشور هند [17و3]

برخی از مؤلفه‌های مهم شهر هوشمند که در این کشور مورد توجه قرار گرفته است عبارتند از: پرتال دولتی داده باز، پارکینگ هوشمند، سیستم حمل‌ونقل هوشمند، مراقبت از راه دور، ایمنی زنان، شبکه‌های هوشمند، روشنایی شهری هوشمند مدیریت پسماند، علائم دیجیتال و مدیریت آب. نکته‌ی مهم افزایش درآمد از فروش وسایل الکترونیکی هوشمندسازی در کشور هند به دلیل انگیزه همین جوانان، در مقابل روند کاهشی در سایر کشورها (شکل 4)، در سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹ به دلیل شرایط ناشی از شیوع بیماری کووید ۱۹ و تاثیر آن بر جهانی‌شدن اقتصادی و اجتماعی است [18].

شکل 4: افزایش درآمد فروش وسایل الکترونیکی هوشمندسازی در کشور هند، درقبال روند کاهشی آن در کشورهای برتر این حوزه [16و18]

هند در استفاده از ربات‌های مشاور در بین کشورهای برتر جهان جایگاه بسیار خوبی دارد. همانطور که در شکل 5 دیده می‌شود کسب رتبه دوم جهانی [19] حکایت از توسعه فناوری‌های نوین در این حوزه و همچنین صنایع وابسته اینترنت همه چیز در کشور هند است.

است. این اپلیکیشن‌ها انواع داده‌های حیاتی را مانند اطلاعات شغلی، سیستم مختصات جغرافیایی¹⁰، اطلاعات تماس، بوم‌شناسی، سفر و زیست‌شناسی، از جمله اثر انگشت، جمع‌آوری کرده و برای خدمات مرتبط با خود به کار می‌برند [16]. همان‌طور که در شکل 2 نشان داده شده است، این اقدام در کشور هند به حدی اهمیت‌دار بوده است که این کشور را در رده‌بندی جهانی در کنار کشورهای پیشرو از قبیل آلمان، نروژ و سنگاپور در این حوزه قرار داده است [16].

شکل 2: میزان داده‌های جمع‌آوری شده توسط اپلیکیشن ردیابی بیمار کشور هند در مقایسه با سایر کشورهای پیشرو [16]

بنابراین آن دسته از دانشگاه‌هایی که توانایی تامین منابع لازم یا سرمایه‌گذاری در فضای فناوری را ندارند، می‌توانند با شرکت‌های فناوری آموزشی برای جذب دانشگاه‌های خارجی به هند مشارکت کنند. نکته بسیار کلیدی این نوع استفاده از منابع این است که نه‌تنها مشکل فرار مغزها را با حفظ استعدادها در کشور برطرف می‌کند، بلکه روند جهانی‌سازی آموزش عالی در هند را نیز سرعت می‌بخشد. همانطور که در شکل 3 نمایش داده شده، کاربران اصلی سیستم‌های هوشمند در کشور هند، جوانان با درآمد متوسط و بالا هستند [17]. از نظر نیروی انسانی جوان و تحصیلکرده، هند با مشکلی مواجه نیست. نسل جوان این کشور به شدت به اینترنت علاقه‌مند بوده و نه تنها مصرف‌کننده بلکه توسعه‌دهندگان خلاق هستند. حضور نسل جوان با انگیزه و پتانسیل بالا برای مشارکت در مسائل هوشمندسازی شهری، نشانگر تعهد و تمایل مردم به پیشرفت و توسعه فناوری‌های هوشمند در کشور است. این مسیر توسعه به سوی سیاست‌های هوشمندسازی با امیدبخشی در سرعت رشد کشور به سمت جوامع

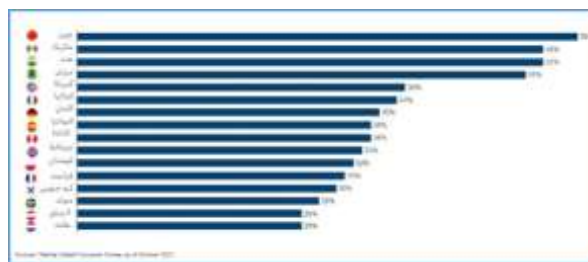
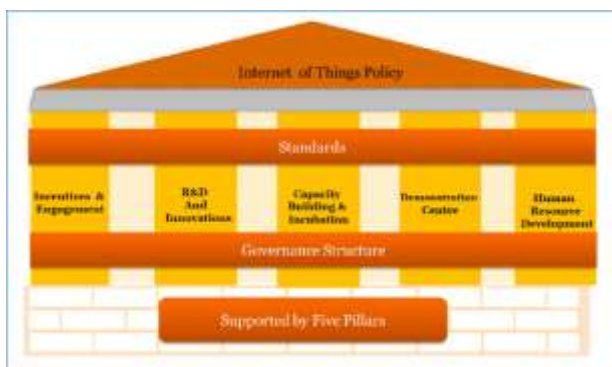
10. Global Positioning System (GPS)

هدفمند از طریق دستگاه‌های متصل و از راه دور به اشتراک خواهند گذاشت و ارتباط دستگاه‌ها با کاربران، اطلاعات موقعیتی متنوعی را در اختیار آنها قرار خواهد داد. [20] در شکل 6، پرتال دولتی داده باز کشور هند [21]، الهام گرفته از پرتال داده باز آمریکا، نمایش داده شده است.

خطمشی پیشنهادی اینترنت اشیا در کشور هند، به عنوان یک راهنمای چند ستونی در شکل 7 نمایش داده شده است [22]. این رویکرد شامل پنج ستون عمودی عبارت‌اند از: مراکز آزمون و اجرای پروژه‌ها، مراکز رشد و انکوباتورها، نوآوری و تحقیق و توسعه، حمایت و انگیزش، توسعه منابع انسانی و پشتیبانی، و همچنین ستون افقی از استانداردها و ساختار حکومتی تشکیل شده است. این خطمشی به هدف ارتقاء اجرای اینترنت اشیا در کشور هند و ایجاد محیط مناسب برای توسعه و نهادینه‌سازی این فناوری است [4].

شکل 6. پرتال دولت داده باز کشور هند [21]

شکل 5. هند رتبه دوم بین کشورهای برتر در استفاده از ربات‌های مشاور [19و3]

وزارت دفاع هند در پی حملات مکرر از سوی چین و پاکستان به مرزهای خود، با بهره‌گیری از فناوری اینترنت اشیا در نواحی مرزی، توانسته است به تاحد زیادی تلفات انسانی خود را کاهش داده و نظارت دقیق‌تری بر امنیت مرزها داشته باشد. یکی از مقامات برجسته وزارت دفاع هند اظهار کرده است: "با نصب و بهره‌برداری از تجهیزات امنیتی و نظارتی مبتنی بر اینترنت اشیا در حاشیه‌های مرزی، می‌توان نقش مؤثری در تضمین امنیت مرزها ایفا نمود. در جهت اجرای یک سامانه تشخیص حرکت مبتنی بر اینترنت اشیا به منظور افزایش نظارت امنیتی، ضروری است تا بودجه مالی بیشتری در نظر گرفته شود." آشیش گوپالتی¹¹، مدیر بخش سازمان تلینا ایندیا¹²، اظهار داشته است: "در آینده، سیستم‌های مدیریت تصویر¹³ به منظور ثبت و تشخیص وقایع نامعمول، افراد، موقعیت‌ها، رنگ‌ها و حتی کلمات کلیدی به‌کار خواهند رفت و برنامه‌های کاربردی اینترنت اشیا به‌عنوان سیستم‌های ایده‌آل، نگرانی‌های امنیتی و نظارتی را به‌طور کامل برطرف خواهند کرد." همچنین، سیستم‌های اینترنت اشیا نقش اساسی در تأمین امنیت در صنایع مختلف مانند بانک‌ها، دفاتر، نیروگاه‌های هسته‌ای و سایر تأسیسات را ایفا خواهند کرد. گوپال¹⁴، کارشناس ارتباطات شرکت سی‌ام‌آی‌ای¹⁵، تصریح کرده است: "در حال حاضر، دولت هند با پیاده‌سازی سیستم‌های هوشمند مبتنی بر اینترنت اشیا در مرزهای خود به‌صرفه‌جویی قابل‌توجهی در هزینه‌های انسانی و عملیاتی خود دست یافته است. راه‌حل‌های امنیتی اینترنت اشیا، اطلاعات را به‌طور

- 11 .Ashish Gulati
- 12 .Telit India
- 13 .Video Mangement System (VMS)
- 14 .N.K Goyal
- 15 .CMIE

جدول ۱. مجموعه چالش‌های پذیرش و توسعه اینترنت همه چیز و راهکارهای رفع موانع اجرایی آن در کشور هند [4]

چالش‌ها	راهکارهای رفع موانع اجرا در کشور هند
نقص زیرساخت‌های شبکه و ارتباط	مشارکت فعال با شرکای خارجی و استفاده از تجارب انجمن‌های جهانی
کمبود سکوهای آزاد و نظارتی	ساخت سکوهای آزاد برای سهولت استفاده و هزینه کم و ساخت مدل‌های مقیاس‌پذیر
مشکلات مرتبط با حفظ امنیت و حریم خصوصی	استفاده از شهروندان به عنوان جسگر برای به دست آوردن حداکثر مزایا و جویاوری و به اشتراک‌گذاری داده‌ها به صورت اشکار
کمبود زیرساخت‌های دیجیتال در برخی مناطق	رونمایی از پروژه هندوستان دیجیتال که قرار است خدمات نوکن به صورت دیجیتال به شهروندان ارائه شود

با انجام این راهکارها، کشور هند قادر خواهد بود به بهبود توسعه و پذیرش فناوری اینترنت همه چیز پیش برود و از مزایای این فناوری در اقتصاد و جامعه خود بهره‌برداری کند. همچنین، ارتقاء زیرساخت‌های تکنولوژیکی و همکاری با شرکای بین‌المللی می‌تواند به تسریع پیشرفت و توسعه این فناوری در هند کمک بسزایی کند.

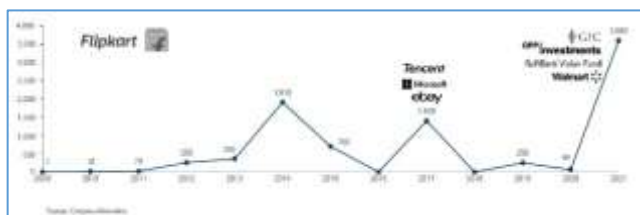
۵- تأثیرات اقتصادی

بخش فناوری اطلاعات در کشور هند از سال ۱۹۹۳ هر ساله بیش از ۳۰ درصد افزایش داشته تا جاییکه ارزش این بازار از ۱۵۰ میلیون دلار به ۱۵۰ میلیارد دلار افزایش یافته است، به عبارت دیگر بیش از هزار برابر رشد داشته است. این رشد بیانگر قابلیت‌های زیادی برای توسعه و پیشرفت صنعت فناوری در هند می‌باشد. در عین حال شرکت‌های آمریکایی و اروپایی نیز به عنوان بازارهای ارزان‌قیمتی به بازار فناوری هند نگاه کرده و این واقعیت هم رونق این صنعت را بیش از پیش تقویت کرده است. در سال‌های اخیر، حجم صادرات خدمات فناوری از هند به کشورهای خارجی از طریق برون‌سپاری به شدت افزایش یافته و این نشانگر توانمندی و عمق این صنعت در مقابل بازار جهانی است. شرکت ناسکام^{۱۷} اعلام کرده که سهم صنعت فناوری اطلاعات از تولید ناخالص داخلی کشور از ۱,۲ درصد در سال ۱۹۹۸ به ۷,۵ درصد در سال ۲۰۱۲ افزایش یافته است. در سال ۲۰۱۵، صنعت فناوری اطلاعات در هند سود بالغ بر ۱۴۷ میلیارد دلار به دست آورده، در حالی که پیش‌بینی کارشناسان تنها ۹۹ میلیارد دلار سود بوده بود. دولت هند نیز طرح‌های نوآورانه‌ای را

شکل ۷. سیاست اینترنت اشیاء کشور هند [22]

این کشور همچنین به عنوان ارائه‌دهنده بسیاری از خدمات اینترنت اشیاء شناخته می‌شود. در شهر دهلی‌نو، اقدامات مهمی در حوزه‌های مختلف انجام شده است. به عنوان مثال، تمامی چراغ‌های خیابان‌ها به صورت خودکار و از راه دور روشن و خاموش می‌شوند. همچنین در این شهر، سامانه‌های پرداخت الکترونیکی برای پرداخت عوارض ترافیکی به کار گرفته شده‌اند که به کاربران کمک می‌کند تا از طولانی شدن صفوف ترافیک جلوگیری کنند. در حوزه بهداشت، پزشکان در برخی بیمارستان‌های پیشرو از یک سامانه مبتنی بر ارتباطات ماشین به ماشین^{۱۶} برای نظارت بر بیماران پس از عمل جراحی استفاده می‌کنند. این سیستم به آن‌ها امکان می‌دهد تا به صورت دورترازی و به صورت زنده، علائم حیاتی و وضعیت بیماران را نظارت کنند. در سال ۲۰۱۵، مخابرات ملی هند چارچوب سیاستی برای ترویج اینترنت اشیاء ارائه کرد که به طور گسترده در کاربردهای بخش‌های عمومی و خصوصی مورد استفاده قرار گرفته است. این سیاست‌ها شامل برنامه‌های آزمایشی در زمینه شبکه‌های هوشمند و همکاری با مؤسسات آموزشی برای تربیت نیروی کار متخصص در این حوزه نیز می‌شود. یکی از ابتکارات مهم در این کشور سرویس هشدار سونامی است که در سال ۲۰۱۵ به بازار عرضه شد. همچنین یک کمیته عالی دولتی جهت نظارت بر ابتکارات و پیشرفت‌های پروژه‌ها با توجه به زمان‌بندی مشخصی تشکیل شده است [4]. مجموعه چالش‌های شناسایی شده در مقابل پذیرش و توسعه این فناوری، و راهکارهای رفع موانع اجرایی آن در کشور هند در جدول ۱ مشاهده می‌شود [4].

سافت بانک^{۲۱} و وال‌مارت^{۲۲} در سال ۲۰۲۱، رقم ۳٫۶ میلیارد دلار جذب سرمایه داشته باشد. این مقدار جذب سرمایه، فلیپ‌کارت را تبدیل به یکی از ۱۰ شرکت تجارت الکترونیک برتر دنیا از منظر ارزش‌گذاری نموده است تا جایکه این شرکت بتواند در سال ۲۰۲۲ در بازار سهام آمریکا عرضه اولیه داشته باشد [3]. شکل 9 روند جذب سرمایه توسط این شرکت را در سالهای مختلف نشان می‌دهد.

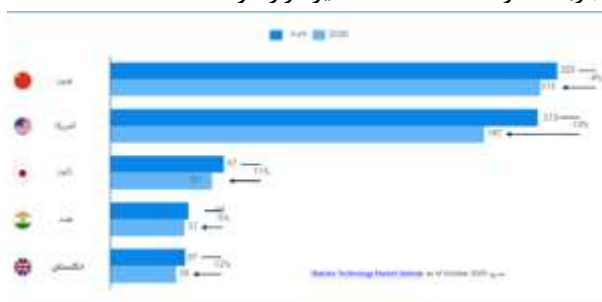
شکل 9. روند جذب سرمایه شرکت فلیپ‌کارت در سالهای مختلف [3]

۶- راهکارها و مدل‌های کاربردی در ایران

برای ارائه راهکارها و مدل‌های کاربردی در ایران بر اساس تجربه موفق هند در توسعه فناوری اینترنت همه چیز، لازم است جوانب کلیدی موفقیت این کشور را دقیق‌تر بررسی کرده و مباحث فنی و راهبردی را با جزئیات بیشتری تبیین کنیم. این بررسی می‌تواند به عنوان مدلی عملی و راهبردی برای ایران باشد و به استفاده بهینه از فناوری‌های نوین جهت بهبود زیرساخت‌ها، اقتصاد دیجیتال، و ارتقای امنیت کمک کند.

۱- توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و تقویت پهنای باند: یکی از مهم‌ترین اقدامات هند در توسعه فناوری‌های نوین، سرمایه‌گذاری گسترده در بهبود زیرساخت‌های ارتباطی و فراهم کردن دسترسی همگانی به اینترنت پرسرعت و پهنای باند بالاست. هند با اجرای پروژه‌هایی نظیر برنامه «Digital India» و پروژه‌های فیبر نوری ملی توانست پوشش اینترنت پرسرعت را حتی در مناطق دورافتاده گسترش دهد. برای ایران، بهره‌گیری از چنین الگویی مستلزم سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های فیبر نوری و گسترش شبکه‌های فایو جی^{۲۳} است تا با فراهم

اجرا کرده که به توسعه و پیشرفت صنعت فناوری در این کشور کمک کرده‌اند. بازار اینترنت اشیاء نیز در هند رشد چشمگیری داشته و در حال حاضر میلیون‌ها دستگاه متصل به اینترنت در این کشور وجود دارد. این تعداد تا سال ۲۰۲۰ به ۲٫۷ میلیارد دستگاه افزایش یافته است. همچنین، هند به عنوان یکی از بزرگترین بازارهای در حال رشد ماشین به ماشین در منطقه جنوب آسیا و اقیانوسیه شناخته می‌شود که حدود ۸۰ درصد ارتباطات دستگاه ماشین به ماشین در این منطقه را به خود اختصاص داده است [4]. بر اساس آمار سال ۲۰۱۹، هند در میان پنج کشور پیشرو در زمینه سخت‌افزاری با درآمد بازار بیش از یک میلیارد دلار، قرار دارد. این موقعیت در شکل 8 نشان‌دهنده جایگاه هند در میان کشورها در سال ۲۰۱۹ با توجه به درآمد بازار به میلیارد دلار می‌باشد [23]. با این حال، لازم به ذکر است که در سال ۲۰۲۰، به دلیل شیوع بیماری کووید-۱۹، این درآمد با تجربه ۵ درصد افت، تحت تأثیر قرار گرفته است [16].

شکل 8. هند در میان کشورهای سخت‌افزاری برتر بر اساس درآمد بازار [16 و 23]

در حال حاضر فروش ناخالص تجارت الکترونیک در هند به میلیارد دلار در سال رسیده است. شرکت هندی فلیپ-کارت^{۱۸}، پس از آمازون، دومین بازار آنلاین را در اختیار گرفته است. فلیپ‌کارت، رهبر بازار هند با بیش از ۳۵۰ میلیون کاربر و ۳ میلیون فروشنده ثبت شده در کل کشور است. عملکرد بینظیر این شرکت در کنار رشد تجارت دیجیتال در هند باعث شده است تا این استارت‌آپ که از سال ۲۰۰۷ شروع به جذب سرمایه کرده است از طریق سرمایه‌گذاری چهار شرکت جی‌آی‌سی^{۱۹}، سی‌پی‌پی^{۲۰}،

21. Softbank
22. Walmart
23. 5G

18. Flipkart
19. GIC
20. CPP

تهدیدات امنیتی و حمایت از مصرف‌کنندگان امکان‌پذیر خواهد بود.

۵- توسعه نیروی انسانی متخصص و برنامه‌های آموزشی در حوزه اینترنت اشیا: هند با اجرای برنامه‌های آموزشی تخصصی و توسعه مهارت‌های فناورانه در حوزه اینترنت اشیا و فناوری‌های مرتبط، به توسعه نیروی انسانی ماهر پرداخته است. ایران نیز می‌تواند با تمرکز بر آموزش و تربیت نیروی کار ماهر از طریق دوره‌های آموزشی، برنامه‌های دانشگاهی، و همکاری با صنایع، نیروی انسانی مورد نیاز را برای توسعه اینترنت همه چیز تأمین کند. ارائه دوره‌های آموزشی متمرکز در زمینه‌های تخصصی مانند امنیت سایبری، تحلیل داده‌ها، و شبکه‌های هوشمند می‌تواند قابلیت‌های ایران را در این زمینه تقویت کند.

۶- طراحی و اجرای پروژه‌های پایلوت در مناطق مختلف: هند با اجرای پروژه‌های آزمایشی در شهرهای مختلف و جمع‌آوری بازخوردهای اولیه، زمینه را برای بهبود فناوری‌ها و فرآیندهای اینترنت همه چیز فراهم کرده است. برای مثال، پروژه‌های شهر هوشمند در هند به شناسایی چالش‌ها و بهبود عملکرد فناوری‌ها کمک شایانی کرده‌اند. در ایران، می‌توان با طراحی و اجرای پروژه‌های پایلوت در مناطقی با شرایط متنوع، نظیر شهرهای بزرگ و مناطق صنعتی، داده‌های لازم را برای شناسایی نقاط ضعف و بهبود عملکرد سیستم‌های اینترنت اشیا جمع‌آوری کرد. این امر به کاهش ریسک‌ها و بهبود تصمیم‌گیری‌های آتی در مقیاس ملی کمک می‌کند.

با بررسی دقیق و الگوگیری از مدل هند در توسعه اینترنت همه چیز، ایران می‌تواند مسیر توسعه خود را به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای تسریع کند و از مزایای اقتصادی و اجتماعی آن بهره‌مند شود. توسعه زیرساخت‌های ارتباطی، حمایت از نوآوری، تدوین مقررات حمایتی، و تربیت نیروی انسانی ماهر، از جمله راهکارهای کلیدی برای بهبود و توسعه اینترنت همه چیز در ایران است که می‌تواند به تحقق اهداف توسعه‌ای و پیشرفت فناورانه کشور کمک کند.

۷- نتیجه‌گیری

کشور هند با توجه به پتانسیل بالقوه خود در حوزه

آوردن پهنای باند بالا و دسترسی به اینترنت پایدار، امکان توسعه کاربردهای اینترنت اشیا به ویژه در حوزه‌های صنعتی و شهری فراهم شود.

۲- ایجاد اکوسیستم نوآوری و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان: هند از طریق ایجاد پارک‌های فناوری و مراکز رشد در شهرهای مختلف، توانسته است بستری مساعد برای استارت‌آپ‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان فراهم کند که در حوزه اینترنت اشیا فعالیت دارند. برنامه‌های حمایتی دولتی و سرمایه‌گذاری‌های ریسک‌پذیر به تقویت این اکوسیستم کمک شایانی کرده‌اند. در ایران نیز می‌توان با توسعه پارک‌های علم و فناوری و ایجاد تسهیلات مالیاتی و سرمایه‌گذاری برای شرکت‌های فعال در حوزه اینترنت اشیا، بستر لازم برای رشد این صنعت و توسعه اکوسیستم نوآوری فراهم کرد. این موضوع به شکل‌گیری کسب‌وکارهای بومی و تقویت اشتغال در حوزه فناوری کمک خواهد کرد.

۳- بهره‌گیری از مدل‌های سیاست‌گذاری باز و همکاری‌های بین‌المللی: هند با اتخاذ سیاست‌های باز در حوزه تبادل دانش و فناوری و ایجاد روابط نزدیک با شرکت‌های بین‌المللی پیشرو، توانسته است به‌روزترین فناوری‌ها را وارد کشور کند و صنعت اینترنت اشیا را با سرعت بیشتری توسعه دهد. در این راستا، انعقاد تفاهم‌نامه‌های بین‌المللی و تسهیل دسترسی به دانش روز جهانی یکی از محورهای مهم توسعه اینترنت اشیا در ایران است. ایران می‌تواند از این مدل بهره‌برداری کرده و با همکاری شرکت‌های خارجی و دانشگاه‌های معتبر، ضمن ارتقای دانش بومی، فناوری‌های جدید را به کشور منتقل کند و از ظرفیت‌های جهانی برای بهبود فناوری‌های نوین استفاده کند.

۴- تدوین قوانین و مقررات حمایتی و امنیتی در حوزه اینترنت همه چیز: یکی از نقاط قوت هند در توسعه اینترنت همه چیز، ایجاد قوانین حمایتی و مقررات امنیتی جامع است. هند با تدوین استانداردهای ملی و تضمین امنیت اطلاعات و حریم خصوصی کاربران، اعتماد کاربران و صنایع را نسبت به استفاده از فناوری‌های هوشمند افزایش داده است. ایران نیز می‌تواند با ایجاد چارچوب‌های حقوقی و استانداردهای امنیتی متناسب با شرایط داخلی، بستر لازم برای رشد IoT را فراهم کند. این امر با ایجاد قوانین محکم در زمینه حفاظت از داده‌ها، کاهش

صنعتی، فرآیندهای دولت الکترونیک، بهینه‌سازی زنجیره تأمین و افزایش کارآمدی خدمات عمومی ارتقاء یابد. این اقدامات می‌توانند علاوه بر بهبود کارایی، به کاهش هزینه‌ها و افزایش شفافیت نیز کمک کنند.

۲- ایجاد بستری برای نوآوری و کارآفرینی: پیشنهاد می‌شود که با توجه به نقش نوآوری و استارت‌آپ‌ها در رشد اقتصادی هند، ایران نیز با فراهم آوردن امکانات مالی و زیرساختی، از رشد و توسعه استارت‌آپ‌ها و شرکت‌های نوآور حمایت کند. ایجاد مراکز نوآوری و شتاب‌دهنده‌ها در حوزه‌های فناوری اطلاعات، کشاورزی، و صنایع مختلف می‌تواند نوآوری را در سراسر کشور گسترش داده و فرصت‌های جدیدی ایجاد کند.

۳- اصلاح ساختارهای مدیریتی و تقویت مشارکت جامعه: تجارب هند نشان داده است که اصلاح ساختارهای مدیریتی و شفافیت در تصمیم‌گیری، زمینه‌ساز افزایش مشارکت جامعه در توسعه ملی است. پیشنهاد می‌شود که ایران با اصلاح ساختارهای مدیریتی و ایجاد فرصت‌های مشارکتی برای بخش خصوصی و جامعه مدنی، بتواند بهره‌وری و پاسخ‌گویی دستگاه‌های دولتی را ارتقاء بخشد.

۴- تشویق سرمایه‌گذاری خارجی و ارتقاء زیرساخت‌های اقتصادی: ایران می‌تواند با ایجاد تسهیلات و مشوق‌های جذاب، به جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی بپردازد. ایجاد زیرساخت‌های حمل‌ونقل، انرژی، و فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات می‌تواند فرصت‌های مناسبی برای سرمایه‌گذاران خارجی فراهم کرده و روند توسعه اقتصادی کشور را تسریع کند.

۵- سرمایه‌گذاری در آموزش و توسعه مهارت‌ها: بهره‌گیری از مدل هند در سرمایه‌گذاری بر نیروی انسانی جوان می‌تواند یک راهبرد کلیدی برای ایران باشد. پیشنهاد می‌شود که با تأمین منابع مالی و ایجاد برنامه‌های آموزشی در زمینه‌های فنی و حرفه‌ای، توانمندی جوانان کشور افزایش یابد. این اقدام نه تنها به توسعه اقتصادی کمک می‌کند، بلکه فرصت‌های شغلی بیشتری را نیز فراهم می‌آورد.

۶- به‌کارگیری رویکردهای پایداری در بهره‌برداری از منابع طبیعی: استفاده از منابع طبیعی به روش‌های پایدار و هم‌راستا با توسعه اقتصادی در ایران می‌تواند بهره‌وری و پایداری را افزایش دهد. پیشنهاد می‌شود که با الگوبرداری از راهکارهای هند در حوزه مدیریت منابع طبیعی و توجه

فناوری اطلاعات و ارتباطات، به سمت توسعه و پذیرش فناوری اینترنت همه چیز پیش رفته است. این کشور با ارائه‌دهندگی مجموعه‌ای از خدمات اینترنت اشیاء، توانسته است در بخش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی از مزایای این فناوری بهره‌برداری نماید. از تجارت الکترونیکی گرفته تا مدیریت منابع و حفظ امنیت مرزها، فناوری اینترنت اشیاء در کشور هند نقش کلیدی را ایفا می‌کند. برنامه‌های هوشمندسازی شهری، بهبود سیستم‌های حمل‌ونقل، تسهیل در ارائه خدمات به شهروندان با پرتال دولت داده باز و افزایش امنیت مرزها نشان دهنده تعهد کشور هند به استفاده از این فناوری در جهت توسعه و پیشرفت است. همچنین، کشور هند با ایجاد سیاست‌های مؤثر و همکاری با شرکای بین‌المللی، توانسته است به تسریع فرآیند پذیرش و استفاده از این فناوری بپردازد. هند با دایر کردن پردیسهای دانشگاهی خود در سایر کشورهای برجسته و صاحب نام و به تبع آن بهره‌گیری از تجربیات این کشورها در زمینه یادگیری، آموزش و ارائه خدمات فناوریهایی نوین، سعی در جذب سرمایه‌گذاری‌ها و ایجاد همکاری‌های بین‌المللی و جلوگیری از فرار مغزها دارد. استفاده از مدل‌های جهانی‌سازی و مشارکت‌های متعدد با کشورهای دیگر، به هند کمک خواهد کرد تا به عنوان یک قطب مهم در حوزه آموزش جهانی تبدیل شود. همچنین، توسعه فناوری اطلاعات، ارتقاء سیستم آموزش عالی و ایجاد همگرایی با بازار کار جهانی از اهداف اصلی هند در راستای این پیشرفت و توسعه است. از اینرو، با توجه به موفقیت‌ها و تلاش‌های هند در این حوزه‌ها، این کشور به عنوان یک نمونه الهام‌بخش در توسعه فناوری، یادگیری و آموزش عالی و جهانی‌سازی می‌تواند برجسته شود و به افزایش توانمندی‌ها و رشد پایدار اقتصادی خود ادامه دهد.

۸- پیشنهادات کاربردی

با توجه به نکات مطرح‌شده در این مقاله، پیشنهادات زیر می‌تواند مفید باشد:

۱- استفاده از فناوری‌های دیجیتال در بهبود فرآیندهای دولتی و صنعتی: بهره‌گیری از تجربه هند در پیاده‌سازی فناوری‌های دیجیتال می‌تواند به عنوان یکی از اولویت‌های راهبردی برای ایران مد نظر قرار گیرد. پیشنهاد می‌شود با سرمایه‌گذاری در دیجیتالی کردن سیستم‌های اداری و

الکترونیک، فین تک، و فناوری‌های مرتبط با صنعت ۴۰،۴ در ایران بپردازند. این تحقیقات می‌توانند به درک چالش‌ها و موانع بومی‌سازی این فناوری‌ها کمک کنند.

۴- ارزیابی تأثیر مدل هند بر توسعه پایدار و کاهش نابرابری‌ها: یکی از جنبه‌های مهم توسعه اقتصادی، تأثیر آن بر عدالت اجتماعی و کاهش نابرابری‌ها است. پیشنهاد می‌شود تحقیقات آتی به بررسی این موضوع بپردازند که مدل هند چگونه می‌تواند به بهبود توزیع درآمد، کاهش فقر و افزایش فرصت‌های اشتغال در مناطق کمتر توسعه یافته ایران کمک کند.

۵- شناسایی موانع و محدودیت‌های اجرایی مدل هند در ایران: هر کشور دارای شرایط و ویژگی‌های خاص خود است که می‌تواند مانع پیاده‌سازی کامل یک مدل توسعه‌ای باشد. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران به شناسایی و تحلیل موانع فرهنگی، اقتصادی، و سیاسی اجرای مدل هند در ایران بپردازند و راهکارهایی برای رفع این موانع ارائه دهند.

۶- ارزیابی نقش بخش خصوصی و همکاری‌های بین‌المللی در پیاده‌سازی مدل هند: بررسی نقش بخش خصوصی و امکان‌سنجی همکاری‌های بین‌المللی برای اجرای مدل هند در ایران می‌تواند موضوع مناسبی برای تحقیقات آتی باشد. این بررسی‌ها می‌توانند به شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های موجود در زمینه جلب مشارکت‌های خصوصی و همکاری با نهادهای بین‌المللی کمک کنند.

تحقیقات آتی در این زمینه می‌تواند راهبردهای دقیق‌تری برای پیاده‌سازی مدل‌های توسعه‌ای فراهم کند و در نهایت به توسعه پایدار و همه‌جانبه ایران کمک کند.

به محیط زیست، بهره‌برداری از منابع به گونه‌ای باشد که هم نیازهای نسل‌های کنونی را تأمین کند و هم منجر به حفظ منابع برای نسل‌های آینده شود.

این پیشنهادات می‌توانند به‌عنوان نقشه راهی برای ایران جهت به‌کارگیری مدل توسعه‌ای هند و دستیابی به یک توسعه پایدار و جامع در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، و زیست‌محیطی مورد استفاده قرار گیرند.

۹- تحقیقات آتی

تحقیقات آتی در زمینه مورد بحث این مقاله عبارتند از:

۱- بررسی تطبیقی الگوهای موفق دیگر کشورها: برای درک بهتر عوامل موفقیت کشورهای در حال توسعه مانند هند، پیشنهاد می‌شود تحقیقات آتی به مطالعه تطبیقی مدل‌های توسعه‌ای کشورهای مشابه، همچون برزیل، اندونزی و مالزی، بپردازد. این بررسی تطبیقی می‌تواند به شناسایی سیاست‌های اقتصادی و راهبردهای بومی‌سازی شده‌ای کمک کند که در ایران نیز قابل اجرا هستند.

۲- تحلیل اثرات بلندمدت اجرای مدل هند در اقتصاد ایران: پیشنهاد می‌شود پژوهشگران با استفاده از روش‌های تحلیلی و شبیه‌سازی‌های اقتصادی، اثرات بلندمدت مدل هند بر اقتصاد ایران را تحلیل کنند. این تحلیل می‌تواند به ارائه پیش‌بینی‌های دقیق‌تری از نتایج این مدل برای ایران کمک کرده و مزایا و معایب احتمالی آن را مشخص کند.

۳- مطالعه عمیق‌تر روی بومی‌سازی فناوری‌های دیجیتال: با توجه به تأثیر شگرف فناوری‌های دیجیتال در توسعه هند، پیشنهاد می‌شود تحقیقات آینده به بررسی روش‌های بومی‌سازی فناوری‌های دیجیتال، همچون دولت

منابع

کشور"، دومین کنگره بین‌المللی مدیریت، اقتصاد، علوم انسانی و توسعه کسب و کار، ۱۴۰۲.

۳. ستاد اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، "قطب نمای اقتصاد دیجیتال ۲۰۲۱"، شرکت فناوری و نوآوری هوشمند سایان، سایاتک، دانش بنیان فناور، مترجمین: علیرضا هاشم‌پور، حامد نمازی، ۱۴۰۱.

۱. سیدامید آذرکسب، سیدحسین خواسته، "استراتژی‌ها و تحولات اکوسیستم اینترنت همه چیز در مالزی"، دو فصلنامه علمی صنعت و دانشگاه، دوره ۱۵، شماره ۵۵، صفحات ۱۸۷-۲۰۴، تاریخ انتشار ۱۴۰۳.

۲. سیدامید آذرکسب، سیدحسین خواسته، "اینترنت همه چیز کلید و دروازه ورود به دنیای تحول دیجیتال و لازمه ماندگاری در آن (تبیین اهمیت موضوع با رویکرد تمرکز بر سند ملی آمایش

- Gupta, "Untangling the Web Between Digital Citizen Empowerment, Accountability and Quality of participation Experience for E-Government: Lessons from India", Elsevier, Government Information Quarterly, Volume 41, Issue 3, Article ID 101964, 2024.
13. Suplab Kanti Podder, Debabrata Samanta, Blerta Prevalla Etemi, "Impact of Internet of Things (IoT) Applications on HR Analytics and Sustainable Business Practices in Smart City", Elsevier, Measurement: Sensors, Volume 35, Article ID 101296, 2024.
۱۴. فرهیختگان، "فناوری چطور در هند توسعه پیدا کرد؟"، <https://farhikhtegandaily.com>، ۱۴۰۱.
۱۵. فرهیختگان، "جهانی سازی فناوری هند"، <https://farhikhtegandaily.com>، ۱۴۰۱.
۱۶. ستاد اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، "قطب نمای اقتصاد دیجیتال ۲۰۲۰"، شرکت فناوری و نوآوری هوشمند سایان، سایاتک، مترجمین: مهدی محمدی و امیر شریفیان، ۱۴۰۰.
17. Statista Global Consumer Survey, <https://www.statista.com/global-consumer-survey>, site visited: 2024.
18. Statista Consumer Market Outlook, <https://www.statista.com/outlook/consumer-markets>, Site Visited: 2024.
19. Statista Global Consumer Survey, <https://www.statista.com/global-consumer-survey>, Site Visited: 2024.
۲۰. مرکز تحقیقات اینترنت اشیا، "افزایش امنیت مرزها با استفاده از فناوری اینترنت اشیا"، آدرس سایت: <http://www.iotiran.com>، ۱۳۹۵.
21. India Open Government Data (OGD), <https://data.gov.in>, Site Visited: 202۴.
22. Ministry of Electronics & Information Technology, Government of India, "IoT Policy Document", Department of Electronics & Information Technology (DeitY) <https://www.meity.gov.in>, 2016.
23. Statista Technology Market Outlook, <https://de.statista.com/outlook/technology-outlook>, Site Visited: 2024.
۴. شورای عالی فضای مجازی، "فناوری اینترنت اشیا در کشور هند"، مرکز ملی فضای مجازی، معاونت راهبری فنی، آدرس سایت: <http://www.majazi.ir>، ۱۳۹۹.
۵. ایبنا، رسانه مرجع بانک مرکزی و بانکها، "بزرگترین بانک دیجیتال جهان در هند شروع بکار می‌کند"، شبکه خبری اقتصاد و بانک ایران، <https://www.ibena.ir>، ۱۳۹۶.
6. Sheshadri Chatterjee, Arpan Kumar Kar, M.P. Gupta, "Success of IoT in Smart Cities of India: An empirical analysis", Elsevier, Government Information Quarterly, Volume 35, Issue 3, Pages 349-361, 2018.
7. Subhrajit Mandal, Anamika Yadav, Florence A. Panme, Kshetrimayum Monika Devi, Shravan Kumar S.M., "Adaption of Smart Applications in Agriculture to Enhance Production", Elsevier, Smart Agricultural Technology, Volume 7, Article ID 100431, 2024.
8. Md Nahid Akhtar, Abid Haleem, Mohd Javaid, "Scope of Health Care system in rural areas under Medical 4.0 environment", Elsevier, Intelligent Pharmacy, Volume 1, Issue 4, Pages 217-223, 2023.
9. M. Javid Masood, "Indian Economy: Emerging Trends, Issues and Challenges", Elsevier, Transnational Corporations Review, Volume 5, Issue 3, Pages 79-85, 2013.
10. Vaibhav S. Narwane, Angappa Gunasekaran, Bhaskar B. Gardas, "Unlocking Adoption Challenges of IoT in Indian Agricultural and Food Supply Chain", Elsevier, Smart Agricultural Technology, Volume 2, Article ID 100035, 2022.
11. Shalini Dhar, Ashish Khare, Ashutosh Dhar Dwivedi, Rajani Singh, "Securing IoT Devices: A Novel Approach using Blockchain and Quantum Cryptography", Elsevier, Internet of Things, Volume 25, Article ID 101019, 2024.
12. Swapnil Sharma, Arpan K. Kar, M.P.

Economic Progress and Strategies for Adopting the Internet of Everything (IoE) in India: A Case Study of Technological Advancement

* Seyed Omid Azarkasb

** Seyed Hossein Khasteh

* Visiting professor and PhD student of Artificial Intelligence and Robotics, K.N. Toosi University of Technology, Tehran, Iran. seyedomid.azarkasb@email.kntu.ac.ir

** Assistant Professor of Artificial Intelligence K.N. Toosi University of Technology, Tehran, Iran. khasteh@kntu.ac.ir

Received: 25.09.2023

Accepted: 22.11.2024

Abstract

The rapid evolution of the Internet of Everything (IoE) presents unprecedented opportunities for technological advancement and economic growth. This study focuses on India's strategic adoption of IoE and examines its multifaceted impacts on various sectors, including agriculture, urban infrastructure, and industrial development. By analyzing India's current trajectory, the research highlights the potential of IoE to reshape economic structures, optimize resource allocation, and foster sustainable development. The methodology encompasses a mixed approach of quantitative data analysis and case studies to assess the impact of IoE applications on productivity, employment, and the digital economy. Findings indicate that IoE adoption drives significant gains in operational efficiency and economic resilience, though challenges in infrastructure, policy, and cybersecurity must be addressed. These insights provide actionable recommendations for policymakers to foster a robust IoE ecosystem, positioning India as a leader in the global IoE landscape.

Keywords: Internet of Everything, India, economic growth, IoE adoption, digital infrastructure.

Introduction

Problem Statement

India's potential for leveraging the Internet of Everything (IoE) to drive economic growth and innovation is profound. The nation's ongoing digital transformation presents a unique opportunity to explore how IoE technologies can address challenges in agriculture, smart city development, healthcare, and manufacturing. However, IoE's implementation poses several complexities, including security concerns, data privacy issues, and a need for robust infrastructure. This research seeks to address the challenges and opportunities of IoE adoption in India, focusing on its economic and strategic impacts.

Purpose

The purpose of this study is to assess India's IoE adoption framework, its effectiveness in various sectors, and its potential to improve economic outcomes. Additionally, the study aims to outline the infrastructural, regulatory, and human resource requirements necessary for scaling IoE applications across India. By understanding these dynamics, policymakers can more effectively support IoE growth to drive sustainable development.

Questions / Hypothesis

This study is driven by several core questions:

1. What economic and strategic advantages does IoE adoption provide in key sectors of the Indian economy?
2. What are the primary infrastructural and regulatory challenges hindering IoE's widespread implementation in India?
3. How can IoE contribute to India's goal of becoming a global technology leader? The hypothesis underlying this study posits that IoE adoption will yield considerable economic benefits for India, provided that adequate regulatory support and infrastructure are in place.

Background

The concept of IoE, an extension of the Internet of Things (IoT), integrates a broader array of interconnected systems, from sensors to advanced data analytics, aiming to optimize productivity and enhance decision-making processes. As of recent years, India has made significant advancements in digital transformation, exemplified by initiatives such as Digital India and Make in India. However, a comprehensive IoE framework remains undeveloped. The literature review identifies gaps in existing IoE research within the Indian context, especially regarding its economic impact, policy requirements, and strategic implementation in emerging markets.

Methodology

This research employs a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative data to examine the effects of IoE on India's economy. Quantitative data was sourced from government reports, economic surveys, and IoE-specific studies across various sectors, providing measurable indicators of productivity and employment growth. Qualitative analysis involved case studies of IoE applications in agriculture, healthcare, and urban infrastructure. These case studies were analyzed to extract insights into the technical and operational benefits and challenges of IoE adoption. Statistical models were applied to the quantitative data to estimate the economic impacts of IoE on a national scale, while qualitative findings were used to develop policy recommendations tailored to India's unique economic and infrastructural conditions.

Findings

The study's findings indicate that IoE adoption yields substantial benefits in terms of efficiency, cost reduction, and innovation. Key findings include:

- **Agricultural Sector:** IoE technologies have optimized resource utilization in agriculture, enabling real-time monitoring and data-driven decisions that improve crop yields and reduce resource waste.
- **Urban Infrastructure:** In cities, IoE applications in traffic management, waste management, and public safety have demonstrated improved efficiency and service delivery.
- **Healthcare:** IoE applications in telemedicine and remote monitoring have enhanced accessibility and quality of healthcare, particularly in rural areas, although infrastructural limitations remain a barrier.
- **Manufacturing and Industry:** Industrial IoE adoption has increased operational efficiency and reduced maintenance costs by enabling predictive maintenance and real-time tracking of machinery.

Despite these benefits, IoE implementation faces challenges, particularly in cybersecurity and data privacy, where vulnerabilities to cyber threats are high. Furthermore, rural connectivity gaps limit IoE's effectiveness outside urban centers, highlighting a need for infrastructure investments.

Discussion and Conclusion

The research findings underscore the transformative potential of IoE across India's economic sectors, from agriculture to urban development. IoE integration optimizes resource allocation, increases operational efficiency, and fosters economic resilience. However, the study identifies several critical challenges:

1. **Infrastructure and Connectivity:** Rural connectivity remains a significant hurdle for IoE expansion. To address this, India must invest in high-speed internet infrastructure, particularly in semi-urban and rural areas. Edge computing, in combination with 5G networks, offers promising solutions for extending IoE's reach and reducing latency.
2. **Cybersecurity and Privacy Concerns:** The widespread deployment of IoE devices introduces cybersecurity risks, as sensitive data becomes increasingly vulnerable to breaches. To ensure data security, the study recommends adopting advanced encryption techniques, regulatory frameworks for data protection, and AI-driven threat detection systems.
3. **Policy and Regulatory Framework:** A national IoE strategy could facilitate coordinated efforts across sectors, ensuring that IoE deployment aligns with India's broader economic goals. Clear regulatory standards, coupled with incentives for IoE investments, will be essential to attract both domestic and international investments in IoE technologies.
4. **Human Resource Development:** India's IoE ecosystem requires a skilled workforce proficient in data analytics, cybersecurity, and IoT system management. Developing specialized training programs and fostering collaborations between industry and academia will be essential to build a workforce capable of supporting IoE growth.

Conclusion

India's strategic adoption of IoE holds immense promise for economic advancement and technology leadership. To realize IoE's full potential, India must address key challenges in infrastructure, cybersecurity, and regulatory frameworks. This research concludes that with a well-defined national IoE strategy, India can position itself as a global leader in the IoE domain, driving innovation, efficiency, and economic growth. The study recommends focused investments in digital infrastructure, regulatory support, and workforce development to create an IoE ecosystem that supports sustainable development.

References

- [۱] سیدامید آذرکسب، سیدحسین خواسته، "استراتژی‌ها و تحولات اکوسیستم اینترنت همه چیز در مالزی"، دو فصلنامه علمی صنعت و دانشگاه، دوره ۱۵، شماره ۵۵، صفحات ۱۸۷-۲۰۴، تاریخ انتشار ۱۴۰۳.
- [۲] سیدامید آذرکسب، سیدحسین خواسته، "اینترنت همه چیز کلید و دروازه ورود به دنیای تحول دیجیتال و لازمه ماندگاری در آن (تبیین اهمیت موضوع با رویکرد تمرکز بر سند ملی آمایش کشور)"، دومین کنگره بین المللی مدیریت، اقتصاد، علوم انسانی و توسعه کسب و کار، ۱۴۰۲.
- [۳] ستاد اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، "قطب نمای اقتصاد دیجیتال ۲۰۲۱"، شرکت فناوری و نوآوری هوشمند سایان، سایاتک، دانش بنیان فناور، مترجمین: علیرضا هاشم‌پور، حامد نمازی، ۱۴۰۱.
- [۴] شورای عالی فضای مجازی، "فناوری اینترنت اشیاء در کشور هند"، مرکز ملی فضای مجازی، معاونت راهبری فنی، آدرس سایت: <http://www.majazi.ir>. ۱۳۹۹.
- [۵] ایبنا، رسانه مرجع بانک مرکزی و بانکها، "بزرگترین بانک دیجیتال جهان در هند شروع بکار می‌کند"، شبکه خبری اقتصاد و بانک ایران، <https://www.ibena.ir>. ۱۳۹۶.
- [6] Sheshadri Chatterjee, Arpan Kumar Kar, M.P. Gupta, "Success of IoT in Smart Cities of India: An empirical analysis", Elsevier, Government Information Quarterly, Volume 35, Issue 3, Pages 349-361, 2018.
- [7] Subhrajit Mandal, Anamika Yadav, Florence A. Panme, Kshetrimayum Monika Devi, Shravan Kumar S.M., "Adaption of Smart Applications in Agriculture to Enhance Production", Elsevier, Smart Agricultural Technology, Volume 7, Article ID 100431, 2024.
- [8] Md Nahid Akhtar, Abid Haleem, Mohd Javaid, "Scope of Health Care system in rural areas under Medical 4.0 environment", Elsevier, Intelligent Pharmacy, Volume 1, Issue 4, Pages 217-223, 2023.
- [9] M. Javid Masood, "Indian Economy: Emerging Trends, Issues and Challenges", Elsevier, Transnational Corporations Review, Volume 5, Issue 3, Pages 79-85, 2013.
- [10] Vaibhav S. Narwane, Angappa Gunasekaran, Bhaskar B. Gardas, "Unlocking Adoption Challenges of IoT in Indian Agricultural and Food Supply Chain", Elsevier, Smart Agricultural Technology, Volume 2, Article ID 100035, 2022.
- [11] Shalini Dhar, Ashish Khare, Ashutosh Dhar Dwivedi, Rajani Singh, "Securing IoT Devices: A Novel Approach using Blockchain and Quantum Cryptography", Elsevier, Internet of Things, Volume 25, Article ID 101019, 2024.

[12] Swapnil Sharma, Arpan K. Kar, M.P. Gupta, "Untangling the Web Between Digital Citizen Empowerment, Accountability and Quality of participation Experience for E-Government: Lessons from India", Elsevier, Government Information Quarterly, Volume 41, Issue 3, Article ID 101964, 2024.

[13] Suplab Kanti Podder, Debabrata Samanta, Blerta Prevalla Etemi, "**Impact of Internet of Things (IoT) Applications on HR Analytics and Sustainable Business Practices in Smart City**", Elsevier, Measurement: Sensors, Volume 35, Article ID 101296, 2024.

[۱۴] فرهیختگان، "فناوری چطور در هند توسعه پیدا کرد؟"، <https://farhikhtegandaily.com>، ۱۴۰۱.

[۱۵] فرهیختگان، "جهانی سازی فناوری هند"، <https://farhikhtegandaily.com>، ۱۴۰۱.

[۱۶] ستاد اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، "قطب نمای اقتصاد دیجیتال ۲۰۲۰"، شرکت فناوری و نوآوری هوشمند سایان، سایاتک، مترجمین: مهدی محمدی و امیر شریفیان، ۱۴۰۰.

[17] Statista Global Consumer Survey, <https://www.statista.com/global-consumer-survey>, site visited: 2024.

[18] Statista Consumer Market Outlook, <https://www.statista.com/outlook/consumer-markets>, Site Visited: 2024.

[19] Statista Global Consumer Survey, <https://www.statista.com/global-consumer-survey>, Site Visited: 2024.

[۲۰] مرکز تحقیقات اینترنت اشیا، "افزایش امنیت مرزها با استفاده از فناوری اینترنت اشیا"، آدرس سایت: <http://www.iotiran.com>، ۱۳۹۵.

[21] India Open Government Data (OGD), <https://data.gov.in>, Site Visited: 2024.

[22] Ministry of Electronics & Information Technology, Government of India, "**IoT Policy Document**", Department of Electronics & Information Technology (DeitY) <https://www.meity.gov.in>, 2016.

[23] Statista Technology Market Outlook, <https://de.statista.com/outlook/technology-outlook>, Site Visited: 2024.

راهکارهای صیانت و ارتقای نیروی کار در صنعت ایران با استاندارد

جهانی و قوانین سازمان بین المللی

* اسماء صبحی ** پروین دشتی‌زاده

* کارشناسی ارشد حقوق بین الملل دانشگاه آزاد اسلامی، وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی معاونت حقوقی مجلس و استان‌ها، تهران، ایران.

tarikhhistory8@gmail.com

** دکتری حقوق خصوصی، حوزه ریاست دانشگاه، مدیریت امور حقوقی دانشگاه علوم پزشکی، بوشهر، ایران.

p.dashtizadh96@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۰

چکیده

نیروی کار به تعداد افرادی گفته می‌شوند که بر اساس قانون در سن اشتغال قرار گرفته‌اند. استاندارد نیروی کار به قراردادهای استاندارد مربوط به کارگران در زمینه حقوق اساسی آن‌ها، شرایط کار، دستمزد پرداختی و همچنین امنیت شغلی کارگران اشاره دارد. این کار اساساً به منظور بهبود اشتغال نیروی کار در مقیاس جهانی انجام می‌شود. سازمان اصلی که در جهت توسعه استانداردهای کار و اجرای آن‌ها کار می‌کند، سازمان بین المللی کار است. سازمان مذکور، استانداردهایی جهانی کار را در چارچوب مقوله نامه‌ها و توصیه‌نامه‌هایی که تعیین‌کننده حداقل استانداردها است، معین می‌کند. این پژوهش که به روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از اطلاعات کتابخانه‌ای انجام شده است، درصدد پاسخگویی به این سؤال است که نیروی کار در صنعت ایران تا میزانی بر اساس استانداردهای جهانی و قوانین سازمان بین‌المللی کار تدوین و تصویب شده است و استانداردهای نیروی کار بر اساس قوانین سازمان بین‌المللی کار چیست؛ و در پایان براساس نتایج پژوهش به این نتیجه نائل شده است که نیروی کار دارای استانداردهایی از جمله حقوق اساسی آن‌ها، شرایط کار، دستمزد پرداختی، حداقل دستمزد و نیز امنیت شغلی کارگران می‌باشد. نیروی کار در صنعت ایران با استانداردهای جهانی و قوانین سازمان بین‌المللی کار تا حد زیادی غیر منطبق می‌باشد و این استانداردها در صنعت ایران اکثراً نادیده گرفته می‌شود.

واژه‌های کلیدی: نیروی کار، سازمان بین المللی کار، استاندارد جهانی، قانون کار.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه

زیادی را نیز در پی داشته است. در پی جهانی شدن اقتصاد و توسعه فعالیت‌های تجاری مخصوصاً بعد از جنگ جهانی دوم و احتیاج به استخدام کارگران بیشتر برای پاسخی قانع‌کننده به آسیب‌ها و چالش‌های پیش رو در خصوص وضعیت و شرایط کارگران، از جمله بروز شکل‌های مختلف کار اجباری و بهره‌کشی از ایشان، اندیشه‌های حمایت از حقوق بنیادین کار و تحقق کار شایسته ظهور پیدا کرد.

سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۱۹ بعد از پایان جنگ جهانی اول در زمانی که کنفرانس صلح در کاخ ورسای بر پا بود، ایجاد شد. نیاز به پیدایش چنین سازمانی در قرن ۱۹ به‌وسیله دو تن از صنعتگران ولزی و فرانسوی یعنی

با نگاهی مختصر به تاریخ زندگی بشر می‌توان فهمید که همواره افراد و شهروندانی که به غیر از نیروی بدنی و قدرت زور و بازو سرمایه دیگری نداشته‌اند، برای جمعیت اقلیت که دارای امکانات کار بوده‌اند، کار کرده و دسترنجشان در اختیار این گروه بوده است. این شرایط با وقوع انقلاب صنعتی در قرن ۱۸، تغییر مخصوصی پیدا کرده و به پیدایش شاخه جدیدی از حقوق به نام «حقوق کار» منجر گردید. لذا با وجود اینکه کار و تلاش همواره همزاد آدمی بوده، لکن موضوع مربوط به حقوق کار در دو قرن گذشته به شکل بارزی مطرح شده و روزبه‌روز تحولات

نویسنده عهده‌دار مکاتبات: اسماء صبحی Tarikhhistory8@gmail.com

رابت اوون و دانیل لگراند مورد پیگیری قرار گرفته بود. پس از آن که طرح فوق الذکر در طی همکاریهای بین‌المللی جهت تدوین قانون کارگران در سال ۱۹۰۱ در باسل مورد توجه قرار گرفت، سازمان بین‌المللی کار با هدف تدوین مقررات و قوانین بین‌المللی در جهت بهین سازی استانداردهای بین‌المللی کار و اطمینان از به کارگیری آنها ایجاد گردید.

استاندارد نیروی کار به قراردادهای استاندارد مربوط به کارگران در خصوص حقوق اساسی آنها، شرایط کار، دستمزد پرداختی و نیز امنیت شغلی کارگران اشاره دارد. این کار در اصل به هدف بهبود اشتغال نیروی کار در مقیاس جهانی انجام می‌شود. سازمان اصلی که در جهت توسعه استانداردهای کار و اجرای آنها کار می‌کند، سازمان بین‌المللی کار است و در سال ۱۹۱۹ تأسیس شد تا از استانداردهای بین‌المللی با توجه به بی‌عدالتی، سختی و حریم خصوصی کارگران حمایت کند. سازمان مذکور هم‌چنین در جهت تأمین صلح و نفی تأثیر منفی در ارتباط با بازار کار حرکت می‌کند. حداقل دستمزد، اضافه‌کار، نگهداری سوابق و استانداردهای اشتغال جوانان توسط یا سازمان استانداردهای کار عادلانه تعیین می‌گردد که کارمندان بخش خصوصی و دولت‌های فدرال، ایالتی و محلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. لذا با توجه به وضع استانداردها، حداقل سطح حفاظت از اقدامات غیرانسانی همچون پرخاشگری، برابری جنسیتی و ... وجود دارد.

در نظام حقوقی ایران، نخستین قانون مدون در ایران به‌مثابه‌ی نظامنامه کارخانه‌ها و موسسه‌های صنعتی در سال ۱۳۱۷ تصویب گردید، بعدها یعنی سال ۱۳۲۵ و ۱۳۳۷ اولین قانون کار در ایران تصویب شد که آیین‌نامه آن نیز در اردیبهشت‌ماه ۱۳۴۹ در شورای عالی کار تصویب شد. بعد از انقلاب، پیش‌نویس قانون کار برای مدت‌های طولانی مورد بحث بود تا بالاخره در سال ۱۳۶۹ با اصلاحاتی که به‌وسیله مجمع تشخیص مصلحت نظام در آن ایجاد گردید قانون مذکور تصویب گردید. امروزه قانون فوق در ایران در جریان اجرا قرار دارد. بنابراین تا هنگامی که قانون‌گذار و هرچند قوه مجریه تلاشی برای برطرف نمودن موانع نکنند و این بازوهای مقننه و مجریه باهم هماهنگ نباشند و از سویی در قسمتی از موارد دولت وظایف خود را به عهده کارفرمای

بخش خصوصی بیندازد، شاهد گرفتن خیلی از تعهدهای خلاقانه دیگر از جانب کارفرمایان خواهیم بود. در مورد پیشینه پژوهش نیز باید اشاره کرد که هر چند پژوهش زیادی در مورد صیانت و ارتقای نیروی کار نظیر «اساسی سازی حقوق بنیادین کار در رویه سازمان بین‌المللی کار و دیوان عدالت اداری» (۱۴۰۱) نوشته فیروز اصلانی و محسن خوشنویسان، «صیانت از نیروی کار با ارتقای فرهنگ ایمنی و سلامت شغلی در کشور» (۱۴۰۲)، نوشته علی حسین رعیتی فرد، «تحلیلی بر جایگاه حق اشتغال جوانان در قانون اساسی و اسناد فرادستی توسعه ملی» (۱۳۹۷)، از جعفر سطوتی و علی اکبر گرجی، «بررسی تطبیقی بهره‌وری نیروی کار در ایران» (۱۳۹۵)، از علی افزونیا و عبدالله توکلی، «بررسی حقوق کار در حقوق ایران و سازمان بین‌المللی کار» (۱۴۰۱)، از شبنم محمدی، «بررسی چالش‌های کارکردی نظام بین‌المللی کار» (۱۴۰۱)، از فرزانه پورسعید، «شناسایی مفهوم کار اجباری در اسناد بین‌المللی و حقوق کیفری ایران» (۱۴۰۰)، از محسن عینی و «معیارهای بین‌المللی سازمان بین‌المللی کار در باب حقوق زنان شاغل» (۱۳۹۹) نوشته محمد سلمان طاهری و همکاران پرداخته‌اند. اما هیچ یک به صورت مجزا و جامع به مقایسه تطبیقی صیانت و ارتقای نیروی کار در ایران و استاندارد جهانی و قوانین سازمان بین‌المللی نپرداخته‌اند؛ لذا پرداختن به امر ضروری و شایان توجه می‌باشد. بر این اساس پژوهش حاضر به این سؤال می‌پردازد که صیانت و ارتقای نیروی کار در صنعت ایران با توجه به استانداردهای جهانی و همچنین قوانین سازمان بین‌المللی کار کدام است؟ و چه موانع در خصوص نیروی کار شایسته در صنعت ایران با توجه به استانداردهای جهانی وجود دارد؟

۲- حقوق بنیادین کار در اسناد بین‌المللی و قوانین

ایران

حقوق بنیادین کار شامل دست‌های از ماهیت‌ها، کمیت‌ها و ویژگی‌هایی بوده که در حالت عدم حضور یا نقش‌آفرینی آن در میدان و روابط کار، آسیبی به حقوق بشر و کرامت انسانی فرد وارد می‌شود. اندیشه تدوین و ایجاد ضوابط و معیارها در سطح بین‌المللی که از یک طرف، متضمن رعایت حقوق بشر در ارتباط کارگر و کارفرما بوده و از جهت دیگر، دولت‌ها را متعهد به

شماره ۱۰۵ در ۱۳۳۷/۱۰/۷ از طرف دولت ایران مورد الحاق قرار گرفته است. مقاله‌نامه ۱۸۲ نیز در تاریخ ۱۳۸۰/۸/۸ از سوی دولت ایران مورد الحاق و پذیرش قرار گرفت. ایران به سه مقاله‌نامه دیگر تاکنون ملحق نشده است. کشور ایران از اعضای دور سازمان بین‌المللی کار بوده و بیشتر مقاله‌نامه‌های بین‌المللی کار را قبول کرده و این امر دربرگیرنده «برنامه کار شایسته» نیز می‌شود. در پایان باید گفت که هر چند در نظام حقوق داخلی کشور ما مقرراتی درباره این حقوق وجود دارد؛ اما در برخی موارد از جمله در مورد حقوق و آزادی‌های سندیکایی و مذاکرات جمعی. نظام حقوقی ما با کاستی‌های فراوانی روبروست و مقررات برخی از قوانین داخلی کشورمان مانند قانون تشکیل شوراهای اسلامی کار با مقاله‌نامه‌های مربوط به حقوق بنیادین کار تعارض دارند.

۳- استانداردهای نیروی کار

استاندارد نیروی کار به قراردادهای استاندارد مربوط به کارگران در زمینه حقوق اساسی آن‌ها، شرایط کار، دستمزد پرداختی و همچنین امنیت شغلی کارگران اشاره دارد. این کار اساساً به منظور بهبود اشتغال نیروی کار در مقیاس جهانی انجام می‌شود. سازمان اصلی که در جهت توسعه استانداردهای کار و اجرای آن‌ها کار می‌کند، سازمان بین‌المللی کار است و در سال ۱۹۱۹ تأسیس شد تا از استانداردهای بین‌المللی با توجه به بی‌عدالتی، سختی و حریم خصوصی کارگران حمایت نماید. این سازمان همچنین در جهت تأمین صلح و نفی تأثیرات منفی مرتبط با بازار کار حرکت می‌نماید؛ بنابراین با توجه به وضع استانداردها، حداقل سطح حفاظت از اقدامات غیرانسانی مانند پرخاشگری، برابری جنسیتی و غیره وجود دارد. بیش از وضع قوانین استانداردهای کار، اجرای آن مهم است. در این قسمت به بررسی استانداردهای نیروی کار می‌پردازیم.

۳-۱- حداقل دستمزد

یکی از مهم‌ترین، عناصر مقررات مختلف در حوزه حقوق کار، دستمزد و اجرتی است که به کارگر درازای کار او پرداخت می‌شود. از یک طرف، تمایل کارگر به دریافت دستمزد بیشتر است و در مقابل، کارفرما سعی در کاهش هزینه‌های خود و در نتیجه پرداخت کمتر دستمزد دارد.

رعایت و اعمال آن می‌نماید، به‌ویژه با توجه به وضعیت تأسفات کارگران قبل و بعد از جنگ جهانی اول، باعث گرایش دولتها به تأسیس نخستین تشکل بین‌المللی به اسم به سازمان بین‌المللی کار در ۱۹۱۹ شد.

باید یادآور شد کم شدن ساعات کار، برطرف کردن تبعیض‌ها، مقابله با بیکاری، بهبود شرایط کار و به‌صورت کلی برقراری عدالت اجتماعی جهت کمک به تأمین صلح و آرامش در سطح بین‌المللی از بارزترین اهداف این سازمان بود؛ سازمانی که مهم‌ترین اقدام آن، تصویب بیشتر بر ۱۸۵ مقاله‌نامه و به همین ترتیب توصیه نامه است که رسیدن به اهدافش انجام داده و در این میان، آنها ۸ مقاله‌نامه را در موضوع‌های اساسی حقوق کار گزینش و در مجموع‌های با عنوان «حقوق بنیادی کار» در ۱۹۹۸ ضمن اعلامیه ویژه مطرح نموده است. برجسته‌ترین خصیصه مقاله‌نامه‌های مربوط به حقوق بنیادین کار، ارتباط آنها با یکی از بعدهای حقوق انسان است. به همین دلیل، ملحق شدن به آنها، مورد توجه سازمان مذکور می‌باشد. از تفاوت‌های آشکار بین مقاله‌نامه‌های بنیادین کار با سایر مقاله‌نامه‌های سازمان این می‌باشد که کشورهای عضو، خواه این مقاله‌نامه‌ها را تصویب نموده یا ننموده باشند، ملزم به رعایت و احترام آنها می‌باشند.

حقوق کار برآمده از اندیشه‌های حقوق بشری است. لغو و امحای کار اجباری، منع تبعیض در به‌کارگیری و شرایط کار، آزادی انجمنها و طرفداری از حق تشکلهای مدنی روابط کار، حق سازمان‌دهی و مذاکره دسته‌جمعی، تساوی دستمزد برای زن و مرد در مقابل کار دارای ارزش مساوی، منع تبعیض در اشتغال و حرفه، رعایت حداقل سن کار، ممنوعیت کار کودک، رعایت حداقل دستمزد متناسب با حداقل معیشت از بارزترین حقوق بنیادین کار است. ورود این مفهوم به نظام حقوقی ایران به لحاظ عضویت ایران در سازمان بین‌المللی کار و ملحق شدن به برخی از مقاله‌نامه‌های مطرح در این خصوص می‌باشد. در بین مقاله‌نامه‌های سازمان بین‌المللی کار، آن دسته از مقاله‌نامه‌ها که به حقوق بنیادین کار مربوط هستند، از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. مقاله‌نامه‌های فوق، دربرگیرنده ۸ مقاله‌نامه هستند که تا الآن دولت ایران به ۵ مقاله‌نامه آن ملحق شده است. مقاله‌نامه شماره ۲۹ در ۲۸/۱۲/۱۳۳۵ و مقاله‌نامه

در بند ۳ ماده ۲۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر و همچنین در بند الف ماده ۷ میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اصل بهره مندی از دستمزد «منصفانه» که زندگی نیروی کار و خانواده‌اش را براساس شئون انسانی تأمین نماید» مورد توجه و اشاره قرار داده است.

محتوای معیارهای بین المللی کار به‌طور خلاصه شامل حقوق اساسی بشر، اشتغال، خدمات اشتغال، راهنمایی شغلی و آموزش حرفه‌ای، شرایط کار (مانند مزد، مدت کار، تعطیلات هفتگی، ایمنی و بهداشت کار، خدمات اجتماعی، مسکن، اوقات فراغت کارگران و...)، سیاست اجتماعی، بیمه‌های اجتماعی، روابط کار، اشتغال زنان، اشتغال کودکان و نوجوانان، دریاوردان و صیادان، شرایط کار در هتلها، رستوران‌ها و مؤسسات مشابه و دیگری همچون: سازمان‌دهی و مدیریت کار، بازرسی کار، رایزنی و مشورت سه‌جانبه و مواردی از این قبیل می‌گردد (ولی زاده، ۱۳۹۹: ۴۲۱).

با توجه به عناوین محتوایی فوق مشخص کردن معیارهایی برای تعیین حداقل دستمزد و حمایت از دستمزد و تضمین پرداخت آن از جمله مسائل مورد توجه سازمان بین‌المللی کار بوده و کنوانسیون‌هایی در این خصوص تصویب گردیده است. کشورها کم‌کم عضویت در سازمان بین‌المللی کار را مورد پذیرش قرار داده و اجرای بسیاری از مقوله نامه‌های آن را عهده‌دار شده‌اند. مقوله نامه‌ها باید به تصویب دولت‌های عضو برسد، کشوری که آن را به تصویب می‌رساند، برخی تعهدات حقوقی را باید عهده‌دار گردد. نهاد نظارتی بین‌المللی برای نظارت بر تعهدات فوق الذکر تشکیل شده است. لیکن قبول آن تعهدآور نمی‌باشد. صرفاً یک راهنما و برای سیاست‌هایی می‌باشد که باید بدان توجه شود و تدابیری بوده که باید در سطح ملی اتخاذ گردند، از این‌رو نمایندگان کارگران بیشتر حامی مقوله نامه و نمایندگان کارفرمایان اغلب توصیه‌نامه رغبت دارند. کشورهای عضو سازمان بین المللی کار وظیفه دارند در گزارشهای دوره‌ای خود نحوه عملکرد خود را خصوص اجرای مقوله نامه‌ها و توصیه‌نامه‌ها به دفتر بین المللی کار اعلام نمایند و برنامه‌ریزی‌هایی که برای آینده در این زمینه صورت گرفته نیز باید اعلام گردد.

در این جنگ نابرابر، قانون است که می‌تواند به داد کارگر برسد و تمایلات کارفرما را تعدیل نماید. در همین راستا، در اسناد بین المللی و ملی مختلف، مفهومی به نام حداقل دستمزد شکل گرفته است. کارفرما مکلف است تحت هر شرایطی، حداقلی قانونی را که مقررات معین می‌کند، به کارگر پرداخت کند. یکی از استانداردهای نیروی کار تعیین حداقل دستمزد است. در این قسمت به بررسی حداقل دستمزد از دیدگاه حقوق بین المللی کار و در قوانین ایران می‌پردازیم.

۱-۱-۳- حداقل دستمزد از دیدگاه حقوق بین‌المللی کار

یکی از هدفهای مهم اقتصادی- اجتماعی دولتها، طرفداری و پشتیبانی از نیروی کار برای حفظ و پیشبرد قدرت خرید و رفاه حیات و فراهم کردن امنیت شغلی آنها و در آخر فراهم کردن محیطی شایسته جهت نیروهای فعال جامعه می‌باشد. دیدگاه‌های حقوق و دستمزد شامل نظریه‌ی عرضه و تقاضا، هزینه زندگی، کرامت انسانی کارگر را مورد توجه قرار داده است، لذا حداقل دستمزد و دیگر استانداردهای اشتغال برای پیشبرد شرایط نیروهای فعال جامعه و اشاعه‌ی رفتار حقوقی کارکنان به ایجاد شده‌اند. با توجه به بدهت امر، در بسیاری از قوانین و مقررات داخلی، تعریفی از حداقل دستمزد ارائه نشده است. در هیچ یک از اسناد سازمان بین المللی کار نیز به اذعان خود سازمان در بررسی عمومی حداقل دستمزدها، این مفهوم مورد تعریف قرار نگرفته است. با این حال، کمیته‌ی کارشناسان این سازمان تعریفی را از حداقل دستمزد ارائه به دست داده که بی‌شبهت به تعاریف فوق نیست. به موجب نظر این کمیته حداقل دستمزد یعنی حداقل مبلغ قابل پرداخت به کارگر درازای انجام کار یا ارائه خدمت در طول مدت زمان مشخص است اعم از آنکه بر مبنای زمان یا نتیجه تعیین گردد که نمی‌تواند به وسیله‌ی توافق شخصی یا جمعی کاهش یابد و اجرای از طریق قانون تضمین میشود و به نحوی تعیین می‌گردد که حداقل نیازهای کارگر و خانواده‌اش را در پرتو شرایط اجتماعی و اقتصادی داخلی کشورها تأمین کند. این تعریف، قطع نظر از شیوه تعیین حداقل دستمزد، به ماهیت حداقل دستمزد و ملاحظات اجتماعی و اقتصادی اساسی در تعیین نرخ‌های مربوط به دستمزدها تأکید دارد.

است در تعیین حداقل دستمزد استفاده شود، تنها دو معیار مورد تصریح قرار گرفته است؛ تورم و معیشت کارگر و خانواده او. این ماده مقرر میکند: شورای عالی کار هر ساله مکلف است، میزان حداقل مزد کارگرها را برای قسمت‌های مختلف کشور و یا صنایع گوناگون با لحاظ معیارهای ذیل تعیین کند:

۱- حداقل مزد کارگرها با توجه به میزان تورمی که از سوی بانک مرکزی اعلام می‌گردد.

۲- حداقل مزد بی آن که خصوصیات جسمی و روحی کارگرها و ویژگی‌های کار محول شده را مورد اهتمام قرار دهد، باید به میزانی باشد تا زندگی یک خانواده که تعداد متوسط آن به وسیله مراجع رسمی اعلام می‌گردد را تأمین کند.

ماده ۴۲ قانون کار، شورای عالی کار را موظف کرده است تا هر سال نسبت به مشخص کردن حداقل مزد بر طبق ماده ۴۱ همان قانون اقدام نماید؛ بنابراین شورای مذکور هر ساله حداقل مزد را با لحاظ درصد تورم اعلام شده از طرف بانک مرکزی و حداقل معیشت یک خانواده با جمعیت متوسط اعلام میکند. با این همه، در بخشنامه‌های تعیین حداقل دستمزد سالانه، افزون بر تصریح به اعمال معیارهای مقرر در ماده ۴۱ قانون کار، ادعا می‌شود که در تعیین حداقل دستمزد به شرایط اقتصادی بنگاهها و جامعه نیز توجه شده است. برای مثال در متن بخشنامه مربوط به سال ۱۳۹۹ آمده است که «در اجرای ماده (۴۱) قانون کار «شورای عالی کار» با حضور نمایندگان سه گروه دولت، کارفرمایان و کارگران در جلسه مورخ ۱۳۹۹/۱/۲۰ پس از بحث و بررسی راجع به تعیین حداقل مزد کارگران در سال، با در نظر گرفتن معیارهای موضوع آن ماده و همچنین با توجه به مقتضیات بنگاه‌های تولیدی و کارفرمایان و شرایط اقتصادی جامعه موارد زیر را مورد تصویب قرار داد: ...» با این حال، توجه به ارقام تعیینی نشان می‌دهد که ظاهراً نگاه دقیقی به هیچ‌یک از معیارهای فردی و اقتصادی نشده است و ظاهراً حداقل دستمزد در ایران، با یک نگاه کوتاه‌مدت اقتصادی و تنها بر مبنای قدرت ظاهری پرداخت کارفرما تعیین می‌شود.

با توجه به مطالب مذکور می‌توان گفت که معیارهای دوگانه‌ی موجود در قانون کار ایران، قادر نیست تا هیچ‌یک از اهداف تعیین حداقل دستمزد را در ایران محقق سازد.

تعریف‌های مختلفی برای حداقل دستمزد وجود دارد. تعریف ذیل در ۱۰۸ نشست کارشناسان سازمان بین‌المللی کار ارائه گردیده است: «حداقل دستمزد نشانگر پایینترین سطح دستمزدی بوده که بر طبق عرف وی قانون جدا از روش محاسبه آن یا صلاحیت کارگر در تصدی شغل، تعیین می‌گردد» و یا «حداقل دستمزد عبارت از دستمزدی است که در هر کشور اعتبار قانونی داشته و با تصدی شغل، تعیین می‌گردد و با ضمانت‌های کیفری به اجرا در می‌آید (موسسه کار و تأمین اجتماعی). با این شرایط، در هیچ کدام از مقاله‌نامه‌ها و توصیه‌نامه‌ها که در خصوص تعیین حداقل دستمزد و حمایت از دستمزد به تصویب رسیده، از عبارت «حداقل دستمزد»، تعریفی داده نشده است.

همان‌طور که اشاره شد، یکی از هدف‌های بارز اقتصادی-اجتماعی دولت‌ها، حمایت و پشتیبانی از نیروی کار برای حفظ و ارتقای قدرت خرید، رفاه زندگی و فراهم کردن امنیت شغلی ایشان و در نهایت ایجاد محیطی شایسته برای نیروهای فعال جامعه می‌باشد. در ماده ۲۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر بر منصفانه بودن دستمزد به نحوی که زندگی شخص و خانواده‌اش را بر اساس حیثیت و کرامت انسانی تأمین نماید، تأکید گردیده است توصیه‌نامه شماره ۱۳۵ مصوب ۲۲ ژوئن ۱۹۷۰ اهداف ذیل مورد تأکید واقع شده‌اند:

الف- تعیین حداقل مزد بایستی یکی از عناصر سیاستی باشد که هدف آن مقابله با فقر و برآوردن نیازهای تمام کارگرها و خانواده آنها باشد.

ب- هدف اساسی تعیین حداقل مزد باید آن باشد که مزدبگیران را از لحاظ حداقل میزان مجاز مزد مورد حمایت اجتماعی لازم قرار دهد.

۲-۱-۳- تعیین حداقل دستمزد در ایران

ایران یکی از اعضای سازمان بین‌المللی کار است به همین سبب، همواره سعی نموده است تا با توجه به عضویت در این سازمان، همگام با سیاستهای کلی و اصول حاکم بر آن عمل نماید. با این حال تاکنون به برخی کنوانسیون‌های مهم این سازمان مانند معاهده شماره ۱۳۱ ناظر بر تعیین حداقل دستمزد ملحق نشده است؛ بنابراین، از منظر حقوق بین‌الملل معاهدات، تکلیفی به رعایت الزامات خاص این معاهده ندارد. مطابق ماده ۴۱ قانون کار ایران، از میان معیارهای متعددی که ممکن

۳-۱-۳- حقوق بنیادین کار

حقوق بنیادین کار، حقوقی می‌باشند که ابعاد اساسی حقوق کار را تشکیل داده و در کل کشورها، به غیر از رشد اقتصادی و میزان توسعه‌یافتگی، باید بی‌قید و شرط اعمال گردد. بنیادین بودن کار از حقوق به این دلیل می‌باشد که وجود آنها سبب قوام و نبودن آنها باعث زوال شخص یا شخصیت (فرد یا فردیت) انسان می‌گردد.

اعلامیه سازمان بین‌المللی کار مصوب ۱۹۹۸، چهار دسته از اصول و حقوق را به‌مثابه‌ی اصول و حقوق بنیادین کارگرها اعلام کرده از جمله: حق سازمان‌دهی (آزادی سندیکایی) و شناسایی مؤثر حق کارگران به مذاکره جمعی، رفع هر نوع کار اجباری یا بیگاری، ریشه‌کنی شایسته کار کودکان، رفع تبعیض در اشتغال و استخدام.

حقوق فوق که بخشی از حقوق ذاتی و بنیادین افراد به شمار می‌آیند باید همانند ملاک‌های حقوق بشر در کلیه کشورها به اجرا درآید. «بهره‌کشی از کار کودکان، اعمال تبعیض در کار و کار اجباری به‌مثابه‌ی نفی حقوق ابتدایی و ذاتی افراد و نقض کرامت و شخصیت انسانی آن می‌باشد. نبود آزادی سندیکایی و مانع شدن از حق تشکل، نافی آن آزادی‌های بنیادین است که در اعلامیه جهانی حقوق بشر ذکر گردیده است. هدف اصلی از تشویق دولتها به رعایت حقوق فوق و آزادی‌ها، در اصل تأمین عدالت اجتماعی و مشارکت در ایجاد توسعه عادلانه اقتصادی و اجتماعی تمام اجتماع می‌باشد». مواردی مثل حقوق بنیادین کار در عهدنامه صلح ۱۹۱۹ به تصویب رسیده بود. مثلاً آزادی انجمنها و اجتماعات برای کارگران و کارفرمایان، منع به کار گرفتن کودکان کمتر از ۱۴ سال در صنایع، تأمین مزد درخور برای هر کارگر و مزد برابر برای زن و مرد در برابر کار مساوی و...

با مشاهده موارد فوق، ملاحظه می‌گردد که از نگاه سازمان بین‌المللی کار، اصولی جزو حقوق بنیادین محسوب می‌گردند که قادر هستند در امنیت شغلی کارگران دخیل باشند و جت اینکه در این موارد، بدون در نظر گرفتن رشد و درصد توسعه‌یافتگی کشورها برای تمام لازم‌الاجرا بوده، می‌توان از این اصول برای ثبات شغلی بهره جست. از جمله منع تبعیض می‌تواند به اشخاصی که شایستگی لازم برای به دست آوردن شغلی را دارند، یاری نماید تا به کار متناسب خود پیدا کنند. نیز ممانعت از کار کودکان و منع بهره‌کشی آنها منجر می‌شود تا کارفرمایان نتوانند با هدف

از یک طرف، صرف توجه به نرخ تورم به‌منظور حمایت از حقوق کارگر و خانوادگی او، بدون عنایت به سایر معیارهای مقرر در اسناد سازمان بین‌المللی کار یا موجود در سایر کشورهای مورد مطالعه، مانند سطح عمومی دستمزدها، سطح زندگی کارگران در قیاس با سایر گروهها، مزایای تأمین اجتماعی و نیز تغییرات هزینه‌ی زندگی، نمی‌تواند به حمایت از کارگر و خانواده او در تأمین حداقل‌های زندگی منجر شود. از طرف دیگر، معمولاً نرخ تورم اعلامی از سوی بانک مرکزی و مراجع رسمی با آنچه در واقعیت امر پیدا است، تفاوت محسوس دارد و بنابراین، عموماً ملاحظه می‌شود که حداقل دستمزد تعیینی از سوی شورای عالی کار، نمی‌تواند همگام با تورم واقعی موجود در جامعه و بازار، پیش رفته و منتهی به ایجاد قدرت خرید برای کارگر و خانواده‌ی او گردد. افزون بر این، معیار تأمین معاش یک خانواده متوسط نیز با برخی سیاستهای کلی مانند تشویق فرزندآوری منافات دارد. از یک‌سو، همواره مراجع عمومی در ایران، خانواده‌ها را به فرزندآوری بیشتر توصیه می‌کنند و در مقابل، حقوق و مزایای خاصی برای خانواده‌های پرجمعیت لحاظ نمی‌گردد. قطع نظر از وجه فردی و اخلاقی معیارهای تعیین حداقل دستمزد که در ایران به‌درستی عمل نکرده و ناقص به نظر می‌آید، در قانون کار، اساساً هیچ اشاره‌ای به معیارهای اقتصادی و اجتماعی در تعیین حداقل دستمزد نشده است. این در حالی است که ملاحظه شد، در اسناد سازمان بین‌المللی کار و اغلب کشورهای خارجی، معیارهای اقتصادی مانند بهره‌وری، اشتغال و توسعه‌ی اقتصادی مورد توجه و تأکید قرار گرفته است؛ بنابراین، تعیین حداقل دستمزد در ایران اصولاً واجد آثار اقتصادی مثبت نخواهد بود. باین حال، به سبب عدم توجه به معیارهای اقتصادی در تعیین حداقل دستمزد، طبیعتاً ایران از آثار منفی این عدم توجه رنج خواهد برد. عدم انعطاف‌پذیری در شرایط کار و به‌ویژه حداقل دستمزدها، در نهایت موجب کاهش رقابت‌پذیری در سطح کلان جامعه شده و کارایی اقتصادی بنگاه‌ها را تقلیل می‌دهد. بنابراین، می‌توان گفت که معیارهای موجود در قانون کار ایران برای تعیین حداقل دستمزد کارگران، به‌هیچ‌وجه، نه می‌تواند وجه فردی و اخلاقی این مسئله را تأمین کند و نه قادر به محقق ساختن اهداف و مبانی اقتصادی و اجتماعی آن است.

بهره بردن از نیروی کار ارزان کودکان، از استخدام و اشتغال اشخاصی که در سن کار هستند، ممانعت به عمل آورند. آزادی سندیکایی و حق تشکل و مذاکره جمعی سبب می‌شود که کارگران با داشتن تشکل‌های صنفی، بتوانند از حقوق خود دفاع کرده و از اخراجهای خودسرانه و بی‌جا ممانعت به عمل آورند که تمام این موارد در جهت تضمین ثبات شغلی کارگران است. همان‌گونه که مزد مناسب برای کارگران و مزد برابر برای زن و مرد در مقابل کار مساوی می‌تواند به جهتی تضمین‌کننده ثبات شغلی کارگران باشد.

۴-۱-۳- امنیت شغلی

ثبات و امنیت شغلی از جمله مسائلی است که همواره میان کارفرمایان و کارگران محل مناقشه بوده است. کارگران همواره بر این باور بوده‌اند که کارفرما نباید حق داشته باشد بدون علت و به میل خود به قرارداد کار خاتمه دهد و همین باور مفهوم «ثبات شغلی» را می‌سازد، در حالی که کارفرمایان بر این عقیده هستند که اخراج و حق فسخ قرارداد از جمله لوازم اساسی مالکیت آن‌هاست و بدون آن مدیریت کارگاه خدشه‌دار می‌شود. امنیت شغلی را باید شرایطی تصور کرد که شخص در معرض آسیب از دست دادن شغل یا تغییرات شغلی نباشد و برای دستیابی به شغلی شایسته، امنیت لازم را احساس نماید. در واقع ثبات شغلی به این موضوع توجه دارد که اشتغال کارگران به خطر نیفتد و کارگر خود را از هر نوع تهدید از دست دادن شغل مصون و ایمن بداند؛ بنابراین عبارت «ثبات شغلی» را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: «اطمینان خاطر است که توسط قوانین و مقررات در جهت تضمین، تداوم و استمرار کار مشروع و قانونی اشخاص و ممانعت از تعدیها و تجاوزهای غیرمجاز به آن حاصل می‌شود».

۴- کاستی و چالش‌های نیروی کار در ایران با توجه به استانداردها و سازوکارهای بین‌المللی کار

۴-۱- حقوق بنیادین کار

در این بند جهت جلوگیری از تحلیل مواردی که در حقوق ایران رعایت شده و نظام حقوق داخلی که «لغو کار

۴-۱-۱- حمایت از حق تشکل و مذاکرات جمعی

الف- آزادی سندیکایی و حمایت از حقوق سندیکایی (مقاله نامه شماره ۸۷)

آزادی سندیکایی یا حق داشتن تشکل وانجمن، علاوه بر مقاله‌نامه‌های شماره ۸۷ سازمان بین‌المللی کار که به صورت ویژه به آن پرداخته است، در اسناد گوناگون بین‌المللی دیگری من جمله بند ۴ ماده ۲۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر، بند ۱ ماده ۲۲ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۸ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز ماده ۱۱ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر و ماده ۱۲ منشور حقوق بنیادین اتحادیه اروپا هم مورد تأکید قرار گرفته است. اصل آزادی سندیکایی به عنوان وسیله‌ای برای بهبود وضعیت کار و ایجاد صلح در مقدمه اساسنامه سازمان بین‌المللی کار مورد تأکید واقع شده بود و همچنین بیانیه فیلادلفیا نیز آزادی بیان و تجمع را برای دستیابی به توسعه پایدار امری لازم و ضروری دانسته بود. در همین راستا سازمان بین‌المللی کار در ژوئن سال ۱۹۴۸ مقاله- نامه شماره ۸۷ را با عنوان آزادی سندیکایی و حمایت از حقوق سندیکایی به تصویب رساند. طبق این مقاله‌نامه، کارگران و کارفرمایان بدون هیچ نوبه تبعیضی قادر هستند به صورت آزادانه و بدون اجازه قبلی، اقدام به تشکیل سازمانهایی به خواست خود کرده و یا به سازمانهای موجود ملحق شوند، به شرط آن که اساسنامه‌های تصویب شده را رعایت کنند (ماده ۲)

همچنین سازمان‌های کارگری و کارفرمایی می‌توانند آزادانه اساسنامه و آئین‌نامه‌های خود را تدوین کرده، نمایندگان خود را انتخاب نمایند، نحوه اداره امور و فعالیت خویش را تنظیم نموده و برنامه عملی خود را اعلام نمایند و مقامات دولتی نیز از هر نوع دخالت که باعث محدودیت این حق یا منجر به اشکال در اجرای قانونی آن می‌گردد، منع شده‌اند (ماده ۳). ممنوعیت انحلال یا توقیف سازمان‌های کارگری و کارفرمایی از راه مراجع اداری و اجرایی (ماده ۴)، حق تشکیل اتحادیه و حق پیوستن به سازمان‌های بین‌المللی کارگری و کارفرمایی از دیگر حقوق پیش‌بینی‌شده در این مقاله‌نامه می‌باشد (ماده ۵).

آزادی سندیکایی، برای کارگران و کارفرمایان دو آزادی و پنج گونه حق به رسمیت شناخته شده است. آزادی مذکور در این مقاله‌نامه، یکی آزادی در تشکیل و ایجاد سندیکا می‌باشد که این ثبت آزادانه اساسنامه و مقررات داخلی سندیکا را هم در بر می‌گیرد؛ بنابراین اگر ثبت اساسنامه سندیکا منوط به رعایت شرایط و مقرراتی بشود این موضوع با مفاد این مقاله‌نامه در تعارض است اما اگر ثبت اساسنامه جنبه شکلی داشته و فقط برای تثبیت شخصیت حقوقی و هویت بخشی به سندیکا باشد اشکالی ندارد. دومین آزادی به رسمیت دانسته شده در مقاله‌نامه فوق، آزادی ورود و خروج از سندیکا است. به این مفهوم است که کارگران و کارفرمایان باید به شکل آزادانه و به دور از هر نوع اجبار یا تهدیدی به عضویت سندیکاهای مورد علاقه خود دربیایند و یا هر وقت که مایل باشند آزادانه از آنها خارج شوند. لذا هر نوع اجبار اشخاص به عضویت در یک سندیکای معین یا خروج از آن ممنوع می‌باشد.

کشور ایران تا به امروز به مقاله‌نامه شماره ۸۷ ملحق نگردیده است لیکن این به معنی عدم قبول اصل آزادی اتحادیه‌ها در ایران نیست. بلکه در قوانین (اساسی و عادی) کشور ما مقرراتی هرچند به صورت پراکنده، راجع به آزادی تشکله‌ها و حمایت از آنها وجود دارد. قانون اساسی در اصل ۲۶ آزادی تشکله‌ها را به رسمیت شناخته است اما آن را مشروط به عدم نقض اصل‌های استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی نموده است و در بعد بیان می‌دارد: که هیچ فردی را

نمی‌توان از شرکت در آنها منع نمود یا به شرکت در یکی از آنها مجبور کرد. اصل ۱۰۴ هم تشکیل شوراهای اسلامی به هدف برآورده کردن قسط اسلامی و همکاری در پیشبرد امور کارگاه را ذکر نموده است که در راستای اجرای این اصل، در سال ۱۳۶۳ قانون تشکیل شوراهای اسلامی کار به تصویب رسید و مقرراتی را راجع به چگونگی تشکیل و حدود وظایف و اختیارات این شوراها بیان نمود. فصل ششم قانون کار مصوب سال ۱۳۶۹ نیز در مواد ۱۳۰ تا ۱۳۸ به موضوع تشکله‌های کارگری و کارفرمایی مختص شده و در این مواد تشکله‌های مختلفی همچون انجمن اسلامی کارگران (ماده ۱۳۰)، انجمن‌های صنفی کارگران یا کارفرمایان حرف و صنایع (ماده ۱۳۱)، شرکتهای تعاونی مسکن کارگران (ماده ۱۳۲)، شرکتهای تعاونی مصرف یا توزیع کارگران (ماده ۱۳۳)، کانونهای کارگران و مدیران بازنشسته (ماده ۱۳۴) و کانونهای هماهنگی شوراهای اسلامی کار (ماده ۱۳۵) را پیش‌بینی نموده است که البته صدق عنوان تشکله و سندیکا بر آنها به جز در مورد انجمن‌های صنفی موضوع ماده ۱۳۱ محل تردید است. افزون بر این، هریک از این تشکله‌ها به منظور هماهنگی در انجام وظایف خود میتوانند به تشکیل کانون‌های عالی در سطح استان و کشور نیز اقدام کنند. ماده ۱۷۸ قانون کار هم در راستای تضمین این حقوق، مقرر می‌نماید که: «هر کس، شخص یا اشخاصی را با اجبار و تهدید وادار به قبول عضویت در تشکله‌های کارگری یا کارفرمایی نماید، یا مانع عضویت آنها در تشکله‌های مزبور گردد و نیز چنانچه از ایجاد تشکله‌های قانونی و انجام وظایف قانونی آنها جلوگیری نماید، با توجه به شرایط و امکانات خاطی و مراتب جرم به جریمه نقدی یا حبس و یا هر دو محکوم خواهد شد». با وجود همه این مقررات، جایگاه سندیکاهای در نظام حقوقی کشور ما و نوع نگاه قانون‌گذار و معیارهای پذیرفته‌شده برای آنها در ایران محل بحث است.

ب- حق سازمان‌دهی تشکله و مذاکره جمعی (مقاله نامه شماره ۹۸)

حقوق و آزادی‌های کارگران در خیلی جاها به دلیل اقدامات و مقررات گذاربه‌های یک‌طرفه دولت یا کارفرمایان محدود می‌شد. وضعیت فوق در مرور زمان سبب شد تا در کنار در نظر گرفتن حق داشتن تشکله و سندیکا برای کارگران، به دلیل برآورده کردن خواسته‌های محق آنها و در مسیر تحقق گونه‌های دموکراسی در خصوص

مناسبات سندیکاهای کارگری و کارفرمایی باهم پرداخته و آنها را از مداخله در امور همدیگر منع نموده است. در مجموع مهم‌ترین موضوعاتی که در مقاله نامه شماره ۹۸ بر آن‌ها تأکید شده است، عبارت‌اند از: لزوم حمایت از کارگران در برابر هر نوع عمل تبعیض‌آمیز و ضد سندیکایی و جلوگیری از اخراج یا اعمال فشار از طرف کارفرمایان بر کارگرانی که به عضویت سندیکاهای کارگری در آمده‌اند (ماده ۱)، ممنوعیت هرگونه اقدام مداخله‌گرایانه مستقیم یا غیرمستقیم در تشکیلات و فعالیت‌های اداری سندیکاها توسط اعضاء یا نمایندگان آن‌ها و مصونیت سندیکاهای کارگری از هرگونه نفوذ کارفرمایان برای مداخله یا اعمال فشار بر آن‌ها (ماده ۲)، تأسیس نهادهایی مستقل و بی‌طرف متناسب با اوضاع و احوال هر کشور برای تأمین آزادی سندیکاها و احترام به حقوق سندیکایی مطابق با مفاد این مقاله نامه (ماده ۳) و اتخاذ تدابیری از طرف کشورها برای توسعه و استفاده بیشتر سندیکاهای کارگری و کارفرکارگری و کارفرمایی از روش‌های مبادله آزادانه قراردادهای جمعی و تنظیم بهتر شرایط کار بر اساس مذاکره و مشارکت (ماده ۴)

کشور ایران تاکنون به مقاله شماره ۹۸ و دیگر مقاله‌نامه‌ها و توصیه‌نامه‌های مربوط به مذاکرات جمعی و آزادی سندیکایی نپیوسته است؛ اما این به معنی عدم توجه قانون‌گذار کشور ما با این امر نیست. در ایران همان‌طور که پیش از این نیز ذکر شد، قانون اساسی در اصل ۲۶ به صورت کلی آزادی تشکیلات را به رسمیت شناخته است و اصل ۱۰۴ نیز تشکیل شوراهایی به منظور تأمین قسط اسلامی و همکاری در پیشرفت امور در کارگاه را بیان کرده است. در راستای این اصل، در سال ۱۳۶۳ قانون تشکیل شوراهای اسلامی کار تصویب شد و مقرراتی را راجع به چگونگی تشکیل و حدود وظایف و اختیارات این شوراها مقرر نمود. افزون بر این، فصل هفتم قانون کار مصوب سال ۱۳۶۹ نیز زیر عنوان مناسبی را در این مذاکرات و پیمان‌های جمعی کار مقررات نسبتاً باره بیان کرده است. ضمانت اجرای حقوق پیش‌بینی شده برای تشکیلات نیز در ماده ۱۷۸ قانون کار بیان شده است؛ اما با وجود این، جایگاه مذاکرات جمعی در کشور ما محل تأمل است و در عمل به مذاکرات جمعی بهای چندانی داده نشده و این مذاکرات در سطح کارگاه انجام می‌شوند. دلیل

کار، حق مشارکت کارگران در مشخص کردن وضعیت کار و مذاکرات جمعی بین سندیکاهای کارگری و کارفرمایی برای تأمین مناسب‌تر منافع هر دو طرف، در نظر گرفته شود. حق مشارکت کارگران در تعیین شرایط کار و مدیریت دسته‌جمعی کارگاه، در اسناد گوناگون بین المللی همچون مواد ۲۷ و ۲۸ منشور حقوق بنیادین اتحادیه اروپا، مقاله‌نامه شماره ۱۴۱ سازمان بین المللی کار در خصوص حق تشکیل سازمان کارگری روستایی، مقاله نامه شماره ۱۵۴ در زمینه توسعه مذاکره جمعی و توصیه‌نامه‌های شماره ۹۱ در خصوص پیمان‌های جمعی کار، شماره ۹۴ در زمینه مشاوره و همکاری کارگران و کارفرمایان در برنامه کارگاهی و ... از سایر اسناد مرتبط با حق تشکل و مذاکرات جمعی کار هستند؛ اما اصلی‌ترین سند بین المللی درباره حق سازمان‌دهی تشکلها و مذاکرات دسته‌جمعی کار، مقاله نامه شماره ۹۸ سازمان بین‌المللی کار می‌باشد که ما در ذیل به شرح مفاد آن می‌پردازیم.

کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار در سی و دومین نشست خود در سال ۱۹۴۹ در ژنو، مقاله‌نامه حق سازمان‌دهی تشکل و مذاکره جمعی را تصویب کرد. این مقاله‌نامه در واقع مشتمل بر دو بخش است، بخشی به حق سازمان‌دهی تشکل‌های کارگری و کارفرمایی اختصاص یافته و طی آن هرگونه اعمال تبعیض‌آمیز ضد سندیکایی منع شده است و همچنین سازمان‌های کارگری و کارفرمایی از مداخله در امور یکدیگر ممنوع شده‌اند و بخش دیگر به پیشبرد مذاکرات جمعی پرداخته است. مقاله نامه شماره ۹۸ از دو نظر با مقاله نامه شماره ۸۷ تفاوت دارد: یکی اینکه مقاله نامه شماره ۸۷ بدون هیچ‌گونه تبعیض و تمایزی درباره همه کارگران (به معنی همه حقوق‌بگیران) و کارفرمایان اعمال می‌شود (به جز افراد نیروهای مسلح و پلیس که خود مقاله نامه مستثنی کرده است)، در حالی که مقاله‌نامه شماره ۹۸ در زمینه مذاکرات جمعی، شامل کارکنان دولت نمی‌شود و حدود اعمال تضمین‌های پیش‌بینی شده در آن درباره نیروهای مسلح و پلیس هم به قانون داخلی واگذار شده است. تفاوت دیگر این دو مقاله نامه در این است که مقاله نامه ۹۸ برخلاف مقاله نامه ۸۷ که به مناسبات تشکلها در مقابل دولت و مقامات عمومی پرداخته، به روابط و

المللی می‌باشد؛ بدین توضیح که اصل ۲۶ قانون اساسی، اصل کلی آزادی فعالیت جمعیت‌ها و انجمن‌های صنفی را پیشبینی کرده، اما آن را مقید به عدم نقض اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی نموده و مقرر کرده که هیچ فرد را نمی‌توان از شرکت در آنها منع نمود یا به شرکت در یکی از آنها مجبور کرد. از طرف دیگر ذیل اصل ۹ هم بر این موضوع حاکم است که بیان میدارد: «هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادی‌های مشروع را هرچند با وضع قوانین و مقررات سلب کند».

افزون بر این، کانونهای هماهنگی انجمنهای اسلامی در تبصره ۱ ماده ۱۳۰، کانونهای انجمن‌های صنفی در تبصره ۱ ماده ۱۳۱ و کانونهای هماهنگی تعاونی‌های مسکن و مصرف کارگران در تبصره‌های مواد ۱۳۲ و ۱۳۳ شکل وسیعتر تشکلهای در سطح حرف و صنایع هستند که در حوزه جغرافیایی گسترده‌تری امکان فعالیت دارند. علاوه بر این به سبب قانون تشکیل شوراهای اسلامی کار مصوب ۱۳۶۳ در اجرای اصل ۱۰۴ قانون اساسی، وزارت کار موظف به تأسیس شوراهای اسلامی کار در واحدهایی که بیش از ۳۵ نفر شاغل دائم دارند، شده است. تکلیف فوق هم با توجه به اصل خودجوش بودن تشکلهای کارگری دارای ابهام می‌باشد و از میان اقسام تشکلهای به پیش‌بینی شناخته شده، انگار شورای اسلامی بیشتر مورد توجه دولت بوده و الزاماً قرار است تشکیل شوند.

در تضمین حقوق شناخته‌شده فوق، ماده ۱۷۸ قانون کار مقرر می‌دارد: «هر کس شخص یا اشخاصی را به اجبار و تهدید و اادار به قبول عضویت در تشکلهای کارگری و کارفرمایی بنماید یا مانع عضویت آنها در تشکلهای مذکور گردد و نیز چنانچه از ایجاد تشکلهای قانونی اما و انجام وظیفه آنها جلوگیری نماید به جرمه نقدی یا حبس یا هر دو محکوم خواهد شد». لکن صورت کلی در زمینه رویکرد قانون کار به مصداق‌های پیش‌بینی شده تشکلهای کارگری باید توجه کرد که در دلیل ایجاد تشکلهای فرض است که بتوانند با دفاع از منافع صنفی و حرفه‌ای زمینه احقاق حقوق کارگران و کارفرمایان را به صورت شایسته‌تری تأمین کنند؛ بنابراین

اصلی این اشکال نیز عمدتاً نبود سندیکای قوی در کشور ماست؛ بنابراین، در کشور ما در مورد مذاکرات جمعی علیرغم اینکه در مناسبتی پیش‌بینی شده است فصل هفتم قانون کار مقررات تقریباً اما از لحاظ عملی ضعیف عمل کرده‌ایم و در عمل به مذاکرات جمعی چندان بها نداده‌ایم به نحوی که از سطح مذاکرات و پیمان‌های کارگاهی فراتر نرفته است.

۱-۱-۴- آزادی انجمن‌ها و حق تشکل

مقاله نامه ۸۷ مصوب ۱۹۴۸ سانفرانسیسکو ضمن به رسمیت شناختن اصل آزادی انجمن‌ها به مثابه وسیله بهبود شرایط کار و برقراری صلح ذکر شده در مقدمه اساسنامه سازمان و با لحاظ اینکه در اعلامیه فیلادلفیا تأکید شده آزادی بیان و انجمن‌ها شرط ضروری برای ترقی مستمر محسوب می‌شود، هدف اصلی خود را احقاق حقوق کارگران و کارفرمایان برای سازمان‌دهی تشکلهای به هدف پیشبرد و حمایت از منافع خویش، بدون هر نوع تبعیض قرار داده است. در مقاله‌نامه فقو، تأکید شده که کارگران و کارفرمایان قادر هستند بدون هیچ گونه تمایزی و بی‌نیاز به گرفتن اجازه قبلی اقدام به تشکیل سازمانهایی به خواست خود کرده یا به این سازمان‌ها ملحق شوند، به شرط آن که اساسنامه‌های آنها را رعایت نمایند (ماده ۲). نیز مقام‌های دولتی از هر نوع دخالت که ممکن است این حق را محدود یا مانع اعمال قانونی آن باشد، منع شده‌اند (ماده ۳). ممنوعیت حق انحلال یا توقیف سازمانهای کارگری و کارفرمایی از راه اداری، حق تشکیل اتحادیه (فدراسیون و کنفدراسیون) و حق الحاق آنها به سازمانهای بین‌المللی کارگران و کارفرمایان از سایر حقوق اولیه در نظر گرفته شده در این مقاله نامه می‌باشند (مواد ۴ و ۵). لذا تشکیل آزادانه سندیکاهای، عدم ترس از تبعیض و تهدید، عدم لزوم اذن از دولت، استقلال آنها و آزادی افراد در عضویت و خروج از جمله خصوصیات بارز تشکلهای کارگری و کارفرمایی محسوب می‌شود.

ایران تا به امروز به مقاله‌نامه ۸۷ ملحق نشده، اما این امر به معنای عدم قبول اصل آزادی تشکل یا مذاکره جمعی در ایران نمی‌باشد. چیزی که اهمیت دارد، اختلاف نگرش در استانداردهای مورد پذیرش در کشور ایران و اصول و ملاک‌های پذیرفته شده در سطح بین

اعضا باید در این تشکلهای به صورت کامل آزاد باشند تا امکان ایجاد هدف مورد اشاره را دارا شوند.

ملاحظه می شود این تشکل هم در سطح کمتری امکان ایجاد و فعالیت داشته و به این ترتیب می توان خلأ کلی در بستر سازی قانونی برای فعالیت تشکلهای کارگری را در نظام حقوقی کشور دید. موضوعی که مورد اعتراض فعالان تشکل های کارگری هم واقع گردیده است.

افزون بر شرط پیش بینی شده در اصل ۲۶ قانون اساسی که آزادی فعالیت انجمنهای صنفی را منوط به عدم نقض اصول مذکور کرده؛ از جمله شروطی می باشد که علاوه بر تفاوت با استاندارد مذکور در مقاله نامه ۸۷ مبنی بر عدم نیاز به گرفتن اجازه قبلی در ایجاد تشکل های کارگری یا کارفرمایی میتواند با قابلیت تفاسیر مختلف محدودیت قابل زیادی برای فعالیت این تشکل ها ایجاد کنند. دوم؛ حق سازمان دهی سندیکایی و پیشبرد مذاکرات جمعی کنفرانس عمومی سازمان بین المللی کار ۱۹۴۹ مقاله نامه ۹۸ را به تصویب رساند. این مقاله نامه دربرگیرنده دو بخش بوده و از یک سو ضمن چند ماده به موضوعات سندیکایی پرداخته و از سوی دیگر در ماده ۴ مذاکره دسته جمعی را مورد توجه قرار داده که این ماده در بخش گفتگوی اجتماعی بحث خواهد شد. مقاله نامه ۹۸ برخلاف مقاله نامه ۸۷ که به مناسبت های تشکلهای در مقابل دولت و مقامات عمومی می پردازد، به روابط و مناسبات سندیکایی کارگری و کارفرمایی پرداخته و آنها را از مداخله در مسائل یکدیگر منع می کند و به صورت کلی به دنبال آن می باشد که تشکل های کارگری از مداخله سازمانهای کارفرمایی مصون کرده و تحت تأثیر آنها قرار نگیرند. در ماده ۱ مقاله نامه بر حمایت از کارگران در مقابل اعمال ضد اتحادیه ای تبعیض آمیز در خصوص اشتغال تأکید نموده و به خصوص این حمایتها در زمینه مقید نمودن استخدام کارگر به اینکه عضو اتحادیه نشود یا از عضویت در اتحادیه بی نیاز گردد یا اخراج وی و ایجاد مزاحمت برای او به سبب عضویت در یک اتحادیه مورد نظر قرار گرفته است.

علاوه بر این، مقاله نامه ۱۴۱ (۱۹۷۵) در خصوص حق تشکیل سازمان کارگری روستایی، مقاله نامه شماره ۱۵۴ (۱۹۸۱) در زمینه گسترش مذاکره دسته جمعی و توصیه نامه های شماره ۹۱ (۱۹۵۱) در زمینه پیمان های جمعی کار، شماره ۹۴ (۱۹۵۳) در خصوص مشاوره و همکاری

کارگران و کارفرمایان در برنامه کارگاهی و... از سایر اسناد بین المللی مرتبط با سندیکاهای کارگری و کارفرمایی هستند. اساس فکری اسناد گفته شده، این دیدگاه است که ایجاد تشکلهای صنفی مستقل و مؤثر، مهم ترین راهکار شناسایی اختلافات و دستیابی به سازوکارهای ممکن و عملی می باشد. نیز کارگران به سبب آگاهی زیادت از موضوعها و مشکلات مربوط به استانداردهای کار بیشتر از هر قانونگذاری قادر هستند به حل اختلافات خود با کارفرمایان اقدام نموده و با سازمان یافتن در اتحادیه های کارگری برای ایجاد توافقات مداوم با کارفرمایان مذاکره نمایند.

دولت ایران به مقاله نامه ۹۸ نپیوسته و جدا از موارد فوق در بند قبل، در بحث استقلال و تفکیک اتحادیه های کارگری و کارفرمایی، با وجود اینکه: بر اساس ماده ۱۳۱ قانون کار، قانونگذار تشکیل انجمنهای صنفی را برای کارگران و کارفرمایان پیش بینی کرده و از این نظر تفکیک مذکور را لحاظ کرده است. منع اجبار در عضویت یا خارج شدن از سازمانهای کارگری و کارفرمایی در ایران بر اساس قانون اساسی و قانون کار مورد پذیرش واقع شده و از این نظر نظام حقوقی ایران کاستی ندارد؛ لکن در مورد شوراهای اسلامی که بر اساس ماده ۱۰۴: «به منظور تأمین قسط اسلامی و همکاری در تهیه برنامه ها و ایجاد هماهنگی در پیشرفت امور در واحدها» و به تعبیر قانون کار «به منظور ایجاد روش و هماهنگی در امور و تبادل نظر در چگونگی اجرای وظایف و اختیارات» ایجاد می شوند.

۲-۱-۱-۴- سن کار و ممنوعیت کار کودک

الف) حداقل سن کار

در این مورد با دقت به مقاله نامه ۱۳۸ (۱۹۷۱)، هدف اصلی این سند، تهیه سندی کلی که جایگزین مقاله نامه های گوناگون قبلی در این خصوص شده و در آخر ممنوعیت همه حانبهی کار کودکان را ایجاد کند. اسنادی مانند مقاله نامه های ۱۳ (۱۹۲۱) و ۱۵ (۱۹۲۱) با حداقل سن ۱۸، ۱۱۲ (۱۹۵۹) با حداقل سن ۱۵ و... مقاله نامه ۱۳۸ در پی جایگزینی آنها در زمینه حداقل سن بوده می باشد.

مقاله نامه می باشد. ضمانت اجرای ضوابط قانونی فوق هم در ماده ۱۷۶ قانون کار آمده که برای متخلفان، مجازات‌هایی همچون حبس و جریمه بر طبق شاخص تعداد کارگران کارگاه مشخص شده است. در نهایت، نظامات حقوقی ایران فرقی با مقاله نامه ۱۳۸ نداشته و کاستی حقوق کار ایران از این نظر فقط شکلی یعنی همان عدم نپیوستن به مقاله نامه می‌باشد. با وجود اینکه که الحاق به این سند هم با توجه به لازم الاجرا بودن حقوق بنیادین کار در کشورهای عضو (جدا از الحاق یا عدم الحاق) در اجرای این مقررات تأثیری ندارد. در هر صورت به نظر می‌رسد هنگامی که مقررات داخلی مغایرتی با موازین بین المللی ندارد چه بهتر که داوطلبانه آن را مورد پذیرش قرارداد تا ایران نه به جهت اجرای اجباری بلکه به دلیل الحاق، تحت شمول مقاله نامه قرار گیرد.

ب) ممنوعیت و محو بدترین اشکال کار کودک

در این خصوص مقاله نامه ۱۸۲ (۱۹۹۹) تصویب شده که هدف اصلی خود را ممنوعیت و محو بدترین اشکال کار کودک قرار داده و کودک را همه افراد زیر ۱۸ سال دانسته و براساس ماده ۳ در چهاربند، بدترین اشکال کار کودک را مواردی از جمله کلیه اشکال «بردگی» یا شیوه‌های مشابه آن مانند؛ فروش و قاچاق کودکان، عرضه کودک برای روسپیگری، تهیه تصاویر مستهجن از کودکان و... تعریف کرده است.

مقاله نامه ۱۸۲ در تاریخ ۱۳۸۰/۸/۸ از جانب ایران مورد الحاق و پذیرش قرار گرفته که هر چند جای تأمل دارد؛ زیرا براساس مقدمه این سند، مقاله نامه ۱۸۲ به مثابه مکملی بر اسناد پیشین و در ارتباط با کار کودکان مخصوصاً مقاله نامه ۱۳۸ در خصوص حداقل سن کار تنظیم شده و کشور ایران با آنکه مقاله نامه ۱۳۸ را نپذیرفته، مقاله نامه ۱۸۲ را مورد الحاق قرار داده است! وضعیتی که با وجود آنکه از نظر شکلی ایرادی ندارد، اما از نظر ماهوی به نظر میرسد این اسناد نسبت به یکدیگر نوعی ترتب منطقی دارند و مناسبتر بود الحاق به این سند به دنبال پذیرش مقاله نامه ۱۳۸ انجام می شد. لکن با دقت به قانون اساسی مخصوصاً تکالیف پیش‌بینی شده برای دولت در بند ۳ از اصل ۳ و اصل ۳۰ می توان به قرینه پی برد که دیدگاه نظام حقوقی به بحث

براساس ماده ۱ این سند، دولت های عضو متعهد شده‌اند تا از سیاستی ملی جانبداری کنند که مراد آن لغو مؤثر کار کودکان و افزایش کم‌کم حداقل سن اشتغال به میزانی می باشد که با رشد کامل بدنی و فکری جوانان متناسب باشد.

براساس ماده ۲ هم هر کدام از اعضا بایستی طی اعلامیه ای جداگانه، حداقل سن اشتغال یا کار را در چارچوب کشورش تعیین و اعلام کند و حداقل سن تعیینی نباید کمتر از سن پایان دوره تحصیل اجباری یا در هر حالت کمتر از ۱۵ سال باشد.

بر طبق ماده ۳ نیز حداقل سن اشتغال در زمینه شغل یا کاری که به دلیل ماهیت آن یا وضعیتی که کار در آن صورت می‌گیرد (احتمالاً) برای سلامتی یا ایمنی یا اخلاق جوانان ضرر دارد، نباید کمتر از ۱۸ سال باشد.

سند مکمل این مقاله نامه، توصیه نامه ۱۴۶ است که در همان سال (۱۹۷۳) وضع شده و برجسته ترین نکات توصیه شده در این سند، در نظر گرفتن حداقل سن ۱۶ سال در کارهای عادی، بالا بردن حداقل سن استخدام به ۱۵ سال در مواردی که کمتر از آن است و همچنین اعمال حداقل سن ۱۸ سال در کارهای مضر می‌باشد.

ایران تاکنون مقاله نامه ۱۳۸ را تصویب نکرده، اما موازین حقوقی مخصوصاً قوانین اساسی و کار فاصله زیادی از استانداردهای مشخص شده ندارند؛ زیرا چنانچه تأکید اشاره شده در ماده ۲ مقاله نامه در مورد ملاک قرار دادن سن پایان دوره تحصیلات اجباری برای تعیین حداقل سن را در نظر بگیریم، وضعیت بند ۳ اصل ۳ قانون اساسی در مورد تأمین امکانات ضروری برای آموزش و پرورش رایگان را برای همه و به ویژه اصل ۳۰ مبنی بر اینکه: «دولت مکلف است وسایل آموزش و پرورش رایگان برای همه ملت تا آخر دوره متوسطه تأمین نماید» نشانه ای است که نشان می‌دهد سن شروع به کار اصولاً مقارن با پایان دوره تحصیلات متوسطه و از این جهت به حکم مقاله نامه نزدیک می باشد. از دید قانون کار هم برجسته ترین حکم مقنن موضوع ماده ۷۹ است که به براساس آن «به کار گماردن افراد کمتر از ۱۵ سال ممنوع است» و این ممنوعیت بر اساس ماده ۸۴ در مشاغل و کارهایی که به دلیل ماهیت آن یا وضعیت برای سلامتی یا اخلاق کارآموزان مضر باشد، به ۱۸ سال خواهد رسید. این حکم هم به صورت دقیق متأثر از معیار ماده ۳

اشتغال و سیاست‌گذاری مشاهده کرد. قانون کار هم فصل پنجم اختصاص داده و در ماده ۱۰۷ به اهمیت ارتقای دانش «آموزش و اشتغال» خود را به موضوع فنی کارگران در امتداد اشتغال مولد و مستمر جویندگان کار پرداخته و وزارت کار را به تأمین امکانات آموزشی لازم مخصوصاً مراکز کارآموزی پایه موظف کرده است. همچنین وزارت کار مکلف است نسبت به ایجاد مراکز خدمات اشتغال در سراسر کشور اقدام کند. مراکز خدمات فوق مکلفاند تا ضمن شناسایی زمینه‌های ایجاد کار و برنامه‌ریزی برای فرصت‌های اشتغال نسبت به ثبت نام و معرفی بیکاران به مراکز کارآموزی یا مراکز تولیدی، صنعتی، کشاورزی و خدماتی اقدام نمایند. ماده ۸۰ قانون برنامه پنجم توسعه هم در راستای ایجاد اشتغال پایدار و توسعه کارآفرینی و مشاغل جدید، مواردی همچون: ایجاد پیوند شایسته بین بنگاه‌های کوچک، متوسط و بزرگ، توسعه طرح‌های اشتغالزای بخش خصوصی و تعاونی مخصوصاً در جاهایی با نرخ بیکاری بالاتر از متوسط و... را به دولت تأکید کرده است. لذا با توجه به مستندات مذکور و از همه مهم‌تر پیوستن ایران به این مقاله نامه در ۲۶/۱۱/۱۳۵۰ اصولاً و براساس روش تحلیل در موارد پیشین، نباید کاستی در این خصوص احساس کرد. لکن در این مورد خاص، موضوع متفاوت است؛ زیرا صرف وجود انگاره‌هایی در قوانین در عرصه سیاست اشتغال، این امر در سازمان بین‌المللی کار اساسی و عادی و حتی پیوستن به بارزترین سند کشورهای عضو و از جمله ایران به دست نمی‌آید و به دیگر سخن، مهم‌تر از الحاق به مقاله‌نامه مذکور، سیاست یکپارچه، هماهنگ و مشخص ایران در خصوص اشتغال است که چنانچه وجود هم داشته باشد خیلی پراکنده و متضاد بوده که خود پژوهش مستقلی را می‌طلبد. در نهایت حوزه فوق بیشتر از حقوق کار به اقتصاد پهلو می‌زند و در حالت آرمانی نیازمند نگاهی گسترده‌تر در بستر حقوق اقتصادی می‌باشد.

۴-۱-۳- گفتگوی اجتماعی

علاوه بر مقاله نامه‌های ۸۷ (۱۹۴۸) و ۹۸ (۱۹۴۹) دو مقاله نامه دیگر هم با عنوان شماره‌های ۱۴۴ در مورد مشاوره سه‌جانبه (استانداردهای بین‌المللی کار) و ۱۵۴ در

تأمین وسایل آموزش و پرورش به‌ویژه تا پایان دوره متوسطه آن‌هم به شکل رایگان خود سببی بر استراتژی ممنوع بودن کار کودکان و بالعکس فراهم کردن زمینه‌های آموزش و پرورش برای وی می‌باشد. هر چند با توجه به ملاک تعریف کودک در موازین بین‌المللی و از سویی نگاه به مقررات مربوط به شرایط کار نوجوانان در قانون کار (مواد ۷۹ لغایت ۸۴) می‌توان پی برد که مصادیق بدترین اشکال کار کودک درج شده در ماده ۳ مقاله نامه ۱۸۲ علی‌الاطلاق در ایران مشمول عنوان ممنوعیت نبوده و فقط کودکان زیر ۱۵ سال با این ضابطه هماهنگ می‌باشد؛ زیرا که حداقل ۱۵ تا ۱۸ سال به‌مثابه سن کودک به پیش‌بینی نشده و مقنن به صورت صریح این اشخاص را با عنوان «کارگر نوجوان» مورد شناسایی قرار داده و فقط چارچوبی را برای کار کردن ایشان در نظر گرفته است. لذا با وجود پذیرش سند فوق الذکر، حداقل ۱۵ تا ۱۸ سال در گستره سن کار کودک، کمبود حقوق کار ایران به محسوب می‌شود انتظار می‌رود اصلاح شود.

۴-۱-۲- حقوق اشتغال

جدا از مفاد بندهای ۱ و ۲ ماده ۶ میثاق حقوق اقتصادی و اجتماعی و اعلامیه فیلادلفیا در مورد اشتغال مولد، سازمان بین‌المللی کار، در مورد اشتغال اسناد گوناگونی همچون: مقاله نامه و توصیه نامه مربوط به خدمات اشتغال مصوب ۱۹۴۸، توصیه نامه مربوط به راهنمایی شغلی مصوب ۱۹۴۹ و... را به تصویب رسانده است؛ اما مهم‌ترین سند در این خصوص، مقاله نامه ۱۲۲ (۱۹۶۴) هم با تشریح اصول کلی سیاست اشتغال، مخصوصاً تأکید کرده که اهداف سیاست اشتغال بایستی حتی الامکان به شیوه کمی با توجه به متوسط رشد و توسعه اقتصادی تعیین شود.

برنامه جهانی اشتغال (۱۹۶۹) به مناسبت پنجاهمین سالگرد تأسیس سازمان بین‌المللی کار هم سند دیگری در این خصوص است. جوابی به راهبرد بین‌المللی توسعه سازمان ملل متحد که به روشن ساختن هدفهای راهبردی فوق در زمینه بالابردن میزان اشتغال یاری نمود (عراقی، ۱۴۰۱: ۲۶۵) لکن با توجه به قانون اساسی میتوان اشاره های صریح و ضمنی مانند بند ۱۲ اصل ۳، اصل ۲۸ و بندهای ۲ و ۳ و ۷ و اصل ۴۳ را در مورد موضوع

زمینه مذاکرات جمعی تصویب شده که در این بخش مورد بررسی قرار خواهد گرفت:

۱-۳-۱-۴- مشورت سه جانبه

مشاوره سه جانبه یا سه جانبه گرایی به مثابه راهحل تحقق کار شایسته به معنای پرداختن به موضوعها و مشکلات کار و ناشی از آن از راه گفتگو، ارتباط، تعامل و تأثیر دوجانبه سه گروه کارگر، کارفرما و دولت می باشد که در سطح استانی، ملی، منطقه ای و بین المللی و با اقسام مشاوره یا تصمیم ساز در حوزه های خاص، عام یا میانه انجام می شود.

در این زمینه مقاوله نامه ۱۴۴ با عنوان مشورت سه جانبه (استانداردهای بین المللی کار) مورد توجه است که هدف آن «مشورت سازنده بین نمایندگان کارفرمایان و کارگران در خصوص استانداردهای بین المللی کار» است براساس این مقاوله نامه کشورها متعهد می شوند تا رویکردی برای دستیابی به اطمینان از انجام مشورت سازنده بین نمایندگان دولت کارفرمایان و کارگران را در مواردی از قبیل: پاسخهای دولت به پرسشنامه های مربوط به مسائل دستور کار کنفرانس بین المللی کار، دادن پیشنهاد به مراجع ذیصلاح در ارتباط با تقدیم مقاوله نامه ها و توصیه نامه ها برای اتخاذ تصمیم در خصوص آنها براساس ماده ۱۹ اساسنامه سازمان بین المللی کار و... به جریان اندازند. نوع و شیوه این نوع رویه ها باید براساس عرف ملی و بعد از مشورت با سازمانهای نماینده کارفرمایان و کارگران تعیین شود به این صورت که نمایندگان سازمانهای فوق آزادانه انتخاب شوند، در همه نهادهای ذیصلاح از شرایط برابر برخوردار باشند و مشورتها در فاصله زمانی مورد توافق و در هر صورت حداقل یک سال یکبار انجام شود. در مورد سه جانبه گرایی باوجود عدم الحاق ایران به مقاوله نامه ۱۴۴، نشانه هایی از این مهم در حقوق کار به وجود دارد از جمله شورای عالی کار که تکالیفی مانند تعیین حداقل دستمزد سالانه کارگران را بر عهده دارد (ماده ۴۱). لیکن در این شورا هم باوجود آنکه شاخصه های فوق الذکر از قبیل:

- ۱- انجام مؤثر مشاوره میان نمایندگان سه طرف،
- ۲- تساوی نمایندگی دو طرف به نوعی که اولاً براساس بندهای الف، ب، ج و د ماده ۱۶۷ قانون کار، تعداد

نمایندگان سه طرف ۳ نفر یعنی برابر می باشد. دوماً؛ براساس جزء اخیر همان ماده، مدت نمایندگی کلیه اعضای ۲ سال و انتخاب دوباره آنها بلامانع است. سوماً؛ براساس تبصره ماده مذکور هر یک اعضای شرکت کننده در جلسه دارای یک رأی هستند. باوجود اینکه که ریاست جلسه با وزیر کار بوده و بدین سبب، جایگاه نمایندگان دولت، غلبه معنوی داشته که البته به دلیل ایجاد سازش میان نمایندگان کارفرمایان و کارگران غیرقابل اجتناب بوده و به دلیل آن که وزیر کار نیز مانند دیگران یک رأی دارد خللی به سه جانبه گرایی وارد نمی کند. چهارماً؛ براساس ماده ۱۶۸ قانون کار، تصمیم های جلسه با اکثریت آرا اعتبار دارد که از این لحاظ هم، قانون تفاوتی میان نمایندگان سه طرف در نظر نگرفته است.

۳- تعیین انتخابی نمایندگان (بندهای ج و د ماده ۱۶۷)، ۴۰ برگزاری شورا حداقل ماهی یک بار (ماده ۱۶۸) که برگزاری سالی یک جلسه مورد نظر مقاوله نامه را هم رعایت نموده، مورد توجه قرار داده است؛ با توجه به انتقادات گفته شده در مورد شورای اسلامی کار و خدشه دار بودن این شکل در قامت نمایندگی واقعی مسائل، چون براساس بند د ماده ۱۶۷، صنفی کارگران و عدم مطابقت آن با مؤلفه های مورد نظر نمایندگان کارگران به انتخاب کانون عالی شوراهای اسلامی کار و نه انجمن های صنفی معین می شوند، انتخاب آزادانه نمایندگان کارگران محل تردید می باشد.

۲-۳-۱-۴- مذاکره دسته جمعی

مقاوله نامه ۱۵۴ (۱۹۸۱) با عنوان «گسترش مذاکره دسته جمعی» موضوع این بند است. سندی باهدف اشاعه مذاکرات دسته جمعی آزاد و داوطلبانه. سند مذکور پس از تعریف اصطلاح «مذاکره دسته جمعی» و بیان اینکه مفاد آن به همه شاخه های فعالیت اقتصادی تسری می یابد؛ بیان میدارد که باید اقداماتی متناسب با موقعیت ملی به هدف تشویق و اشاعه مذاکرات دسته جمعی به عمل آید. مذاکره دسته جمعی یا «چانه زنی گروهی» مراحلی است که همواره در آن نظرهای مختلف و اغلب در مغایرت کارگر و کارفرما در یکجا به معرض گذاشته می شود و بعد از بحث و بررسی های بسیار در نهایت به یک توافق دوجانبه دست خواهد یافت. تکررگرایی و آزادی انجمنها، به رسمیت شناختن اتحادیه های کارگری، رعایت

نمیشود و این در صورتی است که روزانه بیشتر از سه هزار نفر به دنبال حوادث و یا بیماری ناشی از کار جان می‌سپارند. افزون بر آن مقوله جهانی شدن افزایش فشار، رقابت و تبعیض جنسی و کاهش امنیت شغلی و نهایتاً جو شغلی و نهایتاً جو تازه‌ای از بیثباتی در جهان کار به وجود آورده و باعث این شده که در رده‌های شغلی کم‌درآمد، نخستین شرایط امنیت شغلی به مخاطره بیفتد و در رده‌های شغلی با درآمد بالاتر اغلب سبب اضطراب، خستگی و... شود.

در آمریکا سالانه ۲۰۰ میلیون روز کاری فقط به علت افسردگی ناشی از کار به هدر می‌رود. نتیجه آنکه از منظر سازمان بین‌المللی کار هیچ‌کس عقیده ندارد که امنیت کامل امکان‌پذیر است اما امنیت اولیه برای همه در زمینه‌های گوناگون توسعه و هم برای تحقق عدالت اجتماعی و هم دینامیزم اقتصادی نقش اساسی دارد و بایستی افراد با تمام توان انجام‌وظیفه کنند.

۵- بررسی چالشها و موانع کار زنان در اسناد بین‌المللی و حقوق ایران

یکی از مشکلات و معضلاتی که امروزه، در عرصه کار شایسته زنان وجود دارد این است که همچنان، یک قاعده عرفی بین‌المللی در این زمینه شکل نگرفته و نوعی پوزیتیویسم حقوقی در این زمینه حاکم است. در موازین بین‌المللی حقوق بشر حاکم بر کار شایسته زنان و هم در موازین حقوق داخلی حاکم بر کار شایسته زنان موانع و چالشهایی وجود دارد که بایستی بدان توجه شود. مهم‌ترین این موانع و چالشها نظری و دکترین است، به طوری که اساساً ماهیت حقوق کار شایسته زنان در حقوق و قوانین ایران با ماهیت حقوق کار شایسته زنان در اسناد حقوقی بین‌المللی متفاوت است. در حقوق بین‌المللی، بر اصل عدم تبعیض جنسیتی زنان شاغل، چالشهای مربوط به کار شبانه زنان و زنان سرپرست خانوار تکیه خواهد شد.

متأسفانه این نگاه در کشورهای در حال توسعه و کشور ایران همچنان به قوت خود باقی است. در قوانین ایران نیز چالشها و موانع خاصی در زمینه حق کار زنان به چشم می‌خورد که بیشتر مبنایی و فقهی است. اینها مجموع مواردی هستند که مانع از رشد و ارتقای زنان در مسیر پیشرفت کاری می‌شوند و مهم‌تر از آن شایستگی‌های آنان

پیمانها، حمایت مراجع قانونی کار و حسن نیت از شرایط یک مذاکره دسته‌جمعی موفق به شمار می‌روند.

مقوله نامه ضرورت مشورت پیشین سازمانهای کارفرمایان و کارگران را مقرر داشته و معین کرده که اقدامات تشویقی نباید مانعی در مذاکرات دسته‌جمعی آزاد ایجاد نماید. علاوه بر این در قسمت سوم مقوله نامه با عنوان «اعتلای مذاکره دسته‌جمعی»، یکی از راهکار مناسب «دستگاهها و آیین‌های حل و فصل اختلافات کار به نوعی که در پیشبرد مذاکره دسته‌جمعی سهیم باشند» عنوان شده است.

۳-۳-۱-۴- عدم اجرای حقوق کار

برخلاف آنکه برای اشتغال و ایجاد شغل، سازمان بین‌المللی کار راه‌حل‌های نظارتی و دستوری ندارد اما برای اجرای حقوق کار، سازمان بین‌المللی کار بسیار مقتدرانه‌تر عمل می‌کند. در این زمینه مقوله نامه‌های متعددی در زمینه حقوق کار صادر شده است که بعضی از آنها جنبه بنیادین دارد و دولت‌ها موظف به اجرای آن هستند. همچنین سازمان بین‌المللی کار در سه دهه اخیر تلاش‌های گسترده‌ای را برای شکل‌دهی اتحادیه‌های صنفی کارگری و کارفرمایی به کار بسته است و می‌توان گفت در این راه توفیق‌های قابل توجهی را حاصل کرده است. با این حال، کشورهای زیادی هستند که به بعضی از مقوله نامه‌ها نپیوسته و در نتیجه تشکلهای صنفی مطابق با استانداردهای سازمان بین‌المللی مطالعات کار در آنجا وجود ندارند و رویکردهای سیاسی کشورها اغلب مانع از ایجاد و شکل‌گیری تشکلهای واقعی شده است. همچنین مطابق گزارش موسسه بین‌المللی مطالعات کار که در سال ۲۰۰۰ میلادی انتشار یافت، بیش از ۲۵۰ میلیون کودک در شرایط بسیار سخت و در واقع غیرقانونی کار می‌کنند. این در حالی است که سازمان بین‌المللی کار تلاش دارد در راستای توسعه همکاری‌های فنی و با به‌کارگیری مؤثر مکانیزم مشاوره بسیاری از کشورها را در صدد بهبود امور در راستای اجرای حقوق کار کند.

۴-۳-۱-۴- ضعف در توسعه حمایت‌های اجتماعی

بر اساس گزارش سازمان بین‌المللی کار، فقط دو درصد کارگران دنیا از حمایت‌های اجتماعی به روش واقعی بهره مند هستند. در از کشورهای کم‌درآمد، حمایت قانونی از پیری، کارافتادگی و درمان از نیروی کار انجام

بخصوص در حوزه کاری نادیده گرفته می‌شود. بدیهی است که نمی‌توان تمامی چالشها و خلأها در این حوزه را برشمرد:

۱-۵- اصل عدم تبعیض جنسیتی زنان شاغل

تبعیض جنسیتی به مفهوم عدم تساوی زنان و مردان در بهره‌مندی از امکانات و فرصتها می‌باشد. عدم تساوی جنسیتی، زنان را به‌مثابه نیمی از جمعیت از فرصتها و امکانات محروم نموده و سبب تخصیص غیربهبینه منابع می‌شود. عدم تساوی جنسیتی در امکان دسترسی به فرصت‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، یکی از چالش‌های بارز برای کشورها می‌باشد. بر اساس ماده یک کنوانسیون منع تبعیض علیه زنان، هرگونه تمایز، استثنا و محدودیتی که بر طبق جنسیت و باهدف محدود ساختن حقوق زنان، شناسایی و یا به رسمیت شناختن حقوق زنان و همچنین بهره‌مندی آنها از حقوق باشد، تبعیض علیه زنان به‌شمار می‌رود. در تعریف تبعیض علیه زنان، باید یادآور شد که هرگونه محدودیت و تمایزی که در یکی از حوزه‌های حقوق سیاسی، مدنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی علیه زنان و باهدف محروم کردن آنان صورت گیرد، تبعیض علیه زنان می‌باشد. مواد کنوانسیون در حوزه‌های گوناگون درصد برطرف کردن تبعیض از زنان است.

همان‌طور که در مواد کنوانسیون مذکور آمده است باید تلاش فرهنگی و اجتماعی برای رفع تبعیض و مبارزه با الگوها و کلیشه‌های فرهنگی و اجتماعی به عمل آید و دولت‌ها در این موارد تعهداتی برعهده دارند تا تبعیض علیه زنان رفع شود. براساس بررسی‌های سازمان بین‌المللی کار در تمام نقاط جهان به‌غیر از آمریکای شمالی و استرالیا، زنان نسبت به مردان طی هفته، ساعت‌های زیادتری را به کار مشغول می‌باشند. در آفریقا ساعات کار زنان ۶۷ ساعت در هفته در مقابل ۵۳ ساعت کار برای مردان است. این نسبت در آسیا برای زنان ۶۲ ساعت و برای مردان ۴۸ ساعت و در ژاپن برای زنان ۵۶ ساعت و برای مردان ۵۴ ساعت و در آمریکای لاتین برای زنان ۶۰ ساعت و برای مردان ۵۴ ساعت است. این قوانین منشأ تبعیض قانونی به‌شمار رفته، خودبه‌خود جایگاه زنان را در اجتماع و به‌ویژه در میدان رشد و پیشبرد و ایفای نقش به‌مثابه یک مدیر و یک مدیر کسب‌وکار ضعیف می‌نماید.

امروزه بسیاری از دولت‌ها به‌بهانه همین عدم شکل‌گیری قواعد عرفی بین‌المللی در حوزه کار شایسته زنان و اینکه به‌رجال این حق جزو حقوق اجتماعی - اقتصادی می‌باشد که در میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گنجانده شده است و اینکه دولت‌ها موظف هستند تا با توجه به امکانات و منابع خود آن را محقق سازند، از اجرای بایسته و شایسته آن سرباز می‌زنند. این چالش به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه‌ای چون ایران که دیدگاه‌های خاص فقهی نیز بر بحث حق کار شایسته زنان حاکم است، شدیدتر می‌شود. آمارها، اطلاعات و تحقیقات گوناگون نشانگر آن است که با وجود تغییر در ارزش‌ها، دیدگاه‌ها و هنجارهای جنسیتی در بسیاری از جوامع و با وجود زیاد شدن سطح تحصیلات، تخصص، آگاهی زنان و مشارکت در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، هنوز ذهنیت و اعتقادات فرهنگی جامعه، ارزیابی مثبت از فعالیتهای زنان نداشته، ورود آنها را به‌خیلی از حیطه‌ها مردود می‌بیند.

۲-۵- چالش‌های مربوط به کار شبانه زنان شاغل

عدم توجه به ارزشهای اخلاقی و رفتارهای پرخطرآیانه و زشت، وضعیت سلامتی زنان شاغل را به مخاطره می‌اندازد. وجود مقررات حقوقی شایسته که به سبب آن، زن قربانی دارای قلموی از حقوق قانونی بوده و قانونی که آن فرد خطاکار را که مگر با زور به هیچ منطقی تسلیم نمی‌شود، به پذیرش عدالت وادار نماید، اهمیت فراوانی پیدا می‌کند. درهرصورت باید قبول کرد که تغییر قوانین به‌تنهایی نه مانع ظهور خشونت با زنان در محیط کار خواهد شد و نه لزوماً از زنانی که در معرض خطر قرار گرفته‌اند، حمایت خواهد نمود. درواقع، قانون در عمل، آخرین سازوکاری است که زنان قربانی بدرفتاری به آن تمسک می‌جویند. کار شب زنان در ایران هم براساس تحقیقات موجود، تأثیر منفی بر سلامت زنان برجای گذاشته و حتی در تعیین جنسیت آنها تأثیر می‌گذارد. موضوع فوق، از طرف تحقیقات زیاد بین‌المللی هم به اثبات رسیده است که کار شب زنان شاغل سبب رشد بیماریهایی مانند سرطان سینه در آنها می‌شود و با آنها وابستگی مستقیم دارد. قانون کار ایران تا قبل از اعمال اصلاحات و بازنگری‌های سال ۱۳۶۹ با پیروی از کنوانسیونهای سازمان بین‌المللی کار ناظر بر ممنوعیت کار شب زنان، استخدام زنان را به‌غیراز در موارد استثنایی همانند پزشکی و پرستاری

امروزه حدود ۶۰ درصد از خانواده‌های سیاه‌پوست به‌وسیله‌ی سازمان سرپرستی می‌شوند. تعداد زنان سرپرست خانواده در روسیه هم در سالهای گذشته خیلی زیاد شده است.

در ایران، بر اساس تعریف سازمان بهزیستی، زنان سرپرست خانوار زنانی می‌باشند که موظف به تأمین مخارج مادی و معنوی خود و اعضای خانوار هستند. زنان سرپرست خانوار جزو اقشار آسیب‌پذیر اجتماع می‌باشند که زمانی به دلیل عواملی مانند طلاق، فوت، اعتیاد یا ازکارافتادگی همسر، رها شدن به‌وسیله مردان مهاجر و یا بی‌ملاحظه‌ای آسیب‌پذیرتر می‌گردند.

قانون کار جمهوری اسلامی ایران در خصوص حمایت قانونی از زنان شاغل سرپرست خانوار سکوت نموده، هیچ نوع عبارت «سرپرست خانوار» در کل قانون فوق مشاهده نمی‌گردد. این موضوع مخصوصاً از آن رو دارای اهمیت فراوانی می‌باشد که بعضی از زنان شاغل سرپرست خانوار تحت پوشش سازمانهای حمایتی مانند سازمان بهزیستی قرار می‌گیرند.

از چالش‌های مهم دیگر، در ارتباط با زنان سرپرست خانوار شغل غیررسمی آنها است. مورد بعد، حق زنان اقلیت نسبت به اشتغال شایسته نیز بعضاً با موانع مختلف فرهنگی و اجتماعی مواجه است؛ به‌نحوی که زنان اقلیت از رسیدن به برخی از مشاغل محروم هستند که هم-جنسیت‌های آنان از آن برخوردار هستند. مخصوصاً از سال ۱۹۸۰ به بعد، تعداد خانواده‌های زن سرپرست زیاد شده است. بر طبق سرشماری سال ۱۳۷۵، ۱۳۶۵، ۱۳۸۵ آمار زنان سرپرست خانوار در ایران ۴،۹۸ برابر گردیده است که روند افزایش را نشان می‌دهد. دقت به نیازها و مشکلات آنها مخصوصاً کیفیت زندگیشان دارای اهمیت فراوان می‌باشد. افزون بر آن، مهاجرت مردان، بیوه شدن یا طلاق نیز سبب افزایش تعداد زنان سرپرست خانوار گردیده است؛ به‌نحوی که براساس آمار سرشماری سال ۹۰، ۸۷ درصد از خانوارهای کشور دارای سرپرست مرد و ۱۲،۱ خانوارها دارای سرپرست زن بودند و این امر حاکی از آن است که سرپرست زن در سال ۱۳۹۰ با افزایش ۳،۵ درصدی نسبت به سال ۱۳۸۵ مواجه بوده است. بیشتر این زنان تا پیش از قبول سرپرستی خانواده، تجربه حضور در بازار کار را نداشته، از لحاظ مالی وابسته به همسران خود بوده‌اند. با از دست دادن همسر سعی می‌کنند کاری

ممنوع اعلام نموده بود. لیکن در سال فوق‌الذکر، مجمع تشخیص مصلحت نظام این قاعده را حذف کرد و در امروزه نظاره‌گر کاستی قانونی در این خصوص می‌باشیم. این حذف چندین ایراد عملی به وجود می‌آورد. اول اینکه، کارفرمایان رغبت زیادتری برای استخدام زنان در شیفت شب به سبب دستمزد کمتر و عدم امکان نظارت دارند. دوم اینکه؛ با توجه به اینکه زنان شاغل در شیفت شب دارای همسر می‌باشند و عموماً رغبتی به این‌چنین کاری از جانب آنها در شیفت شب وجود ندارند؛ لذا، این موضوع مشکلات عملی فراوانی را برای آنها به وجود می‌آورد.

۳-۵- چالش‌های مربوط به زنان سرپرست خانوار

زن سرپرست خانوار، زنی است که دلایلی نظیر طلاق، فوت، اعتیاد و یا از کارافتادگی همسر یا پدر، رها شدن به‌وسیله مردهای مهاجر یا بی‌ملاحظه، سبب سرپرستی آنها بر خانواده شده است. بیشتر زنان سرپرست خانوار دچار افسردگی‌های حاد و مزمنی می‌باشند که احساس نشاط و سرزندگی آنها را تحت تأثیر قرار داده است. عبارت «زنان سرپرست خانوار» در نظام حقوقی خانواده به‌سختی به رسمیت شناخته شده است. در آمریکای لاتین، مهاجرت دائم زنان از منطقه‌های روستایی از سال ۱۹۶۰ به سبب نبود مشاغل روستایی به‌سوی مشاغل و خدمات شهری کشیده می‌شوند، باعث گردیده است که بخش زیادی از خانوارهای شهری، به‌وسیله‌ی زنان سرپرستی شوند. در اغلب از کشورهای آمریکای لاتین این‌گونه خانوارها به وجود نسبت زیاد پدرسالاری ظهور پیدا نموده اند که این موضوع در اقشار کم‌درآمد بیشتر مشاهده می‌گردد. در کشورهای آسیایی یک زن با یک مرد به‌تنهایی کمتر مهاجرت می‌نماید. به همین سبب میزان زنان سرپرست خانواده در این منطقه کمتر است. با این وجود، شواهد اخیر نشان می‌دهد که در کشورهای جنوب غربی آسیا، به سبب بحرانهای اقتصادی و تعدیل خط‌مشی اقتصادی که به شیوه مشارکتی خانواده را اداره مینمایند، زیاد شده است. در کشورهای توسعه‌یافته هم در طی دهه‌های گذشته، نرخ زنان سرپرست خانواده زیاد گردیده است. مثلاً در آمریکا از ۳۰ سال گذشته تا امروزه نرخ زنان سرپرست خانواده بین سیاه‌پوستان و سفیدپوستان تقریباً دو برابر شده است، به‌نحوی که در

شایسته توانایی‌های خود پیدا کنند، لیکن بیشتر اوقات به سبب نداشتن مهارت و تجربه کافی و یا نداشتن تحصیلات به مشاغل رده پایین با دستمزد کم و بدون بیمه اقدام می‌نمایند.

۴-۵- چالش‌های مربوط به دستمزد برابر

متوسط دستمزدهای زنان همیشه از میانگین دستمزدهای مردان در تمام کشورها حتی کشورهایی که بعد از تعدیل تمایزها در ساعات کاری این میانگینها را محاسبه نموده‌اند، کمتر بوده است. در حقیقت به نظر می‌رسد مشکل نابرابری سطح دستمزد زنان کارگر نسبت به مردان معضلی فراگیر بوده و آن را نمی‌توان مختص یک کشور خاص دانست. مثلاً در کشورهای در حال توسعه درآمد کارگران زن در بخشهای اقتصادی در مقایسه با مردان، بسیار کمتر است.

در پایان می‌توان گفت که در حقوق بین‌الملل و بر طبق اساسنامه سازمان بین‌المللی کار، عدم وجود نهاد اجرایی و نظارت مرکزی بر تحقق حق کار شایسته زنان، اصل عدم تبعیض جنسیتی زنان شاغل، کار شب و... در ایران هم، تفاوت بعضی قوانین شریعت اسلامی در مورد زنان با قوانین بین‌المللی، ممنوعیتها و محدودیت‌های قانونی زیادی در خصوص عهده‌دار شدن زنان به بعضی مشاغل به وجود آورده که عموماً این ممنوعیتها و محدودیت‌های قانونی پایه در نظام فقهی دارد. در قانون اساسی ایران، به اهمیت حقوق زنان و تضمین آن پرداخته شده است و تنها قید و محدودیت برای اشتغال آنان منافی نبودن شغل آن‌ها با موازین اسلامی است. دیگر چالشهای موجود در ایران، وجود نهادهای متعدد قاعده‌گذار در حوزه حقوق اشتغال زنان است که خود یکی از سختی‌های اصلی در این نهاد به حساب می‌آید. در این زمینه، باید به این نکته اشاره نمود که اصل بر این است که مجلس شورای اسلامی ایران به‌مثابه نهاد اصلی واضع قانون از جمله در حوزه حقوق اشتغال زنان به شمار می‌آید. با این وجود، در عمل می‌بینیم که قوانین ناظر بر مبحث زنان در ایران به‌صورت مکرر به‌وسیله‌ی نهادهایی غیر از مجلس شورای اسلامی همچون مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی انقلاب فرهنگی و حتی شورای عالی امنیت ملی وضع گردیده که به نظر نمی‌رسد شرایط مناسبی باشد. علاوه بر این عدم توازن بین تساوای دستمزد زنان و مردان در

بخش خصوصی، رعایت نکردن اصل منع تبعیض جنسیتی و خشونتها در محیط کار علیه زنان، عدم ضمانت اجرای مناسب مقابله با نقض حقوق کار شایسته زنان، اعتقادات اشتباه اجتماعی مبنی بر عدم مشارکت زنان در فعالیتها، عدم آگاهی زنان ایرانی نسبت به حقوق شهروندی خود، عدم دقت به حمایت قانونی از زنان شاغل سرپرست خانوار، از سایر چالش‌هایی است که فرصت، رشد و ارتقای شخصیت وجودی زنان را با مشکل مواجه می‌سازد. در آخر، انتظار داریم جهت اولین و صحیح‌ترین گام در ارتقای وضعیت زنان کشور و رفع خلأها عنایت ویژه‌ای به انسجام در نگرشها، تبادل نظر مفید، نقد منصفانه و در نهایت اتخاذ یک برنامه منسجم، مدون و ملی جهت رسیدن به سرمنزل مقصود صورت گیرد.

۶- صیانت از نیروی کار با ارتقای فرهنگ ایمنی و

سلامت شغلی در کشور

حوادث و بیماری‌های شغلی به میزان اندک نیز دارای آثار زیان‌بار اجتماعی و اقتصادی است و از این رو مقصود متولیان ایمنی و سلامت کار در جهان، به حداقل رسانی آن‌ها است. با این حال واقعیت این است که از نگاه علمی و عملی کنترل همه مخاطرات محیط کار تنها با تدوین و وضع مقررات ایمنی و مداخله موردی دولت در جایگاه حاکمیت میسر نمی‌شود و این مهم یک مسئولیت جمعی است که نیازمند مشارکت فعال همه شرکای اجتماعی و از همه مهم‌تر، تعهد عملی کارفرمایان در ارتقای ایمنی و سلامت محیط کار همسو با همراهی کارگران در خصوص رعایت الزامات و دستورالعمل‌های ایمنی در محیط کار است.

در این راستا، بلوغ فرهنگی جامعه با محوریت ارزش بخشی به جایگاه انسان سالم، محور توسعه پایدار و نقش آن در رشد منافع اقتصادی مشترک کارگر و کارفرما در بنگاه‌های اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و در این مسیر آگاهی از نقش عناصر دخیل در زنجیره ارتقای ایمنی و سلامت محیط کار، رکن نهادیه‌سازی آن موضوع و ایجاد سنگ بنای این فرایند را تشکیل می‌دهد.

در این خصوص سازمان بین‌المللی کار برای دولت‌ها در جایگاه حاکمیت، وظایف ساختارسازی و تدوین قوانین و مقررات ایمنی و بهداشت کار و نظارت عالی را پیش‌بینی کرده است و کارفرما به‌عنوان کسی که از فعالیت بنگاه

اقتصادی خود منتفع می‌شود، مسئول تأمین‌کننده شرایط ایمنی و بهداشت محیط کار تعیین کرده است.

در جهان امروز، توسعه فناوری‌های ایمن و به‌کارگیری آن‌ها در کارگاه‌ها به‌عنوان مهم‌ترین رکن ارتقای ایمنی و سلامت شغلی و پیشگیری از حوادث و بیماری‌های شغلی محسوب می‌شود و پس از آن باید با آموزش‌های فراگیر ایمنی زمینه ارتقای فرهنگ ایمنی و ایجاد رفتار ایمن در میان کارگران را انتظار داشت.

مطابق ماده ۸۵ قانون کار صیانت از نیروی انسانی و منابع مادی کشور بر محور رعایت دستورالعمل‌های شورای عالی حفاظت فنی در کارگاه‌های کشور از سوی کارفرمایان و کارگران پی‌ریزی شده است و مسئولیت اجرای مقررات و ضوابط فنی و بهداشت کار مستند به ماده ۹۵ آن قانون به‌صورت خاص بر عهده کارفرما است؛ در این راستا به‌منظور نظام‌مندسازی ایمنی در کارگاه‌های کشور تاکنون بیش از ۶۰ عنوان آیین‌نامه و دستورالعمل ایمنی و حفاظت فنی در شورای عالی حفاظت فنی به‌عنوان مستندات قانونی جهت رجوع و بهره‌برداری کارفرمایان، کارگران، بازرسان کار، متخصصان ایمنی و افراد ذی‌مدخل در حوزه ایمنی کار، تدوین و بازنگری شده است.

معاونت روابط کار ضمن اعلام آمادگی برای همکاری با متخصصان حوزه ایمنی و سلامت کار و شورای عالی حفاظت فنی با حضور دستگاه‌های مسئول و تشکل‌های کارگری و کارفرمایی به‌عنوان عالی‌ترین مرجع تصمیم‌گیری برای ارتقای ایمنی و بهداشت شغلی همه تلاش خود را در این زمینه مصروف خواهد کرد.

۷- نتیجه‌گیری

شاخص بهره‌وری نیروی کار در ایران در ۲۰ سال اخیر نشان دهنده این است که هر چند شاخص فوق از پیچیدگی‌های زیادی برخوردار بوده و تغییر شاخص بهره‌وری نیروی کار دائماً مثبت نبوده، لکن روند کلی شاخص فوق جهت‌گیری مثبتی داشته است. علاوه بر این در سال‌های گذشته به سبب اعمال تحریم‌های زیاد اقتصادی علیه ایران، این شاخص با کاهش مواجه بوده است که با رفع تحریم‌ها و شروع مناسبات سیاسی و اقتصادی با سایر کشورها انتظار می‌رود روند مثبت و پرسرعتی را به خود بگیرد؛ بنابراین در ابتدای این

روند مثبت، دقت به اقتصاد مقاومتی و استفاده از اصول آن می‌تواند به ادامه این حرکت و افزایش ادامه‌دار شاخص بهره‌وری نیروی کار حتی با وجود دخالت‌های دنیای سلطه کمک زیادی نماید و هدف برنامه جامع بهره‌وری کشور را تحقق نماید. با دقت به اینکه بهره‌وری، خود یکی از اصل‌های حرکت به سوی اقتصاد مقاومتی می‌باشد؛ بنابراین توجه به اقتصاد مقاومتی در یک نگاه کلی و توجه به بهره‌وری به‌مثابه قسمتی از پازل اقتصاد مقاومتی، به ایجاد ارتباطی دو طرفه و همافزایی در بهره‌وری کشور سبب خواهد شد.

مقایسه رشد بهره‌وری نیروی کار ایران با کشورهای عضو سازمان بهره‌وری آسیایی نشان می‌دهد جایگاه ایران در میان این کشورها قابل‌قبول و در شایسته ایران نیست و با ظرفیت‌ها و کارکردهای موجود در نیروی کار جوان ایرانی سنخیتی ندارد. با وجود آنکه بهره‌وری و از جمله بهره‌وری نیروی کار در ایران نسبت به سایر کشورها در سطح پایینتری قرار دارد، لیکن بررسی سیاست‌های بالادستی کشور گویای آن است که در سال‌های گذشته، توجه به موضوع بهره‌وری پررنگ‌تر شده و سازمان ملی بهره‌وری به‌مثابه‌ی اصلی‌ترین نهاد حاکمیتی در ایران اقدامات شایسته را در این خصوص انجام داده است که بارزترین آن تصویب برنامه جامع بهره‌وری کشور در سال ۹۴ و ایجاد یک چشم‌انداز ده‌ساله و شناسنامه هویتی برای افراد و حفظ بهره‌وری در کشور است.

نظارت سازمان بین‌المللی کار بر ایجاد و توسعه این مؤلفه‌ها در حقوق داخلی، ضمانت اجرای کارآمدی بر عملی شدن این مؤلفه‌ها می‌باشد. با توجه به اینکه کار شایسته یک مفهوم نو در بحث حقوق کار می‌باشد، چنین به نظر می‌رسد که در خیلی از کشورها و از جمله ایران، مؤلفه‌های آن را می‌توان از بین قوانین موجود و مرتبط با حقوق کار استخراج نمود. لذا کشورهای عضو سازمان بین‌المللی کار بایستی در قوانین داخلی خود به موضوع کار شایسته توجه نمایند. در ایران هم قانون کار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹ به‌عنوان قانون اصلی در حقوق کار به شکل پراکنده به مؤلفه‌های کار شایسته توجه نموده است. قانون اساسی نیز به‌عنوان بالاترین سند حقوقی نیز در اصول مختلف خود به مفاهیم بنیادی مؤلفه‌ها توجه ویژه‌ای داشته است. قوانین توسعه

- توجه به آموزش نیروی کار مبتنی بر استانداردهای جهانی و بین‌المللی موجب بهره‌وری بیشتر و ارتقای کارایی نیروی کار شود. بر این اساس، سرمایه‌گذاری برای آموزش نیروی کار طبق استانداردهای جهانی در این بخش را نباید هزینه پنداشت، را که این هزینه، مهارت، تخصص و ارتقای بیشتر نیروی کار را به همراه داشته و سطح و جایگاه نیروی کار را طبق استانداردهای جهانی بالا می‌برد.

- خصوصی سازی واقعی در بخش صنعت و توجه به استانداردهای بین‌المللی در این زمینه در ارتقای بهره‌وری نیروی کار تأثیر بسزایی دارد. لذا ضروری است دستگاه‌های حاکمیتی ذی‌ربط با رفع موانع اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی و اصلاح فرایندهای خصوصی‌سازی طبق استانداردهای جهانی در بهبود ارتقا و جایگاه نیروی کار تأثیر بسزایی دارد.

- به کارگیری مولفه‌های مثبت‌گرا در استانداردهای جهانی و بین‌المللی مانند خوش بینی، امید، تاب‌آوری، صبر، شادمانی و توانایی‌های کارکنان در سطح کار، موجب ارتقای جایگاه نیروی کار شده و بهره‌وری را افزایش می‌دهد.

هم که قوانینی همه‌جانبه و دربردارنده مهم‌ترین موضوعات می‌باشند، برای نخستین بار به طرح کار شایسته پرداخته‌اند. جهت ممانعت از پراکندگی و تشتت موجود، سند ملی کار شایسته تهیه شده است لیکن این سند، همچنان به‌عنوان یک قانون الزام‌آور به تصویب مجلس نرسیده است. سرعت‌دهی به روند تصویب این سند و تبدیل آن به قانون، پیش‌بینی سازوکارهای نظارتی مناسب در جهت اجرای مفاد این سند، کاستن از فاصله موجود بین قانون و آنچه در عمل می‌گذرد، گسترش روحیه همکاری بین کارگران و کارفرمایان و به‌ویژه نظارت بر اجرای تکالیفی که مخاطب آن‌ها کارفرمایان می‌باشند از مهم‌ترین موضوعاتی هستند که می‌توانند اجرای سند ملی کار شایسته را تسهیل کنند و رسالت اصلی حقوق کار را تحقق بخشند.

با توجه به اینکه صیانت و ارتقای نیروی کار در ایران مطابق استانداردهای بین‌المللی یکی از الزامات حرکت در مسیر اقتصاد پیش رو است، توجه به پیشنهادهای زیر در ارتقای نیروی کار مطابق استانداردهای بین‌المللی ضروری است:

- سلامت و بهداشت نیروی کار به حفظ و ارتقای نیروی

منابع

۱. اقبالی، حسین، بختیاری، اروی، اشتغال، بازار کار، درآمد: افزایش نامنی و نابرابری، نشریه رفاه اجتماعی، دوره ۱، شماره ۱، (۱۳۸۰).
۲. بیرانوند، امیر، بررسی روند تحولات حداقل دستمزد و قدرت خرید پس از انقلاب اسلامی، نشریه امنیت اقتصادی، سال سوم، شماره ۳، (۱۳۹۴).
۳. پرستش، رضا و سمانه شکرالهی، امنیت شغلی کارگران و جایگاه آن در حقوق ایران، پژوهشنامه حقوقی، سال دوم، شماره اول، ۷۵-۹۱، (۱۳۹۰).
۴. پورسعید، فرزانه، بررسی چالش‌های کارکردی نظام بین‌المللی کار، فصلنامه مطالعه حقوق عمومی، دوره ۵۲، شماره ۳، ۱۵۲۷-۱۵۴۶، (۱۴۰۱).
۵. توفیقیان، خدیجه، اسلامی، رضا، جلالی، محمد، یآوری، ا سداالله، چالشها و موانع کار شایسته زنان در ایران و حقوق بین‌الملل، فصلنامه علمی-پژوهشی سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، دوره ۵، شماره ۴، (۱۴۰۰).

۱. عراقی، عزت الله، حقوق کار، تهران: سمت، چاپ هشتم، (۱۴۰۱).
۲. موحدیان، غلامرضا، حقوق کار (علمی و کاربردی)، تهران: مجد، چاپ یازدهم، (۱۴۰۱).
۳. هکی، فرشید، حقوق کار: تحلیل اقتصادی و رویکرد حقوق بشری، تهران: نشر دانش، (۱۳۹۹).
۴. ابدی، سعیدرضا، ابدی، علیرضا، آگاه، وحید، تحلیل حقوقی و اندازه‌گیری کاستی‌های کار شایسته در ایران، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، سال ۱۵، شماره ۳۹، (۱۳۹۲).

کار می‌انجامد و نیز رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت. لذا مواردی چون: بهبود کیفیت تغذیه نیروی کار، رعایت اصول ایمنی در کار، کاهش استرس و فشارهای روانی، انجام آزمایش‌ها و غربالگری سالانه سلامت کارکنان و .. می‌تواند در ارتقای سلامت جسمی و فکری نیروی کار مؤثر باشد.

۱۰. دانش‌ناری، زهرا، خوشنویسان، محسن، مؤلفه‌های کار شایسته از دیدگاه سازمان بین‌المللی کار با نگاهی به وضعیت آن در ایران، نشریه حقوق ملل، پیاپی ۱۷، (۱۳۹۴).
۱۱. حمانی، زهره، مفهوم و ارکان کار شایسته، مجله پژوهش‌های حقوقی، دوره ۲۰، شماره ۴۵، ۷۳-۹۴، (۱۴۰۰).
۱۲. رحمانی، علی، هاشمی، محمد، حمایت‌های اجتماعی در کار شایسته (با تأکید بر حمایت‌های بیمه اجتماعی و چالش‌های فرا روی آن در نظام تأمین اجتماعی آن)، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ۱۸، شماره ۶۹، (۱۳۹۷).
۱۳. رستمی، ولی، سعیدی پلمی، مرتضی، حقوق بنیادین کار در مقاله نامه‌های سازمان بین‌المللی کار و نظام حقوقی ایران، کار و جامعه، شماره ۲۱۳، (۱۳۹۶).
۱۴. رضایی، مهرباب، حمایت از کارگران زن در پرتو مفهوم کار شایسته در حقوق کار نظام جمهوری اسلامی ایران، پنجمین کنفرانس بین‌المللی علوم اسلامی، پژوهش‌های دینی و حقوقی، (۱۴۰۰).
۱۵. شیرینی، اردشیر، فرجی، الهام، یاسینی، علی، تجربه نابرابری جنسیتی در ارتقاء و انتصابات سازمانی: خوانشی استعاری از پدیده پله‌برقی شیشه‌ای، پژوهش‌نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال نهم، شماره دوم، (۱۳۹۷).
۱۶. عیسی‌زاده، سعید، علی‌مان، راضیه، تحلیلی بر حداقل دستمزد و آثار اقتصادی آن، فصلنامه علوم اقتصادی، سال سوم، شماره ۹، (۱۳۸۸).
۱۷. کارگزاری، جواد، معیارهای بین‌المللی کار و حقوق بسر، کار و جامعه، شماره ۵۲، (۱۳۸۲).
۱۸. کریمی موقاری، زهرا، نظیفی نایینی، مینو، عباسپور، سحرعوامل اقتصادی مؤثر بر اشتغال زنان در ایران، فصلنامه مطالعات اجتماعی-روانشناختی زنان، سال ۱۱، شماره ۳، (۱۳۹۲).
۱۹. گلستانی، شهرام، لاغری فیروزجانی، انیسه، لاغری فیروزجانی، هادی، گره نیروی کار در ایران، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات اقتصادی کاربردی در ایران، دوره دوم، سال ۶، ۲۷-۴۲، (۱۳۹۲).
۲۰. مطلبی، محمد موسی، عسکری، لیلی، معیارها و روش‌های تعیین حداقل دستمزد-بررسی مقایسه‌ای قوانین کار کشورهای منتخب و سازمان بین‌المللی کار، مجله کار و جامعه، شماره ۱۵۹، (۱۳۹۲).
۲۱. ممیز، آیت اله، قاسمی، عاطفه، قاسمی، فاطمه، بررسی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی زنان، فصلنامه تخصصی رشد فناوری، (۱۳۹۲).
۲۲. میرشکاری، مهین، ارزیابی کردن کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوارهای تحت پوشش بوشهر سازمان بهزیستی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد در کار اجتماعی، (۱۳۹۰).
۲۳. الهیان، محمدجواد، پرسش و پاسخ در زمینه روابط کار، تهران: موسسه کار و تأمین اجتماعی، جلد چهارم
۲۴. ولی زاده، حسین، (۱۳۹۹). ضوابط تعیین حداقل دستمزد؛ مطالعه تطبیقی حقوق کار ایران با سایر کشورها در پرتو اصول سازمان بین‌المللی کار، فصلنامه بین‌المللی قانون یار، دوره ۴، شماره ۱۳، (۱۳۹۰).
۲۵. یحیی‌آبادی، ابوالفضل، دادفر، ایمان، تحلیلی از اشتغال بر مفهوم کار شایسته در بازار کار ایران، کار و جامعه، شماره ۹۹-۹۸، (۱۳۸۷).

Solutions for Protecting and Improving the Workforce in Iranian Industry With Global Standards and International Organization Laws

* Asma sobhi hossein hajloo

** Parvin Dashtizadeh

* Master of International Law, Islamic Azad University, Ministry of Labor Cooperation and Social Welfare, Legal Deputy of the Parliament and Provinces, Tehran, Iran. tarikhhistory8@gmail.com

** PhD in Private Law, University Dean's Office, Legal Affairs Management, University of Medical Sciences, Bushehr, Iran. p.dashtizadh96@gmail.com

Received: 31.07.2024

Accepted: 18.11.2024

Abstract

The workforce is defined as the number of people who are of working age according to the law. The labor standard refers to standard contracts related to workers in terms of their fundamental rights, working conditions, wages paid, and also workers' job security. This work is basically done in order to improve the employment of the workforce on a global scale. The main organization that works towards the development of labor standards and their implementation is the International Labor Organization. He mentioned organization determines global work standards in accordance with the agreements and recommendations that determine the minimum standards. The current research, which was carried out by descriptive-analytical method and using library resources, tries to answer the question that the labor force in Iran has been developed and approved to some extent based on international standards and the rules of the International Labor Organization, and the labor force standards What is work based on the rules of the International Labor Organization? And finally, based on the findings of the research, it has been concluded that the workforce has standards, including their basic rights, working conditions, wages paid, minimum wages, and job security of workers. The labor force in Iran is largely inconsistent with international standards and the laws of the International Labor Organization, and these standards are mostly ignored in Iran.

Keywords: Labor Force, International Labor Organization, Global Standard, Labor Law.

Introduction

A brief look at the history of human life shows that individuals and citizens who had no other means than physical strength, power, and capital have always worked for the minority population who had the means to work. This situation changed significantly with the industrial revolution in the 18th century and led to the emergence of a new branch of law called "labor rights". Therefore, although work and effort have always been inherent to man, the issue of labor rights has been prominently raised in the past two centuries and has undergone many changes day by day. Following the globalization of the economy and the development of commercial activities, especially after World War II, the need to employ more workers to provide a convincing response to the harms and challenges facing the status and conditions of workers, including the emergence of various forms of forced labor and exploitation of them, the idea of protecting fundamental labor rights and achieving decent work emerged.

The International Labour Organization was established in 1919 after the end of World War I, during the Versailles Peace Conference. The need for such an organization had been pursued in the 19th century by two French industrialists, Robert Auvengo and Daniel Legrand. After the above-mentioned plan was taken up during the international cooperation for the elaboration of labor law in Basel in 1901, the International Labour Organization was established with the aim of developing international legal regulations to improve international labor standards and ensure their application. Labor standards refer to standard agreements concerning workers regarding their basic rights, working conditions, wages and job security. This is done primarily with the aim of improving the employment of labor on a global scale. The main organization that works to develop and enforce labor standards is the International Labor Organization, which was founded in 1919 to promote international standards that address injustice, hardship, and the privacy of workers. It also works to ensure peace and eliminate negative impacts on the labor market. Minimum wage, overtime, record-keeping, and youth employment standards are set by the Fair Labor Standards Organization, which affects private sector employees and federal, state, and local governments. Therefore, by setting standards, there is a minimum level of protection against inhumane practices such as harassment, gender discrimination, and so on.

In the Iranian legal system, the first codified law in Iran was approved in 1938 as the Regulations of Factories and Industrial Institutions. Later, in 1946 and 1950, the first Labor Law was approved in Iran, and its regulations were approved in the Supreme Labor Council in May 1960. After the revolution, the draft Labor Law was discussed for a long time, until finally, in 1980, with the amendments made by the Expediency Discernment Council, the aforementioned law was approved. Today, the above law is in the process of being implemented in Iran. Therefore, until the legislature or the executive branch make an effort to remove the obstacles, and these legislative and executive branches do not coordinate with each other, and on the other hand, in some cases, the government transfers its duties to the private sector employer, we will witness many other creative commitments from employers.

Research method

This research was conducted using a descriptive-analytical method and library information.

Findings:

The results of the study have concluded that the workforce has standards including their basic rights, working conditions, wages paid, minimum wages, and job security of workers. The

workforce in Iranian industry is largely non-compliant with global standards and International Labor Organization laws, and these standards are mostly ignored in Iranian industry.

Discussion and conclusion

Comparing the growth of Iran's labor productivity with the member countries of the Asian Productivity Organization shows that Iran's position among these countries is not acceptable and worthy of Iran, and that the capacities and functions of the young Iranian labor force are not standardized. Although productivity, including labor productivity, in Iran is at a lower level than in other countries, a review of the country's upstream policies indicates that in recent years, attention to the issue of productivity has become more prominent, and the National Productivity Organization, as the main governing body in Iran, has taken appropriate measures in this regard, the most notable of which is the approval of the country's comprehensive productivity program in 2015 and the creation of a ten-year vision and identity card for individuals and maintaining productivity in the country.

The supervision of the International Labor Organization over the creation and development of these components in domestic law is a guarantee of efficient implementation of these components. Given that decent work is a new concept in the discussion of labor rights, it seems that in many countries, including Iran, its components can be extracted from existing laws related to labor rights. Therefore, the member countries of the International Labor Organization should pay attention to the issue of decent work in their domestic laws. In Iran, the Labor Law of the Islamic Republic of Iran, approved in 1980, as the main law in labor rights, has paid attention to the components of decent work in a scattered manner. The Constitution, as the highest legal document, has also paid special attention to the fundamental concepts of the components in its various principles.

Resources

1. Abdi, Saeed Reza, Abdi, Alireza, Agha, Vahid, (2013), Legal Analysis and Measurement of Decent Work Deficiencies in Iran, Public Law Research Quarterly, Year 15, Issue 39.
2. Beiranvand, Amir, (2015), Study of the Trends in Minimum Wage and Purchasing Power after the Islamic Revolution, Economic Security Journal, Year 3, Issue 3.
3. Danesh Nari, Zahra, (2017), Khoshnaisan, Mohsen, Components of Decent Work from the Perspective of the International Labor Organization with a Look at Its Situation in Iran, Journal of Law of Nations, Series 17.
4. Eghbali, Hossein, Bakhtiari, Arvi, (2001), Employment, Labor Market, Income: Increasing Insecurity and Inequality, Social Welfare Journal, Volume 1, Issue 1.
5. Elahyan, Mohammad Javad, (2019), Questions and Answers in the Field of Labor Relations, Vol. 4, Tehran: Institute of Labor and Social Security.
6. Golestani, Shahram, Lagheri-Firoozjani, Aniseh, Lagheri-Firoozjani, Hadi, (2013), The Labor Force Node in Iran, Quarterly Journal of Applied Economic Studies in Iran, Volume 2, Year 6, 27-42.
7. Hakki, Farshid, (2019), Labor Law: Economic Analysis and Human Rights Practice, Tehran: Danesh Publishing.
8. International Labour Office Geneva, (2014), International Labour Conference, 103rd Session.
9. Iraqi, Ezzatollah, (2018), Labor Law, Tehran: Samt, 8th Edition.
10. Issazadeh, Saeed, Aliman, Razieh, (2009), An Analysis of the Minimum Wage and Its Economic Effects, Quarterly Journal of Economic Sciences, Year 3, Issue 9.

11. Karimi Moqqari, Zahra, Nazifi Naini, Minoo, Abbaspour, (2013), The Dawn of Economic Factors Affecting Women's Employment in Iran, Quarterly Journal of Social-Psychological Studies of Women, Year 11, Issue 3.
12. Karjazari, Javad, (2003), International Standards of Labor and Social Rights, Work and Society, Issue 52.
13. Mamiz, Ayatollah, Ghasemi, Atefeh, Ghasemi, Fatemeh, (2013), Study of Effective Factors in the Development of Women's Entrepreneurship, Specialized Quarterly Journal of Technological Growth.
14. Mirshekari, Mahin, (2011), Evaluating the Quality of Life of Women Heads of Households Covered by Bushehr Welfare Organization, Master's Thesis in Social Work.
15. Motali, Mohammad Musa, Askari, Laili, (2013), Criteria and Methods for Determining the Minimum Wage - A Comparative Study of Labor Laws of Selected Countries, International Labor Organization, Journal of Labor and Society, No. 159.
16. Movahedian, Gholamreza, (2021), Labor Law (Scientific and Applied), Tehran: Majd, 11th Edition.
17. Paristeh, Reza Osmaneh Shokrollahi, (2011), Workers' Job Security and Its Place in Iranian Law, Legal Research Journal, Year 2, Issue 1, 75-91.
18. Poursaeed, Farzaneh, (2022), A Study of the Functional Challenges of the International Labor System, Journal of Public Law Studies, Volume 52, Issue 3.
19. Rahmani, Ali, Hashemi, Mohammad, (2018), Social Protections in Decent Work (with Emphasis on Social Insurance Protections and Its Challenges in Its Social Security System), Scientific-Research Quarterly of Social Welfare, Year 18, Issue 69.
20. Rahmani, Zohra, (2021), The Concept and Elements of Decent Work, Journal of Legal Research, Volume 20, Issue 45, 73-94.
21. Rezaee, Mehrab, (2017), Protection of Female Workers in the Light of the Concept of Decent Work in the Labor Law of the Islamic Republic of Iran, Fifth International Conference on Islamic Sciences, Religious and Legal Studies.
22. Rostami, Vali, Saeidi, Pelami, Morteza, (2017), Fundamental Labor Rights in the Conventions of the International Labor Organization and the Legal System of Iran, Work and Society, Issue 213.
23. Shiri, Ardeshir, Faraji, Elham, Yasini, Ali, (2018), The Experience of Gender Inequality in Organizational Promotions and Appointments: A Metaphorical Reading of the Glass Escalator Phenomenon, Women's Research Journal, Institute of Humanities and Cultural Studies, Year 9, Issue 2.
24. Tofighian, Khadija, Eslami, Reza, Jalali, Mohammad, Yavari, Asadollah, (1400), Challenges and Obstacles to Decent Work for Women in Iran and International Law, Scientific-Research Quarterly of Islamic Lifestyle with a Health Focus, Vol 5, Issue 4.
25. Valizadeh, Hossein, (2011). Criteria for Determining the Minimum Wage; Comparative study of labor law of Iran with other countries in light of the principles of the International Labor Organization, International Quarterly Journal of Law, Volume 4, Issue 13.
26. Yahyaabadi, Abolfazl, Dadfar, Iman, (2008), An Analysis of Employment on the Concept of Decent Work in the Iranian Labor Market, Karo Jameeh, No. 98-99.

مطالعه تجربی رفتار کوله‌های خاک مسلح ژئوسنتتیکی تحت اثر شکل بارگذاری

* بهزاد معین

* استادیار، گروه مهندسی عمران، دانشکده مهندسی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

moein@znu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۵

چکیده

استفاده از فرآیند مسلح نمودن خاک به‌عنوان روشی جهت برطرف ساختن ضعف مقاومت کششی خاک به کمک اجزای فلزی یا پلیمری با مقاومت کششی مناسب به‌عنوان یکی از روش‌های سریع و اقتصادی پایدارسازی شیروانی‌ها و احداث دیوارهای حائل شناخته می‌شود. در این تحقیق با استفاده از مدل‌سازی فیزیکی با شتاب بالا در دستگاه سانتریفیوژ، رفتار کوله‌های خاک مسلح با ارتفاع نسبتاً بلند تحت اثر سربار خارجی مورد ارزیابی قرار گرفت. بدین منظور کوله‌ای به ارتفاع ۳۵ سانتی‌متر معادل ۱۰۵۰ سانتی‌متر در واقعیت با مقیاس ۱:۳۰ با استفاده از دستگاه سانتریفیوژ ساخته و تحت بارگذاری در شتاب ۳۰g قرار گرفت. در این تحقیق از خاک دانه‌ای و شش‌لایه مسلح‌کننده ژئوسنتتیکی استفاده گردید. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد، ظرفیت باربری پی‌های قرار گرفته بر روی کوله‌های خاک مسلح ارتباط کاملاً مستقیمی با شکل پی داشته و برای پی‌های با عرض یکسان هرچقدر شکل پی از مربع به شکل مستطیلی تغییر یابد (طول پی افزایش یابد) از میزان باربری نهایی کاسته خواهد شد. با بررسی المان‌های مسلح‌کننده خاک در لایه‌های مختلف به لحاظ گسیختگی و افزایش طول مشخص گردید که گسیختگی و افزایش برای پی نواری بیشترین مقدار و در پی مربعی کمترین مقدار است. به بیان دیگر با افزایش سطح بارگذاری عمق تأثیر تنش بیشتر شده و لایه‌های مسلح‌کننده بیشتری در عمق تحت تأثیر بارگذاری قرار خواهند گرفت.

واژه‌های کلیدی: کوله پل، خاک مسلح، ژئوسنتتیک، مدل‌سازی فیزیکی.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه

از جمله روش‌های بهبود مقاومت خاک افزودن عناصر کششی (تسلیح خاک) برای بهبود مقاومت کششی آن است. ابداع روش‌های مدرن خاک مسلح به‌وسیله‌ی معمار فرانسوی هانری ویدال در اوایل دهه‌ی ۱۹۶۳ نقطه شروعی بر ابداع روش‌های مختلف و متعدد دیگر بوده است. ویدال این مصالح جدید را خاک مسلح نام‌گذاری نمود. ویدال توانست روش خاک مسلح را تا مرحله‌ای توسعه دهد که از نظر اقتصادی بتوان آن را در سازه‌های مهندسی بزرگ به‌کاربرد. [۱]

دیوارهای خاک مسلح که به‌صورت کوله در ساخت پل‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد به‌صورت ثقلی^۱ عمل کرده و بوسیله عملکرد اصطکاکی که میان مسلح‌کننده‌هایی که بین لایه‌های خاک قرار می‌گیرد باعث افزایش مقاومت برشی در خاک می‌شوند. اگرچه ابتدا از تسمه‌های فلزی برای تسلیح خاک استفاده شد، ولی امروزه باتوجه‌به دسترس بودن مصالح و بافته‌های پلیمری موسوم به ژئوسنتتیک‌ها، استفاده از آنها در تسلیح خاک رواج بیشتری یافته است. دیوارهای خاک مسلح از لحاظ فنی و هزینه‌ای مزایایی را نسبت به سازه‌های حائل بتن مسلح در مناطقی با شرایط شالوده ضعیف دارد. در این شرایط حذف هزینه‌های لازم برای بهبود شالوده‌ها از قبیل به

1. Gravity

داده‌اند. بررسی‌ها بر روی مدل‌سازی دیوار خاک مسلح نشان داد، که گسیختگی به نوع مسلح‌کننده بستگی ندارد و همچنین روش‌های طراحی موجود برای دیوارهای خاک مسلح محافظه‌کارانه بوده، زیرا شکست در مدل سانتریفیوژ در دو برابر شتاب محاسبه شده اتفاق افتاد. [۱۵] در بررسی اثر خاک فونداسیون و خاک پشت دیوار بر رفتار دیوارهای خاک مسلح با استفاده از آزمایش سانتریفیوژ مشاهده گردید، که اثر نوع خاک بر پایداری کلی دیوارها کم می‌باشد و فونداسیون ساخته شده با خاک کم تراکم در رفتار دیوارهای خاک مسلح اثر خوبی داشته و استفاده از خاک‌های چسبنده به جای سنگدانه معمولی در دیوارهای مسلح شده با ژئوتکستایل منجر به بروز رفتارهای مطمئن در سازه می‌گردد. [۱۶] همچنین در خاک‌های چسبنده، طول زیاد مسلح‌کننده‌ها باعث بهبود رفتار سازه شده و تغییرشکل‌های زیاد دیوار ناشی از کشیدگی و افزایش طول ژئوتکستایل‌ها می‌باشد نه بیرون کشیدگی آنها [۱۷] در کل می‌توان گفت، نتایج بدست آمده از آزمایش‌های سانتریفیوژ شامل توصیف خرابی‌ها، نشست‌ها، الگوهای خرابی مسلح‌کننده، محل سطح خرابی در ژئوتکستایل و تفسیر مکانیسم خرابی می‌باشد. [۱۸-۲۰] بررسی پژوهش‌های آزمایشگاهی صورت‌گرفته تاکنون درباره دیوارهای خاک مسلح نشان می‌دهد که باوجود گسترش روزافزون استفاده از مسلح‌کننده‌های ژئوسنتتیکي در ساخت توده‌های خاک مسلح بلند با ارتفاع زیاد در دو دهه اخیر، پژوهشگران رفتار سازه‌های خاک مسلح را در دستگاه سانتریفیوژ عمدتاً تحت اثر وزن سازه مورد بررسی قرار داده‌اند. [۲۱-۲۳]

با مرور و بررسی تحقیقات قبلی صورت‌گرفته در خصوص موضوع این تحقیق، خلأ موجود در زمینه رفتار کوله‌های خاک مسلح تحت اثر سربار را می‌توان به‌وضوح دریافت؛ لذا در این تحقیق با مدل نمودن دیوار خاک مسلح به ارتفاع ۳۵ سانتیمتر با شش‌لایه مسلح‌کننده در سانتریفیوژ که معادل دیواری به ارتفاع ۱۰۵۰ سانتیمتر در واقعیت است، رفتار دیوار خاک مسلح به ژئوتکستایل تحت بار خارجی مورد ارزیابی قرار گرفت.

کارگیری شمع‌ها، موجب صرفه‌جویی به مقدار بیشتر از ۵۰ درصد هزینه کل پروژه می‌شود. همچنین یکی از بزرگترین مزایای دیوارهای خاک مسلح انعطاف پذیری این دیوارها و توانایی آن‌ها برای جذب تغییرشکل‌ها به علت شرایط ضعیف خاک شالوده‌ها می‌باشد. باتوجه‌به عدم شناخت کامل رفتار شیروانی‌های خاک مسلح ژئوسنتتیکي بررسی پاسخ رفتار این سازه‌های خاکی برای رسیدن به درک بهتر از مکانیسم‌های گسیختگی و محتمل و بحرانی از اهمیت بسزایی برخوردار است. بمنظور شناخت رفتار دیوارهای خاک مسلح ژئوسنتتیکي، پژوهشگران تحقیقات زیادی در زمینه‌های تحلیلی، آزمایشگاهی و آزمون‌های برجا انجام داده‌اند. پژوهش‌های آزمایشگاهی عمدتاً شامل، نمونه‌های کوچک خاک^۱ مسلح در آزمایش‌های برش مستقیم، سه محوری و کرنش مسطح و مدل‌های کوچک مقیاس و متوسط مقیاس سازه‌های خاک مسلح تحت بارگذاری مونوتونیک و یا لرزه‌ای با استفاده از میز لرزه [۲-۴] و همچنین مدل‌های کوچک مقیاس سازه‌های خاک مسلح در دستگاه سانتریفیوژ و همچنین مدل‌های با مقیاس واقعی یا رفتارنگاری دیوارهای خاک مسلح در پروژه‌های واقعی می‌باشد. [۵-۸] تحقیقات انجام شده با استفاده از میز لرزه [۹، ۱۰]، نشان می‌دهد مقاومتی که مسلح‌کننده‌ها حین وارد شدن بارهای ناگهانی از خود نشان می‌دهند بیشتر از مقاومتی است که حین آزمایش‌های معمول با بارگذاری استاتیکی ثبت شده است. به عبارت دیگر مقاومت مسلح‌کننده‌های ژئوسنتتیکي تابع تغییرات و یا نرخ سرعت بارگذاری و در نتیجه سرعت تغییرشکل می‌باشد.

محققین از تحلیل‌های صورت‌گرفته بر روی نتایج به دست آمده از آزمایشات با مقیاس واقعی جهت بهبود روش طراحی دیوارهای مسلح ژئوسنتتیکي استفاده نمودند. [۱۱-۱۴] بدلیل مشکلات و هزینه‌های زیاد تحقیقات تجربی در مقیاس واقعی از یک سو، و قابلیت مدل‌های سانتریفیوژ در برقراری تشابه فیزیکی، لحاظ نمودن تنش‌های واقعی در مدل برای رسیدن به درک صحیح از تغییرشکل‌پذیری و مکانیسم گسیختگی از سوی دیگر، امروزه پژوهش‌های آزمایشگاهی با استفاده از دستگاه سانتریفیوژ جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص

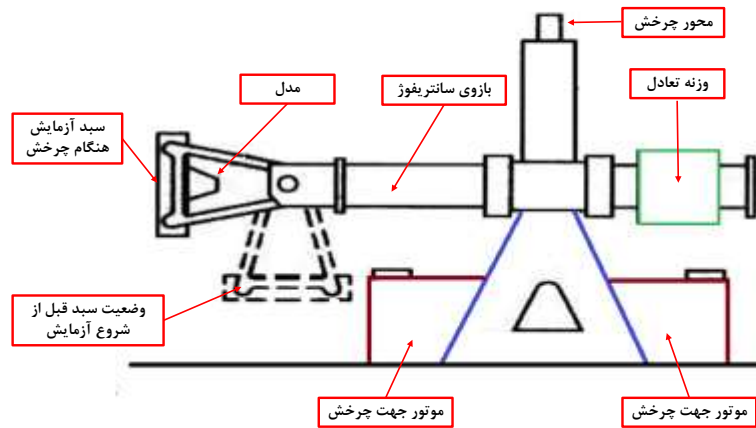
1. single element

۲- مصالح و روش تحقیق

۲-۱- دستگاه سانتریفیوژ و ضرایب تشابه

با استفاده از دستگاه سانتریفیوژ مدل ساخته شده در یک میدان ثقل بالاتر از شتاب طبیعی زمین قرار می‌گیرد. این امر باعث افزایش تنش‌های ناشی از وزن تا حد تنش‌های

واقعی می‌گردد و لذا رفتار مدل مشابهت زیادی به رفتار واقعی پیدا می‌کند. دستگاه سانتریفیوژ شامل موتور دوران، بازوی دوران و همچنین یک سبد حاوی مدل فیزیکی است. شکل ۱، اجزای اصلی سانتریفیوژ مورد استفاده در این تحقیق را نشان می‌دهد.

الف

ب

شکل ۱. الف: اجزای اصلی سانتریفیوژ بازویی و ب: دستگاه سانتریفیوژ Actidyn C67 مورد استفاده

مدل سانتریفیوژ، ابعاد با ضریب $1/N$ مدل می‌شود و نیروهای حجمی گرانشی با ضریب N افزایش می‌یابند و تنش‌های ناشی از نیروهای حجمی مشابه در مدل و نمونه واقعی برابر خواهند بود. سایر روابط مقیاس نیز باید بر پایه این ضرایب محاسبه می‌گردند. ضرایب مقیاس رایج در مدل‌های سانتریفیوژ در جدول ۱ ارائه شده است.

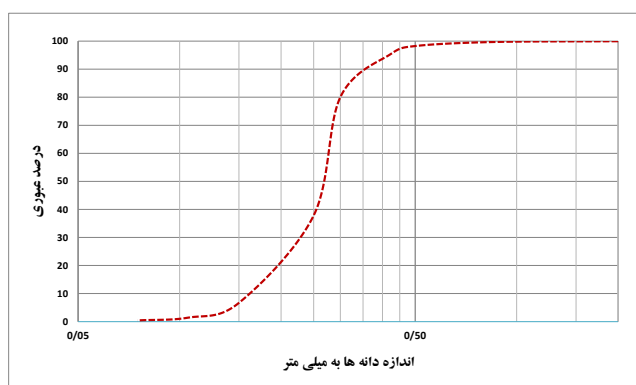
دستگاه سانتریفیوژ مورد استفاده در این تحقیق مدل Actidyn C67 ساخت فرانسه و مستقر در دانشگاه تهران می‌باشد که دارای شعاع ۳ متر است و سطح سبد محل نصب مدل فیزیکی مساحت 80×100 سانتی مترمربع دارد. این دستگاه قادر است مدل به وزن ۱۵۰۰ کیلوگرم را به شتاب $100g$ برساند.

بین تنش‌های معادل در واقعیت نسبت به مدل سانتریفیوژ، یک مقیاس خطی برقرار است. در ساخت

جدول ۱. ضرایب تشابه مدل فیزیکی برای آزمایش سانتریفیوژ ژئوتکنیکی. [۲۴، ۲۵]

مقدار	واقعیت (شتاب جاذبه زمین)	مدل (شتاب اعمالی)
طول (متر)	1	1/N
مساحت (مترمربع)	1	1/N ²
شتاب (متر بر مجذور ثانیه)	1	N
تنش (کیلونیوتن بر مترمربع)	1	1
نیرو (کیلونیوتن)	1	1/N ²
کرنش (درصد)	1	1
سختی ژئوتکستایل (کیلونیوتن بر متر)	1	1/N

(N شتاب اعمالی توسط سانتریفیوژ به مدل ژئوتکنیکی)

شکل ۲. منحنی دانه‌بندی ماسه مورد استفاده در ساخت مدل‌ها

۲-۳- مسلح‌کننده

در احداث کوله‌های خاک مسلح، عموماً از دو گروه مصالح مسلح‌کننده؛ الف) مصالح پلیمری، از خانواده ژئوسنتتیک‌ها و ب) مصالح فلزی شامل تسمه‌های فلزی استفاده می‌شود. افزایش طول عمر مفید، توجیه اقتصادی و اقبال طراحان به استفاده از مسلح‌کننده‌های پلیمری، موجب افزایش استفاده از این نوع مسلح‌کننده‌ها شده است. [۲۷] ابعاد ورقه‌های مسلح‌کننده ۳۰ سانتی‌متر عرض و ۴۰ سانتی‌متر طول می‌باشد که در شکل ۳ الف نشان داده شده است و نسبت مقیاس مسلح‌کننده از نوع ژئوتکستایل در مدل سانتریفیوژ و واقعیت مطابق نمودار شکل ۳ ب می‌باشد.

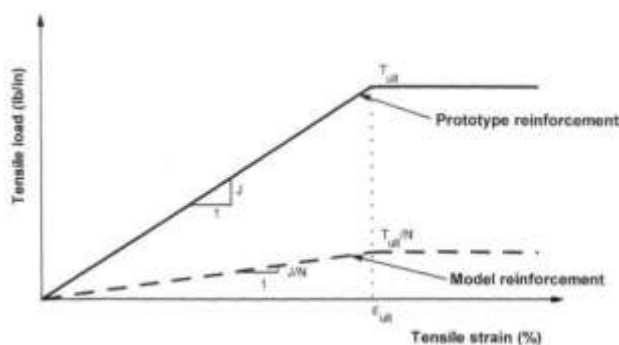
جعبه آزمایش مورد استفاده محفظه‌ای به ابعاد داخلی ۸۱×۵۶ و ارتفاع ۵۱ سانتی‌متر از جنس فولاد می‌باشد. برای کنترل عرض جعبه آزمایش مسئله مهم تاثیر مرزهای صلب روی مکانیزم گسیختگی برشی خاک و ابعاد مورد نیاز مسلح‌کننده با توجه به بعد می‌باشد. براساس تحقیقات انجام شده بعد مورد نیاز مسلح‌کننده حدود ۵ تا ۶ برابر قطر پی می‌باشد. [۲۶] با توجه به حداکثر بعد پی، طول و عرض داخلی جعبه آزمایش ۸۰ و ۴۰ سانتی‌متر در نظر گرفته شد.

۲-۲- مصالح دانه‌ای

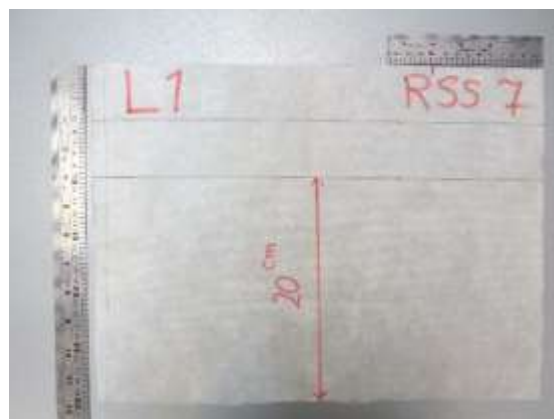
مصالح بکار رفته در این تحقیق، خاک دانه‌ای از نوع ماسه است. ماسه مذکور، ماسه سیلیسی شکسته با دانه‌بندی یکنواخت هست. مشخصات فیزیکی ماسه و منحنی دانه‌بندی مصالح بکار رفته در ساخت مدل در جدول ۲ و شکل ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. مشخصات ماسه استاندارد مورد استفاده

مقدار	مشخصات فیزیکی
۲/۶۵۸	توده ویژه دانه‌های جامد
۰/۹۴۳	حداکثر تخلخل (درصد)
۰/۵۹۷	حداقل تخلخل (درصد)
۱/۸۷	ضریب یکنواختی
۰/۸۸	ضریب خمیدگی
۳۲/۳۳	زاویه اصطکاک داخلی (درجه)
۱۵/۵۰	وزن مخصوص (کیلونیوتن بر مترمکعب)

ب

الف

شکل ۳. الف: ابعاد مسلح کننده ژئوتکستایل مورد استفاده برای ساخت مدل و ب: نسبت مقیاس مسلح کننده در مدل و واقعیت [۲۸]

۲-۴- ساخت مدل

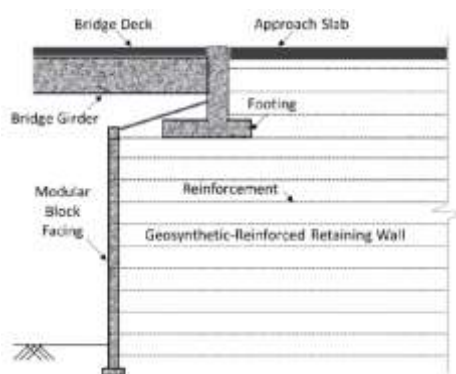
جهت رسیدن به ارتفاع محاسبه شده برای ساخت مدل کوله خاک مسلح، تراکم خاک به صورت حجمی - وزنی کنترل گردید. از این رو ابتدا ساخت پی مدل با ارتفاع ۵۰ میلی متر و با استفاده از ماسه صورت گرفت، سپس بخشی از لایه مسلح کننده به ابعاد ۳۰×۴۰ سانتی متر در بخشی از سطح مدل گسترده شده (شکل ۳.الف) و مصالح خاکی وزن شده روی آن پخش گردید و تا رسیدن خاک به ارتفاع مورد نظر که همان تراکم محاسبه شده است، کوبش ادامه پیدا کرد (شکل ۳.ج). جهت رسیدن به تراکم مورد نظر در هر آزمایش، بایستی خاک به صورت لایه لایه ریخته شود. یعنی در یک حجم مشخص بایستی وزن مشخصی از خاک به طور یکنواخت ریخته و کوبیده شود.

جهت تعیین ضخامت و سایر مشخصات ژئوتکستایل نفاخته (جدول ۳) از نتایج دستورالعمل ASTM-D4549 استفاده شد. [۲۹]

جدول ۳. مشخصات عددی آزمایش کشش طولی

ژئوتکستایل

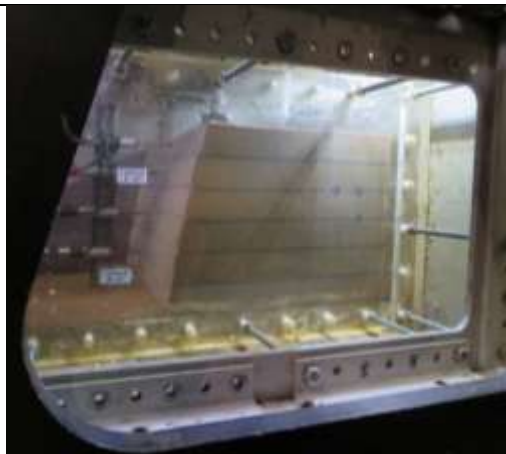
مقدار	مشخصات ژئوتکستایل نفاخته
۰/۲۵	ضخامت (میلی متر)
۳۰/۲۵	مدول الاستیسیته (نیوتن بر میلی مترمربع)
۳۹/۴۰	وزن واحد سطح (گرم بر مترمربع)
۷۹	بارکششی نهایی (نیوتن)
۵/۲۷	تنش نهایی (نیوتن بر میلی مترمربع)
۷۸/۶۰	کشش نهایی (میلی متر)

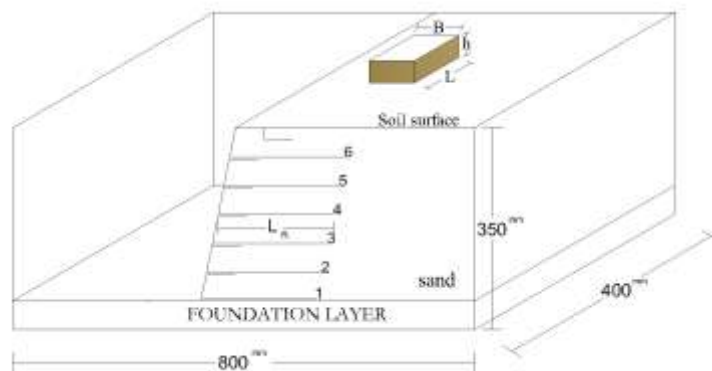
ب

الف

د

ج

شکل ۴. الف: کوله خاک مسلح ژئوسنتتیکی، ب: سطح مقطع پایه های پل قرار گرفته بر کوله خاک مسلح ژئوسنتتیکی [۳۰]، ج: مشخصات هندسی مدل آزمایش و د: مدل ساخته شده در جعبه سانتریفیوژ

از دو نوع پی مربعی و پی مستطیلی با جنس فولاد یکسان در این تحقیق استفاده شده است. عرض های انتخاب شده بر اساس محدودیت ابعاد سبد سانتریفیوژ و جعبه آزمایش به گونه ایست که محدوده ی تاثیر گوه گسیختگی پی ها از مرزها تاثیر نگیرد. در آزمایشات قبلی که بر روی طیف وسیعی از ابعاد پی و دو نوع خاک ریزدانه یکنواخت و خوب دانه بندی شده انجام شده بود حداکثر طول گوه های گسیختگی پی از طرفین عرض پی به اندازه ۳/۲۵ برابر عرض بود. [۳۱] همچنین در تحقیق دیگری میزان تاثیر گوه گسیختگی از کناره عرض پی در محدوده رابطه زیر توصیه شده است. [۳۲]

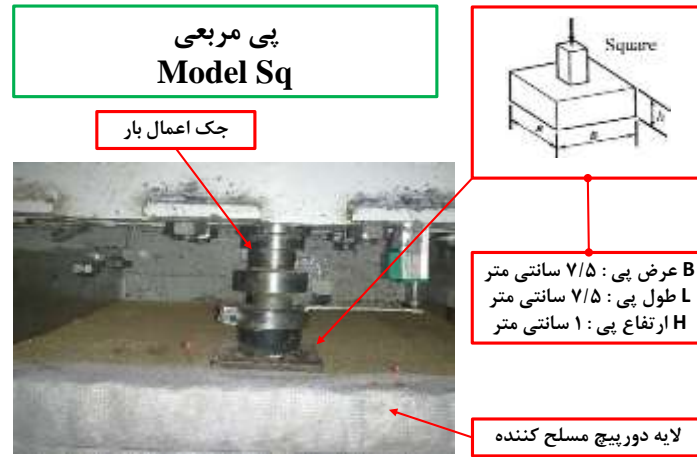
$$2.3 \leq \frac{l}{B} \leq 4.8$$

که l طول گوه گسیختگی از لبه عرض پی و B عرض پی است. براین اساس در این تحقیق حداکثر نسبت فاصله آزاد لبه پی تا مرز به عرض پی حدود ۴ است. در پی های به کار گرفته شده در آزمایش های لشچینسکی حداقل نسبت طول به عرض پی ۴ است در حالی که فرض پی نواری و تعیین ظرفیت باربری نواری و تعیین ظرفیت باربری پی با استفاده از رابطه ترزاقی صورت گرفته که در این تحقیق این نسبت حدود ۵ است. از آنجا که فرض تحقیق برای پی صلب هست، صلبیت این پی ها با انتخاب فولاد سخت و استفاده از سخت کننده های فولادی در بخش های میانی پی تأمین شد. شکل ۵ و شکل ۶ مشخصات پی های صلب مورد استفاده در این تحقیق را نشان می دهد.

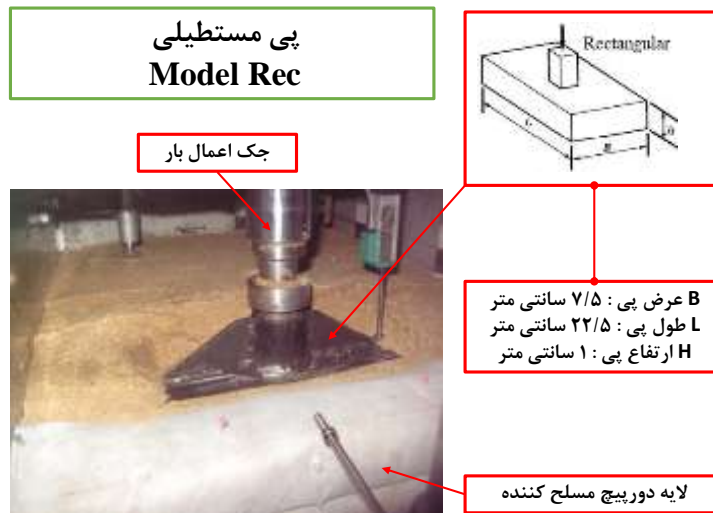
جهت بالابردن دقت در رسیدن به تراکم مورد نظر، لایه ها به عمق ۲/۵ سانتیمتر در نظر گرفته شدند. با استفاده از بارش خشک و به کاربردن قیف با ثابت نگه داشتن ارتفاع ریزش ماسه در هر لایه، خاک ریخته شد و بعد از تسطیح و تراز کردن سطح با استفاده از کوبه استاندارد آزمایشگاه لایه کوبیده شد تا به حجم محاسبه شده برسد. بعد از آماده شدن هر لایه ۵ سانتیمتری و پهن نمودن ژئوتکستایل، جهت مشاهده تغییرات وضعیت خاک زیر پی از ماسه رنگ شده در قسمت دیواره شفاف جعبه آزمایش استفاده شد. در کل جهت ساخت دیوارخاک مسلح با استفاده از ژئوتکستایل، مطابق دستورالعمل ارتش امریکا به شیوه دورپیچ عمل شد. [۲۷]

۵-۲- سیستم بارگذاری

برای اعمال بار افزایشی به مدل از میله متصل به جک هیدرولیکی کنترلی استفاده شد. سیستم بارگذاری موجود طوری طراحی شده است که توانایی تولید نیروی فشاری تا مقدار ۵ تن را داشته باشد و نیز فضای کمی اشغال نماید. هنگامی که سبد حاوی مدل ساخته شده به چرخش در آمد و تنش ها در خاک به حد واقعی تنش ها در شرایط واقعی رسید (معادل ۳۰ برابر شتاب جاذبه زمین)، میله متصل به جک هیدرولیکی نیرویی را با سرعت ۱/۷۲ سانتیمتر بر ثانیه اعمال می نماید. شکل ۵، سیستم بارگذاری مورد استفاده در این تحقیق را نشان می دهد.

شکل ۵. مشخصات پی مربعی جهت بارگذاری کوله خاک مسلح

شکل ۶. مشخصات پی مستطیلی جهت بارگذاری کوله خاک مسلح

جدول ۴. مشخصات عمومی آزمایش‌ها

مقدار	پارامترها
۳۰۰	ارتفاع کوله خاک مسلح از سطح پی (میلی‌متر)
۵۰	ارتفاع پی کوله خاک مسلح (میلی‌متر)
۷۸/۷۰	زاویه کوله خاک مسلح با سطح افق (درجه)
۵۰	فاصله لبه بیرونی پی از لبه شیروانی (میلی‌متر)
۶	تعداد لایه مسلح کننده
۵۰	فاصله قایم مسلح کننده‌ها (میلی‌متر)
۴۰۰	عرض مسلح کننده در کل لایه‌ها (میلی‌متر)
۵۰	طول برگشتی مسلح کننده در لایه بعدی (میلی‌متر)
۵۰	تراکم نسبی لایه‌های ماسه (درصد)

۲-۶- مشخصات عمومی آزمایش

در این تحقیق، آزمایش‌ها از ترکیب دو پارامتر اصلی ابعاد پی و فاصله پی با پارامترهای ثابت فاصله قائم مسلح کننده‌ها، جنس مسلح کننده‌ها، ارتفاع دیوار و زاویه شیب با سطح افق حاصل می‌شود. شکل ۵ و شکل ۶، هندسه عمومی مدل‌های مورد بررسی را نمایش می‌دهد. پارامترهای ثابت و متغیر مدل در جدول ۴ درج شده اند.

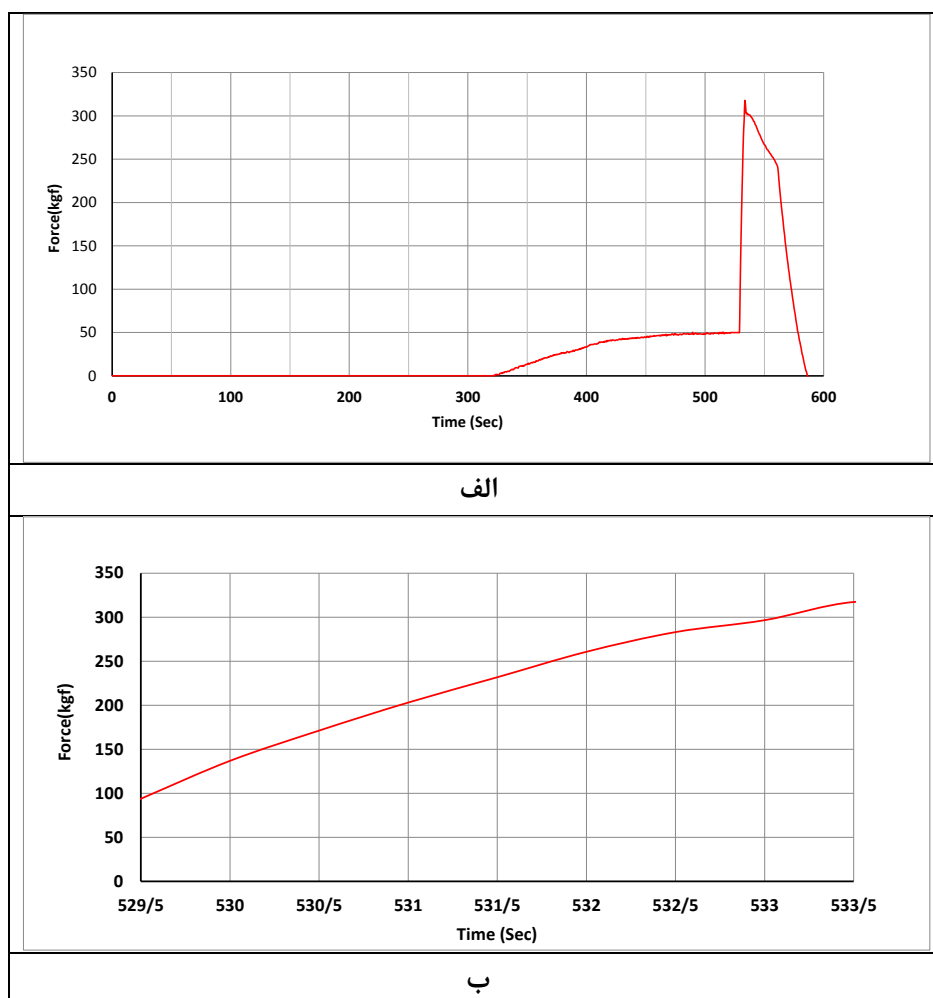
۳- بحث و بررسی نتایج

۳-۱- رفتار پی و لایه‌های مسلح‌کننده در طول

آزمایش

در این تحقیق مدل آزمایش پی مربعی شکل Model Sq مطابق با مشخصات جدول ۴ ساخته شد و تحت بارگذاری صفحه مربعی شکل به ابعاد $7/5 \times 7/5$ سانتیمتر و مساحت $56/25$ سانتیمترمربع در شتاب $30g$ قرار گرفت. نمودار شکل ۷ نیروی وارده نسبت به زمان را برای این آزمایش نشان می‌دهد. همان طوریکه ملاحظه می‌گردد،

میزان نیروی زیر صفحه بارگذاری از لحظه شروع آزمایش تا لحظه اعمال بار ($529/5$ ثانیه) دارای مقدار صفر و نزدیک به صفر بوده و پس از اعمال بار، به مقدار حداکثر خود $317/277$ کیلوگرم نیرو می‌رسد، سپس دستگاه سانتریفیوژ با کاهش سرعت دوران به سمت کاهش شتاب حرکت می‌کند. نیروی وارده از جک در محدوده بارگذاری ($529/5$ تا $533/5$ ثانیه) در شکل ۷.ب نشان داده شده است.

شکل ۷. مشخصات نمودار نیرو - زمان آزمایش پی مربعی شکل Model Sq

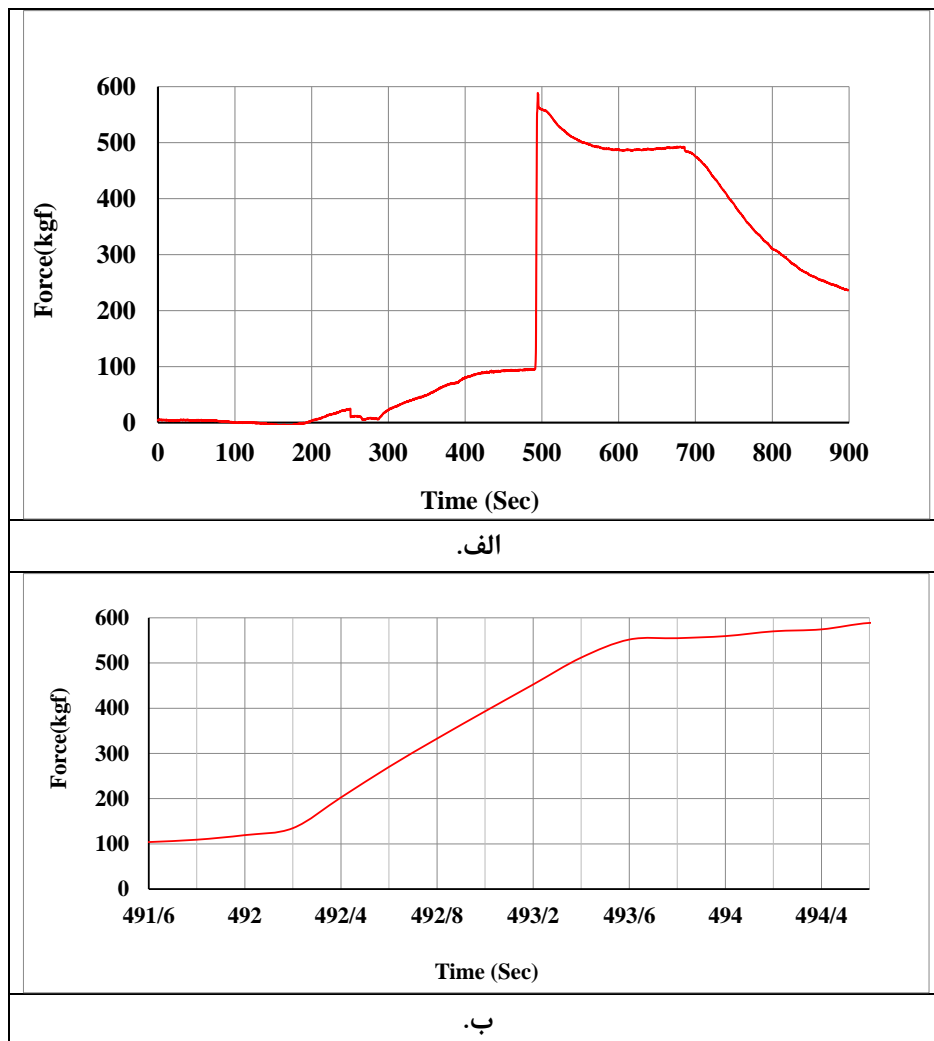
الف: از شروع تا انتهای آزمایش و ب: در محدوده بارگذاری آزمایش

۸. لایه‌های پایینی (لایه پنجم تا دوم) صرفاً دچار کشش شدند و لایه پایینی (لایه اول) بدون تغییر ظاهری مانده است.

مشخصات اندازه‌گیری و محل گسیختگی مسلح‌کننده‌ها نشان می‌دهد که گسیختگی در لایه بالایی (لایه ششم) اتفاق افتاده و با کاهش ارتفاع دیوار خاک مسلح به تدریج نیروی کمتری به مسلح‌کننده‌ها منتقل شده است (شکل

صفر و نزدیک به صفر بوده و پس از اعمال بار، به مقدار حداکثر خود $484/77$ کیلوگرم نیرو می‌رسد، سپس دستگاه سانتریفیوژ با کاهش سرعت دوران به سمت کاهش شتاب حرکت می‌کند. نیروی وارده از جک در محدوده بارگذاری ($491/6$ تا $494/6$ ثانیه) در شکل ۸. ب نشان داده شده است.

آزمایش پی مستطیلی شکل Model Rec تحت بارگذاری صفحه مستطیلی شکل به ابعاد $22/5 \times 7/5$ و با ۵ سانتیمتر فاصله لبه بیرونی پی از لبه شیروانی در شتاب $30g$ قرار گرفت. شکل ۸ نمودار نیروی وارده نسبت به زمان را برای آزمایش نشان می‌دهد. همانطوریکه ملاحظه می‌گردد، میزان نیرو زیر صفحه بارگذاری از لحظه شروع آزمایش تا لحظه اعمال بار ($491/6$ ثانیه) دارای مقدار

شکل ۸. مشخصات نمودار نیرو - زمان آزمایش پی مستطیلی شکل Model Rec
الف: از شروع تا انتهای آزمایش و ب: در محدوده بارگذاری آزمایش

و با کاهش ارتفاع دیوار در بخش‌های پایینی (لایه سوم و دوم) لایه‌ها صرفاً دچار کشش شده است. همچنین پایین‌ترین لایه (لایه اول) بدون تغییر ظاهری باقی مانده است.

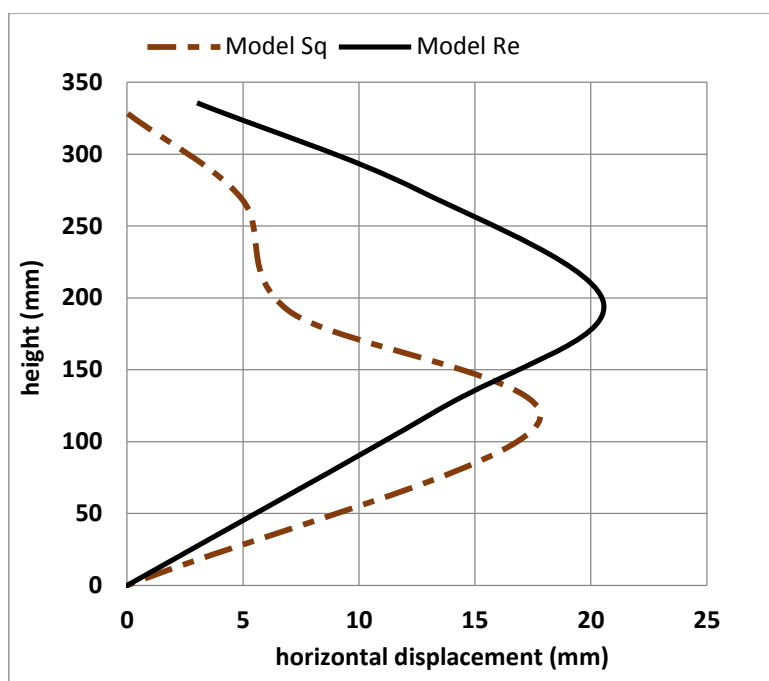
در مدل آزمایش Model Rec از شش لایه مسلح‌کننده ژئوتکستایل در فواصل یکسان ۵ سانتیمتری استفاده شده است. مشاهدات حاصل از گسیختگی مسلح‌کننده‌ها بعد از بارگذاری پی مستطیلی نشان می‌دهد که گسیختگی از لایه‌های بالایی (لایه ششم تا چهارم) شروع شده (شکل ۸)

د: مسلح‌کننده لایه ششم (بالا‌ترین لایه) مدل پی مستطیلی	الف: مسلح‌کننده لایه ششم (بالا‌ترین لایه) مدل پی مربعی
ه: چهارمین لایه مسلح‌کننده (لایه میانی) مدل پی مستطیلی	ب: چهارمین لایه مسلح‌کننده (لایه میانی) مدل پی مربعی
و: ششمین لایه مسلح‌کننده (پایین‌ترین لایه) مدل پی مستطیلی	ج: ششمین لایه مسلح‌کننده (پایین‌ترین لایه) مدل پی مربعی

چنانچه ملاحظه می‌شود با ثابت بودن فاصله بار از لبه شیروانی، جابه‌جایی‌های افقی به طور متوسط برای پی مستطیلی بیشترین مقدار و پی مربعی کمترین مقدار را دارد. همانطوریکه مشاهده می‌شود بیشترین جابه‌جایی افقی در بخش دو سوم میانی ارتفاع کوله پل رخ داده است.

۳-۲- جابجایی افقی شیروانی

تأثیر شکل بارگذاری بر جابه‌جایی‌های افقی نهایی رویه دیوار کوله در شکل ۱۰ مورد بررسی قرار گرفته است. این جابه‌جایی‌ها در آخرین مرحله بارگذاری ثبت شده‌اند.

شکل ۱۰. نمودار نهایی جابجایی افقی روبه دیوار

۴- نتیجه گیری

در این تحقیق تغییرات شکل صفحه بارگذاری در رفتار کوله خاک مسلح در مدل‌سازی سانتی‌متری بررسی شده است. در مطالعه حاضر شیروانی مسلح شده با ژئوتکستایل توسط دو پی با عرض یکسان و شکل‌های متفاوت مربعی و مستطیلی به صورت کرنش کنترل شده تا رسیدن به گسیختگی و باربری نهایی بارگذاری شده است. با توجه به تحقیق ارائه شده پارامترهایی از جمله فاصله پی از لبه شیروانی خاک مسلح در فاصله ۵ سانتی‌متر برای کوله خاک مسلح کاملاً یکسان بررسی و مکانیزم گسیختگی، ظرفیت باربری، شرایط مسلح‌کننده‌ها قبل و بعد از گسیختگی و سطح گسیختگی به وجود آمده آنالیز گردید. نتایج حاصل از این تحقیق به شرح زیر است.

• ظرفیت باربری پی‌های قرار گرفته بر روی کوله‌های خاک مسلح ارتباط کاملاً مستقیمی با شکل پی داشته و برای پی‌های با عرض یکسان هرچه قدر شکل پی از مربع به شکل نواری تغییر یابد (طول پی افزایش یابد) از میزان ظرفیت باربری نهایی کاسته خواهد شد.

• نوع نمودارهای بار نشست در پی‌های مختلف نشان می‌دهد با تغییر شکل پی از مستطیل به مربعی نوع گسیختگی از کلی به گسیختگی پانچ تغییر می‌کند.

• بررسی جابه‌جایی‌های افقی نهایی دیوار در ترازهای مختلف نشان می‌دهد که با ثابت بودن فاصله پی از لبه شیروانی، جابه‌جایی‌های افقی به طور متوسط برای پی مستطیلی بیشترین مقدار و پی مربعی کمترین مقدار را دارد.

• با بررسی المان‌های مسلح‌کننده خاک در لایه‌های مختلف به لحاظ گسیختگی و افزایش طول، مشخص گردید که به‌طور کلی گسیختگی و افزایش طول ژئوتکستایل‌ها و همچنین عمق سطح گسیختگی شیروانی برای پی‌های با عرض یکسان در شکل مستطیلی بیشترین مقدار و در پی مربعی کمترین مقدار است. به بیان دیگر با افزایش سطح بارگذاری عمق تأثیر تنش بیشتر شده و لایه‌های مسلح‌کننده بیشتری در عمق، تحت تأثیر بارگذاری قرار خواهند گرفت.

11. E. Haza ,P. Gotteland, J.-P. Gourc, Design method for local load on a geosynthetic reinforced soil structure, *Geotechnical & Geological Engineering* 18(4) (2000) 243-267.
- 12.L. Wichter, P. Risseeuw, G. Gay, Large scale test on bearing behaviour of a woven reinforced earth, *Proceeding of the 3rd International Conference on Geotextiles*, Vienna, Austria, 1986, pp. 1073-1078.
- 13.B. Thamm, B. Krieger, J. Krieger, Full scale test on a geotextile reinforced retaining structure: Proc 4th International Conference on Geotextiles, Geomembranes and Related Products, The Hague, 28 May–1 June 1990 VI P3–8. Publ Rotterdam: AA Balkema, 1990, *International Journal of Rock Mechanics and Mining Sciences & Geomechanics Abstracts*, Pergamon, 1991, p. A384.
- 14.R. Bathurst, D. Walters, N. Vlachopoulos, P. Burgess, T. Allen, Full scale testing of geosynthetic reinforced walls, *Advances in transportation and geoenvironmental systems using geosynthetics2000*, pp. 201-217.
- 15.J. Mitchell, M. Jaber, C. Shen, Z. Hua, Behavior of reinforced soil walls in centrifuge model tests, In: *Proceedings of Centrifuge '88*, Paris, France, 1988, pp. 259-271.
- 16.D. Goodings, J. Santamarina, Reinforced earth and adjacent soils: centrifuge modeling study, *Journal of geotechnical engineering* 115(7) .198(9) 1021-1025.
17. A. Porbaha, D. Goodings, Geotextile reinforced cohesive slopes on weak foundations, *Proceedings of Centrifuge*, 1994, pp. 623-628.
18. E. Guler, C. Ocbe, Centrifuge and full scale models of geotextile reinforced walls and several case studies of segmental retaining walls in Turkey, *Emirates J Eng Res* 8(1) (2003) 15-23.
19. J.G. Zornberg, Performance of geotextile-reinforced soil structures, University of California, Berkeley, 1994.
20. F. Arriaga, Responses of geosynthetic-reinforced structures under working stress
- منابع
1. B.R. Christopher, V. Elias, *Mechanically Stabilized Earth Walls and Reinforced Soil Slopes Design and Construction Guidelines*, United States. Federal Highway Administration, 1997.
- 2.N. Abu-Hejleh, J. Zornberg, T. Wang, J. Watcharamonthein, Monitored displacements of unique geosynthetic-reinforced soil bridge abutments, *Geosynthetics International* 9(1) (2002) 71-95 .
- 3.H.I. Ling, Y. Mohri, D. Leshchinsky, C. Burke, K. Matsushima, H. Liu, Large-scale shaking table tests on modular-block reinforced soil retaining walls, *Journal of Geotechnical and Geoenvironmental engineering* 131(4) (2005) 465-476.
- 4.A. Murali Krishna, A. Bhattacharjee, Seismic analysis of reinforced soil retaining walls, *Geotechnical Design and Practice: Selected Topics* (2019) 159.۱۷۱-
5. D. Raisinghani, B. Viswanadham, Centrifuge model study on low permeable slope reinforced by hybrid geosynthetics, *Geotextiles and Geomembranes* 29(6) (2011) 567-580.
- 6.C. Yoo, S.-B. Kim, Performance of a two-tier geosynthetic reinforced segmental retaining wall under a surcharge load: full-scale load test and 3D finite element analysis, *Geotextiles and Geomembranes* 26(6) (2008) 460-472.
7. W. Burwash, J. Frost, Case history of a 9 m high geogrid reinforced retaining wall backfilled with cohesive soil, *Geosynthetics*, Conference, 1991, Atlanta, Georgia, USA, 1991.
- 8.R. Fannin, S. Hermann, Performance data for a sloped reinforced soil wall, *Canadian Geotechnical Journal* 27(5) (1990) 676-686.
- 9.K. Yang, J. Zornberg, C. Liu, H. Lin, Stress distribution and development within geosynthetic-reinforced soil slopes, *Geosynthetics International* 19(1) (2012) 62-78.
- 10.K.-h. Yang, Stress distribution within geosynthetic-reinforced soil structures, The University of Texas at Austin2009.

and Budget organization, president of the Islamic Republic of Iran, Tehran, IRAN, 2013.

28. J.G. Zornberg, N. Sitar, J.K. Mitchell, Performance of geosynthetic reinforced slopes at failure, *Journal of Geotechnical and Geoenvironmental Engineering* 124(8) (1998) 670-683 .

29. ASTM.D4595, Standard Test Method for Tensile Properties of Geotextiles by the Wide-Width Strip Method, ASTM (2017).

30. T. Pham, S.M. Rahmaninezhad, A . Palma, T. Phan, T. Vu, Analytical Method for Predicting Lateral Facing Deflection of Geosynthetic-Reinforced Soil Abutment Walls, *Geo-Congress 2023*, 2023, pp. 345-358.

31. A.B. Cerato, A.J. Lutenegeger, Scale effects of shallow foundation bearing capacity on granular material, *Journal of Geotechnical and Geoenvironmental Engineering* 133(10) (2007) 1192-1202.

32. D. Leshchinsky, G.F. Marcozzi, Bearing capacity of shallow foundations: rigid versus flexible models, *Journal of Geotechnical Engineering* 116 (1990) (11) 1756-1750.

and failure conditions, University of Colorado at Boulder, 2004.

21. A. Sommers, B. Viswanadham, Centrifuge model tests on the behavior of strip footing on geotextile-reinforced slopes, *Geotextiles and Geomembranes* 27. 505-497 (2009) (6).

22. P. Aklil, W. Wu, Centrifuge model tests on foundation on geosynthetic reinforced slope [D], *Proceedings of the 18th International Conference on Soil Mechanics and Geotechnical Engineering*, Paris 2013(2013).

23. B. Moein, M. Khodaparast, A.M. Rajabi, Effect of footing geometry on the slope of reinforced soil during centrifuge modeling, *Arabian Journal of Geosciences* 15(5) (2022) 425.

24. D.M. Wood, *Geotechnical modelling*, CRC press 2014.

25. L. Fuglsang, The application of the theory of modelling to centrifuge studies, *Centrifuge in soil mechanics* (1998).

26. E. Shin, B. Das, Experimental study of bearing capacity of a strip foundation on geogrid-reinforced sand, *Geosynthetics International* 7(1) (2000) 59-71.

27. TSR101, General technical specifications of the road 101, *Geosynthetics in road construction*, Plan

Experimental Study of The Behavior of Geosynthetic Reinforced Soil Abutments Under The Effect of Loading Shape

* Behzad Moein

* Assistant Professor, Department of Civil Engineering, Faculty of Engineering, University of Zanjan, Zanjan, Iran. moein@znu.ac.ir

Received: 26.08.2024

Accepted: 19.11.2024

Abstract

Using the reinforced soil method as a method to overcome the weak tensile strength of the soil with the help of metal or polymeric components with appropriate tensile strength is known as one of the fast and economical methods of stabilizing the slopes and building retaining walls. In this research, using physical modeling with high acceleration in a centrifuge, the behavior of reinforced soil abutments with a relatively high height under the effect of external overhead was evaluated. For this purpose, a reinforced soil slope with a height of 35 cm, equivalent to 1050 cm, was made in reality with a scale of 1:30 using a centrifuge and was subjected to loading at an acceleration of 30g. In the construction of reinforced soil walls, sandy soil and 6 layers of geosynthetic reinforcement with a thickness of 0.25 cm were used. The obtained results showed that the bearing capacity of foundations placed on reinforced soil abutments has a direct relationship with the shape of the foundation, and for foundations with the same width, the more the shape of the foundation changes from square to rectangular (the length of the foundation increases), the greater the bearing capacity. The final will be reduced. By examining soil reinforcement elements in different layers in terms of rupture and length increase, it was found that the rupture and increase is the highest for strip foundation and the lowest for square foundation. In other words, with an increase in the depth of the loading level, the impact of stress will increase and more reinforcing layers in depth will be affected by the loading.

Keywords: Bridge Abutment, Reinforced Soil, Geosynthetics, Physical Modeling.

Corresponding Author: Behzad Moein- Moein@znu.ac.ir

Introduction

One of the ways to improve soil strength is adding tensile elements (soil reinforcement) to improve its tensile strength. The invention of modern methods of reinforced soil by the French architect Henri Vidal in the early 1963s was the starting point for the invention of various other methods. Vidal named this new material as reinforced soil. Vidal was able to develop the reinforced soil method to a stage where it can be economically used in large engineering structures[1].

Geosynthetics Reinforced Soil which are used as retaining walls or bridge abutment in the construction of bridges, this type of wall works by gravity and by the friction function between the reinforcements that are placed between the soil layers, it increases the shear strength in soil. Although steel strip were first used for soil reinforcement, nowadays due to the availability of materials and polymeric fabrics known as geosynthetics, their use in soil reinforcement has become more popular. Reinforced soil walls have technical and cost advantages over reinforced concrete retaining structures in areas with poor foundation conditions. In this situation, eliminating the necessary costs for improving the foundations, such as the use of piles, will save more than 50% of the total project cost. Also, one of the biggest advantages of reinforced soil is the flexibility of these walls and their ability to decrease deformations due to the poor soil conditions of the foundations[2]. The review of the laboratory research conducted so far on reinforced soil walls shows that despite the increasing use of geosynthetic reinforcements in the construction of tall reinforced soil with high height in the last two decades, researchers have mainly studied the behavior of reinforced soil structures in the centrifuge have been investigated under the effect of the weight of the structure [3, 4]. By reviewing and investigation the previous research on the topic of this research, the gap in the behavior of reinforced soil abutments under the effect of overburden can be clearly understood[5]. Therefore, in this research, by modeling a reinforced soil wall with a height of 35 cm with six reinforcing layers in a centrifuge, which is equivalent to a wall with a height of 1050 cm in reality, the behavior of the soil wall reinforced with geotextile under external load was evaluated.

Methodology

Using a centrifuge device, the built model is placed in a gravity field higher than the natural acceleration of the earth. This increases the stresses caused by the weight to the extent of the real stresses, and therefore the behavior of the model is very similar to the real behavior. The centrifuge consists of a spin motor, a spin arm, and a basket containing a physical model. The centrifuge used in this research is the Actidyn C67 model, made in France and located in the University of Tehran, which has a radius of 3 meters and the area of the[4] basket where the physical model is installed has an area of 100 x 80 square centimeters. This device is able to accelerate the model weighing 1500 kg to 100 g.

A linear scale exists between the equivalent stresses in reality compared to the centrifuge model. In the construction of the centrifuge model, the dimensions are modeled with a factor of 1/N, and the gravitational volumetric forces are increased by the N factor, and the stresses caused by the similar volumetric forces in the model and the real sample will be equal. Other scale relationships should also be calculated based on these coefficients.

The material used in this research is granular soil of sand type. That sand is broken silica sand with uniform grain size.

In the construction of reinforced soil bridge abutments, generally from two groups of reinforcing materials; a) polymer materials, from the geosynthetics family and b) metal materials including

steel strips are used. The increase in useful life, the economic justification and the lack of designers to use polymer reinforcements, has led to the increase in the use of this type of reinforcements.

In order to reach the height calculated for the construction of the reinforced bridge abutment model, the density of the soil was controlled by volume-weight. Therefore, first, the foundation of the model was built with a height of 50 mm using sand, then a part of the reinforcing layer with dimensions of 40 x 30 cm was spread on a part of the surface of the model, and weighted earth materials were spread on it, and The soil was pounded to the desired height, which is the calculated density. In order to reach the desired density in each test, the soil must be poured in layers. That is, in a certain volume, a certain weight of soil should be poured and pounded uniformly.

In order to increase the accuracy in reaching the target density, the layers were considered to be 2.5 cm deep. Using dry rain by funnel, keeping the height of the sand falling in each layer constant, the soil was poured and after leveling and leveling the surface, the layer was pounded using a standard laboratory hammer to reach the calculated volume. After preparing each 5 cm layer and spreading the geotextile, colored sand was used in the transparent wall of the test box to observe the changes in the condition of the soil under the foundation. In general, in order to build a reinforced earth wall using geotextile, according to the instructions of the US Army, it was done in a roundabout way[6].

A rod connected to a control hydraulic jack was used to apply an incremental static load to the model. The existing loading system is designed in such a way that it has the ability to produce a pressure force of up to 5 tons and also occupies a small space. When the basket containing the built model rotates and the stresses in the soil reach the real limit of the stresses in real conditions (equivalent to 30 times the acceleration of the earth's gravity), the rod connected to the hydraulic jack applies the force.

Two types of square foundation and rectangular foundation with the same steel material have been used in this research. The selected widths are based on the limitation of the dimensions of the centrifuge basket and the test box in such a way that the range of the impact of the wedge breaking of the foundations is not affected by the boundaries. In this research, the tests are obtained by combining the two main parameters of footing dimensions and footing distance with fixed parameters of the vertical distance of the reinforcements, the type of reinforcements, the height of the wall and the angle of inclination with the horizon.

Findings

The measurement characteristics and the place of breakage of the reinforcements show that the breakage happened in the upper layer (sixth layer) and with the decrease in the height of the reinforced soil wall, less force was gradually transferred to the reinforcements. The lower layers (the fifth to the second layer) were only stretched, and the lower layer (the first layer) remained unchanged.

The observations of the rupture of the reinforcements after loading the rectangular foundation show that the rupture started from the upper layers (sixth to fourth layer) and with the decrease of the height of the wall in the lower parts (third and second layers) the layers were simply stretched. Also, the lowest layer (the first layer) remains unchanged.

Conclusion

The effect of the loading shape on the final horizontal displacements of the top of the wall screed has been investigated. These displacements are recorded in the last stage of loading. As can be seen, with the constant distance of the load from the edge of the gable, the horizontal displacements on average have the highest value for the rectangular foundation and the lowest value for the square foundation. As can be seen, the largest horizontal displacement occurred in the middle two-thirds of the bridge's height.

- The bearing capacity of foundations placed on reinforced soil abutments is directly related to the shape of the foundation, and for foundations with the same width, the more the shape of the foundation changes from square to strip shape (the length of the foundation increases), the final bearing capacity will decrease.
- The types of settlement load diagrams in different foundations show that the type of failure changes from general to punch failure with the change of the shape of the foundation from rectangular to square.

References

1. J. JONES, Guide to Reinforced Fill Structure And Slope Design, 2002.
2. B.R. Christopher, V. Elias, Mechanically Stabilized Earth Walls and Reinforced Soil Slopes Design and Construction Guidelines, United States. Federal Highway Administration, 1997.
3. A. Sommers, B. Viswanadham, Centrifuge model tests on the behavior of strip footing on geotextile-reinforced slopes, *Geotextiles and Geomembranes* 27(6) (2009) 497-505.
4. P. Aklil, W. Wu, Centrifuge model tests on foundation on geosynthetic reinforced slope [D], Proceedings of the 18th International Conference on Soil Mechanics and Geotechnical Engineering, Paris 2013.
5. B. Moein, M. Khodaparast, A.M. Rajabi, Effect of footing geometry on the slope of reinforced soil during centrifuge modeling, *Arabian Journal of Geosciences* 15(5) (2022) 425.
6. TSR101, General technical specifications of the road 101, Geosynthetics in road construction, Plan and Budget organization, president of the Islamic Republic of Iran, Tehran, IRAN, 2013.

آزمون الگوی علی تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر اساس کیفیت خدمات آموزشی با میانجی‌گری توانمندی‌های کارآفرینی

* ابراهیم آریانی قیزقاپان ** روناک شریفی *** هیرو سلیمانی

* استادیار، گروه مهندسی عمران، دانشکده مهندسی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

e.aryani.sh@gmail.com

** کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

zhean13@gmail.com

*** کارشناسی ارشد رشته روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی مرکز مهاباد، مهاباد، ایران.

zhwan13@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۲۹

چکیده

پژوهش حاضر با هدف آزمون الگوی علی تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر اساس کیفیت خدمات آموزشی با میانجی‌گری توانمندی‌های کارآفرینی انجام گرفت. این پژوهش کمی و از نوع توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری این تحقیق دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه محقق اردبیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ بودند. روش نمونه‌گیری از نوع اتفاقی (در دسترس) بود. حجم نمونه با توجه به مدل کرجسی-مورگان و با در نظر گرفتن خطای ۰/۰۵ $\alpha=$ ۱۲۰ نفر تعیین گردید. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های کیفیت خدمات آموزشی پاراسورمان و همکاران (۱۹۸۵) (با پایایی ۰/۹۷ $\alpha=$)، توانمندی کارآفرینی غفاری و یونسی (۱۳۹۰) (با پایایی ۰/۸۸ $\alpha=$) و تحلیل رفتگی تحصیلی مسلش (۲۰۰۲) (با پایایی ۰/۷۴ $\alpha=$) استفاده شد. روایی ابزارها با نظر اساتید علوم تربیتی و روانشناسی تأیید گردید. داده‌ها با دو نرم‌افزار 22 Spss vs. و 8.50 listrel و با روش مدل معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد که مدل ارائه شده از برازش مناسب و مطلوبی برخوردار است ($\chi^2/df=2/94$ ، $GFI=0/93$ ، $AGFI=0/92$ ، $CFI=0/91$ ، $NFI=0/94$ ، $RMSEA=0/081$) و مؤلفه کیفیت خدمات آموزشی به صورت مستقیم و غیر مستقیم از طریق مؤلفه توانمندی کارآفرینی بر کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تأثیر معنی‌دار دارد ($p<0/05$). بهبود کیفیت خدمات آموزشی می‌تواند گامی مؤثر در جهت یاری رساندن به بخش تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها برای انطباق هر چه بیشتر با انتظارات دانشجویان، برنامه‌ریزی برای بهبود توانمندی‌های کارآفرینی آنان و پیشگیری و کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان باشد که در نهایت، موجب ارتقای رتبه علمی آن‌ها در محیط رقابتی دانشگاه‌ها خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: کیفیت خدمات آموزشی، توانمندی کارآفرینی، تحلیل رفتگی تحصیلی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه

اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و تربیتی جوامع دارد و به عنوان یک نهاد ساختارمند، نیازمند ملاحظه علمی تمام بخش‌ها و جنبه‌های مختلف آن است [۲۳]. توسعه‌ی پایدار این نظام مستلزم رشد موزون و متعادل در هر دو بعد کمی و کیفی به موازات یکدیگر است. گسترش

بدون تردید، آموزش عالی یکی از مهم‌ترین نهادها به منظور آموزش، توسعه و تأمین منابع انسانی و رکن اصلی در پیشرفت همه جانبه‌ی هر کشور است. این نهاد کارکردها و وظایف عمده‌ای در خصوص رشد و توسعه‌ی

خدمات آموزشی‌اند و به نوعی این نیروی انسانی عظیم و با توان بالقوه از مشتریان دانشگاه محسوب می‌شوند. امروزه، به دلیل تقاضای اضافی، تقاضای گوناگون برای آموزش و منافع خصوصی بالای آموزش، در کنار دانشگاه‌های سراسری سایر بخش‌ها نیز به عرضه آموزش پرداخته‌اند؛ دانشگاه‌های مختلف (پیام نور، غیر انتفاعی، دانشگاه آزاد و دانشگاه علمی کاربردی) هر کدام به نوعی سعی در جذب افراد بیشتری به عنوان مشتری در درون نظام خود دارند تا از مزایای حاصل از طرف دولت و از طرف متقاضیان بهره‌مند شوند. در این زمینه موفقیت تمام سازمان‌ها و مؤسسات، اعم از تولیدی یا خدماتی، انتفاعی یا غیر انتفاعی و دولتی یا غیر دولتی، تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها رضایت‌مندی مشتریان از خدمات آموزشی به منظور نیل به تعالی در کسب و کار است. به بیانی بهتر تأمین رضایت مشتری از طریق کیفیت خدمات یکی از الزامات اساسی نظام‌های مدیریت کیفیت و تعالی است [۳]. در این راستا نظام آموزشی کشور در سال‌های اخیر دچار تغییرات سریع و بنیادی شده و این تغییرات هنوز هم در حال رشد است. در واقع آموزش همچون محصولی است که به مشتریان نظام آموزشی یا همان دانشجویان ارائه می‌شود و از این‌رو، لازم است گام‌هایی به منظور هماهنگی با این تغییرات برداشته شود. یکی از این گام‌ها سنجش کیفیت خدمات مؤسسات آموزشی به منظور برآورده سازی نیازهای مشتریان است [۲۲]. اکنون که در کشور ما گسترش دانشگاه‌ها از مرحله کمی به سمت کیفی سوق داده شده است و ضرورت انجام دادن چنین پژوهش‌هایی بیش از پیش احساس می‌شود؛ همچنین به دلیل آن که اغلب بین شناخت مدیریت از ادراکات دریافت کنندگان خدمت و ادراکات واقعی آنان تناسب وجود ندارد و این امر موجب صدمه دیدن کیفیت خدمات می‌شود، ارزیابی کیفیت و تأثیر کیفیت خدمات از دیدگاه دریافت کننده خدمت ضرورت می‌یابد.

از سویی دیگر همزمان با پررنگ‌تر شدن نقش کارآفرینان در رشد و توسعه اقتصادی کشورها، مشغله ذهنی بسیاری از سیاست‌گذاران و دولت‌مردان و مدیران دانشگاهی، مسأله اشتغال جوانان و به ویژه اشتغال فارغ‌التحصیلان است [۲۱]. شواهد عینی زیادی وجود دارد که حاکی از آن است شناسایی و تجاری سازی سرمایه‌های

کمی نظام آموزش عالی، بدون توجه به توسعه کیفی، پیامدهایی همچون افت تحصیلی، تحلیل رفتگی آموزشی، وابستگی علمی، فرار مغزها، نبود کارآفرینی و ضعف تولید دانش را در پی خواهد داشت [۳]. بنابراین، مسأله ارتقای کیفیت آموزش عالی همواره مورد توجه بوده است و روز به روز هم اهمیت بیشتری پیدا می‌کند و بر این اساس کشورهای مختلف سعی در توسعه‌ی بیشتری اقلام بودجه در زمینه‌ی کیفیت خدمات آموزشی دارند [۱۰]. در کشور ما نیز آموزش عالی وظیفه مهم تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز بخش‌های مختلف را برای تأمین خودکفایی در علوم و فنون، صنعت، کشاورزی و ... بر عهده دارد. شواهد گوناگون حاکی از آن است که این نظام در صورتی از عهده وظایف خود بر می‌آید که از نظر کیفیت آموزشی در وضعیت مطلوبی باشد. ارزیابی دانشجویان از کیفیت آموزش ارائه شده نتایج مفیدی را برای تصمیم‌گیری‌های اساسی نظیر بازخورد تشخیصی دانشگاه‌ها در خصوص عملکرد استادان، انتخاب و گزینش استادان برجسته و استفاده از اطلاعات به دست آمده برای راهنمایی دانشجویان در انتخاب درس‌ها با استادانی که از شایستگی علمی برخوردارند، در اختیار مسئولان نظام قرار می‌دهد. بازخوردهای دانشجویان اطلاعات ویژه‌ای را در اختیار مسئولان آموزش قرار می‌دهد و آن‌ها می‌توانند در بهبود کیفیت عملکرد و اثربخشی خود بهره‌مند شوند [۱۷]. در این خصوص ارزیابی کیفیت خدمات آموزشی، از جمله گام‌های اساسی در تدوین برنامه‌های ارتقای کیفیت محسوب می‌شود [۳۳].^۱

علاوه بر این دانشگاه‌ها به منظور به انجام رساندن وظایف خطیر و پویا و همچنین ارتقای خود، نیازمند الگوی مناسب برای ارزیابی و اطمینان کیفی از خدمات آموزشی و فرایندهای مربوط و کارایی و اثربخشی دانش‌آموختگان خود هستند [۲]. در واقع دانشگاه برای حفظ پویایی خود نیازمند برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای و راهبردی بهبود فرایندها و روش‌ها و کنترل مستمر کیفیت از طریق شناسایی تأثیر خدمات بر ویژگی‌های مختلف دانشجویان همچون عملکرد تحصیلی، تحلیل رفتگی آموزشی و ... است. یکی از علل وجودی مؤسسات آموزشی، به ویژه دانشگاه‌ها، قشری از جوانان هستند که متقاضی اجتماعی

1. Karydis, Komboli, Panis

مطالعه خود نشان داد که انگیزه، نگرش ذهنی، کنترل رفتاری و آموزش کارآفرینی بر روی اهداف کارآفرینی تاثیر می‌گذارد.

با توجه به اهمیت کارآفرینی در روند رشد و توسعه اقتصادی، طی دهه ۱۹۸۰ میلادی، دانشگاه‌ها برحسب ویژگی‌های گروه‌های تحت آموزش و نیازهای محلی، منطقه‌ای و ملی برنامه‌های آموزش و پژوهشی متعددی را طراحی و اجرا کرده‌اند [۱۴]. مارتین و مکنالی^۶ (۲۰۲۰) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که برنامه کارآفرینی که توسط دانشگاه‌ها ارائه می‌شود در افزایش مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان موثر است و بنابراین مهارت‌ها و فعالیت‌های کارآفرینی را می‌توان از طریق آموزش کارآفرینی در یک دانشگاه تحریک کرد. در این رابطه کشورهای در حال توسعه از جمله ایران نیز برای دستیابی به مزیت‌های رقابتی و حل مسائل و مشکلات عمومی جامعه مانند بیکاری و نظایر آن ملزم به توسعه کارآفرینی هستند [۳۹]. لازم به ذکر است که بر اساس مدل جامع کارآفرینی، کارآفرینان دارای پنج ویژگی توفیق طلبی (پیشرفت طلبی)، ریسک پذیری، استقلال طلبی، خلاقیت، اراده یا کنترل درونی هستند [۲۱]. بیان این توانمندی‌ها از سوی صاحب نظران از آن جهت اهمیت دارد که شناخت ویژگی کارآفرینان موفق برای افرادی که شروع به کارآفرینی می‌کنند باعث تشویق و یا میل بیشتر به فعالیت‌های کارآفرینانه و در نهایت موفقیت آنان می‌گردد [۸]. از طرف دیگر برای پرورش و بروز این شاخص‌ها و کسب توانمندی لازم، باید تدابیر و آموزش‌های لازم از دوران نوجوانی و جوانی برنامه‌ریزی و اجرا گردد و برنامه‌های در حال اجرا نیز ضمن بررسی و بازبینی مجدد، در صورت ضرورت مطابق با نیازهای متحول شده کنونی بهبود یابند [۲۰]. صنعت و نیاز اجتماع، دانشگاه را به سمت پژوهش سوق می‌دهد تا زمینه‌های تولید فعال‌تر شوند. رسالت صنعت، تولید واقعی و سودآوری اجتماعی بر بنیاد یک بنگاه اقتصادی است و رسالت دانشگاه، تدوین دانش فنی و تأمین منافع ملی و مصالح اجتماعی است. برای تعامل بهتر بین دانشگاه و صنعت، اهتمام دانشگاه به روزکردن اطلاعات صنعتگران است و اهتمام صنعتگران

دانشگاهی، به اهدافی نهادی در نظام‌های دانشگاهی تبدیل شده است. به دلیل اهمیت کاربردی کردن نتایج پژوهش و ارزش آفرینی اقتصادی آن‌ها، اغلب جوامع دانشگاهی، تجاری سازی و اهمیت دادن به ویژگی‌های کارآفرینانه را در بین سیاست‌های علمی خود قرار داده‌اند [۲۸]. یکی از دلایل اصلی توسعه سریع فناوری در کشورهای توسعه یافته، توجه به تجاری سازی تحقیقات دانشگاهی و ایده‌های فناورانه و توانمندی‌های کارآفرینانه است. بسیاری از تلاش‌ها در کشور با صرف هزینه‌های بسیار به توسعه علمی و شاید فناورانه منجر می‌شوند اما آنجا که باید به خلق ثروت بیانجامد با دشواری‌های زیادی روبرو شده و متوقف می‌شوند [۴۶]. در این راستا تا مدت‌ها دولت ایران برای حل مشکل بیکاری فارغ التحصیلان، اشتغال زایی مستقیم را در دستور کار خود قرار داده بود و از طریق تقویت بخش خصوصی سعی در کاهش آمار فراع التحصیلان بیکار داشت. اما امروزه دولت و مؤسسه‌های آموزش عالی، رویکرد خود را نسبت به مسأله اشتغال تحصیل کردگان تغییر داده و دریافته‌اند که حل این معضل با ایجاد مستقیم شغل توسط دولت امکان پذیر نیست، بلکه مستلزم تغییر در رویکردهای آموزشی مؤسسه‌های آموزش عالی است. آموزش باید به گونه‌ای باشد که دانش‌آموختگان قادر به کارآفرینی باشند. وضعیت اقتصادی و ترکیب جمعیتی امروز نیز بیش از پیش ما را نیازمند یافتن راه حل‌هایی برای مشکلات پیش‌رو می‌کند و در این راستا داشتن الگو و برنامه‌های مناسب برای آموزش، تربیت و استفاده بهینه از نیروی فعال و کارآفرین ضرورت دارد [۱۳]. برنامه‌هایی که ضمن تشویق دانشجویان به کارآفرین شدن باعث شناخت عوامل و فرایندهای تصمیم‌سازی و منجر به کارآفرین شدن آن‌ها می‌شود [۳۰]. پژوهش بارباسانچز و ساهوکویلو^۴ (۲۰۲۱) نشان داد که آموزش کارآفرینی اثر میانجی در تاثیر انگیزه‌های کارآفرینانه بر قصد کارآفرینی دارد و انگیزه‌های کارآفرینانه و آموزش‌های کارآفرینی تاثیر مثبتی بر قصد کارآفرینی دارند. در همین راستا اوتامی^۵ (۲۰۲۰) در

1. Clauss and et al
2. shen
3. Engle and et al
4. Barba-sanchez & Sahoquillo
5. Utami

6. Martin & mcnally

7. Nabi, Linan

ایجاد ارزش افزوده برای اقتصاد دانش را برعهده گرفتند، دانشگاه‌های پژوهشی به صورت کارآفرین به عرصه آمدند [۲۵]. رویکرد به کارآفرینی دانشگاهی علاوه بر ایجاد فرصت مشارکت در توسعه برای دانشگاه‌ها، تحت تاثیر نیاز روزافزون مالی آن‌ها و امکان کسب درآمدهای بالقوه از فعالیت‌های کارآفرینانه، است. به بیانی بهتر گرایش بخش دانشگاهی به کارآفرینی و توانمندی‌های کارآفرینی تحت تاثیر محرک درونی آن و نیز انتظارات اجتماعی ناشی از ظهور نوآوری مبتنی بر دانش است و فعالیت‌های کارآفرینی با هدف بهبود عملکرد اقتصاد ملی و ناحیه‌ای به همراه کسب منافع مالی برای دانشجویان و اساتید و دانشگاه‌ها صورت می‌گیرد [۱۵].

نظر به این که کارآفرینی و تقویت توانمندی‌های کارآفرینی دارای اهمیت والایی است ولی متأسفانه به دلایل متعددی این مقوله در کشور ما مورد توجه جدی قرار نگرفته و در جهت ایجاد بنیه‌ی قوی و بهبود کیفیت تحقیقات و تقویت مهارت‌ها و توانمندی‌های کارآفرینی قشر دانشگاهی کشور، تلاش چندانی صورت نگرفته است؛ ضروری است به مطالعه‌ی راه‌های گسترش دامنه توانمندی‌ها و توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان و اثرات این توانمندی‌ها بر پدیده‌های تحصیلی همچون کاهش تحلیل رفتگی آموزشی و به تبع آن توسعه‌ی علمی کشور پرداخته شود.

منظور از تحلیل رفتگی حالتی ذهنی و هیجانی است که حاصل سندرم استرس مزمن مانند گرانباری نقش، فشار و محدودیت زمانی و فقدان منابع لازم برای انجام دادن وظایف و تکالیف محوله است [۴۷].^۳ تحلیل رفتگی ابتدا در زمینه شغلی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفت. با این وجود تحلیل رفتگی منحصر به شغل و محیط شغلی نبوده و علائم آن در محیط‌های دیگر همچون تحلیل رفتگی تحصیلی یا آموزشی دانشجویان مشاهده گردید [۱۸]. تحلیل رفتگی آموزشی در میان دانشجویان اشاره به احساس فرسودگی به خاطر تقاضاها و الزامات تحصیل، داشتن یک حس بدبینانه و بدون علاقه به تکالیف درسی فرد (بی علاقه‌گی) و احساس عدم شایستگی به عنوان یک دانشجو (کارآمدی پایین) دارد [۴۵].^۴

انتقال تجربیات صنعتی است [۱۹]. بر همین مبناست که امروزه مراکز دانشگاهی تلاش می‌کنند تا با حداکثر امکانات و بهره‌برداری از دستاوردهای تحقیقاتی، شمار بیشتری از دانشجویان خود را که دارای ویژگی‌های کارآفرینی هستند شناسایی و به آموزش در جهت کارآفرینی و فعالیت‌های کارآفرینانه تشویق و هدایت کنند [۳۲].^۱

نگاهی به گذشته نشان می‌دهد سه شاخص تجربه و دانش انباشته، حمایت مالی، و کیفیت نیروی انسانی به عنوان عوامل موثر در پیشرفت علمی کشورها مطرح شده و نقش دانشگاه‌های نسل سوم به عنوان دانشگاه‌های آموزش محور، پژوهش محور، و کارآفرین به منظور ایجاد ارتباط پایدار صنعت و دانشگاه، ایجاد اشتغال، تولید ثروت و توسعه فناوری کشورها مورد تاکید قرار گرفته است [۹]. علاوه بر این مؤسسات آموزشی در برنامه‌های آموزشی خود باید نیازهای دانشجویان در یادگیری مهارت‌های حرفه‌ای لازم در بازار کار را مدنظر قرار دهند، در این میان بسیاری از تحقیقات تأیید می‌کند که فرایند و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها می‌تواند با تغییر بینش افراد و تجهیز آن‌ها به دانش و مهارت‌های خاص، راهی را که آن‌ها احتمالاً با سعی و خطا و با گذشت زمان طولانی به آن می‌رسند بسیار کوتاه نموده و به سرعت توانمندی‌های کارآفرینی را در دانشجویان به بالفعل تبدیل کند. بدین منظور دانشگاه‌هایی همچون استنفورد، کلمبیا، نیویورک، آکسفورد و دوک در ۱۰ سال اخیر در برنامه‌های درسی و خدمات آموزشی و پژوهشی خود تغییراتی در این زمینه تدوین کرده‌اند تا دانشجویان این دانشگاه‌ها باید نه تنها با مفهوم کارآفرینی آشنا باشند بلکه باید توانایی‌ها، مهارت‌ها و نگرش آن‌ها نسبت به تفکر کارآفرینانه تقویت شود [۴۲].^۲ در همین راستا قابل ذکر است که در طول دو قرن اخیر، دو انقلاب مهم آکادمیک اتفاق افتاده است. انقلاب اول در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ با ظهور دانشگاه‌های پژوهشی است که مأموریت‌های تحقیقاتی را به کارکردهای معمول آموزشی خود افزودند و انقلاب دوم در دو دهه‌ی آخر قرن بیستم تکوین یافت و محور آن ظهور دانش کارآفرین بوده است. وقتی گروه‌های پژوهشی نقش

3. Toppinen and et al

4. Schaufeli and et al

1. Guo

2. Parker

شده و دچار تحلیل رفتگی تحصیلی شوند و عملکرد تحصیلی پایین تری پیدا کنند [۵۰].^۵ همچنین نگرانی دانشجویان در به دست آوردن شغل و آینده شغلی و رضایت از محیط آموزشی و خدمات آموزشی نیز از جمله عوامل مؤثر در تحلیل رفتگی تحصیلی می‌باشند [۴۰].^۶ لازم به ذکر است دلایل مختلفی وجود دارد که باعث شده تحلیل رفتگی تحصیلی از عرصه‌های مهم تحقیقاتی به شمار آید، از آن جمله می‌توان به تأثیر تحلیل رفتگی تحصیلی بر عملکرد تحصیلی، تعهد دانشجویان به انجام امور آموزشی در دانشکده، علاقه به ادامه تحصیل و مشارکت علمی پس از فراغت از تحصیل اشاره کرد [۱۲]. با توجه به مطالب گفته شده درباره تحلیل رفتگی تحصیلی و پیامدهای آن در میان دانشجویان دانشگاه‌های کشور، سرمایه‌گذاری و توجه به محتوا، خدمات آموزشی، منابع و انعطاف‌پذیری در یادگیری و نیز شناخت دیگر عوامل و متغیرهای مؤثر بر بروز تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان می‌تواند باعث رشد و یادگیری بیشتر دانشجویان، کاهش بروز تحلیل رفتگی تحصیلی و در نتیجه ارتقا سلامت روانی آنان گردد. به طور خلاصه می‌توان گفت پژوهش درباره تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن در دانشگاه به دلایل زیر می‌تواند به عنوان یکی از حیطه‌های آینده‌دار تحقیق در بخش آموزش عالی پدیدار گردد:

- تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان ممکن است یک عامل کلیدی در فهم دامنه‌ی گسترده‌ای از رفتارهای دانشجویان در طول سال‌های تحصیلی آن‌ها باشد (به عنوان مثال، انتخاب واحد و عملکرد تحصیلی)؛

- کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی می‌تواند بر روابط آتی دانشجویان با دانشگاه خود تأثیرگذار باشد (به عنوان مثال، تعهد به دانشکده و مشارکت‌های بالقوه به عنوان افراد فارغ‌التحصیل)؛

همچنین کاهش پدیده‌ی تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان می‌تواند بر قدرت جذب کلی دانشگاه در رابطه با ثبت نام حال و آینده دانشجویان جدید به واسطه‌ی پیامدهای بالقوه مؤثر باشد. بنابراین کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی یک جنبه‌ی مهم اثربخشی دانشگاهی است که

دوره‌ی تحصیلات دانشگاهی به واسطه حضور عوامل متعدد یک دوره فشارزای روانی است. دانشجویان دانشگاه ممکن است پدیده تحلیل رفتگی تحصیلی را به این دلیل تجربه کنند که شرایط یادگیری برای آنان سطوح بالایی از تلاش را می‌طلبد و مکانیسم‌های حمایتی که راهکارهای کنار آمدن مؤثر با مشکلات را تسهیل می‌کند، فراهم نمی‌شود [۵]. پژوهشگران بر این باورند شناخت عواملی که می‌توانند مانع تحلیل رفتگی آموزشی شوند، از اهمیت به سزایی برخوردار است [۴۴]؛ [۳۱].^۲ شواهد تجربی نشان داده‌اند یکی از عوامل مرتبط با تحلیل رفتگی آموزشی، درک دانشجویان از کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه می‌باشد [۲۳]. همچنین حمایت از استقلال و خود کنترلی (به عنوان جنبه‌هایی از توانمندی کارآفرینی) نیز می‌تواند تحلیل رفتگی آموزشی را پیش‌بینی کند [۲۶].^۳

تحلیل رفتگی تحصیلی یک سندرم فردیت‌زدایی و کمال شخصی کاهش یافته و ذهنی و هیجانی است [۵]. از تحلیل رفتگی‌ای که به موقعیت‌ها و بافت‌های آموزشی گسترش پیدا کرده، تحت عنوان تحلیل رفتگی تحصیلی یاد می‌شود. این پدیده در میان دانشجویان دانشگاه به احساس فرسودگی تحصیلی به خاطر تقاضاها و الزامات تحصیل، داشتن حس بدبینانه و بدون علاقه به تکلیف درسی و آموزشی، و احساس عدم شایستگی به عنوان یک دانشجو اشاره دارد [۲۹].^۴ دوره تحصیلات دانشگاهی به واسطه حضور عوامل متعددی از جمله دوری از خانواده، سازگاری با محیط‌های خوابگاهی، ناکامی تحصیلی، ناامیدی به آینده شغلی و ... یک دوره فشار روانی است. تحقیقات صورت گرفته در دانشجویان کشور ضمن ارائه یافته‌های نه چندان خوشایند و قابل قبول در رابطه با وضعیت سلامت روانی دانشجویان عوامل فوق‌الذکر را به عنوان منابع استرس‌های دوران دانشجویی ذکر می‌کنند [۵]. از این رو دانشجویان به نوعی مستعد تحلیل رفتگی تحصیلی هستند. اگر دانشجویان دچار تحلیل رفتگی تحصیلی جدی شوند ممکن است تحریک‌ناپذیر و ناامید

1. Santen, Holt, Kemp, Hemphill

2. Galan, Sanmartin, Polo, Giner

3. Adie. Wakefield

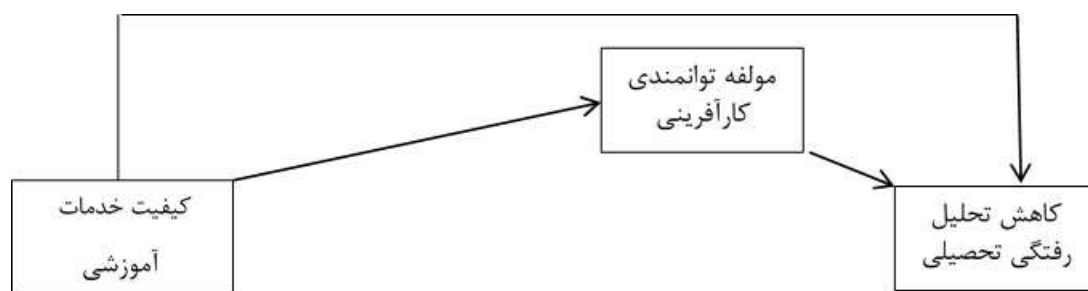
4. Demerouti, Bakker, Nachreiner, Schaufeli

5. Yang

6. Oliveira, Caregnato, Camara

دانشجویانی که با رغبت و انگیزه و اشتیاق و با اعتماد به نفس به فعالیت خود ادامه دهند، می‌توانند سلامت روانی خویش را تضمین و با دیدی امیدوارانه به آینده نگرسته و هم با شور و شوق به کار و فعالیت بپردازند [۱۸]. با توجه به موارد مذکور و همچنین نقش دانشگاه‌ها و کیفیت برنامه‌ها و خدمات آموزشی در بسترسازی مناسب به منظور ایجاد توانمندی لازم در دانش‌آموختگان برای کارآفرینی و متعاقباً اثرات آن‌ها بر مؤلفه‌های آموزشی همچون کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی، مطالعه و واکاوی میزان اثرات هر یک از این عوامل یک ضرورت است. براین اساس در این پژوهش، الگوی نمودار ۱ برای مطالعه‌ی اثرات کیفیت خدمات آموزشی از طریق توانمندی کارآفرینی بر کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی ارائه شده و محقق در پی پاسخ‌گویی به این سؤال اساسی است که آیا کیفیت خدمات آموزشی از طریق توانمندی کارآفرینی بر کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی تاثیر دارد؟

حتی می‌تواند دارای تلویحات متمایز مربوط به خط مشی برای سازمان آموزش عالی باشد. علی‌رغم مطالعات دامنه‌دار در مورد تحلیل رفتگی آموزشی در خارج کشور، مطالعه این پدیده در ایران جدید و نوپاست. برخی پژوهش‌های انجام شده در ایران [۶-۷]. نشان می‌دهد که تحلیل رفتگی تحصیلی در مقطع کارشناسی نسبت به ارشد یا ارشد نسبت به دکترا بیشتر مشاهده می‌شود. یکی از نقدهای وارد بر پژوهش‌های قبلی در مورد تحلیل رفتگی تحصیلی، عدم هم بینی عوامل اثرگذار و مطالعه عوامل مؤثر به صورت جداگانه و مجزا است؛ نظر به این که تحلیل رفتگی تحصیلی پدیده‌ای پیچیده و چندعاملی است، نیاز به مدلی علی جهت تعیین نقش عوامل مؤثر بر آن احساس می‌شود. تنها در صورت تعیین نقش هر یک از عوامل اثرگذار بر تحلیل رفتگی تحصیلی، امکان برنامه‌ریزی درست و مواجهه مؤثر با آن وجود دارد. از طرف دیگر، پیشگیری از تحلیل رفتگی یا درمان آن نه تنها برای دانشجویان بلکه برای اساتید دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی ضروری و مفید است.

نمودار ۱. مدل تاثیر و تاثیر متغیرهای کیفیت خدمات آموزشی و توانمندی کارآفرینی بر کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی

۲- روش‌شناسی پژوهش

توزیع پرسشنامه در بین دانشجویان، اقدام گردید. روش نمونه‌گیری از نوع اتفاقی (در دسترس) بود. حجم نمونه با توجه به جدول کرجسی و مورگان^۱ و با در نظر گرفتن خطای $\alpha = 0.05$ ، ۱۲۰ نفر در نظر گرفته شد. در نهایت ۱۱۰ پرسشنامه به صورت کامل پاسخ داده شده، گردآوری شد. بقیه پرسشنامه‌ها به دلیل ناقص و مخدوش بودن جهت جلوگیری از هرگونه خطا، از فرایند پژوهش خارج شدند.

این پژوهش از نظر راهبرد اصلی، کمی، از نظر هدف، کاربردی، از نظر راهکار اجرایی، میدانی، از نظر تکنیک تحلیلی، توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش را دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه محقق اردبیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸، تشکیل می‌داد. با رعایت ملاحظات اخلاقی از جمله اخذ رضایت از شرکت کنندگان جهت شرکت در تحقیق، محرمانه ماندن اطلاعات افراد، عدم اجبار در ادامه دادن روند کار، در دسترس بودن محقق جهت پاسخگویی به سؤالات و کسب مجوز اجرای پژوهش از دانشگاه محقق اردبیلی به

1. Kregci-Morgan

پایایی $\alpha = 0/95$ ، رغبت برای پاسخگویی در گویه‌های ۱۰ تا ۱۳ (سروکوال با پایایی $\alpha = 0/95$)، تضمین و تعهد در گویه‌های ۱۴ تا ۱۷ (سروکوال با پایایی $\alpha = 0/98$)، و همدلی در گویه‌های ۱۸ تا ۲۰ (سروکوال با پایایی $\alpha = 0/97$) به دست آمد.

پرسشنامه‌ی توانمندی کارآفرینی (ECQ): برای سنجش توانمندی‌های کارآفرینی از پرسشنامه توانمندی کارآفرینی غفاری و یونسی (۱۳۹۰) استفاده شد. این پرسشنامه دارای ۴۹ گویه و ۵ سازه می‌باشد. از گویه‌ی ۱ تا ۲۹ در مقیاس لیکرت چهار گزینه‌ای (کاملاً موافقم - نسبتاً موافقم - نسبتاً مخالفم - کاملاً مخالفم) می‌باشد و گویه‌های ۳۰ تا ۴۹ دارای پاسخ‌های چندگزینه‌ای می‌باشند. در این ابزار سؤالات ۱، ۲، ۳، ۱۱ تا ۳۶ به صورت معکوس نمره‌گذاری شده است. در مطالعه غفاری و یونسی (۱۳۹۰) روایی سازه و محتوایی این پرسشنامه تایید شده است و پایایی آن $\alpha = 0/90$ به دست آمده است. در تحقیق حاضر روایی محتوایی ابزار از نظر سه تن از اساتید حوزه کارآفرینی و روانشناسی تایید گردد و پایایی کلی آن در ضریب آلفای کرونباخ برابر $\alpha = 0/88$ در قالب پنج مؤلفه‌ی استقلال طلبی (با پایایی $\alpha = 0/63$)، ریسک‌پذیری (با پایایی $\alpha = 0/64$)، کنترل درونی (با پایایی $\alpha = 0/93$)، توفیق طلبی یا انگیزه‌ی پیشرفت (با پایایی $\alpha = 0/60$) و خلاقیت (با پایایی $\alpha = 0/81$) به دست آمد.

لازم به ذکر است در هنگام تحلیل داده‌ها به منظور خنثی‌سازی اثر منفی طیف‌های متفاوت پرسشنامه‌های استفاده شده؛ برای داده‌ها میانگین تعیین گردید و همچنین از روش تبدیل مقیاس لیکرت به درصد استفاده شد.

قبل از پرداختن به تحلیل اصلی، نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف تک نمونه‌ای بررسی گردید (جدول ۱).

پرسشنامه‌ی تحلیل رفتگی تحصیلی (ABDQ): برای اندازه‌گیری سطح تحلیل تحصیلی از پرسشنامه‌ی تحلیل رفتگی تحصیلی مسلش^۱ استفاده شد. این پرسشنامه اصلاح شده مقیاس تحلیل رفتگی مسلش فرم عمومی است، که سه حیطه تحلیل رفتگی تحصیلی یعنی خستگی تحصیلی، بی‌علاقگی تحصیلی و ناکارآمدی تحصیلی را می‌سنجد و ۱۵ سوال دارد و شامل سه خرده مقیاس خستگی تحصیلی ۵ ماده (مطالب درسی خسته کننده هستند)، بی‌علاقگی تحصیلی ۴ ماده (احساس می‌کنم نسبت به مطالب درسی علاقه‌ای ندارم) و ناکارآمدی تحصیلی ۶ ماده (احساس می‌کنم نمی‌توانم از عهده مشکلات درسی بر بیایم) می‌باشد. سطح اندازه‌گیری پرسشنامه ترتیبی و بر اساس مقیاس ۷ درجه‌ای لیکرت می‌باشد. سؤالات این پرسشنامه در جهت مثبت و بعضی در جهت منفی تنظیم شده است. روایی محتوایی این پرسشنامه با نظر سه تن از اساتید علوم تربیتی و روانشناسی بررسی و تایید گردید. برای بررسی پایایی نیز از آلفای کرونباخ بهره گرفته شد که مقدار پایایی کلی پرسشنامه $\alpha = 0/74$ و مقدار پایایی مؤلفه خستگی تحصیلی $\alpha = 0/63$ ، بی‌علاقگی تحصیلی $\alpha = 0/62$ و ناکارآمدی تحصیلی $\alpha = 0/71$ به دست آمد.

پرسشنامه‌ی کیفیت خدمات آموزشی (QESQ): این پرسشنامه با استفاده از مدل سروکوال توسط پاراسورامان و همکاران^۲ (۱۹۸۵) طراحی شده است. این پرسشنامه در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای قرار گرفته و ارزش یک به «کاملاً مخالفم» و ارزش پنج به «کاملاً موافقم» تعلق می‌گرفت. در مطالعه پاراسورامان، زیتهاامل و مالهوترا^۳ (۲۰۰۵) پایایی پرسشنامه مذکور بالاتر از $\alpha = 0/94$ به دست آمد. در مطالعه حاضر روایی محتوایی این پرسشنامه با نظر سه تن از اساتید علوم تربیتی و روانشناسی بررسی و تایید گردید. برای بررسی پایایی نیز از آلفای کرونباخ بهره گرفته شد که در نهایت مقدار پایایی کلی پرسشنامه برابر با $\alpha = 0/97$ و مقدار پایایی در مولفه وضعیت ظاهری و امکانات در گویه‌های ۱ تا ۴ (سروکوال با پایایی $\alpha = 0/96$)، قابلیت اطمینان در گویه‌های ۵ تا ۹ (سروکوال با

1. maslach

2 Parasuraman, and et al

3 Zeithaml, & Malhotra

جدول ۱. وضعیت نرمال بودن توزیع داده‌های پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	k-s	Sig
تحلیل رفتگی تحصیلی	۴۶/۵۹	۳/۵۴	۰/۰۷۵	۰/۱۵
توانمندی کارآفرینی	۱۱۶/۶۳	۱۱/۵۲	۰/۰۴۷	۰/۰۹
کیفیت خدمات آموزشی	۶۶/۸۸	۱۲/۸۹	۰/۰۵۹	۰/۲۱

۳ - یافته‌های پژوهش

از تعداد ۱۱۰ نفر نمونه گیری شده، ۳۹/۱ درصد مونث (۴۳ نفر) و ۶۰/۹ درصد مذکر (۶۷ نفر) بودند که تعداد ۵۴ نفر (۴۹/۱ درصد) در رشته‌های علوم انسانی، ۱۵ نفر (۱۳/۶ درصد) در رشته‌های علوم ریاضی و فنی، ۳۶ نفر (۳۲/۷ درصد) در رشته‌های کشاورزی و ۵ نفر (۴/۵ درصد) در رشته‌های هنر و معماری مشغول به تحصیل بودند. همچنین تعداد ۵۹ نفر (۵۳/۶ درصد) در مقطع کارشناسی ارشد و ۵۱ نفر (۴۶/۴ درصد) در مقطع دکتری قرار داشتند.

طبق جدول ۱، آزمون K-S نشان داد که مقادیر سطح معنی‌داری برای متغیرهای پژوهش بزرگتر از سطح آزمون یعنی $\alpha = 0/05$ می‌باشند و توزیع داده‌ها نرمال است؛ همچنین نرمال بودن داده‌ها با ارزیابی چولگی و کشیدگی نیز مورد بررسی قرار گرفت. چولگی و کشیدگی متغیرها بین بازه‌ی (+۲ و -۲) بود که این امر حاکی از نرمال بودن داده‌ها بود. بنابراین هر سه متغیر دارای توزیع طبیعی بودند و تحلیل فرضیه‌های با استفاده از آزمون‌های پارامتریک انجام گردید. در نهایت داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از دو نرم‌افزار SPSS vs. 22 و LISREL 8.50 و با روش مدل معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل گردید.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای اصلی تحقیق (n=110)

عامل کلی	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
تحلیل رفتگی تحصیلی	۴۶/۵۹	۳/۵۴	۱۱۰
توانمندی کارآفرینی	۱۱۶/۶۳	۱۱/۵۲	۱۱۰
کیفیت خدمات آموزشی	۶۶/۸۸	۱۲/۸۹	۱۱۰

استاندارد کیفیت خدمات آموزشی به ترتیب برابر ۶۶/۸۸ و ۱۲/۸۹ بود. در بین سه مولفه مذکور، توانمندی کارآفرینی بالاترین میانگین و مولفه تحلیل رفتگی تحصیلی کم‌ترین میانگین را دارا بود.

طبق جدول ۲، ملاحظه می‌گردد که میانگین و انحراف استاندارد تحلیل رفتگی تحصیلی به ترتیب برابر ۴۶/۵۹ و ۳/۵۴، میانگین و انحراف استاندارد توانمندی کارآفرینی به ترتیب برابر ۱۱۶/۶۳ و ۱۱/۵۲ و میانگین و انحراف

جدول ۳. ماتریس همبستگی بین مولفه‌های تحلیل رفتگی تحصیلی، کیفیت خدمات آموزشی و توانمندی کارآفرینی

متغیر	۱	۲	۳
۱. تحلیل رفتگی تحصیلی	۱		
۲. توانمندی کارآفرینی	-۰/۳۴**	۱	
۳. کیفیت خدمات آموزشی	-۰/۵۴**	۰/۳۷**	۱

* $P < 0/05$, ** $P < 0/01$

نتایج ماتریس همبستگی در جدول ۳ نشان می‌دهد که همبستگی بین توانمندی کارآفرینی با تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان ($r = -0/34$ ، $p \leq 0/01$)، همبستگی بین کیفیت خدمات آموزشی با تحلیل رفتگی تحصیلی

نتایج ماتریس همبستگی در جدول ۳ نشان می‌دهد که همبستگی بین توانمندی کارآفرینی با تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان ($r = -0/34$ ، $p \leq 0/01$)، همبستگی بین کیفیت خدمات آموزشی با تحلیل رفتگی تحصیلی

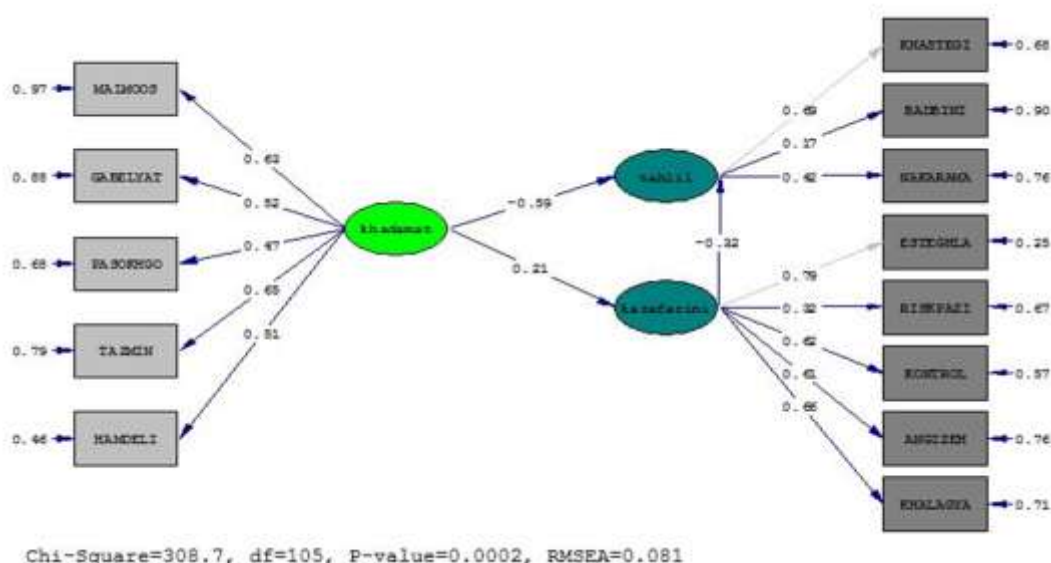
جدول ۴: مقدار آماره آزمون KMO و بارتلت

آزمون KMO			
۰/۹۴	KMO		
۱۰۵۵/۰۷	χ^2		
۱۰۵	درجه آزادی	آزمون بارتلت	پرسشنامه تحلیل رفتگی تحصیلی
۰/۰۰۰	Sig		
آزمون KMO			
۰/۶۲	KMO		
۲۲۲۸/۸۷	χ^2		
۱۰۵	درجه آزادی	آزمون بارتلت	پرسشنامه توانمندی کارآفرینی
۰/۰۰۰	Sig		
آزمون KMO			
۰/۸۸	KMO		
۱۲۷۱/۰۵	χ^2		
۱۰۵	درجه آزادی	آزمون بارتلت	پرسشنامه کیفیت خدمات آموزشی
۰/۰۰۰	Sig		

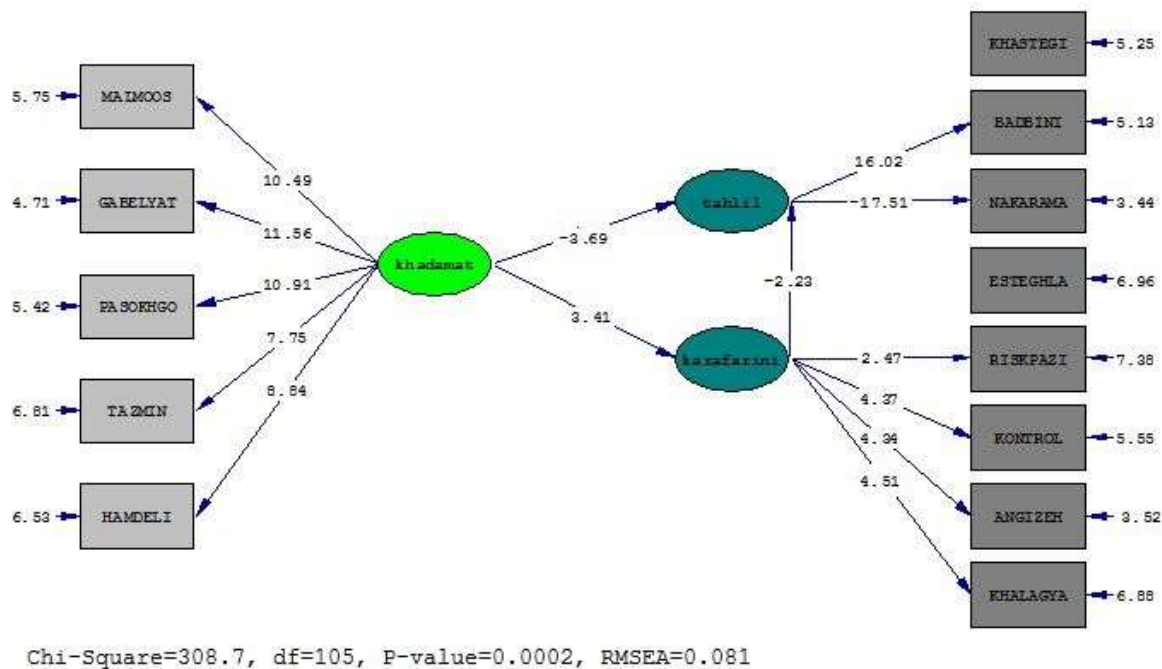
پرسشنامه همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ بوده و فرض یکه (واحد) بودن ماتریس همبستگی رد می‌شود.

به منظور تبیین الگوی ارتباطی بین کیفیت خدمات آموزشی و تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی با میانجی‌گری توانمندی کارآفرینی از روش مدل‌بانی معادلات ساختاری استفاده شد. شکل ۲ مدل آزمون شده تحقیق در حالت ضرایب استاندارد و شکل ۳ مدل آزمون شده تحقیق در حالت ضرایب معنی داری (t-value) را نشان می‌دهد.

برای بررسی اعتبار و کفایت داده‌ها از شاخص KMO استفاده شد (جدول ۴). مقدار این شاخص برای داده‌های پژوهش به ترتیب برای پرسشنامه تحلیل رفتگی تحصیلی برابر با ۰/۹۴، پرسشنامه توانمندی کارآفرینی برابر با ۰/۶۲ و پرسشنامه کیفیت خدمات آموزشی برابر با ۰/۸۸ به دست آمد. این شاخص در دامنه‌ی صفر تا یک قرار دارد، و هر چه مقدار این شاخص به یک نزدیک‌تر باشد اندازه نمونه مورد نظر برای تحلیل عاملی مناسب‌تر است. از آزمون بارتلت نیز برای بررسی چگونگی ماتریس همبستگی استفاده شد. آزمون بارتلت برای هر سه

شکل ۲. مدل آزمون شده تحقیق در حالت ضرایب استاندارد

شکل ۳. مدل آزمون شده تحقیق در حالت ضرایب معنی داری (t-value)

در جدول ۵ نتایج مربوط به پیش‌بینی تحلیل رفتگی

توانمندی‌های کارآفرینی گزارش شده است. تحصیلی دانشجویان توسط کیفیت خدمات آموزشی با

جدول ۵. ضرایب تأثیر کیفیت خدمات آموزشی بر تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان از طریق توانمندی کارآفرینی

مسیر فرضیه	ضریب استاندارد	آماره t	نتیجه
کیفیت خدمات - روی - تحلیل رفتگی تحصیلی	-۰/۵۹	-۳/۶۹	رابطه معنادار و معکوس (منفی) است.
کیفیت خدمات - روی - توانمندی کارآفرینی	۰/۲۱	۳/۴۱	رابطه معنادار و مثبت است.
توانمندی کارآفرینی - روی - تحلیل رفتگی تحصیلی	-۰/۳۲	-۲/۲۳	رابطه معنادار و معکوس (منفی) است.

طبق جدول ۵ ملاحظه می‌گردد که کیفیت خدمات هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیر مستقیم، از طریق توانمندی کارآفرینی با تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان رابطه معنادار دارد ($p < 0.05$).

نتایج مربوط به شاخص‌های برآزش الگوی ساختاری آزمون واسطه‌گری توانمندی کارآفرینی در رابطه بین کیفیت خدمات آموزشی و کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان برای هر یک از شاخص‌های پیشنهادی هو و بنتلر^۱ (۱۹۹۹) شامل مجذور خی^۲ (X^2)، مجذور خی^۲ بر

درجه آزادی (X^2/df) شاخص نیکویی برآزش^۳ (GFI)، شاخص نیکویی برآزش انطباقی^۴ ($AGFI$)، شاخص برآزش مقایسه‌ای^۵ (CFI)، شاخص نرم شده برآزندگی (NFI) یا همان شاخص بنتلر-بونت^۶ و خطای ریشه مجذور میانگین تقریب^۷ ($RMSEA$) در جدول ۶ ارائه شده است.

3. Goodness of Fit Index (GFI)

4. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)

5. Comparative Fit Index (CFI)

6. Bentler-Bonett

7. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)

1. Hu, Bentler

2. Chi Square

جدول ۶: شاخص‌های برازش مدل آزمون شده پژوهش

شاخص‌های مربوط به برازش مدل	مقدار به دست آمده	دامنه مورد قبول	نتیجه برازش
مجذور خی	۳۰۸/۷ ($P < ۰/۰۰$)	≤ ۳ (معنی دار نبودن از لحاظ آماری)	عدم تأیید
خی دو بر درجه آزادی	۲/۹۴	$\chi^2/df < ۳$	تأیید مدل
نیکویی برازش	۰/۹۳	GFI > 0/90	تأیید مدل
شاخص نیکویی برازش انطباقی	۰/۹۲	AGFI > 0/90	تأیید مدل
شاخص برازش مقایسه‌ای	۰/۹۱	CFI > 0/90	تأیید مدل
شاخص برازش هنجار شده (بنتلر-بونت)	۰/۹۴	NFI > 0/90	تأیید مدل
خطای ریشه مجذور میانگین تقریب	۰/۰۸۱	RMSEA \leq 0/10	تأیید مدل

های خطی بودن^{۳۷} و هم خطی چندگانه^{۳۸} رعایت شده است. در نهایت در مطالعه حاضر، برای مدیریت داده‌های گمشده از روش بیشینه انتظار^{۳۹} استفاده شد. هم‌چنین برای برآورد مدل از روش بیشینه احتمال^{۴۰} استفاده شد. لازم به ذکر است ماهیت پیچیده و چندبعدی مدل منتخب، استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری را گریز ناپذیر می‌کند. طبق دیدگاه وستون و گور^{۴۱} (۲۰۰۶) اگرچه روش آماری معادلات ساختاری با دیگر روش‌های کمی پرکاربردی مانند تحلیل رگرسیون و تحلیل واریانس قابل مقایسه است، اما در مقایسه با این روش‌ها، تفاوت‌هایی هم دارد. اول، در حالی که در دیگر مدل‌های خطی کلی، سازه‌ها فقط به کمک یک مقدار ارائه می‌شوند و امکانی برای شمول خطای اندازه‌گیری ندارند، در روش معادلات ساختاری ضمن این‌که محقق از اندازه‌های چندگانه برای هر سازه واحد استفاده می‌کند، این روش امکان برآورد خطای ویژه هر اندازه را هم فراهم می‌کند. این تفاوت از این جهت مهم است که امکان آزمون روایی سازه را برای عوامل مختلف فراهم می‌آورد. دوم، در این روش، تفسیر معناداری نتایج نه تنها نیازمند برآورد آماره‌های چندگانه است، بلکه قضاوت درباره برازندگی مدل مفروض با داده‌های مشاهده شده استفاده از شاخص‌های نیکویی برازش مختلف را هم گریز ناپذیر می‌کند.

مرور دقیق شاخص‌های نیکویی برازش الگوی ساختاری در جدول ۶، نشان می‌دهد که الگوی ساختاری آزمون واسطه‌گری توانمندی کارآفرینی در رابطه‌ی بین کیفیت خدمات و کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان، از برازش مطلوبی برخوردار است؛ بنابراین متغیرهای آشکارساز توانایی لازم برای عملیاتی‌کردن متغیرهای مکنون را دارند.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف آزمون الگوی علی تحلیل رفتگی تحصیلی بر اساس کیفیت خدمات آموزشی با میانجی‌گری توانمندی‌های کارآفرینی در بین جامعه آماری دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه محقق اردبیلی انجام گرفت. در مطالعه حاضر قبل از تحلیل داده‌ها به کمک روش آماری مدل‌یابی معادلات ساختاری، همسو با پیشنهاد کلاین^{۳۰} (۲۰۰۵)، مایرز، گامست و گورین^{۳۱} (۲۰۰۶) مفروضه‌های به‌هنجاری تک متغیری^{۳۲} - به کمک برآورد مقادیر چولگی^{۳۳} و کشیدگی^{۳۴} - به‌هنجاری چندمتغیری^{۳۵} و مقادیر پرت- با روش فاصله ماهالانوبیس^{۳۶} آزمون و تأیید شدند. علاوه بر این، نتایج مربوط به پراکندگی مشترک بین متغیرهای مشاهده شده که در جدول همبستگی (جدول ۳) گزارش شده است، نشان می‌دهد که مفروضه-

30. Kline
31. Meyers, Gamest, Goarin
32. Univariate normality
33. skew
34. kurtosis
35. Multivariate normality
36. Mahalanobis

37. linearity
38. Multicollinearity
39. Expectation maximization
40. Maximum likelihood
41. Weston, Gore

شوند. همانطور که یافته‌ی تحقیق حاضر نشان داد کیفیت خدمات آموزشی در ابعاد پنجگانه خدمات ملموس (وضعیت ظاهری و امکانات)، قابلیت اطمینان، رغبت برای پاسخگویی، تضمین و تعهد و همدلی باعث کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان می‌شود. این امر اشاره به این دارد که در صورت وجود خدمات ملموس، برقراری روابط اعتماد آمیز بین دانشجویان و کادر آموزشی، وجود ویژگی‌های پاسخگویی در محیط دانشگاه و کارکنان ستادی و آموزشی و به دنبال آن شکل گیری احساس تعهد و همدلی با محیط آموزشی، دانشجویان در مسیر پیشرفت خود انگیزه بالایی کسب کرده و تحلیل رفتگی آنان کاهش پیدا می‌کند.

همچنین نتایج نشان داد که توانمندی کارآفرینی بر تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان اثر منفی و معنی دار دارد. این یافته با نتایج پژوهش ادیبه و واکیفیلد (۲۰۱۱) مبنی بر اینکه حمایت از استقلال و خود کنترلی (به عنوان جنبه‌هایی از توانمندی کارآفرینی) می‌تواند تحلیل رفتگی آموزشی را پیش‌بینی کنند، همسو و همخوان است. به نظر می‌رسد مشابهت روش پژوهش و ابزار پژوهش و نیز جامعه آماری مشابه تحقیق مذکور در مقایسه با تحقیق حاضر؛ دلیلی بر همخوانی به دست آمده باشد. از اینرو همخوانی به دست آمده معقول و منطقی به نظر می‌رسد. در تبیین این یافته می‌توان گفت توانمندی کارآفرینی شامل استقلال طلبی، ریسک پذیری، کنترل درونی، توقیق طلبی یا انگیزه پیشرفت و در نهایت خلاقیت است که بر اساس قضاوت‌های قبلی ادراکات و بازخوردهای دیگران و خود فرد و افراد مهم در زندگی شکل می‌گیرد. دانشجویان با توانمندی کارآفرینی بالا معتقدند که پرورش هوش و توان شناختی به وسیله تلاش فردی صورت می‌گیرد و باور دارند علیرغم همه محدودیت‌های ذاتی می‌توانند با چالش‌های موجود در محیط آموزشی سازگار و عملکرد خود در تحصیل را بهبود بخشند، مسیر تحصیلی خود را هموار و تحلیل رفتگی تحصیلی خود را کاهش دهند. در واقع افراد با توانمندی کارآفرینی بالا از تمام توان خود برای دستیابی به شرایط تحصیلی رضایت بخش استفاده می‌کنند [۱۵].^{۴۳}

نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که کیفیت خدمات آموزشی به صورت منفی و معنی‌دار بر تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی تاثیر دارد. این یافته با نتایج پژوهش حیاتی و همکاران (۱۳۹۱) مبنی بر اینکه بین ابعاد کیفیت تجارب یادگیری و احساس خودکارآمدی با تحلیل رفتگی تحصیلی فراگیران دانشگاه علامه طباطبایی رابطه معنی دار وجود دارد؛ با یافته نصیری و همکاران (۱۳۹۴) مبنی بر اینکه یکی از عوامل مرتبط با تحلیل رفتگی آموزشی، درک دانشجویان از کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه می‌باشد؛ با نتایج نعمی (۱۳۸۸) مبنی بر اینکه بین کیفیت تجارب یادگیری با تحلیل رفتگی تحصیلی روابط منفی معنی‌داری وجود دارد؛ با نتایج پژوهش آراسته و همکاران (۱۳۸۷) مبنی بر اینکه کیفیت در محورهای تسلط علمی و فنی استادان، مناسب بودن محتوای علمی درسی استادان، تناسب شیوه‌های تدریس و دسترسی به منابع علمی و فضای فیزیکی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، تربیت معلم، الزهرا و شاهد رابطه معنی‌دار دارد؛ با نتایج مطالعه سالم‌آرو، ساوولانن و هالوپینن^{۴۲} (۲۰۰۸) مبنی بر اینکه حمایت اجتماعی به عنوان متغیر درونی و بیرونی با تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان رابطه معنی‌دار دارد؛ همخوان و همسو است. می‌توان گفت مشابهت جامعه آماری، روش پژوهش یکسان و نیز وجود جو و سطح خدمات تقریباً همسان در جوامع دانشگاهی پژوهش‌های مذکور در مقایسه با تحقیق حاضر، دلیلی بر همخوانی مشاهده شده می‌باشد؛ از اینرو همخوانی مشاهده شده معقول و منطقی به نظر می‌رسد. در راستای تبیین یافته‌های حاضر می‌توان گفت تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان اطمینان فرد به خستگی تحصیلی، بی‌علاقگی و بدبینی و ناکارآمدی خود در تحصیل است. این باور موجب می‌شود انتظار موفقیت در دانشجویان کاهش یافته و به مرور انگیزش آن‌ها را برای موفقیت کاهش دهد. در واقع تحلیل رفتگی تحصیلی یک باور فردی در بین دانشجویان است که متأثر از عوامل محیطی در فرد شکل می‌گیرد. بنابراین ممکن است که عوامل محیطی باعث افزایش تحلیل رفتگی تحصیلی یا باعث کاهش آن

43. Miera, Dastin

42. Salmela- Aro, Savolainen, Holopainen

تحلیل رفتگی تحصیلی مشتمل بر خستگی، بدبینی و بی علاقه‌گی و ناکارآمدی تحصیلی فرایند شکل‌گیری ارزشیابی از خود متاثر از تجارب آموزشی دانشجویان و تفسیر محیط آموزشی می‌باشد و بیانگر دانش و ادراکات فردی درباره توانایی‌های خود در انجام موفقیت آمیز تکالیف تحصیلی در سطوح مختلف است و از جمله عوامل بسیار مهم و اثرگذار در فرایند یادگیری می‌باشد. همچنین می‌توان گفت دانشجویان دارای توانمندی کارآفرینی بالا می‌توانند به طور سازگارانه‌ای با این چالش‌ها و تهدیدها کنار آمده و تحلیل رفتگی تحصیلی کمی را تجربه کند. این احساس اطمینان و باور به توانایی خود در زمینه استقلال، ریسک‌پذیری، کنترل درونی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت، انگیزه‌ی دانشجو را برای گذر از چالش‌های تحصیلی افزایش می‌دهد و به آن‌ها کمک می‌کند تا از تمام توان خود برای غلبه بر چالش‌های تحصیلی استفاده کنند. این مقاومت در برابر چالش‌های تحصیلی و ارائه پاسخ مثبت، سازنده و انطباقی به انواع موانع مداوم و جاری تحصیلی همان کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی است که دانشجویان با ویژگی‌های کارآفرینی بالا نسبت به دانشجویان با ویژگی‌های کارآفرینی پایین؛ بیشتر تجربه می‌کنند. نتایج این پژوهش نشان داد که دانشجویان با توانمندی تحصیلی بالا می‌توانند با چالش و تهدیدهای موجود در محیط آموزشی سازگار شده و در انجام فعالیت‌های تحصیلی موفق‌تر عمل کنند که این امر خود منجر به کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی آنان می‌شود. به بیان بهتر افراد دارای توانمندی کارآفرینی، افرادی فعال و خودجوش هستند که به جای انتظار منفعلانه برای فعالیت و یادگیری، ابتکار عمل را در دست دارند و یادگیری هدفمند و معنادار دارند. با توجه به انگیزه بالا و اطمینان به توانایی خود در زمینه‌های مختلف، این افراد مسئولیت یادگیری خود را می‌پذیرند و به دنبال تکالیف و چالش‌های تحصیلی خود می‌روند. یافته دیگر تحقیق حاضر عبارت بود از اینکه؛ کیفیت خدمات آموزشی بر توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان اثر مثبت و معنی‌دار دارد. این یافته با نتایج پژوهش غفاری و یونسی (۱۳۹۰) مبنی بر اینکه کیفیت آموزش دانشگاهی در پرورش توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان اثرگذار نبوده است؛ با یافته بدری و همکاران (۱۳۸۵) مبنی بر اینکه آموزش‌های دانشگاهی در پرورش

و افزایش توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان مؤثر نبوده است، ناهمخوان است. به نظر می‌رسد تفاوت در جوامع آماری و نیز فاصله زمانی زیاد پژوهش‌های نام برده با پژوهش حاضر و تغییرات پیچیده در درون دانشگاه‌ها در فاصله چند سال گذشته، دلیلی بر ناهمخوانی مشاهده شده باشد. همچنین یافته‌ی حاضر با نتایج پژوهش مردانشاهی و دولتی (۱۳۹۴) مبنی بر اینکه ضعف توانمندی کارآفرینی دانشجویان نمایانگر ضرورت برنامه‌ریزی و توجه بیشتر به تقویت مولفه‌های موثر بر توانمندی کارآفرینی در برنامه‌های آموزشی و کمک آموزشی است؛ با یافته شجاع قلعه دختر و همکاران (۱۳۹۳) مبنی بر اینکه که اصلاح و بازننگری در برنامه‌های آموزشی برای تقویت توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان بایستی بیشتر مورد توجه دانشگاه‌ها قرار گیرد و آموزش کارآفرینی در برنامه‌های درسی قرار داده شود، همسو و همخوان است. به نظر می‌رسد روش پژوهشی یکسان، ابزار پژوهش مشابه و نیز فاصله اندک زمانی بین انجام تحقیقات مذکور و تحقیق حاضر دلیل همخوانی به دست آمده باشد. بنابراین همخوانی به دست آمده معقول و منطقی به نظر می‌رسد. در راستای تبیین رابطه معنی‌دار بین کیفیت خدمات آموزشی و توانمندی کارآفرینی دانشجویان می‌توان گفت تلاش‌های صورت گرفته در چند سال اخیر در پارک‌های علم و فناوری بیشتر معطوف به نیازمندی پژوهشی و اتصال دانشگاه با کارآفرینی است. به نظر می‌رسد با توجه به نتایج این تحقیق چنانچه تغییرات اساسی در زمینه‌ی توسعه اشتغال، کارآفرینی و رشد تولید در کشور مد نظر باشد؛ توجه به کیفیت خدمات آموزشی در نظام آموزش عالی و به تعبیری نظام آموزشی برای ایجاد فرهنگ کارآفرینی متناسب با نیازهای کارآفرینانه در کشور لازم و ضروری است؛ به نحوی که دانشجویان پس از فارغ التحصیلی درایده پردازی و تبدیل خلاقیت‌ها در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی موفق باشند. از این رو ایجاد فرهنگ کارآفرینانه نیازمند زمینه‌های فرهنگی برای رشد خلاقیت است. شواهد حاکی از آن است که خلاقیت‌ها در بستر فرهنگی جامعه‌ای نقدپذیر و مبتکر به وجود می‌آید. در جامعه‌ای که خلاقیت دارای بار ارزشی مثبت باشد افراد خلاق از جایگاه بالاتری برخوردارند و کارآفرینی رشد خواهد نمود و این خود نیازمند فرهنگ و ساختارهای

اموخته شده و تجارب اندوخته شده مد نظر قرار گیرد. همچنین حمایت مالی از طرح‌ها و پژوهش‌های دانشجویی و سوق دادن پروژه‌ها و تحقیقات به سوی تولید و اشتغال دانش بنیان را در این راستا در دستور کار قرار دهند.

در نهایت می‌توان گفت با توجه به رسالت دانشگاه و مسئله‌ی رقابت در بازارهای داخلی و جهانی در عرضه آموزش و رشد سریع مقوله جهانی شدن و از همه مهم‌تر وجود طیف گسترده‌ای از جوانان خواستار تحصیلات در آموزش عالی، نتایج این پژوهش می‌تواند گامی مؤثر در جهت یاری رساندن به بخش تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها برای انطباق هر چه بیشتر با انتظارات دانشجویان و بهبود خدمات آموزشی، برنامه‌ریزی برای بهبود توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان، پیشگیری و کاهش تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان باشد که در نهایت، موجب ارتقای رتبه علمی آن‌ها در محیط رقابتی دانشگاه‌ها خواهد شد.

لازم به ذکر است از جمله محدودیت‌های اصلی این پژوهش در جریان جمع‌آوری داده‌ها، عدم اعتقاد و علاقه‌ی برخی از دانشجویان به تحقیق و موضوع تحقیق بود و همین امر روندگردآوری داده‌ها را کند ساخت. علاوه بر این فرایندگردآوری داده‌ها در بازه زمانی گسترش و پروس کرونا و غیرحضور بودن آموزش‌های دانشگاهی بود، از اینرو از روش نمونه‌گیری تصادفی در دسترس استفاده گردید.

تشکر و قدردانی

در پایان از دانشجویانی که با همکاری صمیمانه خود، امکان انجام تحقیق حاضر را فراهم نمودند و از داوران گرامی نیز که وقت ارزشمند خود را صرف مطالعه و بررسی این مقاله می‌نمایند و نظرات سودمند خود را در راستای غنای مقاله ارائه می‌نمایند، تشکر و قدردانی می‌نماییم.

مناسب در نظام آموزشی دانشگاهی و آموزش عالی است. علاوه بر موارد مذکور به نظر می‌رسد تلاش هر چند جزئی در راستای تنظیم برنامه آموزشی دانشجویان به گونه‌ای که زمان لازم برای پیگیری فعالیت‌های کارآفرینانه‌شان را در اختیار داشته باشند، انعقاد تفاهم-نامه همکاری بین مراکز با واحدهای تولیدی و دستگاه‌های اجرایی مبنی بر امکان استفاده دانشجویان از فضای آموزشی، دایر شدن پارک‌های علوم و فناوری در دانشگاه‌ها و تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه در چند سال گذشته؛ سبب ارتقای نقش آموزش عالی و خدمات آموزشی و دانشگاهی در افزایش توانمندی‌های دانشجویان در حوزه کارآفرینی شده است.

به طور کلی نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد کیفیت خدمات آموزشی هم به صورت مستقیم و هم با میانجی‌گری توانمندی کارآفرینی بر تحلیل رفتگی تحصیلی دانشجویان تاثیر معنی‌دار دارد. با توجه به تاثیر کیفیت خدمات آموزشی بر توانمندی کارآفرینی و نیز تاثیر توانمندی کارآفرینی بر تحلیل رفتگی تحصیلی؛ این نتیجه نیز قابل تبیین می‌باشد.

با نظر به اثر معنی‌دار کیفیت خدمات آموزشی بر توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان و کاهش تحلیل رفتگی تحصیلی آنان؛ پیشنهاد می‌شود مسئولان دانشگاه تمهیدات لازم برای افزایش میزان کیفیت خدمات آموزشی از جمله بهبود وضعیت ظاهری وامکانات (خدمات ملموس)، بهبود وضعیت قابلیت اعتماد، پاسخگویی در قبال خواسته و نیازهای دانشجویان، تعهد و همدلی با دانشجویان را افزایش دهند و با فراهم کردن زمینه مناسب همچون ایجاد و توسعه پارک‌های علم و فناوری، ایجاد دوره‌های کارآموزی، تدوین و توسعه سند همکاری بین دانشگاه و صنعت، حمایت از پژوهش‌های دانشجویی کارآفرینانه، توانمندی‌های کارآفرینی دانشجویان را افزایش دهند تا تحلیل رفتگی تحصیلی آنان کاهش پیدا کند و به عبارتی بهتر پل ارتباطی بین دانشگاه و صنعت با هدف کاربردی ساختن درس‌های

منابع

۱. آراسته، حمید رضا، سبحانی نژاد، مهدی، و رضا همایی. "وضعیت دانشگاه های شهر تهران در عصر جهانی شدن از دیدگاه دانشجویان". *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، ۴. ۴ (۱۳۹۶): ۴۷-۶۶.
۲. ایزدی، صمد، صالحی، ابراهیم، و محمد مهدی قره باغی. "بررسی میزان رضایتمندی دانشجویان با توجه به معیار نتایج مشتری مدل EFQM (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه مازندران)". *فصلنامه آموزش عالی ایران*، ۳۰ (۱۳۹۹): ۲۷-۵۸.
۳. حاتمی فر، خدیجه، کاکوجویباری، علی اصغر، و محمدرضا سرمدی. "مطالعه رضایتمندی دانشجویان از ارائه خدمات دانشجویی در دانشگاه پیام نور". *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، ۷۰ (۱۳۹۲): ۱۱۷-۱۳۹.
۴. حیاتی، داوود، عگبهی، عبدالحسین، حسینی آهنگری، سیدعابدین، و محسن ابرقویی. "بررسی رابطه ابعاد کیفیت تجارب یادگیری و احساس خودکارآمدی با فرسودگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی". *فصلنامه توسعه آموزش جندی شاپور*، ۳. ۴ (۱۳۹۱): ۱۸-۲۹.
۵. خزائی، طاهره، توکلی، محمدرضا، جابری درمیان، ماندانا و میترا یعقوبی پور. "فرسودگی تحصیلی و ارتباط آن با سلامت روان در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند". *دو فصلنامه آموزش پزشکی*، ۳. ۲ (۱۳۹۴): ۴۶-۵۱.
۶. دادور، سمانه. "رابطه بین اهمال کاری تحصیلی و فرسودگی تحصیلی با دستاورد آموزشی در میان دانشجویان دوره های تحصیلات تکمیلی". پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء تهران. ۱۳۹۳.
۷. ساویز، مرضیه. "بررسی رابطه بین کمال گرایی، فرسودگی تحصیلی، کیفیت تجارب یادگیری و پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه یزد". پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد. ۱۳۹۱.
۸. سعیدی کیا، مهرزاد. "اصول کارآفرینی"، تهران: انتشارات کیا. ۱۳۹۱.
۹. سیف، محمدسعید، و سعید جهانگیری. "ضرورت و روش های توسعه تعامل و همکاری دانشگاه و صنعت". *نشریه صنعت و دانشگاه*، ۴۷. ۱۳ (۱۳۹۹): ۵۷-۷۴.
۱۰. شایان جهرمی، شاپور امین، جمال زاده، محمد، و اعظم سورغالی. "ارزیابی و اولویت بندی کیفیت آموزشی از نظر اعضای هیأت عملی دانشگاه شیراز با استفاده از ابزار شش سیگما و رویکرد حل مسأله". *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۴. ۲ (۱۳۹۲): ۶۵-۸۲.
۱۱. شجاع قلعه دختر، لیلا، رحیمیان، حمید، و لیدا جراحی. "ارزیابی میزان توانمندی های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد". *مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی یزد*، ۳. ۹ (۱۳۹۳): ۲-۹.
۱۲. شریفی فرد، فاطمه؛ نوروزی، کیان، حسینی، محمدعلی، آسایش، حمید و مهدی نوروزی. "عوامل مرتبط با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان پرستاری و پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی قم". *فصلنامه آموزش پرستاری*، ۳. ۳ (۱۳۹۳): ۵۹-۶۸.
۱۳. طیبی، سید کمیل، و مریم فخری. "اثار جهانی شدن و تجارت بین الملل بر توسعه کارآفرینی (مطالعه موردی: کشورهای OECD)". *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، ۳. ۹ (۱۳۹۰): ۵۵-۷۹.
۱۴. طیبی، سید کمیل، و رضا نصرافهانی. "ارزیابی تاثیر دوره آموزش کارآفرینی بر ضریب کارآفرینی"، *مجله ایرانی تحقیقات اقتصادی*، ۳. ۱۸ (۱۳۸۹): ۱۶-۲۷.
۱۵. صمدی میارکلانی، حسین، و حمزه صمدی میارکلانی. "در مسیر دانشگاه کارآفرین؛ دانشگاه کارآفرین از تئوری تا عمل"، *نشریه صنعت و دانشگاه*، ۱۳. ۴۷ (۱۳۹۹): ۱۴۹-۱۶۶.
۱۶. غفاری، هادی، و یونسی، علی، "بررسی قابلیت های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه پیام نور اراک". *فصلنامه علمی انجمن آموزش عالی ایران*، ۳. ۳ (۱۳۹۰): ۱۱۵-۱۳۵.
۱۷. فعلی، سعید، بیگلری، نگین، و غلامرضا پزشکی راد. "رضایت مندی دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس از کیفیت خدمات آموزشی ارائه شده به آنها با استفاده از مدل کیفیت خدمات سرکوال". *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۲. ۴۲ (۱۳۹۰): ۱۹۹-۲۰۷.
۱۸. فلسفی نژاد، محمدرضا، عزیزی ابرقویی، محسن، ابراهیمی قوام آبادی، صغری، و فریبرز درتاج. "تدوین مدل علی فرسودگی تحصیلی با توجه به نقش واسطه ای

- expectancy theory. *International Entrepreneur-ship and Management Journal*, 13.4.(2021): 1097-1115.
28. Clauss, T., Moussa, A., & Kesting, T. Entrepreneurial university: a stakeholder-based conceptualisation of the current state and an agenda for future research. *IJTM*, 77(2019): 109-144.
29. Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F., Schaufeli, W. B. The Job demands-resources model of burnout. *Applied, journal of Psychology*, 86.2.(2001):499-512.
30. Engle, R. L., Dimitriadi, N., Gavidia, J.V., Schlaegel, C., Delanoe, S., Alvarado, I., et al. Entrepreneurial intent: A twelve-country evaluation of Ajzen model of planned behavior. *International journal of entrepreneurial behavior and research*. 16.1.(2010): 35-57.
31. Galan, F., Sanmartin, A., Polo, J., & Giner, L. Burnout risk in medical students in Spain model in educational settings. *Personality and Individual Differences*, 50(2011): 274-278.
32. Guo, L. Entrepreneurship management in health service: an integrative model. *journal of Health Hum Serv Adm*. 28.4.(2006): 504-30.
33. Karydis, A., Komboli, M., & Panis, V. Expectations' and perceptions of Greek patient's regarding the quality of dental health care. *journal of For Quality in HealthCare*, 13(2018): 409-416.
34. Kline, R. B. Principles and practices of structural equation modeling (2nd eds). New York: Guilford.2005.
35. Martin, B. C., McNally, J. J. Examining the formation of human capital in entrepreneurship: A meta-analysis of entrepreneurship education outcomes. *Journal of Business Venturing*, 37.2.(2020): 210-223.
36. Martin, A.J., Marsh, H. W. Academic resilience and academic buoyancy: M multidimensional and hierarchical conceptual framing of causes, correlates and cognate constructs *Oxford review of Education*, 35(2009): 353 – 370.
- خودکارآمدی در دانشجویان دوره کارشناسی". *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی*، ۲۴، ۶، ۱۳۹۴): ۱-۲۷.
۱۹. فنایی، محمدمهدی. "ارتباط صنعت و دانشگاه: درس‌های آموخته و تجربه‌های اندوخته". *نشریه صنعت و دانشگاه*، ۴۷، ۱۳، ۱۳۹۹): ۱-۴.
۲۰. مردانشاهی، محمدمهدی. "بررسی سطح خلاقیت و ریسک پذیری دانشجویان رشته های کشاورزی"، *فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۳، ۳، ۱۳۹۲): ۱-۲۱.
۲۱. مردانشاهی، محمدمهدی، و انسیه دولتی. "مقایسه توانمندی کارآفرینی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مازندران". *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۵، ۴۸، ۱۳۹۴): ۳۸۰-۳۹۰.
۲۲. میرفخرالدینی، سیدحیدر، اولیا، محمدصالح، و رضا جمالی. "مهندسی مجدد مدیریت کیفیت در موسسات آموزش عالی (مطالعه موردی: دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه یزد)". *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، ۳، ۵۳، ۱۳۸۹): ۱۳۱-۱۵۷.
۲۳. نصیری، فخرالسادات، قنبری، سیروس، اردلان، محمدرضا، و ایمان کریمی. "تأثیر کیفیت آموزش و خدمات آن بر تحلیل رفتگی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی". *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، ۲۱، ۲۱، ۱۳۹۴): ۷۱-۹۵.
۲۴. نعامی، عبدالزهرا. "رابطه بین کیفیت تجارب یادگیری با فرسودگی تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز". *مجله مطالعات روانشناختی*، ۳، ۵، ۱۳۸۸): ۳-۱۲.
۲۵. نیرو، محمد، و سید احمد صالحی مرنند. "نقش تحصیلات تکمیلی پژوهش محور در توسعه کارآفرینی دانش بنیان (مطالعه موردی: جهاد دانشگاهی)". *اولین همایش ملی دانشگاه کارآفرین، صنعت دانش محور، بابلسر، دانشگاه مازندران*، ۱۳۹۲: ۲۵۹-۲۷۵.
26. Adie, J., & Wakefield, C. Perceptions of the teaching environment, engagement and burnout among University students on a sports-related degree programme in the UK. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 10.2.(2011): 74-84.
27. Barba-Sanchez, V., & Atienza-Sahuquillo, C. Entrepreneurial motivation and self-employment: Evidence from

45. Schaufeli, W.B., Martinez, M.I., Pinto, A.M., Salanova, M., & Bakker, A.B. Burnout and engagement in university students- across national study, *MBI-SS. Journal Of CrossCultural Psychology*, 33 (2002): 464-481.
46. Shen, Y.-C. Identifying the key barriers and their interrelationships impeding the university technology transfer in Taiwan: a multi-stakeholder perspective. *Quality & Quantity*, 51(2020): 2865-2884.
47. Toppinen-Tanner, S., Ojaarvi, A., Vaananen, A., Kalimo, R., Jappinen, P. Burnout as a predictor of medically certified sickleave absences and their diagnosed causes, *Behavioral Medicine*, 31 (2005):18-27.
48. Utami, C. W. Attitude, subjective norm, perceived behaviour, entrepreneurship education and self efficacy toward entrepreneurial intention university student in Indonesia. *European Research Studies Journal*, 20.2(2020): 475-495.
49. Westo, R., Gor, P.A. A brief guide to structural equation modelling. *The counseling psychologist*, 34 (2006): 719-751.
- Yang, H. J. Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrollment programs in Taiwan's technical-vocational colleges. *International Journal of Educational Development*, 24.4 (2004):283-301.
37. Maslach, C. Job Burnout, *Annual Review of Psychology*, 52.4.(2001): 397-420.
38. Meyers, L.S., Gamest, G., Goarin, A.J. *Applied multivariate research, design and interpretation*. Thousand Oaks. London. New Delhi: Sage Publication; 2006.
39. Nabi, G., Liñán, F. Graduate entrepreneurship in the developing world: intentions, education and development. *Education and Training*. 53(2011): 325 – 334.
40. Oliveira, R. d., Caregnato, R. C. A., Camara, S. G. Burnoutsyndrome in senior undergraduate nursing. *Acta Paulista de Enfermagem*. 25(2012):54-60
41. Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Malhotra, A. E-S-QUAL: A Multiple-Item Scale for Assessing Electronic Service Quality. *Journal of Service Research*, 7.4.(2005):1—21.
42. Parker, S. C. Intrapreneurship or entrepreneur ship? *Journal of Business Venturing*, 26(2011): 19-34.
43. Salmela- Aro, K., Savolainen, H., Holopainen, L. Depressive symptoms and school burnout during adolescence, *Journal of Yoyth and Adolescence*, 6(2008), 34-45.
44. Santen, S. A., Holt, D. B., Kemp, J. D., & Hemphill, R. R. Burnout in medical students: Examining the prevalence and associated factors. *Southern Medical Journal*, 103 (2010): 758-763.

Examining the Causal Model of Academic Burnout Decrease of Higher Education Students Based on Quality of Educational Services by Entrepreneurship Capabilities Mediation

* Ebrahim Aryani Ghizghapan

** Rounak Sharifi

*** Hiro Soleimani

- * Ph.D of educational administration, Group of Educational Sciences, Faculty of Education Sciences & Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. e.aryani.sh@gmail.com
- ** Msc of educational psychology, University of Urmia, Urmia, Iran. zhean13@gmail.com
- *** Msc of psychology, Azad University of Mahabad, Mahabad, Iran. zhwan13@yahoo.com

Received: 20.07.2021

Accepted: 15.11.2024

Abstract

The purpose of this study was Examining the Causal Model of Academic Burnout Decrease of Higher Education Students Based on Quality of Educational Services by Entrepreneurship Capabilities Mediation. Methodology of the research was quantitative, in terms descriptive-Correlation. The statistical population was postgraduate students at Mohaghegh Ardabili University in the academic year of 2019-2020. The sampling method was available method. The sample size according to the Kregci-Morgan model and with error $\alpha = 0/05$, was considered 120 persons. To collect data, Quality of Educational Services Questionnaire of Parasouraman and et al (1985) (with reliability $\alpha = 0/97$), Entrepreneurship Capabilities Questionnaire of Ghafari and Younesi (1390) (with reliability $\alpha = 0/88$) and Academic Burnout Decrease of Maslach (2002) (with reliability $\alpha = 0/74$) was used. Validity of the tools was confirmed by the professors of education and psychology. Data were analyzed using two software's Spss vs. 22 and lisrel. 8/50 and analyzed by structural equation modeling. The results showed that the proposed model had suitable fit ($\chi^2/df=2/94$, GFI=0/93, AGFI=0/92, CFI=0/91, NFI=0/94, RMSEA=0/081) and the component of quality of educational services has a direct and indirect effect through the component of entrepreneurship capabilities on academic burnout decrease ($P<0/05$). Improving the quality of educational services can be an effective step to help graduate part of universities to better meet student expectations, plan to improve their entrepreneurial skills and reduce academic burnout of students. Finally, students will be promoted to a competitive edge in universities.

Keywords: Quality of Educational Services, Entrepreneurship Capability, Academic Burnout, Higher Education Students.

Corresponding Author: Ebrahim Aryani Ghizghapan- E.aryani.sh@gmail.com

Introduction

Problem statement

The issue of improving the quality of higher education has always been of concern and it is becoming more important day by day, and on this basis, different countries are trying to develop the most budget items in the field of quality of educational services (Shayan Jahormi, Jamal Zadeh, Surghali, 2013). In our country, higher education has the important task of training the specialized human resources required by various sectors to ensure self-sufficiency in science and technology, industry, agriculture, etc. Various evidences indicate that this system can fulfill its duties if it is in a favorable condition in terms of educational quality. Students' assessment of the quality of education provided provides useful results for basic decisions such as diagnostic feedback of universities regarding professors' performance, selection and selection of outstanding professors, and using the information obtained to guide students in choosing courses with professors. Who have scientific competence, will be provided to the officials of the system. In this regard, the evaluation of the quality of educational services is considered one of the basic steps in developing quality improvement programs (Kardis, Kembli, Panis, 2018).

Due to the fact that there is often a mismatch between the management's understanding of the perceptions of service recipients and their actual perceptions, and this causes damage to the quality of services, it becomes necessary to evaluate the quality and impact of service quality from the perspective of the service recipient. Considering that entrepreneurship and strengthening entrepreneurial capabilities are of great importance, but unfortunately, due to several reasons, this category has not been given serious attention in our country, and in order to create a strong foundation and improve the quality of research and strengthen skills and capabilities. Not much effort has been made in entrepreneurship among the country's academics, it is necessary to study the ways of expanding the scope of students' entrepreneurial abilities and the effects of these abilities on educational phenomena such as reducing educational attrition and consequently the scientific development of the country. According to the said material about academic attrition and its consequences among the students of the country's universities, investment and attention to content, educational services, resources and flexibility in learning as well as recognizing other factors and variables affecting the occurrence of attrition. Academic disengagement of students can cause students to grow and learn more, reduce the incidence of academic disengagement, and as a result, improve their mental health. In short, it can be said that the research about the academic disengagement of students and the factors related to it in the University for Various Reasons can emerge as one of the promising fields of research in the higher education sector. Despite extensive studies on educational attrition abroad, the study of this phenomenon in Iran is new and new. Considering that academic attrition is a complex and multi-factorial phenomenon, the need for a causal model is felt to determine the role of factors affecting it. Only in case of determining the role of each of the factors affecting academic attrition, it is possible to plan correctly and effectively deal with it. On the other hand, prevention of burnout or its treatment is necessary and useful not only for students but also for university professors and higher education system. With regard to the mentioned cases, as well as the role of universities and the quality of educational programs and services in creating a suitable platform in order to create the necessary capabilities in graduates for entrepreneurship and subsequently their effects on educational components such as reducing academic attrition, the study And analyzing the effects of each of these factors is a necessity.

Purpose

The present study was conducted with the aim of testing the causal model of educational attrition based on the quality of educational services with the mediation of entrepreneurial abilities among the statistical population of post-graduate students of Mohaghegh Ardabili University.

Questions / Hypothesis

The researcher seeks to answer this basic question: Does the quality of educational services through entrepreneurial ability have an effect on the reduction of academic attrition among post-graduate students?

Background

Experimental evidence has shown that one of the factors related to educational attrition is students' understanding of the quality of university educational services (Nasiri et al., 2014). Also, support for independence and self-control (as aspects of entrepreneurial ability) can also predict educational attrition (Adieh, Wakefield, 2011). Academic burnout is a syndrome of deindividuation and reduced personal and mental and emotional perfection (Fiers et al., 1985, quoted by Khazaei et al., 2014). The burnout that has spread to educational situations and contexts is referred to as academic burnout. This phenomenon among university students refers to the feeling of academic burnout due to the demands and requirements of education, having a pessimistic and uninterested sense of academic and educational assignments, and the feeling of inadequacy as a student (Demrouti, Bakker, Nachreiner, Shoufli, 2001). The period of university education is a period of mental stress due to the presence of several factors such as being away from the family, adapting to the dormitory environment, academic failure, disappointment in the career future, etc. The research conducted on the students of the country, while presenting not very pleasant and acceptable findings regarding the state of mental health of the students, mention the aforementioned factors as sources of stress during the student life (Khazaei et al., 2014). Therefore, students are somehow prone to academic exhaustion. If students suffer serious academic burnout, they may become unmotivated and frustrated and suffer from academic burnout and have lower academic performance (Yang, 2004). Also, students' concern about getting a job and career future and satisfaction with the educational environment and educational services are also among the effective factors in academic attrition (Oliveira, Carignato, Camara, 2012). It should be mentioned that there are various reasons that made academic burnout to be considered as one of the important research fields, among them, the effect of academic burnout on academic performance, students' commitment to doing educational work in the faculty, interest in continued education and scientific participation after graduation (Sharifi Fard et al., 2012). The research of Barbasanchez and Sahoquillo (2021) showed that entrepreneurship education has a mediating effect on the effect of entrepreneurial motivations on entrepreneurial intention, and entrepreneurial motivations and entrepreneurial education have a positive effect on entrepreneurial intention. In this regard, Otami (2020) showed in his study that motivation, mental attitude, behavioral control and entrepreneurship training affect entrepreneurial goals.

Methodology

In terms of the main strategy, this research was quantitative, in terms of goal, applied, in terms of implementation method, field, in terms of analytical technique, descriptive-correlation. The statistical population of this research consisted of postgraduate students of Mohaghegh Ardabili University in the academic year 2018-2019. By complying with ethical considerations such as obtaining consent from the participants to participate in the research, confidentiality of people's

information, no coercion to continue the work process, availability of the researcher to answer questions and obtain permission to conduct the research from Mohaghegh Ardabili University to distribute questionnaires. Action was taken among the students. The sampling method was random (available). The sample size was considered to be 120 people according to the table of Kergci and Morgan and considering the error of $\alpha = 0.05$. Finally, 110 fully answered questionnaires were collected. The rest of the questionnaires were excluded from the research process due to being incomplete and distorted in order to avoid any errors. To collect data from the questionnaires of the quality of educational services of Parasurman et al. (1985) (with reliability $\alpha = 0.97$), the entrepreneurial ability of Ghafari and Younesi (2013) (with reliability $\alpha = 0.88$) and the educational attrition of Meslesh (2002).) (with reliability $\alpha = 0.74$) was used. The validity of the instruments was confirmed by the opinion of professors of educational sciences and psychology. Data with two software Spss vs. 22 and lisrel. 8.50 And was analyzed by structural equation model method.

Findings

The results showed that the proposed model had suitable fit ($\chi^2/df=2/94$, $GFI=0/93$, $AGFI=0/92$, $CFI=0/91$, $NFI=0/94$, $RMSEA=0/081$) and the component of quality of educational services has a direct and indirect effect through the component of entrepreneurship capabilities on academic burnout decrease ($P<0/05$). To put it better, the results of data analysis showed that the quality of educational services has a negative and significant effect on the academic attrition of postgraduate students. Also, the results showed that entrepreneurial ability has a negative and significant effect on students' academic attrition. Another finding of the current research was that; the quality of educational services has a positive and significant effect on the entrepreneurial abilities of students. Improving the quality of educational services can be an effective step to help graduate part of universities to better meet student expectations, plan to improve their entrepreneurial skills and reduce academic burnout of students. Finally, students will be promoted to a competitive edge in universities.

Conclusion

In line with the explanation of the present findings, it can be said that students' academic burnout is a person's belief in academic fatigue, apathy, pessimism, and ineffectiveness in studies. This belief reduces the expectation of success in students and gradually reduces their motivation to succeed. In fact, academic attrition is an individual belief among students that is formed in a person under the influence of environmental factors. Therefore, environmental factors may increase or decrease academic attrition. As the findings of the present research showed, the quality of educational services in the five dimensions of tangible services (appearance and facilities), reliability, willingness to answer, assurance, commitment and empathy reduces the academic burnout of students. This indicates that in the presence of tangible services, the establishment of trusting relationships between students and the teaching staff, the existence of accountability characteristics in the university environment and staff and teaching staff, followed by the formation of a sense of commitment and empathy with the educational environment. Students gain high motivation in their progress and their burnout decreases. Entrepreneurial ability includes independence, risk-taking, internal control, procrastination or progress motivation, and finally creativity, which is formed based on previous judgments, perceptions and feedbacks of others and the person herself and important people in life. Students with high entrepreneurial ability believe that the development of intelligence and cognitive ability is done through

individual effort and they believe that despite all the inherent limitations, they can adapt to the challenges in the educational environment and improve their academic performance. Forgive, smooth their academic path and reduce their academic exhaustion. In fact, people with high entrepreneurial ability use all their power to achieve satisfactory educational conditions. In order to explain the significant relationship between the quality of educational services and the entrepreneurial ability of students, it can be said that the efforts made in the last few years in science and technology parks are more focused on research needs and connecting universities with entrepreneurship. It seems that according to the results of this research, if fundamental changes are considered in the field of employment development, entrepreneurship and production growth in the country; It is necessary to pay attention to the quality of educational services in the higher education system, and in other words, the educational system to create an entrepreneurial culture in accordance with entrepreneurial needs in the country; In such a way that after graduation, students are successful in generating ideas and transforming creativity in economic and social fields. Therefore, creating an entrepreneurial culture requires cultural contexts for the growth of creativity. The evidence indicates that creativity arises in the cultural context of a critical and innovative society. In a society where creativity has a positive value, creative people have a higher position and entrepreneurship will grow, and this itself requires appropriate culture and structures in the university and higher education system. In addition to the mentioned cases, it seems that there is a small effort in order to adjust the educational program of the students in such a way that they have the necessary time to pursue their entrepreneurial activities, concluding a cooperation agreement between centers with production units and executive bodies regarding the possibility of students using the educational space, opening science and technology parks in universities and strengthening the relationship between industry and universities in the past few years; It has led to the promotion of the role of higher education and educational and university services in increasing the capabilities of students in the field of entrepreneurship.

References

1. Adie, J., & Wakefield, C. Perceptions of the teaching environment, engagement and burnout among University students on a sports-related degree programme in the UK. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 10.2.(2011): 74-84.
2. Barba-Sanchez, V., & Atienza-Sahuquillo, C. Entrepreneurial motivation and self-employment: Evidence from expectancy theory. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 13.4.(2021): 1097-1115.
3. Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F., Schaufeli, W. B. The Job demands-resources model of burnout *Applied, journal of Psychology*, 86.2.(2001):499-512.
4. Karydis, A., Komboli, M., & Panis, V. Expectations' and perceptions of Greek patient's regarding the quality of dental health care. *journal of For Quality in HealthCare*, 13(2018): 409-416.
5. Nasiri, F.S, Ghanbari, S, Ardalan, M.R, and Iman Karimi. "The effect of the quality of education and its services on the educational attrition of postgraduate students". *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 21(2014): 71-95. (In Persian).
5. Shayan Jahormi, Sh., Jamal Zadeh, M, and Azam Surghali. "Evaluation and prioritization of educational quality from the point of view of Shiraz University faculty members using six sigma tools and problem solving approach". *New Approaches in Educational Management Quarterly*, 4. 2 (2013): 65-82. (In Persian).

6. Utami, C. W. Attitude, subjective norm, perceived behaviour, entrepreneurship education and self efficacy toward entrepreneurial intention university student in Indonesia. *European Research Studies Journal*, 20.2(2020): 475-495.
7. Yang, H. J. Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrollment programs in Taiwan's technical-vocational colleges. *International Journal of Educational Development*, 24.4 (2004):283-301.

واکاوی و تحلیل سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت: پژوهشی

کیفی بر مبنای تحلیل محتوا

* وحید بیگ محمدلو * ** سیدعباس علوی

* دانشجوی دکتری، گروه مدیریت صنعتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، قزوین، ایران.

vbeyg1718@gmail.com

** دانشجوی دکتری، گروه مدیریت صنعتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

abbas.alavi@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۱

چکیده

هدف: با فزونی گرفتن ارزش افزوده بخش صنعت و سهم بالاتر آن در اقتصاد ملی، زمینه دستیابی به نرخ‌های بالاتر برای رشد اقتصادی جوامع فراهم شده است. بنابراین با توجه به اهمیت استراتژیک بخش صنعت در رشد و توسعه اقتصادی کشور، هدف این پژوهش واکاوی و تحلیل سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت است. لذا پژوهش حاضر به دنبال این است که پی به بیشترین تأکیدات مقام معظم رهبری در سیاست‌های کلی نظام پیرامون صنعت برده و مشخص کند که بیشترین دغدغه رهبر عالی کشور در حوزه صنعت مربوط به چه موضوعاتی است. همچنین مشخص نماید که بیشترین تأکیدات و ضرایب اهمیت سیاست‌های ابلاغی ایشان مرتبط با بخش صنعت پیرامون چه مواردی است. روش شناسی پژوهش: این پژوهش بر مبنای رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوا صورت گرفته است. داده‌های موردنیاز برای این پژوهش، با استفاده از جستجوی موضوعی کلید واژه‌های پژوهش و اعمال پروتکل پژوهش در بین سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت استخراج و سپس به روش آمیخته (کمی- کیفی) تجزیه و تحلیل شده است. جامعه آماری شامل مجموعه سیاست‌های کلی نظام است؛ بنابراین جامعه و نمونه بر هم منطبق می‌باشند. یافته‌ها و نتیجه‌گیری: نتایج حاکی از آن است که از بین سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری، مقوله‌های «حمایت از تولید داخلی»، «ارتقاء و رشد بهره‌وری» و «گسترش اقتصاد و صنایع دانش بنیان» بیشترین سهم و ضرایب اهمیت را داشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: مقام معظم رهبری، سیاست‌های کلی نظام، صنعت، تحلیل محتوا.

نوع مقاله: علمی

۱- مقدمه

تدوین اصل ۱۱۰ قانون اساسی در شورای بازنگاری قانون اساسی، صلاحیت تدوین و ابلاغ سیاست‌های کلی در محدوده اختیارات رهبری نظام تعریف گردید و مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز به عنوان مستشار در کنار رهبری به عنوان کانون تولید و ارزیابی و نظارت بر این سیاست‌ها معرفی شد [۱۹]. سیاست‌های کلی نظام، مجموعه‌ای هماهنگ از جهت‌گیری‌ها، اهداف مرحله‌ای و راهبردهای کلان نظام در دوره‌های زمانی مشخص برای تحقق آرمان‌ها و اهداف قانون اساسی است. این سیاست‌ها به عنوان یکی از اسناد بالادستی کشور محسوب می‌شوند.

سیاست‌های کلی نظام^۱ گزاره‌ای است که با اصلاح قانون اساسی در سال ۱۳۶۸ وارد منظومه حقوق اساسی نظام حقوقی ایران شد، تا پیش از شناسایی رسمی این عنوان، مجموعه بیانات و فرامین رهبری انقلاب امام خمینی (ره) به مثابه سیاست‌های راهبردی نظام تلقی می‌شد که بر مبنای آن قوانین تصویب و مقررات تنظیم می‌گردید. با

1. General policy

است. همچنین با توجه به نقش فزاینده‌ای که توسعه صنعت در ارتقاء زندگی انسان دارد و موجبات افزایش درآمد سرانه و بهبود استاندارد زندگی را فراهم می‌سازد، بسیاری از جوامع امروزی، توسعه اقتصادی را در گرو توسعه بخش صنعت می‌دانند که بهره‌گیری بهتر عوامل و منابع اقتصادی و رشد تولید ناخالص داخلی را سبب می‌شود [۴].

اهمیت صنعت به عنوان محمل تحولات تکنولوژیک، از طریق ایجاد روشها و اختراع ابزارهای نوین تولید، بهره‌وری را در بخشهای دیگر اقتصاد نیز افزایش می‌دهد. رشد اقتصادی ناشی از صنعتی‌شدن با اثرات تکاثری و هم افزایی که بر اقتصاد کشورها و ساختار تولیدی آنها می‌گذارد، به ارتقای سطح زندگی و توسعه فعالیت‌های اقتصادی منجر می‌شود. بخش صنعت در مقایسه با فعالیت‌های سنتی، امکانات وسیعتر و سریعتری را برای پیشرفت تکنولوژیکی در فرآیندهای تولید فراهم می‌کند و کشورهایی که از بخشهای صنعتی خود غفلت کنند ناگزیر در معرض خطر عقب ماندگی و عقب افتادگی فنی قرار می‌گیرند [۱۲].

به عقیده بسیاری از کارشناسان، افزایش سهم صنعت در تولید ناخالص داخلی، پیامدهای مثبت اقتصادی دارد که رشد اشتغال، جدا شدن بخشی از نیروی انسانی از فعالیت‌های کشاورزی و روی آوری آنها به فعالیت‌های کارخانه‌ای که به افزایش بهره‌وری و نیز درآمد فردی منجر می‌شود، گسترش شهرنشینی، پیچیده شدن و متنوع گردیدن روابط اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه، ایجاد تشکلهای جدید، تغییر در سلیقه و نوع مصرف مصرف کنندگان، ایجاد مهارت‌های جدید و گسترش علوم و فن‌آوری، تشدید وابستگی‌های ملی و بین‌الملل و گسترش روابط اقتصادی و تجاری ملل و حتی گرایش بیشتر دولت‌ها در دخالت در امر اقتصادی و اجتماعی، از آن جمله می‌باشند [۴].

علی‌رغم اینکه سال‌های متمادی از اولین تلاش‌های ایران برای دستیابی به صنعت مدرن می‌گذرد و سرمایه‌گذاری فراوانی از محل درآمدهای نفتی، پس‌اندازهای بخش خصوصی و یا استقراض خارجی، در این مسیر انجام شده، اما هنوز کشور به جایگاه قابل قبولی در صنعت دست نیافته است [۱۵]. برای برنامه‌ریزی به منظور توسعه صنعتی باید تنگناهای اساسی در این بخش شناخته شود.

در باب اهمیت این سیاست‌ها، مقام معظم رهبری به عنوان مرجع تعیین سیاست‌های کلی نظام یکی از اهداف این سیاست‌ها را انضباط در کشور می‌داند و از آن به عنوان مشخص کننده هندسه کلی نظام یاد می‌کند. جایگاه رفیع سیاست‌های کلی نظام در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و سپردن تعیین و نظارت بر حسن اجرای آنها به بالاترین مقام کشور یعنی مقام معظم رهبری (بر اساس بند اول و دوم اصل یکصد و نهم قانون اساسی)، بستر مناسبی برای انتظام بخشی به فرآیندهای اجرا و تقنین در جهت اهداف و آرمان‌هاست. همچنین با عنایت به موقتی بودن دوره تصدی مقامات در قوای سه گانه و امکان تغییر متناوب در برنامه‌ها و خط‌مشی‌های تقنینی، اجرایی و قضایی در موضوعات مختلف فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و ... که در غالب کشورها نیز به عنوان یک مشکل جدی از جمله مشکلات شیوه معاصر ساختاربندهای حکومت و دولت‌های دموکراتیک مطرح است؛ وجود سیاست‌های کلی به عنوان اصول الزام‌آور که بر تمامی قوای حکومتی حاکم باشد ضروری خواهد بود [۱۱].

سیاست‌های کلی بخش صنعت شامل سیاست‌های کلی نظام در بخش صنعت ابلاغی ۱۳۹۱/۰۹/۲۹، و سایر بندهای سیاستی مرتبط با بخش صنعت در سایر سیاست‌های کلی نظام از جمله سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی- ابلاغی ۱۳۹۱/۱۱/۲۴، سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های کلی برنامه‌ی ششم توسعه، سیاست‌های کلی علم و فناوری، سیاست‌های کلی اشتغال و سیاست‌های کلی تشویق سرمایه‌گذاری می‌باشند.

صنعتی شدن و توسعه صنعتی از شروط لازم برای پیشرفت اقتصادی و زمینه ساز تحولات ساختاری گسترده در حوزه‌های اقتصادی و فناوری است. نگاهی به وضعیت توسعه جوامع پیشرفته امروز نشان می‌دهد که همبستگی مستقیمی بین توسعه بخش صنعت و توسعه اقتصادی وجود دارد. هر اندازه که بخش صنایع کارخانه‌ای وسیع‌تر باشد، درجه توسعه یافتگی جوامع بیشتر می‌شود، به گونه‌ای که رشد بخش صنعت در کشورهای پیشرفته در حد بسیار بالایی است و در توسعه اقتصادی این جوامع، افزایش درآمد ملی و درآمد سرانه نقش کلیدی ایفا کرده

مش‌های عمومی بیان کرده‌اند: «خطمشی‌های عمومی، اصولی هستند که به وسیله مراجع ذی‌صلاح در کشور وضع شده‌اند و به عنوان یک الگو و راهنما، اقدامات و فعالیت‌های لازم در جامعه را راهبری می‌کنند» [۱]. این سیاست‌ها ممکن است در امور مختلف یا در ابعاد و جایگاه‌های مختلفی تدوین و عرضه گردند. به همین دلیل برخی از اساتید انواع خطمشی‌ها یا سیاست‌ها را به خطمشی‌های قضایی، اجرایی و تقنینی تقسیم‌بندی کرده‌اند. مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز در تعریف خود از سیاست‌ها آنها را به سیاست‌های کلی و اجرایی تقسیم بندی نموده است (مجموعه مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۸۲). هنگامی که این سیاست‌ها از سوی مرجع ذی‌صلاح قانونی و ناظر به تمام ارکان حکومت صادر شده و متوجه کلیت نظام باشند می‌توان از آنها تحت عنوان «سیاست‌های کلی نظام» یاد کرد، که براساس آن دولت و مجلس در ابعاد مختلف در ضمن برنامه پنج ساله و نظیر آن و همچنین قوه قضائیه و سایر ارکان حکومت سیاست‌گذاری و به تبع آن تصمیم‌گیری می‌کنند [۲].

این سیاست‌ها را می‌توان حلقه میانی آرمان‌ها و اجرائیات تعریف کرد که مسائل اجرایی را به آرمان‌ها نزدیک می‌کند [۹]. به همین دلیل در یک حکومت دینی اکثر سیاست‌ها در همه بخش‌ها با حاکم ارتباط جدی دارند چرا که حاکم اسلامی در نظام دینی، نماد اصلی و منبع اسلامیت نظام و نقطه عطف تلاقی آرمانها با واقعیات و شرایط جامعه به شمار می‌رود. لذا می‌توان بیان داشت دلیل اصلی آنکه تدوین سیاست‌های کلی در قانون اساسی در اختیار ولی فقیه گذاشته شده است همین امر باشد [۲]. البته باید توجه داشت غالب خطوط اصلی سیاسی تحت عنوان «آرمان‌ها و اهداف کشور» توسط قانون اساسی تعیین شده است اما به منظور تبیین جزئی‌تر این اصول و اهداف و همچنین تعیین جهت‌گیری‌ها و خط مشی‌های کشور در راه رسیدن به این اهداف و آرمانها، رهبر انقلاب اسلامی اقدام به تدوین «سیاست‌های کلی نظام» می‌نماید. این سیاست‌ها راهنمایی برای طرح‌های اجرایی قوای مختلف کشور است تا در چارچوب آن برنامه‌ریزی و مقررات کشور را تدوین کنند. بنابراین می‌توان بیان داشت سیاست‌های کلی کمک می‌کند تا برنامه‌های اجرایی قوای سه‌گانه در جهت اهداف قانون

این شناخت بدون داشتن تصویری واقعی از عملکرد بخش صنعت امکان‌پذیر نیست. در این راستا مقام معظم رهبری با هوشمندی وضعیت صنعت کشور را ملاحظه و از ابعاد مختلف قوتها و ضعفهای آن را بررسی نموده و براساس آن سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت را تدوین و ابلاغ نموده است. بنابراین با توجه به اهمیت استراتژیک بخش صنعت در رشد و توسعه اقتصادی کشور و با وجود روشننگری‌های مقام معظم رهبری در خصوص لزوم رشد و توسعه صنعت و تولید داخلی، پایش اهداف سیاست‌های کلی نظام در این حوزه ضرورت بسیاری دارد. در این راستا این پژوهش به دنبال آن است که مشخص کند بیشترین تأکیدات و ضرایب اهمیت سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مرتبط با بخش صنعت پیرامون چه مواردی است و دغدغه رهبر عالی کشور در حوزه صنعت، بیشتر مربوط به چه مفاهیم و موضوعاتی است. در این راستا، مجموعه‌ای از پرسش‌ها بدین صورت مطرح می‌شود: «اهم موضوعات و مفاهیم مورد بحث در سیاست‌های کلی نظام مرتبط با بخش صنعت مربوط به چه موضوعاتی است؟ سیاست‌های کلی نظام در بخش صنعت را می‌توان در چه قالب‌هایی محوربندی کرد؟ آیا به واقع مجموعه سیاست‌های کلی مربوط به صنعت از جامعیت لازم و کافی برای پوشش همه دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب در ابعاد و زوایای مربوط به حوزه صنعت برخوردار است؟ پژوهش کنونی با هدف پاسخگویی به چنین پرسش‌هایی تهیه و تدوین شده است.

۲- مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در این بخش مروری بر مبانی نظری پژوهش پیرامون صنعت و سیاست‌های کلی نظام شده و در ادامه پیشینه پژوهش‌های داخلی و خارجی ارائه گردیده است.

مفهوم سیاست‌های کلی نظام

سیاست‌گذاری، که از آن تحت عنوان تنظیم خطمشی عمومی نیز یاد می‌شود از جمله مفاهیم میان‌رشته‌ای است که بیشتر در علم مدیریت و بعضاً در علوم سیاسی به آن پرداخته می‌شود. اساتید مدیریت سیاست‌گذاری را از امور مدیریت سیاسی به شمار آورده و آن را متکی به اصول مهم برنامه‌ریزی، سازماندهی، نظارت و کنترل دانسته‌اند [۷]. ایشان در تعریف سیاست‌های عمومی یا خط

۳- مفهوم صنعت

واژه صنعت از ریشه عربی صنع به مفهوم آفریدن و ساختن گرفته شده است و معادل آن در انگلیسی (Industry) به معنای ساختن است. فعالیت‌های صنعتی به عمده فعالیت‌هایی اطلاق می‌گردد که موجب تغییر فیزیکی، شیمیایی مواد و اجسام و در نهایت منجر به تولید محصولات جدید می‌گردد. برای ایجاد این تغییر ممکن است از ابزار و وسایل و ماشین‌آلات مختلف نیز استفاده شود [۸]. از نظر مایکل پورتر، صنعت عبارت است از گروه شرکت‌هایی که محصولات آنها جایگزین نزدیکی برای هم هستند [۳].

۴- مروری اجمالی بر وضعیت صنعت ایران

تحلیل روند رشد صنعت از جنبه‌های مختلف، عامل کلیدی در تحلیل‌های خرد و کلان اقتصادی و رکن اساسی تصمیم‌سازی‌ها در حوزه اقتصاد است که در این میان، شاخص‌های جهانی و ملی بخش صنعت از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردارند. بنابراین ضروری است نگاهی به وضعیت صنعت کشور بر اساس شاخص‌های مربوطه داشته باشیم. بدین منظور این شاخص‌ها را به دو دسته شاخص‌های بین‌المللی و شاخص‌های ملی طبقه‌بندی می‌کنیم:

الف) شاخص‌های بین‌المللی: شاخص عملکرد رقابت صنعتی، شاخص نوآوری

ب) شاخص‌های ملی: شاخص بهره‌وری صنعت، شاخص درصد مواد اولیه وارداتی، شاخص تعداد کارگاه‌های صنعتی، شاخص تولید و اشتغال کارگاه‌های بزرگ صنعتی، شاخص تعداد شاغلان کارگاه‌های بزرگ صنعتی، نسبت کارگاه‌های با مالکیت خصوصی به کل کارگاه‌های صنعتی، شاخص صادرات و واردات صنعت، شاخص ارزش افزوده صنعت، شاخص سهم ارزش افزوده صنعت از تولید ناخالص داخلی و درآمد ملی

با توجه به شاخص‌های مختلف ملی و بین‌المللی مرتبط با صنعت، وضعیت صنعت کشور در یک تصویر کلی در قالب جدول ذیل ارائه گردیده است.

اساسی قرار گیرد (مجموعه مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۸۲، ص ۳). وجود سیاست‌های کلی نظام در حقیقت موجب می‌گردد چارچوب خشک قانون اساسی از انعطاف و تناسب بیشتری با واقعیات و شرایط متغیر جامعه برخوردار بوده و رهبری بتواند با بهره‌گیری از نظرات مشورتی صاحب نظران و کارآزمودگان که در نهاد مجمع تشخیص مصلحت نظام گرد هم آمده‌اند، و با در نظر گرفتن قیود مصلحت و ضرورت، اقدام به تبیین و اجرایی نمودن هرچه مناسب‌تر اصول و اهداف آرمانی کشور در قالب این سیاست‌ها بنماید [۲۵]. مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز به عنوان مرجع تنظیم‌کننده و پیشنهاد دهنده این سیاست‌ها در تعریف خود از سیاست‌های کلی به این خاصیت واسطه‌ای بودن سیاست‌ها میان آرمان‌ها و اهداف نظام و مفاهیم اجرایی و عرصه عمل اشاره کرده است. بند یک مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۱۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام در تعریف سیاست‌های کلی بیان می‌دارد: «سیاست‌های کلی برای تحقق آرمان‌ها و اهداف پس از مجموعه آرمان‌ها قرار می‌گیرند و حاوی اصولی هستند که آرمان‌ها را به مفاهیم اجرایی نزدیک می‌کنند و آن سیاست‌هایی هستند که در درون نظام عمل می‌نمایند، اعم از قوای سه‌گانه، نیروهای مسلح، صدا و سیما و همچنین نیروهایی می‌باشند که در درون جامعه کل فعالیت دارند». از منظر شکلی نیز تعریف سیاست‌های کلی نظام را به بهترین وجه می‌توان در تبصره ماده (۱) «مقررات نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران» مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۲۴، مشاهده کرد: «سیاست‌های کلی نظام سیاست‌هایی است که از سوی مقام معظم رهبری به موجب بند «۱» از اصل یک صد و دهم قانون اساسی تعیین می‌شود».

لذا در جمع بندی مفهوم سیاست‌های کلی نظام میتوان این سیاست‌ها را چارچوب و مبنای جهت‌گیری کلی کشور در همه عرصه‌های حکومتی دانست که از سوی مقام معظم رهبری به موجب بند «۱» از اصل یک‌صد و دهم قانون اساسی تعیین می‌شود و همچون حلقه پیوندی بین اصول و اهداف نظام با وظایف دستگاهها و نهادهای حکومتی نقش ایفا می‌نمایند.

جدول ۱. وضعیت کلی صنعت از منظر شاخص‌های مختلف (منبع: UNIDO, 2020، بانک مرکزی و مرکز آمار ایران، ۱۳۹۳-۱۴۰۰)

نام دسته‌بندی	نام شاخص	جایگاه و رتبه ایران / مقدار شاخص	سال اندازه‌گیری	وضعیت شاخص در مقایسه با سال قبل
شاخص‌های بین‌المللی	عملکرد رقابت صنعتی	۵۶	۲۰۲۰	۲ پله افت
	نوآوری	۶۷	۲۰۲۰	۶ پله افت
شاخص‌های ملی	بهره‌وری صنعت	۹۱٫۴	۱۳۹۷	۷٫۹ درصد کاهش
	درصد مواد اولیه وارداتی	۹٫۶۱	۱۳۹۴	۰٫۳۱ درصد افزایش
	تعداد کارگاه‌های صنعتی	۱۴۴۵۲	۱۳۹۳	۱٫۶۷ درصد کاهش
	تولید کارگاه‌های بزرگ صنعتی (متوسط سالیانه)	۱۰۶	۱۳۹۶	۶ درصد افزایش
	اشتغال کارگاه‌های بزرگ صنعتی (متوسط سالیانه)	۱۰۰٫۷	۱۳۹۶	۰٫۷ درصد افزایش
	تعداد شاغلان کارگاه‌های بزرگ صنعتی	۱۲۵۸۴۱۴	۱۳۹۴	۳٫۸۷ درصد کاهش
	نسبت کارگاه‌های با مالکیت خصوصی به کل کارگاه‌های بزرگ صنعتی	۹۷٫۴۲	۱۳۹۴	۰٫۰۹ درصد کاهش
	صادرات صنعت (ارزش دلاری)	۳۱۱۹۷۱۴۳۰۶۲	۱۳۹۶	۶٫۴۳ درصد افزایش
	واردات صنعت (ارزش دلاری)	۴۵۷۶۵۴۶۷۸۲۷	۱۳۹۶	۲۲٫۳۱ درصد افزایش
	ارزش افزوده صنعت (میلیارد ریال)	۳۶۰۸۷۰۱	۱۳۹۸	۳۹٫۸۴ درصد افزایش
	سهم ارزش افزوده صنعت از تولید ناخالص داخلی (درصد)	۱۵٫۱	۱۳۹۸	۸٫۶۳ درصد افزایش
	سهم ارزش افزوده صنعت از درآمد ملی (درصد)	۱۹٫۳	۱۳۹۸	۱۰٫۲۹ درصد افزایش

می‌شود؛ که در این شاخص نیز با افت نسبی مواجه بوده‌ایم. در میان شاخص‌های ملی بررسی وضعیت صنعت نیز شاخص‌های بهره‌وری، درصد مواد اولیه وارداتی، تعداد کارگاه‌های صنعتی، تعداد شاغلان کارگاه‌های بزرگ صنعتی، نسبت کارگاه‌های با مالکیت خصوصی به کل کارگاه‌های بزرگ صنعتی و واردات صنعت در مقایسه با سال ماقبل خود از وضعیت نامطلوبی برخوردار بوده‌اند. بنابراین مجموعه شاخص‌های مذکور، گلوگاه‌ها و حوزه‌های کلیدی که می‌بایست در جهت ارتقاء وضعیت صنعت کشور بهبود داده شوند را مشخص می‌سازد.

۵- پیشینه پژوهش

با توجه به بررسی‌های انجام شده پژوهش دقیقی با عنوان تحلیل سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت دیده نشد و به طور کلی بیشتر پژوهش‌ها به ارزیابی

همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود؛ وضعیت صنعت کشور در شاخص‌های جهانی مطلوب نمی‌باشد و جایگاه کشور در شاخص‌های رقابت پذیری صنعت و نوآوری با افت مواجه بوده است. لازم به ذکر است که شاخص رقابت‌پذیری صنعت از طریق مجموعه‌ای از زیر شاخص‌های مختلف همچون سرانه ارزش افزوده صنعت، سرانه صادرات صنعتی، شدت (تراکم) صنعتی شدن، کیفیت صادرات، سهم ارزش افزوده هر کشور در ارزش افزوده صنعت جهان و سهم ارزش افزوده هر کشور در تجارت صنعتی جهان اندازه‌گیری می‌شود؛ لذا توجه به تمامی این زیر شاخص‌ها ضروری می‌باشد. شاخص نوآوری نیز بر اساس مجموعه‌ای از شاخص‌های ورودی (از جمله زیرساخت، پیچیدگی بازار، پیچیدگی کسب و کار، سرمایه انسانی و پژوهشی و چارچوب نهادی) و خروجی (خروجی‌های خلاقانه) نوآوری اندازه‌گیری

1. The United Nations Industrial Development Organization (UNIDO)

سیاستها پرداختند تا تحلیل آنها. بنابراین در این بخش پژوهشهای پیرامون این موضوع مورد بررسی است که در قالب جدول ذیل مرتبط‌ترین آنها به اختصار اشاره شده است.

جدول ۲. پیشینه‌های داخل و خارج از کشور

ردیف	عنوان	نویسنده/نویسندگان	سال	نتایج تحقیق
۱	ارزیابی و تحلیل سیاست‌های صنعت خودروهایی انرژی نو در زمینه نوآوری‌های فنی در چین	یانگ ۱ و همکاران	۲۰۲۱	یازده خط مشی حاکم بر صنعت خودروهایی انرژی نو در چین به صورت کمی با استفاده از متن کاوی ارزیابی شدند و مدلی از شاخص ثبات مدلسازی خط‌مشی (PMC) برای به دست آوردن شاخص PMC برای هر خط‌مشی و ترسیم نمودار سطح PMC ساخته شد. سپس هر سیاست بر اساس شاخص PMC آن ارزیابی شد. نواقص آن با مطالعه جدول چند ورودی/خروجی و جدول شاخص PMC شناسایی شد. و راه‌هایی برای غلبه بر کاستی‌ها از طریق بهینه‌سازی پیشنهاد شد. شاخص PMC سیاست‌گذاران و محققان را قادر می‌سازد تا سطح سازگاری مدلسازی خط‌مشی‌ها را تعیین و همچنین نقاط قوت و ضعف درون آنها را شناسایی نمایند.
۲	ارزیابی سیاست حمل و نقل شهری با (مدل) پویایی سیستم	زنزینی و دی مارکو ۲	۲۰۲۰	در این تحقیق استدلال شده که ادبیات موجود باید عمیق‌تر تأثیرات سیاست‌های عمومی را بر عملکرد و متغیرهای اقتصادی که زمینه CL را شکل می‌دهند بررسی کند. برای این منظور یک دیدگاه جامع و کل‌نگر با استفاده از مدل سیستم دینامیک (SD) در مورد تأثیر سیاست‌های عمومی و خصوصی در یک سیستم لجستیک شهری پیشنهاد شده است.
۳	آیا سیاست صنعتی چین کارایی دارد؟ مطالعه تجربی سیاست‌های صنعت خودروهایی انرژی نو	لیو ۳ و همکاران	۲۰۲۰	نتایج تحلیل رگرسیون کمی‌سازی سیاست نشان می‌دهد که سیاست صنعتی چین تأثیر قابل توجهی بر تعداد اختراعات دارد. به عنوان مثال، هدف چین برای ارتقای پیشرفت فناوری در توسعه صنعت بومی خودروهایی انرژی نو مؤثر بوده است، اما اینکه آیا چین در "سبقت گرفتن از منحنی" موفق خواهد شد، هنوز مشخص نیست. وضعیت فعلی توسعه خودروهایی انرژی نو نشان نمی‌دهد که چین در فناوری خودروهایی انرژی نو برتری دارد. سیاست‌های صنعت خودروهایی انرژی نو چین باید بیشتر تقویت شود، به‌ویژه سیاست‌های اصلی در مورد نوآوری‌های فناوری.
۴	ارائه مدل ارتباط صنعت با دانشگاه در شهر تهران: مطالعه موردی	حسین لو و همکاران	۱۴۰۰	با مقایسه کارایی رویکردهای پژوهشی در دانشگاه‌های روسی و اروپایی با یکدیگر، به این نتیجه رسیدند که مشوق‌های بیشتر در بخش صنایع اروپایی، به منظور توسعه رویکردهای پژوهشی در دانشگاهها و تقاضای بیشتر برای خروجی پژوهشی دانشگاهها، ارتباط اثربخش تری بین این دو ایجاد کرده است. همچنین، نهادها و سازمانهای تسهیلگر در اروپا، مانند بنگاههای نیازسنجی بخش‌های مختلف تحقیقات

1. Yang

2. Zenezini & De Marco

3. Liu

ردیف	عنوان	نویسنده/نویسندگان	سال	نتایج تحقیق
۵				صنایع، و ارتباط دهی مناسب آنها، با بخش های پژوهشی دانشگاه ها، ارتباط بین این دو را مؤثرتر و کارآمدتر کرده است..
۶	ارزیابی پیاده سازی سیاست‌های علم و فناوری مراکز تحقیقاتی دستگاه‌های اجرایی	طباطبائیان، فاتح راد و شجاعی	۱۳۸۸	در این مقاله پس از تشریح مبانی نظری ارزیابی سیاستها و با نگاه به سیاستهای اجرایی ابلاغی علم و فناوری مراکز تحقیقاتی دستگاههای اجرایی، بر روش، فرایند و نتایج ارزیابی انجام شده مروری صورت میگیرد و در پرتو آن پیشنهادهایی برای کارایی و اثربخشی بیش تر ارزیابی سیاستها در حوزه پژوهش ارائه می شود.
۷	ارائه مدل ارتباط صنعت با دانشگاه در شهر تهران: مطالعه موردی	حسین لو وهمکاران	۱۴۰۰	سه بعد فردی (مؤلفه‌های فکری، نگرشی، مهارتی)، سازمانی (مؤلفه‌های قانونی و حقوقی، فرهنگی، مدیریتی) و محیطی (مؤلفه‌های ویژگی‌های صنعت، زیرساختی) به همراه چهارده مؤلفه و ۵۵ شاخص استخراج گردید. در این میان بعد سازمانی بیشترین اولویت را به خود اختصاص داد..

با بررسی و مرور پیشینه تجربی می‌توان نتیجه گرفت که از نقطه نظر موضوعی و روش شناسی؛ در خصوص تحلیل سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت پژوهشی یافت نشد، از این روی پژوهش حاضر برای نخستین بار سعی کرده تا سیاست‌های کلی نظام پیرامون صنعت را استخراج و تحلیل کند.

۶- روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از منظر مبانی فلسفی، تفسیری؛ از نظر نوع هدف، توسعه‌ای-راهبردی و از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی از نوع تحلیل محتوا است که به صورت آمیخته (کیفی: تحلیل محتوا- کمی: آمار توصیفی) به تجزیه و تحلیل سیاست‌های کلی نظام پیرامون صنعت پرداخته است. به منظور گردآوری اطلاعات؛ از منابع کتابخانه‌ای داخلی برای تدوین مبانی نظری و پیشینه تحقیق استفاده شده است و متون سیاست‌های کلی نظام و برنامه‌های توسعه کشور به عنوان اسناد و مدارک مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری شامل اسناد مربوط به سیاست‌های کلی نظام و برنامه‌های توسعه کشور می‌باشد که جامعه و نمونه بر هم منطبق می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل محتوای استقرایی

استفاده شده است. در این مرحله مضامین و عبارات کلیدی از سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت استخراج و کدگذاری شده و طبقه‌بندی گردید (کدگذاری باز و محوری) و در ادامه تحلیل آماری توصیفی جهت تعیین میزان اهمیت آنها، صورت گرفت. برای بررسی روایی محتوا از روش بالتز و باسل استفاده شده است. بدین ترتیب مقدار شاخص روایی محتوی شاخص‌های پژوهش حاضر ۰٫۸۷ بوده است. این بدان معناست که مفاهیم و مقوله‌های استخراج شده از ویژگی‌های مربوط بودن، واضح بودن و سادگی برخوردار بوده‌اند. یکی از شاخص‌هایی که برای سنجش پایایی در تحلیل محتوا نیز استفاده می‌شود؛ ضریب کاپاست که بیانگر میزان توافقی است که کدگذاران مستقل، هنگام ارزیابی ویژگی‌های یک پیام یا متن به دست می‌آورند. به عبارت دیگر اندازه ضریب کاپا نمایانگر توافق بین دو کدگذار است [۳]. ضریب پایایی مربوط به پژوهش حاضر برابر ۰/۷۹ می‌باشد که نشان دهنده پایایی قابل پذیرش آن می‌باشد.

به طور کلی مراحل انجام تجزیه و تحلیل داده‌ها و متدولوژی انجام این پژوهش در قالب فلوجارت ذیل آورده شده است.

شکل ۱. مراحل اجرایی انجام پژوهش

در این بخش ضمن مراجعه به اسناد بالادستی کشور و پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف، با در نظر گرفتن کلید واژه‌های پژوهش و همچنین با اعمال پروتکل پژوهش؛ ۱۹ بسته سیاستی مرتبط با صنعت (به صورت مستقیم و غیرمستقیم)؛ از جمله سیاست‌های کلی نظام در بخش صنعت (مصوب ۱۳۸۴/۰۵/۲۲ - ابلاغی ۱۳۹۱/۰۹/۲۹) و سایر سیاست‌های کلی نظام که هنوز پویا و فعال است مثل سیاست‌های کلی علم و فناوری، سیاست‌های تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی (ابلاغی ۱۳۹۱/۱۱/۲۴)، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف، سیاست‌های کلی تشویق سرمایه‌گذاری، سیاست‌های کلی برنامه‌ی ششم توسعه (ابلاغی ۱۳۹۴/۰۴/۰۹)، سیاست‌های کلی «خودکفایی دفاعی و امنیتی» (۱۳۹۱/۰۹/۲۹)، سیاست‌های کلی نظام در زمینه‌ی «انرژی» (۱۳۷۹/۱۲/۲۰)، سیاست‌های کلی اشتغال، سیاست‌های کلی اصل ۴۴ (۱۳۸۴/۰۳/۰۱)، سیاست‌های کلی اصل ۴۴

۷- یافته‌های پژوهش

تحلیل سیاست‌های کلی نظام مرتبط با صنعت در این بخش به انجام تحلیل کمی و کیفی بر روی سیاست‌های کلی نظام مرتبط با بخش صنعت می‌پردازیم. چهار فعالیت مهم در این بخش عبارتند از: ۱- گردآوری سیاست‌های کلی مرتبط با صنعت و استخراج بندهای سیاستی مربوطه بر اساس پروتکل و کلید واژه‌های پژوهش و احصاء احکام سیاستی از بندهای سیاستی ۲- دسته‌بندی موضوعی احکام سیاستی احصاء شده از بندهای سیاستی در دو سطح خرد و کلان ۳- تحلیل کمی و توصیف آماری احکام سیاستی مرتبط با صنعت ۴- تحلیل محتوایی احکام سیاستی؛ که در ادامه به توضیح آنها خواهیم پرداخت.

۱- گردآوری سیاست‌های کلی مرتبط با صنعت، استخراج بندهای سیاستی و احصاء احکام

(۱۳۸۹/۱۱/۲۹) و سیاست‌های کلی نظام در بخش «کشاورزی» (۱۳۹۱/۰۹/۲۹) گردآوری شد و از این بسته‌های سیاستی، ۶۱ بند سیاستی مربوط به صنعت شناسایی و استخراج گردید. سپس ۳۶۸ حکم سیاستی از بندهای سیاستی مذکور، احصاء گردید. در ادامه نمونه‌ای از بندهای سیاست‌های کلی به همراه احکام سیاستی احصاء شده ارائه می‌گردد.

قانون اساسی ج.ا.ا (۱۳۸۵/۰۴/۱۱)، سیاست‌های کلی «آمایش سرزمین» (۱۳۹۰/۰۹/۲۱)، سیاست‌های کلی «بخش معدن» (۱۳۷۹/۱۲/۲۰)، سیاست‌های کلی مسکن (ابلاغی ۱۳۸۹/۱۱/۲۹)، سیاست‌های کلی امنیت فضای تولید و تبادل اطلاعات و ارتباطات (افتا) (ابلاغی ۱۳۸۹/۱۱/۲۹)، سیاست‌های کلی محیط زیست (۱۳۹۴/۰۸/۲۶)، سیاست‌های کلی پدافند غیرعامل

جدول ۳. احصاء احکام سیاستی از بندهای سیاست‌های کلی نظام مرتبط با صنعت

ردیف	عنوان سیاست	بند سیاست	احکام سیاستی
۱	سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی (ابلاغی ۱۳۹۱/۱۱/۲۴)	۱- بالا بردن قدرت رقابت و افزایش بهره‌وری عوامل تولید با: - اصلاح و بازسازی ساختار تولید ملی - کاهش هزینه‌ها و بهبود کیفیت تولید - اتخاذ انواع تدابیر تشویقی و تنبیهی - بهینه‌سازی تعامل عوامل تولید	۱. افزایش بهره‌وری عوامل تولید با اصلاح و بازسازی ساختار تولید ملی ۲. افزایش بهره‌وری عوامل تولید با کاهش هزینه‌ها ۳. افزایش بهره‌وری عوامل تولید با بهبود کیفیت تولید ۴. افزایش بهره‌وری عوامل تولید با اتخاذ انواع تدابیر تشویقی و تنبیهی ۵. افزایش بهره‌وری عوامل تولید با بهینه‌سازی تعامل عوامل تولید ۶. بالا بردن قدرت رقابت با اصلاح و بازسازی ساختار تولید ملی ۷. بالا بردن قدرت رقابت با کاهش هزینه‌ها ۸. بالا بردن قدرت رقابت با بهبود کیفیت تولید ۹. بالا بردن قدرت رقابت با اتخاذ انواع تدابیر تشویقی و تنبیهی ۱۰. بالا بردن قدرت رقابت با بهینه‌سازی تعامل عوامل تولید
۲	سیاست‌های کلی نظام در بخش صنعت (مصوب ۱۳۸۴/۰۵/۲۲ - ابلاغی ۱۳۹۱/۰۹/۲۹)	۲- افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت ملی، بر اساس: - گسترش مالکیت و مدیریت بخش غیردولتی - رعایت اندازه‌ی اقتصادی بنگاه‌ها - لغو امتیازات خاص و انحصارات غیر ضرور.	۱. افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت ملی بر اساس گسترش مالکیت بخش غیردولتی ۲. افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت ملی بر اساس گسترش مدیریت بخش غیردولتی ۳. افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت ملی بر اساس رعایت اندازه‌ی اقتصادی بنگاه‌ها ۴. افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت ملی بر اساس لغو امتیازات خاص و انحصارات غیر ضرور

احکام سیاستی بر اساس درجه تشابه و نزدیکی مفاهیم مورد اشاره در هر حکم، در دو سطح موضوعی خرد و کلان طبقه‌بندی گردید. بدین شکل که ابتدا ۳۶۸ حکم سیاستی مربوطه از نظر تشابه مفهومی در ۱۵۷ دسته خرد و در نهایت در ۲۹ دسته کلان طبقه‌بندی گردید. در ادامه بخشی از نحوه دسته‌بندی احکام آورده شده است.

۲- دسته‌بندی موضوعی احکام سیاست‌های کلی مرتبط با صنعت در این مرحله با مراجعه به مجموعه سیاست‌های کلی مرتبط با صنعت (۱۹ بسته سیاستی) و بندهای سیاستی مربوطه (۶۱ بند سیاستی) که در مرحله قبل گردآوری گردید، ۳۶۸ حکم سیاستی احصاء گردید و سپس این

جدول ۴. دسته‌بندی احکام سیاستی مرتبط با صنعت

ردیف	دسته‌بندی کلان	دسته‌بندی خرد	احکام سیاستی	بند سیاست	عنوان سیاست
۱	ارتباط و صنعت و دانشگاه	تأکید بر افزایش سهم علم و فناوری در اقتصاد و درآمد ملی	ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها با تأکید بر افزایش سهم علم و فناوری در اقتصاد و درآمد ملی	۵	سیاست‌های کلی علم و فناوری
۲		تأکید بر ازدیاد توان ملی	ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها با تأکید بر ازدیاد توان ملی		
۳		تأکید بر ارتقاء کارآمدی	ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها با تأکید بر ارتقاء کارآمدی		
۴		تأکید بر حمایت مادی و معنوی از فرآیند تبدیل ایده به محصول	ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها با تأکید بر حمایت مادی و معنوی از فرآیند تبدیل ایده به محصول		
۵		تأکید بر افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر فناوری داخلی و دانش پیشرفته در تولید	ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها با تأکید بر افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر دانش پیشرفته در تولید ناخالص داخلی با هدف دستیابی به سهم ۵۰ درصد		
۶		تأکید بر افزایش سهم تولید ناخالص داخلی با هدف دستیابی به سهم ۵۰ درصد	ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها با تأکید بر افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر فناوری داخلی در تولید ناخالص داخلی با هدف دستیابی به سهم ۵۰ درصد		
۷		تأکید بر تنظیم رابطه متقابل تحصیل با اشتغال و متناسب‌سازی سطوح و رشته‌های تحصیلی با نقشه جامع علمی کشور	ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها با تأکید بر تنظیم رابطه متقابل تحصیل با اشتغال و متناسب‌سازی سطوح و رشته‌های تحصیلی با نقشه جامع علمی کشور		
۸		تأکید بر تنظیم رابطه متقابل تحصیل با اشتغال و متناسب‌سازی سطوح و رشته‌های تحصیلی با نیازهای تولید و اشتغال	ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها با تأکید بر تنظیم رابطه متقابل تحصیل با اشتغال و متناسب‌سازی سطوح و رشته‌های تحصیلی با نیازهای تولید و اشتغال		
۳۵۷	تنوع یخشی و گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین	ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان، کشاورزان و عشایر با تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین	ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان با تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین	۹	ابلاغ سیاست‌های کلی نظام در بخش
۳۵۸			ارتقاء سطح درآمد و زندگی کشاورزان با تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین		
۳۵۹			ارتقاء سطح درآمد و زندگی عشایر با تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین		
۳۶۰			توسعه‌ی پایدار روستاها، مناطق کشاورزی با تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین		

ردیف	دسته‌بندی کلان	دسته‌بندی خرد	احکام سیاستی	بند سیاست	عنوان سیاست
۳۶۱		تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین	توسعه‌ی پایدار مناطق کشاورزی با تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین		«کشاورزی» (۱۳۹۱/۰۹/۲۹)
۳۶۲		ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان، کشاورزان و عشایر با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین	ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین		
۳۶۳		گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین	ارتقاء سطح درآمد و زندگی کشاورزان با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین		
۳۶۴		توسعه‌ی پایدار روستاها، مناطق کشاورزی با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین	ارتقاء سطح درآمد و زندگی عشایر با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین		
۳۶۵		رفع فقر با گسترش و تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین	توسعه‌ی پایدار روستاها با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین		
۳۶۶		رفع فقر با گسترش و تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین	توسعه‌ی پایدار مناطق کشاورزی با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین		
۳۶۷		رفع فقر با گسترش و تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین	رفع فقر با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین		
۳۶۸		رفع فقر با گسترش و تنوع‌بخشی صنایع تبدیلی و روستایی نوین	رفع فقر با گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین		

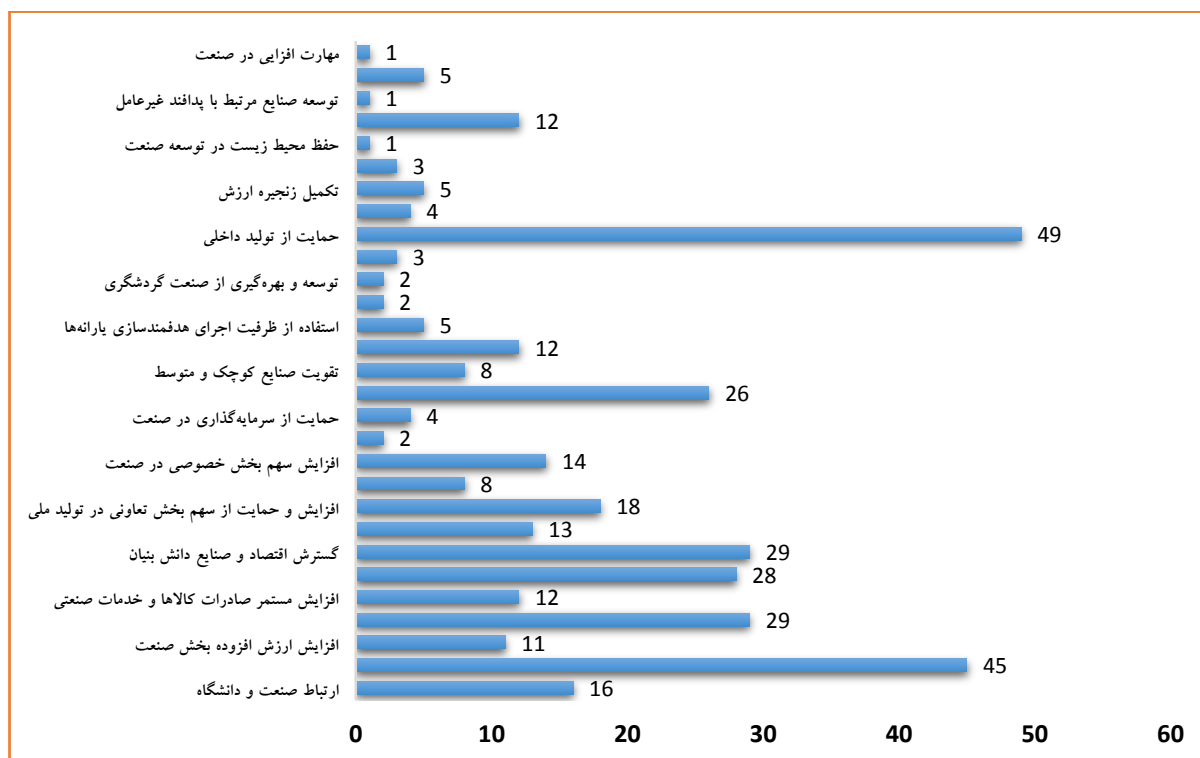
۳- تحلیل کمی سیاست‌های کلی مرتبط با صنعت
 احکام سیاستی مرتبط با بخش صنعت بر اساس میزان فراوانی و ضرایب اهمیت هر دسته ارائه می‌گردد.

در این بخش به صورت کمی دسته‌بندی موضوعی کلان

جدول ۵. تحلیل آماری سیاست‌های بخش صنعت

ردیف	دسته‌بندی موضوعی احکام سیاستی مرتبط با بخش صنعت	فراوانی احکام	وزن (درصد)
۱	ارتباط صنعت و دانشگاه	۱۶	۴%
۲	ارتقاء و رشد بهره‌وری	۴۵	۱۲%
۳	افزایش ارزش افزوده بخش صنعت	۱۱	۳%
۴	ارتقاء سطح فناوری و دستیابی به فناوریهای پیشرفته و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در صنایع راهبردی	۲۹	۸%
۵	افزایش مستمر صادرات کالاها و خدمات صنعتی	۱۲	۳%
۶	هدایت و تقویت تحقیق و توسعه و نوآوری‌ها	۲۸	۸%
۷	گسترش اقتصاد و صنایع دانش بنیان	۲۹	۸%
۸	بهبود فضا و محیط کسب و کار	۱۳	۴%
۹	افزایش و حمایت از سهم بخش تعاونی در تولید ملی	۱۸	۵%
۱۰	اهتمام به افزایش سهم بخش عمومی-غیردولتی در صنعت	۸	۲%
۱۱	افزایش سهم بخش خصوصی در صنعت	۱۴	۴%
۱۲	مشارکت مردم در صنعت	۲	۱%
۱۳	حمایت از سرمایه‌گذاری در صنعت	۴	۱%
۱۴	افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت	۲۶	۷%
۱۵	تقویت صنایع کوچک و متوسط	۸	۲%
۱۶	انسجام و تعادل منطقه‌ای با رعایت اصول آمایش سرزمینی	۱۲	۳%
۱۷	استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها	۵	۱%
۱۸	گسترش و حمایت از صنایع دستی	۲	۱%
۱۹	توسعه و بهره‌گیری از صنعت گردشگری	۲	۱%

ردیف	دسته‌بندی موضوعی احکام سیاستی مرتبط با بخش صنعت	فراوانی احکام	وزن (درصد)
۲۰	توسعه نقش تشکلهای و متخصصان در تصمیم‌سازی‌ها	۳	۱٪
۲۱	حمایت از تولید داخلی	۴۹	۱۳٪
۲۲	تأسیس و توسعه صندوق‌های شراکت در سرمایه	۴	۱٪
۲۳	تکمیل زنجیره ارزش	۵	۱٪
۲۴	جلوگیری از انحصار در صنعت	۳	۱٪
۲۵	حفظ محیط زیست در توسعه صنعت	۱	۰٪
۲۶	تنوع یخشی و گسترش صنایع تبدیلی و روستایی نوین	۱۲	۳٪
۲۷	توسعه صنایع مرتبط با پدافند غیرعامل	۱	۰٪
۲۸	اطلاع‌رسانی در صنعت	۵	۱٪
۲۹	مهارت‌افزایی در صنعت	۱	۰٪
	جمع	۳۶۸	۱۰۰٪

نمودار ۱. اهمیت دسته‌بندی احکام سیاستی بر اساس فراوانی عبارات کلیدی

همانطور که در جدول و نمودار فوق ملاحظه می‌کنید، از بین ۲۹ دسته‌بندی موضوعی صورت گرفته در سطح کلان، دسته‌بندی مربوط به «حمایت از تولید داخلی» (۴۹ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۱۳/۴ درصد) بیشترین وزن را به خود اختصاص داده است و در رده‌های با اهمیت بعدی موضوعات «ارتقاء و رشد بهره‌وری» (۴۵ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۱۲/۳ درصد)، «گسترش اقتصاد و صنایع دانش بنیان» (۲۹ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۷/۹ درصد)، «هدایت و تقویت تحقیق و توسعه و نوآوری‌ها» (۲۸ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۷/۶ درصد)، «افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت» (۲۶ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۷/۱ درصد)، «افزایش و حمایت از سهم بخش تعاونی در تولید ملی» (۱۸ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۴/۹ درصد)، «ارتباط صنعت و دانشگاه»

«ارتقاء سطح فناوری و دستیابی به فناوریهای پیشرفته و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در صنایع راهبردی» (۲۹ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۷/۹ درصد)، «هدایت و تقویت تحقیق و توسعه و نوآوری‌ها» (۲۸ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۷/۶ درصد)، «افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت» (۲۶ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۷/۱ درصد)، «افزایش و حمایت از سهم بخش تعاونی در تولید ملی» (۱۸ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۴/۹ درصد)، «ارتباط صنعت و دانشگاه»

ارتباط صنعت و دانشگاه

در مجموعه احکام سیاست‌های کلی مرتبط با صنعت، ۱۶ حکم در خصوص ارتقاء و رشد بهره‌وری احصاء شده است. که از مهمترین موضوعات مورد اشاره در این احکام می‌توان ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها (از جمله صنعت) با تأکید بر افزایش سهم علم و فناوری در اقتصاد و درآمد ملی، ازدیاد توان ملی، ارتقاء کارآمدی، حمایت مادی و معنوی از فرآیند تبدیل ایده به محصول، افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر دانش پیشرفته در تولید ناخالص داخلی با هدف دستیابی به سهم ۵۰ درصد، افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر فناوری داخلی در تولید ناخالص داخلی با هدف دستیابی به سهم ۵۰ درصد، تنظیم رابطه متقابل تحصیل با اشتغال و متناسب سازی سطوح و رشته‌های تحصیلی با نقشه جامع علمی کشور، تنظیم رابطه متقابل تحصیل با اشتغال و متناسب سازی سطوح و رشته‌های تحصیلی با نیازهای تولید و اشتغال، تعیین اولویت‌ها در آموزش و پژوهش با توجه به مزیت‌های کشور، تعیین اولویت‌ها در آموزش و پژوهش با توجه به ظرفیت‌های کشور، تعیین اولویت‌ها در آموزش و پژوهش با توجه به نیازهای کشور، الزامات نیل به جایگاه اول علمی و فناوری در منطقه، حمایت از مالکیت فکری و معنوی و تکمیل زیرساخت‌های مربوط، حمایت از مالکیت فکری و معنوی و تکمیل قوانین و مقررات مربوط، افزایش نقش و مشارکت بخش‌های غیردولتی در حوزه علم و فناوری، ارتقاء سهم وقف و امور خیریه در حوزه علم و فناوری؛ را می‌توان اشاره کرد.

ارتقاء و رشد بهره‌وری

در مجموعه احکام سیاست‌های کلی مرتبط با صنعت، ۴۵ حکم در خصوص ارتقاء و رشد بهره‌وری احصاء شده است. که از مهمترین موضوعات مورد اشاره در این احکام می‌توان به افزایش بهره‌وری با تأکید بر استقرار نظام تسهیم منافع حاصل از بهره‌وری (از طریق حداکثرسازی ارزش افزوده و منافع ناشی از سرمایه‌های مادی با تأکید بر اقتصاد دانش پایه؛ استقرار سازوکارهای انگیزشی در نظام پرداخت‌ها در بخش عمومی و بنگاهی؛ استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی؛ بهبود فرآیند تخصیص منابع کشور براساس منافع اقتصادی و اجتماعی؛ اصلاح ساختارهای

(۱۶ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۴/۴ درصد)، «افزایش سهم بخش خصوصی در صنعت» (۱۴ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۳/۸ درصد) و «بهبود فضا و محیط کسب و کار» (۱۳ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی-۳/۵ درصد) قرار می‌گیرند. بنابراین می‌توان اظهار داشت که بیشترین تأکیدات مقام معظم رهبری (بالای ۷۲/۸ درصد) در سیاست‌های ابلاغی کلی نظام مرتبط با بخش صنعت پیرامون ۱۰ موضوع مذکور می‌باشد. سایر دسته‌بندی‌ها و موضوعات از فراوانی و ضرایب اهمیت کمتری برخوردار هستند. در ادامه برخی از موضوعات کلان بااهمیت به صورت تفصیلی توضیح داده شده است:

حمایت از تولید داخل

در مجموعه احکام سیاست‌های کلی مرتبط با صنعت، ۴۹ حکم در خصوص حمایت از تولید داخلی احصاء شده است؛ حمایت از تولید محصولات با ماهیت راهبردی مورد نیاز مصارف عمومی و بخش تولید کشور، اولویت دادن به تأمین مواد مورد نیاز صنایع داخلی کشور با تأکید اجرای بند ۳ سیاست‌های کلی معدن، اولویت دادن به تأمین مواد مورد نیاز صنایع داخلی کشور، حمایت از تولید صنعتی مسکن، حمایت از تولید محصولاتی که عرضه رقابتی آنها با خالص ارز آوری مثبت یا خالص ارزبری منفی همراه باشد، اهتمام بر انتقال فناوری و کسب دانش طراحی و ساخت برای تولید محصولات در داخل کشور با استفاده از ظرفیت بازار ملی در مصرف کالاهای وارداتی، ارتقاء سهم صنایع معدنی در تولید ناخالص ملی، ایجاد زمینه‌های مناسب برای رشد صنایع فلزی و معدنی در بخش آلیاژها، فلزات گرانبها، عناصر کمیاب، تولید مواد پیشرفته، افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج پوشش استاندارد این محصولات، ارتقاء سطح دانش و ظرفیت‌های صنعتی کشور برای تولید علم و فناوری مربوط به امنیت فضای اطلاعاتی و ارتباطی (افتا)، توسعه فرهنگ حمایت از کار، کالا و خدمات ایرانی از مهمترین تأکیدات در این احکام می‌باشد. از دیگر احکام مهم می‌توان به گسترش منابع مالی و کارآمدسازی مدیریت منابع مالی در جهت افزایش ظرفیت تولید ملی و کاهش هزینه‌های تأمین مالی مورد نیاز با ساماندهی، گسترش و حمایت از نهادهای مالی توسعه‌ای و بیمه‌ای را نام برد.

گسترش اقتصاد و صنایع دانش بنیان

در مجموعه سیاست‌های کلی نظام مرتبط با بخش صنعت، در ۲۹ حکم سیاستی به موضوع اقتصاد و صنایع دانش بنیان پرداخته شده است. که بیشترین تأکید در خصوص دانش‌بنیان نمودن صنایع پایین دستی و بالادستی نفت و گاز با تأسیس و تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان برای طراحی، مهندسی، ساخت، نصب تجهیزات و انتقال فناوری به‌منظور افزایش خودکفایی می‌باشد. همچنین گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام بخش در حوزه علم و فناوری با کشورهای منطقه‌ای، جهان اسلام و جهانی و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهان اسلام و جهانی همراه با تحکیم استقلال کشور با تأکید بر توسعه صنایع مبتنی بر علوم و فناوری‌های جدید با اصلاح امر واردات و صادرات کشور نیز مورد تأکید قرار گرفته است. از دیگر موارد مهم می‌توان به دانش‌بنیان نمودن شیوه‌ی تولید و محصولات صنعتی و خدمات وابسته به آن اشاره کرد. حمایت از تولید و صادرات محصولات دانش بنیان و متکی بر فناوری‌های بومی بویژه در حوزه‌های دارای مزیت و ظرفیت، با هدف اصلاح امر واردات و صادرات کشور را نیز ضروری برشمردند و در راستای گسترش اقتصاد دانش بنیان؛ تأکید بر توسعه مؤلفه‌های اصلی آن (از جمله: زیرساخت‌های ارتباطی، زمینه‌های تسهیل تبدیل دستاوردهای پژوهش به فناوری و گسترش کاربرد آن، حمایت قانونی از حقوق اشخاص حقیقی و حقوقی و مرتبط کردن بخش‌های علمی و پژوهشی با بخش‌های تولیدی کشور) را ضروری و مؤثر می‌دانند.

ارتقاء سطح فناوری و دستیابی به فناوری‌های پیشرفته و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در صنعت در مجموعه احکام سیاست‌های کلی نظام مرتبط با بخش صنعت، ۲۹ مرتبه در خصوص نقش فناوری در صنعت پرداخته شده است. ارتقاء سطح فناوری صنایع کشور و دستیابی به فناوری‌های پیشرفته و راهبردی را با گسترش تحقیق و توسعه، ایجاد قدرت طراحی، تقویت همکاری مراکز علمی، آموزشی، پژوهشی و صنعتی کشور، تعامل سازنده با مراکز پیشرفته‌ی علمی و صنعتی جهان، بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی موجود، کشف و آفرینش مزیت‌های جدید نسبی و رقابتی، میسر و امکان‌پذیر دانسته‌اند. همچنین ارتقاء فن‌آوری در زمینه صنایع نفت و

ارزایی و ارزشیابی؛ اتخاذ رویکرد نتیجه‌گرا و اجرای حسابرسی عملکرد در دستگاه‌های دولتی؛ اصلاح قوانین، مقررات، روشها، ابزارها و فرآیندهای اجرایی؛ اولویت توانمندسازی نیروی کار در کلیه برنامه‌های حمایتی) پرداخت. همچنین افزایش بهره‌وری عوامل تولید به ویژه نیروی کار و سرمایه (با اصلاح و بازسازی ساختار تولید ملی، کاهش هزینه‌ها، بهبود کیفیت تولید، اتخاذ انواع تدابیر تشویقی و تنبیهی، بهینه‌سازی تعامل عوامل تولید) را در رؤس احکام پراهمیت در این بخش بوده است. که به صورت ویژه در خصوص ارتقاء بهره‌وری نیروی کار؛ افزایش انگیزه، افزایش مهارت، افزایش خلاقیت و ایجاد تناسب بین مراکز آموزشی و پژوهشی با نیازهای بازار کار را مورد تأکید قرار داده‌اند. از طرفی دیگر جلوگیری از اتلاف و راکد ماندن سرمایه‌های فیزیکی و انسانی ایرانی و ارتقاء بازده اقتصادی سرمایه‌های فیزیکی و انسانی را ضروری دانسته‌اند. در بخش‌های دیگری از احکام سیاستی مرتبط با صنعت؛ افزایش بهره‌وری اقتصاد کشور با اصلاحات و اقدامات ساختاری و مدیریتی، با کاهش هزینه‌های مبادله و با رفع موانع را ضروری دانسته‌اند و در بندهای ۳ و ۴ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استانها، به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور و استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها را محور قرار داده‌اند. در سیاست‌های کلی «خودکفایی دفاعی و امنیتی» نیز بر ارتقاء کارایی در مسیر توسعه صنایع دفاعی و امنیتی تأکید کرده‌اند.

تقویت و گسترش تحقیق و توسعه، پژوهش، نوآوری، ابتکار و خلاقیت در صنعت

در مجموعه سیاست‌های کلی نظام مرتبط با بخش صنعت، در ۲۸ حکم سیاستی به موضوع هدایت و تقویت تحقیق و توسعه و نوآوری‌ها پرداخته شده است؛ که هدایت و تقویت تحقیق و توسعه و نوآوری و زیربناهای مرتبط با آن (با هدف: ارتقاء کیفی و کمی تولید، بالا بردن درجه ساخت داخل تا محصول نهایی، حمایت از تجاری‌سازی فناوری محصول، بهره‌گیری از جذب و انتقال دانش فنی، بهره‌گیری از جذب و انتقال فناوری‌های روز، ایجاد نظام ملی نوآوری) از تأکیدات این احکام می‌باشد.

مادر از جمله صنایع بزرگ پایین دستی نفت و گاز فعال هستند به استثنای شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های استخراج و تولید نفت خام و گاز) و همچنین واگذاری ۸۰٪ از سهام صنایع وابسته به نیروهای مسلح (به استثنای تولیدات دفاعی و امنیتی ضروری به تشخیص فرمانده کل قوا) به شرکت‌های تعاونی سهامی عام مورد تأکید قرار گرفته است. همچنین در سیاست‌های کلی نظام، مسئله افزایش سهم بخش تعاونی در تولید ملی نیز مورد تأکید قرار گرفته است، که در راستای تحقق این مهم، تقویت انگیزه و عزم ملی، تأکید و تسریع در اجرای کامل سیاست‌های کلی اصل ۴۴، رعایت انضباط مالی و بودجه‌ای دولت، رفع تبعیض بین بخش دولتی و بخش تعاونی، ساماندهی و حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط در جهت کارآمدسازی آنها را مطرح کرده‌اند. به منظور حمایت از بخش تعاونی؛ اصلاح قوانین، مقررات و رویه‌های ذیربط در چارچوب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را ضروری دانسته‌اند و سپرده‌گذاری ارزی حداکثر ۲۰ درصد از منابع ورودی صندوق، نزد بانک‌های عامل در قبال اخذ خط اعتباری ریالی از بانک‌های مذکور برای ارائه‌ی تسهیلات ریالی به تعاونی با معرفی صندوق توسعه‌ی ملی در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه آمده است.

۸- بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله روشن شد سیاست‌های کلی نظام از ماهیتی حقوقی و الزام‌آور برخوردار بوده و به همین منظور نیز بند دوم اصل یکصد و نهم قانون اساسی به لزوم نظارت بر حسن اجرای آنها تأکید کرده و آن را در اختیار مقام رهبری به عنوان مرجع تدوین این سیاستها قرار داده است. مقام معظم رهبری نیز مطابق ذیل اصل یکصد و نهم قانون اساسی این صلاحیت خود را به مجمع تشخیص مصلحت نظام واگذار کرده که مطابق آن مقررات نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام به تصویب این مجمع و تأیید مقام رهبری رسیده است. در نتیجه علاوه بر تکلیف نهادها و قوای مختلف حکومتی مبنی بر اجرایی نمودن این سیاستها و حرکت در چارچوب و راستای مشخص شده توسط آنها و اخذ جهت‌گیری‌های کلان از این سیاستها، مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز مکلف است بر حسن اجرای آنها توسط تمامی نهادهای حکومتی و در

گاز و پتروشیمی را نیز مورد تأکید قرار گرفته است. از طرفی دیگر در این مجموعه سیاستها، اولویت دادن به حوزه‌های راهبردی صنعتی از قبیل صنایع گاز، پتروشیمی، حمل و نقل، هوافضا، فناوری اطلاعات و ارتباطات، آب و دریا، کشاورزی، ساختمان، مواد پیشرفته و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در آنها را لازم و ضروری برشمرده‌اند.

افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت

در خصوص رقابت‌پذیری صنعت بر اساس سیاست‌های کلی نظام، ۲۶ حکم سیاستی به این مهم اشاره کرده است؛ که از مهمترین این احکام می‌توان به افزایش توان رقابت اقتصادی در داخل و در صحنه‌های بین‌المللی (از طریق لغو انحصارات غیرضرور، تقویت ساختار رقابتی، تقویت زیرساخت‌های لازم، حمایت از کارآفرینی، ارتقاء خلاقیت و نوآوری) اشاره کرد. همچنین حمایت از رقابت از راه اصلاح قوانین، مقررات و رویه‌های ذیربط در چارچوب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و بالا بردن قدرت رقابت از طرق اصلاح و بازسازی ساختار تولید ملی، کاهش هزینه‌ها، بهبود کیفیت تولید، اتخاذ انواع تدابیر تشویقی و تنبیهی، بهینه سازی تعامل عوامل تولید را ضروری برشمرده‌اند. از طرفی دیگر در بند ۲ سیاست‌های کلی نظام در بخش صنعت (مصوب ۱۳۸۴/۰۵/۲۲ - ابلاغی ۱۳۹۱/۰۹/۲۹)؛ به افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت ملی بر اساس گسترش مالکیت و مدیریت بخش غیردولتی، بر اساس رعایت اندازه‌ی اقتصادی بنگاه‌ها و لغو امتیازات خاص و انحصارات غیرضرور پرداخته شده است. در سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه نیز تقویت ساختار رقابتی و رقابت‌پذیری بازارها مورد توجه و تأکید قرار گرفته شده است.

افزایش سهم بخش تعاونی در صنعت

در احکام سیاست‌های کلی نظام مرتبط با صنعت، ۱۸ مرتبه به مسئله سهم بخش تعاونی در صنعت کشور پرداخته شده است؛ سرمایه‌گذاری، مالکیت و مدیریت در زمینه‌های مذکور در صدر اصل ۴۴ قانون اساسی توسط بخش تعاونی در صنایع بزرگ و صنایع مادر (از جمله صنایع بزرگ پایین دستی نفت و گاز، واگذاری ۸۰٪ از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل ۴۴ (بنگاههای دولتی که در زمینه معادن بزرگ، صنایع بزرگ و صنایع

رأس آنها قوای سه گانه به عنوان مهمترین مخاطب سیاست‌های کلی نظام نظارت داشته و راهکارهایی را در چارچوب قوانین موضوعه در جهت اجرایی شدن هرچه بهتر آنها بیندیشد. علیرغم این متأسفانه تاکنون این نظارت آنچنان که درخور شأن و جایگاه این سیاست‌هاست صورت نگرفته و این امر در کنار کوتاهی برخی از مسولین و مخاطبین سیاست‌های کلی نظام، مانع از اجرایی شدن مناسب این سیاست‌ها شده است [۱۱].

با توجه به نقش صنعت، سنجش اهداف و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی نظام در این حوزه اهمیت بسزایی دارد. توسعه بخش صنعت در رشد اقتصادی و نیز توسعه اقتصادی اثر مستقیم دارد. با فزونی گرفتن ارزش افزوده بخش صنعت و سهم بالاتر آن در اقتصاد ملی، زمینه دستیابی به نرخ‌های بالاتر برای رشد اقتصادی جوامع فراهم شده است. تجربه جوامع توسعه یافته نیز حاکی از ارتباط مستقیم رفاه و سطح زندگی بهتر مردم با گسترش صنایع در آن جوامع می باشد. اهمیت بخش صنعت و نقش و سهم اساسی آن به منزله مهم‌ترین عامل محرک رشد اقتصادی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه کاملاً برجسته است [۱۶].

با توجه به اهمیت بخش صنعت در اقتصاد کشور به عنوان یک بخش مولد و دارا بودن حدود یک پنجم از تولید ناخالص داخلی کشور، بررسی عوامل و متغیرهای اثرگذار بر ارزش افزوده این بخش و احصای راهکارهای ارتقای آن از نگاه رهبری که خود بر تمام جوانب این امر مشرف است اهمیت بالایی برخوردار است. جمع بندی و دسته بندی راهبردی نظرات مقام معظم رهبری درخصوص صنعت از اموری است که انجام آن برای بازنگری در سیاست‌های کلی نظام در حوزه صنعت ضروری است. ایشان نظرات و ایده های خود را در طی سالیان دراز و در موارد متعدد بیان نموده اند که خود منظومه کاملی برای سیاست گذاران و برنامه ریزان است. بنابراین به منظور شناخت بهتر دیدگاه مقام معظم رهبری در زمینه صنعت و فراهم شدن زمینه بهره گیری از نظریات ایشان در سیاست‌های کلی بخش صنعت، در پژوهش حاضر اقدام به تحلیل محتوای سیاست‌های ابلاغی ایشان در حوزه صنعت شده است و همانطور که نتایج تحلیل محتوا نشان داد با توجه به کلید واژه‌های تشکیل دهنده عنوان پژوهش و با لحاظ کردن پروتکل پژوهش، کلیه سیاست‌های کلی نظام در خصوص صنعت استخراج گردید که از بین ۲۹ دسته‌بندی موضوعی کلان با توجه به میزان فراوانی و ضرایب اهمیت

احکام دسته‌بندی شده در هر طبقه، دسته‌بندی مربوط به «حمایت از تولید داخلی» (۴۹ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۱۳/۴ درصد). بیشترین وزن را به خود اختصاص داده است و در رده‌های با اهمیت بعدی موضوعات «ارتقاء و رشد بهره‌وری» (۴۵ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۱۲/۳ درصد)، «گسترش اقتصاد و صنایع دانش بنیان» (۲۹ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۷/۹ درصد)، «ارتقاء سطح فناوری و دستیابی به فناوریهای پیشرفته و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در صنایع راهبردی» (۲۹ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۷/۹ درصد)، «هدایت و تقویت تحقیق و توسعه و نوآوری‌ها» (۲۸ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۷/۶ درصد)، «افزایش توان رقابت‌پذیری صنعت» (۲۶ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۷/۱ درصد)، «افزایش و حمایت از سهم بخش تعاونی در تولید ملی» (۱۸ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۴/۹ درصد)، «ارتباط صنعت و دانشگاه» (۱۶ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۴/۴ درصد)، «افزایش سهم بخش خصوصی در صنعت» (۱۴ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۳/۸ درصد) و «بهبود فضا و محیط کسب و کار» (۱۳ حکم از ۳۶۸ حکم سیاستی- ۳/۵ درصد) قرار می‌گیرند. بنابراین می‌توان اظهار داشت که بیشترین تأکیدات مقام معظم رهبری (بالای ۷۲/۸ درصد) در سیاست‌های ابلاغی کلی نظام مرتبط با بخش صنعت پیرامون ۱۰ موضوع مذکور می‌باشد. لذا با عنایت به واسطه بودن سیاست‌های کلی نظام میان اهداف و آرمانهای نظام، اجرایی شدن این سیاست‌ها امری ضروری جهت وصول به اهداف مقرر در اصل سوم قانون اساسی خواهد بود. برای این منظور با عنایت به نقش بی بدیل صنعت در توسعه اقتصادی کشور و اهمیت موضوع نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی صنعت از منظر اعضای شورای بازنگری در قانون اساسی، و با توجه به مبنای مدیریتی و علمی این اهمیت، ضروری است راهکاری مناسب به منظور تأمین این نظارت اندیشیده و اجرا گردد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد مسئولان نهادهای حکومتی بالاخص قوای سه گانه قبل از هرگونه برنامه ریزی و اقدام در حوزه صنعت، دکتترین، اهداف و سیاست‌های ابلاغی رهبر معظم انقلاب را مورد توجه خاص قرار داده و بر اساس آن به سازماندهی، هماهنگی، هدایت و رهبری، پیاده‌سازی، اجرا، کنترل و نظارت، اقدام نمایند تا اهداف متصور و سیاست‌های مقام معظم رهبری در بخش صنعت محقق گردد.

منابع

11. Gholami, A., Bahadori Jahromi, A. (2013). Meaning, Nature and Supervision of the Implementation of General Policies of Government. *Public Law Knowledge Quarterly*, 2(3), 51-72. (In Persian).
12. Hasanvand, A. (2022) Investigating the Relationship between Economic Complexity and Income Inequality in Iran. Ph.D Dissertation, Department of Economics Faculty of Social Sciences of Razi University. (In Persian)
13. Liu, L., Zhang, T., Avrin, A. P., & Wang, X. (2020). Is China's industrial policy effective? An empirical study of the new energy vehicles industry. *Technology in Society*, 63, 101356.
14. London, A. S., Schwartz, S., & Scott, E. K. (2007). Combining quantitative and qualitative data in welfare policy evaluations in the United States. *World Development*, 35(2), 342-353.
15. Mahdavi, A., & Aziz Mohammadloo, H. (2018). Analysis of Macro Factors Affecting the Process of Social Capital Accumulation in Iran. *Majlis and Rahbord*, 25(93), 5-42. (In Persian).
16. Nili, Masoud (2013). Summary of studies of industrial development strategy of the country, 4th edition, Tehran: Sharif University of Technology and Institute of Scientific Publications. (in Persian)
17. Porter, Michael. (2005). Competitive strategy of industry analysis techniques and competitors. (Translation of Jahangiri, Majid and Mehrpoya, Abbas). 1st edition, Tehran: Rasa Cultural Services Institute. (in Persian).
18. Report on the percentage of imported raw materials (dependency), Statistical Center of Iran. (in Persian)
19. Rezvanifar, MM. (2018). Supreme audit courts qualifications in supervisions process on general policy. *Knowledge of Law and Finance*, 1(2) :25-44. (In Persian)
20. Report on productivity, value added indicators and national accounts of the country, Central Bank of Iran. (in Persian).
21. Secretariat of the Expediency Council (2003). Expediency Council Resolutions, Volume 3: General Policies, Tehran,
1. Alvani, Seyed Mehdi (2020). Decision making and determination of government policy, 22nd edition, Tehran: Position, p. 22-26. (in Persian)
2. Amid Zanjani, Abbas Ali (2014). Iran Basic Law, Tehran: University of Tehran Press, 4th edition, pp. 638-639. (in Persian)
3. Bazargan, Abbas (2018). Introduction to Qualitative and Mixed Research Methods, Tehran: Agah Publications. (in Persian)
4. Baraz, Ebrahim (2016). The Position and Role of Industry in Iran's Economic Development (Looking at the Business Environment), the 4th Conference on Industry-University Interaction with Business Improvement Approach. (in Persian)
5. Booshehri, A., Sanjaghi, M. E., Jafari, S. A., Bagheri, A., & Emami Razavi, R. (2020). Evaluation of science and technology policies: with a policy approach to support women researchers in research and technology. *Basij Strategic Studies*, 23(88), 89-123. (In Persian).
6. Competitive Industrial Performance Report, 2020, United Nations Industrial Development Organization (UNIDO).
7. Eghtedari, Ali Mohammad (2013). *Organization and Management*, 41 edition, Molavi Publications, Tehran. (in Persian).
8. Danai, Abolfazl (2006). Investigating the Impact of Government, University and Industry on Technology Development, Proceedings of the 3rd National Congress on Government, University and Industry for National Development. (in Persian).
9. Faqih, Muhammad Baqir (2003). Analytical Investigation of The Duties of the Expediency Council, Tehran: Payam Yousef, p. 65-66. (in Persian)
10. Fathi, Fatemeh, Jahangiri, Ali, Taherpour, Habibollah. (2016). Evaluation of general policies of Article 44 in the field of industry, mining and trade. *Quarterly Journal of Management and Development Process*. 29(1). 97-71. (in Persian)

75. (In Persian).

25. Tahannazif, H., & Bakeshlou, R. (2020). The Domain and Realm of Supervision to Implementation of The General Policies of Regime. *Iranian Journal of Public Policy*, 6(1), 305-322. doi: 10.22059/jppolicy.2020.76992. (In Persian)

26. Yang, T., Xing, C., & Li, X. (2021). Evaluation and analysis of new-energy vehicle industry policies in the context of technical innovation in China. *Journal of Cleaner Production*, 281, 125126.

Zenezini, G., & De Marco, A. (2020). City logistics policy evaluation with system dynamics. *Transportation Research Procedia*, 46, 253-260

Communications Department of the Secretariat of the Assembly, 1st edition, p. 3. (in Persian)

22. Shariati, Mohammad Sadegh (2001) *Jurisprudential and Legal Review of the Expediency Council*, Qom: Qom Book Park, p. 144-145. (in Persian)

23. Time series report of industry indicators (total production index and total employment index), Central Bank of Iran. (in Persian)

24. Tabatabaeian, H., Faatehraad, M., & Shojaei, S. M. (2009). Evaluating Implementation of Science and Technology Policies in Public and Ministries' Research Centers. *Journal of Science and Technology Policy*, 2(3), 61-

Analyzing the General Industrial Policies Adopted by The Ruling System of Iran: A Qualitative Research Based on Content Analysis

* Vahid Beyg Mohammadloo

** seyed Abbas Alavi

* Ph.D. Student, Department of Public Administration, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran. vbeyg1718@gmail.com

** Ph.D. Student, Department of Industrial Management, University of Tehran, Tehran, Iran. abbas.alavi@ut.ac.ir

Received: 17.05.2024

Accepted: 21.11.2024

Abstract

As the added value of the industry sector increases and industries gain a higher share in the national economy, the ground is provided for higher rates of economic growth in societies. Therefore, considering the strategic significance of the industrial sector in the economic growth and development of the country, in the present study attempts are made to analyze the general industrial policies adopted by the ruling system of Iran. Thus, the present study seeks to discover the areas related to general industrial policies of the ruling system on which the supreme leader has laid greatest emphasis and determine the industrial matters that most concern the country's supreme leader. The present study also seeks to specify the most emphasized and important factors associated with industrial policies put forward by the supreme leader of the country. The present study falls into the category of qualitative studies and is conducted using content analysis method. The required data were collected through thematic search for research keywords and applying the research protocol on the general industrial policies adopted by the ruling system. The collected data were analyzed using a mixed (quantitative-qualitative) method. The population of the study includes general policies of the ruling system; therefore, the population and the sample size completely match each other. The results indicate that among the policies put forward by the Supreme Leader, "support for domestic production", "enhancement and growth of productivity" and "expansion of the economy and knowledge-based industries" have the largest shares and coefficients of importance.

Keywords: Supreme Leader, General Policies of the Ruling System, Industry, Content Analysis.

Introduction

The general policies of the system is a statement that entered the system of fundamental rights of Iran's legal system with the amendment of the constitution in 1368. Until this title was officially recognized, the collection of statements and orders of the leader of the revolution Imam Khomeini (RA) was considered as the strategic policies of the system, which It is based on the approved laws and regulations. With the drafting of Article 110 of the Constitution in the Constitutional Review Council, the authority to formulate and communicate general policies was defined within the scope of the authority of the system's leadership, and the Expediency Recognition Council was also introduced as an advisor alongside the leadership as a center for producing, evaluating and monitoring these policies. (Rizvanifar, 2016). The general policies of the system are a coordinated set of orientations, phased goals and macro strategies of the system in specific periods of time to realize the ideals and goals of the constitution. These policies are considered as one of the top documents of the country. Regarding the importance of these policies, the Supreme Leader, as a reference for determining the general policies of the system, considers discipline in the country as one of the goals of these policies and mentions it as defining the general geometry of the system. The high position of the general policies of the system in the Constitution of the Islamic Republic of Iran and entrusting the determination and supervision of their implementation to the highest authority of the country, i.e. the Supreme Leader (based on the first and second clauses of the one hundredth article of the Constitution), is a suitable platform for regularizing the implementation processes and Legislation is in the direction of goals and ideals. Also, due to the temporary nature of the tenure of the officials in the three powers and the possibility of intermittent changes in legislative, executive and judicial programs and policies in various cultural, economic, political and... The problems of the contemporary way of structuring government and democratic governments are discussed; It will be necessary to have general policies as binding principles that govern all government forces (Gholami and Bahadri Jahrami, 2012). The general policies of the industry sector, including the general policies of the system in the industry sector announced on 09/29/2013, and other policy clauses related to the industry sector in other general policies of the system, including the general policies of national production, support for Iranian labor and capital - announced on 11/24/2013 , general policies of reforming the consumption pattern, general policies of resistance economy, general policies of the sixth development plan, general policies of science and technology, general policies of employment and The general policies are to encourage investment. Industrialization and industrial development is one of the necessary conditions for economic progress and the basis for extensive structural changes in the economic and technological fields. (Braz, 1365). The importance of industry as a carrier of technological developments increases productivity in other sectors of the economy by creating methods and inventing new production tools. Economic growth resulting from industrialization with multiplicative and synergistic effects on the economy of countries and their production structure. (Hasanvand, 1401). In order to plan for industrial development, the basic bottlenecks in this sector must be known. This recognition is not possible without having a real picture of the performance of the industry sector. In this regard, the Supreme Leader has intelligently observed the state of the country's industry and examined its strengths and weaknesses from various dimensions, and based on that, he has compiled and communicated the general policies of the system in the field of industry. Therefore, considering the strategic importance of the industry sector in the economic growth and development of the country and despite the clarifications of the Supreme Leader regarding the need for the growth and development of industry and domestic production, it is very

necessary to monitor the goals of the general policies of the system in this area. In this regard, this research seeks to determine What are the most emphasized and importance coefficients of the policies announced by the Supreme Leader (Madazla Al-Aali) related to the industry sector and what concepts and issues are the concern of the supreme leader of the country in the field of industry. In this regard, a series of questions are raised as follows: What are the main topics and concepts discussed in the general policies of the system related to the industry sector? In what formats can the general policies of the system in the industry sector be centered? Does the set of general policies related to industry have the necessary and sufficient comprehensiveness to cover all the views of the supreme leader of the revolution in the dimensions and angles related to the field of industry? The current research was prepared and compiled with the aim of answering such questions.

Research methodology

This research from the perspective of philosophical and interpretive foundations; In terms of the purpose, it is developmental-strategic and in terms of nature, it is descriptive-analytical of the type of content analysis, which analyzed the general policies of the system around the industry in a mixed manner (qualitative: content analysis-quantitative: descriptive statistics). in order to collect information; Internal library resources have been used to compile the theoretical foundations and background of the research, and the texts of the general policies of the system and the country's development programs have been studied and reviewed as documents. The statistical population includes documents related to the general policies of the system and country's development plans, which match the population and the sample. Inductive content analysis method was used to analyze the information. At this stage, key themes and phrases from the general policies of the system in the field of industry were extracted and coded and classified (open and axial coding) and descriptive statistical analysis was carried out to determine their importance. Baltz and Basel methods were used to check content validity. In this way, the content validity index value of the current research indicators was 0.87. This means that the extracted concepts and categories had the characteristics of relevance, clarity and simplicity. One of the indicators used to measure reliability in content analysis; Kapast coefficient, which expresses the degree of agreement that independent coders obtain when evaluating the characteristics of a message or text. In other words, the size of the kappa coefficient represents the agreement between two coders (Bazargan, 2017). The reliability coefficient of the current research is equal to 0.79, which indicates its acceptable reliability.

Research findings

Analysis of the general policies of the system related to the industry

In this section, we will conduct quantitative and qualitative analysis on the general policies of the system related to the industry sector. The four important activities in this department are: 1- Collecting the general policies related to the industry and extracting the relevant policy clauses based on the protocol and keywords of the research and the statistics of the policy clauses from the policy clauses 2- Thematic classification of the policy clauses counted from the policy clauses at both micro and macro levels 3- Quantitative analysis and statistical description Policy rulings related to industry 4- content analysis of policy rulings; We will explain them further.

Discussion and conclusion

As a result, in addition to the duty of various government institutions and forces to implement these policies and move within the framework and direction specified by them and to obtain

macro orientations from these policies, the Expediency Recognition Council is also obliged to ensure their good implementation by all government institutions and in The head of them is the three forces, as the most important audience of the general policies of the system, to monitor and think of solutions within the framework of the relevant laws in order to implement them as best as possible (Gholami and Bahadri Jahormi, 2012). Considering the importance of the industrial sector in the country's economy as a productive sector and having about one-fifth of the country's gross domestic product, the investigation of the factors and variables affecting the added value of this sector and the calculation of its improvement strategies from the perspective of the leadership, who is responsible for all aspects of this It is honorable, it is of great importance. Summarizing and strategically categorizing the opinions of the Supreme Leader regarding the industry is one of the things that is necessary to review the general policies of the system in the field of industry. He has expressed his opinions and ideas over many years and in many cases, which is a complete system for policy makers and planners. Therefore, in order to better understand the viewpoint of the Supreme Leader in the field of industry and to provide a basis for using his views in the general policies of the industry sector, in the present research, the content of his communicated policies in the field of industry has been analyzed and as the results of the content analysis showed According to the keywords that make up the title of the research and considering the research protocol, All the general policies of the system regarding the industry were extracted, and among the 29 broad thematic categories according to the frequency and importance coefficients of the categorized orders in each category, the category related to "supporting domestic production" (49 orders out of 368 policy orders-4/ 13 percent). It has the most weight and in the next most important categories are the issues of "improvement and growth of productivity" (45 rulings out of 368 policy rulings-12.3 percent), "expansion of the economy and knowledge-based industries" (29 rulings out of 368 policy rulings) - 7.9 percent), "Improving the level of technology and obtaining advanced technologies and increasing the penetration rate of advanced technologies in strategic industries" (29 rulings out of 368 policy rulings - 7.9 percent), "Guidance and strengthening of research and development and innovations" (28 out of 368 policy orders - 7.6 percent), "Increasing the ability Competitiveness of industry" (26 out of 368 policy orders - 7.1 percent), "Increasing and supporting the share of the cooperative sector in national production" (18 out of 368 policy orders - 4.9 percent), "Relation between industry and university" (16 out of 368 policy orders - 4.4 percent), "Increasing the share of the private sector in the industry" (14 out of 368 policy orders - 3.8 percent) and "Improving business space and environment" Work" (13 rulings out of 368 political rulings-3.5 percent) are placed. Therefore, it can be stated that the highest emphasis of the Supreme Leader (over 72.8 percent) in the general communication policies of the system related to the industry sector is around the 10 mentioned issues. Therefore, considering that the general policies of the system mediate between the goals and ideals of the system, the implementation of these policies will be necessary to achieve the goals stipulated in the third principle of the constitution. For this purpose, considering the unique role of industry in the economic development of the country and the importance of monitoring the good implementation of general industry policies from the point of view of the members of the constitutional review council, and considering the managerial and scientific basis of this importance, it is necessary to find a suitable solution in order to The provision of this supervision should be thought out and implemented. Therefore, it is suggested that the officials of the government institutions, especially the three forces, before any planning and action in the field of industry, pay special attention to the doctrine, goals and policies announced by the supreme leader of the revolution, and based on that, organize, coordinate, guide and lead. creation,

implementation, control and supervision, take action so that the envisioned goals and policies of the Supreme Leader in the industry sector are realized.

References

1. Alvani, Seyed Mehdi (2020). Decision making and determination of government policy, 22nd edition, Tehran: Position, p. 22-26. (in Persian)
2. Amid Zanjani, Abbas Ali (2014). Iran Basic Law, Tehran: University of Tehran Press, 4th edition, pp. 638-639. (in Persian)
3. Bazargan, Abbas (2018). Introduction to Qualitative and Mixed Research Methods, Tehran: Agah Publications. (in Persian)
4. Baraz, Ebrahim (2016). The Position and Role of Industry in Iran's Economic Development (Looking at the Business Environment), the 4th Conference on Industry-University Interaction with Business Improvement Approach. (in Persian)
5. Booshehri, A., Sanjaghi, M. E., Jafari, S. A., Bagheri, A., & Emami Razavi, R. (2020). Evaluation of science and technology policies: with a policy approach to support women researchers in research and technology. *Basij Strategic Studies*, 23(88), 89-123. (In Persian).
6. Competitive Industrial Performance Report, ۲۰۲۰, United Nations Industrial Development Organization (UNIDO).
7. Eghtedari, Ali Mohammad (2013). Organization and Management, 41 edition, Molavi Publications, Tehran. (in Persian).
8. Danai, Abolfazl (2006). Investigating the Impact of Government, University and Industry on Technology Development, Proceedings of the 3rd National Congress on Government, University and Industry for National Development. (in Persian).
9. Faqih, Muhammad Baqir (2003). Analytical Investigation of The Duties of the Expediency Council, Tehran: Payam Yousef, p. 65-66. (in Persian)
10. Fathi, Fatemeh, Jahangiri, Ali, Taherpour, Habibollah. (2016). Evaluation of general policies of Article 44 in the field of industry, mining and trade. *Quarterly Journal of Management and Development Process*. 29(1). 97-71. (in Persian)
11. Gholami, A., Bahadori Jahromi, A. (2013). Meaning, Nature and Supervision of the Implementation of General Policies of Government. *Public Law Knowledge Quarterly*, 2(3), 51-72. (In Persian).
12. Hasanvand, A. (2022) Investigating the Relationship between Economic Complexity and Income Inequality in Iran. Ph.D Dissertation, Department of Economics Faculty of Social Sciences of Razi University. (In Persian)
13. Liu, L., Zhang, T., Avrin, A. P., & Wang, X. (2020). Is China's industrial policy effective? An empirical study of the new energy vehicles industry. *Technology in Society*, 63, 101356.
14. London, A. S., Schwartz, S., & Scott, E. K. (2007). Combining quantitative and qualitative data in welfare policy evaluations in the United States. *World Development*, 35(2), 342-353.
15. Mahdavi, A., & Aziz Mohammadloo, H. (2018). Analysis of Macro Factors Affecting the Process of Social Capital Accumulation in Iran. *Majlis and Rahbord*, 25(93), 5-42. (In Persian).
16. Nili, Masoud (2013). Summary of studies of industrial development strategy of the country, 4th edition, Tehran: Sharif University of Technology and Institute of Scientific Publications. (in Persian)

17. Porter, Michael. (2005). *Competitive strategy of industry analysis techniques and competitors*. (Translation of Jahangiri, Majid and Mehrpoya, Abbas). 1st edition, Tehran: Rasa Cultural Services Institute. (in Persian).
18. Report on the percentage of imported raw materials (dependency), Statistical Center of Iran. (in Persian)
19. Rezvanifar, MM. (2018). Supreme audit courts qualifications in supervisions process on general policy. *Knowledge of Law and Finance*, 1(2) :25-44. (In Persian)
20. Report on productivity, value added indicators and national accounts of the country, Central Bank of Iran. (in Persian).
21. Secretariat of the Expediency Council (2003). *Expediency Council Resolutions, Volume 3: General Policies*, Tehran, Communications Department of the Secretariat of the Assembly, 1st edition, p. 3. (in Persian)
22. Shariati, Mohammad Sadegh (2001) *Jurisprudential and Legal Review of the Expediency Council*, Qom: Qom Book Park, p. 144-145. (in Persian)
23. Time series report of industry indicators (total production index and total employment index), Central Bank of Iran. (in Persian)
23. Tabatabaieian, H., Faatehraad, M., & Shojaei, S. M. (2009). Evaluating Implementation of Science and Technology Policies in Public and Ministries' Research Centers. *Journal of Science and Technology Policy*, 2(3), 61-75. (In Persian).
25. Tahannazif, H., & Bakeshlou, R. (2020). The Domain and Realm of Supervision to Implementation of The General Policies of Regime. *Iranian Journal of Public Policy*, 6(1), 305-322. doi: 10.22059/jppolicy.2020.76992. (In Persian)
26. Yang, T., Xing, C., & Li, X. (2021). Evaluation and analysis of new-energy vehicle industry policies in the context of technical innovation in China. *Journal of Cleaner Production*, 281, 125126.
27. Zenezini, G., & De Marco, A. (2020). City logistics policy evaluation with system dynamics. *Transportation Research Procedia*, 46, 253-260.
28. García-Herrero, A., Krystyanczuk, M. How Does China Conduct Industrial Policy: Analyzing Words Versus Deeds. *J Ind Compet Trade* 24, 10 (2024). <https://doi.org/10.1007/s10842-024-00413-w>
29. Coyle, D. Muhtar, A. (2023). Assessing policy co-ordination in government: Text and network analysis of the UK's economic strategies, *European Journal of Political Economy*, Volume 79
30. Bessa, S., & Gouveia, J. P. (2022). A framework for policy mix analysis: assessing energy poverty policies

راهنمای نگارش مقاله

می‌تواند شامل روش تحقیق، مدت زمان اجرا، مکان اجرای پژوهش، جامعه مورد مطالعه، رعایت موازین اخلاقی در پژوهش، نحوه جمع‌آوری اطلاعات، ابزارهای اندازه‌گیری و آزمون‌های آماری باشد.

● **یافته‌ها:** در این بخش باید یافته‌های به دست آمده از تحقیق بدون بحث بیان گردد و نباید داده‌های جدول‌ها، شکل‌ها و نمودارها مجدداً در این قسمت تکرار شوند. شماره‌ی جدول‌ها، تصاویر و نمودارها باید با دقت در متن آورده شوند و هر کدام در صفحات جداگانه‌ای آورده و شماره‌گذاری شوند.

● **بحث و نتیجه‌گیری:** در این بخش نویسنده (ها) تفسیری منطقی از یافته‌های به دست آمده ارائه نموده و هم‌چنین یافته‌های به دست آمده را با مطالعات انجام شده مقایسه می‌نمایند. محدودیت‌های مطالعه و هم‌چنین پیشنهادها برای مطالعات آینده از قسمت‌های مهم بحث و نتیجه‌گیری می‌باشد.

● **سپا سگزاری:** از منابع کمک‌های مالی، افراد یا سازمان‌های همکار در انجام این پژوهش

● **منابع:** منابع به ترتیب حروف الفبا شماره‌گذاری شده (منابع فارسی ابتدا و بعد منابع انگلیسی) و به صورت زیر آورده می‌شوند.

منابع فارسی:

مقاله: نام خانوادگی نویسنده (ها)، نام کو چک نویسنده (ها)، عنوان مقاله، نام کامل مجله، شماره‌ی جلد، شماره‌ی صفحه، محل برگزاری، شهر، ماه، سال.

مثال: شفیع، مسعود، ارتباط دانشگاه و صنعت: موانع اساسی و راهکارهای توسعه‌ای، مجموعه مقالات هشتمین کنگره سراسری همکاری‌های دولت، دانشگاه و صنعت برای توسعه ملی، صفحات ۵۰-۴۱، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، آذر، ۱۳۸۳.

کتاب: نام خانوادگی نویسنده (ها)، نام کو چک نویسنده (ها)، نام کتاب، شماره چاپ، نام ناشر، محل انتشار، سال انتشار.

مثال: شفیع، مسعود، ارتباط صنعت و دانشگاه: آینده‌ای تابناک، پیشینه‌ای تاریک، چاپ هشتم، انتشارات دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، ۱۳۸۶.

منابع انگلیسی:

مقاله: نام خانوادگی نویسنده (ها)، نام کو چک نویسنده (ها)، عنوان مقاله، نام کامل مجله، شماره‌ی جلد، شماره صفحه، سال انتشار.

مثال:

Antonelli, C, "The evolution of the Industrial organization of the production of Knowledge". Cambridge Journal of Economics, 1999, 23, pp.243-260, 1999.

کتاب: نام خانوادگی نویسنده (ها)، نام کوچک نویسنده (ها)، نام کتاب، شماره چاپ، نام ناشر، محل انتشار کتاب، سال انتشار.

۱. مجله صنعت و دانشگاه به صورت فصلنامه منتشر می‌شود. این فصلنامه حاوی مقالاتی در زمینه‌های گوناگون می‌باشد.

۲. نوع مطالبی که در فصلنامه چاپ می‌شود عبارتند از:

● مقالات مروری که معمولاً توسط سردبیر از صاحب‌نظران درخواست می‌شود.

● مقالات تحقیقاتی

● مقالات کوتاه

۳. مقاله باید در مجلات دیگر به چاپ نرسیده و هم‌زمان برای چاپ به نشریه‌ی دیگری ارسال نشده باشد.

۴. مسئولیت صحت مطالب مندرج در مقاله به عهده‌ی نویسنده (ها) است.

۵. مقاله‌ی ارسال شده، توسط هیأت تحریریه مورد بررسی قرار خواهد گرفت و فصلنامه در ویرایش ادبی و محتوایی و در صورت لزوم حذف بخش یا بخش‌هایی از مقاله مجاز است.

۶. زبان فصلنامه فارسی است، لذا حتماً بایستی یک چکیده انگلیسی هم داشته باشد و حتی المقدور از واژه‌های فارسی برای بیان مطالب علمی استفاده شود. لازم است مقاله فاقد اشکالات املائی یا نکات دستوری باشد.

۷. تمامی مطالب متن و منابع باید با فاصله یک خط در میان با نرم افزار word تایپ شده و دارای حاشیه‌ی ۲ سانتی‌متر از هر طرف باشد. قلم به کار رفته نازنین و اندازه آن ۱۲ باشد.

۸. تمامی مقالات باید مشتمل بر بخش‌های زیر باشد:

● **عنوان مقاله:** عنوان مقاله با قلم سیاه تایپ شود، آنگاه نام نویسنده یا نویسندگان، رتبه‌ی علمی، نشانی (شامل نام دانشگاه یا دانشکده، مؤسسه و واحد تحقیقاتی مرتبط و ...) قید شود.

● **چکیده مقاله:** چکیده‌ی فارسی ساختارمند باید پس از مقدمه‌ای کوتاه هدف از تحقیق، روش تحقیق، یافته‌ها و نتیجه‌گیری را به طور اختصار بیان نماید (حداقل ۱۵۰ کلمه و حداکثر ۲۵۰ کلمه). این نکته برای چکیده‌ی مقاله به زبان انگلیسی نیز صادق است. در پایان چکیده مقاله، کلیدواژه باید شامل تعدادی کلمات کلیدی (حداقل ۳ و حداکثر ۵ کلمه)، در چکیده‌ی فارسی به زبان فارسی و در چکیده‌ی انگلیسی به زبان انگلیسی، باشد.

● **مقدمه:** مقدمه باید ضمن بیان هدف و مسأله‌ی مورد تحقیق، حاوی خلاصه‌ای از مطالعات و مشاهدات مرتبط با تحقیق مورد نظر (داخلی و خارجی) در چند سال اخیر همراه با یادآوری منابع آن‌ها باشد. لازم به یادآوری است که نباید در این قسمت داده‌ها و یا نتیجه‌گیری کار گزارش شود.

● **روش برر سی:** به نحوی باید نوشته شود که هر خواننده‌ای بتواند با استفاده از آن، تجربه‌ی نویسنده مقاله را تکرار نماید و

مثال:

Etzkowitz, H. and Leydesdorff, L. "Universities in the Global Economy: A triple Helix of university-industry-government relations, Cassell Academic, London, 1997.

آوردن اسامی تمامی نویسندگان کتابها یا مقالات الزامی است.

۹. شماره‌گذاری بخش‌ها: تمامی بخش‌های مقاله، به غیر از بخش‌های ستاره خورده بالا به صورت نمونه شماره‌گذاری شود.

۲. مبانی نظری مرتبط با کیفیت در آموزش عالی

۱،۲ جایگاه و نقش آموزش عالی در نظام نوآوری ملی

۱،۱،۲ سیر تکاملی الگوهای نوآوری

▪ نگاره‌ها، نمودارها و جدول‌ها: نسخه‌ی اصلی نگاره‌ها، نمودارها و جدول‌ها هر کدام در صفحات جداگانه و در کاغذ A4 (حتی‌الامکان

گلاسه) از سال گردد. آوردن شماره‌ی هر کدام، نام نویسنده‌ی اول و جهت درج تصویر، در پشت هر صفحه ضروری است. لازم است تعداد نگاره‌ها، نمودارها و جدول‌ها با حجم کلی مقاله متناسب باشد و عکس‌ها به صورت سیاه و سفید تهیه شده باشند.

۱۱. زیرنویس شکل‌ها و نمودارها: در این بخش زیرنویس شکل‌ها و نمودارها در صفحه‌ای جداگانه با آوردن شماره‌ی آنها به دقت شرح داده می‌شود. لازم است اختصارات موجود در نگاره‌ها در زیرنویس فارسی توضیح داده شود.

۱۲. ارسال مقاله: نویسنده‌ی مسئول باید یک نسخه از مقاله کامل را، به آدرس دفتر مجله و یا به صورت فایل ضمیمه با پست الکترونیکی به آدرس پست الکترونیکی مجله ارسال نماید.

معرفی جمعیت ایرانی پیشبرد ارتباط صنعت و دانشگاه

اهداف

- جمعیت ایرانی پیشبرد ارتباط صنعت و دانشگاه در سال ۱۳۸۳ با اهداف زیر تشکیل شد:
- کمک به پیشبرد برنامه‌های توسعه صنعتی کشور از طریق ارتباط دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی با صنعت.
 - حمایت از گسترش فعالیت‌های تحقیق و توسعه صنعتی در بخش‌های دولتی و خصوصی.
 - مشارکت در برنامه‌های توسعه ملی از طریق بازنگری مسائل، طرح موانع و ارائه راهبردها و راهکارها

وظایف

- ایجاد و تقویت زمینه‌های همکاری بین مراکز علمی تحقیقاتی و صنایع کشور
- ارائه خدمات آموزشی، پژوهشی، علمی و مشاوره‌ای به بخش‌های مختلف صنعتی
- تشکیل هسته‌های تخصصی برای بررسی نیازهای صنایع مسئله‌یابی و تلاش در جهت رفع آنها با کمک دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی
- اجرای بازدیدهای علمی و صنعتی در جهت همکاری‌های متقابل
- برگزاری همایش‌های علمی از جمله کنگره سراسری همکاری‌های دولت، دانشگاه و صنعت برای توسعه ملی
- تلاش در جهت انطباق برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها با نیازهای واقعی صنعت
- تلاش در جهت ایجاد تسهیلات کارآموزی دانشجویان و کارورزی دانش‌آموختگان در بخش‌های اقتصادی و صنعتی و فرصت‌های مطالعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها در صنایع
- تلاش در جهت ایجاد زمینه‌های مناسب جذب دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها در صنایع
- همکاری مؤثر با دیگر حلقه‌های واسط بین دانشگاه و صنعت نظیر شهرک‌های علمی تحقیقاتی، مراکز رشد فناوری، واحدهای تحقیق و توسعه، صندوق‌های مالی توسعه فناوری و مراکز تجاری‌سازی فناوری
- همکاری با نهادهای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرایی کشور در جهت حمایت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آنها از جمعیت و برنامه‌های توسعه ارتباط دانشگاه و صنعت
- حمایت از انتخاب و اجرای پایان‌نامه‌های دوره‌های تحصیلات تکمیلی در جهت مسائل و مشکلات مبتلا به صنعت
- ایجاد ارتباط مؤثر با انجمن‌ها، تشکلهای سازمان‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی مشابه
- انجام مطالعات امکان‌سنجی در اجرای پروژه‌های مشترک در حوزه‌های مرتبط با فعالیت‌های جمعیت از جنبه‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، علمی و فرهنگی
- انتشار فصلنامه و خبرنامه و اشاعه اطلاعات مرتبط در حوزه‌های علمی تحقیقاتی و صنعتی و به ویژه عرضه و تقاضای فناوری

برنامه‌ها

جمعیت به‌منظور تحقق اهداف خود، برنامه‌های زیر را در اولویت فعالیت‌هایش قرار داده است:

- ترویج و توسعه فرهنگ پژوهش و فرهنگ صنعتی در کشور
- افزایش کارایی تحقیقات و وارد کردن نتایج تحقیقات در چرخه برنامه‌های تولیدی و صنعتی کشور
- کمک به ایجاد فضایی مناسب برای بروز ابتکارات، نوآوری و پیشرفت فناوری از طریق تقویت علائق بین دولت، دانشگاه و صنعت و تأمین آن به جامعه‌ی تجاری و عامه مردم
- سازگارسازی آموزش‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی با نیازهای صنعت ملی و نیز همگامی با برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه صنعتی کشور
- آشنا سازی صنعت و دانشگاه با نیازها و توانایی‌های یکدیگر و ایجاد فضای مناسب گفت و شنود و تبادل نظر بین متخصصین صنعت و دانشگاه در جهت رفع موانع و تنگناها موجود

کمیته‌های اجرایی جمعیت

- کمیته مالی و پشتیبانی
- کمیته عضویت و اطلاع‌رسانی
- کمیته آموزش و پژوهش
- کمیته ارتباط با دانشگاه
- کمیته ارتباط با صنعت
- کمیته ارتباط با دولت و مجلس

از کلیه اندیشمندان، اساتید دانشگاه، پژوهشگران، کارشناسان، دانشجویان و نهادهای دولتی و خصوصی دعوت می‌شود با عضویت در جمعیت، ما را در تحقق اهداف والای آن یاری نمایند.

نشانی دبیرخانه:

تهران - خیابان حافظ - دانشگاه صنعتی امیرکبیر - ساختمان ابوریحان - طبقه ششم - اتاق ۶۱۲.

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۵۸۵۶ ، تلفکس: ۰۲۱-۶۶۴۹۵۴۳۳

برگه اشتراک

هزینه اشتراک:

هزینه اشتراک یکساله:	پست عادی: ۱۲,۰۰۰ تومان	پست پیشتاز: ۱۶,۰۰۰ تومان
هزینه اشتراک دوساله:	پست عادی: ۲۰,۰۰۰ تومان	پست پیشتاز: ۲۸,۰۰۰ تومان

اطلاعات متقاضی:

● عضویت حقیقی:	نام و نام خانوادگی:
رشته و مقطع تحصیلی:	سمت:
نام محل تحصیل:	نام محل تحصیل:
● عضویت حقوقی:	نام شرکت / سازمان:
نام متقاضی:	سمت:
تعداد نسخه درخواستی از هر شماره:	
نسخه شروع اشتراک از شماره:	
☐ اشتراک جدید	☐ تمدید اشتراک
(شماره اشتراک قبلی: ..)	

نشانی:

آدرس:		
استان:	شهر:	کدپستی:
تلفن:	همراه:	پست الکترونیک:

از علاقه‌مندان به اشتراک فصلنامه‌ی «صنعت و دانشگاه» درخواست می‌نماییم برگ اشتراک را به دقت و با خط خوانا تکمیل نموده و وجه اشتراک را براساس تعرفه، به حساب جاری شماره ۵۶۷۶۲۴۱۸ نزد بانک تجارت، شعبه کارگر شمالی، به نام جمعیت ایرانی پیشبرد ارتباط صنعت و دانشگاه واریز کرده و اصل فیش بانکی و فرم اشتراک را به یکی از دو شیوه‌ی زیر برای ما ارسال نمایند.

۱. از طریق دورنگار با شماره ۶۶۴۹۵۴۳۳-۰۲۱

۲. از طریق پست به آدرس: تهران، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، ساختمان ابوریحان، طبقه ششم، اتاق ۶۱۲

- اعضای جمعیت از ۲۰ درصد تخفیف برخوردار می‌شوند.
- خواهشمند است، مشترکان محترم در صورت تغییر نشانی، امور مشترکین را مطلع فرمایند.
- باتوجه به اینکه تنها عدم وصول مجلاتی که به صورت پیشتاز ارسال می‌شوند قابل پیگیری است لذا توصیه می‌شود از خدمات پست پیشتاز استفاده شود.

فرم سفارش آگهی

گرامی ارجمند

احتراماً به استحضار می‌رساند مجله علمی - ترویجی «صنعت و دانشگاه» توسط جمعیت ایرانی پیشبرد ارتباط صنعت و دانشگاه بصورت فصلنامه و با تیراژ یک هزار نسخه انتشار می‌یابد.

انتظار می‌رود با سفارش چاپ آگهی ضمن معرفی توانمندی‌های آن سازمان به خبرگان صنعت، نخبگان، دانشگاه‌ها و نیز مدیران اجرائی باعث پیشبرد اهداف این جمعیت گردد.

نام سفارش دهنده: شرکت: سمت:

نشانی کامل: شماره تماس: شماره تماس:

ضمن قبول شرایط مندرج در این فرم تقاضای قرار گرفتن در نوبت آگهی به شرح ذیل می‌باشم:

نوع سفارش	تعرفه چاپ سیاه و سفید	تعرفه چاپ رنگی	ابعاد
	-	همت عالی	پشت جلد
	-	۲۵۰۰۰۰	داخل جلد
	۱۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰	یک صفحه کامل
	۵۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	نیم صفحه
	۲۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	یک چهارم صفحه
	۱۰۰۰۰۰	-	کادر راهنما ۶×۴ (حداقل برای سه ماه)

دفعات چاپ:

شماره درخواستی:

شرایط:

- طرح آگهی بر عهده سفارش دهنده می‌باشد و می‌بایست همراه فرم ارسال گردد.
- ۲۰٪ تخفیف برای شرکت‌های حقوقی عضو جمعیت.
- ۱۰٪ تخفیف برای ۴ شماره چاپ متوالی.
- ۲۰٪ تخفیف برای ۸ شماره چاپ متوالی.
- جهت تخصیص کادر سفارش حداقل چهار شماره متوالی لازم می‌باشد.

لطفاً جهت هماهنگی بیشتر و رزرو با شماره تلفن ۶۶۴۸۵۸۵۶ تماس حاصل فرمایید و پس از تکمیل فرم آنرا به شماره ۶۶۴۹۵۴۳۳ فاکس نمایید.

مهر و امضاء

«فرم درخواست عضویت حقوقی»

لطفاً در این قسمت چیزی ننویسید

شماره عضویت:

«جمعیت ایرانی پیشبرد ارتباط صنعت و دانشگاهی» در ادامه یک دهه فعالیت‌های کمیته دائمی «کنگره سراسری همکاری‌های دولت، دانشگاه و صنعت برای توسعه ملی» و به منظور ارتقاء سطح همکاری‌های فی مابین صنعت و دانشگاه در سال ۱۳۸۳ تأسیس شده است.

۱- مشخصات مؤسسه:

نام دانشگاه/ شرکت/ سازمان: تعداد کارکنان:
نوع فعالیت: سال تأسیس:
نشانی:
تلفن ثابت: دورنگار:
پست الکترونیکی: وب سایت:

۲- مشخصات رییس/مدیر:

نام خانوادگی: نام:
آخرین مدرک تحصیلی: دانشگاه: کشور:
رشته تحصیلی: تاریخ فارغ التحصیلی: سابقه کار:

۳- مشخصات فرد رابط مؤسسه با جمعیت:

نام خانوادگی: نام: سمت:
تلفن ثابت: تلفن همراه: پست الکترونیکی:
نشانی:

۴- حق عضویت:

حق عضویت سالانه برای عضویت حقوقی حداقل ده میلیون ریال می‌باشد. مؤسسات دارای امکانات مالی مناسب می‌توانند مبلغ بیشتری جهت توسعه جمعیت پرداخت نمایند شماره حساب: ۲۶۶۱۱۱۴۴۴ بانک تجارت، شعبه امیراکرم، بانه دانشگاه امیرکبیر و شماره کارت مجازی ۵۸۵۹۸۳۷۰۰۱۵۴۸۴۵
مبلغ پیشنهادی:
*مؤسسات می‌توانند با تکمیل این فرم و پرداخت حق عضویت، درخواست عضویت حقوقی خود را اعلام نمایند.

مضاء و مهر مدیر مؤسسه:

تاریخ:

نشانی دبیرخانه: تهران- خیابان حافظ- دانشگاه صنعتی امیرکبیر- ساختمان ابوریحان- طبقه ششم- اتاق ۶۱۲. تلفن: ۶۶۴۸۵۸۵۶ - ۰۲۱، تلفکس: ۶۶۴۹۵۴۳۳ - ۰۲۱

Contents

<ul style="list-style-type: none"> • Analysis Formulation of Social Integration Studies During the Last Three Decades Parviz Salari Sardari, Abazar Ashtari Mehrjardi, Akbar Ashrafi 	1
<ul style="list-style-type: none"> • Providing a Framework For The Adoption of Cloud Computing Technology Ali Sadeghi, Firouz Rad, Hossein Aghajani marsa 	23
<ul style="list-style-type: none"> • Classification of Factors and Parameters (sub-strain) of Tendency to Migrate Among Young People Aged 18 to 30 in Developed Cities With Industry in the Last Two Decades (Case Study of Yazd City) Mohsen Jamshidi, Ahmad Shohani 	41
<ul style="list-style-type: none"> • Commercialization Modelling of The Knowledge With Emphasis on The Role of Science and Technology Parks in Relation to the University-Industry Interaction Narjes Davari, Mohamad Hasan Pardakhtchi , Gholam Ali Ahmady 	59
<ul style="list-style-type: none"> • Arrangement of Short-Term Employment Programs in the World Mohammadreza Fathi, Sayedeh Narges Hosseini Amin 	79
<ul style="list-style-type: none"> • Identifying Factors Affecting the Valuation of Technology-Based Startups in Mashhad Hamid Heidarizad, Amir Ghafourian Shagerdi, Omid Behboodi 	97
<ul style="list-style-type: none"> • Determinants of the Migration Tendency of Young People in Khuzestan Province With an Emphasis on Industrial Development Reza Rostami Sarchegha, Shahla Kazemipour, Mahmoud Mushfaq 	115
<ul style="list-style-type: none"> • Economic Progress and Strategies for Adopting the Internet of Everything (IoE) in India: A Case Study of Technological Advancement Seyed Omid Azarkasb, Seyed Hossein Khasteh 	139
<ul style="list-style-type: none"> • Solutions for Protecting and Improving the Workforce in Iranian Industry With Global Standards and International Organization Laws Asma sobhi hossein hajloo, Parvin Dashtizadeh 	159
<ul style="list-style-type: none"> • Experimental Study of The Behavior of Geosynthetic Reinforced Soil Abutments Under The Effect of Loading Shape Behzad Moein 	185
<ul style="list-style-type: none"> • Examining the Causal Model of Academic Burnout Decrease of Higher Education Students Based on Quality of Educational Services by Entrepreneurship Capabilities Mediation Ebrahim Aryani Ghizghapan, Rounak Sharifi, Hiro Soleimani 	203
<ul style="list-style-type: none"> • Analyzing the General Industrial Policies Adopted by The Ruling System of Iran: A Qualitative Research Based on Content Analysis Vahid Beyg Mohammadloo, seyed Abbas Alavi 	227